วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์
JOURNAL OF INTERDISCIPLINARY INNOVATION REVIEW
ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 พฤษภาคม - มิถุนายน 2568 Vol. 8 No. 3 May - June 2025
ISSN 2985 - 1378 (Print) ISSN 2774-0846 (Online)

วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 พฤษภาคม - มิถุนายน 2568 Vol. 8 No. 3 May - June 2025

วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์
หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อาคารพระราชรัตนโมลี (นคร เขมปาลี)
ชั้น 4 เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร.0936359515 E-mail:Journal.idir@mcu.ac.th.

https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jidir

Vol.8
No.3

ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 พฤษภาคม-มิถุนายน 2568

จำนวนพิมพ์ : 30 เล่ม

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ 6 ฉบับ

ฉบับที่ 1 มกราคม-กุมภาพันธ์
ฉบับที่ 2 มีนาคม-เมษายน
ฉบับที่ 3 พฤษภาคม-มิถุนายน
ฉบับที่ 4 กรกฎาคม-สิงหาคม
ฉบับที่ 5 กันยายน-ตุลาคม
ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน-ธันวาคม

วัตถุประสงค์

เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้คณาจารย์ นักวิชาการ นิสิต นักศึกษาและผู้สนใจทั่วไปได้มีโอกาสเผยแพร่ผลงานทางวิชาการและผลงานวิจัยทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ประกอบด้วย พระพุทธศาสนา รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ บริหารธุรกิจ การจัดการ และสหวิทยาการอื่นๆที่นำเสนอองค์ความรู้เชิงนวัตกรรม เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

บรรณาธิการ:

พระครูสังฆวิริยกิจ — คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,ประเทศไทย
raphind@yahoo.com

ผู้ช่วยบรรณาธิการ:

พระครูสุธีกิตติบัณฑิต — คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
krisada.sae@mcu.ac.th

กองบรรณาธิการ:

พระเมธาวินัยรส — บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
psbud@hotmail.com

พระมหามฆวินทร์ ปุริสุตฺตโม — บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
maghavin9@gmail.com

ธีรโชติ เกิดแก้ว — คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, ประเทศไทย
tongin2000@gmail.com

บุษกร วัฒนบุตร — คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ, ประเทศไทย
busaaiey2516@gmail.com

ปุริมปรัชญ์ คณิณพศุตย์ — สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ประเทศไทย
jpkhaninphasut@gmail.com

วันชัย สุขตาม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, ประเทศไทย
wanchai2526@srru.ac.th
วันทนา เนาว์วัน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, ประเทศไทย
wanthana_nt@hotmail.com
สายชล ปัญญชิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ประเทศไทย
saicholpa@g.swu.ac.th
อนันต์ อุปสอด คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, ประเทศไทย
ananupsod9541@gmail.com

กองจัดการวารสาร:

ฝ่ายเลขานุการ:

นิกร ศรีราช คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
สุภัทรชัย สีสะใบ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
พระมหาสมชาย ขนฺติสรโณ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
พระมหาสมัคร อติภทฺโท คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

ฝ่ายศิลปกรรม:

กรกต ชาบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
พระพลวัฒน์ สพโล คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

ฝ่ายการเงิน:

วรรณทนี สุวรรณจิรไพศาล คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
กชพรรณ บุญเทียน คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

ฝ่ายพิสูจน์อักษร:

พระมหาสุพัฒน์ นนฺทปญฺโญ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
นายพลวัฒน์ สีทา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

ฝ่ายกฎหมาย:

รศ.ดร.ธัชชนันท์ อิศรเดช คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

สำนักงานวารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์
บัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารพระราชรัตนโมลี (นคร เขมปาลี) ชั้น 4 เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170

จัดพิมพ์โดย:
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170 โทร. 035-248-000 ต่อ 8555, 8556, 5541. แฟ็กซ์. 035-248-000 ต่อ 8545

Vol. 8 No. 3 May – June 2025

Number of prints: 30 copies

Release Date Is 6 Copies Per Year.

Issue 1 January - February
Issue 2 March – April
Issue 3 May – June
Issue 4 July – August
Issue 5 September – October
Issue 6 November – December

Objective:

To Promote and Encourage Instructs, Academics, Students and Other Interested Persons to Have the Opportunity to Disseminate Academic and Research Works in Social Sciences and Huminites Science Related Subjects Such as Buddhism, Political Science, Public Administration, Law, Business Administration, Management, and other interdisciplinary areas that offer innovative knowledge by accepting articles in both Thai and English.

Editor-in-chief:

Phrakru Sangkaviriyakit	Faculty of Social Sciences,
raphind@yahoo.com	Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Editorial Assistants:

Phrakhrusuthikittibundit	Faculty of Social Sciences,
krisada.sae@mcu.ac.th	Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Editorial Board Members:

Phramedhavinaiyaros	Graduate School, Mahamakut Buddhist University,
psbud@hotmail.com	Thailand
Phramaha Makhavin Purisuttamo	Graduate School, Mahamakut Buddhist University,
maghavin9@gmail.com	Thailand
Teerachoot Kerdkaew	Faculty of Liberal Arts, Huachiew Chalermprakiet
tongin2000@gmail.com	University, Thailand
Busakorn Watthanabut	Faculty of Liberal Arts, North Bangkok University,
busaaiey2516@gmail.com	Thailand
Purimpratch Khaninphasut	School of Educational Studies,
jpkhaninphasut@gmail.com	Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand

Wanchai Suktam	Faculty of Humanities and Social Sciences
wanchai2526@srru.ac.th	Surindra Rajabhat University, Thailand
Wanthana Nowwan	Faculty of Management Science
wanthana_nt@hotmail.com	Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University, Thailand
Saichol Panyachit	Faculty of Social Sciences Srinakharinwirot University,
saicholpa@g.swu.ac.th	Thailand
Anan Upsod	Faculty of Humanities and Social Sciences
ananupsod9541@gmail.com	Lampang Rajabhat University, Thailand

Journal Manager Team:

Secretary:

Nigorn Srirat	Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Suphattharachai Sisabai	Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Phramaha Somchai Khantisarano	Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Phramaha Samak Atibhaddho	Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Fine Arts Department:

Korakoth Chabandit	Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Phra Phonlawat Sapalo	Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Finance Department:

Wantanee Suwanjiraphaisan	Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Kotchaphan Bunthian	Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Proofreading Department:

Phramaha Supat Nantapanno	Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Pollwat Seeta	Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Legal Team:

Tatchanan Isaradej	Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

The Office Journal of Interdisciplinary Innovation.
Graduate School of Political Science Faculty of Social Sciences
Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phra Rajrattanamoli Building (Nakhon Khemapali),
4th Floor, 79 Moo 1, Lam Sai, Wang Noi, Ayutthaya 13170.
Published by:
Mahachulalongkornrajavidyalaya University Printing House 79 Moo 1, Lam Sai, Wang Noi, Ayutthaya. 13170. Call. 035-248 - 000, ext. 8555,8556,5541 Fax. 035-248-000. ext. 8545.

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ : วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์

ARTICLE REVIEW BOARD: JOURNAL OF INTERDISCIPLINARY INNOVATION

ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

1. พระพรหมวัชรธีราจารย์, ศ.ดร.
2. พระเทพปริยัติเมธี, รศ.ดร.
3. พระวชิรกิตติบัณฑิต, รศ.ดร.
4. พระครูปริมานุรักษ์, รศ.ดร.
5. พระเมธีวัชรบัณฑิต, ศ.ดร.
6. พระปัญญาวัชรบัณฑิต, รศ.ดร.
7. พระครูสุธีกิตติบัณฑิต, รศ.ดร.
8. พระคมสัน ฐิตเมธโส, ผศ.
9. พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ภูริปญฺโญ, ผศ.ดร.
10. พระครูชินวีรบัณฑิต, ผศ.ดร.
11. ศาสตราจารย์ ดร.บุญทัน ดอกไธสง
12. ศาสตราจารย์ ดร.จำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์
13. รองศาสตราจารย์ อนุภูมิ โชวเกษม
14. รองศาสตราจารย์ ดร.โกนิฏฐ์ ศรีทอง
15. รองศาสตราจารย์ ดร.อภินันท์ จันตะนี
16. รองศาสตราจารย์ ดร.วิวัฒน์ หามนตรี
17. รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ บุญปู่
18. รองศาสตราจารย์ ดร.สมชัย ศรีนอก
19. รองศาสตราจารย์ ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย
20. รองศาสตราจารย์ ดร.สมาน งามสนิท
21. รองศาสตราจารย์ ดร.ธัชชนันท์ อิศรเดช
22. รองศาสตราจารย์ ดร.พิเชฐ ทั่งโต
23. รองศาสตราจารย์ ดร. ภัทรพล ใจเย็น
24. รองศาสตราจารย์ ดร. เติมศักดิ์ ทองอินทร์
25. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ผดุง วรรณทอง
26. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธิติวุฒิ หมั่นมี
27. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ยุทธนา ปราณีต
28. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พรทิพย์ วรรณวิโรจน์
29. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประเสริฐ ธิลาว
30. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุริยา รักษาเมือง
31. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุวัฒสัน รักขันโท
32. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิชชุกร นาคธน

Lecturers In-House Professional:
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

1. Prof. Dr. Phra Brahmawatcharatheerachan
2. Assoc. Prof. Dr. Phratheppariyattimethi
3. Assoc. Prof. Dr. Phra Vachirakittibundit
4. Assoc. Prof. Dr. Phrakhru Purimanurak
5. Prof. Dr. Phra Mathevatjarabundit
6. Assoc. Prof. Dr. Phra Panyavajrapandit
7. Assoc. Prof. Dr. Phrakhru Suthikittibundit
8. Asst. Prof. Phra Khomsan Titamataso
9. Asst. Prof. Dr. Phrakhru Sangkharakchakkrit Phuripanyo
10. Asst. Prof. Dr. Phrakru Chinnaverabundit
11. Prof. Dr. Boonton Dockthaisong
12. Prof. Dr. Chamnong Adivadhanasit
13. Assoc. Prof. Anuphum Sowkasem
14. Assoc. Prof. Dr. Konit Sithong
15. Assoc. Prof. Dr. Aphinant Chantanee
16. Assoc. Prof. Dr. Wiwat Harmontree
17. Assoc. Prof. Dr. Somsak Bunpu
18. Assoc. Prof. Dr. Somchai Sino
19. Assoc. Prof. Dr. SutthiPhong Siwichai
20. Assoc. Prof. Dr. Saman Ngamsanit
21. Assoc. Prof. Dr. Tatchanan Isaradej
22. Assoc. Prof. Dr. Phichet Thangto
23. Assoc. Prof. Dr. Pattarapol Chaiyen
24. Assoc. Prof. Dr. Toemsak Thongin
25. Asst. Prof. Dr. Phadung Wanthong
26. Asst. Prof. Dr. Thitiwut Manmee
27. Asst. Prof. Dr. Yuttana Praneet
28. Asst. Prof. Dr. Phonthip Wannawirot
29. Asst. Prof. Dr. Prasert Thilao
30. Asst. Prof. Dr. Suriya Raksamueng
31. Asst. Prof. Dr. Suwatsan Ragkhanto
32. Asst. Prof. Dr. Witchukon Nakathon

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ : วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์

ARTICLE REVIEW BOARD: JOURNAL OF INTERDISCIPLINARY INNOVATION

ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก

1. พระเมธาวินัยรส, รศ.ดร. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
2. ศาสตราจารย์ ดร.ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
3. ศาสตราจารย์พิเศษ ร.ท.ดร.บรรจบ บรรณรุจิ นักวิชาการอิสระ
4. ศาสตราจารย์พิเศษ ดร.กาญจนา เงารังษี มหาวิทยาลัยนเรศวร
5. รองศาสตราจารย์ ดร.อำนาจ บัวศิริ สภาการศึกษา, กระทรวงศึกษาธิการ
6. รองศาสตราจารย์ วราคม ทีสุกะ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
7. รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยยุทธ ชิโนกุล สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
8. รองศาสตราจารย์ ดร.โยธิน แสวงดี มหาวิทยาลัยมหิดล
9. รองศาสตราจารย์ ดร. ธีรโชติ เกิดแก้ว มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
10. รองศาสตราจารย์ พัฒนะ เรือนใจดี มหาวิทยาลัยรามคำแหง
11. รองศาสตราจารย์ ดร.วาสนา แก้วหล้า มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
12. รองศาสตราจารย์ ดร.สุวิญ รักสัตย์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
13. รองศาสตราจารย์ ดร.ธีระพงษ์ แก่นอินทร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
14. รองศาสตราจารย์ ดร.สรรเสริญ อินทรัตน์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
15. รองศาสตราจารย์ ดร.จำเริญ ชูช่วยสุวรรณ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย
16. รองศาสตราจารย์ ดร.ภักดี โพธิ์สิงห์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
17. รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคณาภูมิ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

Outside Professional:

1. Assoc. Prof. Dr. Phramedhavinaiyaros Mahamakut Buddhist University
2. Prof. Dr. Thirapat Serirangsan Sukhothai Thammathirat Open University
3. Prof. Lt. Dr. Banjob Bannaruji Independent Scholar
4. Prof. Dr. Kanchana Ngaorangsi Naresuan University
5. Assoc. Prof. Dr. Amnat Buasiri Education Council, Ministry of Education
6. Assoc. Prof. Warakhom Thisuka Mahamakut Buddhist University
7. Assoc. Prof. Dr. Chaiyuth Chinokul National Institute of Development Administration.
8. Assoc. Prof. Dr. Yothin Sawaengdee Mahidol University
9. Asst. Prof. Dr. Teerachoot Kerdkaew Hua Chiew Chalermprakiet University
10. Assoc. Prof. Phatthana Rueanchaidee Ramkhamhaeng University
11. Assoc. Prof. Dr. Wasana Kaewla Surin Rajabhat University
12. Assoc. Prof. Dr. Suwin Raksat Mahamakut Buddhist University
13. Assoc. Prof. Dr.Thiraphong Kaenin Prince of Songkla University
14. Assoc. Prof. Dr. Sansoen Intarat Suan Dusit University
15. Assoc. Prof. Dr. Chamroen Chuchuaisuwan Rajamangala University of Technology Srivijaya.
16. Assoc. Prof. Dr. Phakdi Phosing Mahasarakham Rajabhat University
17. Assoc. Prof. Dr. Sanya Khenaphum Mahasarakham Rajabhat University

18. รองศาสตราจารย์ ดร.ชลวิทย์ เจียรจิตต์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
19. รองศาสตราจารย์ ดร.ไพศาล สรรสรวิสุทธิ์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
20. รองศาสตราจารย์ ดร.กาสัก เต๊ะขันหมาก
มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
21. รองศาสตราจารย์ ดร. ชวลิต สวัสดิ์ผล
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
22. รองศาสตราจารย์พิเศษ ว่าที่ พ.ต. ดร.สวัสดิ์ จิรัฏฐิติกาล
กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม
23. รองศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา หล่อตระกูล
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
24. รองศาสตราจารย์ ดร. สำเนียง เลื่อมใส
มหาวิทยาลัยศิลปากร
25. รองศาสตราจารย์ ดร. วันทนา เนาว์วัน
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
26. รองศาสตราจารย์ ดร.ศรชัย ท้าวมิตร
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
27. รองศาสตราจารย์ ดร.สุกิจ ชัยมุสิก
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
28. รองศาสตราจารย์พิเศษ วิชัย ธรรมชอบ
นักวิชาการอิสระ
29. รองศาสตราจารย์ ดร. อภิชาติ พานสุวรรณ
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
30. รองศาสตราจารย์ ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน
มหาวิทยาลัยมหิดล
31. รองศาสตราจารย์ ดร.วศิน ปัญญาวุธตระกูล
มหาวิทยาลัยนเรศวร
32. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พลับพลึง คงชนะ
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
33. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนตรี เพชรนาจักร
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
34. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทัศนีย์ เจนวิถีสุข
มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
35. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนสิทธิ์ สิทธิ์สูงเนิน
มหาวิทยาลัยศิลปากร
36. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สอาด บรรเจิดฤทธิ์
มหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด

18. Assoc. Prof. Dr. Chonwit Chianchit
Srinakharinwirot University
19. Assoc. Prof. Dr. Phaisan Sansonwisut
Nakhon Sawan Rajabhat University
20. Assoc. Prof. Dr. Kasak Tekhanmak
Thepsatri Rajabhat University
21. Assoc. Prof. Dr. Chawalit Sawatphon
Suan Dusit Rajabhat University
22. Assoc. Prof. Dr. Sawat Chiratthitikan
Department of Corrections, Ministry of Justice
23. Assoc. Prof. Dr. Atchara Lotrakun
Phra Nakhon Si Ayutthaya Rajabhat University
24. Assoc. Prof. Dr. Samniang Leurmsai
Silpakorn University
25. Assoc. Prof. Dr. Wanthana Naowan
Phra Nakhon Si Ayutthaya Rajabhat University
26. Assoc. Prof. Dr. Sornchai Taomitr
Mahamakut Buddhist University
27. Assoc. Prof. Dr. Sukit Chaimusik
Mahamakut Buddhist University
28. Assoc. Prof. Wichai Thamchop
Independent Scholar
29. Assoc. Prof. Dr. Apichat Pansuwan
Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University
30. Asst. Prof. Dr. Phlapphlueng Khongchana
Srinakharinwirot University
31. Asst. Prof. Dr. Wasin Panyawutatrakun
Naresuan University
32. Asst. Prof. Dr. Phlapphlueng Khongchana
Srinakharinwirot University
33. Asst. Prof. Dr. Montri Phetnachak
Prince of Songkla University
34. Asst. Prof. Dr. Thatsani Chenwithisuk
Chandrakasem Rajabhat University
35. Asst. Prof. Dr. Chonsit Sitisungnoen
Silpakorn University
36. Asst. Prof. Dr. Sa-At Banchoetrit
Stanford University

37.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เรือโท ดร.อนันท์ ใจสมุทร มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี	37. Asst. Prof. Lt. Jg. Dr. Anan Chaisamut Surat Thani Rajabhat University
38.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชยสร สมบุญมาก มหาวิทยาลัยนครพนม	38. Asst. Prof. Dr. Chayason Sombunmak Nakhon Phanom University
39.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุษกร วัฒนบุตร มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ	39. Asst. Prof. Dr. Busakorn Watthanabut North Bangkok University
40.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิรายุ ทรัพย์สิน มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์	40. Asst. Prof. Dr. Chirayu Sapsin Surindra Rajabhat University
41.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมคิด ดวงจักร มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง	41. Asst. Prof. Dr. Somkhit Duangchak Chom Bueng Rajabhat University
42.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญชู ภูศรี มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี	42. Asst. Prof. Dr. Boonchoo Poosri Ubon Ratchathani University
43.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัชวาล แอร่มหล้า มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง	43. Asst. Prof. Dr. Chatchawan Araemla Chom Bueng Rajabhat University
44.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จตุภูมิ เขตจัตุรัส มหาวิทยาลัยขอนแก่น	44. Asst. Prof. Dr. Chatuphum Khetchatturat Khonkaen University
45.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มนัสสวาส กุลวงศ์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ศรีวิชัย	45. Asst. Prof. Dr. Manassawas Kullawong Rajamangala University of Technology Srivijaya
46.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิภวานี เผือกบัวขาว มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี	46. Asst. Prof. Dr. Wipavanee Phueakbuakhao Phetchaburi Rajabhat University
47.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสกสรรค์ สนวา มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด	47. Asst. Prof. Dr. Seksan Sonwa Roi Et Rajabhat University
48.	อาจารย์ ดร.จิตต์วิมล คล้ายสุบรรณ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต	48. Dr. Chitwimon Khlaisuban Suan Dusit University
49.	อาจารย์ ดร.อนงค์วิชญา สาริบุตร มหาวิทยาลัยรามคำแหง	49. Dr. Anongwitya Saribut Ramkhamhaeng University
50.	อาจารย์ ดร.วิยะดา วรานนท์วนิช มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ	50. Dr. Wiyada Waranonwanit North Bangkok University
51.	อาจารย์ ดร. กฤษณะ ทองแก้ว มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี	51. Dr. Kitsana Thongkaeo Suratthani Rajabhat University

บทบรรณาธิการ

วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์นี้เป็นปีที่ 8 ฉบับที่ 3 ประจำเดือนพฤษภาคม - มิถุนายน พ.ศ. 2568 กองบรรณาธิการได้พิจารณาบทความโดยเสนอบทความต่อคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรอง (Peer Review) พิจารณาตรวจแก้ไขเพื่อความสมบูรณ์ของบทความก่อนการลงตีพิมพ์โดยคัดเลือกและกลั่นกรองบทความให้เกิดความความสมบูรณ์และมีคุณภาพมากที่สุด ควรค่าแก่การตีพิมพ์เผยแพร่ อีกทั้งเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดทางวิชาการและเป็นการพัฒนาศักยภาพทางด้านการสร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการ ซึ่งเนื้อหาสาระในเล่มประกอบด้วยนักวิชาการและเรื่องดังต่อไปนี้

อินทุอร ประการแก้ว และคณะ บทความเรื่อง **“การประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะการจัดการภาวะวิกฤติของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2”** พบว่า 1. ทักษะการจัดการภาวะวิกฤติของผู้บริหารโรงเรียนมี 4 องค์ประกอบ คือ 1. ทักษะการสื่อสาร 2. ทักษะการคิดวิเคราะห์และการคิดสร้างสรรค์ 3. ทักษะการแก้ปัญหา และ 4. ทักษะทางเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล ทุกองค์ประกอบมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด 2. สภาพที่เป็นจริง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนสภาพที่ควรจะเป็น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 3. ผลการจัดลำดับความต้องการจำเป็น พบว่า ทักษะการจัดการภาวะวิกฤติของผู้บริหารโรงเรียน ทั้ง 4 ทักษะ มีค่าดัชนีการจัดลำดับความสำคัญความต้องการจำเป็น เท่ากับ 0.194 โดยด้านที่มีค่าสูงสุดได้แก่ ทักษะทางเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล 4. แนวทางการพัฒนาทักษะการจัดการภาวะวิกฤติของผู้บริหารโรงเรียน ด้านทักษะทางเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด

ณภัทร ศิลปะมา บทความเรื่อง **“การพัฒนารูปแบบแบบนโยบายและมาตรการด้านความปลอดภัยเดในสถานศึกษาของรัฐจังหวัดนนทบุรี”** พบว่า 1. การกำหนดนโยบายและแนวทางปฏิบัติด้านความปลอดภัยเด็กในสถานศึกษาของรัฐอยู่ภายใต้กรอบของการนำนโยบายไปปฏิบัติแบบบนลงล่างที่ต้องดำเนินการให้เกิดมาตรฐานเดียวกันอย่างเร่งด่วนในหลายเรื่อง ดังนี้ ความปลอดภัยภายในอาคารเรียนและบริเวณโรงเรียนความปลอดภัยจากบุคคล อาชญากรรมความปลอดภัยทางไซเบอร์ ออนไลน์ การป้องกันอุบัติเหตุและอุบัติภัยความปลอดภัยด้านชีวอนามัย 2. สภาพปัญหาการพัฒนารูปแบบนโยบายและมาตรการความปลอดภัยของเด็กในสถานศึกษาของรัฐ จังหวัดนนทบุรี มีทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายใน คือ ปัญหาที่เกี่ยวกับการบริหารราชการ ซึ่งได้แก่ การขาดแคลนงบประมาณและบุคลากรครู การเปลี่ยนแปลงผู้นำ และการขาดแคลนคู่มือด้านความปลอดภัยเด็กที่เป็นมาตรฐานกลาง ในส่วนปัจจัยภายนอก ได้แก่ สังคมวัฒนธรรม ผู้ปกครองที่ยังไม่เห็นความสำคัญ

และประโยชน์ของการพัฒนารูปแบบนโยบายและมาตรการความปลอดภัยของเด็กในสถานศึกษา 3. แนวทางการพัฒนาและปรับปรุงการพัฒนารูปแบบนโยบายและมาตรการความปลอดภัยเด็กในสถานศึกษาของรัฐ ในจังหวัดนนทบุรีประกอบด้วย การให้ความรู้และจัดอบรมเพื่อปลูกฝังวัฒนธรรมด้านความปลอดภัยแก่บุคลากรทางการศึกษา ผู้ปกครองและประชาชน การสร้างคู่มือ การสร้างเครือข่ายและการสนับสนุนความช่วยเหลือจากภาคเอกชนและสังคม รวมถึงการนำเทคโนโลยีมาช่วยส่งเสริมสร้างความปลอดภัยในสถานศึกษาของรัฐเพื่อเป็นตัวช่วยในการสร้างความปลอดภัยในสถานศึกษาของรัฐได้

อาทิตยา ชาติบุตร และอ้อมธจิต แป้นศรีบทความเรื่อง **“แนวทางการพัฒนาการระดมทรัพยากรเพื่อการบริหารจัดการศึกษาในยุค Generative AI ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาพิจิตร เขต 1”** พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการประชาสัมพันธ์ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านงบประมาณ ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาการระดมทรัพยากรเพื่อการบริหารจัดการศึกษาในยุค Generative AI ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 พบว่า สถานศึกษาควรพัฒนาการระดมทรัพยากรเพื่อการบริหารจัดการศึกษาในยุค Generative AI โดยมุ่งเน้นการกำหนดนโยบายที่ชัดเจนโดยผู้บริหารสถานศึกษา ภายใต้หลักจริยธรรม ความโปร่งใส พร้อมทั้งส่งเสริมการเรียนรู้และอบรมความรู้ด้าน Generative AI ให้กับบุคลากรในองค์กร บูรณาการเทคโนโลยี Generative AI เข้ากับการบริหารงานทุกด้าน ทั้งด้านการประชาสัมพันธ์ การจัดการเรียนการสอน การวิเคราะห์ข้อมูล การบริหารงบประมาณ และการเชื่อมโยงกับแหล่งทุนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ความโปร่งใส และความยั่งยืนในการจัดการศึกษา

พระครูสังฆรักษ์สมศักดิ์ ขนฺติโก และคณะ บทความเรื่อง **“การพัฒนาพระสังฆาธิการตามหลักสัปปุริสธรรมเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม”** พบว่า 1. ระดับการปฏิบัติของการพัฒนาพระสังฆาธิการตามหลักสัปปุริสธรรมเพื่อการปกครองคณะสงฆ์อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.73 2. ผลการเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติที่มีต่อการพัฒนาพระสังฆาธิการตามหลักสัปปุริสธรรมเพื่อการปกครองคณะสงฆ์อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ และวุฒิการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม มีผลต่อการพัฒนาพระสังฆาธิการตามหลักสัปปุริสธรรมเพื่อการปกครองคณะสงฆ์อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ส่วนด้านสถานะ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ โดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ 0.05 และ นัยสำคัญที่ 0.01 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย และ 3. ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะสำหรับพัฒนาการพัฒนาพระสังฆาธิการตามหลักสัปปุริสธรรมเพื่อการปกครองคณะสงฆ์อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า ปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ไม่เป็นไปตามกฎระเบียบของแต่ละวัด

ข้อเสนอแนะ ได้แก่ ควรมีอบรบการพัฒนาศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามกฎระเบียบของแต่ละวัด

อภิรักษ์ มะเรืองประดิษฐ บทความเรื่อง **“การบริหารงานตามหลักปาปณิกธรรมของผู้บริหารเทศบาลตำบลท่าเสด็จ ตำบลสระแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี”** พบว่า 1. ระดับการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาล โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 3.41 ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านการจัดการและการประสานงาน ค่าเฉลี่ย 3.43 รองลงมา คือ ด้านการวางแผน ค่าเฉลี่ย 3.40 และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการจัดทำงบประมาณ ค่าเฉลี่ย 3.38 2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักปาปณิกธรรมกับการบริหารงานของผู้บริหารอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ (r=0.363**) มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 3. แนวทางการประยุกต์ใช้หลักปาปณิกธรรม ได้แก่ 1. ด้านจักขุมา ผู้บริหารต้องมองการณ์ไกล วิเคราะห์ปัญหาและยอมรับการเปลี่ยนแปลง 2. ด้านวิธูโร ผู้บริหารต้องบูรณาการความรู้จากศาสตร์ต่าง ๆ และเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ากับการบริหาร และ 3. ด้านนิสสยสัมปันโน ผู้บริหารต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ยึดหลักคุณธรรม จริยธรรมในการบริหาร เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นและศรัทธาจากสังคม

สุกัญญา แจ้งนคร และสุภัทรชัย สีสะใบบทความเรื่อง **“ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง”** พบว่า 1. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง มีระดับการปฏิบัติงานตามหลักวงจรบริหารงานคุณภาพ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ระดับการปฏิบัติงานตามหลักภาวนา 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และระดับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2. ปัจจัยหลักวงจรบริหารงานคุณภาพด้านการปรับปรุงแก้ไข ส่งผลต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ 1 จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ และปัจจัยหลักภาวนา 4 ด้านกายภาวนา ส่งผลต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ 2 จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ และ 3. แนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยยึดหลักภาวนา 4 ได้แก่ กายภาวนา เน้นส่งเสริมสุขภาพและคุณภาพชีวิตของบุคลากร สีลภาวนา มุ่งสร้างวินัย คุณธรรม และความสามัคคีในองค์กร จิตภาวนา ส่งเสริมสมาธิ สติ และบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ ปัญญาภาวนา พัฒนาทักษะคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา ส่งเสริมให้มหาวิทยาลัยเป็นศูนย์กลางศึกษาพระพุทธศาสนา และพัฒนาสังคมให้สงบสุขและยั่งยืน

พระสมพร คุณสมฺปนฺโน และคณะ บทความเรื่อง **“การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการบริหารจัดการตามพันธกิจของเทศบาลตำบลบางเตย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี”** พบว่า 1. ระดับการบริหารจัดการตามพันธกิจของเทศบาลตำบลบางเตย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และหลักอิทธิบาท 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทธิบาท 4 กับการบริหารจัดการตามพันธกิจของ

เทศบาลตำบลบางเตย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี พบว่า หลักอิทธิบาท 4 โดยภาพรวม กับการบริหารจัดการตามพันธกิจของเทศบาลตำบลบางเตย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง (R=.741**) 3. การประยุกต์หลักพุทธธรรมในการบริหารเทศบาลตำบลบางเตย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ครอบคลุมการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานตามแผนยุทธศาสตร์ การยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชนทุกวัย การจัดการขยะและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นและการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การสร้างศักยภาพเศรษฐกิจด้วยทักษะดิจิทัลและการตลาดออนไลน์ การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล และการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอัตลักษณ์เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

พระธนะพลวัฒน์ วฑฺฒโน และคณะ บทความเรื่อง **“การต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมืองของประชาชนในอำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี”** พบว่า 1. ระดับการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมืองในอำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อ การต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมืองในอำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี ตามหลักโลกปาลธรรม 2 โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก 2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมืองในอำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี พบว่า ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่า ประชาชนที่มี ปัจจัยส่วนบุคคล แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อ การต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมืองในอำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ 3. ปัญหา อุปสรรค พบว่า ด้านการรับรู้การทุจริต ประชาชนขาดความเข้าใจสิทธิเลือกตั้ง ด้านการปลูกฝังจิตสำนึก ประชาชนขาดความรู้ผลกระทบทุจริต ด้านการป้องกันและเฝ้าระวัง งบประมาณและบุคลากรไม่พอ ด้านการประชาสัมพันธ์ ขาดความน่าสนใจและไม่ต่อเนื่อง เข้าถึงประชาชนได้น้อย และด้านการสร้างเครือข่าย ขาดความร่วมมือและความเชื่อมั่นในความโปร่งใส ข้อเสนอแนะ การต่อต้านการทุจริตควรเน้นการให้ความรู้ผ่านสื่อที่เข้าถึงง่ายและกิจกรรมสร้างจิตสำนึก ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนและการสื่อสารสร้างสรรค์ ปรับปรุงกฎหมายและมาตรการเฝ้าระวัง

กัญจน์ณัฏฐ์ พฤฒยางกูร บทความเรื่อง **“พุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนริมคลองลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร”** พบว่า 1. ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนริมคลองลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง 2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอปริหานิยธรรม 7 กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนริมคลองลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร พบว่า โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวก ในระดับปานกลาง (R=.790**) มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 3. แนวทางพุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนริมคลองลาดพร้าว กรุงเทพฯ พบว่า ตามหลักอปริหานิยธรรม 7 คือ การประชุมอย่างพร้อมเพรียงสม่ำเสมอต่อเนื่องเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ร่วมตัดสินใจและวางแผนการดำเนินงานร่วมกัน

ช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีของคนในชุมชน ลดความขัดแย้งในชุมชน การเคารพ ให้เกียรติ รับฟังความคิดเห็น ผู้อาวุโส การให้เกียรติและคุ้มครองสตรี มุ่งเน้นให้เกิดความเสมอภาคเป็นไปตามหลักประชาธิปไตย

เติมศักดิ์ ทองอินทร์ และคณะ บทความเรื่อง **“การส่งเสริมความตระหนักรู้แบบสัมมาชีพปลอดภัยของครัวเรือนลุ่มอ่างเก็บน้ำแม่สะลวม อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่”** พบว่า 1. การตระหนักรู้แบบสัมมาชีพปลอดภัยของครัวเรือนยึดคำสอนทางพระพุทธศาสนาในการดำเนินชีวิต มีการประกอบอาชีพตามสภาพแวดล้อมส่วนใหญ่ทำสวนลำไยเป็นพืชเศรษฐกิจ มีความตระหนักในการใช้สารเคมีทำการเกษตรให้ความสำคัญกับความมั่นคงในชีวิต สุขภาพกาย สุขภาพใจ และสิ่งแวดล้อมรอบตัว 2. องค์ประกอบของการส่งเสริมความตระหนักรู้ของครัวเรือนในอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ 4 ด้าน คือ 1. ด้านค่านิยม ทำเกษตรอย่างรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม การเพาะปลูกเลียนแบบพืชผลที่ได้รับความนิยมจากรุ่นสู่รุ่น 2. ด้านรูปแบบทางความคิด มีการอนุรักษ์แหล่งน้ำและทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน 3. ด้านการปรับตัว ส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม และ 4. ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล คนในชุมชนมีการช่วยเหลือกันเพื่อทำการเกษตรร่วมกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 3. การประยุกต์หลักอิทธิบาท 4 เพื่อเป็นแนวทางการส่งเสริมความตระหนักรู้แบบสัมมาชีพปลอดภัยของครัวเรือนในอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ดังนี้ หลักฉันทะ การมีความพึงพอใจต่ออาชีพทำเกษตร และถ่ายทอดประสบการณ์การประกอบอาชีพยังรุ่นต่อไป หลักวิริยะ มีความเพียรพยายามทำการเกษตรแบบไม่ใช้สารเคมี ทำการเกษตรด้วยความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม หลักจิตตะ มีความใส่ใจในการประกอบอาชีพ และการใช้สารเคมี ตระหนักรู้ความปลอดภัยจากการประกอบอาชีพ หลักวิมังสา มีการวางแผน ติดตามข่าวสารทางการเกษตร ทบทวนการทำการเกษตรที่ต้องทำควบคู่กับการอนุรักษ์แหล่งน้ำ แหล่งประกอบอาชีพ ลดการใช้สารเคมีในชุมชน

ศิริพร พึ่งเพ็ชร และคณะ บทความเรื่อง **“ปัจจัยในการเลือกสถานที่ท่องเที่ยวแบบครอบครัวในจังหวัดชัยภูมิ: วิเคราะห์ด้วยต้นไม้ตัดสินใจแบบ CHAID”** พบว่า ผู้ปกครองส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 73.4 มีอายุระหว่าง 20-39 ปีร้อยละ 54 การศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 56.2 และเดินทางโดยรถยนต์ส่วนบุคคล ร้อยละ 85.3 มีค่าใช้จ่ายมากกว่า 2,000 บาทต่อการเดินทาง ร้อยละ 71.8 และเดินทางในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์ ร้อยละ 59.2 อีกทั้งแบบจำลอง CHAID แสดงให้เห็นว่า ค่าใช้จ่ายการเดินทาง เป็นปัจจัยหลักที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกสถานที่ท่องเที่ยว รองลงมาคือ ตัวแปรยานพาหนะ รายได้ต่อเดือน และการศึกษา แบบจำลองสามารถจำแนกประเภทค่าใช้จ่ายได้อย่างแม่นยำ โดยเฉพาะในกลุ่มที่ 3 ซึ่งมีอัตราความถูกต้องสูงถึงร้อยละ 97.8 และค่า Risk Estimate อยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ (0.20-0.30) ผลการวิจัยนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการวางแผนและพัฒนานโยบายการท่องเที่ยวในจังหวัดชัยภูมิ เพื่อตอบสนองความต้องการของกลุ่มผู้ปกครองเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ชุณิภา เปิดโลกนิมิต บทความเรื่อง **“การพัฒนาองค์ประกอบภาวะผู้นำร่วมสมัยของนักศึกษาปริญญาตรี”** พบว่า 1. องค์ประกอบภาวะผู้นำร่วมสมัยมี 6 มิติ ได้แก่ ภาวะผู้นำตามสถานการณ์ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ภาวะผู้นำแบบรับใช้ ภาวะผู้นำที่แท้จริง ภาวะผู้นำแฝง และภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม 2. องค์ประกอบภาวะผู้นำร่วมสมัยของนักศึกษาปริญญาตรีมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยองค์ประกอบทั้ง 6 มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานอยู่ระหว่าง 0.96 ถึง 0.99 ค่าสัมประสิทธิ์การทำนายอยู่ในช่วงร้อยละ 93 ถึง 99 นอกจากนี้ค่าความเชื่อมั่นรวมของตัวแปรแฝงในแต่ละมิติอยู่ในระดับสูงระหว่าง 0.79 ถึง 0.90 และค่าเฉลี่ยความแปรปรวนที่ถูกสกัดอยู่ระหว่าง 0.50 ถึง 0.53 ซึ่งแสดงถึงความเที่ยงตรงเชิงลู่เข้าและความเที่ยงตรงเชิงจำแนกขององค์ประกอบทั้ง 6 ได้อย่างชัดเจน ผลการวิเคราะห์นี้แสดงให้เห็นว่าองค์ประกอบภาวะผู้นำร่วมสมัย มีความเที่ยงตรงเชิงจำแนกที่ดี สามารถวัดคุณลักษณะที่แตกต่างกันได้อย่างชัดเจน จึงมีความเหมาะสมในการนำมาใช้เป็นองค์ประกอบภาวะผู้นำร่วมสมัยของนักศึกษาปริญญาตรี

วิชชุดา วงศ์พานิชย์ บทความเรื่อง **“การสำรวจความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ”** พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความต้องการด้านความรู้และทักษะ ได้แก่ การเรียนรู้ทฤษฎีบริหารภาครัฐ การวิเคราะห์ พัฒนา และนำเสนอนโยบายสาธารณะ ด้านการทำงานเน้นบริหารจัดการ คิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา สื่อสาร ทำงานร่วมกัน ด้านการพัฒนาตนเองเน้นความเป็นผู้นำ นวัตกรรม และการเรียนรู้ต่อเนื่อง ด้านคุณลักษณะส่วนบุคคลเน้นความซื่อสัตย์ จริยธรรม ความรับผิดชอบ และวินัย ด้านสังคมเน้นทำงานร่วมประชาสังคม ส่งเสริมธรรมาภิบาล และการพัฒนาที่ยั่งยืน รวมถึงการใช้เทคโนโลยีและเครื่องมือบริหารสมัยใหม่เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน ส่วนแนวทางในการพัฒนาหลักสูตร ควรวิเคราะห์ความต้องการตลาดแรงงานเน้นการระบุทักษะที่ตรงกับความรู้ที่ตลาดต้องการ เช่น ทักษะการสื่อสาร การทำงานเป็นทีม และการใช้เทคโนโลยีการออกแบบหลักสูตรควรใช้แนวทางการเรียนรู้จากปัญหา การทำผลงานและประสบการณ์จากการทำงานจริงเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนควรเชื่อมโยงกับศิลปวัฒนธรรม การพัฒนาสังคม และตอบสนองการพัฒนาท้องถิ่นและประเทศ การประเมินผลควรใช้วิธีหลากหลายเพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ พร้อมรวบรวมข้อมูลปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานอย่างต่อเนื่อง

กฤษณ์ คำนนท์ บทความเรื่อง **“การสื่อสารเชิงสุนทรียภาพของสัญรูปนาคในวัดศรีบึงบูรพ์”** พบว่า ความเชื่อเกี่ยวกับนาคในบริบทของวัดศรีบึงบูรพ์ที่ปรากฏในสถานที่ศักดิ์สิทธิ์มีการเชื่อมโยงทางด้านความเชื่อของคนในชุมชนอยู่ 5 ด้าน คือ 1. ความเชื่อเรื่องต้นกำเนิดของนาค 2. ความเชื่อเรื่องลักษณะของนาค 3. ความเชื่อเรื่องอิทธิฤทธิ์และความศักดิ์สิทธิ์ของนาค 4. ความเชื่อเรื่องการบูชาและพิธีกรรมทางศาสนาเกี่ยวกับนาค และ 5. ความเชื่อเรื่องนาคมีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน สำหรับการสร้างประติมากรรมสัญรูปนาคบริเวณซุ้ม

ประตูทางเข้าและบริเวณหน้าวิหาร ของวัดศรีบึงบูรพ์ ได้มีการนำเอาองค์ประกอบทางศิลปะ (Element of Arts) คือ สี เส้น รูปร่างรูปทรง น้ำหนักอ่อนแก่ และพื้นผิว มาประยุกต์ใช้ในการประกอบสร้างความหมายของพญานาคให้เกิดขึ้น โดยในการสร้างได้อาศัยความสัมพันธ์ของตัวบท (Transsexuality) ในลักษณะของลักษณะสัมพันธบท (Intertextuality) ซึ่งนาคบริเวณซุ้มประตูทางเข้ามีการเชื่อมโยงตัวบทกับศิลปะแบบขอม และนาคบริเวณหน้าวิหารมีการเชื่อมโยงตัวบทกับศิลปะแบบรัตนโกสินทร์ โดยทั้งหมดเป็นความสัมพันธ์ของตัวบทที่ดำรงอยู่ร่วมกัน สัญรูปนาคถือเป็นการสร้างภาพตัวแทน (Representation) ในลักษณะของภาพต้นแบบ (Archetypes) ของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่ในอุดมคติของคนในสังคมไทย โดยเป็นตัวบท (Text) หรือตัวสาร (Message) ซึ่งทำหน้าที่ในการสร้างสุนทรียภาพ (Poetic function) ที่ถ่ายทอดความงดงาม ความรื่นรมย์ และความบันเทิงใจที่เกิดขึ้น นอกจากนั้นการสร้างสัญรูปนาค ถือเป็นการผลิตซ้ำ (Reproduction) จากการลอกเลียนแบบขึ้นมา โดยได้สร้างมนต์ขลัง (Aura) ให้แก่นาคต้นแบบตามอุดมคติในทางพระพุทธศาสนาของไทยและได้สะท้อนให้เห็นถึงวิธีคิด ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมของคนในชุมชน

ปานตะวัน กาญจนพันธุ์ และคณะ บทความเรื่อง **“ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อแรงจูงใจของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1”** พบว่า 1. ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารโดยรวมอยู่ในระดับมาก และแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 2. ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู มีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับสูง (rxy=.743) 3. ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหาร ด้านการเผยแพร่วิสัยทัศน์ (X2) และด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี (X4) สามารถร่วมกันพยากรณ์แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูร้อยละ 58.10 และค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการพยากรณ์เท่ากับ .313 และ 4. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู ได้แก่ ด้านการเผยแพร่วิสัยทัศน์ และด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

ซียนหมิน หม่า และคณะ บทความเรื่อง **“การตรวจสอบปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการแลกเปลี่ยนการแบ่งปันความรู้ระหว่างทีมวิจัย ด้วยการวิเคราะห์ด้วยโมเดลสมการโครงสร้าง”** พบว่า ผู้ให้ความรู้ ผู้รับความรู้ ช่องทางการแบ่งปันความรู้และสภาพแวดล้อมการแบ่งปันความรู้ ล้วนมีผลกระทบอย่างมากต่อการแบ่งปันความรู้ เพื่อปรับปรุงระดับการแบ่งปันความรู้และความสามารถของทีมในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ การศึกษานี้เสนอกลยุทธ์และข้อเสนอแนะเฉพาะ การค้นพบเหล่านี้ให้คำแนะนำอันมีค่าสำหรับการจัดการและการปฏิบัติของทีมวิจัยของวิทยาลัย ซึ่งช่วยส่งเสริมการพัฒนาทางวิชาการและปรับปรุงความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมทางเทคโนโลยี

จิง ลี่อาจารย์ และเอกศิริ นิยมศิลป บทความเรื่อง **“อิทธิพลความเชื่อด้านสุขภาพร่างกายของนักศึกษาที่มีต่อความตั้งใจและนิสัยของพฤติกรรมการออกกำลังกาย”** พบว่า เกือบทุกกลุ่มตัวอย่างยอมรับแนวคิดเรื่องความเชื่อด้านสุขภาพกายที่มีอิทธิพลต่อนิสัยและพฤติกรรมการออกกำลังกาย และนั่นคือความรู้ใหม่จากการศึกษาครั้งนี้ด้วย

ทลปภร ปัญโยรินทร์ และคณะ บทความเรื่อง **“แนวทางการบริหารหลักสูตรสหวิทยาการของมหาวิทยาลัยไทย”** พบว่า การพัฒนาหลักสูตรสหวิทยาการในมหาวิทยาลัยไทยยังขาดกรอบแนวคิดที่เป็นระบบ โดยเฉพาะกลไกการประเมินสมรรถนะข้ามศาสตร์ที่มีประสิทธิภาพ บทความนี้จึงนำเสนอนวัตกรรมทางทฤษฎี 2 ประการ คือ 1. กรอบแนวคิดการศึกษาฐานผลลัพธ์ (OBE) แนวคิดการศึกษาฐานสมรรถนะ (CBE) แนวคิดการบูรณาการสหวิทยาการ (ID) ที่เชื่อมโยงผลลัพธ์การเรียนรู้กับสมรรถนะข้ามศาสตร์และ 2. กลไกการขับเคลื่อน 4 ประการที่ผสานเทคโนโลยีดิจิทัลกับการมีส่วนร่วมของภาคอุตสาหกรรม ได้แก่ การทำแผนที่สมรรถนะดิจิทัล แดชบอร์ดติดตามหลักสูตรแบบพลวัต การประเมินผลที่มีภาคอุตสาหกรรมมีส่วนร่วม และการปรับตัวหลักสูตรแบบคล่องตัว จากผลการศึกษา บทความนี้เสนอแนวทางเชิงนโยบายในการปรับกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติเพื่อรองรับการพัฒนาสมรรถนะข้ามศาสตร์อย่างยั่งยืนซึ่งจะช่วยยกระดับคุณภาพบัณฑิตให้ตอบสนองความต้องการในตลาดแรงงานยุคดิจิทัลและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศอย่างยั่งยืน

จักรวาล เหมือนแจ่ม บทความเรื่อง **“การใช้หลักธรรมาภิบาลในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ต้องขังเพื่อเตรียมความพร้อมสู่การคืนสู่สังคม”** พบว่า การนำหลักธรรมาภิบาลมาปรับใช้ในกระบวนการพัฒนาผู้ต้องขังช่วยเสริมสร้างความยุติธรรม ความโปร่งใส และการมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการเตรียมความพร้อมของผู้ต้องขังสำหรับการคืนสู่สังคม การจัดโปรแกรมฟื้นฟูที่ครอบคลุม เช่น การพัฒนาทักษะอาชีพและการสร้างเครือข่ายชุมชน สามารถลดอัตราการกระทำผิดซ้ำและเสริมสร้างความมั่นใจในตนเองของผู้ต้องขังการพัฒนากระบวนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและการคืนสู่สังคมต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน การสร้างนโยบายที่ยั่งยืนและการส่งเสริมความเข้าใจในหลักธรรมาภิบาลเป็นสิ่งจำเป็นในการสร้างสังคมที่ยุติธรรมและเปิดโอกาสให้ทุกคนสามารถฟื้นฟูชีวิตของตนเองได้

ธนารัตน์ จิตต์พายัพ บทความเรื่อง **“นวัตกรรมการบริหารจัดการภาครัฐสมัยใหม่”** พบว่า นวัตกรรมภาครัฐมี 6 รูปแบบ ได้แก่ นวัตกรรมบริการ การส่งมอบบริการ การบริหารองค์การ ความคิด นโยบาย และระบบ โดยมีปัจจัยความสำเร็จ 7 ประการ คือ ภาวะผู้นำ ทิศทางกลยุทธ์ วัฒนธรรมองค์กร เครือข่ายความร่วมมือ โครงสร้างยืดหยุ่น เทคโนโลยี และการพัฒนาบุคลากร ประเทศไทยได้พัฒนานวัตกรรมภาครัฐหลากหลายสาขา ทั้งด้านการเกษตร การแพทย์ อุตสาหกรรม และบริการ โดยมีแนวทางพัฒนา 4 ด้าน ได้แก่ การพัฒนาสังคมผู้ประกอบการ การพัฒนาบุคลากร การปรับปรุงกฎระเบียบ และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน องค์ความรู้ใหม่จากการศึกษา คือ นวัตกรรมภาครัฐแบบองค์รวม ซึ่งเน้นกรอบการทำงาน 3 ระดับที่เชื่อมโยงกัน

ได้แก่ ระดับยุทธศาสตร์ ระดับปฏิบัติการ และระดับสนับสนุน โดยต้องดำเนินการแบบบูรณาการทุกระดับและครอบคลุมทุกมิติ จึงจะประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน

ประสิทธิ์ชัย พิภักดี บทความเรื่อง **“เอเจนติกเอไอ : ปัญญาประดิษฐ์ตัวแทนอัจฉริยะ”** พบว่า เมื่อโลกเข้าสู่ยุคปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligent : AI) เต็มรูปแบบ พร้อมทั้งการแข่งขันอย่างเข้มข้นของผู้สร้าง AI จากหลากหลายองค์กร การกำเนิดของเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ใหม่ ๆ ที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องเริ่มตั้งแต่ยุค AI ทั่วไปสู่ยุค Traditional AI พัฒนามาจนถึงยุคที่เป็น Generative AI โดยล่าสุดหนึ่งในแนวคิดที่น่าสนใจเป็นอย่างมากก็คือ Agentic AI หรือเอเจนติกเอไอ ซึ่งเป็น AI ที่สามารถตัดสินใจและดำเนินการต่าง ๆ ด้วยตัวมันเอง โดยมีลักษณะคล้ายตัวแทน (Agent) ของมนุษย์ที่เข้าใจเป้าหมาย รวมถึงมีความสามารถในการปรับตัวตามสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ และมีแนวโน้มที่จะส่งผลกระทบต่อชีวิตของมนุษย์ในทุกมิติภายในอนาคตอันใกล้ ในบทความนี้จะมุ่งเน้นทำความเข้าใจว่า Agentic AI คืออะไร มีหลักการทำงานอย่างไร และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในด้านใดได้บ้าง เพื่อตอบสนองต่อการทำงานบางอย่างแทนมนุษย์ ในยุคที่ต้องพึ่งพาเทคโนโลยีเพื่อความรวดเร็วและความได้เปรียบทางการแข่งขัน

ณัชชาวีล์ วาณิชย์สุรางค์ บทความเรื่อง **“การบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารราชการไทย”** พบว่า การบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารราชการไทยต้องอาศัยองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ 1. โครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลที่มั่นคงปลอดภัย 2. บุคลากรที่มี Digital Mindset 3. ความสามารถในการปรับตัวต่อเทคโนโลยีที่พลิกโฉม 4. ระบบนิเวศดิจิทัลที่เข้มแข็ง และ 5. การยกระดับทักษะดิจิทัลของบุคลากรภาครัฐ การพัฒนาบุคลากรต้องครอบคลุมทุกระดับตำแหน่ง โดยมีบทบาทหน้าที่ที่แตกต่างกัน ตัวอย่างการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในหน่วยงานรัฐที่สำคัญ ได้แก่ การพัฒนาเมืองอัจฉริยะ (Smart City) และบริการภาครัฐผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ ทั้งนี้ เพื่อให้การบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลประสบความสำเร็จจำเป็นต้องมีการวางแผนที่ชัดเจน สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ และได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน

อรัญญา ชูโอชา บทความเรื่อง **“ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในการบริหารงานภาครัฐและเอกชน”** พบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์เป็นแนวคิดที่บูรณาการระหว่างศาสตร์และศิลป์ในการบริหารจัดการ ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และการเมือง ผู้นำเชิงกลยุทธ์ต้องมีคุณลักษณะสำคัญทั้งวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน ความคิดสร้างสรรค์ ความสามารถในการวิเคราะห์ ความยืดหยุ่น และทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ผู้นำต้องสามารถใช้เครื่องมือวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ที่หลากหลาย เช่น SWOT Analysis PESTLE Analysis และ BCG Matrix เพื่อเข้าใจสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกองค์กรอย่างรอบด้าน และกำหนดทิศทางองค์กรได้อย่างเหมาะสม การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ต้องอาศัยทั้งการเรียนรู้ทางทฤษฎีและการฝึกฝนจาก

ประสบการณ์จริง รวมถึงการรับฟังข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ ในส่วนของการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ ผู้นำต้องมีทักษะสำคัญทั้งด้านการสร้างปฏิสัมพันธ์ การบริหารทรัพยากร การกำกับดูแล และการจัดองค์การ เพื่อแปลงกลยุทธ์ให้เป็นการปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาองค์กรอย่างยั่งยืนและสามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สัภยา ขาวหมื่นไวย์ และคมกริช สุขพัตร บทความเรื่อง **“พฤติกรรมทางการเมืองของเยาวชนในยุคโลกาภิวัตน์”** พบว่า เยาวชนมีความตื่นตัวทางการเมืองมากขึ้น และมีการใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นเครื่องมือสำคัญในการแสดงความคิดเห็นและการเคลื่อนไหวทางการเมือง ยังมีความท้าทายในการสร้างความเข้าใจและการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ยั่งยืนในระยะยาว การมีส่วนร่วมที่เพิ่มขึ้นของเยาวชนในการวาทนาทางการเมืองเน้นความจำเป็นในการริเริ่มด้านการศึกษาที่ส่งเสริมการคิดเชิงวิพากษ์และความรับผิดชอบต่อพลเมือง เพื่อให้แน่ใจว่าพวกเขาพร้อมที่จะนำทางภูมิทัศน์ทางการเมืองที่ซับซ้อน การสร้างพื้นที่สำหรับการอภิปรายและการมีส่วนร่วมอย่างเปิดเผยจะช่วยให้เยาวชนสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ และพัฒนาทักษะที่จำเป็นในการเข้าร่วมในกระบวนการทางประชาธิปไตยอย่างมีประสิทธิภาพ

สนธยา วงษ์เอี่ยม และคณะ บทความเรื่อง **“กลยุทธ์การบริหารภาครัฐแนวใหม่”** พบว่า ยุคที่สังคมและเศรษฐกิจกำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การบริหารภาครัฐจำเป็นต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับความท้าทายใหม่ ๆ โดยอาศัยเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการและการสื่อสารกับประชาชน นอกจากนี้ การบริหารภาครัฐแนวใหม่ยังเน้นการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนและภาคเอกชน เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ตอบสนองต่อความต้องการของสังคมได้ นอกจากนี้การปรับโครงสร้างองค์กรให้มีความยืดหยุ่นช่วยให้หน่วยงานภาครัฐสามารถดำเนินงานได้อย่างคล่องตัว พร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลงในระยะยาว ขณะเดียวกัน การพัฒนาทักษะบุคลากรภาครัฐ โดยเฉพาะทักษะด้านดิจิทัล การวิเคราะห์ข้อมูล และการทำงานแบบบูรณาการ ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเพิ่มขีดความสามารถขององค์กร และที่สำคัญประการสุดท้าย การตัดสินใจเชิงนโยบายจำเป็นต้องอยู่บนพื้นฐานของข้อมูลและหลักฐานเชิงประจักษ์ (Evidence-Based Policy) เพื่อให้เกิดความโปร่งใส มีประสิทธิผล และสามารถตอบโจทย์ความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง

รัตนา ชินบุตรานนท์ บทความเรื่อง **“การบูรณาการหลักศีล 5 กับการสร้างความยุติธรรมอย่างยั่งยืนในคดีเด็กและเยาวชน”** พบว่า การนำหลักศีล 5 มาใช้เป็นหลักประกันในการดำเนินชีวิตประจำวัน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านชีวิต ทรัพย์สิน ครอบครัว ความสามัคคี และความมั่นคงปลอดภัย ช่วยส่งเสริมการแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมและการกลับคืนสู่สังคมอย่างมีคุณค่า

พระรฤทธิ์ วริทฺธิญาโณ และคณะ บทความเรื่อง **“แนวทางการส่งเสริมคุณลักษณะของผู้นำนักการเมืองท้องถิ่นด้วยหลักพรหมวิหารธรรม”** พบว่า หลักพรหมวิหารธรรมสามารถเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาผู้นำนักการเมืองท้องถิ่นให้มีความเมตตาต่อประชาชน (เมตตา)

มีความเห็นอกเห็นใจและพร้อมช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหาของประชาชน (กรุณา) มีความยินดีและส่งเสริมความสำเร็จของส่วนรวม (มุทิตา) มีความเป็นกลาง ยุติธรรม ปราศจากอคติในการตัดสินใจทางนโยบาย (อุเบกขา) การนำหลักพรหมวิหารธรรมมาใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นำสามารถเสริมสร้างความไว้วางใจจากประชาชน เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงาน และลดปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองในระดับท้องถิ่น ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้ผู้นำนักการเมืองท้องถิ่นได้น้อมนำหลักธรรมดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการและกิจกรรมเสริมสร้างจิตสำนึกด้านจริยธรรม

สำเริง ราชฉวาง บทความเรื่อง **“หน้าที่พลเมืองกับความรับผิดชอบต่อสังคมในโลกยุคใหม่”** พบว่า การทำหน้าที่พลเมืองในโลกยุคใหม่จำเป็นต้องข้ามพ้นจากกรอบแบบเดิมที่เน้นการปฏิบัติตามกฎหมาย ไปสู่การมีส่วนร่วมเชิงรุกในประเด็นสาธารณะ เช่น สิ่งแวดล้อม ความเหลื่อมล้ำ และสิทธิมนุษยชน ข้อเสนอเชิงนโยบายที่ได้จากบทความนี้ ได้แก่ การออกแบบระบบการศึกษาที่ปลูกฝังพลเมืองวิพากษ์ การสร้างพื้นที่ปลอดภัยในการแสดงความเห็นต่าง การส่งเสริมบทบาทของสื่อในฐานะเวทีพลเมือง และการผลักดันนโยบายที่ทำให้หน้าที่พลเมืองเชื่อมโยงกับการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างเพื่อสร้างประชาธิปไตยที่ยั่งยืนและมีความหมายมากยิ่งขึ้นในสังคมร่วมสมัย

ฉันนทณา โพธาราม และคณะ บทความเรื่อง **“พลังพลเมืองกับการปฏิรูปประชาธิปไตยจากฐานราก”** พบว่า พลังพลเมืองมีบทบาทสำคัญในการตั้งคำถาม ท้าทาย และตรวจสอบโครงสร้างอำนาจเดิม โดยอาศัยการรวมกลุ่มของชุมชน ท้องถิ่น และเครือข่ายทางสังคม ซึ่งทำให้ประชาธิปไตยมิใช่เพียงระบบที่รัฐออกแบบ หากแต่เป็นกระบวนการที่ประชาชนต้องมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านการออกแบบ ปกป้องและพัฒนาให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมไทย บทความเสนอว่า การสร้างประชาธิปไตยที่มีความยั่งยืนจำเป็นต้องตั้งอยู่บนฐานของการเสริมสร้างอำนาจให้แก่ประชาชน การเปิดพื้นที่สาธารณะสำหรับการมีส่วนร่วม และการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบใหม่ที่ยึดโยงกับหลักความเสมอภาค ความยุติธรรม และความเป็นเจ้าของอำนาจในทุกระดับของสังคม อันจะนำไปสู่การปฏิรูปทางการเมืองที่หยั่งรากลึกทั้งในเชิงโครงสร้างและวิถีชีวิตของผู้คนอย่างแท้จริง

กฤตพงศ์ ปานผา บทความเรื่อง **“การแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยผ่านนโยบายสาธารณะ”** พบว่า แม้ประเทศไทยจะมีการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง แต่ความเหลื่อมล้ำยังคงอยู่ในระดับสูงทั้งด้านรายได้ ความมั่งคั่ง และโอกาสในการเข้าถึงบริการพื้นฐาน ปัญหาดังกล่าวมีสาเหตุสำคัญจากปัจจัยเชิงโครงสร้าง 5 ประการ ได้แก่ 1. โครงสร้างเศรษฐกิจที่เอื้อประโยชน์ต่อเจ้าของทุนมากกว่าแรงงาน 2. การบริหารภาครัฐที่รวมศูนย์อำนาจ 3. ปัญหากรรมสิทธิ์ที่ดิน 4. กระบวนการยุติธรรมที่เข้าถึงยาก และ 5. การบริหารราชการที่ขาดประสิทธิภาพและความโปร่งใส บทความนี้นำเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาผ่านโมเดล IDMIR ซึ่งเป็นการพัฒนาแบบบูรณาการใน 5 ด้าน ได้แก่ การปรับโครงสร้างนโยบายและสถาบัน

การพัฒนาทุนมนุษย์และสังคม การขับเคลื่อนนวัตกรรมและเพิ่มการเข้าถึงเทคโนโลยี การสร้างเครือข่ายความร่วมมือและการวางระบบติดตามประเมินผล โดยเน้นการดำเนินนโยบายแบบคู่ขนานระหว่างการจัดสวัสดิการแบบมุ่งเป้าสำหรับกลุ่มเปราะบางและการเพิ่มโอกาสทางเศรษฐกิจ พร้อมพัฒนาระบบฐานข้อมูลที่แม่นยำเพื่อการออกแบบนโยบายที่มีประสิทธิภาพ

กองบรรณาธิการขอบพระคุณคณะกรรมการกลั่นกรองบทความทุกท่านที่ได้ใช้ความเพียรพยายามชี้แนะให้มีการปรับปรุงแก้ไขงานของแต่ละท่านให้ออกมาได้อย่างถูกต้องน่าอ่านเป็นประโยชน์ต่อแวดวงวิชาการ และท้ายสุดขอขอบคุณเจ้าของผลงานทางวิชาการและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่ได้ทำให้มีวารสารฉบับนี้มีคุณค่าทางวิชาการที่นำไปสู่การปฏิบัติและเผยแพร่ในวงกว้างและโปรดติดตามฉบับต่อไป

ด้วยความปรารถนาดียิ่ง

พระครูสังฆวิริยกิจ

พระครูสังฆวิริยกิจ, รศ.ดร.
บรรณาธิการวารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์

สารบัญ

กองบรรณาธิการ (1)
คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ (6)
บทบรรณาธิการ (10)
สารบัญ (22)

บทความวิจัย :
การประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะการจัดการภาวะวิกฤติของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 1 - 15
อินทุอร ประการแก้ว, นวพร วรรณทอง, วาโร เพ็งสวัสดิ์
การพัฒนารูปแบบแบบนโยบายและมาตรการด้านความปลอดภัยเด็กในสถานศึกษาของรัฐจังหวัดนนทบุรี 16 - 29
ณภัทร ศิลปมา
แนวทางการพัฒนาการระดมทรัพยากรเพื่อการบริหารจัดการศึกษาในยุค Generative AI ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 30 - 43
อาทิตยา ชาติบุตร, อ้อมธจิต แป้นศรี
การพัฒนาพระสังฆาธิการตามหลักสัปปุริสธรรมเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม 44 - 57
พระครูสังฆรักษ์สมศักดิ์ ขนฺติโก,
พระราชสมุทรวชิรโสภณ (โสภณ ธมฺมโสภโณ), วรรณีศา สีฟ้า
การบริหารงานตามหลักปาปณิกธรรมของผู้บริหารเทศบาลตำบลท่าเสด็จ ตำบลสระแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี 58 - 70
อภิรักษ์ มะเรืองประดิษฐ
ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง 71 - 85
สุกัญญา แจ้งนคร, สุภัทรชัย สีสะใบ
การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการบริหารจัดการตามพันธกิจของเทศบาลตำบลบางเตย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี 86 - 97
พระสมพร คุณสมฺปนฺโน, รัฐพล เย็นใจมา, หัฏฐกรณ์ แก่นท้าว
การต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมืองของประชาชน

ในอำเภอโปร่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี 98 - 109
พระธนะพลวัฒน์ วฑฺฒโน, เติมศักดิ์ ทองอินทร์, อนุภูมิ โชวเกษม

พุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนริมคลองลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร 110 - 123
กัญจน์ณัฏฐ์ พฤฒยางกูร

การส่งเสริมความตระหนักรู้แบบสัมมาชีพปลอดภัยของครัวเรือนลุ่มอ่างเก็บน้ำแม่สะลวม อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ 124 - 136
เติมศักดิ์ ทองอินทร์, วัชรินทร์ ชาญศิลป์, ประณต นันทิยะกุล, ยุทธนา ปราณีต, กาญจนา ดำจุติ

ปัจจัยในการเลือกสถานที่ท่องเที่ยวแบบครอบครัวในจังหวัดชัยภูมิ: วิเคราะห์ด้วยต้นไม้ตัดสินใจแบบ CHAID 137 - 150
ศิริพร พึ่งเพ็ชร, ณัฏฐพงษ์ ฉายแสงประทีป, วารี วงษ์ขุนเณร, ไพโรจน์ ศรีคง

การพัฒนาองค์ประกอบภาวะผู้นำร่วมสมัยของนักศึกษาปริญญาตรี 151-165
ชุณิภา เปิดโลกนิมิต

การสำรวจความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ 166-180
วิชชุดา วงศ์พานิชย์

การสื่อสารเชิงสุนทรียภาพของสัญรูปนาคในวัดศรีบึงบูรพ์ 181-193
กฤษณ์ คำนนท์

ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อแรงจูงใจของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 194-207
ปานตะวัน กาญจนพันธุ์, พรเทพ เสถียรนพเก้า, วันเพ็ญ นันทะศรี

INVESTIGATING THE FACTORS INFLUENCING THE EXCHANGE OF KNOWLEDGE SHARING BETWEEN RESEARCH TEAMS BASED ON SEM 208-217
Xianmin Ma, Choat Inthawongse, Noppadol Amdee

THE INFLUENCE OF COLLEGE STUDENTS' PHYSICAL HEALTH BELIEFS ON THEIR INTENTION AND HABITS OF PHYSICAL EXERCISE BEHAVIOR 218-229
Jing Li, Eksiri Niyomsilp

บทความวิชาการ:

แนวทางการบริหารหลักสูตรสหวิทยาการของมหาวิทยาลัยไทย 230 - 243
ทลปภร ปัญโยรินทร์, ภูมิภควัธจ์ ภูมพงศ์คชศร, วีระวัฒน์ พัฒนกุลชัย

การใช้หลักธรรมาภิบาลในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ต้องขังเพื่อเตรียมความพร้อมสู่การคืนสู่สังคม 244 - 258
จักรวาล เหมือนแจ่ม

นวัตกรรมการบริหารจัดการภาครัฐสมัยใหม่ 259 - 271
ธนารัตน์ จิตต์พายัพ

เอเจนติกเอไอ : ปัญญาประดิษฐ์ตัวแทนอัจฉริยะ 272 - 284
ประสิทธิ์ชัย พิภักดี

การบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารราชการไทย 285 - 297
ณัชชาวีล์ วาณิชย์สุรางค์

ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในการบริหารงานภาครัฐและเอกชน 298 - 310
อรัญญา ชูโอชา

พฤติกรรมทางการเมืองของเยาวชนในยุคโลกาภิวัตน์ 311 - 320
สัภยา ขาวหมื่นไวย์, คมกริช สุขพัตร

กลยุทธ์การบริหารภาครัฐแนวใหม่ 321 - 334
สนธยา วงษ์เอี่ยม, วิทวัส พงศ์กรเกียรติ, เวน สุธีริธ ซัม

การบูรณาการหลักศีล 5 กับการสร้างความยุติธรรมอย่างยั่งยืนในคดีเด็กและเยาวชน 335 - 348
รัตนา ชินบุตรานนท์

แนวทางการส่งเสริมคุณลักษณะของผู้นำนักการเมืองท้องถิ่นด้วยหลักพรหมวิหารธรรม 349 - 357
พระรฤทธิ์ วริทฺธิญาโณ, พระมหาอานนท์ อคฺคปญฺโญ, ทรงวุฒิ รัตนะ

หน้าที่พลเมืองกับความรับผิดชอบต่อสังคมในโลกยุคใหม่ 358 - 371
สำเริง ราชฉวาง

พลังพลเมืองกับการปฏิรูปประชาธิปไตยจากฐานราก 372 - 384
ฉันนทณา โพธาราม, พระใบฎีกาพงษ์ศักดิ์ ขนฺติพโล, สำเริง ราชฉวาง

การแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยผ่านนโยบายสาธารณะ 385 - 397
กฤตพงศ์ ปานผา

ภาคผนวก 398

กระบวนการพิจารณาบทความ 399

คำแนะนำสำหรับผู้แต่ง 401

การประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะการจัดการภาวะวิกฤติของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2*

NEEDS ASSESSMENT OF CRISIS MANAGEMENT SKILLS DEVELOPMENT OF SCHOOL ADMINISTRATORS UNDER SAKON NAKHON PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2

อินทุอร ประการแก้ว, นวพร วรรณทอง, วาโร เพ็งสวัสดิ์
Intuon Prakankaew, Nawaphorn Wannathong, Waro Phengsawat
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
Sakhon Nakhon Rajabhat University
Corresponding Author E-mail: intuon.pr66@snru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาองค์ประกอบทักษะการจัดการภาวะวิกฤติของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก 2. ศึกษาสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นของทักษะการจัดการภาวะวิกฤติของผู้บริหารโรงเรียนขนาด และ 3. ประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะการจัดการภาวะวิกฤติของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก และ 4. ศึกษาแนวทางการพัฒนาทักษะการจัดการภาวะวิกฤติของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก กลุ่มตัวอย่างรวมทั้งสิ้น 275 คน ใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ 1. แบบสังเคราะห์องค์ประกอบ 2. แบบประเมินองค์ประกอบ 3. แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่ควรจะเป็น โดยสภาพที่เป็นจริงมีค่าความเที่ยงตรง ระหว่าง 0.60-1.00 ค่าอำนาจจำแนก ระหว่าง 0.71-0.93 ค่าความเชื่อมั่น 0.99 ส่วนสภาพที่ควรจะเป็นมีค่าความเที่ยงตรง ระหว่าง 0.60-1.00 ค่าอำนาจจำแนก ระหว่าง 0.63-0.92 ค่าความเชื่อมั่น 0.98 และ 4. แบบสอบถามแนวทางการพัฒนาทักษะการจัดการภาวะวิกฤติของผู้บริหารโรงเรียน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าดัชนีการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น

ผลการวิจัยพบว่า 1. ทักษะการจัดการภาวะวิกฤติของผู้บริหารโรงเรียนมี 4 องค์ประกอบ คือ 1. ทักษะการสื่อสาร 2. ทักษะการคิดวิเคราะห์และการคิดสร้างสรรค์ 3. ทักษะการแก้ปัญหา และ 4. ทักษะทางเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล ทุกองค์ประกอบ

*Received March 8, 2025; Revised April 19, 2025; Accepted April 25, 2025

มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด 2. สภาพที่เป็นจริง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนสภาพที่ควรจะเป็น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 3. ผลการจัดลำดับความต้องการจำเป็น พบว่า ทักษะการจัดการภาวะวิกฤติของผู้บริหารโรงเรียน ทั้ง 4 ทักษะ มีค่าดัชนีการจัดลำดับความสำคัญความต้องการจำเป็น เท่ากับ 0.194 โดยด้านที่มีค่าสูงสุดได้แก่ ทักษะทางเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล 4. แนวทางการพัฒนาทักษะการจัดการภาวะวิกฤติของผู้บริหารโรงเรียน ด้านทักษะทางเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: ทักษะการจัดการภาวะวิกฤติ; การพัฒนาทักษะการจัดการภาวะวิกฤติของผู้บริหารโรงเรียน; การประเมินความต้องการจำเป็น

Abstract

This research article aimed: 1. To examine the components of crisis management skills of small school administrators; 2. To study the current and desired states of those skills; 3. To assess the priority needs for developing crisis management skills; and 4. To explore approaches for developing crisis management skills among small school administrators. The study involved a total of 275 participants selected through multi-stage sampling. The research instruments included: 1. a synthesized component assessment form; 2. a component evaluation form; 3. a questionnaire assessing the current and desired states, with content validity ranging from 0.60 to 1.00, discrimination power from 0.71 to 0.93 for the current state, and from 0.63 to 0.92 for the desired state, with reliability coefficients of 0.99 and 0.98 respectively; and 4. a questionnaire on strategies for developing crisis management skills. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, and Priority Needs Index (PNI).

The findings revealed that: 1. crisis management skills for school administrators consist of four key components: 1. communication skills, 2. analytical and creative thinking skills, 3. problem-solving skills, and 4. technological and digital skills all rated at the highest level of appropriateness; 2. the overall current state of crisis management skills was at a high level, while the desired state was at the highest level; 3. The overall Priority Needs Index was 0.194, with technological and digital skills identified as the highest

priority; and 4. the development approach for technological and digital skills was considered both highly appropriate and highly feasible.
Keywords: Crisis Management Skills; Development of Crisis Management Skills of School Administrators; Needs Assessment

บทนำ

ในโลกยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วรอบหลายปีที่ผ่านมาในสถานการณ์วิกฤติไม่ว่าจะเป็นวิกฤติการณ์ระดับเล็กหรือระดับใหญ่ การแก้ปัญหาวิกฤติให้ผ่านพ้นไปได้ด้วยดีนั้นเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง ภาวะวิกฤติ คือ การที่องค์กรประสบเหตุการณ์ ที่ไม่คาดคิดมาก่อนเป็นปัญหาที่จำเป็นต้องแก้ไขโดยด่วน เพราะเป็นอันตรายต่อองค์กร พนักงานและผู้มีผลประโยชน์กับองค์กร เช่น เรื่องของการเสียภาพลักษณ์ การดำเนินงานหยุดชะงัก เพราะปัจจัยบางอย่างปัญหาด้านการเงิน หรือวิกฤติที่กระทบต่อพนักงานและองค์กร (อภิสิทธิ์ ฉัตรทนานนท์, 2552) ภาวะวิกฤติแบ่งย่อยออกได้ 3 แบบตามระดับ คือ 1. กลุ่มวิกฤติที่ส่งผลคุกคามต่อองค์กรค่อนข้างน้อย 2. กลุ่มวิกฤติที่เป็นเหตุบังเอิญ 3. กลุ่มวิกฤติที่สามารถป้องกันได้ ภาวะวิกฤติระดับต่าง ๆ ผู้นำที่ทำหน้าที่แก้ปัญหาวิกฤติจะต้องเป็นคนที่มีความเข้าใจในสถานการณ์วิกฤตินั้นอย่างถ่องแท้ ตลอดจนมีความหนักแน่นเด็ดเดี่ยวและกล้าตัดสินใจที่จะสั่งการใด ๆ ลงไปอย่างรวดเร็วและทันท่วงที วิกฤติที่เกิดขึ้นในแต่ละครั้งนั้นสร้างผลกระทบอย่างกว้างขวาง และสร้างความเสียหายให้ประเทศชาติอย่างมหาศาล ทั้งด้านเศรษฐกิจสังคมรวมถึงความมั่นคงของประเทศในทุก ๆ ด้าน ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นผลดีหรือผลเสียที่เกิดขึ้นของแต่ละเหตุการณ์นั้น ย่อมเกิดจากการตัดสินใจของผู้นำองค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งสิ้น ผู้นำในภาวะวิกฤติสิ่งที่สำคัญที่สุดคือการตัดสินใจโดยมีข้อจำกัดด้านเวลาซึ่งจะแตกต่างจากการตัดสินใจของผู้นำในภาวะปกติของผู้นำที่ทำหน้าที่บริหารองค์กรทั่ว ๆ ไป (ชุติภา มหาศิริมงคล, 2560)

ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีทักษะผู้นำในสถานการณ์ไม่ปกติเช่นเดียวกัน เนื่องจากทักษะที่จำเป็นที่สุดก็คือ ทักษะการบริหารในภาวะวิกฤติซึ่งทักษะดังกล่าวเป็นกระบวนการรับมือกับผลกระทบของเหตุการณ์ที่ไม่ได้คาดคิด อันก่อให้เกิดภัยคุกคามต่อองค์กรและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในด้านต่าง ๆ ผู้นำต้องมีแนวคิดในการรับมือกับภาวะวิกฤติมีความสามารถในการประเมินสถานการณ์หลาย ๆ แบบโดยเฉพาะสถานการณ์ที่เลวร้ายที่สุดขณะเดียวกัน ก็สามารถหาทางออกได้หลาย ๆ ทาง เพื่อลดความสูญเสียและพลิกวิกฤติเป็นโอกาสให้ได้มากที่สุด ผู้นำจึงเปรียบเสมือนหัวเรือสำคัญในการกำหนดทิศทางการตัดสินใจต่าง ๆ (วัณณิตา บุญกอง, 2563) ผู้บริหารสถานศึกษาในปัจจุบัน จึงจำเป็นอย่างยิ่งต้องมีทักษะที่หลากหลายพร้อมรับความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ เพื่อนำไปสู่การบริหารงานให้มี

ประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (พรสรัญ รุ่งเจริญกิจกุล, 2563) จากการศึกษาปัญหาภาวะวิกฤติโรงเรียนขนาดเล็กในช่วงที่ผ่านมาพบว่า โรงเรียนขนาดเล็กส่วนใหญ่มีปัญหาอย่างน้อย 3 ประการ ซึ่งส่งผลทำให้โรงเรียนขนาดเล็ก ไม่สามารถจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพเท่าเทียมกับโรงเรียนขนาดกลางและขนาดใหญ่ได้ ดังนี้ 1. งบประมาณของโรงเรียนขนาดเล็กมีน้อยกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่จึงขาดอุปกรณ์จัดทำสื่อการสอนที่สมบูรณ์ 2. ขาดอุปกรณ์ทางเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาทำให้ประสิทธิภาพในการเรียนการสอนลดลง เพราะการเข้าถึงเทคโนโลยี เทคโนโลยีกลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต เด็กรุ่นใหม่จะใช้เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ 3. ขาดครูไม่ครบชั้นเรียน ไม่ครบตามรายวิชาเอกที่สอน โรงเรียนขนาดเล็กมีครูน้อยเนื่องจากอัตราต่อนักเรียนที่รัฐบาลกำหนด (ชัชวาลย์ ทองดีเลิศ, 2555) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 ประสบกับปัญหาดังกล่าวข้างต้นด้วยเช่นเดียวกันโดยมีสถานศึกษาในสังกัด จำนวน 255 แห่ง มีโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 143 โรงเรียนและควบรวมกับโรงเรียนใกล้เคียงจำนวน 13 โรงเรียน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2, 2566) การบริหารจัดการศึกษาภายในเขตพื้นที่การศึกษาในการบริหารงานโรงเรียนขนาดเล็กที่ควบรวมกันนั้นเกิดปัญหา ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาก็อาจจะพบปัญหาอุปสรรคต่อการบริหารจัดการสถานศึกษา และส่งผลกระทบไปยังกระบวนการจัดการเรียนการสอนในที่สุด เนื่องจากเป็นโรงเรียนขนาดเล็กไม่มีบุคคลากรทางการศึกษาเพียงพอ บางสถานศึกษาไม่มีผู้อำนวยการสถานศึกษาแล้วต้องให้ข้าราชการครูขึ้นรับตำแหน่งรักษาการในสถานศึกษา ทำให้โรงเรียนเล็กที่ขาดครูอยู่แล้ว ยิ่งขาดตำแหน่งครูขึ้นไปอีกและขาดอุปกรณ์ทางการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องมีทักษะการจัดการภาวะวิกฤติเพื่อแก้ไขปัญหาภาวะวิกฤติในสถานศึกษาของตนเองดังจะเห็นได้จากช่วงที่ผ่านมีการนำเสนอของสื่อเกี่ยวกับปัญหาการควบรวมโรงเรียนและการขาดแคลนบุคลากรในสำนักงานเขตพื้นการศึกษาประถมศึกษาสกลนครเขต ดังนั้น ภาวะวิกฤติ ไม่ว่าจะเป็นสถานการณ์ในรูปแบบใดก็ตามก็ย่อมเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการบริหารโรงเรียน และความเชื่อมั่นต่อระบบการศึกษาของประเทศอีกด้วย นอกจากนี้ยังเป็นสถานการณ์ที่มีความท้าทายต่อทักษะความรู้ความสามารถในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียน

จากความสำคัญและปัญหาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจจะศึกษาทักษะการจัดการภาวะวิกฤติของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 เพื่อนำข้อมูลที่ได้เป็นแนวทางในการพัฒนาทักษะของผู้บริหารโรงเรียนและเป็นข้อมูลให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปใช้ในการวางแผนงาน ตลอดจนพัฒนาทักษะการจัดการภาวะวิกฤติของผู้บริหารโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบทักษะการจัดการภาวะวิกฤติของผู้บริหารโรงเรียน

2. เพื่อศึกษาสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นในการพัฒนาทักษะการจัดการภาวะวิกฤติของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนครเขต 2 เป็นอย่างไร

3. เพื่อประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะการจัดการภาวะวิกฤติของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2

4.เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาทักษะการจัดการภาวะวิกฤติของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research)

2. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนและครูในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนครเขต 2 ปีการศึกษา พ.ศ. 2567 ซึ่งจำแนกเป็นผู้บริหารโรงเรียน 143 คน ครู 690 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 833 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนและครูโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนครเขต 2 ปีการศึกษา พ.ศ. 2567 จำนวน 275 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตาราง Krejcie & Morgan (วาโร เพ็งสวัสดิ์, 2551) จำแนกเป็นผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 76 คน และครูจำนวน 199 คน รวมทั้งสิ้น 275 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการสังเคราะห์องค์ประกอบ ได้แก่ แบบสังเคราะห์องค์ประกอบทักษะการจัดการภาวะวิกฤติของผู้บริหารโรงเรียน

3.2 แบบประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบทักษะการจัดการภาวะวิกฤติของผู้บริหารโรงเรียน

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ขอหนังสือราชการจากบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครเพื่อขออนุญาตในการเก็บรวบรวมข้อมูล

4.2 ผู้วิจัยนำเครื่องมือ ได้แก่ แบบสอบถามส่งไปด้วยตนเอง โดยมีการนัดหมายล่วงหน้า เพื่อชี้แจงแนะนำเบื้องต้น กำหนดนัดหมาย และสถานที่ก่อนที่ผู้วิจัยจะสอบถาม พร้อมทั้งจัดส่งเอกสารโครงร่างและแบบสอบถามล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 7 วัน

4.3 ดำเนินการเก็บข้อมูลตามที่นัดหมายไว้ และรวบรวมผลการตอบแบบสอบถาม ตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลขององค์ประกอบทักษะการจัดการภาวะวิกฤติของผู้บริหารโรงเรียน ได้แก่ ความถี่และร้อยละ

5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลของการประเมินความเหมาะสมองค์ประกอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ได้จากแบบสอบถาม ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยให้ความหมายของค่าเฉลี่ยเป็นรายข้อ ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์ในการแปลความหมายค่าเฉลี่ยดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยการวิจัยเรื่องการประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะการจัดการภาวะวิกฤติของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 สรุปผล ดังนี้

1. องค์ประกอบทักษะการจัดการภาวะวิกฤติของผู้บริหารโรงเรียน พบว่า มี 4 องค์ประกอบ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบจากแบบสอบถามพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกองค์ประกอบ โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ ทักษะการสื่อสาร ทักษะการคิดวิเคราะห์และการคิดสร้างสรรค์ ทักษะการแก้ปัญหา และทักษะทางเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล ตามลำดับ

2. สภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นของทักษะการจัดการภาวะวิกฤติของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2

2.1 สภาพที่เป็นจริงของทักษะการจัดการภาวะวิกฤติของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 โดยภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบโดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ องค์ประกอบทักษะการสื่อสาร องค์ประกอบทักษะการคิดวิเคราะห์และการคิดสร้างสรรค์ องค์ประกอบทักษะการแก้ปัญหา และองค์ประกอบทักษะทางเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล ตามลำดับ

2.2 สภาพที่ควรจะเป็นของทักษะการจัดการภาวะวิกฤติของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2

โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบโดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่องค์ประกอบทักษะการสื่อสาร องค์ประกอบทักษะการคิดวิเคราะห์และการคิดสร้างสรรค์ องค์ประกอบทักษะการแก้ปัญหา และองค์ประกอบทักษะทางเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล ตามลำดับ

3. การประเมินความต้องการจำเป็นของทักษะการจัดการภาวะวิกฤติของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 พบว่า โดยภาพรวมมีค่าดัชนีการเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (PNImodified) เท่ากับ 0.194 โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ ทักษะทางเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล (PNImodified=0.198) ทักษะการแก้ปัญหา (PNImodified=0.194) ทักษะการคิดวิเคราะห์และการคิดสร้างสรรค์ (PNImodified=0.192) ทักษะการสื่อสาร(PNImodified=0.190) ตามลำดับ

4. แนวทางการพัฒนาทักษะการจัดการภาวะวิกฤติของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 องค์ประกอบทักษะทางเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล ซึ่งผู้วิจัย ได้สร้างแนวทางการพัฒนาทักษะการจัดการภาวะวิกฤติของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก ได้ 18 แนวทาง และมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

1. องค์ประกอบของการประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะการจัดการภาวะวิกฤติของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ ทักษะการสื่อสาร ทักษะการคิดวิเคราะห์และการคิดสร้างสรรค์ ทักษะการแก้ปัญหา และ ทักษะทางเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล ซึ่งผลการวิจัยนี้มีความสอดคล้องกับองค์ประกอบทักษะการจัดการภาวะวิกฤติของผู้บริหารทั้งในประเทศและต่างประเทศ ได้แก่ การศึกษาของอัญชิษฐา ประสันใจ (2565) ที่มีองค์ประกอบของทักษะการจัดการภาวะวิกฤติของผู้บริหาร ที่เหมือนกันจำนวน 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ทักษะการสื่อสารในภาวะวิกฤติ ทักษะการคิดเชิงวิพากษ์และสร้างสรรค์ในภาวะวิกฤติ และทักษะการแก้ปัญหาในภาวะวิกฤติ ผู้วิจัยขอนำเสนอการอภิปรายเป็นรายองค์ประกอบ ดังนี้

1.1 ทักษะการสื่อสาร จากผลการวิจัยพบว่า ทุกแหล่งข้อมูลที่นำมาศึกษามีองค์ประกอบการติดตามและประเมินผล มีค่าร้อยละ 100 มีค่าเฉลี่ยของความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด จึงอาจกล่าวได้ว่า ทักษะการสื่อสารมีความสำคัญ ในภาวะวิกฤติเพราะช่วยควบคุมสถานการณ์ ลดความตื่นตระหนก และสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง

ผู้นำต้องสื่อสารอย่างชัดเจน ตรงประเด็น และละเอียดอ่อนเพื่อให้เกิดความร่วมมือกันผ่านพ้นวิกฤติไปได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของบุญเกียรติ วิสิทธิกาศ และสุนันทา เสียงไทย (2562) ว่า ทักษะการสื่อสารมีความสำคัญสูงสุด ทั้งนี้เนื่องจากทักษะการสื่อสารเป็นสิ่งสำคัญในระหว่างการจัดการวิกฤติ ผู้นำต้องสื่อสารอย่างชัดเจนและอย่างละเอียดอ่อนต่อหน้าสาธารณชนและพนักงานในช่วงวิกฤติเพื่อให้เข้าใจตรงกันในการปฏิบัติเพื่อให้ผ่านภาวะวิกฤติไปได้ และสนับสนุนแนวคิดของอัญชิษฐา ประสันใจ (2565) ว่า การสื่อสารที่ผู้รับสาร รับทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างตรงประเด็น ตามจุดประสงค์ของการสื่อสารที่ชัดเจนว่าต้องการสิ่งใด โดยมีเจตนาที่ดี รับฟังด้วยเหตุผล และมีความเห็นอกเห็นใจ มีเทคนิควิธีการ ในการโน้มน้าวจิตใจสามารถสร้างแรงจูงใจที่เหมาะสมต่อสถานการณ์

1.2 ทักษะการคิดวิเคราะห์และการคิดสร้างสรรค์ จากผลการวิจัยพบว่า ทักษะการคิดวิเคราะห์และการคิดสร้างสรรค์ มีค่าร้อยละ 50 และมีค่าเฉลี่ยของความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด จะเห็นได้ว่าทักษะการคิดวิเคราะห์และการคิดสร้างสรรค์เป็นสิ่งที่มีความสำคัญรองลงมา เป็นเพราะทักษะการคิดวิเคราะห์และการคิดสร้างสรรค์เป็นความสามารถของผู้บริหารในการคิดวิเคราะห์แยกแยะ คิดริเริ่มความคิดใหม่ ๆ มาใช้ในการปฏิบัติงาน คิดถึงผลดีและผลเสียที่อาจเกิดขึ้นสนับสนุนแนวคิดของมณฑาทิพย์ นามนุ (2561) ให้ความหมายทักษะการคิดวิเคราะห์และการคิดสร้างสรรค์ว่า หมายถึงทักษะกระบวนการคิดทางสมองในการแปลความหมายของข้อมูลได้อย่างน่าเชื่อถือ สามารถเชื่อมโยงข้อมูล หรือสิ่งเร้าได้อย่างเป็นระบบจากส่วนย่อย ๆ ไปหาส่วนใหญ่ได้อย่างเป็นองค์รวม คิดแก้ปัญหาด้วยวิธีการใหม่เป็นแบบอย่าง อีกทั้งยังสนับสนุนแนวคิดของนิภาธร มุลกุณี (2561) ที่กล่าวว่า ทักษะการคิดวิเคราะห์และการคิดสร้างสรรค์เป็นความสามารถในการมองเห็นภาพรวมของกระบวนการทำงาน และความสัมพันธ์ของงานในโรงเรียน ตลอดจนสามารถคาดคะเนผลของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในโรงเรียนและสอดคล้องกับงานวิจัยของนิภาพร รอดไพบูลย์ (2565) ว่าทักษะการคิดวิเคราะห์และการคิดสร้างสรรค์ว่า คือความชำนาญหรือความสามารถในการกระทำ หรือการปฏิบัติของผู้บริหารสถานศึกษาในการวิเคราะห์นโยบาย จุดมุ่งหมายขอบข่ายงาน และระบบงานภายในสถานศึกษา ตลอดจนการนำไปสู่การปฏิบัติ ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ และแก้ไขปัญหาอย่างได้ผลก่อให้เกิดผลดีต่อการพัฒนาสถานศึกษา

1.3 ทักษะการแก้ปัญหา จากผลการวิจัยพบว่า ทักษะการแก้ปัญหา มีค่าร้อยละ 40 และมีค่าเฉลี่ยของความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด กล่าวได้ว่า การเป็นทักษะการแก้ปัญหามีความสำคัญต่อสถานศึกษาเมื่อเกิดภาวะวิกฤติ เนื่องจากเป็นความสามารถของผู้บริหารทักษะการเลือกใช้วิธีการหรือกระบวนการในการแก้ปัญหาที่เหมาะกับสถานการณ์มีกระบวนการแก้ไขปัญหาเป็นขั้นตอนและเป็นระบบ แก้ปัญหา

อย่างตรงจุดถูกต้อง ตรงตามแนวคิดของชญาภรณ์ เอกธรรมสุทธิ์ (2559) ว่า ทักษะการเลือกใช้แนวคิดการแก้ปัญหาโดยอาศัยทักษะการคิดอย่างสร้างสรรค์ในการพิจารณาสาเหตุของปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหารวมทั้งใช้ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณในการตัดสินใจที่จะเลือกวิธีการแก้ปัญหาอย่างถูกต้องเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอัญชิษฐา ประสันใจ (2565) พบว่า การแก้ไขปัญหาจากสภาวะเหตุการณ์หรือสถานการณ์ชั่วคราวที่ไม่ได้คาดคิดอย่างกระทันหัน โดยการใช้ทักษะความรู้และประสบการณ์ ใช้วิจารณญาณ ปฏิภาณไหวพริบ ในการแก้ไขปัญหา และมองหาโอกาสช่องทางในการผลิกวิกฤติให้เป็นโอกาส

1.4 ทักษะทางเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล จากผลการวิจัยพบว่า ทักษะทางเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล มีค่าร้อยละ 40 และมีค่าเฉลี่ยของความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด เป็นความสามารถของผู้บริหารในด้านทักษะทางเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัลทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างคล่องแคล่ว ใช้โปรแกรมการทำงานที่หลากหลายทันสมัยนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาเผยแพร่ข้อมูลอย่างเหมาะสม นำเทคโนโลยีไปสนับสนุนส่งเสริมและบูรณาการในการจัดการศึกษา สนับสนุนแนวคิดของนิภาพร รอดไพบูลย์ (2565) ว่า ทักษะการใช้เทคโนโลยีและใช้ดิจิทัลว่า ความชำนาญหรือความสามารถในการกระทำ หรือการปฏิบัติของผู้บริหารสถานศึกษาในการเลือกใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและนำมาปรับใช้ในสถานศึกษาผู้บริหารมีความสามารถในการเก็บรักษาข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษา และเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ผู้บริหารสามารถจัดทำสื่อนำเสนอข้อมูลข่าวสารเพื่อประชาสัมพันธ์สถานศึกษาได้ สอดคล้องกับแนวคิดของกาญจนา นามวงศ์ (2566) ว่าทักษะการใช้เทคโนโลยี และใช้ดิจิทัลว่า หมายถึง ลักษณะของผู้นำที่สามารถใช้เทคโนโลยีในการบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการนำเทคโนโลยีไปสนับสนุนส่งเสริม และบูรณาการในการจัดการศึกษา มีความสามารถในการบริหารสู่ความเป็นสากลมาก และก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคดิจิทัล

2. ผลการศึกษาสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นของทักษะการจัดการภาวะวิกฤติของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนครเขต 2

2.1 สภาพที่เป็นจริงของทักษะการจัดการภาวะวิกฤติของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนครเขต 2 อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ได้แก่ ทักษะการสื่อสาร ทักษะการคิดวิเคราะห์และการคิดสร้างสรรค์ ทักษะการแก้ปัญหา และทักษะทางเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล ตามลำดับ ทักษะการสื่อสารอยู่ลำดับแรก ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 ผู้บริหารโรงเรียน

เน้นทักษะการสื่อสารในภาวะวิกฤติเนื่องจากทักษะการสื่อสารในภาวะวิกฤติเป็นสิ่งสำคัญในการควบคุมสถานการณ์ สร้างแรงจูงใจที่เหมาะสมต่อสถานการณ์ ลดความตื่นตระหนก ป้องกันข่าวลือ และทำให้โรงเรียนสามารถจัดการปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ การสื่อสารที่ดีช่วยให้ทุกฝ่ายมีความมั่นใจ และลดผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับนักเรียน และบุคลากร ได้เป็นอย่างดีสอดคล้องกับผลการศึกษาของอัญชิษฐา ประสันใจ (2565) กล่าวว่า การสื่อสารที่ชัดเจนว่าต้องการสิ่งใด โดยมีเจตนาที่ดี รับฟังด้วยเหตุผล และมีความเห็นอกเห็นใจ มีเทคนิควิธีการ ในการโน้มน้าวจิตใจสามารถสร้างแรงจูงใจที่เหมาะสมต่อสถานการณ์และบุคคลที่แตกต่างกัน สร้างความไว้วางใจ ต่อผู้ใต้บังคับบัญชา จัดสภาพแวดล้อมที่ดีในการแบ่งปันความคิดสร้างสรรค์ แรงบันดาลใจสามารถสื่อสารให้ทุกคนในองค์กรรู้บทบาท และความรับผิดชอบของตัวเองและสามารถทำงานร่วมกันได้ และทักษะทางเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล อยู่ลำดับสุดท้าย นั่นแสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารโรงเรียนยังขาดทักษะทางเทคโนโลยีในภาวะวิกฤติในสถานศึกษาเนื่องจาก เทคโนโลยีมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ผู้บริหารบางท่านอาจไม่คุ้นเคยกับเครื่องมือดิจิทัล เช่น ระบบแจ้งเตือนฉุกเฉิน แพลตฟอร์มสื่อสารออนไลน์ หรือซอฟต์แวร์บริหารจัดการโรงเรียนทำให้ไม่สามารถใช้เทคโนโลยีได้อย่างเต็มประสิทธิภาพในช่วงวิกฤติ ซึ่งทักษะทางเทคโนโลยีมีความสำคัญอย่างยิ่งในภาวะวิกฤติซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของวัณณิตา บุญกอง (2563) กล่าวว่า ผู้บริหารโรงเรียนที่ดีควรมีทักษะการแก้ปัญหา และหาทางออกเพื่อนำพาองค์กรและธุรกิจให้ผ่านวิกฤติไปด้วยดี มีแนวคิดในการรับมือกับภาวะวิกฤติ ทักษะการประเมิน สถานการณ์หลาย ๆ แบบ โดยเฉพาะสถานการณ์ที่เลวร้ายที่สุด ทักษะการหาทางออกได้หลาย ๆ ทาง เพื่อลดความสูญเสีย และพลิกวิกฤติเป็นโอกาส และสอดคล้องกับวิทยา คีรีกุลไพศาล และธีรศักดิ์ อุปไมยอธิชัย (2564) กล่าวไว้ว่า ผู้บริหารควรมีทักษะการจัดการภาวะวิกฤติ ทักษะด้านเทคโนโลยี มีทักษะการสื่อสารชัดเจน คิดวิเคราะห์เพื่อบริหารองค์กร และบริหารงานบุคคลรวมถึงกำหนดทิศทางองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.2 สภาพที่ควรจะเป็นของทักษะการจัดการภาวะวิกฤติของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบ จากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ได้แก่ ทักษะการสื่อสาร ทักษะการคิดวิเคราะห์และการคิดสร้างสรรค์ ทักษะการแก้ปัญหา และทักษะทางเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล ตามลำดับ ซึ่งทักษะการสื่อสารอยู่ลำดับแรกการวิจัยในวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นถึงความคาดหวังต่อทักษะการสื่อสารในภาวะวิกฤติของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 เนื่องจาก การสื่อสารให้ครู บุคลากร ผู้ปกครอง และชุมชนเข้าใจสถานการณ์ที่เกิดขึ้นให้เข้าใจตรงกัน ลดความเข้าใจผิด และกระตุ้นให้ทุกฝ่ายช่วยกันแก้ไขปัญหา ซึ่งสอดคล้อง

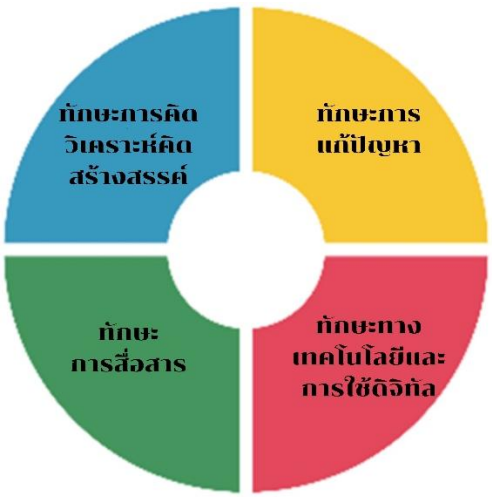
กับยุทธพงษ์ จักรคม และวิยุทธ์ จำรัสพันธุ์ (2565) กล่าวว่า ทักษะการจัดการภาวะวิกฤติของผู้บริหารโรงเรียนมีความสำคัญเนื่องจากทักษะการสื่อสารสร้างความเข้าใจที่ตรงกันให้กับประชาชน ได้รับรู้ถึงข้อเท็จจริง ไม่ปกปิดข้อมูล ทักษะการรับมือกับผลกระทบของเหตุการณ์ที่ไม่ได้คาดคิด ทักษะการปรับเปลี่ยนกระบวนการทำงานที่ต้องลดขั้นตอนที่ไม่จำเป็นออก เพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน และทักษะการนำเทคโนโลยีดิจิทัล เข้ามาอำนวยความสะดวกในการทำงาน สร้างเครือข่ายในการทำงานร่วมกัน

3. ผลการประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะการจัดการภาวะวิกฤติของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 พบว่า ความต้องการจำเป็นของทักษะการจัดการภาวะวิกฤติของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบ ทักษะทางเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล เป็นองค์ประกอบที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 ต้องการพัฒนามากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ทักษะทางเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัลมีความจำเป็นสำหรับผู้บริหารโรงเรียนในภาวะวิกฤติ เนื่องจากช่วยให้สามารถรับและส่งการสื่อสารข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว แม่นยำและทั่วถึง เช่น การแจ้งเตือนเหตุฉุกเฉินผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์หรือการประชุมทางไกลเพื่อตัดสินใจแก้ปัญหาได้ทันท่วงที อีกทั้งยังช่วยให้สามารถวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อวางแผนและตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงใช้เทคโนโลยีสนับสนุนการเรียนรู้และการบริหารงานเพื่อให้โรงเรียนสามารถดำเนินงานต่อไปได้แม้อยู่ในภาวะวิกฤติ สอดคล้องกับมณฑาทิพย์ นามนุ (2561) กล่าวไว้ว่า ทักษะการใช้เทคโนโลยีและใช้ดิจิทัล เป็นทักษะการใช้เครื่องมือสื่ออุปกรณ์และเทคโนโลยีได้อย่างคล่องแคล่วสามารถนำเทคโนโลยีดิจิตอลที่มีอยู่ในปัจจุบันมาใช้อย่างสร้างสรรค์ ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการสื่อสารการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารประชาสัมพันธ์กิจกรรมสู่ชุมชน มีการบริหารจัดการข้อมูลอย่างเป็นระบบ และการใช้เทคโนโลยีดิจิตอลในการสร้างชุมชนการเรียนรู้ออนไลน์ในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์เพื่อการพัฒนาสถานศึกษาให้มีความทันสมัยและมีประสิทธิภาพ

4. ผลการประเมินความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของแนวทางการพัฒนาทักษะการจัดการภาวะวิกฤติของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 ทักษะทางเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล พบว่า แนวทางการพัฒนาทักษะการจัดการภาวะวิกฤติของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก โดยภาพรวมของความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุดนั่นเป็นเพราะว่า สามารถดำเนินการผ่านกระบวนการฝึกอบรมที่เป็นระบบ ควบคู่ไปกับการบูรณาการเทคโนโลยีและเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียนละชุมชน อีกทั้งการบริหารเชิงรุกและการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ช่วยเสริมสร้างขีดความสามารถในการ

รับมือกับสถานการณ์วิกฤติได้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถปฏิบัติได้ ซึ่งอาจเป็นเพราะว่า แนวทางการพัฒนาที่ผู้วิจัยได้ศึกษาเกิดจากการศึกษาความต้องการจำเป็นของบริบทพื้นที่อย่างเฉพาะเจาะจงซึ่งทักษะทางเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านของการใช้ แอปพลิเคชัน ในการช่วยอัพเดทสถานการณ์ ผู้ปกครองเมื่อเกิดภาวะวิกฤตให้กับผู้ปกครองและชุมชนได้ทราบถึงสถานการณ์ต่าง ๆ ตลอดจนการแก้ไขปัญหาได้อย่างทันท่วงทีนอกจากนี้ การใช้แอปพลิเคชัน ยังสามารถรับข้อมูลข่าวสารจากหน่วยงานผู้ปกครองถึงสถานการณ์ที่เกิดขึ้นอาจเกิดขึ้น และนำมาใช้ในการประเมินและวางแผนการจัดการภาวะวิกฤติที่อาจเกิดขึ้นได้ ซึ่งสอดคล้องกับมณฑาทิพย์ นามนุ (2561) ได้ให้ความหมายทักษะการใช้เทคโนโลยีและใช้ดิจิทัลว่า หมายถึงทักษะการใช้เครื่องมือสื่ออุปกรณ์และเทคโนโลยีได้อย่างคล่องแคล่วสามารถนำเทคโนโลยีดิจิตอลที่มีอยู่ในปัจจุบันมาใช้อย่างสร้างสรรค์ ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการสื่อสารการเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสารประชาสัมพันธ์กิจกรรมสู่ชุมชน มีการบริหารจัดการข้อมูลอย่างเป็นระบบ และการใช้เทคโนโลยีดิจิตอลในการสร้างชุมชนการเรียนรู้ออนไลน์ในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์เพื่อการพัฒนาสถานศึกษาให้มีความทันสมัย และมีประสิทธิภาพ

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ประกอบของทักษะการจัดการภาวะวิกฤติของผู้บริหารโรงเรียน

จากภาพปที่ 1 องค์ประกอบของทักษะการจัดการภาวะวิกฤติของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก คือ 1. ทักษะการสื่อสาร 2. ทักษะการคิดวิเคราะห์และการคิดสร้างสรรค์ 3. ทักษะการแก้ปัญหา และ 4. ทักษะทางเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัลซึ่ง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ควรกำหนด นโยบายการพัฒนาทักษะการจัดการภาวะวิกฤติ สำหรับผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก ให้เป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์สำคัญของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา โดยเน้นการส่งเสริม ทักษะทางเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล เป็นพื้นฐาน รวมถึงบูรณาการ ทักษะการสื่อสาร การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา ให้สอดคล้องกับบริบทการบริหารโรงเรียนยุคใหม่

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ผู้อำนวยการโรงเรียนควรพัฒนาทักษะ ทางเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัลเป็นลำดับแรก เพื่อเสริมขีดความสามารถในการจัดการภาวะวิกฤติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรสนับสนุนการอบรมเชิงปฏิบัติการที่บูรณาการทักษะการสื่อสาร การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อสร้างความพร้อมเชิงรุกให้แก่ผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการวิจัยติดตามและประเมินทักษะทางเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัลกับผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก เพื่อเปนข่อมูลในการสงเสริมและพัฒนาทักษะทางเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัลใหผูบริหารโรงเรียนขนาดเล็ก

2. ควรมีการวิจัยเพื่อเปรียบเทียบความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะทางเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัลที่มีขนาดต่างกัน หรือในพื้นที่ต่างกันออกไป

เอกสารอ้างอิง

กาญจนา นามวงศ์. (2566). *ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ* (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

ชญาภรณ์ เอกธรรมสุทธิ์. (2559). รูปแบบการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์. *วารสารวิจัยสุขภาพและการพยาบาล*, 32(3), 1-13.

ชัชวาลย์ ทองดีเลิศ. (2555). โรงเรียนขนาดเล็ก ปัญหาและทางออก. *วารสารวิจัยและพัฒนาหลักสูตร*, 2(1), 1-12.

ชุติภา มหาศิริมงคล. (2560). *บทเรียนที่ได้รับจากการศึกษาการจัดการภาวะวิกฤติบนสื่อดิจิทัล กรณีศึกษาตราสินค้าKorea King และการนาเสนอแนวทางแก้ไขตามแนวคิดทฤษฎีการใช้สื่อดิจิทัลเพื่อการจัดการภาวะวิกฤต* (การค้นคว้าอิสระนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการตลาดดิจิทัล). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

นิภาธร มุลกุณี. (2561). *การพัฒนาทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1 กรุงเทพมหานคร ในยุคไทยแลนด์ 4.0* (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

นิภาพร รอดไพบูลย์. (2565). *ทักษะการบริหารในศตรวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระแก้ว* (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.

บุญเกียรติ วิสิทธิกาศ และสุนันทา เสียงไทย. (2562). สมรรถนะความเป็นผู้นำในภาวะวิกฤติภาคการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกในประเทศไทย. *วารสารภาคการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก,* 37(2), 1-9.

บุญชม ศรีสะอาด. (2553). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

พรสรัญ รุ่งเจริญกิจกุล. (2563). *ผู้นำในภาวะวิกฤติ*. สืบค้น 20 เมษายน 2567, จาก https://www.moneyandbanking.co.th/author/detail/13

มณฑาทิพย์ นามนุ. (2561). *ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานีเขต 2* (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

ยุทธพงษ์ จักรคม และวิยุทธ์ จำรัสพันธุ์. (2565). บทบาทภาวะผู้นำในการจัดการภาวะวิกฤตในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในประเทศไทย. *วารสารการเมืองและการปกครอง*, 13(2), 1-19.

วัณณิตา บุญกอง. (2563). *ภาวะผู้นำในภาวะวกฤติ และการจัดการปัญหาในมุมมองของเยาวชนช่วงระยะเวลาเผชิญภัยพิบัติโควิด-19* (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

วาโร เพ็งสวัสดิ์. (2551). *วิธีวิทยาการวิจัย*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

วิทยา คีรีกุลไพศาล และธีรศักดิ์ อุปไมยอธิชัย. (2565). ความต้องการจำเป็นด้านทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานการณ์โควิดสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2. *วารสารวิชาการร้อยแก่นสาร*, 7(2), 299-310.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2. (2566). *แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2566-2570 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2*. สกลนคร: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2.

อภิสิทธิ์ ฉัตรทนานนท์. (2552). กลยุทธ์การบริหารภาวะวิกฤตสำหรับผู้นำองค์กร. *วารสารบริหารธุรกิจ*, 32(122), 8-18.

อัญชิษฐา ประสันใจ. (2565). *ทักษะการบริหารในภาวะวิกฤติของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1* (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). พะเยา: มหาวิทยาลัยพะเยา.

การพัฒนารูปแบบแบบนโยบายและมาตรการด้านความปลอดภัยเด็กในสถานศึกษาของรัฐจังหวัดนนทบุรี*

DEVELOPMENT OF CHILD SAFETY POLICIES MODELS AND MEASURES IN PUBLIC EDUCATIONAL INSTITUTIONS IN NONTHABURI PROVINCE

ณภัทร ศิลปมา
Napath Sillapama
มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี
Bangkokthonburi University
Corresponding Author E-mail: napathsi@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาการพัฒนารูปแบบนโยบายและมาตรการด้านความปลอดภัยเด็กในสถานศึกษาของรัฐจังหวัดนนทบุรี 2. ศึกษาสภาพปัญหาการพัฒนารูปแบบนโยบายและมาตรการด้านความปลอดภัยเด็กในสถานศึกษาของรัฐจังหวัดนนทบุรี และ 3. เสนอแนะแนวทางการพัฒนาและปรับปรุงนโยบายและมาตรการความปลอดภัยเด็กเพื่อให้เหมาะสมกับบริบทในสถานศึกษาของรัฐจังหวัดนนทบุรี รูปแบบวิจัยเป็นวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 คน

ผลการวิจัยพบว่า 1. การกำหนดนโยบายและแนวทางปฏิบัติด้านความปลอดภัยเด็กในสถานศึกษาของรัฐอยู่ภายใต้กรอบของการนำนโยบายไปปฏิบัติแบบบนลงล่างที่ต้องดำเนินการให้เกิดมาตรฐานเดียวกันอย่างเร่งด่วนในหลายเรื่อง ดังนี้ ความปลอดภัยภายในอาคารเรียนและบริเวณโรงเรียนความปลอดภัยจากบุคคล อาชญากรรมความปลอดภัยทางไซเบอร์ ออนไลน์ การป้องกันอุบัติเหตุและอุบัติภัยความปลอดภัยด้านชีวอนามัย 2. สภาพปัญหาการพัฒนารูปแบบนโยบายและมาตรการความปลอดภัยของเด็กในสถานศึกษาของรัฐ จังหวัดนนทบุรี มีทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายใน คือ ปัญหาที่เกี่ยวกับการบริหารราชการ ซึ่งได้แก่ การขาดแคลนงบประมาณและบุคลากรครู การเปลี่ยนแปลงผู้นำ และการขาดแคลนคู่มือด้านความปลอดภัยเด็กที่เป็นมาตรฐานกลาง ในส่วนปัจจัยภายนอก ได้แก่ สังคมวัฒนธรรม ผู้ปกครองที่ยังไม่เห็นความสำคัญและประโยชน์ของการพัฒนารูปแบบนโยบายและมาตรการความปลอดภัยของเด็กในสถานศึกษา 3. แนวทางการพัฒนาและปรับปรุงการพัฒนารูปแบบนโยบายและมาตรการความปลอดภัยเด็กในสถานศึกษาของรัฐ ในจังหวัดนนทบุรีประกอบด้วย การให้ความรู้และ

*Received March 30, 2025; Revised April 27, 2025; Accepted May 1, 2025

จัดอบรมเพื่อปลูกฝังวัฒนธรรมด้านความปลอดภัยแก่บุคลากรทางการศึกษา ผู้ปกครอง และประชาชน การสร้างคู่มือ การสร้างเครือข่ายและการสนับสนุนความช่วยเหลือจากภาคเอกชนและสังคม รวมถึงการนำเทคโนโลยีมาช่วยส่งเสริมสร้างความปลอดภัยในสถานศึกษาของรัฐเพื่อเป็นตัวช่วยในการสร้างความปลอดภัยในสถานศึกษาของรัฐได้
คำสำคัญ: นโยบายและมาตรการ; ความปลอดภัยเด็ก; สถานศึกษาของรัฐ

Abstract

The study aimed: 1. To study development of child safety policies models used in public educational institutions in Nonthaburi Province, 2. To study the problems of development of child safety policies models in public educational institutions in Nonthaburi Province and 3. To suggest guidelines for the development and improvement of development of child safety policies models suitable for the context of public educational institutions in Nonthaburi Province. This is qualitative research. The key informants were personnel with knowledge and experience in prevention and providing medical care to children when accidents occurred. Purposive sampling was used to select the key informants and 20 key informants consisted of executives from the Ministry of Education, the Office of the Basic Education Commission (OBEC), the Department of Children and Youth, school personnel, parents and academicians.

The study results were found that: 1. The setting of child safety policies, measures and practices in public educational institutions were under the framework of top-down policy implementation to urgently used same standards in various aspects such as school infrastructure safety, safety from people crimes, cyber online safety, accident prevention and disasters and biosecurity. 2. The problems of development of child safety policies models in public educational institutions in Nonthaburi Province have both internal and external factors. Internal factors were problems related to government administration, such as a lack of budget and teaching personnel, changes in leadership and a lack of a standard child safety manual. External factors included society, culture, and parents who did failed to realize importance and benefits of development of child safety policies models in educational institutions. 3. Guidelines for

developing and improving development of child safety policies models in public educational institutions in Nonthaburi Province included providing knowledge and organizing training to educate a culture of safety in educational personnel, parents and the public. Also, it includes creating a manual, building networks and supporting assistance from the private sector and society as well as introducing technology to promote safety in public educational institutions.
Keywords: Policies and Measures; Child Safety; Public Educational Institutions

บทนำ

เด็กนับว่าเป็นอนาคตที่สำคัญของชาติและสามารถชี้ชะตาการพัฒนาของประเทศในอนาคต การที่เด็กจะเจริญเติบโตไปอย่างมีสุขภาพที่แข็งแรงและสมบูรณ์ รู้คุณค่าและการดูแลตนเองให้อยู่รอดปลอดภัยได้ในชีวิตประจำวันจำเป็นต้องมีการจัดสภาพแวดล้อมรอบตัวเด็กที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในเรื่องของสุขภาพและความปลอดภัย สุขภาพและความปลอดภัยเป็นศาสตร์ที่จะช่วยให้เด็กได้เรียนรู้และสร้างลักษณะนิสัยที่จะช่วยส่งเสริมสุขภาพแห่งตน เริ่มตั้งแต่ในโรงเรียน เด็กควรจะได้รับการพัฒนาแนวคิดพื้นฐานทัศนคติและทักษะเกี่ยวกับสุขภาพและความปลอดภัย โดยบูรณาการไปในกิจวัตรประจำวันที่เด็กต้องปฏิบัติในโรงเรียน ทั้งในเรื่องการเรียนการสอนและการให้เด็กได้มีรากฐานการปฏิบัติที่ถูกต้องในเรื่องของสุขภาพและความปลอดภัย (จีระพันธุ์ พูลพัฒน์, 2561; น้อมศรี เคท และคณะ, 2549) ด้วยเหตุนี้ การปกป้องและคุ้มครองเด็กให้เด็กให้ได้รับความปลอดภัยย่อมส่งผลดีต่อสุขภาพกายและสุขภาพจิตของเด็ก ความปลอดภัยเป็นสิทธิพื้นฐานของมนุษย์ (Safety Right Is A Fundamental Human Right) เด็กทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการดูแลเพื่อให้เติบโต มีโอกาสในการอยู่รอดและมีโอกาสในการพัฒนาอย่างเสมอภาค

อุบัติเหตุและการบาดเจ็บเป็นเรื่องปกติสำหรับคนทุกวัย อย่างไรก็ตาม เด็กมีความอยากรู้อยากเห็นและกระตือรือร้นตามธรรมชาติ จึงมีแนวโน้มที่จะได้รับบาดเจ็บและเกิดอุบัติเหตุได้มากกว่าวัยอื่น กองทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (United Nations International Children's Emergency Fund, 2023) อุบัติเหตุเป็นสาเหตุสำคัญของการสูญเสียภาวะสุขภาพ ส่งผลให้เกิดความพิการหรือเสียชีวิตในเด็ก สำหรับประเทศไทย การเสียชีวิตของเด็กแรกเกิดจนถึงเก้าขวบนั้น เมื่อพิจารณาการเสียชีวิตจากสาเหตุการบาดเจ็บ (Injury) ในกลุ่มอายุ 0-4 ปี ในช่วงเวลา 5 ปี (ปี พ.ศ. 2558-2562) พบว่า การเสียชีวิตจากการบาดเจ็บของกลุ่มอายุ 0-4 ปี มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น สาเหตุการเสียชีวิตของกลุ่มอายุ 0-4 ปี พบว่า การจมน้ำตายและจมน้ำจากอุบัติเหตุ เป็นสาเหตุอันดับหนึ่ง รองลงมา คือ อุบัติเหตุการขนส่งทางบก และอุบัติเหตุอื่นที่คุกคามการหายใจ ในกลุ่มอายุ 5-9 ปี เมื่อพิจารณา

การเสียชีวิตจากสาเหตุการบาดเจ็บ (Injury) พบว่า การเสียชีวิตจากการบาดเจ็บของกลุ่มอายุ 5-9 ปี พบว่า สาเหตุการเสียชีวิตอันดับหนึ่ง คือ การจมน้ำตายและจมน้ำจากอุบัติเหตุ รองลงมา คือ อุบัติเหตุการขนส่งทางบก และการสัมผัสกระแสไฟฟ้า รังสี อุณหภูมิและความดันสุดขั้ว (กรมควบคุมโรค, 2562)

ปัญหาการเกิดการบาดเจ็บและอุบัติเหตุในเด็กเป็นสิ่งที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพเด็กในทุก ๆ ด้าน ผลกระทบจากการเสียชีวิตและการบาดเจ็บของเด็กอันเนื่องมาจากอุบัติเหตุนั้นยังส่งผลกระทบรุนแรงต่อบุคคล ชุมชนและประเทศ การบาดเจ็บและเสียชีวิตจากอุบัติเหตุในบ้านไม่เพียงแต่ทำให้เกิดความเศร้าโศกและทุกข์ทรมานเท่านั้น แต่ยังส่งผลต่อความสูญเสียทางเศรษฐกิจของผู้เคราะห์ร้าย ครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติในภาพรวมด้วย และส่งผลให้สูญเสียกำลังการผลิตและเป็นอุปสรรคต่อความเจริญของประเทศ ทำให้เกิดผลกระทบอย่างมากต่อสังคมและเศรษฐกิจ นอกจากนี้ จำนวนอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นบ่งชี้ถึงวิกฤติด้านสาธารณสุขและการพัฒนาที่คาดว่าจะรุนแรงกว่าเดิมหากไม่ได้รับการแก้ไข ความปลอดภัยสำหรับเด็กจึงเป็นประเด็นสำคัญในปัจจุบันที่รัฐบาลไทยพยายามหานโยบายและมาตรการป้องกันและคุ้มครองเพื่อลดความเสียหายและการสูญเสียจากเหตุอันไม่คาดคิดที่เกิดแก่เด็กอันเป็นทรัพยากรสำคัญของประเทศ ด้วยเด็กในวัยนี้ยังไม่สามารถตัดสินใจเกี่ยวกับพฤติกรรมความปลอดภัยได้ กระบวนการพัฒนาทางสติปัญญาของเด็กวัยนี้ยังไม่ได้พัฒนาไปถึงขั้นการเข้าใจความสัมพันธ์ของความเป็นเหตุเป็นผลยังอยู่ในโลกของจินตนาการ (Athey, 1995) จึงทำให้เด็กวัยนี้บาดเจ็บได้ง่ายและร้ายแรงถึงขั้นเสียชีวิต (พัชรา พานทองรักษ์, 2561; Nakornthap & Masathienrong, 2014) การบาดเจ็บจากอุบัติเหตุของเด็กสามารถป้องกันได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วยการดำเนินนโยบายร่วมกันจากหลายหน่วยงาน (United Nations International Children's Emergency Fund, 2023)

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจจะศึกษาเรื่อง นโยบายและมาตรการด้านความปลอดภัยเด็กในสถานศึกษาของรัฐจังหวัดนนทบุรี โดยการดำเนินนโยบายด้านความปลอดภัยเพื่อป้องกันอุบัติเหตุของเด็กมีบริบทที่แตกต่างกันไปทั่วโลก การวิจัยศึกษากฎหมายนโยบายและแนวปฏิบัติและมาตรการความปลอดภัยของเด็ก ซึ่งประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายและแนวนโยบายที่ชัดเจนในประเด็นดังกล่าว การศึกษาอาจนำไปสู่แนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงภายในบริบทของประเทศไทย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการพัฒนารูปแบบนโยบายและมาตรการด้านความปลอดภัยเด็กในสถานศึกษาของรัฐจังหวัดนนทบุรี

2. เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาการพัฒนารูปแบบนโยบายและมาตรการด้านความปลอดภัยเด็กในสถานศึกษาของรัฐจังหวัดนนทบุรี

3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาและปรับปรุงนโยบายและมาตรการความปลอดภัยเด็กเพื่อให้เหมาะสมกับบริบทในสถานศึกษาของรัฐจังหวัดนนทบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เป็นบุคลากรที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับเด็ก ซึ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักแบ่งออกเป็น 6 กลุ่ม จำนวน 20 คน คือ ผู้บริหารกระทรวงศึกษาธิการ ผู้บริหารสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ผู้บริหารกรมกิจการเด็กและเยาวชน (ดย.) สังกัดกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) บุคลากรในโรงเรียน ผู้ปกครองเด็ก และนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญทางรัฐประศาสนศาสตร์

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ได้แก่ แบบสัมภาษณ์จำนวน 2 ฉบับ ที่สร้างขึ้นเพื่อตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อนำไปใช้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก คือ ฉบับที่หนึ่งเป็นการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่มีประสบการณ์ในการกำหนดนโยบาย ข้อบังคับ มาตรการด้านความปลอดภัยและการป้องกันอุบัติเหตุในเด็ก ได้แก่ 1. ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์ 2. ประสบการณ์ในการกำหนดนโยบาย ข้อบังคับ มาตรการด้านความปลอดภัยและการป้องกันอุบัติเหตุ 3. สภาพปัญหาการปฏิบัติหน้าที่ด้านการกำหนดนโยบายหรือข้อบังคับ 4. แนวทาง รูปแบบและวิธีการการในการกำหนดนโยบาย ข้อบังคับ มาตรการด้านความปลอดภัยและการป้องกันอุบัติเหตุในเด็ก 5. ข้อเสนอแนะ ส่วนฉบับที่สองเป็นการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ปฏิบัติงานมีองค์ความรู้และประสบการณ์ในการดูแลเด็กและการป้องกันอุบัติเหตุในเด็กเล็ก หรือมีประสบการณ์ที่บุตรหลานเคยประสบอุบัติเหตุ ได้แก่ 1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ 2. สถานการณ์ สาเหตุและประสบการณ์เกี่ยวกับอุบัติเหตุในการดูแลเด็กหรือบุตรหลาน 3. สภาพปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่และการดูแลเด็ก 4. ข้อเสนอแนะ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ และข้อมูลอิเลคทรอนิคส์ โดยการค้นคว้าเชิงเอกสาร ศึกษาจากหนังสือและเอกสารทางวิชาการ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์

สิ่งพิมพ์และอินเทอร์เน็ต และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยแบบการสัมภาษณ์แบ่งเป็น 2 ชุด ดังนี้

4.1 แบบการสัมภาษณ์ชุดที่ 1 เป็นการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่มีประสบการณ์ในการกำหนดนโยบาย ข้อบังคับ มาตรการด้านความปลอดภัยและการป้องกันอุบัติเหตุในเด็กและกลุ่มนักวิชาการ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิจากกระทรวงสาธารณสุข ผู้ทรงคุณวุฒิจากกระทรวงพัฒนาสังคม ผู้ทรงคุณวุฒิจากกระทรวงศึกษาธิการและนักวิชาการ

4.2 แบบการสัมภาษณ์ชุดที่ 2 เป็นการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ปฏิบัติงานมีองค์ความรู้และประสบการณ์ในการดูแลเด็กและการป้องกันอุบัติเหตุในเด็กเล็ก หรือมีประสบการณ์ที่บุตรหลานเคยประสบอุบัติเหตุ มีโครงสร้างหรือประเด็นการสัมภาษณ์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่รวบรวมจากการสัมภาษณ์นี้ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งได้รวบรวมข้อมูลจากการถอดเทปเรียบร้อยแล้ว ประกอบกับเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้า และนำเสนอข้อมูลในรายงานวิจัยเพื่อสรุปแนวทางแนวทางการพัฒนาและปรับปรุงนโยบายและมาตรการความปลอดภัยเด็กที่เหมาะสมและเป็นประโยชน์กับบริบทในสถานศึกษาของรัฐจังหวัดนนทบุรี

ผลการวิจัย

1. แนวนโยบายและมาตรการด้านความปลอดภัยเด็กในสถานศึกษาของรัฐ พบว่า การกำหนดนโยบาย มาตรการและแนวทางปฏิบัติด้านความปลอดภัยเด็กในสถานศึกษาของรัฐภายใต้กรอบของการนำนโยบายไปปฏิบัติแบบบนลงล่าง กล่าวคือ เป็นแนวทางที่ให้ความสำคัญที่ตัวนโยบายและการควบคุมการนำนโยบายไปปฏิบัติ โดยกระทรวงศึกษาธิการจะเป็นผู้กำหนดนโยบายในภาพใหญ่หรือภาพรวม และถูกแปลงไปสู่การจัดทำนโยบายรองเพื่อให้ผู้ปฏิบัติในระดับล่างนำไปปฏิบัติ ดังนั้น การกำหนดนโยบาย มาตรการและแนวทางปฏิบัติด้านความปลอดภัยเด็กในสถานศึกษาของรัฐในจังหวัดนนทบุรีเป็นการกำหนดนโยบายมาตรการและแนวทางปฏิบัติในลักษณะที่เป็นนโยบายย่อยที่รองรับมาจากนโยบายใหญ่จากผู้บังคับบัญชา โดยเฉพาะกระทรวงศึกษาธิการ ส่วนกลุ่มตัวอย่างมีความเห็นความคิดเห็นต่อนโยบายและแนวทางปฏิบัติในการป้องกันและสร้างความปลอดภัยของเด็กไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือนโยบายและแนวทางปฏิบัติในการป้องกันและสร้างความปลอดภัยของเด็กเป็นเรื่องสำคัญ เนื่องจากความปลอดภัยของนักเรียนและเจ้าหน้าที่ภายในสถาบันการศึกษาถือเป็นสิ่งสำคัญในการส่งเสริมสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ เมื่อนักเรียนและบุคลากรในสถานศึกษารู้สึกปลอดภัย จะมีแนวโน้ม

ที่จะมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ สร้างความสัมพันธ์เชิงบวกและประสบความสำเร็จในด้านการศึกษา ในทางกลับกัน หากภัยคุกคามใด ๆ ต่อความปลอดภัย ไม่ว่าจะเป็นเหตุการณ์ความรุนแรง การกลั่นแกล้ง หรือวิกฤตสุขภาพจิต อาจขัดขวางประสบการณ์ทางการศึกษาและขัดขวางการพัฒนาของนักเรียน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างเน้นย้ำถึงการมีนโยบายด้านความปลอดภัยในโรงเรียนที่ครอบคลุมซึ่งจะช่วยแก้ไขปัญหาเหล่านี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. สภาพปัญหาและแนวทางพัฒนาการจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษารัฐ พบว่า การขาดแคลนงบประมาณส่งผลต่อการดำเนินงานเนื่องจากการจัดการด้านความปลอดภัย เนื่องจากต้นทุนที่สูงในการบริหารจัดการกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยในโรงเรียน การขาดแคลนบุคลากรการศึกษาจึงส่งผลต่อการการป้องกันอุบัติเหตุและการดูแลความปลอดภัยให้แก่เด็กเล็ก การเปลี่ยนแปลงผู้นำส่งผลให้การดำเนินงานนโยบายและมาตรการด้านความปลอดภัยของเด็กในสถานศึกษาของรัฐประสบปัญหานโยบายไม่ต่อเนื่องและเปลี่ยนแปลงบ่อยและยากที่จะประสบผลสำเร็จ การขาดแคลนคู่มือที่เป็นมาตรฐานกลางส่งผลให้บุคลากรทางการศึกษาอาจขาดความเข้าใจและความตระหนักรู้เพื่ออำนวยความสะดวกในการดำเนินงานด้านความปลอดภัยในสถานศึกษา สังคมวัฒนธรรม พบว่า แนวทางพัฒนาการจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษาของรัฐในประเทศไทยยังค่อนข้างใหม่ แนวคิดและทัศนคติของคนไทยอาจต่อต้านและยังถือว่าเรื่องนี้สำคัญหรือจำเป็นผู้ปกครองยังขาดความรู้และความเข้าใจของผู้ปกครองด้านความปลอดภัยในเด็กส่งผลให้เกิดอุบัติเหตุต่อเด็กได้ง่าย นักเรียน โดยเฉพาะเด็กเล็กที่มีความอยากรู้อยากเห็นตามธรรมชาติและพัฒนาการของเด็ก อาจจะนำไปสู่การเกิดอาการบาดเจ็บทางร่างกายจากอุบัติเหตุได้

3. แนวทางการพัฒนาและปรับปรุงนโยบายและมาตรการความปลอดภัยเด็กในสถานศึกษาของรัฐ พบว่าแนวทางการพัฒนาและปรับปรุงนโยบายและมาตรการความปลอดภัยเด็กในสถานศึกษาของรัฐประกอบไปด้วยหลายประการ คือ การให้ความรู้และฝึกอบรมด้านมาตรการความปลอดภัยเด็กแก่บุคลากรทางศึกษาเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ทักษะและประโยชน์สูงสุดในการป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้นกับเด็ก การให้ความรู้ปลูกฝังและสร้างพฤติกรรมด้านมาตรการความปลอดภัยเด็กแก่ผู้ปกครองและภาคสังคมเพื่อจะช่วยให้ผู้ปกครองและภาคสังคมเข้าใจและตระหนักถึงความปลอดภัยเด็กและจะส่งผลต่อการสร้างวัฒนธรรมความปลอดภัยเพื่อช่วยลดหรือการจัดการพฤติกรรมเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นกับเด็ก การสร้างคู่มือนโยบายและมาตรการความปลอดภัยเด็กในสถานศึกษาของรัฐให้เป็นมาตรฐานเดียวกันเพื่อให้สถานศึกษาทั่วประเทศนำไปใช้เป็นมาตรฐานเดียวกัน อีกทั้งในคู่มือต้องระบุมาตรการด้านความปลอดภัยให้ครอบคลุมทุกมาตรการ

การสนับสนุนความช่วยเหลือจากภาคเอกชนเพื่อช่วยพัฒนาและปรับปรุงนโยบายและมาตรการความปลอดภัยเด็กในสถานศึกษาของรัฐได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การสนับสนุนทางการเงิน อุปกรณ์เทคโนโลยีและทรัพยากร การนำเทคโนโลยีมาช่วยส่งเสริมสร้างความปลอดภัยในสถานศึกษาของรัฐเพื่อเป็นตัวช่วยในการสร้างความปลอดภัยในสถานศึกษาของรัฐได้ ส่งผลให้การป้องกันมีประสิทธิภาพที่ดีขึ้นและลดข้อผิดพลาดที่อาจจะเกิดขึ้น การสร้างเครือข่ายมาตรการความปลอดภัยเด็กกับภาคสังคม ภาครัฐ ภาคเอกชนเป็นวิธีการการช่วยคุ้มครองเด็กและสร้างความปลอดภัยให้เด็กและร่วมมือกันแก้ไขปัญหาเด็ก ปกป้องคุ้มครองเด็กจากความรุนแรงและอุบัติเหตุทุกประเภท ซึ่งเกิดจากการร่วมมือของหลาย ๆ องค์การที่ต่างมีทรัพยากรสามารถสร้างความปลอดภัยให้กับเด็กได้

อภิปรายผลการวิจัย

1. แนวนโยบายและมาตรการด้านความปลอดภัยเด็กในสถานศึกษาของรัฐ พบว่า ความคิดเห็นต่อแนวนโยบายและมาตรการด้านความปลอดภัยเด็กในสถานศึกษาของรัฐเป็นเรื่องสำคัญและต้องดำเนินการไปในทิศทางเดียวกันอย่างเร่งด่วน สอดคล้องกับงานวิจัยของงานวิจัยของ Undang et al. (2024) พบว่า สวัสดิการและการคุ้มครองสิทธิเด็กเป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ในบริบทนี้ นโยบายสาธารณะมีบทบาทสำคัญในการทำให้แน่ใจว่าเด็กได้รับการคุ้มครองที่เหมาะสมและโอกาสในการเติบโตและพัฒนาอย่างเหมาะสม แม้ว่าจะมีการจัดสรรความพยายามและทรัพยากรจำนวนมากเพื่อการคุ้มครองเด็ก การศึกษานี้สรุปด้วยคำแนะนำว่า นโยบาย ผู้กำหนดนโยบาย นักการศึกษา และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชนมีผลต่อการปรับปรุงและพัฒนาปรับปรุงการดำเนินการการคุ้มครองเด็กเพื่อให้แน่ใจว่าเด็กทุกคนได้รับสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและสนับสนุนซึ่งเอื้อต่อการพัฒนาองค์รวมของเด็ก

2. สภาพปัญหาและแนวทางพัฒนาการจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษารัฐ พบว่าปัจจัยภายในได้แก่ การขาดแคลนงบประมาณและบุคลากรครู การเปลี่ยนแปลงผู้นำ และปัจจัยภายนอก ได้แก่ สังคมวัฒนธรรม ผู้ปกครอง และนักเรียน เมื่อวิเคราะห์ผลการศึกษาจะเห็นได้ว่า ปัจจัยภายในคือปัญหาด้านบริหารรัฐกิจ กล่าวคือ เป็นปัญหาที่เกี่ยวกับการบริหารราชการที่เป็นส่วนหนึ่งที่เกี่ยวกับการดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ ที่รัฐปฏิบัติเพื่อประโยชน์สาธารณะหรือเพื่อประชาชนโดยส่วนรวมนิยม ซึ่งข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของษมาวีร์ จันทร์อารีย์ และ ภูริวัจน์ ปุณยวุฒิปรีดา (2562) ที่ระบุว่าในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมาได้มีความพยายามของรัฐบาลทุกสมัยที่จะปรับปรุงประสิทธิภาพของระบบราชการอย่างต่อเนื่อง แต่ระบบราชการเป็นระบบเก่าแก่ซึ่งมีปัญหา

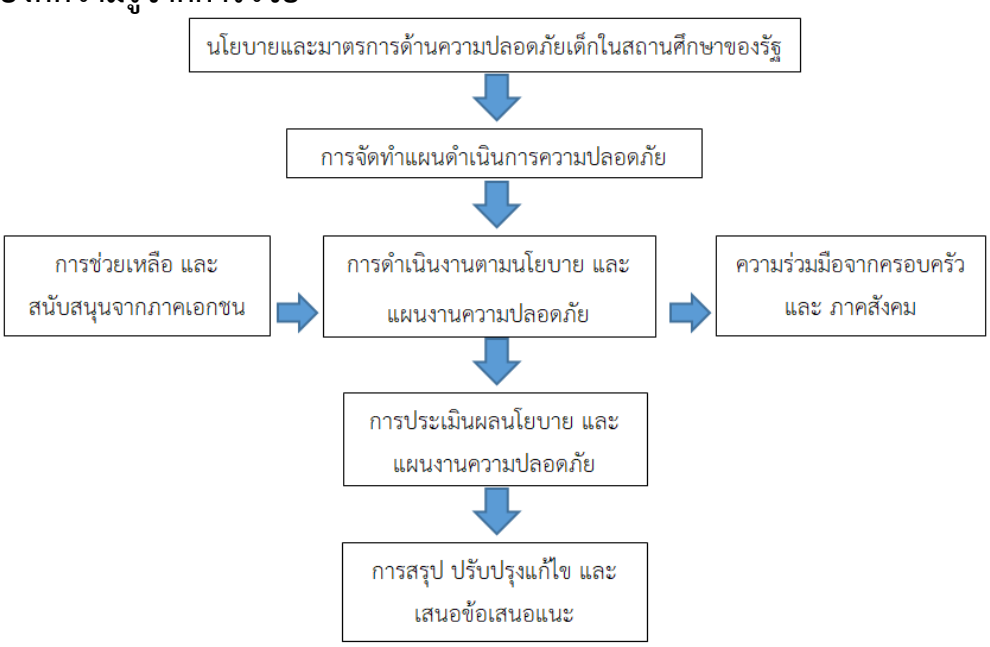
สะสมมานานและเป็นปัญหาที่ไม่ได้รับการดูแลแก้ไขเท่าที่ควรเนื่องจากขาดผู้นำทางการเมืองที่จะปฏิรูประบบอย่างจริงจังและต่อเนื่อง จึงส่งผลให้ระบบราชการไทยอยู่ในภาวะที่อ่อนแอ เมื่อวิเคราะห์ปัจจัยภายนอกจะเห็นได้ว่าเกิดจากสังคมวัฒนธรรมและตัวบุคคล กล่าวคือ สังคมวัฒนธรรมของไทยและผู้ปกครองของเด็กยังมองว่าเป็นเรื่องไม่สำคัญและยังไม่จำเป็น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่ระบุว่า นโยบายการรับความเสี่ยงและความปลอดภัยแตกต่างกันไปตามวัฒนธรรมของแต่ละประเทศ (Hofstede, 1991) และวัฒนธรรมของไทยเกี่ยวกับความปลอดภัยนั้นแตกต่างอย่างเห็นได้ชัดจากประเทศที่พัฒนาแล้วอื่น ๆ แม้ว่าจะมีวัฒนธรรมด้านสุขภาพและความปลอดภัยที่ได้รับการยอมรับอย่างดีในยุโรปและสหรัฐอเมริกา แต่แนวคิดเรื่องสุขภาพและความปลอดภัยในประเทศไทยยังค่อนข้างใหม่ ซึ่งมักหมายความว่าฝ่ายบริหารโรงเรียนต้องเผชิญกับการต่อต้านเมื่อพยายามนำความปลอดภัยไปใช้ในวัฒนธรรมที่โดยปกติแล้วไม่ถือว่าเรื่องนี้สำคัญหรือจำเป็น (Srichai et al., 2013)

3. แนวทางการพัฒนาและปรับปรุงนโยบายและมาตรการความปลอดภัยเด็กในสถานศึกษาของรัฐ พบว่าการให้ความรู้และฝึกอบรมด้านมาตรการความปลอดภัยเด็กแก่บุคลากรทางศึกษาเพื่อให้เกิดความเข้าใจและสามารถปฏิบัติงานด้วยทักษะที่ชำนาญและมีประโยชน์สูงสุดในการป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้นกับเด็ก ผลการวิจัยสอดคล้องกับการศึกษาของสมาคมส่งเสริมความปลอดภัยและอนามัยในการทำงานประเทศไทยที่ระบุว่าการให้ความรู้วิธีการทำงาน อย่างปลอดภัยต้องฝึกให้เรียนรู้อันตรายที่อาจจะเกิด รู้จักหลีกเลี่ยงเพื่อให้รู้ว่าอะไรควรทำด้วยตัวเอง อะไรไม่ควรทำด้วยตัวเอง เพื่อมุ่งเน้นให้คนงานเกิดความ คิดอ่าน และสามัญสำนึกในการรู้จักระวังภัย การศึกษาเกี่ยวกับความปลอดภัยมีเป้าหมายเพื่อให้ความรู้ทั่วไป เกี่ยวกับชีวิตการทำงาน และความปลอดภัยทั่วไป ข้อพึงระวัง สิ่งที่ควรปฏิบัติและไม่ควรด้านความปลอดภัย การฝึกหัดด้านความปลอดภัยจะช่วยให้รู้จักวิธีการทำงานที่ถูกต้องมีความปลอดภัยรู้จัก หลีกเลี่ยง จุดอันตรายในการทำงาน (สมาคมส่งเสริมความปลอดภัยและอนามัยในการทำงาน ประเทศไทย, ม.ป.ป.) การให้ความรู้ ปลูกฝังและสร้างพฤติกรรมด้านมาตรการความปลอดภัยเด็กแก่ผู้ปกครองและภาคสังคมเพื่อจะช่วยให้ผู้ปกครองและภาคสังคมเข้าใจและตระหนักถึงความปลอดภัยเด็กและจะส่งผลต่อการสร้างวัฒนธรรมความปลอดภัยเพื่อช่วยลดหรือการจัดการพฤติกรรมเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นกับเด็ก ข้อค้นพบสอดคล้องกับงานวิจัยที่ระบุว่า การปลูกฝังวัฒนธรรมความปลอดภัยก็เป็นหนทางหนึ่งที่จะนำไปสู่การตัดสินใจที่ถูกต้อง โดยที่ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง ความคุ้นเคย กฎระเบียบ อุปกรณ์ และระบบความปลอดภัยต่าง วัฒนธรรมความปลอดภัยเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาอย่างยั่งยืนในอนาคต (สุทิน สายสงวน, 2552) การสร้างคู่มือนโยบายและมาตรการความปลอดภัยเด็กในสถานศึกษาของรัฐเพื่อให้

สถานศึกษาทั่วประเทศนำไปใช้เป็นมาตรฐานเดียวกัน อีกทั้งในคู่มือต้องระบุมาตรการด้านความปลอดภัยให้ครอบคลุมทุกมาตรการ สอดคล้องกับงานวิจัยที่ระบุว่าการสร้างแนวปฏิบัติด้านความปลอดภัยในโรงเรียนที่เป็นมาตรฐาน ให้เน้นที่การสร้างแผนที่ครอบคลุมถึงความปลอดภัย จะช่วยให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกคนได้รับการฝึกอบรมและตระหนักถึงบทบาทของตน ในปัจจุบัน แม้ว่าโรงเรียนต่าง ๆ จะมีกฎระเบียบด้านความปลอดภัยในโรงเรียนของตนแล้ว แต่ยังเป็นไปคนละทิศทางและยังขาดความสอดคล้องกัน แม้ว่าจะมีกฎหมายและแนวปฏิบัติต่าง ๆ อยู่มากมาย แต่บ่อยครั้งที่กฎหมายและแนวปฏิบัติไม่ได้อิงตามแนวทางปฏิบัติที่ดีด้านความปลอดภัยในสถานศึกษา ความไม่สอดคล้องกันนี้อาจทำให้โรงเรียนเสี่ยงต่อภัยคุกคามด้านความปลอดภัยต่าง ๆ ดังนั้น การพัฒนาคู่มือได้มาตรฐานและได้รับการยอมรับเป็นการแก้ไขปัญหาดังกล่าว (Bergeron, 2023) การสนับสนุนความช่วยเหลือจากภาคเอกชนเพื่อช่วยพัฒนาและปรับปรุงนโยบายและมาตรการความปลอดภัยเด็กในสถานศึกษาของรัฐได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การสนับสนุนทางการเงิน อุปกรณ์เทคโนโลยีและทรัพยากรซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่ระบุว่า หากจะเริ่มแก้ปัญหาการศึกษาไทยนอกจากการปรับโครงสร้างต่าง ๆ ในระบบการศึกษาแล้ว ที่สำคัญคือทุกคนในสังคมควรมีการปรับทัศนคติใหม่ที่ว่าการศึกษาไทยเปลี่ยนได้หากทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมเปลี่ยนการศึกษาไทย ภาคเอกชนมีบทบาทในการพัฒนาการศึกษาไทยซึ่งทำได้หลายด้าน ได้แก่ ร่วมพัฒนาอาชีวะทวิภาคี สนับสนุนโรงเรียนประชารัฐ ร่วมพัฒนาและพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา เปลี่ยนจากการบริจาคและการทำซีเอสอาร์แบบเดิม สู่การลงทุนหวังผลกระทบ รวมทั้งลงทุนในเทคโนโลยีที่จะช่วยปฏิรูปการศึกษา (มูลนิธิเพื่อคนไทย, 2561) การนำเทคโนโลยีมาช่วยส่งเสริมสร้างความปลอดภัยในสถานศึกษาของรัฐเพื่อเป็นตัวช่วยในการสร้างความปลอดภัยในสถานศึกษาของรัฐได้ส่งผลให้การป้องกันมีประสิทธิภาพที่ดีขึ้นและลดข้อผิดพลาดที่อาจจะเกิดขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาที่ระบุว่า หลายโรงเรียนในประเทศสหรัฐอเมริกา กำลังใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ เช่น กล้องวิดีโอ เครื่องตรวจจับอาวุธ และอุปกรณ์ควบคุมการเข้า-ออก (ECD) เพื่อพยายามจัดการกับความรุนแรงในโรงเรียน กล้องมีประโยชน์ในการบันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในภายหลังและสามารถช่วยแก้ไขปัญหาได้ แต่อย่างไรก็ตาม เพื่อสร้างความปลอดภัยในสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพ บทบาทของหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายในท้องถิ่นและชุมชนอาจเป็นทางเลือกหนึ่งที่เสริมความปลอดภัยในโรงเรียน (Garcia, 2003) การสร้างเครือข่ายมาตรการความปลอดภัยเด็กกับภาคสังคม ภาครัฐ ภาคเอกชนเป็นวิธีการการช่วยคุ้มครองเด็กและสร้างความปลอดภัยให้เด็ก สอดคล้องกับงานวิจัยที่ระบุว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วมเป็นวิธีที่ทำให้ทุกคนที่เกี่ยวข้องในโครงการหรือองค์กรได้แสดงความคิดเห็นว่าดำเนินการอย่างไรซึ่งรวมถึงสิ่งต่าง ๆ เช่นการตัดสินใจและการแก้ปัญหาเป็นสิ่งสำคัญ

เพราะช่วยสร้างความเข้าใจร่วมกันในสิ่งที่คาดหวังและช่วยลดความขัดแย้งได้ (นิเวศน์ วงศ์สุวรรณ, 2560) การเสริมสร้างความปลอดภัยโดยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนของโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นนั้นต้องอาศัยการบริหารจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบซึ่งหากวิเคราะห์ระบบการทำงานในสถานศึกษาจะพบว่าภายใต้ระบบสถานศึกษาซึ่งเป็นระบบหลักใหญ่จะมีระบบอื่นๆที่เป็นระบบสนับสนุนซ่อนอยู่ที่มีความสัมพันธ์กันเพื่อให้สถานศึกษาสามารถขับเคลื่อนไปตามบทบาทภารกิจและระบบการบริหารในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ธีรยุทธ เมืองแมน และคณะ, 2566)

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 อธิบายได้ว่าการดำเนินนโยบายและมาตรการด้านความปลอดภัยเด็กในสถานศึกษาของรัฐ จากการศึกษาผู้วิจัยค้นพบว่าการจัดทำแผนดำเนินการความปลอดภัย คือ 1. การช่วยเหลือและสนับสนุนจากภาคเอกชน 2. การดำเนินงานตามนโยบายและแผนงานความปลอดภัย 3. ความร่วมมือจากครอบครัวและภาคสังคม โดยนำไปสู่การประเมินผลนโยบายและแผนงานความปลอดภัย เพื่อสรุป ปรับปรุงแก้ไขและเสนอข้อเสนอแนะ ดังนั้นนโยบายและมาตรการด้านความปลอดภัยเด็กในสถานศึกษาของรัฐ จังหวัดนนทบุรี จะประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพได้นั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง รวมไปถึงภาครัฐ ภาคเอกชน และการมีส่วนร่วมของสังคม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. กระทรวงศึกษาควรจัดสรรงบประมาณและจำนวนบุคลากรให้พอเพียงต่อการดูแลนักเรียน เช่น การจัดหาอุปกรณ์การเรียนการสอนที่ทันสมัยและเพียงพอก็เป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้ครูสามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอนเป็นอีกหนึ่งวิธีที่ช่วยลดภาระงานของครูและเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ของนักเรียนได้

2. กระทรวงศึกษาธิการควรจัดทำหลักสูตรการเรียนการสอนภาคบังคับที่มีเนื้อหาการเผชิญเหตุฉุกเฉิน เตรียมความพร้อมหากเกิดอุบัติเหตุ

3. โรงเรียนควรจัดทำแผนพัฒนาสิ่งแวดล้อมทางกายภาพในโรงเรียนและส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วม การรับฟังความคิดเห็นจากผู้ปกครองและชุมชน

4. รัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีนโยบายประชาสัมพันธ์การปลูกฝังวัฒนธรรมความปลอดภัยในสถานศึกษาแก่ผู้ปกครองและชุมชน อีกทั้งควรศึกษาสภาพและความต้องการของครู ผู้ปกครอง และชุมชน เพื่อมอบความรู้ความเข้าใจวิธีการป้องกันตนเองตามสถานการณ์ต่าง ๆ ของเด็กแต่ละช่วงวัยในการเสริมสร้างความรู้ด้านความปลอดภัยเด็กแก่ผู้ปกครองและชุมชนในพื้นที่

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ควรร่วมมือกันจัดการอบรมทักษะการรับมือกับสถานการณ์ฉุกเฉินต่าง ๆ เช่น การสาธิตและแนะนำวิธีการรับมือหากเกิดอุบัติเหตุให้กับเด็กตั้งแต่ระดับปฐมวัย ประถมศึกษา มัธยมศึกษา และบุคลากรทางการศึกษา รวมถึงกำหนดชั่วโมงเรียนเพื่อฝึกปฏิบัติและเตรียมความพร้อมเผชิญเหตุทุกสถานการณ์

2. โรงเรียนและบุคลากรทางการศึกษาควรหม่นตรวจสอบและปรับปรุงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเดิมในโรงเรียนให้มีความแข็งแรงคงทน

3. บุคลากรทางการศึกษา ผู้ปกครองและชุมชนควรร่วมมือช่วยกันดูแลรักษาอุปกรณ์และเครื่องมือเครื่องใช้ของโรงเรียน ปฏิบัติตนตามวัฒนธรรมและเคารพกฎของโรงเรียน เพื่อโรงเรียนให้น่าอยู่และปลอดภัยอยู่เสมอ

4. บุคลากรทางการศึกษาควรจัดประชุมร่วมกับผู้ปกครองและชุมชน เพื่อสื่อสารเตือนอันตราย ให้คำปรึกษาในประเด็นด้านความปลอดภัยเด็กในโรงเรียน อีกทั้งการรายงานผลการดำเนินงานให้ชุมชนและผู้ปกครองให้ทราบเพื่อกระชับการมีส่วนร่วมและชุมชนสัมพันธ์

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาครั้งต่อไปควรศึกษากฎหมายและมาตรการความปลอดภายเด็กในประเด็นการคัดเลือกบุคลากรที่เข้ามาดูแลเด็ก เนื่องจากในต่างประเทศนั้น การรับบุคลากรเข้ามาดูแลเด็กเล็กจะมีกฎหมายและมาตรการคัดกรองที่เข้มงวด เช่น การตรวจสอบประวัติอาชญากรรม เป็นต้น

2. การศึกษาครั้งต่อไปควรศึกษานโยบายและแนวทางการให้ความรู้และปลูกฝังวัฒนธรรมความปลอดภัยในสถานศึกษาแก่ผู้ปกครองและภาคสังคม

3. การศึกษาครั้งต่อไปควรศึกษาความปลอดภัยของเด็กเล็กในประเด็นอื่น เช่น ความปลอดภัยในที่พักอาศัย เนื่องจากที่พักอาศัยเป็นอีกสถานที่หนึ่งที่เด็กเล็กใช้เวลาร่วมกับครอบครัว ดังนั้นจึงควรศึกษามาตรการความปลอดภายในบ้าน เพื่อสาเหตุและแนวทางป้องกันอุบัติเหตุที่อาจเกิดกับเด็ก

4. การศึกษาครั้งต่อไปควรศึกษาเปรียบเทียบระหว่างความปลอดภัยของเด็กเล็กของโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนเอกชน เพื่อมุ่งพัฒนาความปลอดภัยในสถานศึกษาและสร้างกระบวนการสร้างความรู้ความร่วมมือแก่บุคลากรทางการศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชนและผู้เรียน

เอกสารอ้างอิง

กรมควบคุมโรค. (2562). *จำนวนและอัตราการเสียชีวิตต่อประชากรเด็กแสนคนจากการจมน้ำของเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี จำแนกรายเขตและรายจังหวัด ปี พ.ศ. 2560*. สืบค้น 20 มกราคม 2568, จาก https://shorturl.asia/NUyXc

จีระพันธุ์ พูลพัฒน์. (2561). *ความคิดสร้างสรรค์ : รวมพลังรังสรรค์ให้แก่เด็ก*. สืบค้น 3 มกราคม 2568, จาก http://www.pecerathailand.org/2018/01/652.html

ธีรยุทธ เมืองแมน และคณะ. (2566). การพัฒนาระบบการบริหารจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1. *วารสารวิชาการร้อยแก่นสาร*, 8(11), 251-265.

น้อมศรี เดท และคณะ. (2549). *รายงานการวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนระดับอนุบาลสำหรับสถานศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานส่งเสริมการศึกษาท้องถิ่น.

นิเวศน์ วงศ์สุวรรณ. (2560). การบริหารแบบมีส่วนร่วม. *วารสารมหาจุฬาวิชาการ*, 4(1), 176-187.

พัชรา พานทองรักษ์. (2561). การเสริมสร้างทักษะความปลอดภัยของเด็กปฐมวัย. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์*, 20(2), 323-338.

มูลนิธิเพื่อคนไทย. (2561). *TEP ชวนภาคเอกชนร่วมเปลี่ยนการศึกษาไทย สร้างคนคุณภาพตอบโจทย์ยุค 4.0*. สืบค้น 31 มกราคม 2568, จาก https://shorturl.asia/05mEe

ษมาวีร์ จันทร์อารีย์ และภูริวัจน์ ปุณยวุฒิปรีดา. (2562). ระบบราชการไทยกับข้าราชการในประเทศไทย 4.0. *วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ*, 4(2), 218-232.

สมาคมส่งเสริมความปลอดภัยและอนามัยในการทำงาน ประเทศไทย. (ม.ป.ป.). *การฝึกอบรมพนักงานเพื่อความปลอดภัย*. สืบค้น 12 มกราคม 2568, จาก https://www. shawpat.or.th/th/other-service/safety-articles/171

สุทิน สายสงวน. (2552). วัฒนธรรมความปลอดภัย: บทเรียนจากญี่ปุ่น. *วารสารญี่ปุ่นศึกษา*, 26(1), 71-85.

Athey, A. (1995). *Pediatric injury control: strategies for the nurse practitioner. Paper presented at the Nurse practitioner forum*. New York: Routledge.

Bergeron, W. (2023). *School Safety and Security Standards: A Practical Guide*. Retrieved January 12,2025, From https://shorturl.asia/Y47mK

Garcia, C. A. (2003). School Safety Technology in America: Current Use and Perceived Effectiveness. *Criminal Justice Policy Review*, 14(1), 30-54.

Hofstede, G. (1991). *Culture and organizations*. New York, NY: McGraw-Hill.

Nakornthap, A. & Masathienrong, C. (2014). *Maintain a safe person: concepts and guidelines for enhancing health and learning safety matters for themselves and others*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.

Srichai, P. et al. (2013). *Managing School Safety in Thailand: Assessing the Implications and Potential of a Lean Thinking Framework*. Retrieved January 9, 2025, From https://shorturl.asia/l2dNa

Undang, R. W. et al. (2024). Protection of Children's Rights through Public Policy: A Review of the Implementation of Child Protection Programs in Elementary Schools. *Journal of Pedagogi*, 4(2), 67-73.

United Nations International Children's Emergency Fund. (2023). *For every child UNICEF Annual Report 2023*. Retrieved January 7, 2025, From https://shorturl.asia/u0GVo

วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์
ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 พฤษภาคม - มิถุนายน 2568 น.30-43.

แนวทางการพัฒนาการระดมทรัพยากรเพื่อการบริหารจัดการศึกษาในยุค Generative AI ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1*

GUIDELINES FOR THE DEVELOPMENT OF EDUCATIONAL RESOURCE MOBILIZATION FOR EDUCATIONAL MANAGEMENT IN THE GENERATIVE AI ERA THROUGH EDUCATIONAL INSTITUTIONS UNDER THE PHICHIT PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1

อาทิตยา ชาติบุตร, อ้อมธจิต แป้นศรี
Athitaya Chatibutr, Omthajit Pansri
มหาวิทยาลัยนเรศวร
Naresuan University
Corresponding Author E-mail: Atitaya2537kpp@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาสภาพปัจจุบันของการระดมทรัพยากรเพื่อการบริหารจัดการศึกษาในยุค Generative AI ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 และ 2. ศึกษาแนวทางการพัฒนาการระดมทรัพยากรเพื่อการบริหารจัดการศึกษาในยุค Generative AI ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 การวิจัยเป็นแบบผสานวิธี ด้วยการวิจัยเชิงปริมาณโดยการแจกแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 291 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดย หาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 5 ท่าน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยผลการศึกษาสภาพปัจจุบันของการระดมทรัพยากรเพื่อการบริหารจัดการศึกษาในยุค Generative AI ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการประชาสัมพันธ์ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านงบประมาณ ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาการระดมทรัพยากรเพื่อการบริหารจัดการศึกษาในยุค Generative AI ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

*Received April 18, 2025; Revised May 15, 2025; Accepted May 21, 2025

ประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 พบว่า สถานศึกษาควรพัฒนาการระดมทรัพยากรเพื่อการบริหารจัดการศึกษาในยุค Generative AI โดยมุ่งเน้นการกำหนดนโยบายที่ชัดเจนโดยผู้บริหารสถานศึกษา ภายใต้หลักจริยธรรม ความโปร่งใส พร้อมทั้งส่งเสริมการเรียนรู้และอบรมความรู้ด้าน Generative AI ให้กับบุคลากรในองค์กร บูรณาการเทคโนโลยี Generative AI เข้ากับการบริหารงานทุกด้าน ทั้งด้านการประชาสัมพันธ์ การจัดการเรียนการสอน การวิเคราะห์ข้อมูล การบริหารงบประมาณ และการเชื่อมโยงกับแหล่งทุนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ความโปร่งใส และความยั่งยืนในการจัดการศึกษา
คำสำคัญ: การระดมทรัพยากรเพื่อ; เจนเนอเรทีฟ เอไอ; การศึกษาระดับประถมศึกษา

Abstract

This research aimed: 1. To study the current state of resource mobilization for educational management in the era of Generative AI among schools under the Phichit Primary Educational Service Area Office 1, and 2. To explore development strategies for resource mobilization to support educational management in the Generative AI era, conducted by the mixed-methods. The quantitative phase involved 291 respondents completing questionnaires, data were analyzed using frequency, percentage, mean, and standard deviation. The qualitative phase involved in-depth-intermixed methodskey informants, and the data were analyzed using content descriptive interpretation.

The findings revealed that the overall current state of resource mobilization for educational management in the Generative AI era was at a high level. The highest-rated component was public relations, while the lowest was budgeting. Regarding development strategies, the study was found that schools should enhance resource mobilization by establishing clear policies led by school administrators based on ethical principles and transparency. It is also essential to promote training and knowledge-sharing on Generative AI among staff by integrating Generative AI technology into all aspects of school management including public relations, teaching and learning, data analysis, budgeting. More over, external funding collaboration will enhance efficiency, transparency, and sustainability in educational management.
Keywords: Resource Mobilization; Generative AI; Primary Educational

บทนำ

การระดมทรัพยากรเพื่อการบริหารจัดการศึกษาเป็นกระบวนการที่สำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสังคมปัจจุบัน เนื่องจากการศึกษาเป็นพื้นฐานของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการเติบโตทางเศรษฐกิจ การมีทรัพยากรที่เพียงพอ ทั้งด้านงบประมาณ แหล่งทุนและบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ จะช่วยเสริมสร้างระบบการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องใช้กระบวนการบริหารที่มีขั้นตอนที่ชัดเจนซึ่งประกอบด้วย การวางแผนการดำเนินงาน การมีส่วนร่วม การตรวจสอบและการประเมินผลด้วยความเสมอภาคและมีประสิทธิภาพ (ณรงค์ฤทธิ์ ประทุมชัย, 2565) ในบริบทของการจัดการศึกษาในยุคปัจจุบันการระดมทรัพยากรทางการศึกษาจำเป็นต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี ซึ่งรวมถึงการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ที่ทันสมัยอย่าง Generative AI ที่กำลังเข้ามามีอิทธิพลต่อรูปแบบการเรียนการสอนในยุคปัจจุบัน

ในยุคดิจิทัล เทคโนโลยี Generative AI ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษา ซึ่งสร้างโอกาสใหม่ในการจัดการเรียนสอนสำหรับครูและนักเรียน นอกจากนั้นเทคโนโลยี Generative AI กำลังเข้ามามีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการระดมทรัพยากรทางการศึกษา ด้วยความสามารถในการสร้างเนื้อหาและทรัพยากรที่หลากหลาย Generative AI ยังมีศักยภาพในการยกระดับประสิทธิภาพการจัดสรรงบประมาณด้านการศึกษาอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะเมื่อมีการประยุกต์ใช้เทคนิคการเรียนรู้เชิงลึกในการสร้างแบบจำลองการจัดสรรทรัพยากรอย่างเหมาะสม ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการใช้ Generative AI ในการช่วยกระจายทรัพยากรทางการศึกษาด้วยวิธีการรูปแบบต่าง ๆ ในแต่ละภูมิภาคของจีน พบว่า มีประสิทธิภาพมากขึ้น (Li, 2024)

แนวทางการพัฒนาการระดมทรัพยากรสำหรับการจัดการการศึกษาในบริบทของ Generative AI ต้องใช้แนวทางที่หลากหลาย ประการแรกผู้บริหารสถานศึกษาต้องสามารถใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยี Generative AI เพื่อปรับปรุงสื่อการสอนและปรับประสบการณ์การเรียนรู้ส่วนบุคคล ซึ่งระบบปัญญาประดิษฐ์ (AI) สามารถปรับปรุงกลยุทธ์การจัดสรรทรัพยากรทางการศึกษาได้อย่างมีนัยสำคัญผ่านแนวทางที่เป็นนวัตกรรมต่าง ๆ เช่น แบบจำลอง AI8 Point เน้นสร้างเทคโนโลยีที่มีโครงสร้างที่สอดคล้องกับเป้าหมายของสถานศึกษาควบคู่กับการจัดสรรทรัพยากรทำให้สามารถติดตามการมีส่วนร่วมของนักเรียนและผลลัพธ์การใช้ทรัพยากรทางการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Barnes, 2024)

จากความเป็นมาและความสำคัญดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องมีแนวทางการพัฒนาการระดมทรัพยากรเพื่อการบริหารจัดการศึกษาในยุค Generative AI ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร

เขต 1 ซึ่งเป็นกระบวนการที่สำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ มิเพียงแต่จะทำให้การศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 เติบโตและมีประสิทธิภาพ แต่ยังช่วยให้การบริหารจัดการการศึกษามีความโปร่งใสและยุติธรรม มีความคล่องตัวในการบริหารจัดการทรัพยากรทางการศึกษา

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการระดมทรัพยากรเพื่อการบริหารจัดการศึกษาในยุค Generative AI ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1

2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการระดมทรัพยากรเพื่อการบริหารจัดการศึกษาในยุค Generative AI ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 ปีการศึกษา 2567 ทั้งหมด 1,130 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 291 คน ด้วยวิธีการหากลุ่มตัวอย่างใช้ตารางสำเร็จรูปของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970) โดยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling)

2.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์การระดมทรัพยากรเพื่อการบริหารจัดการศึกษาในยุค Generative AI ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 จำนวน 5 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป ตอนที่ 2 การระดมทรัพยากรเพื่อการบริหารจัดการศึกษาในยุค Generative AI ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ตอนที่ 2 แนวทางการพัฒนาการระดมทรัพยากรเพื่อการบริหารจัดการศึกษาในยุค Generative AI ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามที่ผ่านการหาค่าความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน และมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของความเชื่อมั่นตามวิธีการของครอนบาค ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นในภาพรวมเท่ากับ 0.98 การเก็บรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 291 คน ในการแจกแบบสอบถาม ผู้ศึกษาได้นำแบบสอบถามไปแจกและเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเอง

4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งเชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับการวิจัย จำนวน 5 คน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ วิเคราะห์โดยสถิติที่ใช้ประกอบด้วย ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาสังเคราะห์ข้อมูลเป็นความเรียงแบบพรรณนาแล้วสรุปประเด็นเนื้อหาข้อมูลด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis Technique)

ผลการวิจัย

1. การศึกษาสภาพปัจจุบันของการระดมทรัพยากรเพื่อการบริหารจัดการศึกษาในยุค Generative AI ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับสภาพปัจจุบันของการระดมทรัพยากร เพื่อการบริหารจัดการศึกษาในยุค Generative AI ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1

ที่	สภาพปัจจุบันของการระดมทรัพยากรเพื่อการบริหารจัดการศึกษาในยุค Generative AI ของสถานศึกษา	กลุ่มผู้ให้ข้อมูล (n = 291)		ระดับสมรรถนะ	อันดับ
		$\bar{X}$	S.D.		
1.	ด้านภาวะผู้นำของผู้บริหาร	4.27	0.68	มาก	2
2.	ด้านการประชาสัมพันธ์	4.40	0.51	มาก	1
3.	ด้านระบบการทำงาน	4.23	0.60	มาก	3

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับสภาพปัจจุบันของการระดมทรัพยากร เพื่อการบริหารจัดการศึกษาในยุค Generative AI ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 (ต่อ)

ที่	สภาพปัจจุบันของการระดมทรัพยากรเพื่อการบริหารจัดการศึกษาในยุค Generative AI ของสถานศึกษา	กลุ่มผู้ให้ข้อมูล (n = 291)		ระดับสมรรถนะ	อันดับ
		$\bar{X}$	S.D.		
4.	ด้านแหล่งทรัพยากรสนับสนุน	4.12	0.66	มาก	4
5.	ด้านงบประมาณ	3.96	0.79	มาก	5
	รวม	**4.20**	**0.58**	**มาก**	**-**

จากตาราง 1 พบว่า ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันของการระดมทรัพยากรเพื่อการบริหารจัดการศึกษาในยุค Generative AI ของสถานศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$=4.20, S.D.=0.58) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการประชาสัมพันธ์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$=4.40, S.D.=0.51) รองลงมา คือ ด้านภาวะผู้นำของผู้บริหาร อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$=4.27, S.D.=0.68) ด้านระบบการทำงาน ($\bar{X}$=4.23, S.D.=0.60) ด้านแหล่งทรัพยากรสนับสนุน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$=4.12, S.D.=0.66) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านงบประมาณ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$=3.96, S.D.=0.79)

2. ผลการศึกษา แนวทางการพัฒนาการระดมทรัพยากรเพื่อการบริหารจัดการศึกษาในยุค Generative AI ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1

ตารางที่ 2 การศึกษาแนวทางการพัฒนาการระดมทรัพยากรเพื่อการบริหารจัดการศึกษาในยุค Generative AI ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1

ที่	การระดมทรัพยากรเพื่อการบริหารจัดการศึกษาในยุค Generative AI ของสถานศึกษา	แนวทางการพัฒนาการระดมทรัพยากรเพื่อการบริหารจัดการศึกษาในยุค Generative AI ของสถานศึกษา
1.	ด้านภาวะผู้นำ ($\bar{X}$=4.27, S.D.=0.68)	1. ผู้บริหารสถานศึกษา กำหนดนโยบายการใช้ Generative AI ที่ชัดเจนและสอดคล้องกับหลักจริยธรรมทางการศึกษา ภายใต้หลักการของความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ยั่งยืน 2. ผู้บริหารสถานศึกษา จัดอบรมให้บุคลากรมีความรู้ในการใช้ Generative AI รวมถึงการส่งเสริมความเข้าใจในขอบเขตการใช้งาน Generative AI เพื่อป้องกันการใช้ข้อมูลที่ไม่เหมาะสมและคุ้มครองสิทธิของนักเรียน

วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์
ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 พฤษภาคม - มิถุนายน 2568 น.30-43.

ตารางที่ 2 การศึกษาแนวทางการพัฒนาการระดมทรัพยากรเพื่อการบริหารจัดการศึกษาในยุค Generative AI ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 (ต่อ)

ที่	การระดมทรัพยากรเพื่อการบริหารจัดการศึกษาในยุค Generative AI ของสถานศึกษา	แนวทางการพัฒนาการระดมทรัพยากรเพื่อการบริหารจัดการศึกษาในยุค Generative AI ของสถานศึกษา
		3. ผู้บริหารสถานศึกษาใช้โมเดล 4M ร่วมกับGenerative AI เพื่อพัฒนาการบริหารการศึกษา ดังนี้ 3.1 วัสดุ (Material) การเลือกใช้ข้อมูลที่มีความถูกต้องและเชื่อถือได้ 3.2 แรงงาน (Man) การฝึกอบรมบุคลากรให้เข้าใจและใช้งาน Generative AI อย่างมีจริยธรรม 3.3 เครื่องจักรและอุปกรณ์ (Machine) การเลือกใช้เทคโนโลยี Generative AI ที่โปร่งใสและเป็นธรรม 3.4 กระบวนการวิธี (Method) การกำหนดวิธีการที่มีมาตรฐานในการใช้ Generative AI เพื่อให้สอดคล้องกับหลักเกณฑ์ทางจริยธรรมของสถานศึกษา
2.	ด้านการประชาสัมพันธ์ ($\bar{X}$=4.40, S.D.=0.51)	1. ผู้บริหารสถานศึกษานำ Generative AI มาวิเคราะห์ข้อมูลจากโซเชียลมีเดียและเว็บไซต์ เพื่อปรับกลยุทธ์การสื่อสารให้ตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายเพิ่มช่องทางการสื่อสารและการเข้าถึงชุมชนได้รวดเร็ว 2. ผู้บริหารสถานศึกษาใช้ Generative AI สร้างสื่อประชาสัมพันธ์ที่มีเนื้อหาที่เหมาะสม สร้างเป็น วิดีโอ โปสเตอร์ หรือข้อความประชาสัมพันธ์ เพื่อส่งเสริมภาพลักษณ์ของสถานศึกษาผ่านช่องทางดิจิทัล 3. ผู้บริหารสถานศึกษา ใช้ Generative AI พัฒนาระบบตอบคำถามอัตโนมัติเพื่อสนทนาข้อมูลต่าง ๆ กับบุคคลภายนอกเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการประชาสัมพันธ์
3	ด้านระบบการทำงาน ($\bar{X}$=4.23, S.D.=0.60)	1. ผู้บริหารสถานศึกษานำ Generative AI มาใช้ในกระบวนการบริหารจัดการภายในสถานศึกษา เช่น สนับสนุนให้ครูจัดตารางเรียนแบบอัจฉริยะ การติดตามการใช้ทรัพยากร และการตัดสินใจในด้านต่าง ๆ ช่วยให้การดำเนินงานมีความรวดเร็วและลดความซ้ำซ้อนของงาน 2. ผู้บริหารสถานศึกษาใช้ Generative AI วิเคราะห์ข้อมูลนักเรียนและประสิทธิภาพของการสอน ทำให้สามารถปรับหลักสูตรและแนวทางการสอนให้ตรงกับความต้องการของผู้เรียนและสามารถติดตามผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน 3. ผู้บริหารสถานศึกษาใช้ Generative AI ลดภาระงานด้านเอกสารด้วยการสร้างเอกสารและประเมินผลการเรียนอัตโนมัติ ทำให้ครูและผู้บริหารมีเวลาในการมุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนมากขึ้น
4	ด้านแหล่งทรัพยากรสนับสนุน ($\bar{X}$=4.12, S.D.=0.66)	1. ผู้บริหารสถานศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลและความต้องการของแหล่งทุนด้วย Generative AI โดยอ้างอิงจากพฤติกรรม ข้อมูลเดิม ในโซเชียลมีเดีย เพื่อปรับกลยุทธ์การระดมทุนให้ตรงเป้าหมาย 2. ผู้บริหารสถานศึกษานำ Generative AI มาช่วยในการออกแบบโครงการและข้อเสนอขอรับทุน ช่วยลดเวลาในการจัดเตรียมเอกสาร เพิ่มโอกาสในการได้รับการสนับสนุนจากแหล่งทุนอย่างมีประสิทธิภาพ

ตารางที่ 2 การศึกษาแนวทางการพัฒนาการระดมทรัพยากรเพื่อการบริหารจัดการศึกษาในยุค Generative AI ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 (ต่อ)

ที่	การระดมทรัพยากรเพื่อการบริหารจัดการศึกษาในยุค Generative AI ของสถานศึกษา	แนวทางการพัฒนาการระดมทรัพยากรเพื่อการบริหารจัดการศึกษาในยุค Generative AI ของสถานศึกษา
5	ด้านงบประมาณ ($\overline{X}$=3.96, S.D.=0.79)	3. ผู้บริหารสถานศึกษาเชื่อมต่อเทคโนโลยี Generative AI เข้ากับระบบข้อมูล E-Donation และแพลตฟอร์มออนไลน์ สร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้สนับสนุน 1. ผู้บริหารสถานศึกษาใช้ Generative AI วิเคราะห์การใช้งบประมาณย้อนหลังและทำนายการใช้จ่ายในอนาคต เพื่อจัดสรรงบประมาณได้แม่นยำและสอดคล้องกับความต้องการของสถานศึกษา 2. ผู้บริหารสถานศึกษาประยุกต์ใช้ Generative AI ช่วยในการระบุการใช้จ่ายของโครงการ พร้อมทั้งจัดลำดับความสำคัญของโครงการทำให้จัดสรรงบประมาณได้เหมาะสม 3. ผู้บริหารสถานศึกษาใช้ Generative AI ปรับปรุงการบริหารงบประมาณอย่างต่อเนื่อง โดยติดตามผลแบบเรียลไทม์และช่วยลดความคลาดเคลื่อนในการวางแผน

จากตารางที่ 2 พบว่า แนวทางการพัฒนาการระดมทรัพยากรเพื่อการบริหารจัดการศึกษาในยุค Generative AI ของสถานศึกษา ด้านการประชาสัมพันธ์ มีค่าความถี่มากที่สุด ($\overline{X}$=4.40, S.D.=0.51) ผู้บริหารสถานศึกษาควรใช้ Generative AI วิเคราะห์ข้อมูลออนไลน์เพื่อปรับกลยุทธ์การสื่อสาร สร้างสื่อประชาสัมพันธ์ที่ทันสมัย และพัฒนาระบบตอบคำถามอัตโนมัติเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความสะดวกในการสื่อสารกับชุมชน รองลงมา คือ ด้านภาวะผู้นำของผู้บริหาร มีค่าความถี่ ($\overline{X}$=4.27, S.D.=0.68) ผู้บริหารสถานศึกษาควรกำหนดนโยบายการใช้ Generative AI อย่างโปร่งใส มีจริยธรรม และส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรที่ยั่งยืน พร้อมจัดอบรมบุคลากรให้มีความรู้และเข้าใจการใช้งานอย่างเหมาะสม เพื่อป้องกันการละเมิดสิทธิของนักเรียน ทั้งยังสามารถประยุกต์ใช้โมเดล 4M ร่วมกับ Generative และด้านที่มีค่าความถี่มากที่สุด คือ ด้านงบประมาณ อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$=3.96, S.D.=0.79) ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถใช้ Generative AI วิเคราะห์งบประมาณย้อนหลัง ทำนายการใช้จ่ายในอนาคต ระบุและจัดลำดับความสำคัญของโครงการ ตลอดจนติดตามผลแบบเรียลไทม์ เพื่อให้การจัดสรรงบประมาณแม่นยำเหมาะสม และลดความคลาดเคลื่อนในการวางแผน

อภิปรายผลการวิจัย

1. จากการศึกษาสภาพปัจจุบันของการระดมทรัพยากรเพื่อการบริหารจัดการศึกษาในยุค Generative AI ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการประชาสัมพันธ์ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านงบประมาณ

1.1 ด้านการประชาสัมพันธ์ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากการเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสาร และข้อเท็จจริงอย่างมีประสิทธิภาพมีส่วนสำคัญในการสร้างความเข้าใจและ ความร่วมมือจากผู้ปกครองและประชาชน ส่งผลให้เกิดการสนับสนุนทรัพยากรที่จำเป็นต่อการบริหารจัดการศึกษา สอดคล้องกับรายงานการวิจัยของวรลักษณ์ หิมะกลัส (2566) ที่กล่าวว่าการประยุกต์ใช้ AI ในการศึกษามีความสำคัญทั้งในด้านการเรียนการสอนและการประชาสัมพันธ์ในโรงเรียน โดยสามารถนำ AI มาใช้ในด้านต่าง ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานประชาสัมพันธ์อย่างมีประสิทธิผล สอดคล้องกับงานวิจัย Feitosa & Brasileiro (2024) ที่ได้กล่าวว่า การนำ Generative AI มาใช้ในงานประชาสัมพันธ์ภายในโรงเรียน ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและทำให้สามารถกำหนดเป้าหมายได้แม่นยำยิ่งขึ้น Mustikaningsih (2024) ได้กล่าวว่า ปัญญาประดิษฐ์ AI สามารถเพิ่มประสิทธิภาพการประชาสัมพันธ์ในภาคส่วนต่างๆ รวมถึงโรงเรียน โดยการปรับปรุงกลยุทธ์การสื่อสาร การมีส่วนร่วมของผู้ชม และประสิทธิภาพในการดำเนินงานผ่านเครื่องมือ เช่น การวิเคราะห์ความรู้สึกและการวิเคราะห์เชิงคาดการณ์ จัดการกับความท้าทายเช่นความเข้าใจทางเทคนิคและความกังวลด้านจริยธรรม

1.2 ด้านงบประมาณ มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ทั้งนี้ อาจเนื่องมากจาก ข้อจำกัดของสถานศึกษาในการปรับตัวและพัฒนาในยุคที่เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) เข้ามามีบทบาทมากขึ้นในระบบการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับประถมศึกษาซึ่งมีข้อจำกัดด้านทรัพยากร สถานศึกษาต้องพึ่งพิงงบประมาณจากภาครัฐเป็นหลัก ซึ่งงบประมาณที่ได้รับมีน้อยไม่เพียงพอสำหรับการลงทุนในเทคโนโลยี รวมถึงค่าใช้จ่ายในการอบรมครูและบุคลากรให้มีความรู้ในการใช้เทคโนโลยีดังกล่าว สอดคล้องกับงานวิจัยของรุ่งสุรีย์ สิงหราช (2561) ได้กล่าวว่า การบริหารงบประมาณของโรงเรียนประถมศึกษายังขาดความคล่องตัวและไม่สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงรายงานประจำปีของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2567) ซึ่งระบุว่าการลงทุนด้านเทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในสถานศึกษายังอยู่ในระดับต่ำ โดยเฉพาะโรงเรียนในพื้นที่ชนบทที่เข้าถึงแหล่งทรัพยากรได้ยาก อีกทั้งบทความของ UNESCO (2023) ได้กล่าวว่า ในหลายประเทศกำลังพัฒนาการจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุน (AI) ในการศึกษายังมีประเด็นที่เป็นปัญหาเพราะเนื่องจากขาดทั้งเงินทุน

บุคลากร และกลไกการบริหารที่มีประสิทธิภาพ การแก้ไขปัญหานี้จึงต้องอาศัยการวางแผนที่มีวิสัยทัศน์ การส่งเสริมความรู้ความเข้าใจด้าน AI แก่ผู้บริหารสถานศึกษา และการสร้างความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อระดมทรัพยากรที่หลากหลายมากยิ่งขึ้นในอนาคต

2. จากการศึกษาแนวทางการพัฒนาการระดมทรัพยากรเพื่อการบริหารจัดการศึกษาในยุค Generative AI ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 จากการศึกษา พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรพัฒนาการระดมทรัพยากรเพื่อการบริหารจัดการศึกษาในยุค Generative AI โดยครอบคลุม 5 ด้านสำคัญ ดังนี้

2.1 ด้านภาวะผู้นำของผู้บริหาร ผู้บริหารควรกำหนดนโยบายการใช้ Generative AI อย่างชัดเจนและมีจริยธรรม โดยเฉพาะด้านข้อมูลส่วนบุคคลและความเป็นส่วนตัวของนักเรียน สอดคล้องกับ UNESCO (2023) และงานของพระครูใบฎีกาอิทธิพล กิตฺติพโล (2567) ที่เน้นความจำเป็นของภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม นอกจากนี้ ผู้บริหารควรส่งเสริมการอบรมบุคลากรให้มีความรู้และทักษะด้าน AI (ศักธินันท์ ศรีหาบงค์, 2566) และบูรณาการโมเดล 4M เข้ากับเทคโนโลยีเพื่อการวางแผนเชิงกลยุทธ์ (สุพัตรา ปากดี, 2567)

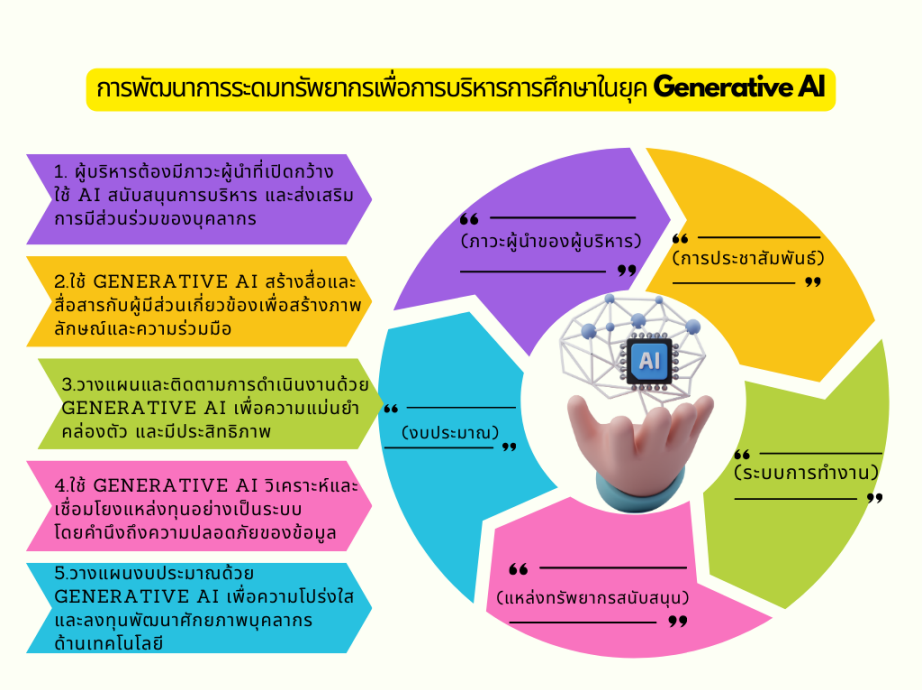
2.2 ด้านการประชาสัมพันธ์ ผู้บริหารควรประยุกต์ใช้ Generative AI ในการวิเคราะห์ข้อมูลจากโซเชียลมีเดียและเว็บไซต์ เพื่อกำหนดกลยุทธ์การสื่อสารที่ตรงเป้าหมาย (พิริยะ อุตมฉันท์, 2566; Putri, 2025) และพัฒนาระบบ Chatbot เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการให้ข้อมูลแก่ประชาชนอย่างโปร่งใส (มรกต การดี, 2563)

2.3 ด้านระบบการทำงาน สถานศึกษาควรนำ Generative AI มาใช้ในกระบวนการบริหารจัดการภายใน เช่น การวิเคราะห์ข้อมูลนักเรียนและประสิทธิภาพการสอน เพื่อลดภาระงานเอกสารและเพิ่มเวลาสำหรับพัฒนาผู้เรียน (สุพัตรา ปากดี, 2567) อีกทั้งสนับสนุนการออกแบบหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้เฉพาะบุคคล (Chakraborty, 2024)

2.4 ด้านแหล่งทรัพยากรสนับสนุน ผู้บริหารควรใช้ Generative AI วิเคราะห์ข้อมูลและพฤติกรรมแหล่งทุน เพื่อนำเสนอข้อเสนอโครงการที่ตรงความต้องการ (วรลักษณ์ หิมะกลัส, 2566; Kumar, 2024) และบูรณาการกับระบบ E-Donation เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือในการระดมทุน

2.5 ด้านงบประมาณ ควรใช้ Generative AI วิเคราะห์การใช้งบประมาณย้อนหลังและคาดการณ์การใช้จ่ายในอนาคต เพื่อจัดสรรงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2566) รวมถึงการใช้ AI ช่วยติดตามผลและปรับปรุงกระบวนการบริหารงบประมาณอย่างต่อเนื่อง (Li, 2024)

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพดังกล่าวสามารถอธิบายองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยดังนี้

ในยุคที่เทคโนโลยี Generative AI เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อทุกภาคส่วนของสังคม การบริหารจัดการศึกษาจำเป็นต้องปรับตัวและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยี โดยเฉพาะการระดมทรัพยากร ซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาโรงเรียนให้มีคุณภาพ ซึ่งสามารถสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์วิจัย ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่

1. ภาวะผู้นำของผู้บริหาร ผู้นำสถานศึกษาจะต้องมีวิสัยทัศน์ เปิดโอกาสให้ครู บุคลากร และชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ซึ่งช่วยสร้างความร่วมมือในการพัฒนาโรงเรียน นำไปสู่การระดมทรัพยากรที่หลากหลาย

2. การประชาสัมพันธ์ การใช้เทคโนโลยี Generative AI ในการสื่อสาร เช่น การสร้างเนื้อหาประชาสัมพันธ์ การนำเสนอข้อมูล และการสื่อสารกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จะช่วยให้โรงเรียนสามารถเข้าถึงแหล่งทรัพยากรใหม่ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ระบบการทำงาน การนำ AI มาใช้ในการวางแผนบริหารจัดการ เช่น การวิเคราะห์ข้อมูล การจัดสรรทรัพยากร หรือระบบติดตามผลการใช้ทรัพยากร จะช่วย

เพิ่มความแม่นยำ ความโปร่งใส และลดภาระงานของบุคลากร ทำให้การใช้ทรัพยากรมีประสิทธิภาพสูงสุด

4. แหล่งทรัพยากรสนับสนุน การระดมทรัพยากรจะประสบความสำเร็จได้ ต้องอาศัยความร่วมมือกับเครือข่ายต่างๆ เช่น ชุมชน ท้องถิ่น ภาคเอกชน ช่วยเปิดโอกาสให้โรงเรียนได้รับการสนับสนุนในวัสดุ อุปกรณ์ ความรู้ และด้านงบประมาณ

5. งบประมาณ ในยุคที่งบประมาณของภาครัฐมีข้อจำกัด โรงเรียนจำเป็นต้องใช้วิธีการจัดการงบประมาณแบบหลากหลาย เช่น การใช้เงินจากภาครัฐร่วมกับการระดมทุนจากผู้สนับสนุน การจัดกิจกรรมหารายได้ หรือขอรับทุนสนับสนุนจากองค์กรต่างๆ เพื่อให้มีทรัพยากรเพียงพอต่อการดำเนินงานและพัฒนา

การระดมทรัพยากรเพื่อการบริหารจัดการศึกษาในยุค Generative AI จำเป็นต้องบูรณาการภาวะผู้นำ การสื่อสาร เทคโนโลยี และความร่วมมือจากทุกภาคส่วนเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากร และนำไปสู่การพัฒนาโรงเรียนอย่างยั่งยืนในยุคดิจิทัล

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 ควรกำหนดนโยบายส่งเสริมการใช้ Generative AI ในการระดมทรัพยากรเพื่อการบริหารจัดการศึกษา

2. ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับการนำเทคโนโลยี Generative AI มาใช้ในการระดมทรัพยากรเพื่อการบริหารจัดการศึกษา

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ผู้บริหารใช้ Generative AI วิเคราะห์ข้อมูลจากโซเชียลมีเดียเพื่อประมวลพฤติกรรมกลุ่มเป้าหมาย และสร้างสื่อประชาสัมพันธ์ที่หลากหลาย เพื่อลดภาระงานบุคลากร พร้อมทั้งพัฒนาระบบ Chatbot เพื่อให้ข้อมูลแก่ผู้ใช้บริการได้ตลอดเวลา

2. ผู้บริหารใช้ Generative AI วิเคราะห์และคาดการณ์งบประมาณ เพื่อการจัดสรรที่แม่นยำ และปรับปรุงกระบวนการบริหารงบประมาณให้มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และตรวจสอบได้ ด้วยระบบติดตามผลแบบเรียลไทม์

3. สถานศึกษาควรใช้ Generative AI ภายใต้กรอบจริยธรรมและความรับผิดชอบ โดยคำนึงถึงความถูกต้องของข้อมูล ความเหมาะสมต่อบริบทการเรียนรู้ และการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เรียน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาความพร้อมของบุคลากรในสถานศึกษาในการนำ Generative AI มาใช้ในการระดมทรัพยากร เช่น ด้านทักษะ ความรู้ ทัศนคติ และความต้องการสนับสนุน เพื่อออกแบบแนวทางส่งเสริมที่เหมาะสมและนำไปสู่การใช้จริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ควรขยายขอบเขตการวิจัยไปยังกลุ่มตัวอย่างที่หลากหลายมากขึ้น เช่น สถานศึกษาในพื้นที่ต่างเขต หรือโรงเรียนขนาดเล็ก กลาง ใหญ่ เพื่อเปรียบเทียบแนวทางการประยุกต์ใช้ Generative AI ในบริบทที่แตกต่างกัน และให้ได้ข้อเสนอแนะที่ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

ณรงค์ฤทธิ์ ประทุมชัย. (2565). *แนวทางการพัฒนาการระดมทรัพยากรเพื่อการบริหารจัดการศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3* (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารจัดการการศึกษา). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2567). *Generative AI ผู้ช่วยยุคใหม่ของมนุษย์สมัยนี้*. สืบค้น 10 เมษายน 2568, จาก https://shorturl.asia/AjuIr

พระครูใบฎีกาอิทธิพล กิตฺติพโล. (2567). ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในยุค AI ตามหลักพรหมวิหาร 4. *วารสารวิจัยและนวัตกรรมการศึกษาและเทคโนโลยี*, 18(2), 112-126.

พิริยะ อุตมฉันท์. (2567). การใช้ Generative AI ในการทำวิจัย. *วารสารระบบสารสนเทศด้านธุรกิจ (JISB)*, 2(1), 6-21.

มรกต การดี. (2563). *การพัฒนาระบบโต้ตอบการสนทนาผ่านตัวอักษรอัตโนมัติด้วยแชทบอทสำหรับมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย* (รายงานการวิจัย). สงขลา: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย.

รุ่งสุรีย์ สิงหราช. (2561). การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานเชิงนวัตกรรม ของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วารสารวิจัยราชภัฏธนบุรี รับใช้สังคม*, 4(2), 46-59.

วรลักษณ์ หิมะกลัส. (2566). *การทบทวนวรรณกรรมว่าด้วยการใช้ AI ในการศึกษา* (รายงานการวิจัย). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ศักธินันท์ ศรีหาบงค์. (2567). ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล. *Journal of Applied Education*, 2(6), 35-42

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2566). *สกศ. เปิดสภาวะการศึกษาไทยไตรมาสแรก ปี 68 การจัดการศึกษาไทยในโลกที่เปลี่ยนแปลงไป*. สืบค้น 10 เมษายน 2568, จาก https://shorturl.asia/Br7Pm

สุพัตรา ปากดี. (2567). *แนวทางการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในการจัดการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2* (วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

Barnes, E. (2024). Strategic Integration of AI in Higher Education and Industry: The AI8-Point Model. *Advances in Social Sciences and Management*, 2(6), 39-52.

Chakraborty, S. (2024*). Generative AI in Modern Education Society*. Retrieved March 20, 2024, from https://doi.org/10.48550/arXiv.2412.08666

Feitosa, K. L. & Brasileiro, F. (2024). integration of generative Artificial Intelligence in Public Relations practices: a systematic review. *Revista Internacional de Relaciones Públicas*, 2(14), 149-168.

Krejcie, R. V. & D.W. Morgan. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.

Kumar, U. (2024). The Advent of Generative AI and Financial Industry. *International Journal of Finance*, 9(5), 55-70.

Li, Z. (2024). Construction of a Model for Optimizing the Allocation of Chinese International Education Resources Based on Deep Learning. *Learning and analytics in intelligent systems*, 38(1), 228-237.

Mustikaningsih, M. (2024). Tantangan dan Peluang Dunia PR di Era Kecerdasan Buatan: Sebuah Tinjauan Literatur. *JIKA (Jurnal Ilmu Komunikasi Andalan)*, 7(1), 99-110.

Putri, A. D. M. (2025). Optimalisasi Peran Humas Sekolah dalam Meningkatkan Citra dan Kepercayaan Publik di Era Digital. *Indo-MathEdu Intellectuals Journal*, 6(1), 566-577.

UNESCO. (2023). *Guidance for generative AI in education and research. France: the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization*. Retrieved March 20, 2024, from https://shorturl.asia/teFl1

วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์
ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 พฤษภาคม - มิถุนายน 2568 น.44-57.

การพัฒนาพระสังฆาธิการตามหลักสัปปุริสธรรมเพื่อการปกครองคณะสงฆ์อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม*

DEVELOPMENT OF BUDDHIST ADMINISTRATIVE MONKS ACCORDING TO THE PRINCIPLES OF SAPPURISADHAMMA FOR THE ADMINISTRATION OF SANGHA IN AMPHAWA DISTRICT, SAMUT SONGKHRAM PROVINCE

พระครูสังฆรักษ์สมศักดิ์ ขนฺติโก,
พระราชสมุทรวชิรโสภณ (โสภณ ธมฺมโสภโณ), วรรณีศา สีฟ้า
Phrakhrusangkarak Somsak Khantiko,
Phrarajsamutrawachirasophon (Sopon Thammasophon), Wanneesa Seefa
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: phrapladsmsakdisaeli@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาระดับการปฏิบัติ 2. เปรียบเทียบการพัฒนาพระสังฆาธิการ และ 3. ศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาพระสังฆาธิการตามหลักสัปปุริสธรรมเพื่อการปกครองคณะสงฆ์อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี การวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลจากพระสงฆ์ในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน 156 รูป วิเคราะห์ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที ค่าเอฟ วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และการวิจัยเชิงคุณภาพสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 9 รูปหรือคน และวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับการปฏิบัติของการพัฒนาพระสังฆาธิการตามหลักสัปปุริสธรรมเพื่อการปกครองคณะสงฆ์อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.73 2. ผลการเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติที่มีต่อการพัฒนาพระสังฆาธิการตามหลักสัปปุริสธรรมเพื่อการปกครองคณะสงฆ์อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ และวุฒิการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม มีผลต่อการพัฒนาพระสังฆาธิการตามหลักสัปปุริสธรรมเพื่อการปกครองคณะสงฆ์อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ส่วนด้านสถานะ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ โดยภาพรวม แตกต่างกัน

*Received February 7, 2025; Revised April 7, 2025; Accepted April 9, 2025

อย่างมีนัยสำคัญที่ 0.05 และ นัยสำคัญที่ 0.01 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย และ 3. ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะสำหรับพัฒนาการพัฒนาพระสังฆาธิการตามหลักสัปปุริสธรรมเพื่อการปกครองคณะสงฆ์อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า ปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ไม่เป็นไปตามกฎระเบียบของแต่ละวัด ข้อเสนอแนะ ได้แก่ ควรมีอบรบการพัฒนาศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามกฎระเบียบของแต่ละวัด
คำสำคัญ: การพัฒนาพระสังฆาธิการ; สัปปุริสธรรม; การปกครองคณะสงฆ์

Abstract

This research aimed: 1. To study the level of practice, 2. To compare the development of ecclesiastical administrators, and 3. To investigate problems, obstacles, and recommendations for the development of ecclesiastical administrators based on the Sappurisa-dhamma (qualities of a virtuous person) in the governance of the monastic community in Amphawa District, Samut Songkhram Province, conducted by the mixed methods.The quantitative phase involved data collection from 156 monks using questionnaires, and analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, and one-way ANOVA. The qualitative phase consisted of in-depth interviewing 9 key

informants and contextual content analysis. The findings revealed that: 1. Level of practice, by overall, in the development of ecclesiastical administrators based on Sappurisa-dhamma was high, with a mean score of 3.73; 2. comparisons of practice levels showed that personal factors such as age and Dhamma studies qualification had no significant effect, leading to a rejection of the research hypothesis. However, monastic status, years of ordination, and general education levels showed statistically significant differences at the 0.05 and 0.01 levels, accepting the research hypothesis; 3. Main obstacle in developing governance capacity was inconsistency with individual monasteries regulations. The key recommendation is to provide training to enhance the administrative capacity of administrative monks in alignment with each monastery's regulations.
Keywords: Development of the Sangha; Sappurisadhamma; Sangha Administration

บทนำ

มนุษย์เป็นทรัพยากรที่มีค่าที่สุดอันเป็นปัจจัยสำคัญในการบริหารงานเป็นปัจจัยชี้ขาดความสำเร็จและความอยู่รอดขององค์กร ทั้งระบบองค์การภาครัฐ องค์การธุรกิจ องค์การทางสังคมในทุกภาคส่วนของประเทศ องค์การกับคนมีความเกี่ยวข้องผูกพันกันอย่างแนบแน่น การพัฒนาบุคคลให้มีคุณภาพก็เป็นการพัฒนาองค์การเช่นเดียวกัน การเปลี่ยนแปลงอย่างมีการวางแผนทั่วทั้งองค์การจะมุ่งเน้นประสานความต้องการความก้าวหน้าของบุคคลให้สอดคล้องกับความต้องการ และจะบรรลุเป้าหมายการพัฒนาองค์การด้วย (กมล ฉายาวัฒนะ, 2550)

การพัฒนาในการปกครองจึงต้องมีการเพิ่มพูนทักษะความรู้ความสามารถและการปรับเปลี่ยนทัศนคติของบุคคลเพื่อจะทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น การดำเนินการอย่างมีแผนการขององค์การ เพื่อสนับสนุนให้บุคลากรขององค์การมีการเรียนรู้พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับงาน นอกจากนี้ การพัฒนาบุคลากรยังมีลักษณะที่มุ่งอนาคต (Future Oriented) และสนใจในการให้ศึกษาแก่บุคลากร เพื่อให้มีความสามารถในการเข้าใจ และแปลความหมายขององค์ความรู้ต่าง ๆ

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2551) ได้ให้ทัศนถึงหลักสัปปุริสธรรมว่าเป็นธรรมของสัตบุรุษ ธรรมของคนดี มี 7 ประการ คือ 1. ธัมมัญญุตา รู้หลักหรือรู้จักเหตุ 2. อัตถัญญุตา รู้ความมุ่งหมายหรือรู้เหตุผล 3. อัตตัญญุตา รู้จักตน 4. มัตตัญญุตา รู้จักประมาณ 5. กาลัญญุตา รู้จักกาลเวลา 6. ปริสัญญุตา รู้จักชุมชน สังคม 7. ปุคคลปโรปรัญญุตา รู้จักบุคคล คุณธรรม 7 ประการ อันเป็นคุณสมบัติภายในตัวผู้นำซึ่งมีคุณสมบัติทั้ง 7 ประการนี้ เป็นองค์ประกอบและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกันอย่างสมบูรณ์ที่จะทำให้ผู้นำสามารถพัฒนาบุคลากรให้มีคุณภาพ และสามารถปฏิบัติการในภาระงานทุกอย่างให้บรรลุผลสำเร็จได้ตามเป้าหมาย

จากผลของการพัฒนาพระสังฆาธิการของคณะสงฆ์ในช่วงที่ผ่านมา พบว่าคณะสงฆ์ประสบความสำเร็จในหลายด้าน และมีอีกหลายด้านยังเป็นปัญหาที่ต้องได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วน คือ พระสังฆาธิการของคณะสงฆ์ส่วนใหญ่ยังมีปัญหาด้านคุณธรรม จริยธรรม และไม่ตระหนักถึงความสำคัญของการมีวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต และการมีจิตสาธารณะ กระแสการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่หลั่งไหลเข้าสู่ในสังคมคณะสงฆ์ที่เป็นยุคดิจิทัลส่งผลให้ค่านิยม เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว รักสนุก และความสบาย เชื่อข่าวลือ ขาดความอดทน ขาดวินัย ยอมรับคนที่ฐานะมากกว่าคนดีมีคุณธรรมมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมหลายประการที่ ชี้ให้เห็นว่าคณะสงฆ์ยังขาดทักษะในการปกครอง พื้นฐานวิถีชีวิตของพระสงฆ์ไทยในปัจจุบันนั้นมาจากการเลี้ยงดูในครอบครัวชนบทเป็นจำนวนมากมีสภาพครอบครัวที่แตกแยก หย่าร้าง พ่อแม่แยกกันอยู่ รวมทั้งพ่อแม่ต้องเข้ามาทำมาหากิน

ในเมืองใหญ่ จึงเติบโตมาด้วยการเลี้ยงดูของปู่ย่าตายายเพียงลำพัง เมื่อจบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาแล้ว ได้รับค่านิยมของการเข้ามาเรียนในเมืองทำให้ต้องพลัดพรากจากครอบครัว และสิ่งแวดล้อมเดิม ๆ การศึกษาการพัฒนาก็ไม่ได้รับอย่างเต็มที่ พอเข้ามาอุปสมบทในพระพุทธศาสนา จึงต้องมีการพัฒนาทั้งด้านการศึกษา และจิตใจเพื่อเป็นพระสังฆาธิการที่ดีงามของคณะสงฆ์ต่อไปในอนาคต (พระไพศาล วิสาโล, 2558)

ดังนั้น เนื่องด้วยผู้วิจัยปฏิบัติหน่าที่เป็นพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆอำเภออัมพวา จึงมีความสนใจในการที่จะศึกษาการพัฒนาพระสังฆาธิการตามหลักสัปปุริสธรรมเพื่อการปกครองคณะสงฆ์อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยกำหนดเอาพื้นที่อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นพื้นที่ในการศึกษาวิจัย เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาเรียนรู้และใช้ประโยชนพัฒนาเพิ่มความเจริญก้าวหนาในการปฏิบัติงานทั้งของส่วนคณะสงฆและของสังคมสวนรวมในอนาคตได้เป็นอย่างดี

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการปฏิบัติของการพัฒนาพระสังฆาธิการตามหลักสัปปุริสธรรมเพื่อการปกครองคณะสงฆ์อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

2. เพื่อเปรียบเทียบการพัฒนาพระสังฆาธิการตามหลักสัปปุริสธรรมเพื่อปกครองคณะสงฆ์อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงครามโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลมีความแตกต่างกันหรือไม่

3. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาพระสังฆาธิการตามหลักสัปปุริสธรรมเพื่อการปกครองคณะสงฆ์อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ ประชากรเป็นพระสงฆ์ที่สังกัดวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน 254 รูป

2.2 กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 156 รูป ด้วยสูตรการคำนวณของทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, 1973)

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 9 รูปหรือคน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire)

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ เก็บรวมรวมจากแบบสอบถาม

4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวมรวมจากการสัมภาษณ์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ สถิติที่ใช้ คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และการทดสอบค่าเอฟ ด้วยวิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาสรุปเป็นความเรียง

ผลการวิจัย

1. ระดับการปฏิบัติของการพัฒนาพระสังฆาธิการตามหลักสัปปุริสธรรมเพื่อการปกครองคณะสงฆ์อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ตามหลักสัปปุริสธรรม โดยภาพรวมและรายด้าน มีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติที่มีต่อการพัฒนาพระสังฆาธิการตามหลักสัปปุริสธรรมเพื่อการปกครองคณะสงฆ์อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวม

ที่	การพัฒนาพระสังฆาธิการตามหลักสัปปุริสธรรมเพื่อการปกครองคณะสงฆ์อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม	ระดับการปฏิบัติ		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1	ด้านการพัฒนาการการวางแผน (Planning)	3.76	0.45	มาก
2	ด้านการพัฒนาการจัดองค์การ (Organizing)	3.74	0.46	มาก
3	ด้านการพัฒนาการบังคับบัญชาสั่งการ (Commanding)	3.75	0.40	มาก
4	ด้านการพัฒนาการประสานงาน (Coordinating)	3.78	0.41	มาก
5	ด้านการพัฒนาการควบคุม (Controlling)	3.64	0.40	มาก
	ภาพรวม	**3.73**	**0.35**	**มาก**

จากตารางที่ 1 พบว่า การพัฒนาพระสังฆาธิการตามหลักสัปปุริสธรรมเพื่อการปกครองคณะสงฆ์อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.73 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่

ด้านการพัฒนาการประสานงาน (Coordinating) อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.78 รองลงมา ได้แก่ ด้านการพัฒนาการการวางแผน (Planning) อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.76 ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านการพัฒนาการควบคุม (Controlling) อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.64

2. การเปรียบเทียบการพัฒนาพระสังฆาธิการตามหลักสัปปุริสธรรมเพื่อการปกครองคณะสงฆ์อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงครามโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ตารางที่ 2 ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

สมมติฐาน	t	F	Sig.	ผลการทดสอบ	
				ยอมรับ	ปฏิเสธ
1. พระสงฆ์ที่มีสถานะต่างกัน มีการปฏิบัติต่อการพัฒนาพระสังฆาธิการตามหลักสัปปุริสธรรมเพื่อการปกครองคณะสงฆ์อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม แตกต่างกัน	-0.214*	-	0.04	✓	-
2. พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีการปฏิบัติต่อการพัฒนาพระสังฆาธิการตามหลักสัปปุริสธรรมเพื่อการปกครองคณะสงฆ์อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม แตกต่างกัน	-	1.659	0.178	-	✓
3. พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีการปฏิบัติต่อการพัฒนาพระสังฆาธิการตามหลักสัปปุริสธรรมเพื่อการปกครองคณะสงฆ์อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม แตกต่างกัน	-	7.446**	0.001	✓	-
4. พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีการปฏิบัติต่อการพัฒนาพระสังฆาธิการตามหลักสัปปุริสธรรมเพื่อกพระสงฆ์สมุทรสงคราม แตกต่างกัน	-	4.657**	0.011	✓	-
5. พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมต่างกัน มีการปฏิบัติต่อการพัฒนาพระสังฆาธิการตามหลักสัปปุริสธรรมเพื่อการปกครองคณะสงฆ์อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม แตกต่างกัน	-	2.423	0.068	-	✓

* นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

** นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ และวุฒิการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม มีผลให้การปฏิบัติของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาพระสังฆาธิการตามหลักสัปปุริสธรรมเพื่อการปกครองคณะสงฆ์อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ส่วนด้านสถานะ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ โดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ 0.05 และ นัยสำคัญที่ 0.01 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

3. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาพระสังฆาธิการตามหลักสัปปุริสธรรมเพื่อการปกครองคณะสงฆ์อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ได้แก่ การแก้ไขปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามกฎระเบียบของแต่ละวัด การไปฝึกภาคสนามเพื่อให้เกิดทักษะในการพัฒนา ศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ การมีส่วนร่วมตัดสินใจในการจัดทำแผน โครงการ ตรวจสอบกำหนดลักษณะของวัสดุอุปกรณ์ จัดหาควบคุมแจกจ่าย ซ่อมแซม ปรับปรุง บำรุงรักษาวัสดุอุปกรณ์ การมีเครือข่ายระบบข้อมูลสารสนเทศในรูปแบบการพัฒนาการปกครอง คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอย่างเป็นระบบ การส่งเสริมและสนับสนุนให้พระภิกษุมีความรู้ความเข้าใจกระบวนการ อำนวยความสะดวกแก่บุคคลทั่วไปที่มาใช้บริการ ส่วนข้อเสนอแนะได้แก่ ควรมีอบรบการพัฒนาในการแก้ไขปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามกฎระเบียบของแต่ละวัด ควรมีการไปฝึกภาคสนามเพื่อให้เกิดทักษะในการพัฒนา ศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์และนำมาพัฒนาคณะสงฆ์ ควรให้พระสงฆ์มีส่วนร่วมตัดสินใจในการจัดทำแผน โครงการ ตรวจสอบกำหนดลักษณะของวัสดุอุปกรณ์ จัดหาควบคุมแจกจ่าย ซ่อมแซม ปรับปรุง บำรุงรักษาวัสดุอุปกรณ์ ควรมีการศึกษาและพัฒนารูปแบบเครือข่ายระบบข้อมูลสารสนเทศในรูปแบบการพัฒนาการปกครอง คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอย่างเป็นระบบ ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้พระภิกษุมีความรู้ความเข้าใจกระบวนการ อำนวยความสะดวกแก่บุคคลทั่วไปที่มาใช้บริการ

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับการพัฒนาพระสังฆาธิการตามหลักสัปปุริสธรรมเพื่อการปกครองคณะสงฆ์อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวม จากผลการวิจัย พบว่า การพัฒนาพระสังฆาธิการตามหลักสัปปุริสธรรมเพื่อการปกครองคณะสงฆ์อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า พระสังฆาธิการในอำเภออัมพวาสามารถฝึกอบรมคณะสงฆ์ให้รู้จักการวางแผนและดูแลการปกครองให้ทั่วถึงกันอย่างเป็นระบบ มีการฝึกอบรมความรู้ความสามารถเฉพาะด้านการปกครองคณะสงฆ์ให้แก่พระสังฆาธิการ มีแผนการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการทั้งระยะสั้น และระยะยาว มีแผนพัฒนาเพื่อกำหนดนโยบายและวิธีการปกครองคณะสงฆ์ทั้งระยะสั้นและระยะยาวที่ชัดเจน การฝึกบรมพระสงฆ์เพื่อเตรียมการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเป็นพระสังฆาธิการอย่างเสมอภาคและทั่วถึง สอดคล้องกับพระครูพิพิธพัฒนโสภณ (สุบิน สุเมโธ) (2558) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอปริหานิยธรรมในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 2 จากผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการพัฒนา

การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอปริหานิยธรรมในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 2 มีการส่งเสริมให้มีความเข้มงวดกวดขันในพระวินัย ตลอดทั้งกฎและระเบียบและกฎหมายบ้านเมืองที่เกี่ยวข้อง โดยให้ยึดปฏิบัติทั้งต่อตนเองและผู้อื่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับพัชรี ชำนาญศิลป์ (2557) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารวิทยาลัยการอาชีพเขตภาคเหนือตอนล่าง จากผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารวิทยาลัยการอาชีพเขตภาคเหนือตอนล่าง 4 ด้าน พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. เปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อการพัฒนาพระสังฆาธิการตามหลักสัปปุริสธรรมเพื่อการปกครองคณะสงฆ์อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ตามสมมติฐานการวิจัยสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

2.1 การเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อการพัฒนาพระสังฆาธิการตามหลักสัปปุริสธรรมเพื่อการปกครองคณะสงฆ์อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ด้านสถานะ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ พบว่า พระสงฆ์ที่มีสถานะ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาพระสังฆาธิการตามหลักสัปปุริสธรรมเพื่อการปกครองคณะสงฆ์อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เนื่องจากพระสงฆ์ที่มีสถานะที่แตกต่างกัน ย่อมได้รับหน้าที่ และแสดงบทความแตกต่างกันออกไป ดังนั้น สถานะที่แตกต่างกันของพระสงฆ์ จึงทำให้เกิดความเห็นที่แตกต่างกันได้ ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวนี้สอดคล้องผลการวิจัยของพระครูวิมลสุวรรณกร (สมพงษ์ จนฺทวโร) (2558) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ที่พึงประสงค์ของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 1 พบว่า รูปแบบการทำงานอาจจะไม่ชัดเจน ขาดความรัดกุม ไม่รอบคอบ ปฏิบัติหน้าที่อาจจะหย่อนยาน ขาดการบำรุง รักษาวัด ขาดการจัดการศาสนสมบัติให้เหมาะสม ขาดการสอดส่องผู้ใต้ปกครองทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ให้ปฏิบัติตามกฎระเบียบ ขาดการส่งเสริมวิชาการปกครองคณะสงฆ์ในยุคปัจจุบัน สมุทรสงคราม โดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2.2 การเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อการพัฒนาพระสังฆาธิการตามหลักสัปปุริสธรรมเพื่อการปกครองคณะสงฆ์อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ด้านอายุ วุฒิการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม พบว่า พระสงฆ์ที่มีอายุ วุฒิการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาพระสังฆาธิการตามหลักสัปปุริสธรรมเพื่อการปกครองคณะสงฆ์อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน เนื่องจากในทัศนะของพระพุทธศาสนา

เชื่อว่าบุคคลทุกวัยมีศักยภาพในตนเอง ดังนั้น อายุที่แตกต่างกันของของบุคคล จึงทำให้เกิดความเห็นที่ไม่แตกต่างกัน ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวนี้ พระครูสันติธรรมาภิรัต (บุญชัย สนฺติกโร) (2558) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 15 พบว่า สภาพการปกครองคณะสงฆ์ภาค 15 มีการปกครองโดยใช้พระธรรมวินัยและพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 และฉบับที่ 2 พ.ศ. 2535 ประกอบกับกฎ ระเบียบ คำสั่ง มติมหาเถรสมาคมเป็นแบบแผนในการปฏิบัติสืบทอดกันมาตามแบบการปกครองคณะสงฆ์ในภาคอื่น ๆ ไม่แตกต่างกันและสอดคล้องผลการวิจัยของพระราชวัลภาจารย์ (ดาวเรือง อาจารคุโณ) (2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลของพระสงฆ์ ได้แก่ พรรษา มีผลให้ความคิดเห็นที่มีต่อภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน

3. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการพัฒนาพระสังฆาธิการตามหลักสัปปุริสธรรมเพื่อการปกครองคณะสงฆ์อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยปัญหา อุปสรรค ได้แก่ พระสังฆาธิการมีการแก้ไขปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามกฎระเบียบของแต่ละวัด การส่งพระสังฆาธิการไปฝึกภาคสนามเพื่อให้เกิดทักษะในการพัฒนา ศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์มีส่วนร่วมตัดสินใจในการจัดทำแผนโครงการตรวจสอบกำหนดลักษณะของวัสดุอุปกรณ์ จัดหาควบคุมแจกจ่าย ซ่อมแซม ปรับปรุง บำรุงรักษาวัสดุอุปกรณ์ มีเครือข่ายระบบข้อมูลสารสนเทศในรูปแบบการพัฒนาการปกครอง คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอย่างเป็นระบบส่งเสริมและสนับสนุนให้พระภิกษุมีความรู้ความเข้าใจกระบวนการ อำนวยความสะดวกแก่บุคคลทั่วไปที่มาใช้บริการ ในส่วนเหล่านี้ยังมีอยู่น้อยกว่าที่ควรเป็น ส่วนข้อเสนอแนะพระสังฆาธิการควรมีอบรบการพัฒนาในการแก้ไขปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามกฎระเบียบของแต่ละวัด ควรมีการไปฝึกภาคสนามเพื่อให้เกิดทักษะในการพัฒนา ศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์และนำมาพัฒนาคณะสงฆ์ควรให้พระสงฆ์มีส่วนร่วมตัดสินใจในการจัดทำแผนโครงการตรวจสอบกำหนดลักษณะของวัสดุอุปกรณ์ จัดหาควบคุมแจกจ่าย ซ่อมแซม ปรับปรุง บำรุงรักษาวัสดุอุปกรณ์ควรมีการศึกษาและพัฒนารูปแบบเครือข่ายระบบข้อมูลสารสนเทศในรูปแบบการพัฒนาการปกครอง คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอย่างเป็นระบบ ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้พระภิกษุมีความรู้ความเข้าใจกระบวนการ อำนวยความสะดวกแก่บุคคลทั่วไปที่มาใช้บริการ สอดคล้องกับสุรศักดิ์ ขำเนตร (2556) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์การบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักธรรมาธิปไตยในพระพุทธศาสนาเถรวาท ผลการวิจัยพบว่า การบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักธรรมาธิปไตยใน

พระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า ในปัจจุบันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์เพียงอย่างเดียว

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 แสดงให้เห็น ผลการศึกษาเกี่ยวกับ การพัฒนาพระสังฆาธิการตามหลักสัปปุริสธรรมเพื่อการปกครองคณะสงฆ์อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม มีองค์ความรู้จากการวิจัย (Body of Knowledge) ดังนี้

1. การพัฒนาพระสังฆาธิการตามหลักสัปปุริสธรรมเพื่อการปกครองคณะสงฆ์อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการพัฒนาการการวางแผน (Planning) การพัฒนาพระสังฆาธิการตามหลักสัปปุริสธรรมเพื่อการปกครองคณะสงฆ์อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการจัดการศึกษาเป็นโรงเรียนตามแผนการศึกษาแห่งชาติ ประกอบด้วย พระสังฆาธิการสามารถฝึกอบรมคณะสงฆ์ให้รู้จักการวางแผนและดูแลการปกครองให้ทั่วถึงกันอย่างเป็นระบบ พระสังฆาธิการมีการประชุมกันในการวางแผนในการส่งเสริมพัฒนาศักยภาพของพระสังฆาธิการทุกระดับชั้นในเขตปกครองคณะสงฆ์ทุกด้าน พระสังฆาธิการมีการแก้ไขปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามกฎระเบียบของแต่ละวัด การพัฒนาในด้านการวางแผนด้วยดี ทั้งมีเจ้าหน้าที่จากสำนักพุทธ นายอำเภอและผู้ว่า เข้ามาช่วยในการวางแผนการพัฒนาพระสังฆาธิการและพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ในอำเภออัมพวาไปในทางเดียวกัน คณะสงฆ์มีการวางแผนอยู่ตลอดเวลา ทั้งการกำหนดเวลาหรือการกำหนดการในงานต่าง ๆ ว่าจะต้องมีการส่งงานเมื่อไหร่ของคณะสงฆ์ โดยมีการแจ้งทางหนังสืออยู่ตลอด

2. การพัฒนาพระสังฆาธิการตามหลักสัปปุริสธรรมเพื่อการปกครองคณะสงฆ์อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการพัฒนาการจัดองค์การ (Organizing) การพัฒนาพระสังฆาธิการตามหลักสัปปุริสธรรมเพื่อการปกครองคณะสงฆ์อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการพัฒนาการจัดองค์การ (Organizing) ประกอบด้วย พระสังฆาธิการมีการฝึกอบรมความรู้ความสามารถเฉพาะด้านการปกครองคณะสงฆ์ให้แก่พระสังฆาธิการ พระสังฆาธิการมีการส่งเสริมให้พระสังฆาธิการได้ศึกษาต่อให้มีองค์ความรู้ด้านการปกครองคณะสงฆ์ พระสังฆาธิการมีนโยบายและวิธีการปกครองคณะสงฆ์ที่ทำให้เกิดความเข้าใจนำไปปฏิบัติและจะเกิดผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างเป็นระบบ มีการพัฒนาด้วยตนเองและการพัฒนาไปตามคำสั่งการ การพัฒนาไปในทางที่ดีโดยมีการช่วยกันพัฒนา มอบหมายหน้าที่ในการทำงานและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

3. การพัฒนาพระสังฆาธิการตามหลักสัปปุริสธรรมเพื่อการปกครองคณะสงฆ์อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการพัฒนาการบังคับบัญชาสั่งการ (Commanding) การพัฒนาพระสังฆาธิการตามหลักสัปปุริสธรรมเพื่อการปกครองคณะสงฆ์อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการพัฒนาการบังคับบัญชาสั่งการ (Commanding) ประกอบด้วย พระสังฆาธิการมีแผนการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการทั้งระยะสั้นและระยะยาวพระสังฆาธิการมีการจัดหาพระสังฆาธิการที่มีทักษะและเชี่ยวชาญเพื่อปฏิบัติ

หน้าที่พัฒนาด้านการปกครองคณะสงฆ์ พระสังฆาธิการเป็นผู้มีความกระตือรือร้นต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายพร้อมให้คำปรึกษาแนะนำที่ถูกต้องแก่คณะสงฆ์ มีการแบ่งหน้าที่ตามที่ผู้บังคับบัญชาได้มอบหมายมา ให้เหมาะสมแก่บุคคลและงานที่ได้รับมาให้แล้วเสร็จด้วยดี มีการกำหนดรูปแบบที่ชัดเจนในการบริหารงาน ในการดำเนินการต่าง ๆ โดยมีการออกคำสั่งเป็นลายลักษณ์อักษรที่ชัดเจน

4. การพัฒนาพระสังฆาธิการตามหลักสัปปุริสธรรมเพื่อการปกครองคณะสงฆ์อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการพัฒนาการประสานงาน (Coordinating) การพัฒนาพระสังฆาธิการตามหลักสัปปุริสธรรมเพื่อการปกครองคณะสงฆ์อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการพัฒนาการประสานงาน (Coordinating) ประกอบด้วย พระสังฆาธิการมีแผนพัฒนาเพื่อกำหนดนโยบายและวิธีการปกครองคณะสงฆ์ทั้งระยะสั้นและระยะยาวที่ชัดเจน พระสังฆาธิการมีการส่งเสริมและสนับสนุน ส่งเสริมการให้ความรู้ข่าวสารกฎระเบียบและรูปแบบการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์อย่างทั่วถึง พระสังฆาธิการเป็นองค์การหลักที่ทำหน้าที่พัฒนาศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ส่งเสริมความรู้และเทคนิคในการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ มีการประสานงาน มีการติดต่อสื่อสารให้เกิดประโยชน์ มีประสิทธิภาพในการทำงานและความสำคัญในการส่งเสริมในการทำงานมีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วยในการติดต่อสื่อสาร จึงเป็นเหตุให้สามารถสื่อสารกันได้ง่ายขึ้นและช่วยให้ดำเนินงานได้รวดเร็วมากขึ้น

5. การพัฒนาพระสังฆาธิการตามหลักสัปปุริสธรรมเพื่อการปกครองคณะสงฆ์อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการพัฒนาการควบคุม (Controlling) การพัฒนาพระสังฆาธิการตามหลักสัปปุริสธรรมเพื่อการปกครองคณะสงฆ์อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการพัฒนาการควบคุม (Controlling) ประกอบด้วย พระสังฆาธิการมีการฝึกอบรมพระสงฆ์เพื่อเตรียมการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเป็นพระสังฆาธิการอย่างเสมอภาคและทั่วถึงพระสังฆาธิการมีการส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนาด้านความสัมพันธ์ระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียนที่ชัดเจน พระสังฆาธิการมีการคัดเลือกพระสงฆ์เพื่อแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเป็นพระสังฆาธิการอย่างยุติธรรมโปร่งใสและเป็นไปตามขั้นตอนของกฎระเบียบของคณะสงฆ์ มีการดำเนินตามหลักที่ได้รับมอบหมายมาจากผู้บังคับบัญชาได้มีการสนับสนุนจากพระสังฆาธิการและนำไปปฏิบัติตามระบบปกครองของคณะสงฆ์ มีการกำหนดทิศทางในการดำเนินงานของคณะสงฆ์ ให้เป็นระเบียบแบบแผนที่ดี ตามคำสั่งหรือการควบคุมของเจ้าคณะปกครอง

6. การพัฒนาพระสังฆาธิการตามหลักสัปปุริสธรรมเพื่อการปกครองคณะสงฆ์อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงครามหลักสัปปุริสธรรม 7 มีการบูรณาการดังนี้ 1. ธัมมัญญุตา รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงสภาพสังคมปัจจุบัน 2. อัตถัญญุตา ติดตามและประเมินผลในงาน

ที่ตนรับผิดชอบ 3. อัตตัญญุตา มีทักษะความสามารถที่เหมาะสมต่อหน้าที่ของตน 4. มัตตัญญุตา ปฏิบัติหน้าที่ตามขอบเขตที่ได้รับมอบหมาย 5. กาลัญญุตา เป็นผู้ตรงต่อเวลา 6. ปริสัญญุตา สร้างความร่วมมือในหมู่สงฆ์ 7. ปุคคลปโรปรัญญุตา พัฒนาบุคคลากรมีคุณภาพ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ควรจัดให้มีระบบการอบรมและประเมินผลการพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการอย่างต่อเนื่องและสอดคล้องกับกฎระเบียบของแต่ละวัด เพื่อยกระดับคุณภาพการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นระบบและทันสมัย

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. พระสังฆาธิการควรมีการพัฒนาความรู้และความเข้าใจในหลักสัปปุริสธรรม ควรมีการจัดอบรมหรือสัมมนาเชิงลึกเกี่ยวกับหลักสัปปุริสธรรม

2. พระสังฆาธิการควรมีการประเมินผลการดำเนินงานของพระสังฆาธิการ การพัฒนาพระสังฆาธิการไม่ควรหยุดอยู่เพียงการฝึกอบรม แต่ควรมีระบบการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาเกี่ยวกับการขยายขอบเขตการศึกษาในการวิจัยครั้งต่อไป ควรขยายขอบเขตการศึกษาให้ครอบคลุมถึงเขตอื่น ๆ ในจังหวัดสมุทรสงคราม หรือจังหวัดใกล้เคียง

เอกสารอ้างอิง

กมล ฉายาวัฒนะ. (2550). *การบริหารคนและงานตามหลักการของพระพุทธเจ้า*. กรุงเทพฯ: บริษัท ชบาพับลิชชิ่ง เวิร์ก จำกัด.

พระครูพิพิธพัฒนโสภณ (สุบิน สุเมโธ). (2558). *รูปแบบการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอปริหานิยธรรมในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 2* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูวิมลสุวรรณกร (สมพงษ์ จนฺทวโร). (2558). *รูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ที่พึงประสงค์ของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 1* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูสันติธรรมาภิรัต (บุญชัย สนฺติกโร). (2558). *การพัฒนารูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 15* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์* (พิมพ์ครั้งที่ 17). กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.

พระไพศาล วิสาโล. (2548). *พุทธศาสนาไทยในอนาคต แนวโน้มและทางออกจากวิกฤติ* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกมลคีมทอง.

พระราชวัลภาจารย์ (ดาวเรือง อาจารคุโณ). (2562). *ภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พัชรี ชำนาญศิลป์. (2557). *การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารวิทยาลัยการอาชีพเขตภาคเหนือตอนล่าง* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สุรศักดิ์ ชำเนตร. (2556). *การศึกษาวิเคราะห์การบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักธรรมาธิปไตยในพระพุทธศาสนาเถรวาท* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

Yamane, T. (1973). *Statistics: an introductory analysis*. New York: Harper & Row.

วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์
ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 พฤษภาคม - มิถุนายน 2568 น.58-70.

การบริหารงานตามหลักปาปณิกธรรมของผู้บริหารเทศบาลตำบลท่าเสด็จ ตำบลสระแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี*

THE ADMINISTRATION ALONG THE PAPANIKADHAMMA OF THA ADMINISTRATORS OF THASADET SUB–DISTRICT MUNICIPALITY, MUEANG DISTRICT, SUPHANBURI PROVINCE

อภิรักษ์ มะเรืองประดิษฐ
Apiruk Marueangpradit
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: Apiruk.man1989@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาระดับการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาล 2. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักปาปณิกธรรมกับการบริหาร และ 3. เสนอแนวทางการประยุกต์ใช้หลักปาปณิกธรรมในการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลตำบลท่าเสด็จ ตำบลสระแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสานวิธี ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างประชาชนที่มีสิทธิ์เลือกตั้ง จำนวน 389 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 10 คน ได้แก่ พระภิกษุ นักวิชาการ และเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการศึกษาพบว่า 1. ระดับการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาล โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 3.41 ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านการจัดการและการประสานงาน ค่าเฉลี่ย 3.43 รองลงมา คือ ด้านการวางแผน ค่าเฉลี่ย 3.40 และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการจัดทำงบประมาณ ค่าเฉลี่ย 3.38 2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักปาปณิกธรรมกับการบริหารงานของผู้บริหารอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ (r=0.363**) มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 3. แนวทางการประยุกต์ใช้หลักปาปณิกธรรม ได้แก่ 1. ด้านจักขุมา ผู้บริหารต้องมองการณ์ไกล วิเคราะห์ปัญหาและยอมรับการเปลี่ยนแปลง 2. ด้านวิธูโร ผู้บริหารต้องบูรณาการความรู้จากศาสตร์ต่าง ๆ และเทคโนโลยี

*Received March 31, 2025; Revised April 22, 2025; Accepted April 30, 2025

ที่ทันสมัยเข้ากับการบริหาร และ 3. ด้านนิสสยสัมปันโน ผู้บริหารต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ยึดหลักคุณธรรม จริยธรรมในการบริหาร เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นและศรัทธาจากสังคม
คำสำคัญ: การบริหารงาน; ผู้บริหาร; ปาปณิกธรรม

Abstract

This research aimeded: 1. To study the level of administrative performance of municipal executives, 2. To examine the relationship between the principles of Papanikadhamma and administration, and 3. To propose guidelines for applying Papanikadhamma principles in the administration of the executives of Tha Sadet Sub-district Municipality, Sakaeo Sub-district, Mueang District, Suphanburi Province. A mixed-method research design was employed, incorporating both quantitative and qualitative approaches. The quantitative research utilized questionnaires distributed to 389 eligible voters. The data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, and Pearson's correlation coefficient. For the qualitative aspect, in-depth interviews were conducted with 10 key informants, including monks, academicians, and local officials. The qualitative data were analyzed using descriptive content analysis.

The study was found that: 1. The overall administrative performance of municipal executives was at a moderate level, with a mean score of 3.41. The highest average was in the area of management and coordination (mean=3.43), followed by planning (mean=3.40), while the lowest was in budgeting (mean=3.38); 2. the relationship between the principles of Papanikadhamma and administrative performance was relatively low (r=0.363**), but statistically significant at the 0.01 level; and 3. the proposed guidelines for applying Papanikadhamma principles are: 1. Cakkhuma executives must be visionary, capable of analyzing problems, and accepting change; 2. Vidhuro executives should integrate multidisciplinary knowledge and modern technology into administration; and 3. Nissayasampanno executives should demonstrate good human relations and adhere to moral and ethical principles in administration to build trust and credibility within society.
Keywords: Administration; Executive; Papanikadhamma

บทนำ

การปกครองท้องถิ่นในประเทศไทยได้รับการปรับปรุงและพัฒนาครั้งสำคัญในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 เมื่อพระองค์ทรงปฏิรูปการปกครองในปี พ.ศ. 2435 เพื่อแก้ไขปัญหาหลักของชาติในยุคนั้นทำให้เกิดปัญหา คือ ปัญหาความเป็นเอกราชและการพัฒนาการปกครองที่ล้าหลัง ความเป็นอยู่ของประชาชนยากแค้น และการขาดความรู้ด้านการปกครองสมัยใหม่ ส่งผลให้การบริหารประเทศไม่มีประสิทธิภาพและไม่สามารถพัฒนาประเทศได้ทัดเทียมกับประเทศอื่น รัชกาลที่ 5 จึงได้จัดระเบียบการปกครองออกเป็น 3 ระดับ คือ การปกครองส่วนกลาง การปกครองส่วนภูมิภาค และการปกครองส่วนท้องถิ่น (เฉลิมพงศ์ มีสมนัย, 2548) การปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญ โดยเฉพาะในระบอบประชาธิปไตยที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน เนื่องจากรัฐบาลกลางไม่สามารถดูแลและให้บริการได้ครอบคลุมทุกพื้นที่อย่างทั่วถึง การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นจึงเป็นแนวทางที่ช่วยให้สามารถตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของประชาชนในแต่ละชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ การบริหารในระดับท้องถิ่นช่วยลดความล่าช้าในการดำเนินงาน และทำให้การให้บริการต่าง ๆ เข้าถึงประชาชนได้รวดเร็วขึ้น จึงกล่าวได้ว่าการปกครองท้องถิ่นเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน และเสริมสร้างการบริหารประเทศให้มีความครอบคลุมและยั่งยืนมากยิ่งขึ้น (สิวาพร สุขเอียด, 2568)

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทยยังคงเผชิญกับอุปสรรคหลายประการที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารงานและการให้บริการประชาชน หนึ่งในปัญหาสำคัญคือโครงสร้างอำนาจหน้าที่ที่ทับซ้อนกับราชการส่วนภูมิภาคและส่วนกลาง ทำให้การดำเนินงานขาดความชัดเจนและประสิทธิภาพ อีกทั้งกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องยังไม่เอื้อต่อการบริหารจัดการอย่างเหมาะสม ภายในองค์กรยังประสบปัญหาเรื่องการจัดทำนโยบาย การปฏิบัติตามแผน และการประเมินผลที่ยังขาดการบูรณาการอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ การขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ และการบริหารทรัพยากรบุคคลที่ไม่มีประสิทธิภาพ ยิ่งส่งผลกระทบต่อการทำงานโดยรวม ขณะเดียวกัน ปัญหาทางการคลัง เช่น งบประมาณที่จำกัด รายได้ไม่เพียงพอ และการบริหารที่ไม่โปร่งใส ยังคงเป็นข้อจำกัดสำคัญ การแก้ไขปัญหาเหล่านี้จึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อยกระดับความสามารถและความยั่งยืนของการปกครองท้องถิ่นในระยะยาว (ยุติธรรม ปัทมะ, 2558)

การบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลนั้น หลักการบริหารทั่วไปอาจจะมีความแข็งกระด้าง ขาดหลักคุณธรรม จริยธรรม อาจเป็นเหตุให้การบริหารนั้นไม่ประสบผลสำเร็จตามมุ่งหวัง แต่ถ้ามีการรวมหลักการและทางทฤษฎีต่าง ๆ ของการบริหารเข้ากับหลักธรรมทางศาสนาแล้วเชื่อว่าจะทำให้เสริมสร้างทักษะการบริหารงานได้ดีและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพราะหลักธรรมในทางพุทธศาสนานั้น สอนให้ทุกคนเป็นคนที่มองการณ์ไกล ใช้ปัญญาในการคิดก่อนที่จะลงมือปฏิบัติ ซึ่งถ้าหากนำมาประยุกต์ใช้กับการบริหารของผู้บริหารแล้วจะเกิดความละเอียดอ่อนในการบริหารท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น การบริหารในพระพุทธศาสนามีหลักธรรมที่ใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์มากที่สุดและบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ได้ซึ่งปรากฏใน ปาปณิกธรรม ที่พระพุทธองค์ท่านได้ตรัสถึงลักษณะของนักบริหารไว้ด้วยกัน 3 ประการ คือ 1. จักขุมา มีปัญญามองการณ์ไกล 2. วิธูโร จัดการธุระได้ดีมีความชำนาญเฉพาะด้าน 3. นิสสยสัมปันโน เป็นคนมนุษยสัมพันธ์ดี ผู้บริหารที่ดี ต้องผูกใจคนไว้ได้ คุณลักษณะข้อนี้สำคัญมาก (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺจิตฺโต), 2551)

ในปัจจุบันเทศบาลตำบลท่าเสด็จ อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรีประสบกับปัญหาด้านการจัดสรรงบประมาณที่ไม่สอดคล้องกับจำนวนโครงการที่ต้องดำเนินการทำให้ไม่สามารถดำเนินโครงการตามแผนพัฒนาท้องถิ่นได้ครบถ้วน อีกทั้งการจัดประชาคมเพื่อจัดทำแผนพัฒนา ขาดการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึง ส่งผลให้ประชาชนไม่มีส่วนร่วมในการวางแผนอย่างเต็มที่ ในด้านการบริหารจัดการองค์กร การจัดโครงสร้างและการบริหารกำลังคนยังขาดความคล่องตัว ขณะที่การประสานงานภายในองค์กรก็ยังไม่ราบรื่น ส่งผลให้การให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนไม่เพียงพอและไม่ตอบโจทย์ความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง ดังนั้น การปรับปรุงในด้านการบริหารงบประมาณ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน และการพัฒนาระบบการบริหารจัดการจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการยกระดับคุณภาพการให้บริการของเทศบาลในอนาคต (เทศบาลตำบลท่าเสด็จ, 2567)

ทั้งนี้ ศักยภาพของผู้บริหารนั้นมีผลต่อบุคลากรที่ร่วมงานและประชาชนในด้านความเชื่อมั่น ดังนั้นผู้บริหารจึงเป็นหลักสำคัญในการประสานงาน และให้การสนับสนุนช่วยเหลือประชาชน นำไปสู่การเปลี่ยนแปลง ทำให้ปฏิบัติงานได้บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ดังนั้น เมื่อนำหลักปาปณิกธรรมกับการบริหารงานของผู้บริหาร มาพิจารณากับสภาพของชุมชนที่มีพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานที่สำคัญของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลท่าเสด็จ ทำให้เกิดความสมดุล และเกิดสติปัญญาในการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาล เป็นหนทางที่นำไปสู่ความสำเร็จในการบริหารงาน และเป็นผู้บริหารที่ดีตามที่ประชาชนมุ่งหวัง ซึ่งตรงกับหลักปาปณิกธรรม

ดังนั้น ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษา การบริหารงานตามหลักปาปณิกธรรมของผู้บริหารเทศบาลตำบลท่าเสด็จ ตำบลสระแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรีเพราะผู้บริหารที่มีลักษณะของนักบริหาร 3 ประการ คือ 1. จักขุมา มีปัญญามองการณ์ไกล 2. วิธูโร จัดการธุระได้ดีมีความชำนาญเฉพาะด้าน และ 3. นิสสยสัมปันโน เป็นคนมนุษย

สัมพันธ์ดี จะทำให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่นในการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาล และนำองค์กรไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลตำบลท่าเสด็จ ตำบลสระแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักปาปณิกธรรมกับการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลตำบลท่าเสด็จ ตำบลสระแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี
3. เพื่อนำเสนอการประยุกต์หลักปาปณิกธรรมกับการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลตำบลท่าเสด็จ ตำบลสระแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) โดยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เก็บรวมรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างและการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ ประชาชนซึ่งมีสิทธิ์เลือกตั้งในเขตเทศบาลตำบลท่าเสด็จ ตำบลสระแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 13,883 คน (เทศบาลตำบลท่าเสด็จ, 2567)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนซึ่งมีสิทธิ์เลือกตั้งในเขตเทศบาลตำบลท่าเสด็จ ตำบลสระแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี โดยการคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) โดยการใช้สูตรของ Taro Yamane (Yamane, 1993) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 389 คน โดยเลือกสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างตามจำนวนที่ได้คำนวณไว้

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ 1. นักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 2 รูป 2. กลุ่มนักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านรัฐประศาสนศาสตร จำนวน 2 คน 3. กลุ่มผู้บริหารเทศบาลตำบลท่าเสด็จ จำนวน 2 คน 4. กลุ่มเจ้าพนักงานปฏิบัติการตำบลท่าเสด็จ จำนวน 2 คนรวมจำนวนทั้งสิ้น 5. กลุ่มผู้นำชุมชนตำบลท่าเสด็จ

จำนวน 2 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น จำนวน 10 รูปหรือคน โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถาม โดยการหาดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) ได้ค่าคะแนนของข้อคำถามเท่ากับ 0.80-1.00 และคำนวณหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) เพื่อวัดความสอดคล้องภายในตามแนวคิดของครอนบาค (Cronbach, 1990) ด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.590 ประกอบด้วย แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล การบริหารงาน และหลักปาปณิกธรรม แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 5 ด้าน ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ ตอนที่ 2 การบริหารงานตามหลักปาปณิกธรรมของผู้บริหาร จำนวน 3 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านจักขุมา (วิสัยทัศน์) 2. ด้านวิธูโร (การจัดการ) 3. ด้านนิสสยสัมปันโน (มนุษยสัมพันธ์) ตอนที่ 3 การบริหารงานของผู้บริหารเทศบาล จำนวน 4 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านการวางแผน 2. ด้านการจัดการ 3. ด้านการประสานงาน 4. ด้านการจัดทำงบประมาณ

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง (Structured Interview) โดยการหาดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) ได้ค่าคะแนนของข้อคำถามเท่ากับ 0.80-1.00 ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview) มีสาระสำคัญของการสัมภาษณ์ แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ จำนวน 4 ข้อ ได้แก่ 1. ชื่อ 2. ตำแหน่งหน้าที่ 3. สถานที่สัมภาษณ์ 4. วันที่ให้สัมภาษณ์ ใช้การวิเคราะห์ความสอดคล้องของเครื่องมือ (Index of Item-Objective Congruence หรือ IOC) โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน ตอนที่ 2 หลักปาปณิกธรรมของผู้บริหารเทศบาลตำบลท่าเสด็จ จำนวน 3 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านจักขุมา (วิสัยทัศน์) 2. ด้านวิธูโร (การจัดการ) 3. ด้านนิสสยสัมปันโน (มนุษยสัมพันธ์) ตอนที่ 3 การบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลตำบลท่าเสด็จ จำนวน 4 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านการวางแผน 2. ด้านการจัดการ 3. ด้านการประสานงาน 4. ด้านการจัดทำงบประมาณ ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะการบริหารงานตามหลักปาปณิกธรรม ของผู้บริหารเทศบาลตำบลท่าเสด็จ ด้านหลักปาปณิกธรรม จำนวน 3 ข้อ ได้แก่ 1. ด้านจักขุมา (วิสัยทัศน์) 2. ด้านวิธูโร (การจัดการ) 3. ด้านนิสสยสัมปันโน (มนุษยสัมพันธ์) และด้านการบริหาร จำนวน 4 ข้อ ได้แก่ 1. ด้านการวางแผน 2. ด้านการจัดการ 3. ด้านการประสานงาน 4. ด้านการจัดทำงบประมาณ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1. การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ โดยขอประสานความร่วมมือกับประชาชนซึ่งมีสิทธิ์เลือกตั้งในเขตเทศบาลตำบลท่าเสด็จ ตำบลสระแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี ในการเก็บข้อมูลแบบออนไซต์ (Onsite) จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 389 คน และเก็บแบบสอบถามคืนได้ครบตามจำนวน คิดเป็นร้อยละ 100

4.2. การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการประสานผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 รูปหรือคน เป็นการสัมภาษณ์ในรูปแบบที่เป็นทางการโดยใช้ประเด็นคำถามที่มีโครงสร้าง (Structured Interview) ซึ่งผู้ให้ข้อมูลมีบทบาทกำหนดทิศทางการสนทนากับผู้สัมภาษณ์เพื่อบรรลุเป้าหมายในการทำความเข้าใจประเด็นคำถามร่วมกัน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มากขึ้นตามการเล่าเรื่องของผู้ให้ข้อมูลหลัก และครอบคลุมในประเด็นการวิจัย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้ 1. สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ และค่าร้อยละ เพื่ออธิบายข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออธิบายการบริหารงานตามหลักปาปณิกธรรมของผู้บริหารเทศบาลตำบลท่าเสด็จ ตำบลสระแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี และ 2. สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) โดยการใช้สถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation) เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างหลักปาปณิกธรรมกับการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลตำบลท่าเสด็จ ตำบลสระแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context) แล้วสังเคราะห์ข้อมูลโดยเขียนเป็นความเรียงและจัดกลุ่ม เพื่อนำเสนอข้อมูลในภาพรวม

ผลการวิจัย

1. ระดับการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลตำบลท่าเสด็จ ตำบลสระแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$=3.41, S.D.=0.24) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการจัดการ อยู่ในระดับปานกลาง เป็นลำดับแรก ($\bar{X}$=3.43, S.D.=0.35) รองลงมาได้แก่ ด้านการประสานงาน ($\bar{X}$=3.43, S.D.=0.35) ด้านการวางแผน ($\bar{X}$=3.40, S.D.=0.40) และด้านการจัดทำงบประมาณ ($\bar{X}$=3.38, S.D. = 0.40) อยู่ในระดับปานกลาง ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลตำบลท่าเสด็จ ตำบลสระแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี โดยภาพรวม

ที่	การบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลตำบลท่าเสด็จ	ระดับปฏิบัติ		
		$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1.	ด้านการวางแผน	3.40	0.40	ปานกลาง
2.	ด้านการจัดการ	3.43	0.35	ปานกลาง
3.	ด้านการประสานงาน	3.43	0.35	ปานกลาง
4.	ด้านการจัดทำงบประมาณ	3.38	0.40	ปานกลาง
	ภาพรวม	**3.41**	**0.24**	**ปานกลาง**

2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักปาปณิกธรรมกับการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลตำบลท่าเสด็จ ตำบลสระแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ (r=0.363**) เมื่อแยกเป็นรายด้าน พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างหลักปาปณิกธรรมกับการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลตำบลท่าเสด็จ ตำบลสระแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการวางแผน มีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับสูง (r=0.645**) ความสัมพันธ์ระหว่างหลักปาปณิกธรรมกับการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลตำบลท่าเสด็จ ตำบลสระแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการจัดการ มีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับสูง (r=0.645**) ความสัมพันธ์ระหว่างหลักปาปณิกธรรมกับการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลตำบลท่าเสด็จ ตำบลสระแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการประสานงาน มีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับสูง (R=0.711**) ความสัมพันธ์ระหว่างหลักปาปณิกธรรมกับการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลตำบลท่าเสด็จ ตำบลสระแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการจัดทำงบประมาณ มีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับปานกลาง (r=0.589**) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างหลักปาปณิกธรรมกับการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลตำบลท่าเสด็จ ตำบลสระแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Pearson' s Product Moment Correlation Coefficient)					
ตัวแปรต้น	**ตัวแปรตาม**				
หลักปาปณิกธรรม	**การบริหาร**	**การวางแผน**	**การจัดการ**	**การประสานงาน**	**การจัดทำงบประมาณ**
โดยภาพรวม	0.363	0.645	0.645	0.711	0.589
๑. ด้านจักขุมา (วิสัยทัศน์)	0.203	0.029	0.151	0.202	0.155
๒. ด้านวิธูโร (จัดการดี)	0.304	0.162	0.270	0.260	0.108

ตารางที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างหลักปาปณิกธรรมกับการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลตำบลท่าเสด็จ ตำบลสระแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี (ต่อ)

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Pearson' s Product Moment Correlation Coefficient)					
ตัวแปรต้น หลักปาปณิกธรรม	ตัวแปรตาม				
	การบริหาร	การวางแผน	การจัดการ	การประสานงาน	การจัดทำงบประมาณ
๓. ด้านนิสสย สัมปันโน (มีมนุษย์สัมพันธ์)	0.225	0.221	0.179	0.286	0.091

3. การประยุกต์หลักปาปณิกธรรมกับการบริหารงานของผู้บริหาร เทศบาลตำบลท่าเสด็จ ตำบลสระแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านจักขุมา (มีวิสัยทัศน์) ผู้บริหารมีการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ที่ทันสมัย เป็นผู้ที่มีความรอบรู้ทั้งในการบริหารตน บริหารคนและบริหารงาน และควรติดตามข่าวสาร กระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในด้านต่าง ๆ อย่างใกล้ชิด เพื่อที่จะได้นำมาวิเคราะห์ วางแผนและกลยุทธ์ในการรับมือกับปัญหาต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นในวันข้างหน้าได้อย่างทันท่วงที ด้านวิธูโร (จัดการดี) ผู้บริหารควรมีความรู้ความเข้าใจเรื่องการบริหารงาน ระเบียบและข้อกฎหมาย การฝึกอบรม ประชุมหรือสัมมนา การนำเทคโนโลยีหรือช่องทางการสื่อสารออนไลน์มาปรับใช้ในการบริหารเทศบาล ด้านนิสสยสัมปันโน (มีมนุษยสัมพันธ์) ผู้บริหาร ควรปรับทัศนคติให้มองโลกในแง่บวก มีจิตใจที่เมตตา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้ร่วมงาน มุ่งถึงผลประโยชน์ขององค์กรและประชาชนเป็นสำคัญ ใช้ศาสตร์และศิลป์ในการสื่อสาร เพื่อสร้างความเข้าใจและเพื่อยุติปัญหาและสร้างความพึงพอใจให้กับทุกฝ่ายร่วมมือกันทำงานให้กับองค์กรต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลตำบลท่าเสด็จ ตำบลสระแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการวางแผน ด้านการจัดการ ด้านการประสานงาน ด้านการจัดทำงบประมาณของผู้บริหารเทศบาลตำบลท่าเสด็จ ตำบลสระแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี อยู่ในระดับปานกลางเช่นเดียวกัน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้บริหารที่มีความสามารถในการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ ประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีคุณธรรมและจริยธรรม สนับสนุนให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ช่วยส่งเสริมการพัฒนาองค์กรและการทำงานอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของพัชรี ศรสุรินทร์ (2565) พบว่า การบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอวิเชียรบุรีมีคุณภาพดีในหลายด้าน เช่น บุคลากร งบประมาณ และการจัดการเรียนรู้ การศึกษาของพระคณพศ กิตฺติสาโร (2554) พบว่า พนักงานและบุคลากรมีความคิดเห็นในด้านการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล

ในระดับสูง โดยเฉพาะการบริหารงานของผู้บริหาร แต่ความคิดเห็นระหว่างผู้บริหาร พนักงาน และลูกจ้าง มีความแตกต่างกัน ซึ่งสะท้อนถึงความไม่ตรงกันระหว่างทัศนะของผู้บริหารและบุคลากรในบางด้าน จากการศึกษาปัญหาหลักที่พบคือ การขาดความรู้ด้านกฎหมายและหลักธรรมาภิบาล รวมถึงการทำงานที่บางครั้งยังไม่เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วม ทำให้กระทบต่อความโปร่งใสและประสิทธิภาพของการบริหารงาน

2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักปาปณิกธรรมกับการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลตำบลท่าเสด็จ ตำบลสระแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการวางแผน ด้านการจัดการ มีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับสูง และ ด้านการประสานงาน ด้านการจัดทำงบประมาณ มีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับสูง กล่าวคือ ถ้าผู้บริหารนำหลักปาปณิกธรรมมาใช้เพื่อบริหารงานเทศบาล ประชาชนจะให้ความเชื่อมั่นใน ผู้บริหารก็พร้อมที่จะทำงานเพื่อสังคมอย่างเต็มกำลังความสามารถ อันจะเป็นผลดีกับประชาชนและสังคม ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของจิดาภา เร่งมีศรีสุข (2560) เรื่อง พุทธภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์กรปกครองท้องถิ่น เพื่อการสร้างการมีส่วนร่วมเชิงบูรณาการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะภาวะผู้นำตามหลักปาปณิกธรรม 3 ในการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเชิงบูรณาการ ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากเช่นกันทุกด้าน โดยเรียงตามลำดับ ได้แก่ ด้านจักขุมา (วิสัยทัศน์) ด้านนิสสยสัมปันโน (ความสามารถ) และวิธูโร (ความเชี่ยวชาญ)

3. นำเสนอการประยุกต์หลักปาปณิกธรรมกับการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลตำบลท่าเสด็จ ตำบลสระแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี หลักปาปณิกธรรมประกอบด้วย ด้านจักขุมา (มีวิสัยทัศน์) ด้านวิธูโร (มีทักษะในการทำงานที่ดี) ด้านนิสสยสัมปันโน (มีมนุษยสัมพันธ์ดี) ผู้บริหารเทศบาลตำบลท่าเสด็จมีความสามารถในการบริหารที่โดดเด่น ทั้งในด้านวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล การจัดการที่มีประสิทธิภาพ และมนุษย์สัมพันธ์ที่ดี วิสัยทัศน์ของท่านช่วยให้การบริหารงานมีทิศทางที่ชัดเจนและทันสมัย ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของสุจิต กิ่งเกล้า (2565) เรื่อง คุณลักษณะผู้นำที่พึงประสงค์ตามหลักทุติยปาปณิกธรรม พบว่า ผู้บริหารสำนักงานประกันสังคมจังหวัดสมุทรสาคร คุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารสำนักงานประกันสังคมจังหวัดสมุทรสาครมีคุณภาพสูง โดยเฉพาะในด้านวิสัยทัศน์ (จักขุมา) ที่ช่วยให้สามารถมองการณ์ไกลและตัดสินใจได้อย่างชาญฉลาด การมีวิสัยทัศน์ชัดเจนช่วยให้การนำพาหน่วยงานไปสู่ความสำเร็จในอนาคต ในด้านมนุษยสัมพันธ์ (นิสยสัมปันโน) ผู้บริหารสามารถสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับทีมงานได้ดี ซึ่งส่งผลให้การทำงานเป็นไปอย่างราบรื่น ส่วนการจัดการ (วิธูโร) ผู้บริหารต้องมีทักษะและความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในขณะเดียวกัน ผลการวิจัยของพระประดิษฐ์ อภินนฺโท (2561) ได้ศึกษาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารเทศบาลตำบลกุดจิก อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ผู้บริหารมีภาวะผู้นำที่ดีในทุกด้าน โดยอันดับแรก คือ วิสัยทัศน์ที่มองการณ์ไกล รองลงมา คือความชำนาญในการบริหารจัดการ และการสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดี การวิจัยทั้งสองชี้ให้เห็นว่า หลักทุติยปาปณิกธรรมและพุทธธรรมเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาผู้นำที่มีคุณภาพ ซึ่งส่งผลให้การพัฒนาองค์กรไปสู่ความสำเร็จ

องค์ความรู้จากการวิจัย

มองการณ์ไกล วิเคราะห์ปัญหาและแนวโน้มของการพัฒนาได้ ยอมรับการเปลี่ยนแปลง เพื่อขับเคลื่อนองค์กรให้บรรลุตามวัตถุประสงค์	นำความรู้ของศาสตร์ต่าง ๆ และเทคนิควิทยาการสมัยใหม่มาบูรณาการในการปฏิบัติงานขององค์กร เพื่อทำให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนและประสิทธิภาพในการบริหารงานมากยิ่งขึ้น	มีทักษะในการสื่อสาร บุคลากรทุกคนให้ร่วมมือร่วมใจปฏิบัติงานตามเป้าหมายที่กำหนด และสื่อสารกับประชาชนให้เข้าใจในการดำเนินงานของเทศบาลได้ถูกต้อง
จักขุมา (วิสัยทัศน์) มองเชื่อมโยง	วิธูโร (การจัดการ) บูรณาการความรู้	นิสสยสัมปันโน (มีมนุษย์สัมพันธ์) ทักษะการสื่อสาร

การบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลตำบล

การวางแผน ข้อมูลที่แม่นยำ และทันสมัย	การจัดการ การติดตามผล และการมีส่วนร่วม	การประสานงาน การสื่อสารที่ชัดเจน	การจัดทำงบประมาณ การจัดสรรงบประมาณ ให้เหมาะสม
ใช้ข้อมูลที่ถูกต้องและควรอัปเดตให้ทันสมัย เพื่อการตัดสันใจที่มีประสิทธิภาพ	ตรวจสอบความคืบหน้าและให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	สื่อสารข้อมูลให้เข้าใจง่ายและเข้าถึงได้เร็ว	แบ่งงบประมาณตามความสำคัญและความต้องการของชุมชน

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 สามารถอธิบายองค์ความรู้จากการวิจัย เรื่อง การบริหารงานตามหลักปาปณิกธรรมของผู้บริหารเทศบาลตำบลท่าเสด็จ ตำบลสระแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี สามารถ สรุปได้ดังนี้

การบริหารงานตามหลักปาปณิกธรรม ด้านจักขุมา (วิสัยทัศน์) ประกอบด้วย การมองเชื่อมโยง กล่าวคือ การบริหารที่มีวิสัยทัศน์ กว้างไกลและสามารถวิเคราะห์ปัญหาหรือแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นในอนาคต พร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

การบริหารงานตามหลักการบริหาร ด้านการวางแผน ประกอบด้วยการใช้ข้อมูลที่แม่นยำและทันสมัย และให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดสรรงบประมาณเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ดีที่สุด

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สนับสนุนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อความโปร่งใสและตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง

2. สนับสนุนการสื่อสารสาธารณะผ่านช่องทางการสื่อสารออนไลน์เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ง่าย

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. การจัดประชุมและฟังความคิดเห็นจากประชาชนอย่างสม่ำเสมอ สร้างช่องทางการสื่อสารออนไลน์เพื่อให้การวางแผนตรงกับความต้องการของชุมชน

2. การพัฒนาแผนงานและการจัดทำงบประมาณร่วมกับชุมชน และสร้างระบบการติดตามและประเมินผลการใช้งบประมาณให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีที่สุด

3. การฝึกอบรมและพัฒนาทักษะบุคลากรเทศบาลอย่างต่อเนื่อง ใช้เทคโนโลยีในการทำงานราชการให้มีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้ดียิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาผลกระทบจากการใช้หลักปาปณิกธรรมในการบริหารงานที่ส่งผลกระทบต่อความพึงพอใจของประชาชนและประสิทธิภาพการทำงานของภาครัฐ เพื่อหาวิธีที่ดีที่สุดในการพัฒนาท้องถิ่น และการขยายการวิจัยไปยังพื้นที่ตำบล อำเภอ หรือจังหวัดอื่น ๆ

เอกสารอ้างอิง

จิดาภา เร่งมีศรีสุข. (2560). *พุทธภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์กรปกครองท้องถิ่นเพื่อการสร้างการมีส่วนร่วมเชิงบูรณาการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา* (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ.

เฉลิมพงศ์ มีสมนัย. (2548). *การบริหารราชการไทย* (หน่วยที่ 11). นนทบุรี: มหาวิทยาลัย

เทศบาลตำบลท่าเสด็จ. (2567). *รายงานผลการดำเนินงานประจำปี พ.ศ. 2567*. สืบค้น 2 มกราคม 2568, จาก https://shorturl.asia/Ut13Q

พระคณพศ กิตฺติสาโร. (2554). *การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2551). *ธรรมะในชีวิตประจำวัน*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระประดิษฐ์ อภินนฺโท. (2561). *รูปแบบภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารเทศบาลตำบลกุดจิก อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พัชรี ศรสุรินทร์. (2565). *การบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลใน อำเภอวิเชียร จังหวัดเพชรบูรณ์* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ยุติธรรม ปัทมะ. (2558). *การปฏิรูปการปกครองส่วนท้องถิ่น (The Local Administrative Reform)*. กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.

สิวาพร สุขเอียด. (2568). *การปกครองส่วนท้องถิ่น*. สืบค้น 2 มกราคม 2568, จาก http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=การปกครองส่วนท้องถิ่น

สุจิต กิ่งเกล้า. (2565). *การบูรณาการหลักทุติยปาปณิกธรรมเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะผู้นำที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสำนักงานประกันสังคมจังหวัดสมุทรสาคร* (สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

Cronbach, L. J. (1990). *Essentials of psychological testing* (5th ed.). New York: Harper Collins.

Yamane, T. (1993). *Statistic: An Introductory Analysis* (3rd ed.) Singapore: Time Printers Pte Ltd.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง*

FACTORS AFFECTING HUMAN RESOURCE DEVELOPMENT OF CENTRAL MAHACHULALONGKORNRAJAVIDYALAYA UNIVERSITY

สุกัญญา แจ้งนคร, สุภัทรชัย สีสะใบ
Sukanya Chaengnakorn, Suphattharachai Sisabai
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: sukun2999@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาระดับการปฏิบัติงานในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง 2. ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง และ 3. นำเสนอแนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นบุคลากรในสังกัดมหาวิทยาลัยฯ จำนวน 174 รูปหรือคน และสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหาร คณาจารย์ และบุคลากรในสังกัดมหาวิทยาลัยฯ จำนวน 10 รูปหรือคน สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และสรุปข้อมูลการสัมภาษณ์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง มีระดับการปฏิบัติงานตามหลักวงจรบริหารงานคุณภาพ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ระดับการปฏิบัติงานตามหลักภาวนา 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และระดับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2. ปัจจัยหลักวงจรบริหารงานคุณภาพ ด้านการปรับปรุงแก้ไข ส่งผลต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ 1 จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ และปัจจัยหลักภาวนา 4 ด้านกายภาวนาส่งผลต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ 2 จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ และ 3. แนวทาง

*Received March 27, 2025; Revised April 21, 2025; Accepted May 15, 2025

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยยึดหลักภาวนา 4 ได้แก่ กายภาวนา เน้นส่งเสริมสุขภาพและคุณภาพชีวิตของบุคลากร สีลภาวนา มุ่งสร้างวินัย คุณธรรม และความสามัคคีในองค์กร จิตภาวนา ส่งเสริมสมาธิ สติ และบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ ปัญญาภาวนา พัฒนาทักษะคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา ส่งเสริมให้มหาวิทยาลัยเป็นศูนย์กลางศึกษาพระพุทธศาสนา และพัฒนาสังคมให้สงบสุขและยั่งยืน
คำสำคัญ: การพัฒนา; ทรัพยากรมนุษย์; ภาวนา 4

Abstract

This article aims to 1. study the level of performance in human resource development at Mahachulalongkornrajavidyalaya University Central Campus, 2. examine the factors that influence human resource development at Mahachulalongkornrajavidyalaya University (Central Campus), and 3. propose guidelines for human resource development at Mahachulalongkornrajavidyalaya University (Central Campus). The research is a mixed-methods study using both quantitative and qualitative research methods. A questionnaire was used with a sample group of 174 university personnel, and in-depth interviews were conducted with key informants, including administrators, faculty members, and staff of the university, totaling 10 individuals. The statistical methods used to analyze the data included frequency, percentage, mean, standard deviation, and Pearson Product Moment Correlation Coefficient, while qualitative data from the interviews were analyzed using content analysis techniques.

The findings of the research revealed that: 1. Mahachulalongkorn rajavidyalaya University (Central Campus) had a high level of performance in quality management cycle principles overall, a high level of performance in the Fourfold Meditation principles overall, and a high level of human resource development overall. 2. The factors in the quality management cycle, particularly in the area of improvement, had an impact on human resource development at the university, which supports Hypothesis 1, thus accepting the hypothesis. Additionally, the Fourfold Meditation principles, especially physical meditation, influenced human resource development, which supports Hypothesis 2, thus accepting the hypothesis. 3. The guidelines for

human resource development at Mahachulalongkornrajavidyalaya University follow the Fourfold Meditation principles: physical meditation to promote health and quality of life for staff, moral discipline to foster ethics and unity within the organization, mental meditation to promote concentration, mindfulness, and a conducive learning environment, and wisdom meditation to develop analytical thinking and problem-solving skills. The university also aims to be a center for the study of Buddhism and to contribute to creating a peaceful and sustainable society.

Keywords: Development; Human Resource; Bhavana 4

บทนำ

ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านสภาพแวดล้อมไปอย่างรวดเร็ว มีผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อองค์กร องค์กรจึงต้องปรับตัวให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ด้วยเหตุนี้ องค์กรทุกแห่งจึงต้องมีการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน (กันตยา เพิ่มผล, 2550) ทรัพยากรมนุษย์เป็นสิ่งสำคัญและมีค่าที่สุดขององค์กร เนื่องจากมนุษย์เป็นกลไกสำคัญของความสำเร็จแห่งกระบวนการพัฒนาองค์กร การพัฒนามนุษย์จึงต้องได้รับการเอาใจใส่จากองค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งจากภาครัฐและภาคเอกชน โดยเฉพาะองค์กรภาคการศึกษาจะต้องมีการพัฒนามนุษย์ในองค์กรให้มีคุณภาพ มีศักยภาพ มีความรู้ความสามารถ มีความเชี่ยวชาญเพื่อพัฒนาองค์การให้เจริญก้าวหน้า ด้วยเหตุนี้นักบริหารองค์กรจึงให้ความสำคัญกับทุนมนุษย์ในกระบวนการบริหารงาน ประเทศที่พัฒนาแล้วในโลกจึงให้ความสำคัญต่อกระบวนการพัฒนาทรัพยากรบุคคล เพราะเชื่อว่าหากทรัพยากรบุคคลมีคุณภาพจะคิดทำการสิ่งใดย่อมมีโอกาสพบกับความสำเร็จ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2547)

ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีการกำหนดบทบาทของตนเองให้ชัดเจนในฐานะที่เป็นผู้นำสถานศึกษา และจำเป็นต้องกำหนดบทบาทในการดำเนินงานกับคณะบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสถานศึกษาเพื่อให้มีการประสานความร่วมมือในการทำกิจกรรมภายในสถานศึกษาร่วมกัน รวมทั้งการกำหนดบทบาทในการบริหารจัดการภาระงานทั้งระบบให้ดำเนินไปได้อย่างเป็นระบบและมีความชัดเจนในการดำเนินงานตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งการจะทำให้ได้ผลเช่นนี้นั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้นำสถานศึกษาต้องมีแนวทางหลักทฤษฎีและหลักธรรมเพื่อนำมาใช้เป็นกลไกสำคัญเพื่อที่จะนำไปสู่การขับเคลื่อนการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาทั้งระบบการบริหารงานให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดนั้น ผู้บริหารแต่ละคนต่างมีเส้นทางในการบริหารของตนแตกต่างกันไป

ตามความถนัดและความสามารถที่ตนมีอยู่ในเส้นทางที่หลากหลายนั้นล้วนจำเป็นต้องยึดถือแนวทางในการดำเนินงานทั้งสิ้น (พระพรหมคุณากรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), 2552) ดังนั้น ทรัพยากรมนุษย์ถือว่าเป็นปัจจัยหลักของการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรยังไม่เต็มประสิทธิภาพด้วยเหตุผลหลายประการ จึงส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการปฏิบัติงาน ด้วยเหตุที่ทรัพยากรมนุษย์ คือ ปัจจัยที่สำคัญที่สุดในองค์กรและมีผลต่อประสิทธิผลของงานมากที่สุด จึงจำเป็นต้องมีระบบการบริหารจัดการที่ดีเพื่อดึงศักยภาพในทรัพยากรมนุษย์ โดยเฉพาะการนำเอาทฤษฎีการพัฒนาให้ทันสมัย เพราะเป็นกระแสหลักในการพัฒนาของโลก (วัชรี ทรงประทุม, 2549)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเป็นองค์กรการศึกษาทางพระพุทธศาสนามีบุคลากรที่เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญขององค์กรเป็นจำนวนมาก และมีบทบาทในการพัฒนาการศึกษาและจริยธรรมแก่นิสิตและประชาชนเป็นอย่างมาก ขณะเดียวกันก็มีการส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรของสถาบันในรูปแบบต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง จากเหตุผลและความสำคัญดังกล่าวข้างต้น จึงมองว่าการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีความจำเป็นมากในโลกยุคโลกาภิวัตน์ที่บุคลากรของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลางจะต้องตื่นตัวและพัฒนาอยู่ตลอดเวลา ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะวิจัยศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง เนื่องจากเห็นว่าเป็นความจำเป็นและสำคัญที่จะสนับสนุนการพัฒนาความรู้ในด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เมื่อบริหารจัดการตามวิธีการที่เหมาะสมจะสามารถช่วยเพิ่มประสิทธิภาพงานภายในองค์การได้เป็นอย่างดี และจำนำไปสู่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ได้อย่างตรงจุด เพื่อให้บุคลากรในแต่ละตำแหน่งได้ปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล บรรลุเป้าหมายตามที่องค์กรได้กำหนดไว้มากที่สุด สามารถรองรับการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยทั้งในปัจจุบันและอนาคตได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการปฏิบัติงานในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) โดยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เก็บรวมรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างและการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ บุคลากรของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง ที่เป็นผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ ที่ทำงานในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง มีจำนวนทั้งสิ้น จำนวน 308 รูปหรือคน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ บุคลากรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Yamane (1973) ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 174 รูปหรือคน

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยคัดเลือกแบบเจาะจง จำนวน 10 รูปหรือคน แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ 1. กลุ่มผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง จำนวน 4 รูปหรือคน 2. กลุ่มคณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง จำนวน 4 รูปหรือคน และ 3. กลุ่มเจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง จำนวน 2 รูปหรือคน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) โดยแบ่งออกเป็น 4 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับหลักการบริหารคุณภาพ ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับหลักภาวนา 4 และตอนที่ 4แบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง โดยแบบสอบถามมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ และแบบสัมภาษณ์ที่ใช้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยสร้างขึ้นให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อนำมาวิเคราะห์แนวการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อรวบรวมข้อมูลการวิจัย โดยการแจกแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 174 ชุด แล้วเก็บรวบรวมแบบสอบถามคืน และทำการตรวจสอบ

แบบสอบถามที่จัดเก็บคืนมาทั้ง 174 ชุด และลงพื้นที่ภาคสนามสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 รูปหรือคน โดยทำการบันทึกข้อมูลด้วยวิธีการจดบันทึก และการบันทึกเทป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลของแบบสอบถาม โดยใช้ตารางแสดงค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

5.2 การวิเคราะห์เชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ในการทดสอบสมมติฐานนั้น ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ในส่วนของการพิจารณาความสัมพันธ์หลักวงจรบริหารงานคุณภาพ และหลักภาวนา 4 กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ว่ามีมากน้อยเพียงใด โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Correlation) เป็นค่าวัดความสัมพันธ์ และยังวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยใช้สถิติการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นแบบพหุคูณ ในการศึกษาอิทธิพลของตัวแปรอิสระหลายตัวแปรร่วมกัน เพื่อให้ทราบว่ามีผลกระทบต่อตัวแปรตามอย่างไร

5.3 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) วิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท และประมวลผลเข้าด้วยกัน (รวมทั้งใช้แนวคิดจากเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาสนับสนุนในการวิเคราะห์เพื่อให้เห็นภาพรวม)

ผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง มีระดับการปฏิบัติงานตามหลักวงจรบริหารงานคุณภาพ ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.41 และเมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ด้านการวางแผน รองลงมาคือ ด้านการตรวจสอบ ส่วนด้านที่เหลือมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการปรับปรุงแก้ไข และด้านการปฏิบัติตามแผน ตามลำดับ, มีระดับการปฏิบัติงานตามหลักภาวนา 4 ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.43 และเมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน ได้แก่ ด้านกายภาวนา รองลงมาคือ ด้านจิตภาวนา ด้านปัญญาภาวนา และด้านศีลภาวนา ตามลำดับ และมีระดับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ

4.43 และเมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน ได้แก่ ด้านการฝึกอบรม รองลงมาคือ ด้านการศึกษา และด้านการพัฒนา ตามลำดับ

2. ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ปัจจัยหลักวงจรบริหารงานคุณภาพที่ส่งผลต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง ที่นำมาวิเคราะห์ จำนวน 4 ด้าน ได้แก่ ปัจจัยด้านการวางแผน ปัจจัยด้านการปฏิบัติตามแผน ปัจจัยด้านการตรวจสอบ และปัจจัยด้านการปรับปรุงแก้ไข พบว่า มีปัจจัยที่สามารถพยากรณ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จำนวน 1 ด้าน ได้แก่ ปัจจัยด้านการปรับปรุงแก้ไข โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของการพยากรณ์ เท่ากับ 0.542 (β=0.542, t=6.275**) ซึ่งตัวแปรดังกล่าวนี้สามารถพยากรณ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง ได้ร้อยละ 51.80 และปัจจัยหลักภาวนา 4 ที่ส่งผลต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง ที่นำมาวิเคราะห์ จำนวน 4 ด้าน ได้แก่ ปัจจัยด้านกายภาวนา ปัจจัยด้านสีลภาวนา ปัจจัยด้านจิตภาวนา และปัจจัยด้านปัญญาภาวนา พบว่า มีปัจจัยที่สามารถพยากรณ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จำนวน 1 ด้าน ได้แก่ ปัจจัยด้านกายภาวนา โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของการพยากรณ์ เท่ากับ 0.747 (β=0.747, t=8.877**) ซึ่งตัวแปรดังกล่าวนี้สามารถพยากรณ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง ได้ร้อยละ 65.70

3. ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า แนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง ตามหลักภาวนา 4 สามารถดำเนินการได้ดังนี้ คือ ด้านกายภาวนา มีแนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักกายภาวนาในมหาวิทยาลัย โดยการส่งเสริมสุขภาพที่ดี วินัย สมาธิ และคุณภาพชีวิตของนิสิตและบุคลากร ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการศึกษาธรรมะและเผยแผ่พระพุทธศาสนา นอกจากนี้ ยังเป็นการสร้างชุมชนสุขภาพดี และเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่สังคมภายนอก มหาวิทยาลัยควรบูรณาการการพัฒนาสุขภาพกายเข้ากับหลักสูตรและกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อสร้างสมดุลระหว่างร่างกาย จิตใจ และปัญญา ด้านสีลภาวนา มีแนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักสีลภาวนาโดยการส่งเสริมสร้างวินัย คุณธรรม และความรับผิดชอบให้แก่พระสงฆ์ นิสิต และบุคลากร นอกจากนี้ ยังช่วยเสริมสร้างสังคมที่สงบสุข ลดความขัดแย้ง และสร้างความสามัคคีในองค์กร สีลภาวนายังเป็นพื้นฐานสำคัญของการเป็นผู้นำที่มีคุณธรรม และเป็นเครื่องมือในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่สังคม ด้านจิตภาวนา มีแนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักจิตภาวนา

โดยส่งเสริมให้บุคลากรฝึกฝนการมีสมาธิ สติ ปัญญา และคุณธรรมที่ดี เพื่อช่วยเสริมสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ ลดความขัดแย้ง และเพิ่มศักยภาพในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ยังช่วยให้มหาวิทยาลัยเป็นศูนย์กลางของการฝึกฝนจิตใจที่สามารถผลิตบุคคลากรที่มีคุณธรรมและความเมตตาเพื่อรับใช้สังคมต่อไป ด้านปัญญาภาวนา มีแนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักปัญญาภาวนา โดยการพัฒนาให้มีทักษะในการคิดวิเคราะห์ ใช้เหตุผล แก้ไขปัญหา อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้มหาวิทยาลัยเป็นศูนย์กลางของการศึกษาพระพุทธศาสนาในระดับสากลและสามารถมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสังคมให้เกิดความสงบสุขและยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

1. จากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ระดับการปฏิบัติงานตามหลักวงจรบริหารงานคุณภาพ ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.41 ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะว่ามีนโยบายและวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน มุ่งเน้นการพัฒนาบุคลากรอย่างเป็นระบบและสอดคล้องกับยุทธศาสตร์องค์กร กระบวนการวางแผนมีโครงสร้างที่เป็นวิชาการ ใช้หลักการวิเคราะห์และแนวทาง PDCA อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การวางแผนยังได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหาร และเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็น ทำให้เกิดความร่วมมือที่ดีในองค์กร อีกทั้งมีการจัดสรรทรัพยากรอย่างเหมาะสม ทั้งงบประมาณ การฝึกอบรม และการใช้เทคโนโลยีเพื่อเสริมสร้างศักยภาพบุคลากร ตลอดจนมีระบบติดตามและประเมินผลที่ช่วยปรับปรุงแผนให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง ดังนั้น ความโดดเด่นในด้านการวางแผนที่เป็นระบบ มีส่วนร่วม และสามารถพัฒนาอย่างต่อเนื่องจึงทำให้ระดับการปฏิบัติงานด้านนี้อยู่ในระดับสูงสุด สอดคล้องกับผลการวิจัยของปริญญา หรุ่นโพธิ์ และจิณห์นิภา เหรียญนาคพันธ์ (2559) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของบริษัท อีซูซุเอ็นยิ่นแมนูแฟคเจอริ่ง (ประเทศไทย) จำกัด พบว่า การจัดการทรัพยากรมนุษย์ของบริษัท อีซูซุเอ็นยิ่นแมนูแฟคเจอริ่ง (ประเทศไทย) จำกัด มีขั้นตอนที่ชัดเจนและเป็นระบบเพื่อให้ได้บุคลากรที่มีคุณภาพ ซึ่งประกอบด้วย 3 กระบวนการหลัก ได้แก่ การวางแผนทรัพยากรมนุษย์ การสรรหาและการคัดเลือก ในขั้นตอนการวางแผนทรัพยากรมนุษย์ บริษัทจะกำหนดคุณสมบัติของบุคลากรที่ต้องการโดยคำนึงถึงวุฒิการศึกษา ความสามารถในการปฏิบัติงานจริงและทักษะด้านปฏิภาณไหวพริบที่ดี ต่อมาในการสรรหาบุคลากร บริษัทจะใช้บริการจากบริษัทจัดหางานภายนอกเพื่อช่วยค้นหาบุคลากรที่ตรงกับความต้องการ ซึ่งช่วยลดระยะเวลาในการสรรหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และในขั้นตอนการคัดเลือก บริษัทจะมีเกณฑ์การพิจารณาที่เป็น

มาตรฐาน เช่น ผลการเรียน ประสบการณ์การทำงาน ความสามารถด้านภาษา บุคลิกภาพ และความเหมาะสมกับสายงาน และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของพระครูนันทพลาภิรม (นวพล เพชรชู) และคณะ (2567) ได้ศึกษาเรื่อง วิเคราะห์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยหลักภาวนา 4 พบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบการภาวนาทั้งภายในและภายนอกซึ่งประกอบด้วยการพัฒนาในด้านต่าง ๆ เพื่อให้บุคคลสามารถดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขทั้งกายและใจ การพัฒนาด้วยกายภาวนาหมายถึงการรักษาสุขภาพกายให้แข็งแรง และการใช้ความสามารถทางกายอย่างเหมาะสม การพัฒนาด้วยศีลภาวนาคือการประพฤติปฏิบัติตนตามหลักศีลธรรม เพื่ออยู่ร่วมกับผู้อื่นและสังคมได้อย่างมีระเบียบและไม่เบียดเบียนกัน การพัฒนาด้วยจิตตภาวนาคือการฝึกฝนจิตใจให้มีความเมตตา ความขยันหมั่นเพียร และสามารถควบคุมอารมณ์ได้ รวมถึงการพัฒนาด้วยปัญญาภาวนาที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจในเหตุผลดีชั่ว และสามารถมองเห็นสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จึงเป็นการปรับสมดุลทั้งด้านกายใจและปัญญาเพื่อให้บุคคลสามารถปรับตัวและดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุขและมีประสิทธิภาพในสังคม

2. จากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ปัจจัยหลักวงจรบริหารงานคุณภาพที่ส่งผลต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะว่า ปัจจัยด้านการปรับปรุงแก้ไข โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของการพยากรณ์ เท่ากับ 0.542 (β=0.542, t=6.275**) แสดงถึงการที่ปัจจัยด้านการปรับปรุงแก้ไขมีผลกระทบที่ค่อนข้างใหญ่ต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และยังแสดงให้เห็นว่าผลกระทบของปัจจัยนี้ต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั้นมีความน่าเชื่อถือและมีความสำคัญอย่างมากหากมหาวิทยาลัยมีการปรับปรุงกระบวนการและวิธีการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ จะส่งผลให้ทรัพยากรมนุษย์ในมหาวิทยาลัยนั้นมีการพัฒนาที่ดีขึ้น โดยอาจนำไปสู่การเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรและการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของนิสิตได้ ซึ่งสอดคล้องกับกับผลการวิจัยของรุจิเรศ หนุนนาค (2562) ได้ศึกษาเรื่อง การปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่องที่ส่งผลต่อพฤติกรรมสร้างสรรค์นวัตกรรมของบุคลากรทางการแพทย์ของโรงพยาบาลเอกชน ในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งใช้ตัวแปรด้านการวางแผนปฏิบัติงานด้านการปฏิบัติตามแผน ด้านการตรวจสอบหรือประเมิน และด้านการปรับปรุงและพัฒนา พบว่า วงจรคุณภาพด้านการปรับปรุงและพัฒนา (Act) นั้นมีความสัมพันธ์เชิงเส้นโดยส่งอิทธิพลเชิงบวกและสามารถสร้าง แบบจำลองพยากรณ์พฤติกรรมสร้างสรรค์นวัตกรรมได้ ซึ่งก็เป็นไปตามกลไกและผลลัพธ์ของวงจรคุณภาพ กล่าวคือวงจรคุณภาพด้านการ

ปรับปรุงและพัฒนา (Act) ทำให้เกิดเป็นผลลัพธ์ในการปฏิบัติงานของบุคลากรที่ปรากฏออกมาเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน

นอกจากนี้ ปัจจัยหลักภาวนา 4 ที่ส่งผลต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง ได้แก่ ปัจจัยด้านกายภาวนา โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของการพยากรณ์ เท่ากับ 0.747 (β=0.747, t=8.877**) แสดงให้เห็นว่า ปัจจัยด้านกายภาวนา มีผลกระทบที่ค่อนข้างใหญ่และมีความสำคัญสูงต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยเฉพาะการส่งเสริมสุขภาพกาย การดูแลตนเอง การรับประทานอาหารที่ดี การพักผ่อนที่เพียงพอและการสร้างบรรยากาศที่ดีในมหาวิทยาลัยเพื่อให้บุคลากรและนิสิตมีสุขภาพกายที่แข็งแรงและสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งทำให้เชื่อมั่นได้ว่าผลกระทบของปัจจัยด้านกายภาวนาต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั้นมีความสำคัญและมีผลกระทบจริง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของรัตติยา จันทร์สว่าง และคณะ (2566) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลตามหลักภาวนา 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 4”ซึ่งใช้ตัวแปรด้านกายภาวนา ศีลภาวนา จิตภาวนา และปัญญาภาวนา พบว่า ด้านกายภาวนา และศีลภาวนา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.44 เท่ากัน ซึ่งอยู่ในระดับมาก โดยผู้บริหารสถานศึกษาควรนำเทคโนโลยีมาเป็นส่วนหนึ่งในการวางแผนงานวิชาการ ส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกายของผู้เรียน พัฒนาบุคลิกภาพของบุคลากร และเตรียมลักษะทางกายภาวนาในการเรียนรู้

3. จากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า แนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลางนั้น มหาวิทยาลัยได้พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักวงจรบริหารงานคุณภาพ ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะว่ามีการวางแผนพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างเป็นระบบ ด้วยการใช้พุทธธรรมและแนวคิดสมัยใหม่ในการดำเนินงาน ครอบคลุมทั้งด้านวิชาการ จริยธรรม และการบริหารงาน ภายใต้การตรวจสอบและติดตามผลการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีการปรับปรุงและแก้ไขแนวทางพัฒนาในด้านต่าง ๆ เช่น หลักสูตร การบริหารบุคลากร และการสร้างแรงจูงใจเพื่อเสริมสร้างศักยภาพบุคลากรให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม ด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักภาวนา 4 ได้แก่ กายภาวนา ซึ่งส่งเสริมสุขภาพกายและสมดุลระหว่างร่างกายและจิตใจ สีลภาวนา ที่เน้นการเสริมสร้างวินัยและคุณธรรมเพื่อสร้างสังคมสงบสุข จิตภาวนา ซึ่งส่งเสริมการฝึกสมาธิ สติ และคุณธรรมในการเรียนรู้และลดความขัดแย้ง และปัญญาภาวนา ที่พัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหาที่ยั่งยืน นอกจากนี้มหาวิทยาลัยยังให้ความสำคัญกับการฝึกอบรมทักษะต่าง ๆ เช่น การสอน วิจัย และทักษะดิจิทัล รวมถึงการใช้เทคโนโลยีในการพัฒนาการเรียนการสอน การพัฒนาทักษะของ

บุคลากร และการพัฒนาความสามารถที่หลากหลายเพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับกีรติ กมลประเทืองกร (2560) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงบูรณาการตามหลักภาวนา 4 ของวิทยาลัยเทคโนโลยีสยาม พบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงบูรณาการตามหลักภาวนา 4 ของวิทยาลัยเทคโนโลยีสยาม ได้แก่ ด้านกายภาวนา เน้นการพัฒนากายและการสำรวมระวังกาย ด้านสีลภาวนา เน้นการพัฒนาพฤติกรรมทางกายและวาจาให้บริสุทธิ์ด้านจิตภาวนา เน้นการพัฒนาจิตใจให้มีความเข้มแข็งและมั่นคง และด้านปัญญาภาวนา เน้นการพัฒนาเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในความสัมพันธ์ของสังขารต่าง ๆ และยังสอดคล้องกับภาษิต สุขวรรณดี (2559) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนามนุษย์ตามแนวภาวนา 4 พบว่า ยุทธศาสตร์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวพุทธศาสนา 4 ด้าน หรือที่เรียกว่า ภาวนา 4 เป็นกระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิตและพฤติกรรมของบุคคลตามหลักพุทธศาสนา ประกอบด้วย กายภาวนา คือ การพัฒนากายให้แข็งแรงและสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอย่างดี โดยไม่ให้เกิดโทษ และมีประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคม ศีลภาวนา คือ การพัฒนาพฤติกรรมและความประพฤติให้สอดคล้องกับระเบียบวินัยและกฎเกณฑ์ของสังคม ทั้งในด้านจรรยาบรรณวิชาชีพและการประกอบอาชีพที่สุจริต จิตตภาวนา คือ การฝึกจิตให้มีสมาธิ สติ และสามารถควบคุมอารมณ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้จิตใจมีคุณภาพและสามารถนำความสุขมาให้ตนเองและผู้อื่น ปัญญาภาวนา คือ การพัฒนาปัญญาเพื่อให้สามารถเข้าใจโลกและเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้ตามความเป็นจริง โดยการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผลและปราศจากกิเลส การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวภาวนา 4 นี้ จะช่วยให้บุคคลพัฒนาไปสู่เป้าหมายสูงสุดของพุทธศาสนา คือ การหลุดพ้นจากทุกข์ และสามารถใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุขและสมดุล

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากผลการศึกษาครั้งนี้ ได้สะท้อนให้เห็นความสำคัญของการบริหารงานคุณภาพและการบูรณาการหลักภาวนา 4 ในกระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะบทบาทของ การปรับปรุงแก้ไข และ กายภาวนา ที่มีอิทธิพลอย่างชัดเจนต่อผลลัพธ์เชิงคุณภาพของบุคลากร องค์ความรู้ที่ได้จึงเป็นฐานข้อมูลสำคัญสำหรับการออกแบบแนวทางพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่สอดคล้องกับบริบทขององค์กรการศึกษาทางพระพุทธศาสนา อันนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและเกิดประโยชน์ต่อสังคมในวงกว้าง ดังภาพที่ 1 ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 สามารถอธิบายได้ว่า แนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง โดยประยุกต์ตามหลักวงจรบริหารงานคุณภาพ (PDCA) และหลักภาวนา 4 ได้ดังนี้

หลักวงจรบริหารงานคุณภาพ มหาวิทยาลัยมุ่งพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักวงจรบริหารงานคุณภาพ โดยเริ่มจากการวางแผน (Plan) ที่เชื่อมโยงพุทธธรรมกับการพัฒนาองค์ความรู้และคุณธรรม เพื่อเตรียมบุคลากรให้มีภาวะผู้นำและสามารถใช้เทคโนโลยีในการบริหาร การปฏิบัติตามแผน (Do) จะบูรณาการหลักพุทธธรรมในการฝึกอบรมและพัฒนาทักษะของบุคลากร ทั้งด้านวิชาการและคุณธรรม โดยมีการส่งเสริมการศึกษาต่อและสนับสนุนงานวิจัย การตรวจสอบ (Check) มุ่งตรวจสอบผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนา ผ่านการประเมินความพึงพอใจและการติดตามผลการอบรม เพื่อปรับปรุงการทำงาน ในส่วนการปรับปรุงแก้ไข (Act) มหาวิทยาลัยจะพัฒนาหลักสูตรและระบบการพัฒนาผู้นำอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการพัฒนาบุคลากรและการทำงานร่วมกัน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

หลักภาวนา 4 ประกอบด้วย ด้านกายภาวนาที่เน้นการส่งเสริมสุขภาวะโดยบูรณาการกิจกรรมทางกายกับการศึกษาพระพุทธศาสนา เช่น การออกกำลังกายและการรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานและสร้างแรงบันดาลใจให้แก่สังคม ด้านสีลภาวนา ส่งเสริมการปฏิบัติตามศีลเพื่อสร้างวินัยและความรับผิดชอบในบุคลากร ช่วยลดปัญหาความขัดแย้งและส่งเสริมความสมัครสมานสามัคคี ด้านจิตภาวนา ช่วยให้บุคลากรมีจิตใจสงบ สามารถจดจ่อกับการเรียนรู้และลดความวิตกกังวล ทำให้มีสุขภาพจิตที่ดีขึ้น ด้านปัญญาภาวนา ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบและการประยุกต์หลักธรรมเพื่อตัดสินใจอย่างมีเหตุผลและแก้ปัญหาทางสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ การฝึกอบรม การศึกษา และการพัฒนา ขั้นตอนแรกคือการฝึกอบรม ซึ่งเน้นทักษะสำคัญ เช่น การสอน การวิจัย การบริหาร และทักษะดิจิทัล เพื่อเสริมสร้างความสามารถของบุคลากรในการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ การฝึกอบรมผู้นำยังช่วยเสริมสร้างทักษะในการตัดสินใจและการแก้ไขปัญหาสถานการณ์ต่าง ๆ ในองค์กร ขั้นตอนที่สองคือการศึกษา โดยการใช้เทคโนโลยีในการสอนและการเรียนรู้แบบเชิงรุก ซึ่งช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเข้าถึงเนื้อหาการเรียนรู้ รวมถึงการสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาทักษะและความรู้ของบุคลากรและนิสิต ขั้นตอนสุดท้ายคือการพัฒนา ซึ่งมุ่งสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการทำงานร่วมกันและการพัฒนาผู้นำ เพื่อให้บุคลากรสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาทั้ง 3 ขั้นตอนนี้ช่วยเสริมสร้างบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ และพร้อมที่จะปรับตัวต่อความท้าทายในยุคดิจิทัลและสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. มหาวิทยาลัยควรพัฒนาระบบการประเมินผลการทำงานที่มีประสิทธิภาพและครอบคลุม ซึ่งจะช่วยให้สามารถติดตามผลการพัฒนาบุคลากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถปรับปรุงแนวทางการพัฒนาให้เหมาะสมกับความต้องการในแต่ละช่วงเวลา

2. มหาวิทยาลัยควรส่งเสริมให้บุคลากรมีโอกาสเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยการสนับสนุนการศึกษาต่อและการพัฒนาทักษะใหม่ ๆ เพื่อตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยี และเตรียมความพร้อมให้กับบุคลากรในการทำงานในอนาคต

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. มหาวิทยาลัยควรจัดกิจกรรมเชิงรุกเพื่อส่งเสริม กายภาวนา และ จิตภาวนา ให้แก่บุคลากรและนิสิต อาทิ โครงการออกกำลังกายแบบมีเป้าหมาย โครงการฝึกสมาธิและสติในชีวิตประจำวัน รวมถึงกิจกรรมสร้างสมดุลชีวิตการทำงาน เพื่อลดความเครียดและเพิ่มสมรรถนะในการทำงานอย่างยั่งยืน

2. ในแผนพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ประจำปี ควรกำหนดให้ หลักภาวนา 4 เป็นส่วนหนึ่งของหัวข้อการฝึกอบรมทุกระดับ ตั้งแต่ผู้บริหาร คณาจารย์ จนถึงเจ้าหน้าที่เพื่อเสริมสร้างความรู้คู่คุณธรรม พัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การทำงานเป็นทีม และการตัดสินใจอย่างมีจริยธรรม ซึ่งจะช่วยสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เกื้อกูลและยั่งยืนยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ระหว่างมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง กับมหาวิทยาลัยอื่น ๆ เพื่อหาแนวทางที่ดีที่สุดในการพัฒนา และเรียนรู้จากการปฏิบัติที่ประสบความสำเร็จในสถาบันอื่น

2. ควรศึกษาแนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมและจริยธรรมมากขึ้น เพื่อให้เกิดการพัฒนาบุคลากรที่มีความรู้คู่คุณธรรม โดยการนำแนวทางพุทธศาสนามาใช้ในการพัฒนาไม่เพียงแค่ด้านวิชาการ แต่ยังรวมถึงด้านจิตใจและคุณธรรม

เอกสารอ้างอิง

กันตยา เพิ่มผล. (2550). *การพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: ศูนย์พัฒนาทุนมนุษย์.

กีรติ กมลประเทืองกร. (2560). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงบูรณาการตามหลักภาวนา 4 ของวิทยาลัยเทคโนโลยีสยาม. *วารสารพุทธอาเซียนศึกษา*, 2(1), 99-108.

ปริญญา หรุ่นโพธิ์ และจิณห์นิภา เหรียญนาคพันธ์. (2559). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของบริษัท อีซูซุเอ็นยิ่นแมนูแฟคเจอริ่ง (ประเทศไทย) จำกัด. *วารสารวิชาการ Vridian E-Journal Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*, 9(1), 1303-1314.

พระครูนันทพลาภิรม (นวพล เพชรชู) และคณะ. (2567). วิเคราะห์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยหลักภาวนา 4. *วารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์*, 10(1), 129-142.

พระพรหมคุณากรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). (2552). *ทฤษฎีหรือแนวคิดทางด้านการบริหารและการจัดการองค์กร*. กรุงเทพฯ: บริษัทพิมพ์สวย.

ภาษิต สุขวรรณดี. (2559). การพัฒนามนุษย์ตามแนวภาวนา 4. *วารสารสิรินธรปริทรรศน์*, 17(1), 18-33.

รัตติยา จันทร์สว่าง และคณะ. (2566). การบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลตามหลักภาวนา 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 4. *วารสารการบริหารการศึกษา มมร. วิทยาเขตร้อยเอ็ด*, 3(2), 105-116.

รุจิเรศ หนุนนาค. (2562). *การปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่องที่ส่งผลต่อพฤติกรรมสร้างสรรค์นวัตกรรมของบุคลากรทางการแพทย์ของโรงพยาบาลเอกชน ในเขตกรุงเทพมหานคร* (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

วัชรี ทรงประทุม. (2549). *มิติใหม่ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์* (พิมพ์ครั้งที่ 7). นทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2547). *การพัฒนาองค์กรและบุคลากร : แนวคิดใหม่ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์*. กรุงเทพฯ: บริษัท 21 เซ็นจูรี่ จำกัด.

Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed.). Singapore: Time Printers Sdn. Bnd.

วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์
ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 พฤษภาคม - มิถุนายน 2568 น.86-97.

การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการบริหารจัดการตามพันธกิจของเทศบาลตำบลบางเตย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี*

BUDDHADHAMMA APPLICATION FOR PROMOTING THE ADMINISTRATION ACCORDING TO THE MISSION OF BANG TOEI MUNICIPALITY AT SAM KHOK DISTRICT IN PATHUMTHANI PROVINCE

พระสมพร คุณสมฺปนฺโน, รัฐพล เย็นใจมา, หัฏฐกรณ์ แก่นท้าว
Phra Somporn Gunasampanno, Rattapon Yenjaima, Hatthakorn Kaen Thao
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: somporn1108@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาระดับการบริหารจัดการตามพันธกิจของเทศบาลตำบลบางเตย 2. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทธิบาท 4 กับการบริหารจัดการตามพันธกิจของเทศบาลตำบลบางเตย 3. ศึกษาแนวทางการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการบริหารจัดการตามพันธกิจของเทศบาลตำบลบางเตย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัยแบบผสานวิธี คือการวิจัยเชิงปริมาณจากการแจกแบบสอบถาม และการวิจัยเชิงคุณภาพ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูปหรือคน เพื่อสนับสนุนข้อมูลเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยประชาชนอายุ 18 ปี ขึ้นไป ซึ่งมีสิทธิเลือกตั้งในเขตเทศบาลตำบลบางเตย จำนวน 400 คน ด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน

ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับการบริหารจัดการตามพันธกิจของเทศบาลตำบลบางเตย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และหลักอิทธิบาท 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทธิบาท 4 กับการบริหารจัดการตามพันธกิจของเทศบาลตำบลบางเตย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี พบว่า หลักอิทธิบาท 4 โดยภาพรวม กับการบริหารจัดการตามพันธกิจของเทศบาลตำบลบางเตย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง (R=.741**) 3. การประยุกต์หลักพุทธธรรมในการบริหารเทศบาลตำบลบางเตย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ครอบคลุมการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานตามแผนยุทธศาสตร์ การยกระดับ

*Received April 3, 2025; Revised May 14, 2025; Accepted May 20, 2025

คุณภาพชีวิตประชาชนทุกวัย การจัดการขยะและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นและการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การสร้างศักยภาพเศรษฐกิจด้วยทักษะดิจิทัลและการตลาดออนไลน์ การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล และการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอัตลักษณ์เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน
คำสำคัญ: การประยุกต์หลักพุทธธรรม; การบริหารจัดการ; พันธกิจของเทศบาลตำบล

Abstract

This research article aimed: 1. To study the level of management performance according to the missions of Bang Toei Subdistrict Municipality; 2. To examine the relationship between the Four Iddhipada principles (Chanda, Viriya, Citta, Vimamsa) and the management performance of Bang Toei Subdistrict Municipality; and 3. To explore the application of Buddhist principles to promote management in accordance with the missions of Bang Toei Subdistrict Municipality, Sam Khok District, Pathum Thani Province, conducted by the mixed-methods consisting of quantitative research using questionnaires and qualitative research through in-depth interviews with nine key informants to support the quantitative data. The sample group consisted of 400 residents aged 18 years and over, eligible to vote in Bang Toei Subdistrict Municipality, selected by simple random sampling. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, and Pearson's correlation coefficient.

The research findings revealed that: 1. the overall level of management performance was at a high level, and the overall level of adherence to the Four Iddhipada principles was also high; 2. there was a moderate positive correlation between the Four Iddhipada principles and management performance (R=.741**); and 3. the application of Buddhist principles in the management of Bang Toei Subdistrict Municipality covered strategic infrastructure development, enhancement of citizens' quality of life across all age groups, systematic and sustainable waste and environmental management, promotion of local wisdom and eco-tourism, community economic development through digital skills and online marketing training,

administration based on good governance principles, and the promotion of identity-based tourism to strengthen community resilience.

Keywords: Application of Buddhist Principles; Management; Mission of The Subdistrict Municipality

บทนำ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในปัจจุบัน กำลังเผชิญหน้ากับการท้าทายการเปลี่ยนแปลงบริบทสิ่งแวดล้อมซึ่งมีความซับซ้อนและพลวัตสูง การปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ ประชาชน กฎหมายและรัฐบาล กล่าวได้ว่า ประชาชนในยุคโลกาภิวัฒน์มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและมีความตื่นตัวทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมสูงกว่าในอดีต ส่งผลให้มีความคาดหวังและความต้องการต่อผู้บริหารท้องถิ่นมากขึ้นด้วย (ปัณณพงศ์ วงศ์ณาศรี, 2560) ลักษณะความคาดหวังและความต้องการของประชาชนมีความหลากหลายตามทัศนคติ คำนิยมและความเชื่อของแต่ละกลุ่มยิ่งมีความเป็นเมืองมากเท่าไร ความคาดหวังและความต้องการยิ่งมีความหลากหลายมากขึ้น

การบริหารงานของเทศบาลจะประสบความสำเร็จ และบรรลุประสิทธิผลจำเป็นต้องมีปัจจัยสนับสนุน เช่น ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจูงใจ (Motivator) ผลการศึกษาในอดีตที่ผ่านมาพบว่า แรงจูงใจในงาน (Work Motivator) เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อความผูกพันในงานของพนักงาน พนักงานที่มีแรงจูงใจในงานสูง มักมีความผูกพันในงานสูงตามไปด้วย ส่งผลให้พนักงานร่วมมือกันทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Greenberg & Baron, 1997)

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา การพัฒนาประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลตำบลบางเตย โดยมุ่งเน้นการ บูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาเป็นแนวทางในการยกระดับการบริหารงาน ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความสอดคล้องระหว่างหลักการบริหารสมัยใหม่กับคุณธรรมจริยธรรมที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย ผลการศึกษาที่ได้จะนำไปใช้เป็น ข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดแนวทางการพัฒนาประสิทธิผลการบริหารงานของเทศบาล ให้เกิดทั้ง ประสิทธิภาพ (Efficiency) และประสิทธิผล (Effectiveness) ในการปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อันจะส่งผลต่อความสามารถในการ บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ อย่างสูงสุด และเป็นประโยชน์ต่อประชาชนในเขตพื้นที่อย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการบริหารจัดการตามพันธกิจของเทศบาลตำบลบางเตย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี

2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทธิบาท 4 กับการบริหารจัดการตาม พันธกิจของเทศบาลตำบลบางเตย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี

3. เพื่อศึกษาแนวทางการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการบริหารจัดการตามพันธกิจของเทศบาลตำบลบางเตย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) โดยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ ประชาชนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป ที่อาศัยอยู่ในเขต เทศบาลตำบลบางเตย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี

2.2 กลุ่มตัวอย่าง จากการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, 1967) ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 400 คน

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยคัดเลือกแบบเจาะจง จำนวน 9 รูปหรือคน ประกอบด้วย 1. พระภิกษุ 2. ผู้นำชุมชน 3. ข้าราชการ 4. ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ 5. ประชาชนที่มีบทบาทสำคัญในพื้นที่

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถาม

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บข้อมูลโดยวิธีการสุ่มตามแต่บังเอิญ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติพรรณนา โดยใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร หลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สัมภาษณ์เชิงลึก และวิเคราะห์ข้อมูลแบบอรรถาธิบายและพรรณนาความ และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน

ผลการวิจัย

1. ระดับการบริหารจัดการตามพันธกิจของเทศบาลตำบลบางเตย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$=4.20, S.D.=0.50) และหลักอิทธิบาท 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$=4.31, S.D.=0.59)

2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทธิบาท 4 กับการบริหารจัดการตามพันธกิจของเทศบาลตำบลบางเตย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี พบว่า หลักอิทธิบาท 4 โดยภาพรวม กับการบริหารจัดการตามพันธกิจของเทศบาลตำบลบางเตย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง (R=.741**)

3. แนวทางการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการบริหารจัดการตามพันธกิจของเทศบาลตำบลบางเตย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี พบว่า ด้านพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการ ครอบคลุมทุกพื้นที่ การสำรวจและจัดทำแผนการพัฒนาในระยะยาว โดยประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อขอความร่วมมือในการสนับสนุนงบประมาณ รับฟังปัญหาจากประชาชน และจัดลำดับความสำคัญของโครงการตามความจำเป็นเร่งด่วนและผลกระทบต่อประชาชน ด้านพัฒนายกระดับคุณภาพชีวิตทุกช่วงวัย มุ่งเน้นให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดี นโยบายที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนในแต่ละช่วงวัย เช่น การสนับสนุนให้มีการศึกษาที่มีคุณภาพและเข้าถึงได้ การส่งเสริมการฝึกอาชีพ การสร้างหลักประกันด้านรายได้และสวัสดิการ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านส่งเสริมและพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มุ่งเน้นการบริหารจัดการขยะ การจัดการขยะอย่างเป็นระบบและยั่งยืน เริ่มต้นจากการคัดแยกขยะ การนำขยะกลับมาใช้ใหม่ และใช้เทคโนโลยีในการกำจัดขยะอย่างถูกวิธี ตลอดจนปลูกฝังจิตสำนึกและสร้างความร่วมมือ ด้านสืบสานภูมิปัญญาและวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชน สนับสนุนกิจกรรมทางวัฒนธรรม ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และการต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม นำมาต่อยอดให้เกิดประโยชน์ทั้งในเชิงสังคมและเศรษฐกิจ ด้านพัฒนาเศรษฐกิจ สร้างอาชีพให้กับชุมชนเพื่อก้าวสู่เทคโนโลยี 4G จัดตั้งศูนย์พัฒนาทักษะดิจิทัลในชุมชน จัดอบรมทักษะด้านการตลาดออนไลน์ พร้อมปรับปรุงโครงข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงและพัฒนาแพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อส่งเสริมการค้าขาย สร้างความร่วมมือกับพันธมิตรผ่านช่องทางออนไลน์ ด้านพัฒนาด้านการบริหารจัดการยึดหลักธรรมาภิบาล มุ่งเน้นประชาธิปไตยและความเสมอภาค มีการจัดทำคู่มือจริยธรรมและแนวปฏิบัติที่ดีในการให้บริการประชาชน ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนา และตรวจสอบการทำงานของภาครัฐ และ ด้านส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิดชูอัตลักษณ์ของท้องถิ่น มีการท่องเที่ยวเชิงอัตลักษณ์ ฟื้นฟูชุมชนและวัฒนธรรมท้องถิ่น

ชมวิถีเกษตรกรรมพื้นบ้าน เช่น การสร้างเส้นทางปั่นจักรยาน โฮมสเตย์ การจัดเทศกาลอาหารพื้นเมืองประจำปี พัฒนาผลิตภัณฑ์ OTOP สร้างมูลค่าเพิ่ม และใช้กระบวนการท่องเที่ยวเพื่อกระตุ้นให้เยาวชนเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมตนเอง

อภิปรายผลการวิจัย

1. การบริหารจัดการตามพันธกิจของเทศบาลตำบลบางเตย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี จากผลการศึกษาระดับการบริหารจัดการตามพันธกิจของเทศบาลตำบลบางเตย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี พบว่า การบริหารจัดการตามพันธกิจของเทศบาลตำบลบางเตย 7 ด้าน ประกอบด้วย 1. พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านสาธารณูปโภคสาธารณูปการ ครอบคลุมทุกพื้นที่ 2. พัฒนายกระดับคุณภาพชีวิตทุกช่วงวัย มุ่งเน้นให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดี 3. ส่งเสริมและพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มุ่งเน้นการบริหารจัดการขยะ 4. สืบสานภูมิปัญญาและวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น 5. พัฒนาเศรษฐกิจ สร้างอาชีพให้กับชุมชนเพื่อก้าวสู่เทคโนโลยี 4G 6. พัฒนาด้านการบริหารจัดการยึดหลักธรรมาภิบาล มุ่งเน้นประชาธิปไตยและความเสมอภาคและ 7. ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิดชูอัตลักษณ์ของท้องถิ่น ผลการวิจัยอยู่ในระดับมากทุกด้านซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของจักรวาล สุขไมตรี (2558) ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวพุทธจริยธรรมระดับอุดมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงกระบวนการคิดและพฤติกรรมของมนุษย์ไปในทิศทางที่ดีขึ้น เพื่อให้เกิดความเจริญทั้งในด้าน ความรู้ ทักษะ และความสามารถอันจะส่งผลต่อการเพิ่ม ประสิทธิภาพและประสิทธิผล ในการพัฒนาตนเอง องค์กรและสังคมโดยรวมกระบวนการวางแผนเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างมีประสิทธิภาพนั้นประกอบด้วย 3 แนวทางสำคัญ ได้แก่ การให้การศึกษา เพื่อสร้างพื้นฐานความรู้และโลกทัศน์ที่กว้างไกล การฝึกอบรม เพื่อพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงาน การให้การพัฒนา ซึ่งเน้นการต่อยอดศักยภาพของบุคคลให้สามารถปรับตัวและเติบโตได้อย่างยั่งยืนในบริบทที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ การพัฒนาที่ครอบคลุมทั้งสามด้านนี้ จะช่วยให้มนุษย์สามารถพัฒนาได้อย่างเต็มศักยภาพ พร้อมทั้งมีคุณค่าและบทบาทสำคัญต่อความเจริญก้าวหน้าขององค์การและสังคมในระยะยาวสอดคล้องกับงานวิจัยของวัฒนา หลวักประยูร (2559) ได้ศึกษาเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดท่าซุง อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวม ผู้ปฏิบัติธรรมมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการของวัดท่าซุง อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.53 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการวางแผน (Planning) และ ด้านการควบคุม (Controlling) ได้รับการประเมินว่าอยู่ในระดับมากที่สุด

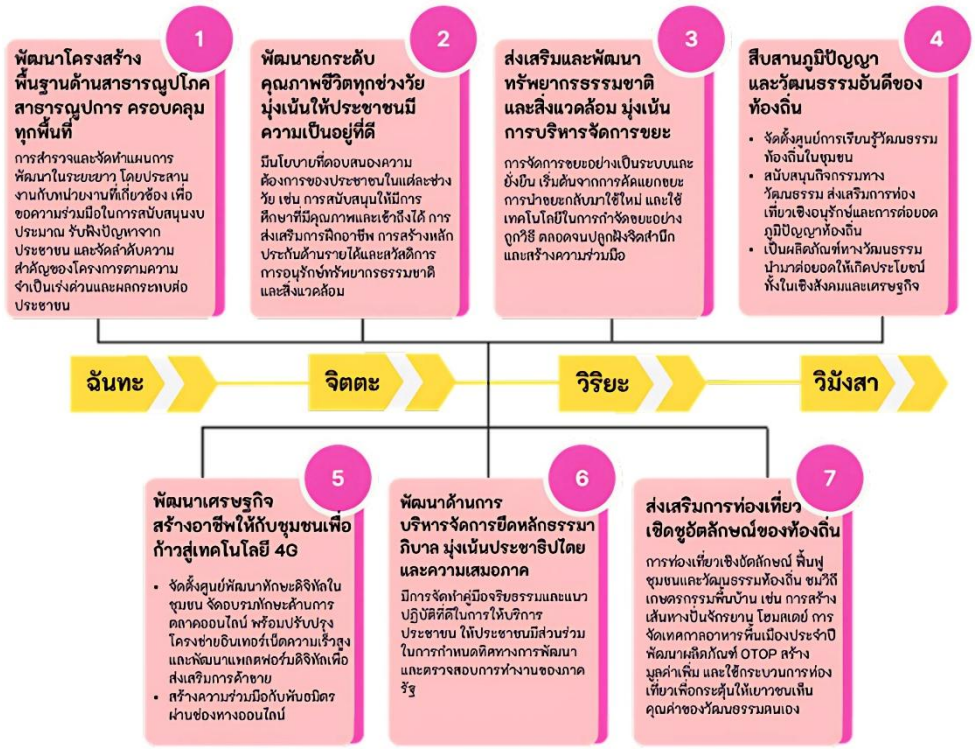
ขณะที่ด้านการจัดองค์การ (Organizing) ด้านการจัดบุคลากร (Staffing) และด้านการสั่งการ (Directing) ได้รับการประเมินให้อยู่ในระดับมาก

2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทธิบาทธรรมกับการบริหารจัดการตามพันธกิจของเทศบาลตำบลบางเตย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี จากผลการศึกษาจากผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทธิบาทธรรมกับการบริหารจัดการตามพันธกิจของเทศบาลตำบลบางเตย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี พบว่า หลักอิทธิบาท 4 โดยภาพรวมกับการบริหารจัดการตามพันธกิจของเทศบาลตำบลบางเตย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง กล่าวคือ หลักอิทธิบาท 4 เป็นการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการบริหารจัดการตามพันธกิจของเทศบาลตำบลบางเตย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี สามารถนำหลักพุทธอิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้ได้ในการบริหารจัดการตามพันธกิจได้อย่าง ไม่ว่าจะเป็นด้านฉันทะ (พอใจ) ด้านวิริยะ (ความเพียร) ด้านจิตตะ (เอาใจใส่) และด้านวิมังสา (ไตร่ตรอง) ในทุกด้านย่อมส่งผลให้และก่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการประยุกต์บริหารจัดการตามพันธกิจของเทศบาลตำบลบางเตย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวิชญาภา เมธีวรฉัตร (2554) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท : กรณีศึกษา โรงเรียนคีรีวงศ์วิทยา จังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวม บุคลากรของโรงเรียนคีรีวงศ์วิทยา จังหวัดนครสวรรค์ มีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลัก อิทธิบาท 4 ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา ในระดับมาก ซึ่งแสดงถึงการยึดมั่นในหลักธรรมเป็นแนวทางในการปฏิบัติหน้าที่ ทั้งนี้ เมื่อตรวจสอบรายด้านพบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมากอย่างสม่ำเสมอ ในการเปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท 4 เมื่อจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และตำแหน่งหน้าที่ พบว่า ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเข้าใจร่วมกันในหลักธรรมดังกล่าว และการน้อมนำไปประยุกต์ใช้ในการทำงานของบุคลากรในทุกระดับ แนวทางการประยุกต์ใช้ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท 4 ควรเน้นให้บุคลากรยึดถือหลักธรรมในการปฏิบัติหน้าที่อย่างต่อเนื่อง ได้แก่ มี ฉันทะ คือ ความรักและความพอใจในงาน มี วิริยะ คือ ความพากเพียรในการทำงาน มี จิตตะ คือ ความตั้งใจและใส่ใจในหน้าที่ และมี วิมังสา คือ การพิจารณาตรวจสอบผลงานอย่างรอบคอบ

3. แนวทางการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการบริหารจัดการตามพันธกิจของเทศบาลตำบลบางเตย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี จากผลการศึกษาแนวทางการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการบริหารจัดการตามพันธกิจของเทศบาลตำบลบางเตย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี พบว่า บริหารจัดการตามพันธกิจของเทศบาล

7 ด้าน ประกอบด้วย 1. พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการ ครอบคลุมทุกพื้นที่ 2. พัฒนายกระดับคุณภาพชีวิตทุกช่วงวัย มุ่งเน้นให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดี 3. ส่งเสริมและพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มุ่งเน้นการบริหารจัดการขยะ 4. สืบสานภูมิปัญญาและวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น 5. พัฒนาเศรษฐกิจสร้างอาชีพให้กับชุมชนเพื่อก้าวสู่เทคโนโลยี 4G 6. พัฒนาด้านการบริหารจัดการยึดหลักธรรมาภิบาล มุ่งเน้นประชาธิปไตยและความเสมอภาค และ 7. ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิดชูอัตลักษณ์ของท้องถิ่น ผลการวิจัยอยู่ในระดับมากทุกด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านส่งเสริมและพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มุ่งเน้นการบริหารจัดการขยะ แสดงให้เห็นว่าประชาชนในเขตเทศบาลตำบลบางเตย ทิ้งขยะลงถังขยะทุกครั้ง แยกขยะก่อนทิ้งเสมอ ใช้ถุงผ้าแทนถุงพลาสติก ไม่ทิ้งสิ่งสกปรกลงแหล่งน้ำ และไม่เผาขยะและเศษไม้เศษหญ้า ซึ่งความสอดคล้องกับงานวิจัยของประภาวรินทร์ พิทักษ์ชัยภักดี (2566) ได้ศึกษาเรื่อง การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อการบริหารจัดการตามแนวชีวิตวิถีใหม่ของผู้ประกอบการธุรกิจประกันชีวิตในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อการบริหารจัดการตามแนวชีวิตวิถีใหม่ของผู้ประกอบการธุรกิจประกันชีวิตในกรุงเทพมหานคร มีดังนี้การบริหารจัดการตามแนวชีวิตวิถีใหม่ของผู้ประกอบการธุรกิจประกันชีวิตในกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย 1. ด้านการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมต่อลูกค้า โดยมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์และทำการตลาดโดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของลูกค้าการให้ข้อมูลที่ชัดเจนต่อลูกค้าก่อนและหลังการขาย การลดความเสี่ยงจากการขายผลิตภัณฑ์ที่ไม่เหมาะกับความต้องการของลูกค้า 2. ด้านกระบวนการก่อนการขาย โดยมีการกำกับดูแลและคำนึงถึงความต้องการของลูกค้าแต่ละประเภท การพัฒนาผลิตภัณฑ์และทำการตลาดผลิตภัณฑ์ประกันภัยให้ตรงกับความต้องการของลูกค้า 3. ด้านการให้บริการตามกรมธรรม์ประกันภัย โดยมีการให้บริการตามกรมธรรม์อย่างเหมาะสมจนกว่าจะบรรลุหน้าที่ที่กำหนดภายใต้กรมธรรม์ประกัน การเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงในสัญญาระหว่างที่สัญญายังไม่หมดอายุต่อผู้เอาประกัน การเปิดเผยข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์ประกันภัยต่อผู้เอาประกัน โดยนำหลักปาปณิกธรรม ซึ่งเป็นหลักธรรมส่งเสริมการบริหารจัดการตามแนวชีวิตวิถีใหม่ ประกอบด้วย ด้านจักขุมา มีวิสัยทัศน์ ด้านวิธูโร จัดการดีและด้านนิสสยสัมปันโน มีมนุษยสัมพันธ์รวมทั้งนำส่วนประสมทางการตลาด ทั้ง 7 ด้านเป็นพื้นฐานประกอบด้วย ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านบุคคล ด้านลักษณะทางกายภาพ ด้านกระบวนการ

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัยเรื่อง การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการบริหารจัดการตามพันธกิจของเทศบาลตำบลบางเตย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ได้ PHRASOMPORN: MODEL มีรายเอียดดังนี้

PHRASOMPORN: MODEL เป็นรูปแบบการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการบริหารจัดการตามพันธกิจของเทศบาลตำบลบางเตย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ซึ่งอยู่ภายใต้หลักอิทธิบาท 4 ฉันทะ (ความพอใจ) วิริยะ (ความเพียร) จิตตะ (ความเอาใจใส่) วิมังสา (ความไตร่ตรอง) ดังนี้

พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการ ครอบคลุมทุกพื้นที่ การสำรวจและจัดทำแผนการพัฒนาในระยะยาว โดยประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อขอความร่วมมือในการสนับสนุนงบประมาณ รับฟังปัญหาจากประชาชน และจัดลำดับความสำคัญของโครงการตามความจำเป็นเร่งด่วนและผลกระทบต่อประชาชน

พัฒนายกระดับคุณภาพชีวิตทุกช่วงวัย มุ่งเน้นให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดี มีนโยบายที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนในแต่ละช่วงวัย เช่น การสนับสนุนให้มี

การศึกษาที่มีคุณภาพและเข้าถึงได้ การส่งเสริมการฝึกอาชีพ การสร้างหลักประกันด้านรายได้และสวัสดิการ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ส่งเสริมและพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มุ่งเน้นการบริหารจัดการขยะ การจัดการขยะอย่างเป็นระบบและยั่งยืน เริ่มต้นจากการคัดแยกขยะ การนำขยะกลับมาใช้ใหม่ และใช้เทคโนโลยีในการกำจัดขยะอย่างถูกวิธี ตลอดจนปลูกฝังจิตสำนึกและสร้างความร่วมมือ

สืบสานภูมิปัญญาและวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชน สนับสนุนกิจกรรมทางวัฒนธรรม ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และการต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม นำมาต่อยอดให้เกิดประโยชน์ทั้งในเชิงสังคมและเศรษฐกิจ

พัฒนาเศรษฐกิจ สร้างอาชีพให้กับชุมชนเพื่อก้าวสู่เทคโนโลยี 4G จัดตั้งศูนย์พัฒนาทักษะดิจิทัลในชุมชน จัดอบรมทักษะด้านการตลาดออนไลน์ พร้อมปรับปรุงโครงข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงและพัฒนาแพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อส่งเสริมการค้าขาย สร้างความร่วมมือกับพันธมิตรผ่านช่องทางออนไลน์

พัฒนาด้านการบริหารจัดการยึดหลักธรรมาภิบาล มุ่งเน้นประชาธิปไตยและความเสมอภาค มีการจัดทำคู่มือจริยธรรมและแนวปฏิบัติที่ดีในการให้บริการประชาชน ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนา และตรวจสอบการทำงานของภาครัฐ

ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิดชูอัตลักษณ์ของท้องถิ่น มีการท่องเที่ยวเชิงอัตลักษณ์ฟื้นฟูชุมชนและวัฒนธรรมท้องถิ่น ชมวิถีเกษตรกรรมพื้นบ้าน เช่น การสร้างเส้นทางปั่นจักรยาน โฮมสเตย์ การจัดเทศกาลอาหารพื้นเมืองประจำปี พัฒนาผลิตภัณฑ์ OTOP สร้างมูลค่าเพิ่ม และใช้กระบวนการท่องเที่ยวเพื่อกระตุ้นให้เยาวชนเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมตนเอง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. เทศบาลตำบลบางเตย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ควรมีสินค้าที่โดดเด่นในท้องถิ่นและประชาชนทั่วไปสามารถซื้อได้

2. เทศบาลตำบลบางเตย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ควรมีบริการที่โดดเด่นในท้องถิ่นและประชาชนทั่วไปสามารถใช้บริการได้

3. เทศบาลตำบลบางเตย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ควรมีสถานที่ท่องเที่ยวในเขตเทศบาลและประชาชนทั่วไปสามารถเที่ยวได้

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. เทศบาลตำบลบางเตย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ควรทำให้ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลบางเตย รู้สึกพอใจในสุขภาพ

2. เทศบาลตำบลบางเตย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ควรทำให้ประชาชนรู้สึกพึงพอใจในชีวิต เช่น มีความสุข ความสงบ มีความหวัง

3. เทศบาลตำบลบางเตย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ควรทำให้ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลบางเตย มีเงินใช้จ่ายเมื่อยามจำเป็น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยหรือนำหลักธรรมมาอื่น ๆ เช่น อริยสัจ 4 หลักไตรสิกขาหลักทศพิธราชธรรม 10 มาประยุกต์ใช้ เพื่อนำมาบูรณาการร่วมกันกับการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการบริหารจัดการตามพันธกิจของเทศบาลตำบล บางเตย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี

2. ควรมีการศึกษาวิจัยถึงการการประยุกต์การบริหารจัดการตามพันธกิจของเทศบาลตำบลบางเตย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ในส่วนของระดับผู้ปฏิบัติงาน เพื่อให้ทราบการบริหารจัดการ และนำมาบูรณาการในการการประยุกต์การบริหารจัดการตามพันธกิจของเทศบาลตำบลบางเตย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานีต่อไป

3. ควรทำการศึกษาวิจัยการบริหารจัดการตามพันธกิจ ปัญหาและอุปสรรคของการบริหารจัดการเฉพาะแต่ละส่วนงาน เพื่อนำปัญหาและอุปสรรคมาดำเนินการปรับปรุงแก้ไข บูรณาการในการบริหารจัดการตามพันธกิจของเทศบาลตำบลบางเตย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

จักรวาล สุขไมตรี. (2558). *รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวพุทธจริยธรรมระดับอุดมศึกษา* (ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ประภาวรินทร์ พิทักษ์ชัยภักดี. (2566). *การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อการบริหารจัดการตามแนวชีวิตวิถีใหม่ของผู้ประกอบการธุรกิจประกันชีวิตในกรุงเทพมหานคร* (ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิขารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ปัณณพงศ์ วงศ์ณาศรี. (2560). *วิเคราะห์บริบทความท้าทายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารท้องถิ่นเพื่อขับเคลื่อนนวัตกรรมท้องถิ่นในยุคไทยแลนด์ 4.0* (รายงานการวิจัย). นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

วัฒนา หลวักประยูร. (2559). *ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดท่าซุง อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี* (สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วิชญาภา เมธีวรฉัตร. (2554). *ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดท่าซุง อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

Greenberg, J. & Baron, R. A. (1997). *Behavior in Organizations* (6th ed.). NJ: Penrice Hall.

Yamane, T. (1967). *Statistics: An Introductory Analysis*. New York: Harper and Row.

วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์
ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 พฤษภาคม - มิถุนายน 2568 น.98-109.

การต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมืองของประชาชน ในอำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี*

THE PUBLIC'S RESISTANCE TO CORRUPTION AND MISCONDUCT IN POLITICS IN PONG NAM RON DISTRICT, CHANTHABURI PROVINCE

พระธนะพลวัฒน์ วฑฒโน, เติมศักดิ์ ทองอินทร์, อนุภูมิ โชวเกษม
Phra Thanapolwat Watthano, Termsak Thong-in, Anuphum Sokasem
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: neung1976@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาระดับ 2. ศึกษาผลการเปรียบเทียบความคิดเห็น และ 3. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมืองในอำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี เป็นการวิจัยเป็นแบบผสานวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ประชาชน ในอำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี จำนวน 396 คน ทำการวิเคราะห์ข้อมูล ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และการทดสอบค่าเอฟ ด้วยวิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และการวิจัยเชิงคุณภาพ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 8 รูปหรือคนและวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมืองในอำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี พบว่า ประชาชขนมีความคิดเห็นต่อ การต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมืองในอำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี ตามหลักโลกปาลธรรม 2 โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก 2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมืองในอำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี พบว่า ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่า ประชาชนที่มี ปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อ การต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมืองในอำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ 3. ปัญหา อุปสรรค พบว่า ด้านการรับรู้การทุจริต ประชาชนขาดความเข้าใจสิทธิเลือกตั้ง ด้านการปลูกฝังจิตสำนึก ประชาชนขาดความรู้ผลกระทบทุจริต ด้านการป้องกันและเฝ้าระวัง งบประมาณและบุคลากรไม่พอ ด้านการประชาสัมพันธ์ ขาดความน่าสนใจและ

*Received April 18, 2025; Revised May 16, 2025; Accepted May 18, 2025

ไม่ต่อเนื่อง เข้าถึงประชาชนได้น้อย และด้านการสร้างเครือข่าย ขาดความร่วมมือและความเชื่อมั่นในความโปร่งใส ข้อเสนอแนะ การต่อต้านการทุจริตควรเน้นการให้ความรู้ผ่านสื่อที่เข้าถึงง่ายและกิจกรรมสร้างจิตสำนึก ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนและการสื่อสารสร้างสรรค์ ปรับปรุงกฎหมายและมาตรการเฝ้าระวัง
คำสำคัญ: การต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบ; การเมือง; จังหวัดจันทบุรี

Abstract

This research article aimed 1. To study the level, 2. To study the results of the comparison of opinions, and 3. To study the problems, obstacles, and suggestions on the fight against corruption and political misconduct in Pong Nam Ron District, Chanthaburi Province, conducted by the mixed-methods. The quantitative research, data were collected from 396 samples who were people at Pong Nam Ron District, Chanthaburi Province. The data were analyzed using percentages, means, standard deviations, t-tests, and F-tests using the one-way analysis of variance. The qualitative research was conducted by interviewing 8 key informants and analyzing the data using content descriptive analysis.

The research results were found that 1. The level of fight against corruption and political misconduct in Pong Nam Ron District, Chanthaburi Province was found that the people had opinions on the fight against corruption and political misconduct in Pong Nam Ron District, Chanthaburi Province, according to the principle of Lokapaladham 2. By overall, it was found to be at a high level. 2. The results of the comparison of opinions on the fight against corruption and political misconduct in Pong Nam Ron District, Chanthaburi Province was found that the results of the research hypothesis testing was found that people with different personal factors had opinions on Anti-corruption and political misconduct in Pong Nam Ron District, Chanthaburi Province indifferently Therefore, the research hypothesis was rejected. 3. Problems and obstacles were found that in terms of corruption perception, people lacked understanding of voting rights. In terms of instilling awareness, people lacked knowledge of the impact of corruption. In terms of prevention and surveillance, there was insufficient budget and personnel. In

terms of public relations, it lacked interest and was not continuous, and it was less accessible to the public. In terms of networking, there was a lack of cooperation and confidence in transparency. Recommendations: Anti-corruption should focus on providing knowledge through easily accessible media and awareness-raising activities, promoting public participation and creative communication, and improving laws and surveillance measures.
Keywords: Anti-Corruption and Misconduct; Politics; Chanthaburi Province

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เป็นรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้รับการขนานนามว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน เนื่องจากมีการเปิดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยกร่างอย่างกว้างขวาง โดยมีสาระสำคัญเป็นการส่งเสริมและคุ้มครองเพิ่มขึ้น (สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2568) ความเป็นพลเมืองยังสะท้อนถึงความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคมการเมือง มีความรู้สึกร่วมและความรับผิดชอบร่วมกัน (Cohen, 1999) ปัจจุบันปัญหาสิทธิของพลเมืองในการละเมิด การกระทำระหว่างพลเมืองกับพลเมือง และการกระทำระหว่างผู้ใช้อำนาจรัฐต่อพลเมือง ทั้งสองกรณีเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นทั่วไป หากมีการควบคุม ทางสังคมที่เข้มแข็ง และการมีกลไกของกระบวนการยุติธรรมที่มีประสิทธิภาพหรือการถ่วงดุลอำนาจ ในทางการเมืองอาจจะทำให้การละเมิดสิทธิพลเมืองโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐนั้นลดทอนลงได้ ตัวอย่าง ของกลไกที่ใช้ควบคุมเจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น ศาลปกครอง คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน เป็นต้น (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, 2560)

จากสถานการณ์ความขัดแย้งในสังคมไทยในห้วงระยะกว่าทศวรรษที่ผ่านมา จะเห็นได้ว่า ประชาชนทุกกลุ่มทุกฝ่ายต่างมีข้อเรียกร้องที่สอดคล้องร่วมกันประการหนึ่ง คือ การต่อต้านการทุจริต ของ รัฐบาลและเจ้าหน้าที่รัฐ การแสดงออกซึ่งเจตจำนงทางการเมืองของประชาชนทุกกลุ่มทุกฝ่ายที่ ไม่ยอมรับและ ไม่อดทนต่อการทุจริตประพฤติมิชอบไม่ว่าจะเป็นรัฐบาลใดก็ตาม ย่อมสะท้อนให้เห็น ถึงเจตจำนงทางการเมือง อันแน่วแน่ของประชาชนไทยทุกกลุ่มทุกฝ่ายที่ต้องการให้การบริหารราชการ แผ่นดินของรัฐบาลและการปฏิบัติงาน ของเจ้าหน้าที่รัฐเป็นไปด้วยความโปร่งใสปราศจากการทุจริต ประพฤติมิชอบ ดังนั้น เพื่อเป็นการสนองตอบต่อเจตจำนงทางการเมืองในการต่อต้านการทุจริตอันแน่วแน่ของประชาชน จึงได้กำหนดให้มียุทธศาสตร์การนำเจตจำนงทางการเมืองในการต่อต้านการ ทุจริตไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมและสอดคล้องเป็นหนึ่งเดียวกัน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมืองของประชาชนในอำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี

2. เพื่อศึกษาผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมืองของประชาชนในอำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

3. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมืองของประชาชนในอำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) โดยการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ ประชาชนในอำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี จำนวน 35,970 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง จากการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, 1967) จะได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 396 คน

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยคัดเลือกแบบเจาะจง เพื่อทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 8 รูปหรือคน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจจากแบบสอบถาม

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ เก็บรวมรวมจากแบบสอบถาม

4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวมรวมจากการสัมภาษณ์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ สถิติที่ใช้ คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และการทดสอบค่าเอฟ ด้วยวิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา สรุปเป็นความเรียง

ผลการวิจัย

1. ระดับการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมืองของประชาชนในอำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี ตามหลักโลกปาลธรรม 2 ได้แก่ 1. หิริ ความละอายแก่ใจ 2. โอตตัปปะ ความเกรงกลัวต่อบาป โดยภาพรวมและรายด้าน ดังรายละเอียดที่แสดงเป็นค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมืองของประชาชนในอำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี ตามหลักโลกปาลธรรม 2 โดยภาพรวม

การต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมืองของประชาชนในอำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี ตามหลักโลกปาลธรรม 2	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. หิริ ความละอายแก่ใจ	4.33	0.78	มาก
2. โอตตัปปะ ความเกรงกลัวต่อบาป	4.13	0.75	มาก
โดยภาพรวม	**4.23**	**0.77**	**มาก**

จากตารางที่ 1 ผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับระดับการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมืองของประชาชนในอำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี ตามหลักโลกปาลธรรม 2 โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$=4.23, S.D.=0.77) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากน้อยไปหามาก ดังนี้ มากที่สุด ได้แก่ 1. หิริ ความละอายแก่ใจ ($\bar{X}$=4.33, S.D.=0.78) และน้อยที่สุดได้แก่ 2. โอตตัปปะ ความเกรงกลัวต่อบาป ($\bar{X}$=4.13, S.D.=0.75) ตามลำดับ

2. การเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมืองของประชาชนในอำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้ตามตารางดังนี้

ตารางที่ 2 สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานที่	t / F	Sig.	ระดับความคิดเห็น	
			ยอมรับ	ปฏิเสธ
สมมติฐานที่ 1 ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมืองของประชาชนในอำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี แตกต่างกัน	0.49	0.18		✓
สมมติฐานที่ 2 ปราชนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมืองของประชาชนในอำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี แตกต่างกัน	0.42	0.80		✓

ตารางที่ 2 สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน (ต่อ)

สมมติฐานที่	t / F	Sig.	ระดับความคิดเห็น	
			ยอมรับ	ปฏิเสธ
สมมติฐานที่ 3 ประชาชนที่มีการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมืองของประชาชนในอำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี แตกต่างกัน	1.10	0.36		✓
สมมติฐานที่ 4 ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมืองของประชาชนในอำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี แตกต่างกัน	2.05	0.09		✓
สมมติฐานที่ 5 ประชาชนที่มีรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมืองของประชาชนในอำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี แตกต่างกัน	0.29	0.83		✓

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมืองของประชาชนในอำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี

3.1 ปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมืองของประชาชนในอำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี 1. ด้านการรับรู้การทุจริต พบว่า ประชาชนยังขาดความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ในการเลือกตั้งของตนเอง การเผยแพร่ข่าวสารเพื่อโจมตีฝ่ายตรงข้ามหรือกลุ่มที่มีความคิดเห็นแตกต่างกันเกิดความแตกแยกกัน ประชาชนเกิดความเบื่อหน่ายกับการเมืองและการเลือกตั้ง 2. ด้านการปลูกฝังและสร้างจิตสำนัก พบว่า การขาดความรู้และความเข้าใจถึงผลกระทบจากการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมือง ทำให้ไม่เห็นความสำคัญของการต่อต้าน ผู้นำหรือผู้มีอำนาจไม่ให้ความสำคัญกับการต่อต้านการทุจริต ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนและเพิกเฉยกับการทุจริตคอร์รัปชัน 3. ด้านการป้องกันและเฝ้าระวัง พบว่า ขาดการสนับสนุนการป้องกันการทุจริตทั้งทางด้านงบประมาณและบุคลากร ที่ไม่เพียงพอกฎหมายที่ใช้ในการป้องกันการทุจริตไม่ทันสมัยและบทลงโทษไม่หนักเพียงพอที่จะ ทำให้ไม่สามารถป้องกันและจัดการกับการทุจริตได้ 4. ด้านการประชาสัมพันธ์ พบว่า การประชาสัมพันธ์การขาดความน่าสนใจและไม่มีความน่าสนใจ ทำให้ประชาชนเกิดความเบื่อหน่าย การประชาสัมพันธ์เข้าไม่ถึงกลุ่มเป้าหมายหรือประชาชนในพื้นที่ห่างไกล ทำให้การประชาสัมพันธ์เข้าไม่ถึง ขาดการประชาสัมพันธ์ที่ไม่ต่อเนื่องและไม่สม่ำเสมอทำให้ประชาชนลืมหรือไม่เห็นความสำคัญของการต่อต้านการทุจริต 5. ด้านการสร้างเครือข่าย พบว่า การขาดความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ และการประสานงานการสื่อสารที่ดีระหว่างหน่วยงาน

การขาดความเชื่อมั่นในความโปร่งใสและความเป็นธรรมของเครือข่าย การมีส่วนร่วมและการสนับสนุนก็จะลดลง

3.2 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมืองของประชาชนในอำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี 1. ด้านการรับรู้การทุจริต พบว่า การให้ความรู้ผ่านสื่อที่เข้าถึงง่ายและการจัดกิจกรรมที่เน้นการให้ความรู้สามารถช่วยเพิ่มความเข้าใจได้ การส่งเสริมการสื่อสารที่สร้างสรรค์และการให้ข้อมูลที่เป็นกลางจะช่วยลดความแตกแยกได้สร้างความตระหนักรู้ถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมืองช่วยลดความเบื่อหน่ายของประชาชนต่อการเมืองและการเลือกตั้งได้ 2. ด้านการปลูกฝังและสร้างจิตสำนึก พบว่า จัดอบรมให้ข้อมูลให้ประชาชนทราบถึงผลกระทบของการทุจริต และตระหนักถึงความสำคัญของการต่อต้านการทุจริต ผู้นำต้องแสดงออกอย่างชัดเจนถึงความมุ่งมั่นในการต่อต้านการทุจริต และสนับสนุนกิจกรรมและมาตรการต่าง ๆ ที่มุ่งหวังในการลดการทุจริต สนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและรายงานการทุจริต เช่น สายด่วนหรือเว็บไซต์ที่เป็นทางการ 3. ด้านการป้องกันและเฝ้าระวัง พบว่า จัดสรรงบประมาณและเพิ่มเจ้าหน้าที่ในเรื่องการตรวจสอบและการรายงานการทุจริตในการดำเนินงานการป้องกันและเฝ้าระวังการทุจริต การปรับปรุงกฎหมายและมาตรการป้องกันการทุจริตให้ทันสมัย 4. ด้านการประชาสัมพันธ์ พบว่า ข้อเสนอแนะ การใช้ภาษาที่ง่ายบรรยายพร้อมคลิปวีดีโอสั้น ๆ ชัดเจนแต่สามารถดึงดูดความสนใจใช้การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์บนแพลทฟอร์มต่าง ๆ เช่น ติ๊กต๊อก เฟสบุ๊ค จัดทำการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ เพื่อให้ประชาชนได้รับรู้และตระหนักถึงการทำทุจริต 5. ด้านการสร้างเครือข่าย พบว่า ประสานงานและการสื่อสารที่ชัดเจนระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้การทำงานร่วมกันมีประสิทธิภาพและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน การสร้างความเชื่อมั่นและความโปร่งใส เช่น การเปิดเผยข้อมูลการทำงานและผลการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมืองของประชาชนในอำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมืองของประชาชนในอำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$=4.32, S.D.=0.38) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ มากที่สุดได้แก่ ด้านการปลูกฝังและสร้างจิตสำนัก ($\bar{X}$=4.35, S.D.=0.47) รองลงมาได้แก่ ด้านการสร้างเครือข่าย ($\bar{X}$=4.35, S.D.=0.46) ด้านการรับรู้การทุจริต ($\bar{X}$=4.33, S.D.=0.45) ด้านการ

ประชาสัมพันธ์ ($\bar{X}$=4.31, S.D.=0.46) และน้อยที่สุดได้แก่ ด้านการป้องกันและเฝ้าระวัง ($\bar{X}$=4.27, S.D.=0.48) ตามลำดับ ดังนั้นจะเห็นว่า ประชาชนมีความตื่นตัวในการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมืองเป็นอย่างมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สอดคล้องกับงานวิจัยของวิจิตร เกิดน้อย (2563) ได้วิจัยเรื่อง พฤติกรรมทางการเมืองในการเลือกตั้งทั่วไปของผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งในตำบลไทยาวาส อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ผลการวิจัยพบว่า 1. ความคิดเห็นของประชาชนต่อพฤติกรรมทางการเมืองในการเลือกตั้งทั่วไป โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน

2. การเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมืองของประชาชนในอำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่า ประชาชนที่มี เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมืองของประชาชนในอำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ จากความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมืองของประชาชนในอำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี ถึงแม้จะมี เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ ที่แตกต่างกัน แต่มีความคิดเห็นไปในทางเดียวกัน คือการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมือง ซึ่งสอดคล้อง พระสร้อยทอง ปญญาวุโธ (2563) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตตำบลเมืองเตา อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบความคิดเห็นจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า เพศ อายุ และระดับการศึกษาต่างกัน ประชาชน ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติที่ตั้งไว้

3. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมืองของประชาชนในอำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี 1. ปัญหา อุปสรรค พบว่า ด้านการรับรู้การทุจริต ประชาชนขาดความเข้าใจสิทธิเลือกตั้ง มีข่าวโจมตีสร้างความแตกแยก และเบื่อหน่ายการเมือง ด้านการปลูกฝังจิตสำนึก ประชาชนขาดความรู้ผลกระทบทุจริต ผู้นำไม่ให้ความสำคัญและขาดการมีส่วนร่วม ด้านการป้องกันและเฝ้าระวัง งบประมาณและบุคลากรไม่พอ กฎหมายล้าสมัย บทลงโทษเบา ด้านการประชาสัมพันธ์ ขาดความน่าสนใจและไม่ต่อเนื่อง เข้าถึงประชาชนได้น้อย และด้านการสร้างเครือข่าย ขาดความร่วมมือและความเชื่อมั่นในความโปร่งใส ทำให้การสนับสนุนลดลง ข้อเสนอแนะ การต่อต้านการทุจริตควรเน้นการให้ความรู้ผ่านสื่อที่เข้าถึงง่ายและกิจกรรมสร้างจิตสำนึก ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนและการสื่อสารสร้างสรรค์ ปรับปรุงกฎหมายและมาตรการเฝ้าระวัง สนับสนุนการรายงานการทุจริตผ่านช่องทางที่สะดวกประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องบนแพลตฟอร์มออนไลน์ และสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่โปร่ง

ใสระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูศรีปริยัตยาภิมณฑ์ (นพพล เขมนโว) (2564)ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การเสริมสร้างค่านิยมของประชาชนเพื่อต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมืองในเขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า หน่วยงานรัฐขาดการสร้างค่านิยมในระดับพื้นที่ ขาดกิจกรรมต่อต้านการทุจริต ทำให้ประชาชนยุคใหม่ยอมรับการทุจริตถ้าไม่ทำให้เกิดความเดือดร้อน โดยมีข้อเสนอแนะดังนี้ ควรปลูกและปลุกจิตสานึกการเป็นพลเมืองที่ดี มีวัฒนธรรมสุจริต และการปลูกฝังและหล่อหลอมวัฒนธรรมต่อต้านการทุจริตและไม่ทนต่อการทุจริตในกลุ่มเด็กและเยาวชนทุกช่วงวัยทุกระดับ ให้คอยเฝ้าสังเกตและติดตามการประพฤติมิชอบของนักการเมือง

องค์ความรู้จากการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมืองของประชาชนในอำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี ผู้วิจัยได้องค์ความรู้จากการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย การต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบตามหลักโลกปาลธรรม 2 ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

หิริ ความละอายแก่ใจ พบว่า ไม่เลือกนักการเมืองที่มีประวัติการทุจริต การปลูกฝังค่านิยมทางการเมืองที่ถูกต้องสามารถช่วยลดปัญหาการทุจริตได้ จิตสำนึกต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมืองในสังคม

โอตตัปปะ ความเกรงกลัวต่อบาป พบว่า เมื่อพบเห็นการทุจริตหรือประพฤติมิชอบทางการเมืองแจ้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีคุณธรรมจริยธรรมสามารถช่วยสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจต่อการกระทำที่ไม่ถูกต้องทางการเมือง นักการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐต้องมีความซื่อสัตย์สุจริตและความรับผิดชอบต่อสังคม

การต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมือง 5 ด้าน ดังนี้

ด้านการรับรู้การทุจริต พบว่า หน่วยงานภาครัฐเปิดเผยข้อมูลทุจริตให้ประชาชนได้รับรู้ การพูดคุยเกี่ยวกับนโยบายทางการเมือง บทบาททางการเมืองจากสื่อต่าง ๆ ส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของประชาชน

ด้านการปลูกฝังและสร้างจิตสำนัก พบว่า กล้าแสดงถึงความถูกต้องและเป็นธรรม มีจิตสำนึกหน้าที่ของตนเอง ตรวจสอบพฤติกรรมของนักการเมือง สร้างความโปร่งใสตรวจสอบได้

ด้านการป้องกันและเฝ้า พบว่า ไม่ยอมรับการซื้อสิทธิ์ขายเสียง ต่อต้านการทุจริตคอร์รับชัน ระวังการซื้อสิทธิ์ขายเสียงคนรอบตัว ไม่ซื้อสิทธิ์ขายเสียงในการเลือกตั้งทุกระดับ

ด้านการประชาสัมพันธ์ พบว่า การทำโฆษณารณรงค์ต่อต้านกการทำทุจริต การประชาสัมพันธ์เชิงรุกผ่านสื่อต่าง ๆ การติดตามการทำงานของหน่วยงานรัฐ การใช้สื่อออนไลน์ประชาสัมพันธ์

ด้านการสร้างเครือข่าย พบว่า การส่งเสริมเข้าใจในหน้าที่ของประชาชน การสนับสนุนนักการเมืองที่ซื่อสัตย์ เลิกสนับสนุนนักการเมืองที่ทุจริต สร้างจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสังคมร่วม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานภาครัฐ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการกระทำผิดการเมืองอย่างเที่ยงธรรม

2. หน่วยงานภาครัฐ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรชี้แจงหรือรณรงค์เพื่อทำความเข้าใจกับประชาชน ถึงสิทธิประโยชน์ในการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมือง

3. หน่วยงานภาครัฐ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ประชาสัมพันธ์การต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมือง

4. หน่วยงานภาครัฐ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเปิดโอกาสและให้ความคุ้มครองให้ประชาชนที่ร่วมต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางทางการเมือง

5. หน่วยงานภาครัฐ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเปิดโอกาส และประชาสัมพันธ์และให้สิทธิและสนับสนุนการสร้างเครือข่ายต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมือง

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

หน่วยงานภาครัฐ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีการรณรงค์เพื่อสร้างความเข้าใจแก่ประชาชน พร้อมทั้งประชาสัมพันธ์ข้อมูลอย่างทั่วถึง เช่น การเลือกตั้งล่วงหน้าและการตรวจสอบบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้ง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับนโยบายหน่วยงานภาครัฐส่งเสริมประชาชนเกี่ยวกับการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมือง

เอกสารอ้างอิง

พระครูศรีปริยัตยาภิมณฑ์ (นพพล เขมนโว). (2564). *การเสริมสร้างค่านิยมของประชาชนเพื่อต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมืองในเขตสัมพันธวงศ์กรุงเทพมหานคร* (สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระสร้อยทอง ปณฺญาวุโธ. (2563). *การพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตตำบลเมืองเตา อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม* (สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วิจิตร เกิดน้อย. (2563). พฤติกรรมทางการเมืองในการเลือกตั้งทั่วไปของผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งในตำบลไทยาวาส อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 9(2), 129-139.

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ. (2560). *ยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ระยะที่ 3 (พ.ศ. 2560 - 2564)*. สืบค้น 17 มกราคม 2568, จาก https://shorturl.asia/B4CNK

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. (2568). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540*. สืบค้น 17 มกราคม 2568, จาก https://shorturl.asia/0gPZx

Cohen, J. L. (1999). Changing Paradigms of Citizenship and the Exclusiveness of the Demos. *International Sociology*, 14(3), 245-268.

Yamane, T. (1967). *Statistics: An Introductory Analysis*. New York: Harper and Row.

วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์
ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 พฤษภาคม - มิถุนายน 2568 น.110-123.
JIDIR

พุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนริมคลองลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร*

BUDDHIST INTEGRATION FOR PROMOTING PEOPLE'S PARTICIPATION IN THE DEVELOPMENT OF COMMUNITIES ALONG THE LAT PHRAO CANAL, BANGKOK METROPOLIS

กัญจน์ณัฏฐ์ พฤฒยางกูร
Kanchanat Bridhyankura
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: kbridhyankura@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนริมคลองลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร 2. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักอปริหานิยธรรม 7 กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนริมคลองลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร และ 3. แนวทางพุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนริมคลองลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร ดำเนินการวิธีวิจัยแบบผสานวิธี โดยการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 336 คน โดยใช้แบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่น ทั้งฉบับเท่ากับ 0.939 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์สถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 รูปหรือคน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนริมคลองลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง 2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอปริหานิยธรรม 7 กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนริมคลองลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร พบว่า โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวก ในระดับปานกลาง (R=.790**) มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 3. แนวทางพุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนริมคลองลาดพร้าว กรุงเทพฯ พบว่า ตามหลักอปริหานิยธรรม 7 คือ การประชุมอย่างพร้อมเพรียงสม่ำเสมอต่อเนื่อง เปิดโอกาสให้ประชาชนได้ร่วมตัดสินใจและวางแผนการดำเนินงานร่วมกัน ช่วยสร้าง

*Received March 23, 2025; Revised May 17, 2025; Accepted May 19, 2025

ความสัมพันธ์ที่ดีของคนในชุมชน ลดความขัดแย้งในชุมชน การเคารพ ให้เกียรติ รับฟังความคิดเห็น ผู้อาวุโส การให้เกียรติและคุ้มครองสตรี มุ่งเน้นให้เกิดความเสมอภาคเป็นไปตามหลักประชาธิปไตย

คำสำคัญ: พุทธบูรณาการ; การมีส่วนร่วม; การพัฒนาชุมชน

Abstract

This research aimed: 1. To study the level of public participation in community development along the Lat Phrao Canal in Bangkok, 2. To examine the relationship between the Seven Principles of Non-Decline (Aparihaniya-dhamma) and public participation in community development in the same area, and 3. To propose a Buddhist-integrated approach to enhance public participation in the development of the Lat Phrao Canal community. A mixed-methods approach was employed. The quantitative phase collected data from 336 respondents using a questionnaire with a reliability coefficient of 0.939. The data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, and Pearson's correlation coefficient. The qualitative phase involved in-depth interviewing 10 key informants, and the data were analyzed using descriptive content analysis.

The results revealed that: 1. the overall level of public participation in the community development along the Lat Phrao Canal was moderate 2. there was a statistically significant positive moderate correlation between the Seven Principles of Non-Decline and public participation (R=.790** and 3. the Buddhist-integrated approach based on the Aparihaniyadhamma, Principles leading to only prosterity, suggested that regular and inclusive community meetings, participatory decision-making, mutual respect, honoring elders, gender equity, and protection of women helped foster social harmony, reduce conflict, and promote democratic equality in community development.

Keywords: Buddhist Integration; Participation; Development of Communities

บทนำ

กรุงเทพมหานคร เป็นเมืองหลวงและมหานครที่มีประชากรมากที่สุดของประเทศไทย เป็นศูนย์กลางการปกครอง การศึกษา การคมนาคมขนส่ง การเงิน การธนาคาร การสื่อสาร และความเจริญของประเทศ จึงเป็นสาเหตุทำให้มีประชากรแฝงจำนวนมากเข้ามาอยู่อาศัย เพื่อศึกษาต่อและประกอบอาชีพส่งผลให้เกิดชุมชนแออัดในหลายพื้นที่รวมถึงการบุกรุกรุกล้ำ เพื่อสร้างที่อยู่อาศัยริมคลองจำนวนมากโดยไม่ได้รับอนุญาต ซึ่งเกิดเป็นปัญหาการทำผิดกฎหมายนับเป็นการรุกล้ำพื้นที่สาธารณะและเป็นปัญหาหนึ่งในการบริหารจัดการผังเมือง เพราะแม่น้ำและลำคลองถือเป็นทางหลักในการระบายน้ำ เมื่อมีการรุกล้ำพื้นที่ริมคลองส่งผลให้กีดขวางทางหลักในการระบายน้ำ ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดน้ำท่วมกรุงเทพมหานครตลอดหลายปีที่ผ่านมา (จุมพล หนิมพาณิช, 2552)

รัฐบาลได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาการระบายน้ำอันเนื่องมาจากสิ่งปลูกสร้างรุกล้ำลำคลอง โดยมีแผนการสร้างเขื่อนคอนกรีต รื้อย้ายบ้านเรือนที่รุกล้ำ และปรับปรุงลำคลองให้กว้างและลึกขึ้น โดยนโยบายนี้ได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีสมัย นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร เมื่อปี พ.ศ. 2555 แต่เผชิญกับความล่าช้าเนื่องจากการต่อต้านจากผู้อยู่อาศัยในพื้นที่และปัจจัยอื่น ๆ ต่อมาในปี พ.ศ. 2559 ในสมัยรัฐบาลคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้จัดตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการสิ่งก่อสร้างรุกล้ำลำน้ำสาธารณะ โดยมีพลเอกประวิตร วงษ์สุวรรณ เป็นประธาน กรุงเทพมหานครได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบการสร้างเขื่อนระบายน้ำ ขณะที่กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) รับหน้าที่จัดทำแผนพัฒนาที่อยู่อาศัยสำหรับชุมชนที่ต้องรื้อย้าย โดยเริ่มดำเนินการที่คลองลาดพร้าวเป็นคลองแรก (ธีรวัฒน์ รังแก้ว, 2564)

ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ในส่วนของการที่รัฐจะต้องให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชน เพื่อก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชน ส่งเสริมให้ประชาชนและชุมชนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับนโยบายของรัฐและมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศด้านต่าง ๆ เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติงาน จะช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วมของกระบวนการมีส่วนร่วมตามแนวคิดของ Cohen & Uphoff (1980) ประกอบด้วย 1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน 3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และ 4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

นอกจากนี้จะพบได้ว่า ตลอดชุมชนริมคลองลาดพร้าวมีวัดกระจายอยู่ตลอดทั้งสองฝั่ง ได้แก่ วัดพระราม 9 กาญจนาภิเษก วัดลาดพร้าว วัดใหม่เสนา และวัดบางบัว

ซึ่งวัดเหล่านี้เป็นศูนย์รวมจิตใจและจุดศูนย์กลางของชุมชน ผู้วิจัยจึงเห็นโอกาสในการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ อปริหานิยธรรม 7 มาประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน โดยหลักอปริหานิยธรรม 7 ประกอบด้วย 1. หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ 2. พร้อมเพรียงกันประชุม 3. ไม่บัญญัติสิ่งที่ยังไม่บัญญัติไม่ล้มเลิกสิ่งบัญญัติ 4. เคารพนับถือผู้อาวุโส 5. ไม่ลุแก่อำนาจให้เกียรติสตรี 6. เคารพสถานที่สำคัญ และ 7. คุ้มครองป้องกัน อันชอบธรรม หลักธรรมดังกล่าวมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนริมคลองลาดพร้าว ผู้วิจัยมีเป้าหมายที่จะนำผลการศึกษาไปแนะนำให้แก่ผู้อยู่อาศัยและผู้นำชุมชน เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน (พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), 2548)

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนริมคลองลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร

2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง หลักอปริหานิยธรรม 7 กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนริมคลองลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร

3. เสนอแนวทางพุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนริมคลองลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) โดยการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ ประชาชนที่อยู่อาศัยริมคลองลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร จำนวน 2,087 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยกำหนดขนาดและวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง โดยการคำนวณขนาดของ (Yamane, 1973) จะได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 336 คน

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยคัดเลือกแบบเจาะจง จำนวน 10 รูปหรือคน โดยแบ่งเป็นกลุ่ม จำนวน 5 กลุ่ม ได้แก่ นักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 2 รูป นักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านรัฐศาสตร์ จำนวน 2 คน ข้าราชการ จำนวน 2 คน ตัวแทนผู้นำชุมชน จำนวน 2 คน ตัวแทนประชาชน จำนวน 2 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ เป็นแบบสอบถาม 4 ตอน 1. ปัจจัยส่วนบุคคล 2. การมีส่วนร่วมของประชาชนตามหลักอปริหานิยธรรม 7 3. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน และ 4. แบบสอบถามปลายเปิด

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์ 3 ตอน ดังนี้ 1. ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์ 2. หลักอปริหานิยธรรม 7 และ 3. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้องมูลจากแบบสอบถาม จำนวน 336 ชุด

4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 รูปหรือคน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ สถิติที่ใช้ คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ด้วยวิธีการของเพียร์สัน

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาสรุปเป็นความเรียง

ผลการวิจัย

1. ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนริมคลองลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมและรายด้าน ประกอบด้วย 1. ด้านการตัดสินใจ 2. ด้านการดำเนินงาน 3. ด้านการรับผลประโยชน์ 4. ด้านการประเมินผล

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย สวนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนริมคลองลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวม

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนริมคลองลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร	ระดับการมีส่วนร่วม		
	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
1. ด้านการตัดสินใจ	2.94	1.07	ปานกลาง
2. ด้านการดำเนินงาน	3.74	0.76	มาก
3. ด้านการรับผลประโยชน์	3.59	0.83	มาก
4. ด้านการประเมินผล	3.66	0.88	มาก
โดยรวม	**3.48**	**0.75**	**ปานกลาง**

จากตารางที่ 1 พบวา ประชาชนในชุมชนริมคลองลาดพร้าว มีระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนริมคลองลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$=3.48, S.D.=0.75) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับคา

เฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านการดำเนินงาน ($\overline{X}$=3.74, S.D.=0.76) อยู่ในระดับมาก ด้านการประเมินผล ($\overline{X}$=3.66, S.D.=0.88) อยู่ในระดับมาก ด้านด้านการรับผลประโยชน์ ($\overline{X}$=3.59, S.D.=0.83) อยู่ในระดับมาก และด้านการตัดสินใจ ($\overline{X}$=2.94, S.D.=1.07) อยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ

2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอปริหานิยธรรม 7 กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนริมคลองลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอปริหานิยธรรม 7 กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนริมคลองลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร

ค่าสัมประสิทธิสหสัมพันธ์		ตัวแปรตาม			
ตัวแปรอิสระ	การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน	1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน	3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์	4. การมีส่วนร่วมในการ ประเมินผล
หลักอปริหานิยธรรม 7	.790**	.640**	.654**	.756**	.636**
1. หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์	.563**	.622**	.246**	.572**	.411**
2. พร้อมเพรียงกันประชุม	.598**	.555**	.408**	.578**	.466**
3. ไม่บัญญัติสิ่งที่ยังไม่บัญญัติ ไม่ล้มเลิกสิ่งบัญญัติ	.462**	.561**	.192**	.357**	.390**
4. เคารพนับถือผู้อาวุโส	.652**	.455**	.582**	.611**	.590**
5. ไม่ลุแก่อำนาจให้เกียรติสตรี	.452**	.198**	.525**	.496**	.379**
6. เคารพสถานที่สำคัญ	.614**	.472**	.663**	.526**	.448**
7. คุ้มครอง ป้องกัน อันชอบธรรม	.688**	.322**	.802**	.668**	.561**

จากตารางที่ 2 พบว่า หลักอปริหานิยธรรม 7 กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนริมคลองลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร

หลักอปริหานิยธรรม 7 กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนริมคลองลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง (R=.790**) มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

หลักอปริหานิยธรรม 7 กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนริมคลองลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง (r=.640**) มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

หลักอปริหานิยธรรม 7 กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนริมคลองลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง (r=.654**) มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

หลักอปริหานิยธรรม 7 กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนริมคลองลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง (r=.756**) มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

หลักอปริหานิยธรรม 7 กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนริมคลองลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง (r=.636**) มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

3. แนวทางพุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนริมคลองลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร ตามหลักอปริหานิยธรรม 7

3.1 ด้านหมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ การหมั่นประชุมกันเนืองนิตย์เป็นเครื่องมือสำคัญในการกระจายข้อมูลข่าวสาร เปิดพื้นที่รับฟังและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและวางแผนร่วมกัน ช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน

3.2 ด้านพร้อมเพรียงกันประชุม การประชุมโดยพร้อมเพรียงกัน เริ่มและเลิกประชุม หรือทำกิจกรรมต่าง ๆ โดยพร้อมเพรียงกัน เป็นพื้นที่แลกเปลี่ยนความคิดเห็น กระจายข่าวสารข้อมูล ชี้แจงสถานการณ์ปัจจุบัน เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจและวางแผนการดำเนินงานร่วมกัน

3.3 ด้านไม่บัญญัติสิ่งที่ยังไม่บัญญัติ ไม่ล้มเลิกสิ่งบัญญัติ การไม่บัญญัติข้อบัญญัติใหม่หรือล้มล้างข้อบัญญัติเดิม เพื่อรักษาความสงบสุขและความเสมอภาคในชุมชน เมื่อสมาชิกในชุมชนเคารพกฎที่มีอยู่ ช่วยลดความขัดแย้งและปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต อย่างไรก็ตามกฎกติกาควรมีการปรับให้เหมาะสมกับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปเพื่อการนำไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.4 ด้านเคารพนับถือผู้อาวุโส การเคารพผู้อาวุโสในชุมชน การให้เกียรติรับฟังความคิดเห็น ผู้อาวุโสมักจะมีประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตและวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล สามารถนำบทเรียนต่าง ๆ มาแบ่งปันเผยแพร่ให้กับคนในชุมชน ทั้งยังถือเป็นผู้สืบทอดประเพณี วัฒนธรรมที่มีมาแต่อดีตสู่ปัจจุบันอีกด้วย

3.5 ด้านไม่ลุแก่อำนาจ ให้เกียรติสตรี การไม่ลุแก่อำนาจให้เกียรติสตรี การให้เกียรติและคุ้มครองสตรี ให้อยู่ดี ไม่ให้ถูกล่วงเกิน ข่มเหงรังแก มุ่งเน้นความเสมอภาคระหว่างเพศตามหลักประชาธิปไตย ทุกเพศควรมีโอกาสเท่าเทียมกันในการเข้าถึงการศึกษา การฝึกอบรม การจ้างงาน หรือการเปิดโอกาสให้สตรีได้รับบทบาทในการเป็นผู้นำชุมชน

3.6 ด้านเคารพสถานที่สำคัญ การให้ความเคารพสถานที่สำคัญ ปกป้องดูแลรักษาพื้นที่สำคัญของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นศาสนสถานหรือพื้นที่สาธารณะที่คนในชุมชน

ใช้ร่วมกัน เป็นทั้งสถานที่เครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ศูนย์รวมใจ และพื้นที่ทำกิจกรรมร่วมกัน การร่วมดูแลรักษาไม่ให้เสื่อมโทรม

3.7 ด้านคุ้มครอง ป้องกัน อันชอบธรรม การคุ้มครอง ป้องกัน อันชอบธรรม การจัดการให้ความอารักขา บำรุง คุ้มครอง อันชอบธรรม แก่ผู้บริสุทธิ์ สามารถนำมาปรับใช้ในการส่งเสริมการพัฒนาชุมชน ในการเลือกผู้นำชุมชน เลือกคนดี มีความสามารถ มีคุณธรรม ทำเพื่อส่วนร่วม ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน ส่งเสริมให้คนในชุมชนรู้จักรักษาสิทธิ์ที่ตนพึงจะได้รับและช่วยกันดูแลรักษาผลประโยชน์ของชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนริมคลองลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร จากผลการวิจัย ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนริมคลองลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการดำเนินงาน มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมาก ด้านการประเมินผล มีค่าเฉลี่ยรองลงมาอยู่ในระดับมาก ด้านการรับผลประโยชน์ มีค่ารองลงมาอยู่ในระดับมาก และด้านการตัดสินใจ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดอยู่ในระดับปานกลาง อาจเป็นเพราะว่า การดำเนินงานเป็นสิ่งที่คนในชุมชนสามารถปฏิบัติได้ทันที ตามแนวทางที่ผู้นำชุมชนได้ชี้แนะและการประเมินผลเอง ก็ช่วยให้สามารถตรวจสอบความพึงพอใจของคนในชุมชนไปใช้และพัฒนาแนวทางในครั้งต่อไปให้ดีขึ้น การได้รับผลประโยชน์ร่วมกันและทั่วถึง ช่วยส่งเสริมให้คนในชุมอยากมส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนมากขึ้น ร่วมกันตัดสินใจและแสดงความคิดเห็น เพื่อให้การพัฒนาชุมชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระอดิศักดิ์ วชิรปญโญ (2561) ได้วิจัยเรื่อง แนวคิดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเชิงพุทธบูรณาการ พบว่า แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนของนักสันติวิธีตะวันตก มีแนวคิดเรื่องความรู้สึกรับผิดชอบมีการเสียสละแบ่งปันผลประโยชน์และตัดสินใจร่วมกัน ส่วนแนวคิดของนักวิชาการด้านสันติวิธีของไทย มีแนวคิดว่าการมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการมีส่วนร่วมเริ่มตั้งแต่รับทราบข้อมูล รับฟัง ความคิดเห็น การตัดสินใจมีเสรีภาพ เสมอภาคในการรับรู้ร่วมกัน ร่วมตรวจสอบ สร้างความสุจริตและเป็นการปฏิบัติการมีส่วนร่วมอย่างสันติ

2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอปริหานิยธรรม 7 กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนริมคลองลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร จากผลการวิจัย ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอปริหานิยธรรม 7 กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนริมคลองลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง (R=.790**) มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีระดับความสัมพันธ์ อาจเป็นเพราะว่า

ในปัจจุบัน ประชาชนส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญกับการได้รับผลประโยชน์ของมีโอกาสที่จะตัดสินใจน้อย สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาธีระยุทธ ฐานรโต (2564) ได้วิจัยเรื่อง การมีสวนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุในอำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง พบวา 1. ระดับการมีสวนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุในอำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูกิตติญาณวิสิฐ (ธนา กิตฺติญาโณ) (2564) ได้วิจัยเรื่อง พุทธธรรมประยุกต์เพื่อพัฒนาการมีสวนร่วมทางการเมืองของประชาชน ในจังหวัด อ่างทอง พบว่า เมื่อพิจารณาจำแนกเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากโดยเรียงลำดับจากมากที่สุดไปหาน้อย ด้านการมีส่วนร่วมหมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ ด้านการมีส่วนร่วมไม่บัญญัติสิ่งที่ยังไม่บัญญัติไม่ล้มเลิกสิ่งบัญญัติ ด้านการมีส่วนร่วมคุ้มครองป้องกันอันชอบธรรม ด้านการมีส่วนร่วมด้านการมีส่วนร่วมเคารพนับถือผู้อาวุโสในพรรค ด้านการมีส่วนร่วมพร้อมเพรียงกันประชุม ด้านการมีส่วนร่วมไม่ลุแก่อำนาจ ให้เกียรติสตรี และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมเคารพสถานที่สำคัญตามลำดับ

3. แนวทางพุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนริมคลองลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายได้ว่า 1. ด้านหมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ การประชุมอย่างต่อเนื่องเป็นเครื่องมือสำคัญในการกระจายข้อมูลข่าวสารในชุมชน 2. ด้านการประชุมโดยพร้อมเพรียงกัน การทำกิจกรรมโดยพร้อมเพรียงกัน สร้างความสัมพันธ์ที่ดีของคนในชุมชน เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในตัดสินใจและวางแผนร่วมกันพ 3. ด้านการไม่บัญญัติข้อบัญญัติใหม่หรือล้มล้างข้อบัญญัติเดิม เพื่อความสงบสุขและเสมอภาคกันของคนในชุมชน เมื่อคนในชุมชนเคารพกฎกติกาที่กำหนดไว้ ช่วยลดความขัดแย้งในชุมชน ช่วยลดการเกิดปัญหาขึ้นภายหลัง 4. ด้านการเคารพผู้อาวุโสในชุมชน การเคารพ ให้เกียรติ รับฟังความคิดเห็น ผู้อาวุโสมักจะมีประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตและวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล 5. ด้านการไม่ลุแก่อำนาจให้เกียรติสตรี การให้เกียรติและคุ้มครองสตรี ให้อยู่ดี ไม่ให้ถูกล่วงเกิน ข่มเหงรังแก ยอมรับความคิดเห็นของสตรี เน้นให้เกิดความเสมอภาคระหว่างเพศ เป็นไปตามหลักประชาธิปไตย 6. ด้านการเคารพสถานที่สำคัญ การให้การเคารพสักการะ นับถือ บูชา ปกป้อง สถานที่สำคัญทั้งในอดีตและปัจจุบัน 7. ด้านการคุ้มครอง ป้องกัน อันชอบธรรม การจัดการให้ความอารักขา บำรุง คุ้มครอง แก่ผู้บริสุทธิ์ ซึ่งสามารถนำมาปรับใช้ในการเลือกผู้นำชุมชน เลือกคนดี มีความสามารถ มีคุณธรรม เห็นแก่ประโยชน์ส่วนร่วม ซึ่งสอดคล้องกับบทความวิจัยของพระมหาบรรพต กิตฺติปณฺโญ และคณะ (2565) เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลสาริกา อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมกับหลักอปริหานิยธรรม 7 อยู่ใน

ระดับสูงมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุทน ทองเล็ก (2562) เรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจังหวัดสระแก้วในการเลือกตั้งทั่วไป ปี พ.ศ. 2562 พบว่า ปัจจัยการมีส่วนร่วมทางการเมืองกับอปริหานิยธรรมมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูงทั้งในด้านสภาพสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมทางการเมืองและสื่อมวลชน

องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้จากการวิจัย สามารถสรุปได้ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัยเรื่อง พุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนริมคลองลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร สามารถสรุปได้ว่า

1. ด้านหมั่นประชุมกันเป็นประจำ คือ การประชุมอย่างต่อเนื่อง เป็นเครื่องมือสำคัญในการช่วยกระจายข้อมูลข่าวสารในชุมชน เป็นพื้นที่รับฟังและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เปิดโอกาสให้ประชาชนได้ร่วมตัดสินใจและวางแผนการดำเนินงานร่วมกัน ช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีของคนในชุมชน นำไปสู่การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

2. ด้านพร้อมเพรียงกันประชุม คือ การทำกิจกรรมโดยพร้อมเพรียงกัน เริ่มและเลิกประชุม หรือทำกิจกรรมอื่น ๆ ในชุมชนโดยพร้อมเพรียงกัน ถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีของคนในชุมชน การใช้เวลาร่วมกัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็น

ร่วมกัน เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในตัดสินใจและวางแผนร่วมกันพร้อมเพรียงกัน จะช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนได้อย่างมาก

3. ด้านไม่บัญญัติสิ่งที่ยังไม่บัญญัติ ไม่ล้มเลิกสิ่งบัญญัติ คือ การไม่บัญญัติข้อบัญญัติใหม่หรือล้มล้างข้อบัญญัติเดิม มีวัตถุประสงค์เพื่อความเสมอภาคกันของคนในชุมชน เมื่อคนในชุมชนเคารพกฎกติกาที่กำหนดไว้ ช่วยลดความขัดแย้งในชุมชน ช่วยลดการเกิดปัญหาขึ้นภายหลังได้ อย่างไรก็ตามกฎกติกา ก็ควรปรับเปลี่ยนไปตามยุคตามสมัยให้เหมาะสมกับการนำไปใช้

4. ด้านเคารพนับถือผู้อาวุโส คือ การให้เกียรติ รับฟังความคิดเห็นของผู้อาวุโส ผู้อาวุโสมีอายุที่มากกว่า อาจหมายรวมไปถึงมีประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตและวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล สามารถนำบทเรียนมาแบ่งปันกับผู้อื่นในชุมชนได้

5. ด้านไม่ลุแก่อำนาจ ให้เกียรติสตรี คือ การให้เกียรติและคุ้มครองสตรี ให้อยู่ดีไม่ให้ถูกล่วงเกิน ข่มเหงรังแก คือ การยอมรับความแตกต่างและความเสมอภาคระหว่างเพศตามหลักประชาธิปไตย การเข้าถึงการศึกษา การฝึกอบรม และการจ้างงานหรือการเปิดโอกาสให้สตรีมีบทบาทในฐานะผู้นำชุมชนจะเพิ่มมุมมองที่หลากหลายและรอบคอบนำไปสู่การพัฒนาชุมชนและแก้ไขปัญหาที่มีประสิทธิภาพ

6. ด้านเคารพสถานที่สำคัญ คือ การให้การเคารพสักการะ นับถือ บูชา ปกป้องสถานที่สำคัญ ศาสนสถานและพื้นที่สำคัญเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ศูนย์รวมใจและแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมของชุมชน การช่วยกันดูแลรักษาสถานที่สำคัญเหล่านี้ ช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและส่งเสริมการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

7. ด้านคุ้มครอง ป้องกัน อันชอบธรรม คือ การจัดการให้ความอารักขา บำรุงคุ้มครอง อันชอบธรรม แก่ผู้บริสุทธิ์ สามารถนำมาปรับใช้ในการส่งเสริมการพัฒนาชุมชนในการเลือกผู้นำชุมชน เลือกคนดี มีความสามารถ มีคุณธรรม ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน ทำเพื่อส่วนร่วม ส่งเสริมให้คนในชุมชน รู้จักปกป้อง ป้องกัน รักษาสิทธิ์ที่ประชาชนพึงจะได้รับ และช่วยกันดูแลรักษาผลประโยชน์ของคนในชุมชน

การมีส่วนร่วม 4 ด้าน ประกอบด้วย 1. ด้านการตัดสินใจ 2. ด้านการดำเนินงาน 3. ด้านการรับผลประโยชน์ 4. ด้านการประเมินผล สามารถสรุปได้ ดังนี้

1. ด้านการตัดสินใจ การตัดสินใจมีความสำคัญอย่างมากต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนริมคลองลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร โดยการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพควรเป็นการตัดสินใจร่วมกันของคนในชุมชน ผ่านการสำรวจความคิดเห็น การแลกเปลี่ยนมุมมอง เพื่อให้เข้าใจปัญหาและความต้องการที่แท้จริง

2. ด้านการดำเนินงาน การดำเนินงาน มีบทบาทในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชน โดยการดำเนินงานที่ดีควรเป็นไปตามแผนที่วางไว้ มีเป้าหมายและระยะเวลา

ชัดเจน มีการจัดตั้งคณะทำงานและแบ่งหน้าที่อย่างชัดเจน โปร่งใสและตรวจสอบได้ จึงจะสร้างความเชื่อมั่นและกระตุ้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

3. ด้านการได้รับผลประโยชน์ การได้รับประโยชน์ของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ควรมีการแบ่งสรรผลประโยชน์และกระจายผลประโยชน์ให้ทั่วถึง มีความเป็นธรรม สามารถตรวจสอบได้ การได้รับผลประโยชน์มีทั้งในแง่ของผลประโยชน์โดยภาพรวมของชุมชน ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม สภาพแวดล้อมความมอยู่ รวมถึงภาคครัวเรือน ซึ่งจะส่งผลโดยตรงต่อความเข้มแข็งของชุมชนรวมไปถึงคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน

4. ด้านการประเมินผล การประเมินผลจะช่วยชี้วัดว่าการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ การประเมินอย่างสม่ำเสมอจะช่วยวิเคราะห์ทั้งความสำเร็จและข้อผิดพลาดจากการดำเนินงาน เพื่อปรับปรุงให้ดีขึ้น หรือเหมาะสมมากขึ้นในครั้งต่อ ๆ ไป การติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่องจึงนำไปสู่การพัฒนาที่มีประสิทธิผลและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สำนักงานเขตและผู้นำชุมชนควรส่งเสริมและสนับสนุนประชาชนให้ได้รับโอกาสในการมีส่วนร่วมในตัดสินใจอย่างสม่ำเสมอ ดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ระยะเริ่มต้น ระยะวางแผน และระยะดำเนินการตามแผนหรือตามลำดับขั้นตอน

2. สำนักงานเขตและผู้นำชุมชนควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนได้รับผลประโยชน์จากการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน เพื่อช่วยกระตุ้นการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนลำดับต่อไป

3. สำนักงานเขตและผู้นำชุมชนควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนเห็นความสำคัญกับการเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินผลด้านต่าง ๆ ในการพัฒนาชุมชน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. สำนักงานเขตและผู้นำชุมชนควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนเข้าร่วมการประชุมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อรับฟังข้อมูลข่าวสาร แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ร่วมกันคิด ร่วมกันตัดสินใจ เป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างคนในชุมชน อันนำไปสู่การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

2. สำนักงานเขตและผู้นำชุมชนควรส่งเสริมให้ประชาชนเข้าร่วมประชุมอย่างพร้อมเพรียง เพื่อให้การประชุมมีประสิทธิภาพ สร้างความเป็นหนึ่งเดียว ควบคู่กับการปลูกฝังค่านิยมการทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์ร่วมกันด้วยความสามัคคี เสียสละและมุ่งประโยชน์ส่วนรวม เพื่อสร้างพลังความร่วมมือที่นำไปสู่การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

3. สำนักงานเขตและผู้นำชุมชนควรส่งเสริมให้ประชาชนเคารพหลักการสำคัญ ไม่นำเสนอกฎที่คนส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยและไม่ล้มล้างสิ่งที่ตกลงกันไว้แล้วโดยปราศจากการยอมรับร่วม ต้องผ่านการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย

4. สำนักงานเขตและผู้นำชุมชนควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชน เห็นด้วยกับการสนับสนุนเกื้อกูล สงเคราะห์และการดูแลเอาใจใส่ ตลอดถึงการเคารพการตัดสินใจให้เกียรติความคิดเห็นของผู้อาวุโสในชุมชน อันเป็นรากฐานสำคัญของสังคมที่เข้มแข็ง

5. สำนักงานเขตและผู้นำชุมชนควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนให้เกียรติสตรี ละเว้นการนินทาว่าร้าย หรือกล่าวถ้อยคำที่ลดทอนคุณค่า ส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ อันจะนำไปสู่สังคมที่มีความเสมอภาค เป็นไปตามหลักประชาธิปไตย

6. สำนักงานเขตและผู้นำชุมชนควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของการร่วมกันดูแลรักษา ฟื้นฟู และทะนุบำรุงสถานที่สำคัญของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นศาสนสถาน แหล่งเรียนรู้ พื้นที่สาธารณะ หรือสถานที่ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสื่อมโทรมหรือสูญหายไปตามกาลเวลา

7. สำนักงานเขตและผู้นำชุมชนควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชน เคารพและให้เกียรติต่อเจดีย์หรือสถานที่สำคัญในชุมชน ซึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจและสัญลักษณ์แห่งความศรัทธา เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมและสร้างความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของชุมชน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมและเสริมสร้างความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตย

2. ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดกรุงเทพมหานคร

3. ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องการพัฒนาภาวะผู้นำเพื่อช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการเลือกผู้นำของประชาชน

เอกสารอ้างอิง

จุมพล หนิมพานิช. (2552). *การวิเคราะห์นโยบาย : ขอบข่าย แนวคิด ทฤษฎี และกรณีตัวอย่าง* (พิมพ์ครั้งที่ 4). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ธีรวัฒน์ รังแก้ว. (2564). *บ้านใหม่-ชีวิตใหม่ของชาวชุมชนรมคลองลาดพร้าว-เปรมประชากรฯ*. สืบค้น 12 พฤศจิกายน 2566, จาก https://web.codi.or.th/20210716-25758/

พระครูกิตติญาณวิสิฐ (ธนา กิตฺติญาโณ). (2564). *พุทธธรรมประยุกต์เพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดอ่างทอง* (ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2548). *พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ชุดคำวัด*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เลี่ยงเชียง.

พระมหาธีระยุทธ ฐานรโต. (2564). *การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุในอำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง* (สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาบรรพต กิตฺติปญฺโญ และคณะ. (2565). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนขององค์การบริหารส่วน ตำบลสาริกา อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์*, 5(1), 68-79.

พระอดิศักดิ์ วชิรปญฺโญ. (2561). แนวคิดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเชิงพุทธบูรณาการ. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์*, 6(4), 1810-1821.

สุทน ทองเล็ก. (2563). *การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจังหวัดสระแก้วในการเลือกตั้งทั่วไป ปี พ.ศ. 2562* (ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

Cohen, J. M. & Uphoff, N. T. (1980). *Participations Place in Rural Development: Seeking Clarity through Specificity*. New York: World Developments.

Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed.). Tokyo: Aoyama Gakuin University.

วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์
ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 พฤษภาคม - มิถุนายน 2568 น.124-136.

การส่งเสริมความตระหนักรู้แบบสัมมาชีพปลอดภัยของครัวเรือนลุ่มอ่างเก็บน้ำแม่สะลวม อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่*

PROMOTING AWARENESS OF SAFE LIVELIHOOD AMONG HOUSEHOLDS OF THE LOWLAND COMMUNITIES SOUTH OF MAE SALUAM DAM IN PHRAO DISTRICT, CHIANGMAI PROVINCE

เติมศักดิ์ ทองอินทร์, วัชรินทร์ ชาญศิลป์, ประณต นันทิยะกุล,
ยุทธนา ปราณีต, กาญจนา ดำจุติ
Termsak Thong-in, Vacharin Chansilp, Pranote Nantiyakul,
Yuttana Praneet, Kanjana Damjutti
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: termsak.tho@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาการตระหนักรู้แบบสัมมาชีพปลอดภัย 2. ศึกษาองค์ประกอบของการส่งเสริมความตระหนักรู้แบบสัมมาชีพปลอดภัยและ 3. ประยุกต์หลักพุทธธรรมเป็นแนวทางส่งเสริมความตระหนักรู้แบบสัมมาชีพปลอดภัยของครัวเรือนลุ่มอ่างเก็บน้ำแม่สะลวม อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ใช้ระเบียบการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 25 รูปหรือคน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ จำนวน 8 รูปหรือคน ด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่มีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนาความ

ผลการวิจัยพบว่า 1. การตระหนักรู้แบบสัมมาชีพปลอดภัยของครัวเรือนยึดคำสอนทางพระพุทธศาสนาในการดำเนินชีวิต มีการประกอบอาชีพตามสภาพแวดล้อมส่วนใหญ่ทำสวนลำไยเป็นพืชเศรษฐกิจ มีความตระหนักในการใช้สารเคมีทำการเกษตรให้ความสำคัญกับความมั่นคงในชีวิต สุขภาพกาย สุขภาพใจ และสิ่งแวดล้อมรอบตัว 2. องค์ประกอบของการส่งเสริมความตระหนักรู้ของครัวเรือนในอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ 4 ด้าน คือ 1. ด้านค่านิยม ทำเกษตรอย่างรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม การเพาะปลูกเลียนแบบพืชผลที่ได้รับความนิยมจากรุ่นสู่รุ่น 2. ด้านรูปแบบทางความคิด มีการอนุรักษ์แหล่งน้ำและทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน 3. ด้านการปรับตัว ส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม และ 4. ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล คนในชุมชนมีการช่วยเหลือกัน

*Received April 19, 2025; Revised May 21, 2025; Accepted May 26, 2025

เพื่อทำการเกษตรร่วมกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 3. การประยุกต์หลักอิทธิบาท 4 เพื่อเป็นแนวทางการส่งเสริมความตระหนักรู้แบบสัมมาชีพปลอดภัยของครัวเรือนในอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ดังนี้ หลักฉันทะ การมีความพึงพอใจต่ออาชีพทำเกษตร และถ่ายทอดประสบการณ์การประกอบอาชีพยังรุ่นต่อไป หลักวิริยะ มีความเพียรพยายามทำการเกษตรแบบไม่ใช้สารเคมี ทำการเกษตรด้วยความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม หลักจิตตะ มีความใส่ใจในการประกอบอาชีพ และการใช้สารเคมี ตระหนักรู้ความปลอดภัยจากการประกอบอาชีพ หลักวิมังสา มีการวางแผน ติดตามข่าวสารทางการเกษตร ทบทวนการทำการเกษตรที่ต้องทำควบคู่กับการอนุรักษ์แหล่งน้ำ แหล่งประกอบอาชีพ ลดการใช้สารเคมีในชุมชน
คำสำคัญ: การส่งเสริม; ความตระหนักรู้; สัมมาชีพปลอดภัย; หลักอิทธิบาท 4

Abstract

This research article aimed: 1. To study awareness of safe right livelihood; 2. To examine the components of promoting awareness of safe right livelihood; and 3. To apply Buddhist principles as a guideline for promoting awareness of safe right livelihood among households at the Mae Saluam Reservoir Basin, Phrao District, Chiang Mai Province. The study employed a qualitative research design, collecting data from 2 5 key informants and conducting a focus group discussion with 8 participants, using a structured in-depth interview. Data were analyzed using descriptive analysis.

The findings revealed that: 1. The households' awareness of safe right livelihood was based on Buddhist teachings, with livelihoods adapted to the local environment, primarily focusing on longan cultivation as an economic crop. Households were aware of the safe use of agricultural chemicals, valued life stability, physical and mental health, and environmental well-being; 2. The components of promoting awareness among households in Phrao District comprised four aspects: 1. Values practicing environmentally responsible agriculture and following generational farming practices; 2. Cognitive patterns conserving local water sources and natural resources; 3. Adaptation promoting organic farming and reducing environmental harm; and 4. Interpersonal relationships fostering mutual support within the community for both agricultural production and environmental conservation; 3. The application of the Four Iddhipada (Bases of Accomplishment) principles

as a guideline for promoting awareness of safe right livelihood was as follows: Chanda (aspiration) satisfaction with farming and intergenerational knowledge transfer; Viriya (effort) perseverance in chemical-free and environmentally responsible agriculture; Citta (attention) mindful practice in occupational activities and chemical use, with awareness of occupational safety; and Vimamsa (investigation) planning, staying informed on agricultural trends, and continuously reviewing farming practices to align with environmental conservation, reduce chemical usage, and sustain community livelihoods.
Keywords: Promoting; Awareness; Safe Occupation; Iddhipada 4

บทนำ

อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ มีคำขวัญ คือ เมืองเก่าวังหิน ถิ่นประเพณีล้ำค่า บูชาพระเจ้าล้านทอง เรืองรองเกษตรกรรม แดนธรรมหลวงปู่แหวน จากคำขวัญนี้ซึ่งมีคำว่าเกษตรกรรม เป็นเครื่องแสดงให้รับรู้ถึงอาชีพของประชาชนอย่างแท้จริง พื้นที่รายรอบมีลักษณะทิวเขาสูงสลับซับซ้อน อันประกอบด้วยป่าไม้ ที่ราบสูง ที่ราบลุ่ม มีแหล่งน้ำธรรมชาติไหลผ่าน อาชีพการเกษตรแบบผสมผสานของประชาชนในอำเภอพร้าวมีส่วนเชื่อมโยงกับเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งเป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ แต่การดำเนินกิจการทางการเกษตรของประชาชนส่วนใหญ่ยังต้องพึ่งพาปุ๋ยเคมี ยาฆ่าแมลง และสารเร่งผลผลิต การใช้สารเร่งผลผลิตนี้ทำให้มีเหตุการณ์เกิดการระเบิดของการเก็บสารเคมีในอำเภอพร้าว ในปี พ.ศ. 2566 และปี พ.ศ. 2542 เกิดที่อำเภอสันป่าตอง ปี พ.ศ. 2557 เกิดที่อำเภอดอยเต่า ปี พ.ศ. 2560 เกิดที่อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ปี พ.ศ. 2562 เกิดอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดจันทบุรี ทำให้มีผู้เสียชีวิตและทรัพย์สินเสียหาย เป็นเหตุการณ์อันเนื่องจากการไม่ระมัดระวังในการจัดเก็บ ปุ๋ยเคมี ปุ๋ยยูเรีย และวัตถุอันตรายทางการเกษตร ซึ่งเป็นสารที่เกษตรกรนิยมใช้ (สำนักควบคุมพืชและวัสดุการเกษตร, 2567) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจเกี่ยวกับความตระหนักรู้การประกอบอาชีพแบบสัมมาชีพปลอดภัยของครัวเรือนลุ่มอ่างเก็บน้ำแม่สะลวม อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพส่งผลต่อความปลอดภัยในอาชีพ คุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ สภาพแวดล้อม แหล่งน้ำ และความรู้ความปลอดภัยของการใช้สารเคมีทางการเกษตร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการตระหนักรู้แบบสัมมาชีพปลอดภัยของครัวเรือนลุ่มอ่างเก็บน้ำแม่สะลวม อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบการตระหนักรู้แบบสัมมาชีพปลอดภัยของครัวเรือนลุ่มอ่างเก็บน้ำแม่สะลวม อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

3. เพื่อนำเสนอการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อการส่งเสริมความตระหนักรู้แบบสัมมาชีพปลอดภัยของครัวเรือนลุ่มอ่างเก็บน้ำแม่สะลวม อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

โดยคัดเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย 1. เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 25 รูปหรือคน เลือกแบบเจาะจงบุคคลสำคัญในพื้นที่ที่มีความรู้ในเรื่องของการประกอบอาชีพของชุมชน แบ่งเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ 1. กลุ่มพระสงฆ์และนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา 2. กลุ่มผู้นำท้องที่ 3. กลุ่มตัวแทนเกษตรกรหรือประชาชน 4. กลุ่มเกี่ยวข้องด้านการเกษตร สิ่งแวดล้อม พัฒนาสังคม อ่างเก็บน้ำ 5. กลุ่มผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือบุคลากร อบต. และการสนทนากลุ่มเฉพาะจำนวน 8 รูปหรือคน และแบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่มีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนาความ เพื่อสรุปและรับรองผลการวิจัย

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ประกอบด้วย 4 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 สอบถามข้อมูลส่วนบุคคล ตอนที่ 2 สอบถามข้อมูลเกี่ยวกับการตระหนักรู้แบบสัมมาชีพปลอดภัยของครัวเรือนลุ่มอ่างเก็บน้ำแม่สะลวม อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ตอนที่ 3 สัมภาษณ์เกี่ยวกับองค์ประกอบของการส่งเสริมความตระหนักรู้แบบสัมมาชีพปลอดภัย ตอนที่ และตอนที่ 4 การประยุกต์หลักอิทธิบาท 4 เพื่อเป็นแนวทางการส่งเสริมความตระหนักรู้แบบสัมมาชีพปลอดภัยของครัวเรือนในอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ 4 ประเด็น คือ 1. ด้านค่านิยม 2. ด้านรูปแบบทางความคิด 3. ด้านการปรับตัว 4. ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ โดยสัมภาษณ์ตามที่กำหนดไว้ จนครบทุกประเด็นและนำผลการวิจัยที่ได้มาทำการสนทนากลุ่มเพื่อหาข้อสรุป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลมาเรียบเรียง และจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ตีความหมายเชื่อมโยงความสัมพันธ์เพื่อหาคำตอบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัย

1. การตระหนักรู้แบบสัมมาชีพปลอดภัยของครัวเรือนลุ่มอ่างเก็บน้ำแม่สะลวม อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การประกอบอาชีพมีลักษณะที่เป็นไปตามสภาพแวดล้อม มีคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องกำกับการดำเนินชีวิต ความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งอาหาร แหล่งน้ำ และสภาพอากาศ มีการประกอบอาชีพโดยสุจริต คนในพื้นที่มีความผูกพันดำรงชีพแบบพออยู่พอกิน มีการตระหนักรู้ในการประกอบอาชีพทำการเกษตรแบบสัมมาชีพปลอดภัย ยึดคำสอนทางพระพุทธศาสนาในการดำเนินชีวิต มีการประกอบอาชีพตามสภาพแวดล้อม ส่วนใหญ่ทำสวนลำไยเป็นพืชเศรษฐกิจ มีความตระหนักในการใช้สารเคมีทำการเกษตร ให้ความสำคัญกับความมั่นคงในชีวิต สุขภาพกาย สุขภาพใจและสิ่งแวดล้อมรอบตัว

2. องค์ประกอบของการส่งเสริมความตระหนักรู้แบบสัมมาชีพปลอดภัยของครัวเรือนลุ่มอ่างเก็บน้ำแม่สะลวม อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ โดยความตระหนักรู้ในส่วนบุคคลได้แยกออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้ 1. ด้านค่านิยม สรุปได้ว่า ค่านิยมส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการประกอบอาชีพเกษตรกรจำนวนมากยังพึ่งพาปุ๋ยเคมี ยาฆ่าแมลงและสารเร่งผลผลิต การเลียนแบบพืชผลที่ได้รับความนิยมตามคำบอกเล่า ซื่อสัตย์ ขยันและความกตัญญูเป็นส่วนสำคัญที่สร้างความมั่นคงให้แก่ครอบครัวเกษตรกร ด้านการทำการเกษตร ชาวบ้านมีการสืบทอดความรู้จากรุ่นสู่รุ่น 2. ด้านรูปแบบทางความคิด สรุปได้ดังนี้ มีแนวคิดลดการใช้สารเคมี ใช้ปุ๋ยอินทรีย์และปุ๋ยหมักจากธรรมชาติแทน เพื่อลดผลกระทบต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อมในระยะยาว การปลูกพืชแบบอินทรีย์ เป็นการลงทุนเพื่อสุขภาพของตนเอง ครอบครัว และชุมชน ให้ความสำคัญกับการผลิตอาหารที่ปลอดภัยและไร้สารพิษ และรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม การสร้างความรู้และความเข้าใจในชุมชนมีการแลกเปลี่ยนความรู้และฝึกอบรมด้านเกษตรปลอดภัย เช่น การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ลดการใช้สารเคมี การทำเกษตรแบบยั่งยืนเพื่อพัฒนาชุมชน ให้ชุมชนเข้มแข็งและมีความมั่นคง 3. ด้านการปรับตัว สรุปได้ว่า เพื่อส่งเสริมการเกษตร มีการจัดการน้ำ ชุมชนมีการส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ที่ไม่ใช้สารเคมี เริ่มตระหนักถึงผลกระทบจากการใช้สารเคมี และหันมาปลูกพืชที่ทนทานต่อภัยธรรมชาติ เช่น พืชท้องถิ่นและพืชหมุนเวียนเพื่อรักษาความอุดมสมบูรณ์ของดิน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชาวบ้าน การร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก เพื่อพัฒนาแนวทางการเกษตรที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมและปรับตัว

ให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติ โดยใช้วิธีการเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม 4. ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล สรุปได้ว่า ประชาชนให้ความสำคัญกับการช่วยเหลือเกื้อกูลกันทั้งในด้านการทำการเกษตร การพัฒนาชุมชนการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์การทำการเกษตรปลอดสารพิษ เลือกใช้วิธีการเกษตรที่ปลอดภัยจากสารเคมี การพึ่งพาตนเอง และการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม โดยไม่ต้องพึ่งพาสารเคมีหรือการทำการเกษตรที่ทำลายธรรมชาติ ชุมชนมีการส่งเสริมให้เด็กๆ เข้าใจถึงความสำคัญของการรักษาสิ่งแวดล้อม การทำกิจกรรมร่วมกันในครอบครัว การทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันในครอบครัว การเสริมสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัวและการตระหนักถึงการดำเนินชีวิตที่ยั่งยืน

3. การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อการส่งเสริมความตระหนักรู้แบบสัมมาชีพปลอดภัยของครัวเรือนในอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ มีแนวทางดังนี้ 1. หลักฉันทะ หมายถึง ความพึงพอใจในการทำการเกษตรแบบปลอดภัยและเป็นอยู่อย่างพอเพียง สรุปได้ดังนี้ 1. ความพอใจในอาชีพการเกษตร มีการพัฒนาตนเอง ความมีระเบียบวินัยในการประกอบอาชีพและร่วมรักษาแหล่งน้ำ ตลอดถึงความตั้งใจเป็นความรู้สึกภูมิใจในท้องถิ่น 2. การปลูกฝังความรักความศรัทธาในอาชีพ การสืบทอดความคิดประสบการณ์จากอาชีพ 3. การเตรียมพร้อมจากประสบการณ์ การทำอาชีพที่สุจริตและความรู้ความเข้าใจในการดูแลต้นลำไย ทำให้เกิดโอกาสของการพัฒนาอาชีพ พัฒนาความรู้ความก้าวหน้า 4. ทำการเกษตรด้วยความเสียสละมุ่งอนุรักษ์แหล่งน้ำ ทำด้วยความรับผิดชอบต่อธรรมชาติ 2. หลักวิริยะ หมายถึง ขยันหมั่นเพียร มีความพยายาม หาความรู้ ผู้วิจัยสรุปได้ดังนี้ 1. การขยันทำการเกษตร และคอยติดตามข่าวสารต่าง ๆ อยู่เสมอ 2. การประกอบอาชีพยึดหลักคำสอนทางศาสนาพุทธ อดทน เพื่อดูแลสุขภาพของผู้ปลูก ผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อม เช่น ดินเสื่อมสภาพ น้ำเสีย 3. ความกล้าที่จะปรับใช้แบบแผนการประกอบสัมมาชีพแบบปลอดภัย ลดการใช้สารเคมี ชุมชนลดความเสี่ยงและได้ประโยชน์สูงสุด 4. ทำการเกษตรเป็นเกษตรกรที่มีความสุขกับส่งแวดล้อมและสังคมรอบข้าง 3. หลักจิตตะ ความเข้าใจและใส่ใจในงาน ผู้วิจัยสรุปได้ดังนี้ 1. การปลูกฝังให้มีความใส่ใจที่จะรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมตั้งแต่เด็ก รักษาแหล่งน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภค ในการดำเนินชีวิต ตั้งใจประกอบอาชีพที่ลดการใช้สารเคมี มีการพัฒนาให้มีรายได้ที่มากขึ้น ใส่ใจสุขภาพของผู้ปลูก ผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อม ให้ความร่วมมือต่อกันในการถ่ายทอดความรู้เกษตรปลอดภัย 2. การติดตามข่าวสารการทำมาหากินในอาชีพเกษตร 3. การคิดวางแผนการประกอบอาชีพด้วยสติปัญญาอย่างเต็มที่ การเรียนรู้และเข้าใจดีถึงเรื่องน้ำ พันธุ์พืช การตลาด การใช้ปุ๋ยธรรมชาติ 4. ประสบการณ์ความปลอดภัยจากการประกอบอาชีพ การใช้สารเคมี ต้องแสวงหาความรู้ความเข้าใจจากหน่วยงานในพื้นที่ 4. หลักวิมังสา หมายถึง การตรวจสอบ การไตร่ตรอง

สรุปได้ดังนี้ 1. ทำงานด้วยสติปัญญาคิดทบทวนใคร่ครวญอยู่เสมอ การทำการเกษตรที่ต้องทำควบคู่กับการอนุรักษ์แหล่งน้ำ แหล่งประกอบอาชีพ 2. ปรึกษาหาความรู้ เพื่อให้คนในพื้นที่เดียวกันมีความรู้เรื่องสัมมาชีพปลอดภัย ในแหล่งพื้นที่ทำกิน ปลอดภัยทั้งน้ำ ดิน คนที่อยู่อาศัย 3. ติดตามฟังข่าวสาร นำเอาวิธีการใหม่ ๆ ความคิดใหม่ ๆ เพื่อการทำการเกษตรอินทรีย์ 4. การวางแผนเตรียมการไว้สำหรับปัญหาอากาศ การส่งน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค

อภิปรายผลการวิจัย

1. การตระหนักรู้แบบสัมมาชีพปลอดภัยของครัวเรือนลุ่มอ่างเก็บน้ำแม่สะลวม อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้ พบว่า การตระหนักรู้ของครัวเรือนในอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ยึดคำสอนทางพระพุทธศาสนาในการดำเนินชีวิต มีการประกอบอาชีพตามสภาพแวดล้อม ส่วนใหญ่ทำสวนลำไยเป็นพืชเศรษฐกิจ มีความตระหนักในการใช้สารเคมีทำการเกษตร ให้ความสำคัญกับความมั่นคงในชีวิต สุขภาพกาย สุขภาพใจ และสิ่งแวดล้อมรอบตัว ความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งอาหาร การมีแหล่งน้ำทำให้มีทางเลือกในการประกอบอาชีพสร้างความมั่นคงในชีวิต ประกอบอาชีพโดยสุจริต การดำรงชีพแบบพออยู่พอกิน มีการปรับตัวตามสภาพภูมิอากาศ รับข่าวสารความรู้ ปัญหาเรื่องน้ำ การตลาด การสร้างรายได้ ความช่วยเหลือของภาครัฐ ความผูกพันกับถิ่นเกิด ความสุขตามสภาพของคนชนบท ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุเทพ พันประสิทธิ์ (2553) ได้ศึกษาพบว่า รูปแบบกิจกรรมการเกษตรของเกษตรกรตัวอย่างเป็นการเกษตรแบบไร่นาส่วนผสมที่มีระบบการผลิตในรูปแบบของพืชประมงปศุสัตว์โดยเน้นในรูปแบบข้าวพืชสวนประมงปศุสัตว์และมีสัดส่วนการดำเนินกิจกรรมการเกษตรแตกต่างกันโดยสภาพแวดล้อมวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของหทัยชนก คะตะสมบูรณ์ (2566) ที่พบว่า คนในชุมชนมีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลง เรียนรู้ได้ด้วยเชิงประจักษ์ในพฤติกรรม ผ่านกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพ การอบรม เพื่อการพัฒนาศักยภาพของชุมชนอย่างต่อเนื่อง การเรียนรู้ร่วมกันในชุมชน การนำชุมชนไปเรียนรู้ร่วมกับชุมชนอื่นและชุมชนพื้นที่อื่นมาเรียนรู้ร่วมกันพร้อม กับการพัฒนานวัตกรรมชุมชนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ

2. องค์ประกอบของการส่งเสริมความตระหนักรู้แบบสัมมาชีพปลอดภัยของครัวเรือนลุ่มอ่างเก็บน้ำแม่สะลวม อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่าองค์ประกอบที่สร้างความตระหนักรู้ แยกเป็น 4 ด้าน คือ 1. ด้านค่านิยม 2. ด้านรูปแบบทางความคิด 3. ด้านการปรับตัว และ 4. ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล อภิปรายได้ว่าค่านิยม การปลูกฝังค่านิยมตั้งแต่วัยเด็กในด้านความซื่อสัตย์ ความขยัน และความกตัญญู

ต่อการทำการเกษตร ด้านการทำการเกษตร มีการสืบทอดความรู้จากรุ่นสู่รุ่น ทั้งเรื่องดิน การดูแลพืช การใช้ปุ๋ยและสารอินทรีย์ รวมถึงการปรับตัวใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มผลผลิต เช่น แหล่งน้ำจากอ่างเก็บน้ำที่ช่วยให้การปลูกพืชมีผลผลิตตลอดปี ส่งเสริมรายได้และคุณภาพชีวิต การปรับปรุงเทคโนโลยีการเกษตร ด้านรูปแบบทางความคิด ปัจจุบันประชาชนบริเวณลุ่มอ่างเก็บน้ำ ตระหนักถึงการใช้สารเคมี หลายคนเลือกทำการเกษตรโดยพึ่งพาสารเคมีให้น้อยลงหรือหันมาใช้ปุ๋ยอินทรีย์และปุ๋ยหมักจากธรรมชาติมากขึ้น เพื่อลดผลกระทบต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อมในระยะยาว ทำการเกษตรอย่างรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม ช่วยรักษาสมดุลของธรรมชาติ สอดคล้องกับงานวิจัยของสนั่น คำพิมพ์ และศุภวัฒนากรณ์ วงศ์ธนวสุ (2561) พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติและค่านิยมเชิงบวกต่อการประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยมองว่าอาชีพเกษตรกรรมยังเป็นอาชีพที่มีความมั่นคง คือมีรายได้พอเลี้ยงชีพ มีความเป็นอิสระพึ่งพาตนเองได้ ส่วนที่เหลือมองว่าเป็นอาชีพที่มีความเสี่ยงต่อภัยธรรมชาติ มากกว่าร้อยละ 93 ยังมีความประสงค์ที่จะสานต่ออาชีพเกษตรกรรมของผู้ปกครองต่อไปในอนาคต และต้องการที่จะให้บุตรหลานสานต่ออาชีพเกษตรกรรมจากตน ร้อยละ 85 และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของณรัฐวรรณ มุสิก (2557) พบว่า เกษตรกรมีความคิดเห็นด้วยเกี่ยวกับคุณภาพการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านความพอประมาณ ด้านความมีเหตุผล และด้านความรู้ความเข้าใจ มีความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงบวกกับคุณภาพการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจ

3. การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อเป็นแนวทางการส่งเสริมความตระหนักรู้แบบสัมมาชีพปลอดภัยของครัวเรือนในอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ตามหลักอิทธิบาท 4 สรุปได้ว่า หลักฉันทะ สะท้อนความพึงพอใจในการเกษตรปลอดภัย โดยเกษตรกรมีวินัยรักอาชีพ ภูมิใจในท้องถิ่น สืบทอดประสบการณ์ ทำด้วยความสุจริต เสียสละและรับผิดชอบต่อธรรมชาติ เพื่อพัฒนาอาชีพอย่างยั่งยืน หลักวิริยะ มีความเพียรในการทำเกษตรอย่างรู้เท่าทัน ขยันหมั่นเรียนรู้ ปรับใช้แนวทางปลอดภัย ยึดหลักพุทธศาสนา อดทน ลดสารเคมี ใส่ใจสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างสุขทั้งตนเอง ครอบครัว และชุมชนอย่างยั่งยืน หลักจิตตะ ความใส่ใจและเข้าใจในงาน เกษตรกรมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม วางแผนด้วยสติ เรียนรู้เรื่องน้ำ พันธุ์พืช ตลาด ใช้ปุ๋ยธรรมชาติ ถ่ายทอดความรู้ร่วมกัน ลดสารเคมี เพื่อสุขภาพและความมั่นคงในอาชีพ หลักวิมังสาคือการคิดไตร่ตรองก่อนลงมือ เกษตรกรใช้สติปัญญาทบทวนการทำงาน ควบคู่อนุรักษ์แหล่งน้ำ หาความรู้ร่วมกัน พัฒนาเกษตรปลอดภัย ติดตามข่าวสาร นำแนวคิดใหม่ปรับใช้ วางแผนรับมือปัญหาอากาศและการใช้น้ำเพื่อความมั่นคงยั่งยืน โดยการปลูกฝังความรับผิดชอบและการเอาใจใส่ต่อการทำเกษตรปลอดภัยเพื่อสร้างสุขภาพและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน เริ่มจากการสร้างจิตสำนึกให้ครัวเรือนมี

ความใส่ใจในการใช้วิธีการเกษตรปลอดสารเคมี โดยจัดกิจกรรมให้ความรู้ที่แสดงถึงผลกระทบเชิงลบจากการใช้สารเคมีต่อครัวเรือนและชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระบุญเพ็ง สิทธิวงษา (2562) ได้วิจัยเรื่อง การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารจัดการท้องถิ่นของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลสีออ อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่า มีแนวทางพัฒนาการใช้หลักแนวทางการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการจัดการท้องถิ่นของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลสีออ อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี ดังนี้ 1. ด้านฉันทะ ใช้ความพอใจพิจารณาในการบริหารจัดการส่วนท้องถิ่นอย่างรอบคอบและมีเหตุผล 2. ด้านวิริยะ มีความจริงใจในการบริหารจัดการท้องถิ่น 3. ด้านจิตะ ให้มีความเสียสละตั้งในในการบริหารจัดการและเสริมสร้างความเข้าใจ 4. ด้านวิมังสา ใช้สติกำกับในการควบคุมการบริหารจัดการส่วนท้องถิ่นที่ได้รับมอบหมายรับผิดชอบร่วมกัน เสริมสร้างลักษณะนิสัยในทางบวก

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 แนวทางการส่งเสริมความตระหนักรู้แบบสัมมาชีพปลอดภัยของครัวเรือนในอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ตามหลักอิทธิบาท 4 ดังนี้ มีแนวทางดังนี้

หลักฉันทะ มีแนวทางการส่งเสริมความตระหนักรู้แบบสัมมาชีพปลอดภัยของครัวเรือนในอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ชุมชนสามารถดำเนินการได้โดยการเน้นการสร้างแรงจูงใจที่ดีให้กับครัวเรือนในการเลือกวิธีการทำเกษตรที่ปลอดภัยและยั่งยืน ผ่านกระบวนการที่เกิดจากความรู้สึกสนุกสนานและเต็มใจที่จะเรียนรู้ การทำเกษตรปลอดสารพิษ การจัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติ เช่น การสาธิตวิธีการปลูกพืชปลอดสารพิษ หรือการทำเกษตรอินทรีย์ในชุมชน ให้ครัวเรือนได้มีส่วนร่วมจริง และสัมผัสประโยชน์จากการทำเกษตรปลอดสารพิษเพื่อสร้างความสนใจและความสุขในกระบวนการ ในรูปแบบที่เข้าถึงง่าย การใช้วิธีการสื่อสารที่เข้าใจง่าย เช่น การจัดทำคู่มือหรือสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับท้องถิ่น ช่วยให้ครัวเรือนสามารถเข้าใจถึงประโยชน์ของการทำเกษตรที่ปลอดภัยและเห็นความสำคัญของการดูแลสิ่งแวดล้อม, การเปิดโอกาสให้ครัวเรือนมีบทบาทในการตัดสินใจเกี่ยวกับการทำเกษตรปลอดสารพิษและการเลือกใช้ทรัพยากรในชุมชน ซึ่งจะช่วยให้พวกเขามีความรู้สึกเป็นเจ้าของและมีความสนใจในสิ่งที่ทำมากยิ่งขึ้น การส่งเสริมความตระหนักรู้แบบฉันทะจะช่วยให้ครัวเรือนมีความเต็มใจที่จะปฏิบัติตามหลักสัมมาชีพปลอดภัยในชีวิตประจำวันและช่วยพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

หลักวิริยะ มีแนวทางการส่งเสริมความตระหนักรู้แบบสัมมาชีพปลอดภัยของครัวเรือนในอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ โดยเน้นการส่งเสริมการทำงานอย่างมุ่งมั่นและไม่ท้อถอยในการเลือกใช้วิธีการทำเกษตรที่ปลอดภัย การส่งเสริมการทำเกษตรปลอดสารพิษตามหลักวิริยะสามารถดำเนินการได้ดังนี้ การเสริมสร้างจิตสำนึกด้านความขยันหมั่นเพียร ให้ครัวเรือนเห็นความสำคัญของการใช้วิธีการเกษตรที่ปลอดสารพิษโดยการสื่อสารถึงประโยชน์ในระยะยาว เช่น การรักษาสุขภาพและสิ่งแวดล้อม การลดค่าใช้จ่ายจากการใช้สารเคมี และการสร้างรายได้ที่มั่นคง การสนับสนุนการฝึกฝนและการเรียนรู้ การจัดอบรมเกี่ยวกับการทำเกษตรปลอดสารพิษ เพื่อให้ครัวเรือนมีความรู้และทักษะในการปฏิบัติจริง โดยเน้นการเรียนรู้ที่เป็นขั้นตอนและใช้เวลาในการฝึกฝนจนเกิดความเชี่ยวชาญ การติดตามผลและการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง การสร้างระบบการติดตามผลการทำเกษตรที่ปลอดภัยในชุมชน และสนับสนุนให้ครัวเรือนปรับปรุงวิธีการทำเกษตรอย่างต่อเนื่อง โดยให้คำแนะนำและการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน การส่งเสริมความตระหนักรู้ตามหลักวิริยะจะช่วยให้ครัวเรือนในอำเภอพร้าวมีความพยายามในการทำเกษตรปลอดสารพิษและบรรลุผลสำเร็จในระยะยาว

หลักจิตตะ แนวทางการส่งเสริมความตระหนักรู้แบบสัมมาชีพปลอดภัยของครัวเรือนในอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ โดยเน้นการทำงานด้วยความตั้งใจและความรัก

ในสิ่งที่ทำ โดยจิตตะหมายถึงการมุ่งมั่นในการทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยความตั้งใจที่ดีและมีจิตใจที่ใส่ใจต่อการกระทำของตนเอง การส่งเสริมความตระหนักรู้ โดยการปลูกฝังจิตสำนึกในการดูแลสิ่งแวดล้อม การเน้นการทำเกษตรที่มีความใส่ใจต่อสุขภาพของครัวเรือนและสิ่งแวดล้อม ผ่านการใช้วิธีการปลอดสารพิษที่ไม่เป็นอันตรายต่อธรรมชาติ เช่น การใช้สารธรรมชาติในการดูแลพืช และการปลูกพืชที่มีประโยชน์ต่อสุขภาพ การสร้างความรักและภูมิใจในผลิตภัณฑ์ของตนเอง ส่งเสริมให้ครัวเรือนเห็นคุณค่าและความสำคัญของการผลิตอาหารที่ปลอดภัยและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยการเน้นการทำเกษตรที่ดีและปลอดภัยจากสารเคมี เพื่อสร้างความพึงพอใจและภาคภูมิใจในสิ่งที่ทำ การส่งเสริมการทำงานร่วมกันในชุมชน การสร้างความสัมพันธ์ในชุมชนที่มีความร่วมมือและเอื้อเฟื้อกัน โดยส่งเสริมให้ครัวเรือนมีจิตใจที่ดีในการทำงานร่วมกัน เพื่อสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนในการทำเกษตรปลอดสารพิษ การส่งเสริมตามหลักจิตตะจะช่วยให้ครัวเรือนในอำเภอพร้าวมีความตั้งใจจริงและมีจิตใจที่ดีในการทำเกษตรปลอดสารพิษอย่างยั่งยืน

หลักวิมังสา แนวทางการส่งเสริมความตระหนักรู้แบบสัมมาชีพปลอดภัยของครัวเรือนในอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ โดยเน้นการใช้เหตุผล เพื่อให้ครัวเรือนสามารถทำเกษตรที่ปลอดภัยและยั่งยืนได้ การส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรปลอดสารพิษต้องมีการให้ข้อมูลที่ถูกต้องและชัดเจนแก่ครัวเรือนในเรื่องของผลกระทบจากการใช้สารเคมีในเกษตรกรรม เพื่อให้ชุมชนมีพื้นฐานในการตัดสินใจอย่างมีเหตุผลและเลือกทางเลือกที่ปลอดภัย การวิเคราะห์ผลกระทบระยะยาว การพิจารณาผลกระทบในระยะยาวจากการเลือกใช้วิธีการเกษตรที่แตกต่างกัน เช่น การใช้สารธรรมชาติเทียบกับการใช้สารเคมี โดยใช้หลักการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ครัวเรือนเห็นถึงประโยชน์ที่ยั่งยืนในการเลือกทำเกษตรปลอดสารพิษ การส่งเสริมการตัดสินใจด้วยเหตุผล การกระตุ้นให้ครัวเรือนคิดและตัดสินใจในการทำเกษตรอย่างมีสติและเหตุผล โดยการไตร่ตรองถึงความเหมาะสมของวิธีการที่ใช้และผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการทำเกษตรปลอดสารพิษ ซึ่งจะทำให้เกิดการเลือกวิธีที่ดีและปลอดภัยทั้งต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม การส่งเสริมตามหลักวิมังสาจะช่วยให้ครัวเรือนในอำเภอพร้าวมีความสามารถในการตัดสินใจและเลือกทางเลือกที่ดีที่สุดในการทำเกษตรปลอดสารพิษ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรมีนโยบายปลูกฝังค่านิยมอาชีพที่สุจริตและปลอดภัย สนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สร้างค่านิยมการมีจิตสาธารณะในชุมชน

2. ควรมีนโยบายส่งเสริมการเรียนรู้และความเข้าใจเรื่องสัมมาอาชีพปลอดภัย เพื่อสร้างความตระหนักรู้ในระดับชุมชน โดยการสนับสนุนกิจกรรมชุมชนการอบรมผู้นำชุมชน

3. ควรมีนโยบายการจัดการทรัพยากรน้ำในพื้น นโยบายพัฒนาศักยภาพชุมชน นโยบายส่งเสริมทักษะและเทคโนโลยีใหม่

4. ควรมีนโยบายสร้างการทำงานร่วมกันแบบกลุ่ม สร้างเครือข่ายชุมชนเพื่อการพัฒนา

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ควรจัดกิจกรรม เช่น การจัดอบรมเกี่ยวกับการเกษตรปลอดภัย เช่น การทำปุ๋ยอินทรีย์ การลดการใช้สารเคมี การปลูกพืชแบบผสมผสาน สนับสนุนการสร้างเครือข่ายเกษตรกรในพื้นที่เพื่อแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ จัดกิจกรรมที่เชื่อมโยงคนในชุมชน เช่น การแข่งขันปลูกผักปลอดสาร แปลงสาธิตการปลูกพืชอินทรีย์ ให้ผู้นำชุมชนเป็นตัวแทนในการรณรงค์และเป็นต้นแบบการดำรงชีพปลอดภัย

2. ควรจัดกิจกรรมฝึกอบรมครัวเรือนเกี่ยวกับเทคนิคการเกษตรปลอดภัย เช่น การทำปุ๋ยอินทรีย์ การจัดการศัตรูพืชแบบชีววิธี จัดตั้งกลุ่มเกษตรกรที่มุ่งเน้นการผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัย สร้างพื้นที่ในชุมชนสำหรับการเรียนรู้และสาธิตการปฏิบัติด้านสัมมาชีพปลอดภัย เช่น แปลงทดลองการเกษตรปลอดสาร จัดกิจกรรมสร้างความร่วมมือ เช่น การปลูกต้นไม้ การทำตลาดนัดสินค้าอินทรีย์ และการประกวดเกษตรปลอดภัยเสริมการใช้สื่อดิจิทัล เช่น การจัดทำคลิปวิดีโอการเกษตรปลอดภัย หรือแอปพลิเคชันให้ความรู้ด้านสัมมาชีพ

3. ควรจัดกิจกรรมการปลูกต้นไม้บริเวณลุ่มอ่างเก็บน้ำ การดูแลป่าต้นน้ำ หรือการอนุรักษ์ดินและน้ำ ฝึกอบรมด้านการปลูกพืชที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ลดการใช้สารเคมีและการบริหารจัดการน้ำ จัดกิจกรรมส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความรู้ เช่น การจัดเวทีเสวนาการเรียนรู้ข้ามกลุ่มเกษตรกร และการเยี่ยมชมพื้นที่ต้นแบบพัฒนาช่องทางการสื่อสารในชุมชน เช่น การใช้แอปพลิเคชันหรือสื่อออนไลน์เพื่อเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับสัมมาชีพปลอดภัย

4. รัฐบาล หน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานที่รับผิดชอบในพื้นที่ โดยการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างครัวเรือน เช่น การสาธิตการปลูกพืชปลอดสารเคมี สร้างเครือข่ายเกษตรกรที่มีการแลกเปลี่ยนทรัพยากร เช่น เมล็ดพันธุ์ ความรู้ด้านเทคนิคเกษตร หรือการแบ่งปันน้ำจากอ่างเก็บน้ำ ฝึกอบรมแกนนำชุมชนเกี่ยวกับการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและการสร้างความสัมพันธ์ในกลุ่มเกษตรกร จัดกิจกรรมที่ครอบครัวสามารถทำร่วมกัน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรวิจัยเกี่ยวกับ การวิเคราะห์บทบาทของวัฒนธรรมท้องถิ่นและความเชื่อที่ส่งผลต่อค่านิยมด้านสัมมาชีพปลอดภัย

2. ควรวิจัยเกี่ยวกับ วิเคราะห์อิทธิพลของนโยบายสาธารณะและสื่อท้องถิ่นที่มีต่อการปรับเปลี่ยนรูปแบบทางความคิด

3. ควรวิจัยเกี่ยวกับ วัฒนธรรมและความเชื่อในพื้นที่ที่เอื้อต่อการพัฒนาความคิดด้านสัมมาชีพปลอดภัย

4. ควรวิจัยเกี่ยวกับ วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดเรื่องสิ่งแวดล้อมกับการยอมรับสัมมาชีพปลอดภัย

เอกสารอ้างอิง

ณรัฐวรรณ มุสิก. (2557). ความสัมพันธ์ระหว่างประสิทธิภาพการบันทึกบัญชีครัวเรือนและคุณภาพการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร จังหวัดมหาสารคาม. *วารสารวิทยาลัยพาณิชยศาสตร์บูรพาปริทัศน์*, 9(1), 45-58.

พระบุญเพ็ง สิทธิวงษา. (2562). การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารจัดการท้องถิ่นของบุคลากร องค์การบริหารส่วนตำบลสีออ อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์*, 6(5), 2459-2480.

สนั่น คำพิมพ์ และศุภวัฒนากรณ์ วงศ์ธนวสุ. (2561). *ทัศนคติและค่านิยมของเยาวชนต่อการประกอบอาชีพเกษตรกรรม : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลภูผาม่าน*. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สำนักควบคุมพืชและวัสดุการเกษตร. (2567). *วัตถุอันตราย*. สืบค้น 25 กันยายน 2567, จาก https://www.doa.go.th/ard/?page_id=386

สุเทพ พันประสิทธิ์. (2553). *การศึกษาเพื่อพัฒนาระบบเศรษฐกิจของชุมชนบนพื้นฐานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

หทัยชนก คะตะสมบูรณ์. (2562). การพัฒนาศักยภาพของชุมชนเพื่อสร้างเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษาตำบลเนินศาลา อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์. *Journal of MCU Peace Studies*, 8(2), 473-489.

ปัจจัยในการเลือกสถานที่ท่องเที่ยวแบบครอบครัวในจังหวัดชัยภูมิ: วิเคราะห์ด้วยต้นไม้ตัดสินใจแบบ CHAID*

FACTORS IN CHOOSING FAMILY TOURIST ATTRACTIONS IN CHAIYAPHUM: CHAID DECISION TREE ANALYSIS

ศิริพร พึ่งเพ็ชร, ณัฏฐพงษ์ ฉายแสงประทีป,
วารี วงษ์ขุนเณร, ไพโรจน์ ศรีคง
Siriporn Puengphet, Nattapong Chaisaengpratheep,
Waree Wongkhunnen, Phairot Srikong
มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล
Vongchavalitkul University
Corresponding Author E-mail: Siriporn_phu@vu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาปัจจัยในการเลือกสถานที่ท่องเที่ยวแบบครอบครัวในจังหวัดชัยภูมิ และ 2. ประเมินความถูกต้องของแบบจำลองในการทำนายของต้นไม้ตัดสินใจแบบ CHAID (Chi-Squared Automatic Interaction Detection) และสำรวจแบบตัดขวาง (Cross-Sectional Survey) กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยผู้ปกครองที่มีบุตรหลานอายุระหว่าง 1–12 ปี จำนวน 909 คน ซึ่งเคยเดินทางท่องเที่ยวในจังหวัดชัยภูมิระหว่างปี 2566–2567 เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามมาตราส่วน 5 ระดับ

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ปกครองส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 73.4 มีอายุระหว่าง 20-39 ปีร้อยละ 54 การศึกษาระดับปริญญาตรีร้อยละ 56.2 และเดินทางโดยรถยนต์ส่วนบุคคล ร้อยละ 85.3 มีค่าใช้จ่ายมากกว่า 2,000 บาทต่อการเดินทาง ร้อยละ 71.8 และเดินทางในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์ ร้อยละ 59.2 อีกทั้ง แบบจำลอง CHAID แสดงให้เห็นว่าค่าใช้จ่ายการเดินทาง เป็นปัจจัยหลักที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกสถานที่ท่องเที่ยว รองลงมาคือ ตัวแปรยานพาหนะ รายได้ต่อเดือน และการศึกษา แบบจำลองสามารถจำแนกประเภทค่าใช้จ่ายได้อย่างแม่นยำ โดยเฉพาะในกลุ่มที่ 3 ซึ่งมีอัตราความถูกต้องสูงถึงร้อยละ 97.8 และค่า Risk Estimate อยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ (0.20-0.30) ผลการวิจัยนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการวางแผนและพัฒนานโยบายการท่องเที่ยวในจังหวัดชัยภูมิเพื่อตอบสนองความต้องการของกลุ่มผู้ปกครองเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: ปัจจัยการเลือกสถานที่; การท่องเที่ยวแบบครอบครัว; ต้นไม้ตัดสินใจ

*Received April 5, 2025; Revised April 30, 2025; Accepted June 2, 2025

Abstract

This research article aimed: 1. To study the factors influencing family tourism destination choices in Chaiyaphum Province; and 2. To assess the accuracy of the predictive model using the CHAID (Chi-Squared Automatic Interaction Detection) decision tree and a cross-sectional survey design. The sample consisted of 909 parents with children aged 1-12 years who had traveled in Chaiyaphum Province during 2023–2024. Data were collected using a 5-point Likert scale questionnaire.

The findings revealed that the majority of parents were female (73.4%), aged between 20-39 years (54%), held a bachelor's degree (56.2%), and traveled by private car (85.3%). Most incurred travel expenses exceeding 2,000 baht per trip (71.8%) and traveled on weekends (59.2%). The CHAID model indicated that travel expenses were the primary factor influencing destination choice, followed by vehicle type, monthly income, and education level. The model demonstrated high classification accuracy, particularly for Group 3, with an accuracy rate of 97.8%, and an acceptable risk estimate (0.20–0.30). These research findings could be applied to inform tourism planning and policy development in Chaiyaphum Province to effectively meet the needs of the target parent group.

Keywords: Location Selection Factors; Family Tourism; Decision Tree

บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นกลไกสำคัญในการกระตุ้นเศรษฐกิจของประเทศไทย โดยเฉพาะในช่วงหลังสถานการณ์โควิด-19 ซึ่งส่งผลให้พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญ หนึ่งในรูปแบบการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้น คือ การท่องเที่ยวแบบครอบครัว (Family Tourism) เนื่องจากครอบครัวให้ความสำคัญกับความปลอดภัย ความสะดวกสบาย และกิจกรรมที่ตอบสนองสมาชิกทุกวัย (วีรยา มีสวัสดิกุล และคณะ, 2566) นอกจากนี้ กลุ่มครอบครัวที่มีบุตรวัย 7–12 ปี ยังมีศักยภาพในการจับจ่ายและมุ่งเน้นการใช้เวลาร่วมกันเพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก (Miyakawa & Oguchi, 2022)

แม้ภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะมีทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่หลากหลาย แต่ยังขาดแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ชัดเจนสำหรับกลุ่มครอบครัว โดยเฉพาะจังหวัดชัยภูมิ ซึ่งมีศักยภาพทั้งด้านธรรมชาติและประวัติศาสตร์ แต่ยังประสบ

ปัญหาการเชื่อมต่อคมนาคม ขาดสิ่งอำนวยความสะดวก และขาดการวางแผนส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ตอบโจทย์พฤติกรรมครอบครัว รวมถึงยังไม่มีการใช้เครื่องมือวิเคราะห์เชิงลึกเพื่อเข้าใจลักษณะของนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้อย่างเป็นระบบ

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยนี้ คือ ทฤษฎีพฤติกรรมนักท่องเที่ยว และแนวทางการแบ่งกลุ่มตลาด (Market Segmentation) โดยเฉพาะการนำเทคนิค Machine Learning มาวิเคราะห์เพื่อจำแนกกลุ่มผู้ปกครองตามลักษณะพฤติกรรมและความต้องการที่แตกต่างกัน ซึ่งช่วยให้การออกแบบนโยบายและกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

จากความสำคัญและปัญหาดังกล่าว การศึกษานี้จึงมีเป้าหมายเพื่อวิเคราะห์พฤติกรรมการท่องเที่ยวของครอบครัวในจังหวัดชัยภูมิ โดยมุ่งใช้เครื่องมือวิเคราะห์ที่ทันสมัยเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่สามารถนำไปพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เชื่อมโยงแนวทางการวางแผนเชิงนโยบายของภาครัฐ เอกชน และชุมชนในการยกระดับชัยภูมิให้เป็นจุดหมายปลายทางที่เหมาะสำหรับครอบครัวในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยในการเลือกสถานที่ท่องเที่ยวแบบครอบครัวในจังหวัดชัยภูมิ
2. เพื่อประเมินความถูกต้องของแบบจำลองในการทำนายของต้นไม้ตัดสินใจแบบ CHAID

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้เทคนิคทางสถิติ ได้แก่ การจำแนกประเภทต้นไม้ตัดสินใจ แบบ CHAID และใช้การสำรวจแบบตัดขวาง (Cross-Sectional Survey) เพื่อรวบรวมข้อมูลจากครอบครัวที่เคยเดินทางท่องเที่ยวภายในจังหวัดชัยภูมิในช่วงปี พ.ศ. 2566-2567 ใช้แบบสอบถามแบบมาตราส่วน 5 ระดับ ตั้งแต่ 1 (ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง) ถึง 5 (เห็นด้วยอย่างยิ่ง)

2. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร ได้แก่ ประชาชน จำนวน 184,124 คน ในเขตเมือง จังหวัดชัยภูมิ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2565)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดตัวอย่างด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ (Soper, 2024) โดยกำหนดค่าขนาดอิทธิพลที่คาดหวัง 0.3 ค่าความเชื่อมั่นทางสถิติ 0.05 และค่าอำนาจการทดสอบ 0.80 ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 1,015 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ได้แก่ แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างและปรับปรุงจากการศึกษา แนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข่อง เพื่อวัดความพึงพอใจของผู้ปกครองในการเลือกสถานที่ท่องเที่ยว โดยปรับข้อคำถามให้สอดคล้องกับบริบทการวิจัย แบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ปกครอง ตอนที่ 2 แบบสอบถามพฤติกรรมของผู้ปกครอง และตอนที่ 3 แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้ปกครองในการเลือกสถานที่ท่องเที่ยว ประกอบด้วยตัวแปรที่สังเกตได้ 8 ตัว ตัวแปรแฝง 41 ตัว ประกอบด้วยตัวแปร 8 กลุ่ม ได้แก่ การบอกต่อฯ อัตลักษณ์สถานที่ ภาพพจน์สถานที่ กิจกรรม สิ่งอำนวยความสะดวก ความปลอดภัย การเรียนรู้ของเด็ก และความคุ้มค่าการเดินทาง อีกทั้งประเมินความตรงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 คน ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) ≥ 0.50 ค่าที่ได้ (0.87) และค่าสัมประสิทธิ์ของ McDonald's Omega ≥ 0.80 ค่าที่ได้ (0.954) (Malkewitz et al., 2023)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

เพื่อให้แน่ใจว่าเครื่องมือวิจัยมีความชัดเจนและมีประสิทธิภาพ ได้ทดลองใช้แบบสอบถาม (Try Out) กับครอบครัว 30 ครอบครัวที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในสถานที่อื่นที่มวิจัยได้เลือกอำเภอ 4 แห่งในจังหวัดชัยภูมิ ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอคอนสาร อำเภอเทพสถิต และอำเภอเกษตรสมบูรณ์ เป็นกรณีศึกษา ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยว และเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายของกลุ่มผู้ปกครอง จากนั้นดำเนินการเก็บข้อมูลโดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบง่ายกับสถานที่ท่องเที่ยว เพื่อให้ได้สัดส่วนตัวอย่างที่เป็นตัวแทนของประชากรอย่างเหมาะสม โดยเลือกการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย จำนวน 5 แห่ง จากทั้งหมด แห่งได้แก่ ถนนคนเดินชัยภูมิ เขื่อนห้วยกุ่ม น้ำตกตาดโตน น้ำผุดทัพลาวและพระธาตุชัยภูมิ แต่ละแห่งเก็บข้อมูลจำนวน 203 ชุด รวมเป็น 1,015 ชุด โดยการเก็บข้อมูลดำเนินการทั้งวันธรรมดาและวันหยุดสุดสัปดาห์ ระหว่างเวลา 09:00-17:00 น. ในช่วงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2567 ถึงพฤศจิกายน พ.ศ. 2567 กับกลุ่มผู้ปกครองที่มีบุตรหลานอายุ 1-12 ปี ที่เคยมาท่องเที่ยวในช่วงปี พ.ศ. 2566-2567 โดยใช้วิธีสุ่มเลือกทุก ๆ ครอบครัวที่สอง ที่เข้ามาในพื้นที่เก็บข้อมูล ได้แบบสอบถามที่สมบูรณ์ จำนวน 909 ชุด คิดเป็นร้อยละ 89 ของแบบสอบถามที่แจกออกไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 ต้นไม้การตัดสินใจเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการจำแนกข้อมูล ถือเป็นหนึ่งในวิธีการเชิงตรรกะที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย (Akin et al., 2017) Chi-Squared Automatic Interaction Detector (CHAID) เป็นเทคนิคที่ออกแบบมาเพื่อค้นหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร โดยวิธีนี้จะแบ่งผู้ตอบแบบสอบถามออกเป็นกลุ่มย่อยตาม

ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม จากนั้นจึงทำการแบ่งกลุ่มย่อยต่อไป ตัวแปรตามแสดงถึงตัวบ่งชี้หลัก เช่น ระดับการใช้งานหรือเจตคติในการซื้อ หลังจากการประมวลผลของอัลกอริทึมแต่ละครั้ง จะมีการแสดงผลในรูปแบบเดนโดรแกรม โดยโหนดบนสุดจะแทนชุดผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด และโหนดย่อยถัดไปจะแตกแขนงออกเป็นสองกลุ่มหรือมากกว่า การจำแนกประเภท CHAID นั้นมีพื้นฐานมาจากตัวแปรตามเป็นสำคัญ (Zhang et al., 2019) ในทางปฏิบัติ CHAID ได้รับการนำไปใช้อย่างกว้างขวางในบริบทของการตลาด เช่น การเลือกกลุ่มผู้บริโภค การคาดการณ์การตอบสนองของลูกค้า ตลอดจนการวิเคราะห์ว่าตัวแปรบางตัวมีผลกระทบต่อตัวแปรอื่น ๆ อย่างไร แม้ว่า CHAID จะมีประโยชน์มากมาย แต่ความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นเชิงเส้นภายในแบบจำลองอาจทำให้การประเมินความแม่นยำของการทำนายของโมเดล CHAID เป็นเรื่องที่ท้าทาย (Yang et al., 2020)

5.2 วิธีการศึกษานี้ใช้เทคนิค Chi-Squared Automatic Interaction Detection (CHAID) ในการวิเคราะห์และจำแนกพฤติกรรมการท่องเที่ยวแบบครอบครัวในจังหวัดชัยภูมิ CHAID เป็นวิธีทางสถิติที่มีประสิทธิภาพอย่างแพร่หลายในสังคมศาสตร์และการวิจัยการท่องเที่ยว เนื่องจากสามารถระบุความสัมพันธ์ที่สำคัญระหว่างตัวแปรเชิงหมวดหมู่และทำนายผลลัพธ์โดยอิงจากการแยกตามลำดับชั้น เนื่องจากช่วยให้แบ่งข้อมูลออกเป็นกลุ่มต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจนตามตัวแปรทำนาย

5.3 เตรียมและประมวลผลข้อมูล ชุดข้อมูลจะผ่านกระบวนการ 1. การจัดการข้อมูลที่หายไป ค่าที่ขาดหายไปจะได้รับการแก้ไขโดยใช้เทคนิคการแทนค่า (imputation) หรือการลบกรณีที่มีข้อมูลไม่ครบ (case-wise deletion) เพื่อให้มั่นใจว่าชุดข้อมูลยังคงเป็นตัวแทนทางสถิติ (Little & Rubin, 2019) 2. การเลือกตัวแปร ตัวแปรอิสระแบบหมวดหมู่ (categorical predictors) และตัวแปรตามจะถูกเลือกโดยพิจารณาจากความเกี่ยวข้องเชิงทฤษฎีและเชิงประจักษ์ (Mendes & Themido, 2004) ส่วนตัวแปรต่อเนื่อง (continuous variables) จะถูกแบ่งออกเป็นหมวดหมู่ที่มีความหมายเพื่อให้เหมาะสมกับข้อกำหนดของ CHAID (Magidson & Vermunt, 2005)

5.4 การดำเนินการตามอัลกอริธึม CHAID ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ ขั้นตอนแรก การรวมหมวดหมู่ CHAID เริ่มต้นด้วยการรวมหมวดหมู่ของตัวแปรทำนายที่ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญตามการทดสอบไค-สแควร์ โดยใช้การแก้ไข Bonferroni เพื่อปรับสำหรับการเปรียบเทียบหลายครั้ง (Kass, 1980) ขั้นตอนที่ 2 การแยกโหนด หากพบความแตกต่างที่มีนัยสำคัญ CHAID จะทำการแยกโหนดโดยใช้ตัวแปรทำนายที่มีความสัมพันธ์มากที่สุดกับตัวแปรตาม เพื่อสร้างกลุ่มย่อยที่เป็นเอกภาพ (Biggs et al., 1991) ขั้นตอนที่ 3 เกณฑ์หยุด การเติบโตของต้นไม้จะถูกจำกัดโดยการ

กำหนดขนาดโหนดขั้นต่ำ ระดับความลึกสูงสุด และค่าความสำคัญทางสถิติเพื่อป้องกัน Overfitting (Lemmens & Croux, 2006)

5.5 ประสิทธิภาพของแบบจำลอง CHAID ได้รับการประเมิน ดังนี้ การวัดความแม่นยำในการจำแนกประเภทผ่านตารางประเมินประสิทธิภาพของ Classification ML (Confusion Matrix) และคะแนนความแม่นยำโดยรวม (Nengsih et al., 2022) พร้อมทั้งใช้การทดสอบไค-สแควร์เพื่อแยกโหนดและยืนยันว่าการแบ่งกลุ่มนั้นมีความหมายทางสถิติ นอกจากนี้ เพื่อเพิ่มความสามารถในการนำไปใช้ทั่วไปและป้องกันปัญหาการปรับมากเกินไป (Overfitting) ใช้การตรวจสอบแบบไขว้ (Cross-Validation) 10 เท่า ซึ่งเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางในงานวิจัย (Omerašević & Selimović, 2020)

ผลการวิจัย

1. ปัจจัยในการเลือกสถานที่ท่องเที่ยวแบบครอบครัวในจังหวัดชัยภูมิ ผู้ปกครองส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 73.4 ผู้ปกครองมากกว่าครึ่งหนึ่งร้อยละ 54.0 มีอายุระหว่าง 20-39 ปี ร้อยละ 56.2 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี ประกอบอาชีพ เป็นผู้ประกอบการรายย่อยร้อยละ 30.1 รองลงมา รับราชการ ร้อยละ 25.4 และพนักงานหรือลูกจ้าง ร้อยละ 23.4 ในด้านรายได้ รายได้สุทธิเฉลี่ยต่อเดือน 15,000-30,000 บาท ร้อยละ 44.4 ขณะที่ร้อยละ 32.3 มีรายได้ต่ำกว่า 15,000 บาท ส่วนใหญ่มีบุตรอายุระหว่าง 7-12 ปี ร้อยละ 68.4 รองลงมามีบุตรอายุระหว่าง 1-6 ปี และเป็นครอบครัวเดี่ยวร้อยละ 59.6 และส่วนใหญ่เด็กมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเดินทางร้อยละ 91.8 นักท่องเที่ยวใช้รถยนต์ส่วนบุคคลในการเดินทางมากที่สุด ร้อยละ 85.3 รองลงมา รถจักรยานยนต์ ร้อยละ 8.3 และมีค่าใช้จ่ายมากกว่า 2,000 บาทต่อการเดินทาง ร้อยละ 71.8 เดินทางในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์ ร้อยละ 59.2 อีกทั้งมีเดินทางน้อยกว่าสามครั้งต่อเดือนร้อยละ 70.9

1. การวิเคราะห์ต้นไม้ตัดสินใจ แบบ CHAID

ตารางที่ 1 สรุปผลแบบจำลองต้นไม้ตัดสินใจ แบบ CHAID

	Growing Method	CHAID
Specifications	Dependent Variable	expense
	Independent Variables	gender, age, edu, occupy, income, sibling, status, region, dc, family, vehicle, expense, time, frequency
	Validation	Cross Validation
	Maximum Tree Depth	3
	Minimum Cases in Parent Node	50
	Minimum Cases in Child Node	20

ตารางที่ 1 สรุปผลแบบจำลองต้นไม้ตัดสินใจ แบบ CHAID (ต่อ)

	Growing Method	CHAID
	Independent Variables Included	vehicle, income, time, sibling occupy, education, marital status
Results	Number of Nodes	17
	Number of Terminal Nodes	10
	Depth	3

จากตารางที่ 1 ผลลัพธ์ของแบบจำลองต้นไม้การตัดสินใจ (Decision Tree) แบบ CHAID (Chi-Squared Automatic Interaction Detection) แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตาม Family และตัวแปรอิสระที่สำคัญ เช่น Frequency Occupy Gender Region Income Time และ Sibling โดยต้นไม้มีความลึกสูงสุดที่ระดับ 3 (Maximum Depth=3) และประกอบด้วยจำนวนโหนดทั้งหมด 17 โหนด ซึ่งแบ่งเป็นโหนดปลาย (Terminal Nodes) จำนวน 10 โหนด การกำหนดค่าพารามิเตอร์เช่น Minimum Cases in Parent Node ที่ 100 และ Minimum Cases in Child Node ที่ 50 ช่วยควบคุมขนาดของต้นไม้ให้เหมาะสมและลดปัญหาการปรับมากเกินไป นอกจากนี้ การตรวจสอบความถูกต้องของแบบจำลองด้วยวิธี Cross Validation ยืนยันถึงความน่าเชื่อถือของผลลัพธ์ โดยตัวแปรที่ถูกรวมในแบบจำลองสะท้อนถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมหรือการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวอย่างมีนัยสำคัญ

2. เพื่อประเมินความถูกต้องของแบบจำลองในการทำนายของต้นไม้ตัดสินใจแบบ CHAID

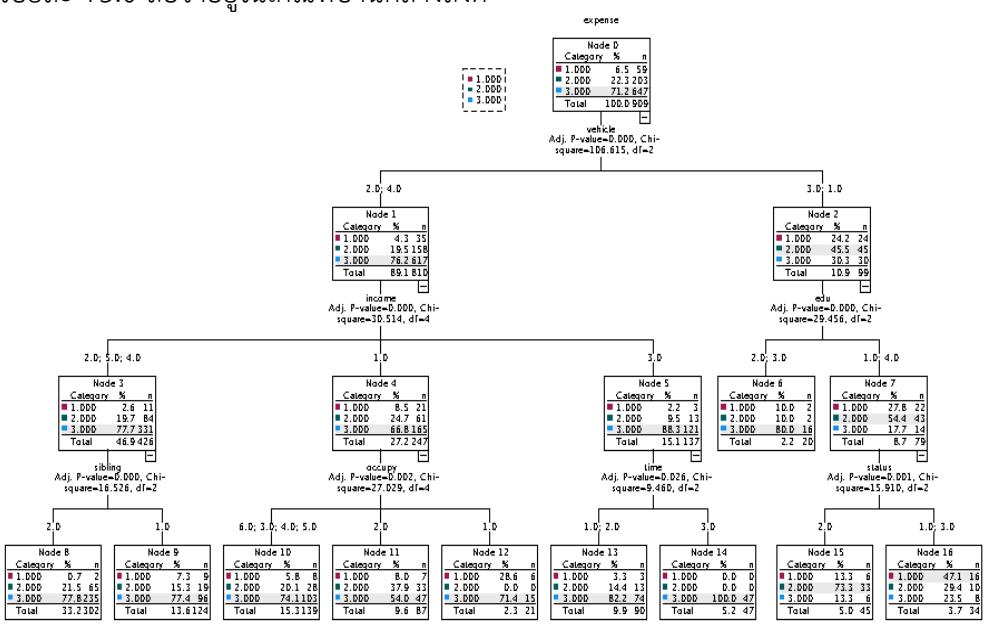
ในการศึกษานี้ ได้ใช้เทคนิคการสร้างต้นไม้ตัดสินใจแบบ CHi-squared Automatic Interaction Detector (CHAID) เพื่อจำแนกประเภทผู้ปกครองตามระดับค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวครอบครัว โดยประเมินประสิทธิภาพของแบบจำลองผ่านค่า Resubstitution Risk Estimate และ Cross-Validation Estimate รวมถึงอัตราความถูกต้องในการจำแนกประเภท ผลการจำแนกประเภท ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การจำแนกประเภทผู้ปกครอง

ค่าที่เกิดขึ้นจริง	**การพยากรณ์**			
	1	**2**	**3**	**ร้อยละความถูกต้อง**
1	16	6	37	27.1%
2	10	33	160	16.3%
3	8	6	633	97.8%
ร้อยละโดยรวม	**3.7%**	**5.0%**	**91.3%**	**75.0%**

จากตารางที่ 2 การจำแนกประเภทของตัวแปรค่าใช้จ่ายโดยใช้วิธีต้นไม้ตัดสินใจแบบ CHi-squared Automatic Interaction Detector (CHAID) แสดงให้เห็นว่าความ

เสี่ยงของแบบจำลองที่คำนวณจาก Resubstitution Risk Estimate=0.250, SE.=0.14 และจาก Cross-Validation Estimate=0.263, SE.=0.15 สะท้อนให้เห็นถึงระดับของข้อผิดพลาดที่ยอมรับได้ในการพยากรณ์ตัวแปร ในการจำแนกประเภทของค่าใช้จ่าย พบว่าอัตราความถูกต้องของกลุ่มที่ 1 อยู่ที่ร้อยละ 27.1 กลุ่มที่ 2 อยู่ที่ร้อยละ 16.3 และกลุ่มที่ 3 อยู่ที่ร้อยละ 97.8 โดยรวมแล้ว แบบจำลองสามารถจำแนกประเภทค่าใช้จ่ายได้อย่างถูกต้องร้อยละ 75 บ่งชี้ว่าประสิทธิภาพของแบบจำลองมีความแม่นยำในระดับที่น่าพอใจ โดยเฉพาะในกลุ่มที่ 3 ที่มีอัตราการจำแนกที่ถูกต้องสูงสุด โดยค่า Risk Estimate เป็นอัตราความผิดพลาดของแบบจำลอง (Misclassification Rate) ซึ่งโดยทั่วไป ค่า<0.20 (ต่ำกว่าร้อยละ 20) เท่ากับแบบจำลองมีความแม่นยำสูง และค่า 0.20-0.30 (ร้อยละ 20-30) เท่ากับแบบจำลองอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ อีกทั้ง ค่าความถูกต้องโดยรวมเท่ากับร้อยละ 75.0 ถือว่าอยู่ในเกณฑ์ปานกลางถึงดี

ภาพที่ 1 แบบจำลองต้นไม้ตัดสินใจ

การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิค Decision Tree แบบ CHAID ในครั้งนี้เริ่มต้นจากโหนดราก (Root Node) ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มตัวอย่างจำนวน 909 คน ผลการใช้แบบจำลองในการทำนายต้นไม้ตัดสินใจแบบ CHAID พบว่า

โหนดระดับที่ 1 ของการวิเคราะห์ด้วยต้นไม้ตัดสินใจ พบว่า ยานพาหนะเป็นปัจจัยหลักที่มีผลต่อการเลือกสถานที่ท่องเที่ยวของครอบครัว โดยสามารถแบ่งกลุ่มนักท่องเที่ยวออกเป็นสองกลุ่มหลัก ได้แก่ กลุ่มที่ใช้รถยนต์ส่วนบุคคลและรถตู้ (ร้อยละ 46.9) และกลุ่ม

ที่ใช้รถโดยสารสาธารณะและรถจักรยานยนต์ (ร้อยละ 10.9) โดยกลุ่มแรกมีแนวโน้มเป็นครอบครัวที่มีรายได้สูงกว่า และสามารถวางแผนการเดินทางได้อย่างสะดวกและยืดหยุ่นมากขึ้น ขณะที่กลุ่มที่ใช้พาหนะสาธารณะและรถจักรยานยนต์ เผชิญข้อจำกัดด้านรายได้และความคล่องตัวในการเดินทาง ซึ่งอาจส่งผลต่อรูปแบบและความถี่ของการท่องเที่ยวในลักษณะครอบครัว

โหนดระดับที่ 2 การแบ่งกลุ่มนักท่องเที่ยวดำเนินการโดยใช้ปัจจัยด้านรายได้ต่อเดือนและระดับการศึกษา เพื่อสะท้อนความแตกต่างของพฤติกรรมการเดินทางในแต่ละกลุ่ม โดยรายได้แบ่งออกเป็นสามช่วง ได้แก่ รายได้ 15,000-30,000 บาท ไม่มีรายได้ และรายได้ตั้งแต่ 45,001 บาทขึ้นไป (รวมกันร้อยละ 46.9) รายได้ต่ำกว่า 15,000 บาท (ร้อยละ 15.3) และรายได้ 15,000-30,000 บาท อีกครั้งหนึ่งในบริบทอื่น (ร้อยละ 9.6) ส่วนระดับการศึกษาแบ่งออกเป็นกลุ่มที่ต่ำกว่าปริญญาตรีหรือไม่ได้เข้าศึกษา (ร้อยละ 8.7) และกลุ่มที่จบปริญญาตรีหรือสูงกว่า (ร้อยละ 2.2) โดยพบว่ากลุ่มที่มีรายได้ตั้งแต่ 45,001 บาทขึ้นไป และมีการศึกษาในระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่ามักเลือกเดินทางในวันหยุดนักขัตฤกษ์ (ร้อยละ 5.2) ในขณะที่กลุ่มที่มีรายได้น้อยกว่า 15,000 บาท และมีการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีมีแนวโน้มเลือกเดินทางในวันธรรมดาหรือช่วงวันเสาร์-อาทิตย์ (ร้อยละ 9.9) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างด้านโอกาสและลักษณะการวางแผนการเดินทางตามปัจจัยทางเศรษฐกิจและการศึกษา

โหนดระดับที่ 3 ซึ่งเป็นโหนดใบ แสดงให้เห็นถึงปัจจัยเฉพาะที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกสถานที่ท่องเที่ยวของครอบครัวในเชิงลึก โดยพิจารณาจากอายุของบุตรหลาน อาชีพ ช่วงเวลาเดินทาง และสถานภาพสมรส พบว่าผู้ที่มีบุตรหลานอายุระหว่าง 7-12 ปี (ร้อยละ 33.2) มักเลือกเดินทางโดยใช้รถยนต์ส่วนบุคคลหรือรถตู้ และมีรายได้อยู่ในช่วง 15,000-30,000 บาท ขณะที่ผู้ที่มีบุตรหลานอายุ 1-6 ปี (ร้อยละ 13.6) มีพฤติกรรมการเดินทางที่หลากหลายมากขึ้น ด้านอาชีพ พบว่ากลุ่มแม่บ้าน ข้าราชการบำนาญ และพนักงานบริษัท (ร้อยละ 15.3) มีรูปแบบการเดินทางที่ค่อนข้างเป็นระบบ ส่วนกลุ่มที่ประกอบธุรกิจส่วนตัวหรือรับจ้าง (ร้อยละ 9.6) มีแนวโน้มในการเดินทางที่ยืดหยุ่นกว่า กลุ่มที่รับราชการหรือทำงานรัฐวิสาหกิจ (ร้อยละ 2.3) เลือกเดินทางในวันหยุดนักขัตฤกษ์ เช่นเดียวกับผู้ที่มีสถานภาพสมรส (ร้อยละ 5.0) ในทางกลับกันกลุ่มที่มีสถานภาพโสด หย่าร้าง หรือหม้าย (ร้อยละ 3.7) ใช้รถโดยสารสาธารณะหรือรถจักรยานยนต์ในการเดินทาง และมีรายได้ต่ำกว่า 15,000 บาท ซึ่งสะท้อนถึงความแตกต่างด้านลักษณะการเดินทางตามบริบทของชีวิตครอบครัว รายได้ และอาชีพ

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิค Decision Tree แบบ CHAID พบว่า ยานพาหนะเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดที่มีผลต่อการเลือกสถานที่ท่องเที่ยวของครอบครัว โดยกลุ่มที่ใช้รถยนต์ส่วนบุคคลและรถตู้ มีรายได้สูงกว่า และสามารถวางแผนการเดินทางได้อย่างสะดวก โดยเฉพาะในช่วงวันหยุดนักขัตฤกษ์ ในขณะที่กลุ่มที่ใช้รถโดยสารสาธารณะหรือรถจักรยานยนต์ เผชิญข้อจำกัดด้านรายได้และความยืดหยุ่นในการเดินทาง สะท้อนให้เห็นว่าปัจจัยทางเศรษฐกิจมีบทบาทสำคัญในการกำหนดพฤติกรรมการท่องเที่ยว (Mayer & Vogt, 2016) นอกจากนี้ การแบ่งกลุ่มตามรายได้ต่อเดือน และระดับการศึกษา ยังแสดงให้เห็นความแตกต่างในพฤติกรรมการเดินทาง เช่น กลุ่มที่มีรายได้ตั้งแต่ 45,001 บาทขึ้นไป และจบการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า เลือกเดินทางในวันหยุดนักขัตฤกษ์ ในขณะที่กลุ่มที่มีรายได้น้อยกว่า 15,000 บาท และการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี มักเดินทางในวันธรรมดาหรือวันเสาร์-อาทิตย์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Mwale et al. (2022) ที่ระบุว่ารายได้และการศึกษามีผลอย่างมากต่อการตัดสินใจเลือกสถานที่ท่องเที่ยว โดยเฉพาะในกลุ่มครอบครัวที่มีทรัพยากรทางเศรษฐกิจจำกัด

สำหรับโหนดใบ เช่น อายุของบุตรหลาน อาชีพ และ สถานภาพสมรส มีบทบาทสำคัญเช่นกัน กลุ่มที่มีบุตรหลานอายุ 7-12 ปี เลือกเดินทางโดยรถยนต์ส่วนบุคคลและมีรายได้ในช่วง 15,000-30,000 บาท ในขณะที่กลุ่มที่มีสถานภาพโสด หย่าร้าง หรือหม้าย ใช้รถโดยสารสาธารณะหรือรถจักรยานยนต์ในการเดินทาง ซึ่งสะท้อนถึงความแตกต่างในบริบทของชีวิตครอบครัวและข้อจำกัดทางเศรษฐกิจ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Wang & Li (2020) เน้นถึงลักษณะของครอบครัวมีผลโดยตรงต่อการวางแผนการเดินทาง

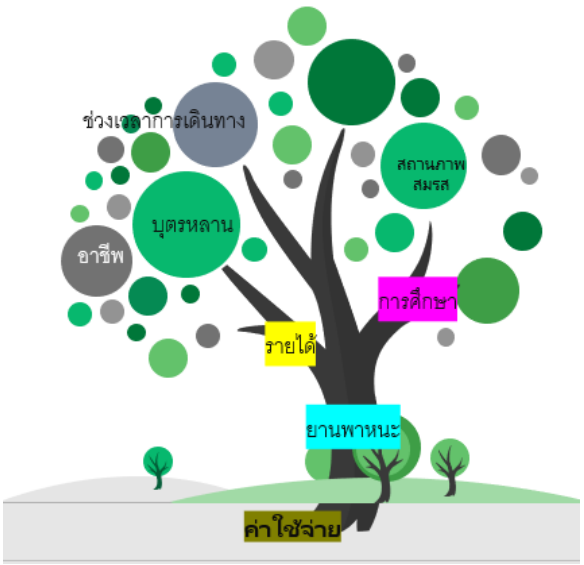
การวิเคราะห์พบว่า ต้นไม้ตัดสินใจแบบ CHAID มีประสิทธิภาพในการจำแนกกลุ่มนักท่องเที่ยวตามปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกสถานที่ท่องเที่ยว โดยสามารถแบ่งกลุ่มผู้ปกครองออกเป็นกลุ่มย่อยที่ชัดเจน เช่น การแบ่งตามยานพาหนะ รายได้ต่อเดือน ระดับการศึกษา และปัจจัยอื่นๆ เช่น อายุบุตรหลานและสถานภาพสมรส ซึ่งช่วยให้เข้าใจพฤติกรรมการเดินทางของแต่ละกลุ่มได้อย่างลึกซึ้ง ผลการวิเคราะห์ยืนยันว่าต้นไม้ตัดสินใจแบบ CHAID มีความสามารถในการทำนายพฤติกรรมการท่องเที่ยวได้อย่างแม่นยำ โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาจากความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ เช่น ยานพาหนะและ รายได้ต่อเดือน ซึ่งเป็นปัจจัยหลักที่กำหนดพฤติกรรมการเดินทาง สอดคล้องกับงานวิจัยของรัตนาวดี พานทอง (2565) ที่ระบุว่า ต้นไม้ตัดสินใจแบบ CHAID เหมาะสมสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลที่มีความซับซ้อนและหลากหลาย เช่น พฤติกรรมการท่องเที่ยวแบบครอบครัว

องค์ความรู้จากการวิจัย

ปัจจัยหลักที่มีผลต่อการเลือกสถานที่ท่องเที่ยวของครอบครัว ได้แก่ ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่สุด โดยครอบครัวส่วนใหญ่มีค่าใช้จ่ายมากกว่า 2,000 บาทต่อการเดินทาง รองลงมาคือ ยานพาหนะ โดยรถยนต์ส่วนบุคคลเป็นพาหนะที่ใช้มากที่สุด และปัจจัยอื่น ๆ เช่น รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และ ระดับการศึกษา มีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจเลือกสถานที่ท่องเที่ยว แบบจำลอง CHAID ที่สร้างขึ้นสามารถจำแนกกลุ่มครอบครัวตามปัจจัยเหล่านี้ได้อย่างแม่นยำ โดยเฉพาะกลุ่มที่ 3 ซึ่งมีความถูกต้องสูงถึงร้อยละ 97.8 และความแม่นยำโดยรวมอยู่ที่ร้อยละ 75

โครงสร้างของครอบครัว เช่น อายุของบุตร อาชีพของผู้ปกครอง และสถานภาพสมรส ส่งผลต่อการเลือกแหล่งท่องเที่ยวแตกต่างกัน ตัวอย่างเช่น ครอบครัวที่มีบุตรอายุระหว่าง 7-12 ปี เลือกสถานที่ที่เหมาะสำหรับการเรียนรู้และกิจกรรมสำหรับเด็ก ในขณะที่ครอบครัวที่มีรายได้สูงกว่า 45,001 บาทต่อเดือน เดินทางในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์และวันหยุดนักขัตฤกษ์ นอกจากนี้ การแบ่งกลุ่มตามระดับการศึกษายังสะท้อนถึงความต้องการที่หลากหลาย เช่น กลุ่มที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป มองหาสถานที่ที่มีอัตลักษณ์และกิจกรรมสร้างสรรค์

ข้อมูลเหล่านี้มีประโยชน์อย่างยิ่งในการออกแบบ นโยบายและแผนกลยุทธ์การตลาดในพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อตอบสนองความต้องการของกลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมาย เช่น การปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกในสถานที่ท่องเที่ยว การจัดกิจกรรมสำหรับครอบครัวที่มีเด็กเล็ก และการส่งเสริมการท่องเที่ยวในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ควรส่งเสริมการสื่อสารทางการเมืองที่มีลักษณะสร้างสรรค์และยึดโยงกับคุณธรรม โดยพัฒนาศักยภาพของพรรคการเมืองในการใช้ถ้อยคำและเนื้อหาที่สะท้อนความรับผิดชอบ ความจริงใจ และความเคารพต่อประชาชน เพื่อเสริมสร้างความนิยมทางการเมืองอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ควรปรับปรุงเส้นทางคมนาคมในจังหวัดชัยภูมิให้สะดวกและปลอดภัย เช่น เพิ่มป้ายบอกทางและจัดที่จอดรถในแหล่งท่องเที่ยว พร้อมทั้งพัฒนาระบบขนส่งสาธารณะให้ครอบคลุมและเหมาะสมกับนักท่องเที่ยวครอบครัวที่ไม่มีรถยนต์ส่วนตัว

2. วางแผนการตลาดที่เน้นครอบครัวรายได้ 15,000-30,000 บาท และมากกว่า 45,001 บาท รวมถึงกลุ่มไม่มีรายได้และครอบครัวที่มีเด็กอายุ 7-12 ปี โดยส่งเสริมกิจกรรมที่เหมาะกับเด็กและครอบครัว เช่น เทศกาลหรือกิจกรรมเรียนรู้ในธรรมชาติ

3. ออกแบบกิจกรรมที่กระตุ้นการเรียนรู้ของเด็ก เช่น โปรแกรมทัศนศึกษา กิจกรรมอนุรักษ์ หรือนิทรรศการที่น่าสนใจ เพื่อสร้างประสบการณ์เชิงบวกในการท่องเที่ยวสำหรับครอบครัว

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อการท่องเที่ยวแบบครอบครัวในจังหวัดอื่น ๆ หรือภูมิภาคอื่น ๆ เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างทางวัฒนธรรมและพฤติกรรมท่องเที่ยว

2. เพิ่มกลุ่มตัวอย่างครอบครัวที่มีลูกในช่วงอายุที่แตกต่างกัน เช่น เด็กโต 13-18 ปี เพื่อสำรวจปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจ

3. ใช้เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลขั้นสูง เช่น Deep Learning หรือ Neural Networks เพื่อเพิ่มความแม่นยำในการทำนายพฤติกรรมนักท่องเที่ยว

เอกสารอ้างอิง

พระมหาสังคม ชยานนฺโท และคณะ. (2566). ศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ. *Journal of Modern Learning Development*, 8(5), May, 251-267.

รัตนาวดี พานทอง. (2565). การจำแนกประเภทข้อมูลการท่องเที่ยวในจังหวัดพะเยาโดยการใช้เทคนิคต้นไม้ตัดสินใจ. *วารสารวิชาการเพื่อการพัฒนานวัตกรรมเชิงพื้นที่ (JSID)*, 40-54.

วีรยา มีสวัสดิกุล และคณะ. (2566). เราเที่ยวด้วยกัน: ประสบการณ์ร่วมกันของนักท่องเที่ยวกลุ่มครอบครัวหลายช่วงวัย. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยนครพนม*, 13(3), 132-148.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2565). สถิติประชากรจังหวัดชัยภูมิ. สืบค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2567 จาก https://www.nso.go.th

Akin et al. (2017). Use of RSM and CHAID data mining algorithm for predicting mineral nutrition of hazelnut. *Plant Cell Tissue Organ Cult*. 128(2), 303-316.

Little, R. J. & Rubin, D. B. (2019). *Statistical Analysis with Missing Data* (3rd ed.). Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.

Magidson, J. & Vermunt, J. K. (2005). *An Extension of the CHAID Tree-based Segmentation Algorithm to Multiple Dependent Variables*. Berlin: Springer.

Malkewitz et al. (2023). Estimating reliability: A comparison of Cronbach's **α**, McDonald's **ω**t and the greatest lower bound. *Social Sciences & Humanities Open*, 7(1), 1-10.

Mayer, M. & Vogt, L. (2016). Economic effects of tourism and its influencing factors: An overview focusing on the spending determinants of visitors. *Zeitschrift für Tourismuswissenschaft*, 8(2), 169-198.

Mendes, A. B. & Themido, I. H. (2004). Multi-outlet retail site location assessment. *International Transactions in Operational Research*, 11(1), 1-18.

Miyakawa, E. & Oguchi, T. (2022). Family tourism improves parents' well-being and children's generic skills. *Tourism Management*, 88(1), 1-6.

Mwale et al. (2022). *Factors that affect travel behaviour in developing cities: A methodological review*. Retrieved January 20, 2025 , from https://doi.org/10.1016/j.trip.2022.100683

Nengsih et al. (2022). Comparative Analysis to Determine the Best Accuracy of Classification Methods. *ILKOM Jurnal Ilmiah*, 14(2), 134-141.

Omerašević, A. & Selimović, J. (2020). Classification Ratemaking Using Decision Tree in The Insurance Market of Bosnia and Herzegovina. *South East European Journal of Economics and Business*, 15(2), 124-139.

Soper, D. (2024). *A-priori sample size calculator for structural equation models*. Retrieved January 20, 2025, from https://shorturl.asia/p8tGE

Wang, Y. & Li, M. (2020). Family Identity Bundles and Holiday Decision Making. *Journal of Travel Research*, 60(3), 486-502.

Yang et al. (2020). *Comparative study of three decision algorithms for predicting traffic accidents*. Retrieved January 20, 2025 , from https://shorturl.asia/pdr4l

Zhang et al. (2019). comparative study of decision tree algorithms for predicting customer purchase behavior. *International Journal of Industrial Engineering and Computer*, 10(1), 299-310.

Kass, G. V. (1980). An exploratory technique for investigating large quantities of categorical data. *Journal of Applied Statistics*, 29(2), 119-127.

Biggs, D. et al. (1991). A method of choosing multiway partitions for classification and decision trees. *Journal of Applied Statistics*, 18(1-2), 49-62.

Lemmens, A. & Croux, C. (2006). Bagging and boosting classification trees to predict churn. *Journal of Marketing Research*, 43(2), 276-286.

การพัฒนาองค์ประกอบภาวะผู้นำร่วมสมัยของนักศึกษาปริญญาตรี*

DEVELOPMENT OF COMPONENTS CONTEMPORARY LEADERSHIP AMONG UNDERGRADUATE STUDENTS

ชุณิภา เปิดโลกนิมิต
Chunipha Poedloknimit
มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น
Western University
Corresponding Author E-mail: chunipha@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. พัฒนาองค์ประกอบภาวะผู้นำร่วมสมัยของนักศึกษาปริญญาตรี 2. ตรวจสอบความสอดคล้ององค์ประกอบภาวะผู้นำร่วมสมัยของกลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาระดับปริญญาตรีที่ลงทะเบียนเรียนในมหาวิทยาลัยรัฐและเอกชนในกรุงเทพมหานคร จำนวน 400 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ วิธีการสุ่มตัวอย่างเป็นแบบแบ่งชั้นภูมิ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน

ผลการวิจัยพบว่า 1. องค์ประกอบภาวะผู้นำร่วมสมัยมี 6 มิติ ได้แก่ ภาวะผู้นำตามสถานการณ์ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ภาวะผู้นำแบบรับใช้ ภาวะผู้นำที่แท้จริง ภาวะผู้นำแฝง และภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม 2. องค์ประกอบภาวะผู้นำร่วมสมัยของนักศึกษาปริญญาตรีมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยองค์ประกอบทั้ง 6 มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานอยู่ระหว่าง 0.96 ถึง 0.99 ค่าสัมประสิทธิ์การทำนายอยู่ในช่วงร้อยละ 93 ถึง 99 นอกจากนี้ ค่าความเชื่อมั่นรวมของตัวแปรแฝงในแต่ละมิติอยู่ในระดับสูงระหว่าง 0.79 ถึง 0.90 และค่าเฉลี่ยความแปรปรวนที่ถูกสกัดอยู่ระหว่าง 0.50 ถึง 0.53 ซึ่งแสดงถึงความเที่ยงตรงเชิงลู่เข้าและความเที่ยงตรงเชิงจำแนกขององค์ประกอบทั้ง 6 ได้อย่างชัดเจน ผลการวิเคราะห์นี้แสดงให้เห็นว่าองค์ประกอบภาวะผู้นำร่วมสมัย มีความเที่ยงตรงเชิงจำแนกที่ดี สามารถวัดคุณลักษณะที่แตกต่างกันได้อย่างชัดเจน จึงมีความเหมาะสมในการนำมาใช้เป็นองค์ประกอบภาวะผู้นำร่วมสมัยของนักศึกษาปริญญาตรี

คำสำคัญ: การพัฒนาองค์ประกอบ; ภาวะผู้นำร่วมสมัย; นักศึกษาปริญญาตรี; การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสอง

*Received April 10, 2025; Revised May 23, 2025; Accepted May 30, 2025

Abstract

This research article aimed: 1. To develop the components of contemporary leadership among undergraduate students; and 2. To examine the construct validity of the contemporary leadership components. The sample consisted of 400 undergraduate students enrolled in public and private universities in Bangkok. The research instrument was a questionnaire. The study employed a quantitative research design, utilizing stratified random sampling. Data were analyzed using confirmatory factor analysis (CFA).

The findings revealed that: 1. The components of contemporary leadership comprised six dimensions: situational leadership, transformational leadership, servant leadership, authentic leadership, latent leadership, and ethical leadership. 2. The contemporary leadership components of undergraduate students demonstrated good construct validity. All six components had standardized factor loadings ranging from 0.96 to 0.99, with predictive coefficients between 93% and 99%. Moreover, the composite reliability for each latent variable was high, ranging from 0.79 to 0.90, and the average variance extracted (AVE) ranged from 0.50 to 0.53. These results indicate clear evidence of convergent validity and discriminant validity for all six components. Overall, the analysis suggests that the contemporary leadership components possess strong discriminant validity and effectively measure distinct characteristics. Therefore, they are suitable for use as contemporary leadership components for undergraduate students.

Keywords: Development of Components; Contemporary Leadership; Undergraduate Students; Second Order Confirmatory Factor Analysis

บทนำ

ภาวะผู้นำร่วมสมัย (Contemporary leadership) เป็นกรอบแนวคิดใหม่ในการศึกษาภาวะผู้นำ ที่พัฒนาขึ้นเพื่อตอบสนองต่อบริบทและปัญหาจากการเปลี่ยนแปลงไปของภาคธุรกิจในยุคปัจจุบัน โดยให้ความสำคัญกับองค์ประกอบหลักของภาวะผู้นำ อาทิ การสื่อสาร การทำงานเป็นทีม และความสามารถในการปรับตัว (Castellano et al., 2021) ความสามารถในการเข้าใจตนเอง การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่มีประสิทธิภาพ และการเข้าใจมุมมองที่แตกต่าง เป็นพื้นฐานสำคัญของการเป็นผู้นำที่ประสบความสำเร็จ (Carroll & Firth, 2021)

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาภาวะผู้นำในวัยรุ่นมีปัญหาหลายประการ เนื่องจากลักษณะเฉพาะของช่วงวัยและบริบทแวดล้อมที่วัยรุ่นต้องเผชิญ การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมและเทคโนโลยีในยุคปัจจุบัน ทำให้ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ในอนาคตมีลักษณะแตกต่างไปจากเดิม ทฤษฎีภาวะผู้นำร่วมสมัย จึงได้รับการพัฒนาขึ้นเพื่อตอบสนองต่อความท้าทายใหม่ ๆ ที่ผู้นำต้องเผชิญ โดยเน้นย้ำความสำคัญของการปรับตัว ความยืดหยุ่น การสร้างแรงบันดาลใจ การสื่อสารอย่างเปิดกว้าง และการบูรณาการความแตกต่างหลากหลายเพื่อขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกในองค์กรและสังคม (Megheirkouni & Mejheirkouni, 2020) การพัฒนาภาวะผู้นำในนักศึกษาระดับปริญญาตรีขาดกรอบแนวคิดที่เฉพาะเจาะจงและสอดคล้องกับธรรมชาติของวัยรุ่น ซึ่งมีลักษณะเฉพาะ ได้แก่ ความผันผวนทางอารมณ์ ความกดดันทางสังคม และกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ในช่วงวัยดังกล่าว ส่งผลให้การพัฒนาภาวะผู้นำไม่เกิดประสิทธิภาพสูงสุดและไม่ตอบสนองต่อความต้องการในศตวรรษที่ 21

งานวิจัยด้านภาวะผู้นำในปัจจุบันมีข้อจำกัดสำคัญหลายประการ ส่วนใหญ่มุ่งศึกษาภาวะผู้นำในกลุ่มผู้บริหารสถานศึกษาและองค์กรเช่น งานของสาวิตรี สุจริต และสุเทพ เมยไธสง (2566) แต่ขาดการศึกษาเฉพาะกลุ่มนักศึกษาที่มีความต้องการพิเศษ การศึกษาของ Kim et al. (2022) พบว่าการพัฒนาภาวะผู้นำต้องคำนึงถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้นำและสมาชิกในทีม ซึ่งมีผลต่อประสิทธิภาพการทำงาน สอดคล้องกับผลการวิจัยของวีรวัฒน์ คำแสนพันธ์ และคณะ (2566) ที่พบว่า การพัฒนาภาวะผู้นำในนักศึกษาต้องการองค์ประกอบที่เฉพาะเจาะจง แต่ยังขาดการพัฒนากรอบแนวคิดที่ครอบคลุมและบูรณาการ นอกจากนี้การศึกษาของ Cohrs et al. (2020) ยืนยันประสิทธิผลของโปรแกรมพัฒนาภาวะผู้นำที่ออกแบบเฉพาะสำหรับนักศึกษา แต่ยังขาดการปรับใช้ในบริบทสังคมไทยที่มีวัฒนธรรมและค่านิยมที่แตกต่าง จากช่องว่างดังกล่าว การพัฒนาองค์ประกอบภาวะผู้นำร่วมสมัยที่เหมาะสมกับบริบทของนักศึกษาไทยจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อสร้างกรอบการพัฒนาผู้นำในวัยรุ่นที่มีประสิทธิภาพ สามารถปรับตัวได้ และตอบสนองต่อความท้าทายได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีคุณธรรม

ดังนั้น การพัฒนาภาวะผู้นำร่วมสมัยในกลุ่มนักศึกษาปริญญาตรีจึงเป็นประเด็นที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการเตรียมความพร้อมให้แก่วัยรุ่น ซึ่งจะเป็นผู้นำในการขับเคลื่อนสังคมและประเทศชาติในอนาคต การศึกษาวิจัยนี้เพื่อเติมเต็มองค์ความรู้ที่ขาดหายไปและสร้างแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมในการพัฒนาศักยภาพความเป็นผู้นำของนักศึกษากลุ่มนี้ ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการสร้างผู้นำในวัยรุ่นที่มีคุณภาพ สามารถขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศในอนาคตได้ สอดคล้องกับบริบทของสังคมไทยที่กำลังเปลี่ยนแปลงและต้องการผู้นำที่มีสมรรถนะสูงในการรับมือกับปัญหาต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น ผลจากการศึกษานี้จะเป็นส่วนหนึ่งในการตอบสนองต่อความต้องการในการสร้างผู้นำรุ่น

ใหม่ที่มีคุณภาพ ซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศให้มีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ตามเป้าหมายของยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาองค์ประกอบภาวะผู้นำร่วมสมัยของนักศึกษาปริญญาตรี
2. เพื่อตรวจสอบความสอดคล้ององค์ประกอบภาวะผู้นำร่วมสมัยของนักศึกษาปริญญาตรี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจและการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสอง (Second Order Confirmatory Factor Analysis: CFA) เพื่อพัฒนาและตรวจสอบความสอดคล้องขององค์ประกอบภาวะผู้นำร่วมสมัยของนักศึกษาปริญญาตรี

2. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร คือ ในการศึกษานี้ประกอบด้วยนักศึกษาระดับปริญญาตรีที่ลงทะเบียนเรียนในมหาวิทยาลัยรัฐและเอกชนในกรุงเทพมหานคร จำนวน 412,330 คน (สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2565)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาระดับปริญญาตรี โดย Hair et al. (2010) แนะนำว่าขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมสำหรับการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันควรมีจำนวนอย่างน้อย 200 ถึง 400 ตัวอย่าง ดังนั้น งานวิจัยชิ้นนี้จึงกำหนดกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 400 คน การวิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอนเพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนที่ดี โดยแบ่งประชากรเป็นสองชั้นภูมิตามประเภทมหาวิทยาลัย (รัฐและเอกชน) และจัดสรรผู้เข้าร่วม 200 คนให้แต่ละชั้นภูมิ จากนั้นสุ่มเลือกมหาวิทยาลัยสองแห่งจากแต่ละชั้นภูมิโดยใช้การสุ่มอย่างง่าย และใช้การสุ่มแบบโควตาเพื่อจัดสรรจำนวนผู้เข้าร่วมเท่า ๆ กันจากแต่ละมหาวิทยาลัยที่เลือก

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรม ประกอบด้วยแบบสอบถามด้านภาวะผู้นำตามสถานการณ์ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ภาวะผู้นำแบบรับใช้ภาวะผู้นำที่แท้จริง ภาวะผู้นำแฝง และภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับในการวัดคำตอบ แบบสอบถามได้รับการตรวจสอบความตรงจากผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC)

0.60-1.00 ตรวจสอบความเที่ยงด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคอยู่ระหว่าง 0.75 ถึง 0.86 (George & Mallery, 2003) มีค่าความเที่ยงทั้งฉบับเท่ากับ 0.94 และหาค่าสหสัมพันธ์คะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Corrected item-total correlation: CITC) โดยต้องมีค่า CITC มากกว่า 0.30 (Boateng et al., 2018) ข้อที่มีค่าน้อยกว่า 0.30 จะพิจารณาตัดข้อคำถามทิ้ง ผลพบว่าค่าคะแนนรายข้อกับคะแนนรวมมีค่าระหว่าง 0.37-0.81

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำร่วมสมัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อสังเคราะห์มาเป็นองค์ประกอบภาวะผู้นำร่วมสมัย หลังจากนั้นจึงพัฒนามาเป็นแบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้เริ่มเก็บข้อมูลหลังจากได้รับการอนุมัติจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จากมหาวิทยาลัยต้นสังกัดของผู้วิจัย เลขที่ WTU 2567-0123 ในกระบวนการเก็บข้อมูลนี้ ผู้วิจัยเก็บและตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลด้วยตนเอง แบบสอบถามทั้ง 400 ชุดได้รับกลับคืนมาอย่างสมบูรณ์ คิดเป็นอัตราการตอบกลับ ร้อยละ 100

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 ขั้นแรกผู้วิจัยทำการตรวจสอบความเหมาะสมของข้อมูลก่อนการวิเคราะห์องค์ประกอบ โดยใช้การทดสอบ Bartlett's Test of Sphericity เพื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร และวิเคราะห์ค่า Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ตามเกณฑ์ของ Bollen (1989) ซึ่งค่า KMO ที่เข้าใกล้ 1 แสดงถึงความเหมาะสมของข้อมูล โดยค่ามากกว่า .90 ถือว่าดีเยี่ยม ค่าระหว่าง .80-.89 อยู่ในระดับปานกลาง ค่าระหว่าง .70-.79 อยู่ในระดับต่ำ ค่าระหว่าง .60-.69 อยู่ในระดับต่ำมาก ค่าระหว่าง .50-.59 ถือว่าไม่เหมาะสม และค่าต่ำกว่า .50 ไม่สามารถยอมรับได้

5.2 ขั้นที่สองทำการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน โดยพิจารณาค่าน้ำหนักองค์ประกอบซึ่งต้องมีค่ามากกว่า 0.50 ตามเกณฑ์ของ Tabachnick & Fidell (2007) จากนั้นตรวจสอบความตรงเชิงเอกนัย (Convergent Validity) ด้วยการพิจารณาค่าความเชื่อมั่นเชิงโครงสร้าง (Composite Reliability: CR) ซึ่งต้องมีค่ามากกว่า 0.70 และค่าเฉลี่ยความแปรปรวนที่สกัดได้ (Average Variance Extracted: AVE) ซึ่งต้องมีค่ามากกว่า 0.50 (Fornell & Larcker, 1981)

5.3 ขั้นสุดท้ายเป็นการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ตามเกณฑ์ของ Hooper et al. (2008) โดยพิจารณาจากค่าสถิติไค-สแควร์ต้องไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($p>.05$) ดัชนีความกลมกลืน (GFI) ต้องมีค่ามากกว่า 0.90 ค่าความคลาดเคลื่อนของการประมาณค่า (RMSEA) ต้องมีค่าน้อยกว่าหรือเท่ากับ .03

ค่ารากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของเศษเหลือ (RMR) ต้องมีค่าน้อยกว่า .08 ดัชนีความสอดคล้องเปรียบเทียบ (CFI) และดัชนีวัดระดับความสอดคล้อง (NFI) ต้องมีค่ามากกว่า 0.95 และดัชนีความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) ต้องมีค่าอยู่ระหว่าง 0.90-1.00

ผลการวิจัย

1. การพัฒนาองค์ประกอบภาวะผู้นำร่วมสมัยของนักศึกษาปริญญาตรี พบว่าก่อนทำการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง ผู้วิจัยได้พิจารณาการแจกแจงของข้อมูล พบว่าทุกองค์ประกอบมีค่าความเบ้เป็นลบ อยู่ระหว่าง -0.598 ถึง -0.933 แสดงว่าข้อมูลมีการแจกแจงในลักษณะเบ้ซ้าย โดยค่าส่วนใหญ่อยู่สูงกว่าค่าเฉลี่ย สำหรับค่าความโด่งพบว่าส่วนใหญ่มีค่าเป็นบวก อยู่ระหว่าง -0.143 ถึง 1.357 โดยองค์ประกอบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีการกระจายของข้อมูลมากที่สุด (Kurtosis=1.357) และภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมมีการกระจายของข้อมูลน้อยที่สุด (Kurtosis=-0.143) แสดงให้เห็นว่าข้อมูลมีการแจกแจงใกล้เคียงโค้งปกติ เนื่องจากค่าความเบ้และความโด่งอยู่ในช่วง ±2 ต่อมา คือ การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบภาวะผู้นำร่วมสมัย โดยใช้การวิเคราะห์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน พบว่าทุกองค์ประกอบมีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง 0.58 ถึง 0.78 เมื่อพิจารณาคู่ความสัมพันธ์ที่มีค่าสูงสุดสามอันดับแรก พบว่า ภาวะผู้นำแบบรับใช้มีความสัมพันธ์กับภาวะผู้นำแฝงสูงที่สุด (r=0.78) รองลงมาคือ ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำแบบรับใช้กับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (r=0.76) และความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำแบบรับใช้กับภาวะผู้นำตามสถานการณ์ (r=0.72) สำหรับคู่ความสัมพันธ์ที่มีค่าต่ำที่สุด คือ ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำตามสถานการณ์กับภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม (r=0.58) ทั้งนี้ระดับความสัมพันธ์ที่พบทั้งหมดอยู่ในระดับปานกลางถึงสูง แสดงให้เห็นถึงความสอดคล้องและความเชื่อมโยงระหว่างองค์ประกอบต่างๆ ของภาวะผู้นำร่วมสมัย เมื่อพิจารณาค่า Bartlett's Test of Sphericity มีค่าท่ากับ 1778.709, df=528, p<.01 แสดงว่าเมทริกซ์สหสัมพันธ์แตกต่างจากเมทริกซ์เอกลักษณ์อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 นอกจากนี้ยังมีค่า Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy เท่ากับ 0.919 ซึ่งมากกว่าเกณฑ์ที่กำหนดที่ 0.50 แสดงว่าตัวแปรทุกตัวมีความสัมพันธ์และสามารถนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันได้ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การตรวจสอบการแจกแจงข้อมูลและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบตัวแปรภาวะผู้นำร่วมสมัยของนักศึกษาปริญญาตรี

ตัวแปร	ST	TL	SL	AL	IT	EL	Skewness	Kurtosis
ST	1						-.933	1.27
TL	0.67**	1					-.911	1.357
SL	0.72**	0.76**	1				-.855	1.095
AL	0.62**	0.64**	0.73**	1			-.674	.281
IT	0.65**	0.71**	0.78**	0.70**	1		-.722	.145
EL	0.58**	0.60**	0.67**	0.62**	0.72**	1	-.598	-.143
รวม							**-1.000**	**.761**

Notes: ST = ภาวะผู้นำตามสถานการณ์ TL=ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง SLภาวะผู้นำแบบรับใช้ AL=ภาวะผู้นำที่แท้จริง IT=ภาวะผู้นำแฝง EL=ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy=0.919 Bartlett's Test of Sphericity Approx. Chi-Square=1778.709 df=528, p<.01**

** p< 0.01

ต่อมาคือผลการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างพบว่า ภาวะผู้นำร่วมสมัย (CL) มีอิทธิพลทางบวกต่อภาวะผู้นำทั้ง 6 รูปแบบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐาน (β) อยู่ระหว่าง 0.96-0.99 เรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้ ภาวะผู้นำแบบรับใช้ (SL; β=0.99) และภาวะผู้นำที่แท้จริง (AL; β=0.99) รองลงมาคือ ภาวะผู้นำตามสถานการณ์ (ST; β=0.98) และภาวะผู้นำแฝง (IT; β=0.98) ถัดมาคือภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (TL; β=0.97) และภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม (EL; β=0.96) ตามลำดับ ค่าความเชื่อมั่นเชิงโครงสร้าง (CR) ของตัวแปรแฝงทุกตัวมีค่าระหว่าง 0.79-0.90 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด (>0.70) แสดงว่าตัวแปรสังเกตได้มีความสอดคล้องภายในที่ดี ในขณะที่ค่าความเชื่อมั่นของครอนบาค (α) อยู่ระหว่าง 0.75-0.86 บ่งชี้ถึงความเชื่อมั่นในระดับที่ยอมรับได้ ค่าเฉลี่ยความแปรปรวนที่สกัดได้ (AVE) ของตัวแปรแฝงทุกตัวมีค่าระหว่าง 0.50-0.53 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน (≥0.50) แสดงว่าตัวบ่งชี้สามารถอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรแฝงได้ในระดับที่เหมาะสม สำหรับค่าสัมประสิทธิ์การทำนาย (R^2) พบว่าภาวะผู้นำร่วมสามารถอธิบายความแปรปรวนของภาวะผู้นำแต่ละรูปแบบได้ในระดับสูงมาก โดยเฉพาะภาวะผู้นำแบบรับใช้ (R^2=0.99) รองลงมาคือภาวะผู้นำที่แท้จริง (R^2=0.97) ภาวะผู้นำตามสถานการณ์ (R^2=0.97) ภาวะผู้นำแฝง (R^2=0.96) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (R^2=0.95) และภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม (R^2=0.93) ตามลำดับ นอกจากนี้ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) ของตัวแปรสังเกตได้ทุกตัวมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าอยู่ระหว่าง 0.59-0.79 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด แสดงให้เห็นว่าตัวแปรสังเกตได้ทุกตัวเป็นตัวบ่งชี้ที่เหมาะสมของตัวแปรแฝง

วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์
ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 พฤษภาคม - มิถุนายน 2568 น.151-165.

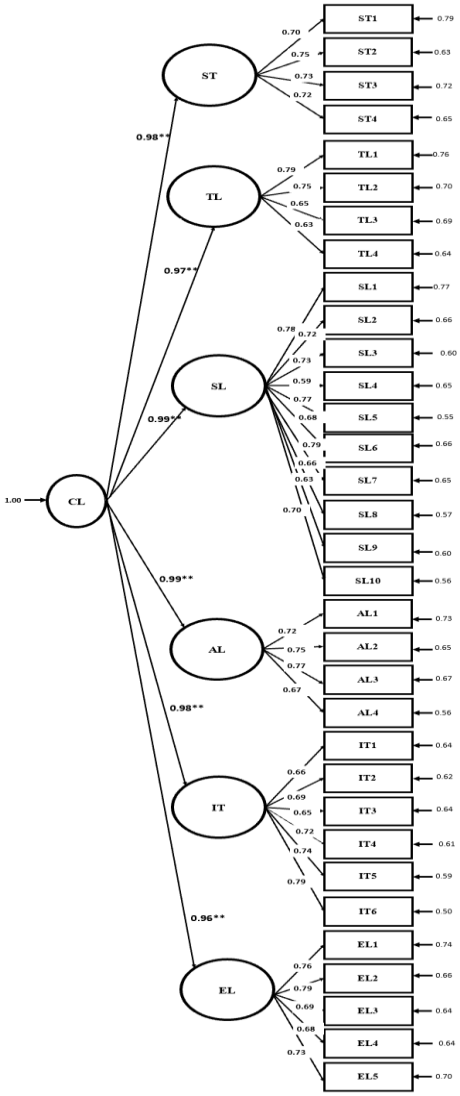
2. ตรวจสอบความสอดคล้ององค์ประกอบภาวะผู้นำร่วมสมัยของนักศึกษาปริญญาตรี

ตารางที่ 2 ความสอดคล้ององค์ประกอบภาวะผู้นำร่วมสมัยของนักศึกษาปริญญาตรี

ค่าดัชนี	เกณฑ์ที่ใช้พิจารณา	ก่อนปรับโมเดล	หลังปรับโมเดล	ผลการพิจารณา
χ^2-test	p> 0.05	<.01	0.082	ผ่านเกณฑ์
χ^2/df	<2.00	1.88	1.09	ผ่านเกณฑ์
GFI	>0.90	0.88	0.93	ผ่านเกณฑ์
AGFI	>0.90	0.86	0.91	ผ่านเกณฑ์
CFI	> 0.95	0.83	1.00	ผ่านเกณฑ์
SRMR	< 0.05	0.10	0.03	ผ่านเกณฑ์
RMR	< 0.08	0.91	0.04	ผ่านเกณฑ์
RMSEA	< 0.05	0.14	0.01	ผ่านเกณฑ์
NFI	> 0.95	0.89	0.98	ผ่านเกณฑ์

จากตารางที่ 2 ผลการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลองค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสองของภาวะผู้นำร่วมสมัยในนักศึกษาระดับปริญญาตรี ซึ่งประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่

1. ภาวะผู้นำตามสถานการณ์
2. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง
3. ภาวะผู้นำแบบรับใช้
4. ภาวะผู้นำที่แท้จริง
5. ภาวะผู้นำแฝง
6. ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม พบว่า โมเดลในการวิเคราะห์ครั้งแรกยังไม่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (χ^2=920.60, df = 489, p<.01, GFI=0.88, AGFI=0.86, CFI=0.83, RMSEA=0.14, NFI=0.89) ผู้วิจัยจึงปรับโมเดลโดยยอมให้ความคลาดเคลื่อนในการวัดตัวแปรมีความสัมพันธ์กัน ผลการวิเคราะห์หลังการปรับโมเดลพบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่าสถิติดังนี้ (χ^2=510.09, df=467, p=0.08, GFI=0.93, AGFI=0.91, CFI=1.00, RMSEA=0.01, NFI=0.98) ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์การพิจารณาความสอดคล้องของโมเดล และสนับสนุนสมมติฐานการวิจัยที่กำหนดไว้

Chi-Square=510.09, df=467, P-value=0.08219, RMSEA=0.015

ภาพที่ 1 องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สองภาวะผู้นำร่วมสมัยของนักศึกษาปริญญาตรี

อภิปรายผลการวิจัย

1. พัฒนาองค์ประกอบภาวะผู้นำร่วมสมัยของนักศึกษาปริญญาตรี ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง พบว่าภาวะผู้นำร่วมสมัยของนักศึกษาปริญญาตรีประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ ภาวะผู้นำตามสถานการณ์ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ภาวะผู้นำแบบรับใช้ ภาวะผู้นำที่แท้จริง ภาวะผู้นำแฝง และภาวะผู้นำเชิง

จริยธรรม โดยทั้งหมดมีน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ในระดับสูง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วีรวัฒน์ คำแสนพันธ์ และคณะ (2566) ที่พบว่าองค์ประกอบภาวะผู้นำของคณะกรรมการองค์การนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย 10 องค์ประกอบ ได้แก่ การมีบุคลิกภาพและการมีมนุษย์สัมพันธ์ การเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี การมีวิสัยทัศน์และมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การสื่อสารที่ดี การมีความรับผิดชอบ การมุ่งมั่นพัฒนา การทำงานเป็นทีม การมีคุณธรรมจริยธรรม การมีทักษะการเจรจาต่อรองที่ดี และการเสียสละ ในทิศทางเดียวกัน สาวิตรี สุจริต และสุเทพ เมยไธสง (2566) พบว่า ภาวะผู้นำร่วมสมัยของผู้บริหารสถานศึกษาประกอบด้วยภาวะผู้นำแบบเหนือชั้น ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยน ส่วนภัทรวงษ์ วัจนะรัตน์ และศิริพงษ์ เศาภายน (2566) ก็ชี้ให้เห็นภาวะผู้นำตามสถานการณ์ที่สำคัญ 4 ด้าน ได้แก่ ภาวะผู้นำแบบขายความคิด ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม ภาวะผู้นำแบบมอบหมายงาน และภาวะผู้นำแบบสั่งการ ซึ่งล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญของภาวะผู้นำร่วมสมัยเช่นกัน ผู้วิจัยเห็นว่าแนวคิดภาวะผู้นำร่วมสมัยเป็นแนวคิดที่บูรณาการรูปแบบภาวะผู้นำหลายประเภทเข้าด้วยกัน จึงมีองค์ประกอบที่กว้างขวางและครอบคลุม สอดคล้องกับสภาพความซับซ้อนและความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของบริบทในปัจจุบัน และยืนยันโครงสร้างของภาวะผู้นำร่วมสมัย ซึ่งชี้ให้เห็นคุณลักษณะของผู้นำที่พึงมีในบริบทของนักศึกษาปริญญาตรี

2. ตรวจสอบความสอดคล้ององค์ประกอบภาวะผู้นำร่วมสมัยของนักศึกษาปริญญาตรี ผลการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลองค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสองของภาวะผู้นำร่วมสมัยในนักศึกษาระดับปริญญาตรี ซึ่งประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ ภาวะผู้นำตามสถานการณ์ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ภาวะผู้นำแบบรับใช้ ภาวะผู้นำที่แท้จริง ภาวะผู้นำแฝง และภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ สอดคล้องกับผลการศึกษาของจิรภัค สุวรรณเจริญ และคณะ (2565) ที่ใช้องค์ประกอบเชิงยืนยันโครงสร้างองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ในนักศึกษาพยาบาลไทย และพบว่าโมเดลมีความกลมกลืนกับข้อมูลในระดับที่ยอมรับได้เช่นกัน ซึ่งแม้จะเป็นการศึกษาภาวะผู้นำในมิติที่แตกต่างกัน แต่ก็แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการประยุกต์ใช้เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบในการตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างขององค์ประกอบภาวะผู้นำในบริบทนักศึกษาไทยได้เป็นอย่างดี เช่นเดียวกับผลการศึกษาในต่างประเทศ อาทิ งานของ Ogurek & Harendza (2024) ที่พัฒนาแบบประเมินสมรรถนะภาวะผู้นำในนักศึกษาแพทย์ และใช้องค์ประกอบเชิงยืนยันความตรงเชิงโครงสร้างของเครื่องมือได้อย่างน่าเชื่อถือ สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญและความเหมาะสมของการใช้ CFA ในการตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างขององค์ประกอบภาวะผู้นำไม่ว่าจะเป็นในบริบทใด ในทางทฤษฎี ผลการวิจัยยังสนับสนุนแนวคิดแบบบูรณาการที่ว่า ภาวะผู้นำเป็น

สิ่งที่สามารถพัฒนาได้ในนักศึกษา โดยอาศัยทั้งตัวแปรระดับบุคคล เช่น ความเชื่อมั่นในภาวะผู้นำของตน แรงจูงใจใฝ่สู่ความเป็นผู้นำ และตัวแปรระดับสถานการณ์หรือองค์กร เช่น บทบาทหรือตำแหน่งผู้นำ การได้รับการอบรมพัฒนา ดังจะเห็นได้จากงานของ Yue et al. (2024) ที่แสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างปัจจัยระดับบุคคลและพฤติกรรมภาวะผู้นำที่นักศึกษาแสดงออก โดยสรุป ผลการวิจัยนี้ให้การสนับสนุนเชิงประจักษ์ต่อโครงสร้างองค์ประกอบของภาวะผู้นำร่วมสมัยในนักศึกษาระดับปริญญาตรี และแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการส่งเสริมภาวะผู้นำในหลากหลายมิติให้แก่นักศึกษา ทั้งนี้ ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมเพื่อทำความเข้าใจปัจจัยเชิงสาเหตุและเชิงผลลัพธ์ที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำของนักศึกษา อันจะนำไปสู่การพัฒนาแนวทางในการเสริมสร้างภาวะผู้นำร่วมสมัยในบริบทการศึกษาระดับอุดมศึกษาได้อย่างมีประสิทธิผลต่อไป

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ประกอบภาวะผู้นำร่วมสมัยของนักศึกษาปริญญาตรี

การวิจัยนี้ได้องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยคือโมเดล LEADS เป็นกรอบแนวคิดภาวะผู้นำร่วมสมัยที่พัฒนาขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการในการพัฒนาภาวะผู้นำร่วมสมัยในนักศึกษาปริญญาตรี โดยประกอบด้วย 5 มิติหลักที่เชื่อมโยงและสนับสนุนซึ่งกันและกันในลักษณะพหุมิติ ซึ่งสะท้อนผ่านอักษรย่อ L-E-A-D-S ที่มีความหมายสอดคล้องกับการเป็นผู้นำที่แท้จริง ประกอบไปด้วย

1. Listening Leadership (L) หมายถึง ภาวะผู้นำแบบรับใช้ที่มุ่งเน้นการสร้างความสัมพันธ์เชิงลึกผ่านกระบวนการรับฟังที่มีประสิทธิภาพ ประกอบด้วยทักษะการตั้งคำถามเชิงสร้างสรรค์ การทวนความเข้าใจเพื่อยืนยันการรับรู้ และการสะท้อนความรู้สึก

เพื่อสร้างความเข้าใจอันลึกซึ้ง ผู้นำมิตินี้แสดงออกผ่านการให้คุณค่าและยอมรับในศักดิ์ศรีของผู้อื่นอย่างไม่มีเงื่อนไข พร้อมทั้งสามารถให้กำลังใจและสนับสนุนเมื่อผู้อื่นเผชิญกับความท้าทายหรือความท้อแท้

2. Emotional Intelligence (E) หมายถึง ความฉลาดทางอารมณ์ที่เป็นรากฐานสำคัญของภาวะผู้นำที่แท้จริงและภาวะผู้นำแฝง ซึ่งประกอบด้วยการรู้จักและเข้าใจจุดแข็งและจุดอ่อนของตนเองอย่างชัดเจน ความสามารถในการควบคุมและจัดการอารมณ์ของตนเองให้เหมาะสมกับสถานการณ์ในการทำงานร่วมกับผู้อื่น รวมไปถึงการแสดงออกซึ่งน้ำใจ ความเห็นอกเห็นใจ และความเอื้ออาทรต่อผู้อื่นอย่างแท้จริง

3. Authentic & Adaptive (A) หมายถึง ความแท้จริงในการเป็นตัวตนของผู้นำที่สามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสม โดยมีความเข้าใจในมุมมองและการรับรู้ของตนเองอย่างลึกซึ้ง พร้อมทั้งเปิดกว้างและยินดีรับฟังความคิดเห็นและข้อมูลใหม่ ๆ ที่อาจส่งผลต่อการตัดสินใจ ผู้นำมิตินี้มองกฎระเบียบและโครงสร้างเป็นสิ่งที่สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามบริบทและความเหมาะสม แทนที่จะยึดติดกับความตายตัว

4. Developing Others (D) หมายถึง การมุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพของผู้อื่นผ่านการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการมีส่วนร่วม โดยกระตุ้นให้ผู้อื่นรู้สึกมีคุณค่าและมีแรงจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรมหรืองานต่าง ๆ ผู้นำมิตินี้ส่งเสริมให้ทุกคนได้แสดงความสามารถและศักยภาพในการทำงานกลุ่มอย่างเต็มที่ พร้อมทั้งเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติงานและกิจกรรมต่าง ๆ

5. Sincere & Systematic (S) หมายถึง ความซื่อสัตย์สุจริตและการมีระบบคิดที่เป็นเหตุเป็นผลในการดำเนินภาวะผู้นำ ประกอบด้วยการใช้หลักคุณธรรมเป็นแนวทางหลักในการตัดสินใจเกี่ยวกับการเรียนและการดำเนินชีวิต การตัดสินใจหรือมอบหมายงานด้วยความโปร่งใสและมีเหตุผลที่ชัดเจน รวมถึงความเชื่อมั่นว่าความซื่อสัตย์สุจริตเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างความน่าเชื่อถือและการยอมรับจากผู้อื่น

โมเดล LEADS มีลักษณะเป็นระบบที่บูรณาการและเชื่อมโยงกันอย่างเป็นองค์รวม โดยแต่ละมิติไม่สามารถแยกจากกันได้และต้องได้รับการพัฒนาควบคู่กันไป มิติ L และ D สะท้อนแนวคิด การมุ่งเน้นผู้อื่นเป็นหลัก ที่เน้นการรับใช้และพัฒนาผู้อื่น ในขณะที่มิติ E และ A แสดงถึง การตระหนักรู้ในตนเอง ที่เน้นการตระหนักรู้และพัฒนาตนเอง และมิติ S เป็นรากฐาน หลักการทางจริยธรรม ที่ครอบคลุมทั้งการปฏิบัติต่อตนเองและผู้อื่น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

กระทรวงการอุดมศึกษาฯ ควรกำหนดนโยบายสนับสนุนการพัฒนาภาวะผู้นำร่วมสมัยเป็นทักษะจำเป็นในหลักสูตรระดับปริญญาตรี โดยส่งเสริมให้ทุกมหาวิทยาลัยออกแบบกิจกรรมที่บูรณาการทั้ง 6 มิติภาวะผู้นำเข้ากับการเรียนรู้และชีวิตนักศึกษาอย่างเป็นระบบ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. สถาบันอุดมศึกษาควรนำผลการวิจัยนี้ไปใช้ในการออกแบบและพัฒนาหลักสูตรหรือกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่มุ่งเน้นการส่งเสริมภาวะผู้นำร่วมสมัยในนักศึกษา โดยครอบคลุมองค์ประกอบทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ ภาวะผู้นำตามสถานการณ์ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ภาวะผู้นำแบบรับใช้ ภาวะผู้นำที่แท้จริง ภาวะผู้นำแฝง และภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม เพื่อให้นักศึกษาได้พัฒนาศักยภาพความเป็นผู้นำอย่างรอบด้านและสอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน

2. ผู้บริหารและคณาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาควรใช้ผลการวิจัยเป็นแนวทางในการจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาภาวะผู้นำของนักศึกษา เช่น การสร้างโอกาสให้นักศึกษาได้ฝึกปฏิบัติและแสดงความเป็นผู้นำในสถานการณ์ต่าง ๆ การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการทำงานเป็นทีม เป็นต้น เพื่อให้นักศึกษาได้พัฒนาทักษะภาวะผู้นำควบคู่ไปกับการเรียนรู้ในชั้นเรียน

3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนานักศึกษา เช่น กองพัฒนานักศึกษาหรือสโมสรนักศึกษา สามารถนำแบบวัดภาวะผู้นำร่วมสมัยที่มีคุณภาพจากการวิจัยนี้ไปประยุกต์ใช้ในการประเมินระดับภาวะผู้นำของนักศึกษา เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนและกำหนดแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำให้สอดคล้องกับความต้องการและศักยภาพของนักศึกษาแต่ละกลุ่ม รวมถึงการติดตามประเมินผลการพัฒนาภาวะผู้นำของนักศึกษาได้อย่างเป็นระบบ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1.ควรมีการศึกษาภาวะผู้นำร่วมสมัยในนักศึกษากลุ่มอื่น ๆ เช่น นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา นักศึกษาสายอาชีวะ หรือนักศึกษาในสาขาวิชาเฉพาะทาง เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างขององค์ประกอบภาวะผู้นำและระดับการแสดงออกในแต่ละกลุ่ม

2. การวิจัยในอนาคตควรพิจารณาศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผลของภาวะผู้นำร่วมสมัยในนักศึกษา โดยอาจใช้การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (SEM) เพื่อตรวจสอบอิทธิพลของปัจจัยระดับบุคคล เช่น บุคลิกภาพ แรงจูงใจ ความฉลาดทางอารมณ์ และปัจจัยระดับสภาพแวดล้อมเช่น รูปแบบการเรียนการสอน การสนับสนุนจากสถาบัน

ที่ส่งผลต่อการพัฒนาภาวะผู้นำร่วมสมัย รวมถึงผลของภาวะผู้นำที่มีต่อตัวแปรผลลัพธ์ที่สำคัญ เช่น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความสามารถในการทำงาน หรือการเป็นผู้ประกอบการ

3. ควรมีการศึกษาเชิงคุณภาพ เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก หรือการสนทนากลุ่ม เพื่อทำความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาภาวะผู้นำร่วมสมัยในนักศึกษา รวมถึงปัจจัยเอื้อและอุปสรรคที่มีผลต่อการพัฒนาภาวะผู้นำในมุมมองของนักศึกษาเอง ซึ่งจะช่วยให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่เป็นประโยชน์ต่อการออกแบบแนวทางหรือกลยุทธ์ในการส่งเสริมภาวะผู้นำที่สอดคล้องกับความต้องการและบริบทที่แท้จริงของนักศึกษามากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

จิรภัค สุวรรณเจริญ และคณะ (2565). การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์สำหรับนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต คณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข. *วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 7(6), 334-350.

ภัทรวงษ์ วัจนะรัตน์ และศิริพงษ์ เศาภายน. (2566). ภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ของอาจารย์โรงเรียนสาธิตสังกัดมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ เขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร. *วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ*, 3(4), 97-110.

วีรวัฒน์ คำแสนพันธ์ และคณะ. (2566). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของคณะกรรมการองค์การนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. *วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*, 13(4), 220-235.

สาวิตรี สุจริต และสุเทพ เมยไธสง. (2566). ภาวะผู้นำร่วมสมัยของผู้บริหารสถานศึกษาศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษา ขั้นพื้นฐานที่ 12 หมื่นถ่านแจ้งหน่อมสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2. *วารสารการบริหารการศึกษา มมร.วิทยาเขตร้อยเอ็ด*, 3(1), 1-13.

สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2565). *ข้อมูลนักศึกษา*. สืบค้น 4 พฤศจิกายน 2567, จาก https://shorturl.asia/5SafY

Boateng, G. O. et al. (2018). *Best Practices for Developing and Validating Scales for Health, Social, and Behavioral Research: A Primer*. Retrieved January 20, 2025, from https://shorturl.asia/HgY1N

Bollen, K. A. (1989). *Structural equations with latent variables*. UK: Wiley.

Carroll, B. & Firth, J. (2021). Leading or led? A critical exploration of youth leadership development. *Management Learning*, 52(1), 6-25.

Castellano, S. et al. (2021). Impact of self-leadership and shared leadership on the performance of virtual R&D teams. *Journal of Business Research*, 128(1), 578-586.

Cohrs, C. et al. (2020). Transformational leadership and communication: Evaluation of a two-day leadership development program. *Leadership & Organization Development Journal*, 41(1), 101-117.

Fornell, C. & Larcker, D. F. (1981). Evaluating structural equation models with unobservable variables and measurement error. *Journal of Marketing Research*, 18(1), 39-50.

George, D. & Mallery, P. (2003). *SPSS for Windows step by step: A simple guide and reference* (4th ed.). Boston: Allyn & Bacon.

Hair, J. F. et al. (2010). *Multivariate data analysis* (7th ed.). Chicago: Pearson.

Hooper, D. et al. (2008). Structural equation modelling: Guidelines for determining model fit. *The Electronic Journal of Business Research Methods*, 6(1), 53-60.

Kim, T. Y. et al. (2022). The interplay of leader–member exchange and peer mentoring in teams on team performance via team potency. *Journal of Organizational Behavior*, 43(5), 932-945.

Megheirkouni, M. & Mejheirkouni, A. (2020). Leadership development trends and challenges in the twenty-first century: Rethinking the priorities. *Journal of Management Development*, 39(1), 97-124.

Ogurek, B. & Harendza, S. (2024). Medical students 'leadership competence in health care: development of a self-assessment scale. *BMC Medical Education*, 24(1), 1275.

Tabachnick, B. G. & Fidell, L. S. (2007). *Using multivariate statistics* (5th ed.). Boston: Allyn & Bacon.

Yue, X. et al. (2024). The impact of undergraduates' servant leadership on their employability. *SAGE Open*, 14(1), 1-11.

วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์
ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 พฤษภาคม - มิถุนายน 2568 น.166-180.

การสำรวจความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ*

SURVEY ON THE NEEDS TO DEVELOPMENT A CURRICULUM FOR THE MASTER OF PUBLIC ADMINISTRATION PROGRAM AT SISAKET RAJABHAT UNIVERSITY

วิชชุดา วงศ์พานิชย์
Witchuda Wongpanit
มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
Sisaket Rajabhat University
Corresponding Author E-mail: witchuda.wongpanit@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. สำรวจความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีผลกระทบในการพัฒนาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ และ 2. แนวทางในการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอนและการสนับสนุนการเรียนให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ใช้บัณฑิต ศิษย์เก่า นักศึกษา คณาจารย์ ผู้บริหารและตัวแทนชุมชน จำนวน 9 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก และการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Research) วิเคราะห์เนื้อหาอย่างเป็นระบบ

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความต้องการด้านความรู้และทักษะ ได้แก่ การเรียนรู้ทฤษฎีบริหารภาครัฐ การวิเคราะห์ พัฒนา และนำเสนอนโยบายสาธารณะ ด้านการทำงานเน้นบริหารจัดการ คิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา สื่อสาร ทำงานร่วมกัน ด้านการพัฒนาตนเองเน้นความเป็นผู้นำ นวัตกรรม และการเรียนรู้ต่อเนื่อง ด้านคุณลักษณะส่วนบุคคลเน้นความซื่อสัตย์ จริยธรรม ความรับผิดชอบ และวินัย ด้านสังคมเน้นทำงานร่วมประชาสังคม ส่งเสริมธรรมาภิบาล และการพัฒนาที่ยั่งยืน รวมถึงการใช้เทคโนโลยีและเครื่องมือบริหารสมัยใหม่เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน ส่วนแนวทางในการพัฒนาหลักสูตร ควรวิเคราะห์ความต้องการตลาดแรงงานเน้นการระบุทักษะที่ตรงกับความรู้ที่ตลาดต้องการ เช่น ทักษะการสื่อสาร การทำงานเป็นทีม และการใช้เทคโนโลยีการออกแบบหลักสูตรควรใช้แนวทางการเรียนรู้จากปัญหา การทำผลงานและประสบการณ์จากการ

*Received February 24, 2025; Revised April 9, 2025; Accepted April 18, 2025

ทำงานจริงเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนควรเชื่อมโยงกับศิลปวัฒนธรรม การพัฒนาสังคม และตอบสนองการพัฒนาท้องถิ่นและประเทศ การประเมินผลควรใช้วิธีหลากหลายเพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ พร้อมรวบรวมข้อมูลปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: ความต้องการ; การพัฒนาหลักสูตร; หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต; ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย; ผลลัพธ์การเรียนรู้

Abstract

This research aimed: 1. To explore the needs of stakeholders influencing the development of the Master of Public Administration (MPA) curriculum at Sisaket Rajabhat University, and 2. To identify approaches for developing the curriculum, teaching, and learning support to align with labor market demands. This qualitative study involved nine purposefully selected informants, including employers, alumni, current students, faculty members, administrators, and community representatives. Data were collected through structured in-depth-interview script and analyzed using descriptive research interpretation and systematic content analysis.

The findings indicated that the key factors influencing knowledge and skill demands included: understanding public administration theories; analyzing, developing, and presenting public policy; and possessing practical skills in management, analytical thinking, problem-solving, communication, and teamwork. Self-development needs focused on leadership, innovation, and lifelong learning, while personal attributes emphasized honesty, ethics, responsibility, and discipline. From a societal perspective, the needs involved collaboration with civil society, promotion of good governance, and sustainable development, along with the use of modern technology and management tools to enhance work efficiency. Curriculum development should begin with labor market analysis, identifying specific skill sets aligned with market needs such as communication, teamwork, and technology use. Curriculum design should incorporate problem-based learning, performance tasks, and work-based experiences. Instructional strategies should integrate local arts, culture, and social development, supporting both local and

national development goals. Evaluation should employ diverse methods to assess learning outcomes and provide ongoing feedback for continuous curriculum improvement in response to labor market demands.

Keywords: Needs; Curriculum Development; The Master of Public Administration (MPA) Program; Stakeholders; Expected Learning Outcomes

บทนำ

การจัดทำหลักสูตรในระดับบัณฑิตศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญที่ส่งผลต่อคุณภาพของบัณฑิตและการผลิตองค์ความรู้ใหม่ของประเทศ โดยเฉพาะในยุคที่สังคมและเทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สถาบันอุดมศึกษาจึงจำเป็นต้องพัฒนาหลักสูตรให้มีความทันสมัย สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานทั้งในระดับประเทศและระดับสากล ทั้งยังต้องคำนึงถึงความสามารถในการวิจัย การคิดวิเคราะห์เชิงระบบ และการสร้างนวัตกรรม ซึ่งเป็นหัวใจหลักของการเรียนในระดับบัณฑิตศึกษา (สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2564) นอกจากนี้ การพัฒนาหลักสูตรยังต้องยึดหลักมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (มคอ.) เพื่อประกันคุณภาพทางวิชาการ และสามารถผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพ ตอบสนองต่อยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจ สังคม หรือการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับบัณฑิตศึกษา ที่มุ่งเน้นการสร้างองค์ความรู้ใหม่และการพัฒนาเชิงลึกในศาสตร์เฉพาะทาง (พรชัย มงคลวนิช, 2562) การจัดทำหลักสูตรในระดับนี้จึงต้องผ่านกระบวนการวิจัย วิเคราะห์บริบท สภาพแวดล้อม และการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน

การจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นผลลัพธ์ หรือ Outcome-Based Education (OBE) เป็นแนวทางการจัดการศึกษาที่เน้น ผลลัพธ์การเรียนรู้ (Learning Outcomes) ของผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยเน้นให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ ทักษะ และสมรรถนะที่ได้จากการเรียนไปใช้ในการปฏิบัติจริงอย่างมีประสิทธิภาพ แนวคิด OBE จึงถือเป็นการปฏิรูประบบการจัดการเรียนการสอนจากเดิมที่เน้นเนื้อหาวิชา ไปสู่การเน้นผลลัพธ์ที่สามารถวัดได้และนำไปใช้ได้จริง (Spady, 1994) ในการประยุกต์ใช้ OBE ในระดับบัณฑิตศึกษา จำเป็นต้องมีการกำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ชัดเจน ครอบคลุมทั้งในด้านความรู้ ทักษะวิชาชีพ และคุณลักษณะเฉพาะของผู้สำเร็จการศึกษา เช่น ความสามารถในการคิดเชิงวิพากษ์ ความสามารถในการวิจัย การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ และการเป็นผู้นำในสาขาวิชาชีพของตน ทั้งนี้ หลักสูตรต้องได้รับการออกแบบอย่างสอดคล้องกับผลลัพธ์ที่คาดหวัง มีระบบประเมินผลที่เหมาะสม และมีการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรอย่างต่อเนื่องจากข้อมูลการ

ประเมินผลลัพธ์ที่ได้รับ (Biggs & Tang, 2011) การนำแนวทาง OBE มาประยุกต์ใช้ในระดับบัณฑิตศึกษาไม่เพียงแต่จะช่วยให้ผู้เรียนมีความพร้อมในการเข้าสู่ตลาดแรงงานอย่างมีคุณภาพเท่านั้น แต่ยังเป็นการสร้างกลไกเชิงระบบเพื่อขับเคลื่อนคุณภาพของการศึกษาระดับสูงในระยะยาว

มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษดำเนินพันธกิจหลักในการผลิตบัณฑิต วิจัย บริการวิชาการ และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม โดยมุ่งเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นกำลังสำคัญของสังคม สอดคล้องกับแนวทางการศึกษาชาติที่ให้ความสำคัญกับผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง หรือแนวคิดพิพัฒนาการนิยม (Progressivism) ซึ่งมุ่งพัฒนาผู้เรียนในทุกมิติ เพื่อเตรียมความพร้อมให้สามารถดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขและปรับตัวได้ตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม การจัดการเรียนรู้ในลักษณะนี้ให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยพัฒนาจากความต้องการและศักยภาพเฉพาะบุคคล ผ่านการแก้ปัญหาและการค้นคว้าด้วยตนเอง (ปราโมทย์ สกุลรักความสุข และคณะ, 2564) นอกจากนี้ ยังส่งเสริมการลงมือปฏิบัติทั้งในและนอกห้องเรียน เพื่อสร้างการเรียนรู้ที่ยั่งยืนและส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ด้วยหลักการดังกล่าว มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษได้นำแนวทางการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นผลลัพธ์ (Outcome-Based Education: OBE) มาประยุกต์ใช้ โดยมุ่งพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับหลักการนี้ วิธีการจัดการเรียนรู้เน้นการใช้กิจกรรมหรือการปฏิบัติจริง (Active Learning) ที่หลากหลาย อาทิ การเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning) การเรียนรู้แบบใช้โครงงานเป็นฐาน (Project-Based Learning) และการเรียนรู้ผ่านการบริการสังคม (Service Learning) (ไชยยศ เรืองสุวรรณ, 2553) แนวทางดังกล่าวมีเป้าหมายในการพัฒนาบัณฑิตให้มีคุณภาพและศักยภาพที่พร้อมต่อการทำงาน โดยสามารถปรับตัวให้สอดรับกับการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ OBE จึงเป็นแนวทางการเรียนการสอนที่ให้ความสำคัญกับผู้เรียน โดยมุ่งเน้นการวางแผนหลักสูตรและการประเมินผลอย่างเป็นระบบ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และผลลัพธ์ที่กำหนดไว้ การศึกษารูปแบบนี้เน้นความรับผิดชอบในกระบวนการสอนและผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน โดยมุ่งให้ผู้เรียนทุกคนสามารถบรรลุเป้าหมายทางการศึกษาที่ตั้งไว้ OBE มีความแตกต่างอย่างชัดเจนจากการศึกษาแบบดั้งเดิมที่เน้นครูเป็นศูนย์กลาง โดยปรับเปลี่ยนมาเป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะและความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับความต้องการในชีวิตจริงและการทำงาน (สมชาย เทพแสงและคณะ, 2566)

การพัฒนาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ มุ่งเน้นการผลิตบัณฑิตในเชิงรุกที่มีศักยภาพสูง และสามารถปฏิบัติงานได้อย่าง

มีประสิทธิภาพในบริบทของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ทั้งนี้ หลักสูตรได้รับการออกแบบให้สอดคล้องกับพันธกิจของมหาวิทยาลัย ที่มุ่งเน้นการพัฒนาท้องถิ่นและประเทศโดยรวม อันสะท้อนบทบาทของสถาบันในการเป็นกลไกสำคัญในการวางรากฐานการบริหารและการพัฒนาภาครัฐอย่างยั่งยืน หลักสูตรดังกล่าวจึงเน้นการผลิตบัณฑิตที่สามารถนำความรู้ด้านรัฐประศาสนศาสตร์ไปประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการภาครัฐให้มีประสิทธิภาพ และตอบสนองต่อความต้องการของประเทศอย่างแท้จริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งให้สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ผ่านการวิเคราะห์แนวโน้มของตลาดแรงงาน การกำหนดสมรรถนะที่จำเป็น และการพิจารณาความคาดหวังของผู้ใช้บัณฑิต และการนำแนวทางการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นผลลัพธ์ (Outcome-Based Education: OBE) มาใช้เป็นแนวทางหลักในการออกแบบหลักสูตรถือเป็นหัวใจสำคัญ แนวคิด OBE มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถบรรลุผลลัพธ์การเรียนรู้ตามที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงหลังจากสำเร็จการศึกษา โดยไม่จำกัดรูปแบบการเรียนการสอนหรือการประเมินผล แต่เน้นการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีโอกาสบรรลุเป้าหมายสูงสุดตามศักยภาพ (Spady, 1994) การใช้ OBE ยังส่งเสริมให้เกิดการจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น สอดคล้องกับบริบท และเน้นผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ (Biggs & Tang, 2011) นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทั้งจากภาครัฐ องค์กรเอกชน และชุมชนท้องถิ่น เป็นอีกหนึ่งกลไกสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรให้มีความทันสมัยและตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นศึกษาความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อหลักสูตรเพื่อนำผลการศึกษามาพัฒนาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตให้มีคุณภาพสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน และเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานและพัฒนาองค์การ หน่วยงานภาครัฐให้มีศักยภาพในการทำงานต่อไป การศึกษาและพัฒนาหลักสูตรให้ตรงกับความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียนี้จะช่วยให้มหาวิทยาลัยสามารถผลิตบัณฑิตที่มีความรู้และทักษะที่ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงาน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสำรวจความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีผลกระทบในการพัฒนาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

2. เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนและการสนับสนุนการเรียนให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การสำรวจความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดระเบียบวิธีการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เริ่มต้นด้วยการศึกษาทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อทำความเข้าใจบริบทของหัวข้อวิจัย กำหนดกรอบแนวคิด และข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview)

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาหลักสูตร จำนวน 9 คน การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูล ใช้การคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งได้คัดเลือกผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากเกณฑ์กลุ่มที่มีบทบาทหน้าที่และระดับที่ Stakeholder แต่ละกลุ่มควรเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้ดังนี้ 1. พิจารณาจากกลุ่มที่มีอิทธิพล (Power) และผลกระทบ (Impact) ต่อการพัฒนาหลักสูตร ในระดับมาก (HPLI / HPHI) จำนวน 6 คน ได้แก่ ผู้ใช้บัณฑิต จำนวน 2 คน นักศึกษาที่สำเร็จการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 2 คน และคณาจารย์ผู้สอน จำนวน 2 คน และ 2. พิจารณากลุ่มที่มีอิทธิพล (Power) ต่อการพัฒนาหลักสูตร และผลกระทบ (Impact) ในระดับความสำคัญรองลงมา (LPLI/LPHI) จำนวน 3 คน ได้แก่ ศิษย์เก่ารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครองท้องถิ่น จำนวน 1 คน นักศึกษาชั้นปีสุดท้าย จำนวน 1 คน และตัวแทนชุมชนหรือท้องถิ่น จำนวน 1 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การออกแบบเครื่องมือวิจัย เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ใช้คำถามแบบปลายเปิด (Open-Ended Question) ซึ่งมีการกำหนดคำถามล่วงหน้าอย่างชัดเจน คำถามที่ออกแบบมาจะครอบคลุมประเด็นสำคัญที่ต้องการศึกษา และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ชุด

3.1.1 ชุดที่ 1 คำถามเกี่ยวกับความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรสำหรับการสัมภาษณ์ Stakeholders กลุ่มที่มีอิทธิพล (Power) ต่อการพิจารณาปรับปรุงหลักสูตร และผลกระทบ (Impact) ในระดับมาก (HPLI/HPHI) ครอบคลุมเนื้อหาที่มีผลต่อความต้องการ ได้แก่ ความรู้และทักษะ ความสามารถในการทำงาน การปรับตัวและพัฒนาตนเอง คุณลักษณะส่วนบุคคล การมีส่วนร่วมในสังคม และนวัตกรรมและการแก้ปัญหา

3.1.2 ชุดที่ 2 คำถามเกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาหลักสูตร สำหรับการสัมภาษณ์ Stakeholders กลุ่มที่มีอิทธิพล (Power) ต่อการพิจารณาปรับปรุงหลักสูตร

และผลกระทบ (Impact) ในระดับความสำคัญรองลงมา (LPLI/LPHI) ครอบคลุมเนื้อหากระบวนการพัฒนาหลักสูตร ได้แก่ การวิเคราะห์ความต้องการ การออกแบบหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตร

3.2 การตรวจสอบความถูกต้องของเครื่องมือ (Validity Check) ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญในสาขาที่เกี่ยวข้องช่วยพิจารณาคำถาม เพื่อให้แน่ใจว่าครอบคลุมเนื้อหาที่เกี่ยวข้องและเหมาะสมกับผู้ให้ข้อมูล ทดลองใช้เครื่องมือในการสัมภาษณ์เบื้องต้น (Pilot Testing) กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อตรวจสอบความชัดเจนของคำถามและปรับปรุงให้เหมาะสม

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นการรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ใช้แนวทางการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ และขออนุญาตบันทึกเสียงขณะสัมภาษณ์

4.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เก็บรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ วารสาร เอกสารทางวิชาการต่าง ๆ และสืบค้นข้อมูลจาก Internet ที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อศึกษาถึงแนวคิดและทฤษฎี เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและแนวคิดการศึกษาที่เน้นผลลัพธ์การเรียนรู้

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Research) ซึ่งบันทึกข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เพื่อนำไปวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) อย่างเป็นระบบ และนำไปสู่การเชื่อมโยงข้อมูลเข้าด้วยกัน แสดงความสำคัญของข้อมูลได้ชัดเจนยิ่งขึ้น วิธีการการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลโดยการนำผลการวิเคราะห์หรือสรุปข้อมูลย้อนกลับไปให้ผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบความถูกต้อง และผู้วิจัยขอรับรองว่าข้อมูลที่ได้รับจะถูกเก็บเป็นความลับ โดยผลการวิจัยจะนำเสนอในลักษณะภาพรวมที่เป็นการสรุปผลการวิจัยเพื่อเป็นประโยชน์ทางวิชาการเท่านั้น

ผลการวิจัย

1. สำรวจความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีผลกระทบในการพัฒนาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจาก stakeholder กลุ่ม HPLI HPHI ได้แก่ ผู้ใช้บัณฑิต นักศึกษาที่สำเร็จการศึกษาปริญญาตรี และคณาจารย์ผู้สอน เกี่ยวกับความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มี

ผลกระทบในการพัฒนาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ได้ดังนี้

1.1 ความต้องการเพิ่มเติมเนื้อหาความรู้และทักษะในหลักสูตร พบว่า Stakeholder หลักสูตรควรมีเนื้อหาที่หลากหลาย ทั้งด้านทฤษฎีการบริหารงานภาครัฐ การวางแผนนโยบาย การจัดการงบประมาณ และการพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งช่วยให้นักศึกษาได้รับความรู้พื้นฐานและความเข้าใจที่จำเป็นในการทำงานในภาครัฐ ส่วนทักษะในการทำงานควรเพิ่มการฝึกปฏิบัติจริง เช่น การศึกษาดูงานหรือโครงการฝึกงานและควรมีทักษะความรู้ด้านกฎหมายและระเบียบราชการให้เข้าใจโครงสร้างกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการบริหารภาครัฐ เพื่อให้สามารถดำเนินงานได้อย่างถูกต้อง ผู้เรียนคาดหวังว่าหลักสูตรจะให้เน้นเนื้อหาเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ การกำหนดยุทธศาสตร์และกระบวนการบริหารภาครัฐที่ทันสมัย ให้ความสำคัญกับการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการบริหารภาครัฐ และหลักสูตรควรมีการเพิ่มเติมทักษะความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีและหลักการบริหารจัดการภาครัฐ การวิเคราะห์ การพัฒนา และการนำเสนอนโยบายสาธารณะ รวมถึงการประเมินผลและการปฏิรูปนโยบาย ความเป็นผู้นำในองค์กรสาธารณะ การวางแผนและจัดการทรัพยากร ทักษะการวิเคราะห์นโยบายและข้อมูลให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์และประเมินผลนโยบายโดยใช้ข้อมูลและหลักฐานทางวิชาการและควรปรับหลักสูตรให้ทันสมัย ตอบโจทย์การบริหารภาครัฐในยุคดิจิทัล

1.2 ความต้องการเสริมสร้างความสามารถในการทำงานให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานปัจจุบัน พบว่า การใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอนมีความสำคัญและสามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ได้อย่างมาก แต่การนำเทคโนโลยีมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพต้องการการพัฒนาในหลายด้าน ทั้งการพัฒนาทักษะของอาจารย์และนักศึกษา การปรับปรุงเนื้อหาและสื่อการสอน การใช้เครื่องมือดิจิทัล การสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ทันสมัย และการประเมินผลและติดตามผลการใช้เทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง ให้นักศึกษาได้รับความรู้และประสบการณ์ที่จำเป็นในการทำงาน จัดกิจกรรมโครงการเสริมสร้างทักษะนอกหลักสูตร การเรียนรู้เชิงปฏิบัติ สามารถวิเคราะห์สถานการณ์ได้อย่างมีผลเหตุ และมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นได้

1.3 ความต้องการในการปรับตัวและพัฒนาตนเอง พบว่า หลักสูตรควรมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับตลาดแรงงานในปัจจุบัน รวมถึงการเสริมสร้างทักษะทางเทคโนโลยี การวิเคราะห์ข้อมูล การจัดการโครงการ การสื่อสารและการทำงานเป็นทีม ทักษะการบริหารและความเป็นผู้นำ และความรู้ด้านกฎหมายและนโยบายสาธารณะ เพื่อให้นักศึกษามีความพร้อมในการเผชิญกับความท้าทายในโลกการทำงานและสามารถสร้างประโยชน์ให้กับองค์กรและสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.4 ความต้องการคุณลักษณะส่วนบุคคลที่จำเป็นต่อการทำงาน พบว่า ต้องสอดคล้องกับวิสัยทัศน์และพันธกิจของมหาวิทยาลัยควรเน้นที่การพัฒนาทักษะที่สอดคล้องกับตลาดแรงงาน การใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอน การปฏิบัติจริง ความเป็นผู้นำ และจิตสาธารณะ รวมถึงการประเมินและปรับปรุงหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง ทำให้หลักสูตรกำหนดคุฯลักษณะส่วนบุคคลได้ชัดเจนยิ่งขึ้น การคาดหวังคุณสมบัติและทักษะจากบัณฑิตที่จบจากมหาวิทยาลัยไม่เพียงแต่เป็นการพัฒนาความรู้และทักษะที่จำเป็นในการทำงานเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการพัฒนาคุณลักษณะส่วนบุคคล เช่น ความรับผิดชอบ ความมีจริยธรรม และความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้เพื่อให้บัณฑิตสามารถเป็นแรงงานที่มีคุณภาพและมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.5 การส่งเสริมให้นักศึกษามีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อสังคมและชุมชน พบว่า การทำงานร่วมกับภาคประชาสังคม การส่งเสริมธรรมาภิบาล การส่งเสริมแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน การรับฟังความต้องการสนับสนุนการศึกษาและการพัฒนาทักษะของประชาชน การปรับปรุงหลักสูตรให้ตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนและสังคม ควรเน้นการเชื่อมโยงกับความต้องการจริงของชุมชน การเรียนรู้เชิงปฏิบัติ การพัฒนาทักษะที่จำเป็น การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม การสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการประเมินและปรับปรุงหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพื่อให้หลักสูตรมีความทันสมัยและสอดคล้องกับวิสัยทัศน์และพันธกิจของมหาวิทยาลัย

1.6 การส่งเสริมให้นักศึกษามีความคิดสร้างสรรค์และสามารถคิดเชิงนวัตกรรม พบว่า การสร้างสรรค์แนวคิดใหม่ ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การนำเครื่องมือการบริหารจัดการที่ทันสมัยมาใช้ การรับฟังความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทั้งนี้เพื่อให้หลักสูตรในมหาวิทยาลัยมีความทันสมัยและตอบสนองต่อความต้องการของสังคมและตลาดแรงงานได้อย่างแท้จริง

2. แนวทางในการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอนและการสนับสนุนการเรียนให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจาก stakeholder กลุ่ม LPLI/LPHI ได้แก่ ศิษย์เก่า รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (การปกครองท้องถิ่น) หรือนักศึกษาชั้นปีสุดท้าย และตัวแทนชุมชนท้องถิ่น ผลการศึกษาได้ดังนี้

2.1 แนวทางในวิเคราะห์ความต้องการการพัฒนาหลักสูตรที่มีความเหมาะสมและทันสมัย พบว่า ควรเน้นการวิเคราะห์ความต้องการของตลาดแรงงาน ปรับปรุงเนื้อหาและวิธีการเรียนการสอน พัฒนาทักษะที่จำเป็น ส่งเสริมการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ สนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ประเมินและปรับปรุงหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง และเสริมสร้างความร่วมมือ

กับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อให้หลักสูตรมีความทันสมัยและสามารถพัฒนานักศึกษาให้มีคุณภาพและสามารถตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนและสังคมได้อย่างแท้จริง การพัฒนาหลักสูตรให้ตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนและสังคมต้องคำนึงถึงการเชื่อมโยงกับความต้องการจริง การเรียนรู้เชิงปฏิบัติ การพัฒนาทักษะที่จำเป็น การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม การสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต และการประเมินและปรับปรุงหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง โดยคณะผู้จัดทำการพัฒนาหลักสูตรควรรับฟังความคิดเห็นและเปิดใจรับแนวคิดใหม่ ๆ เพื่อให้หลักสูตรมีความทันสมัยและสามารถพัฒนานักศึกษาให้มีทักษะและคุณสมบัติที่เหมาะสมกับยุคสมัย

2.2 แนวทางการออกแบบเพื่อให้เหมาะสมกับบริบทปัจจุบัน พบว่า ควรมีการบูรณาการการเรียนการสอนกับการวิจัยและการบริการวิชาการแก่ชุมชนสามารถทำได้โดยการรวมงานวิจัยในเนื้อหาหลักสูตร ส่งเสริมโครงการวิจัยของนักศึกษา พัฒนากิจกรรมการบริการวิชาการ การใช้กรณีศึกษาจากชุมชนในการสอน การสร้างเครือข่ายกับชุมชนและองค์กรภายนอก และการจัดสัมมนาและการประชุมเชิงปฏิบัติการ การบูรณาการเหล่านี้จะช่วยให้หลักสูตรมีความครอบคลุมและสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและสังคม ควรเชื่อมโยงกับศิลปวัฒนธรรมและการทำนุบำรุงสังคมโดยการรวมเนื้อหาที่เกี่ยวข้องในหลักสูตร การส่งเสริมกิจกรรมศิลปวัฒนธรรม การบูรณาการหลักสูตรกับการบริการสังคม การฝึกงานในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และการส่งเสริมจิตสำนึกในการรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อให้นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจในบริบททางสังคมและวัฒนธรรมและสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.3 แนวทางการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับการเรียนรู้ในยุคปัจจุบัน พบว่า ควรจัดกิจกรรมและหัวข้องานวิจัยที่เหมาะสม เน้นที่การพัฒนาทักษะด้านการวิเคราะห์นโยบาย การบริหารจัดการภาครัฐ การพัฒนาท้องถิ่น และการจัดการทรัพยากรมนุษย์ รวมถึงการใช้เทคโนโลยีในการบริหารงานและการจัดการวิกฤต การใช้หลักสูตรที่เน้นผลลัพธ์ (OBE) ควบคู่กับการเรียนการสอนแบบ Active Learning เป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน ควรมีการกำหนดผลลัพธ์ที่ชัดเจน ออกแบบหลักสูตรที่สอดคล้องกับผลลัพธ์ และใช้การประเมินที่ตรงตามผลลัพธ์ ควรนำเทคนิคการเรียนรู้แบบ Active Learning มาใช้เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่เน้นการปฏิบัติและการประยุกต์ใช้ความรู้จริงในชีวิตประจำวัน ในหลักสูตรควรเน้นการระบุปัญหาและหัวข้อโครงการที่มีความหมาย การทำงานเป็นกลุ่ม การวางแผนและการจัดการโครงการ การบูรณาการความรู้ การนำเสนอผลงาน และการสะท้อนความคิด รวมถึงการฝึกอบรมผู้สอนและการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการพัฒนาทักษะและความรู้ของนักศึกษา

2.4 แนวทางการประเมินผลและการปรับปรุงหลักสูตรเพื่อให้เนื้อหาทันสมัยและสอดคล้องกับแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี พบว่า การประเมินผลการเรียนรู้ควรมีความหลากหลายและครอบคลุม โดยเน้นการประเมินตามผลลัพธ์การเรียนรู้ การปฏิบัติจริง การประเมินเชิงทักษะและความสามารถการสะท้อนความคิด และการรับข้อเสนอแนะจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อให้มั่นใจว่านักศึกษามีทักษะและความรู้ที่จำเป็นต่อการทำงานในภาครัฐและการเป็นสมาชิกที่มีคุณภาพในสังคม

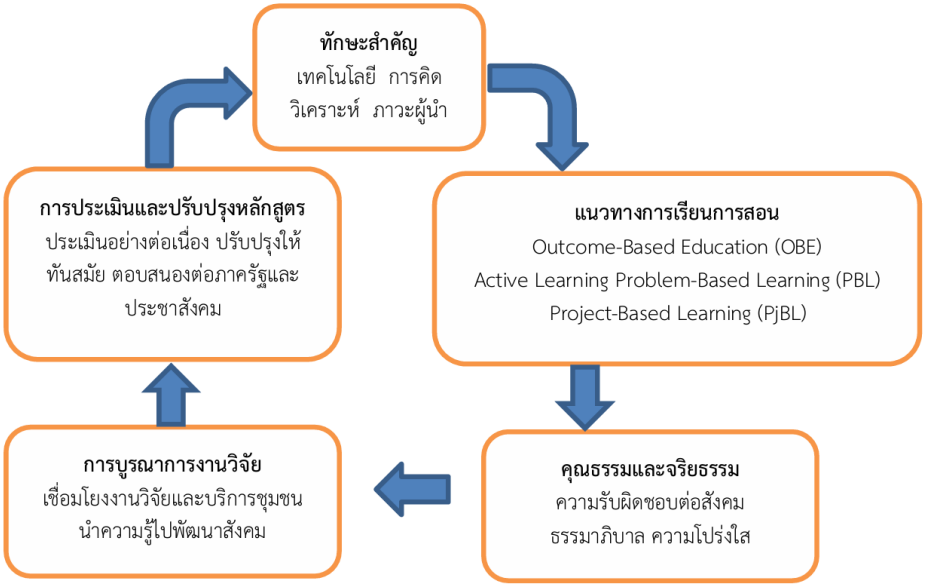
อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีความต้องการให้หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ พัฒนาทั้งด้านความรู้และทักษะการบริหารภาครัฐ การวิเคราะห์นโยบาย ความเป็นผู้นำ และการจัดการทรัพยากร โดยมุ่งเน้นความสามารถในการคิดเชิงวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม ตลอดจนการปรับตัวและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งส่งเสริมคุณลักษณะส่วนบุคคล เช่น ความซื่อสัตย์ มีวินัย รับผิดชอบ และมีจิตสาธารณะ รวมถึงการมีส่วนร่วมในสังคม สนับสนุนธรรมาภิบาล การพัฒนาอย่างยั่งยืน และการทำงานร่วมกับภาคประชาสังคม ทั้งนี้ยังให้ความสำคัญกับการสร้างนวัตกรรม การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และการนำเครื่องมือการจัดการสมัยใหม่มาใช้แนวคิดของ Bloom (1956) และ Bloom’s Taxonomy ที่แบ่งระดับการเรียนรู้ทางปัญญาออกเป็น 6 ระดับ ตั้งแต่ความจำไปจนถึงการสร้างสรรค์องค์ความรู้ใหม่ ถือเป็นแนวทางสำคัญในการออกแบบผลลัพธ์การเรียนรู้ในระดับบัณฑิตศึกษา ซึ่งควรเน้นที่การวิเคราะห์ การประเมินค่า และการสร้างสรรค์ (Bloom, 1956; Anderson & Krathwohl, 2001) เพื่อส่งเสริมการคิดเชิงวิพากษ์ การวิจัยและนวัตกรรม การใช้ Taxonomy นี้จะช่วยให้การออกแบบหลักสูตรเชื่อมโยงกับแนวทาง OBE ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นกรอบวิเคราะห์ที่สอดคล้องกับเนื้อหา วิธีการสอนและการประเมินผลอย่างเป็นระบบ การพัฒนาหลักสูตรจึงควรมุ่งเน้นที่ทักษะการปฏิบัติ การใช้เทคโนโลยี ความเป็นผู้นำ และจิตสาธารณะ โดยต้องมีการประเมินและปรับปรุงอย่างต่อเนื่องผ่านการรับฟังความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย อาทิ นักศึกษา ศิษย์เก่า ผู้ว่าจ้าง และภาคีเครือข่าย ตลอดจนเชื่อมโยงกับความต้องการของชุมชนและสังคมอย่างแท้จริง ทั้งในมิติการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการใช้เทคโนโลยีการเรียนการสอน เพื่อผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพและสามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า แนวทางการพัฒนาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตที่มีประสิทธิภาพ ควรเริ่มต้นจากการวิเคราะห์ความต้องการของตลาดแรงงานอย่างรอบด้าน เพื่อให้เนื้อหาและทักษะที่สอนในหลักสูตรสอดคล้องกับแนวโน้มอาชีพ ทักษะที่จำเป็น และความคาดหวังของนายจ้างในโลกยุคใหม่ ทั้งนี้ การปรับปรุงเนื้อหาและกระบวนการจัดการเรียนการสอนควรเป็นแบบพลวัต โดยใช้ผลการวิจัยและเทคโนโลยีใหม่ ๆ เป็นเครื่องมือเสริมสร้างประสิทธิภาพของหลักสูตร ควบคู่ไปกับการเน้นทักษะสำคัญ เช่น การคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร การแก้ปัญหา และการทำงานเป็นทีม นอกจากนี้ การจัดกิจกรรมฝึกปฏิบัติ เช่น ฝึกงานหรือโครงการร่วมกับหน่วยงานภายนอก จะช่วยให้นักศึกษาประยุกต์ใช้ความรู้ในสถานการณ์จริง ขณะเดียวกัน หลักสูตรควรส่งเสริมแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตผ่านกิจกรรมอบรมหรือสัมมนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของมานะ สินธุวงษานนท์ และนัฐยา บุญกองแสน (2565) ที่เสนอให้ใช้แนวทางการจัดทำหลักสูตรตาม Outcome-Based Education (OBE) โดยมีการจัดการความรู้เป็นฐานในการพัฒนาหลักสูตร เริ่มตั้งแต่การกำหนดความรู้ที่จำเป็น การค้นหาและกลั่นกรององค์ความรู้ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การประเมินผล และการปรับปรุงหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ขั้นตอน OBE ประกอบด้วย การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การกำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้ (PLOs, CLOs, LLOs, YLOs) การออกแบบเนื้อหา การกำหนดเกณฑ์การประเมิน การพิพากษ์หลักสูตร และการประเมินผลการใช้งานหลักสูตรเพื่อการพัฒนาต่อเนื่อง กระบวนการดังกล่าวสะท้อนถึงความจำเป็นของการมีแนวทางที่เป็นระบบ ชัดเจน และเน้นผลลัพธ์ของผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งจะช่วยให้หลักสูตรมีคุณภาพและตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและสังคมได้อย่างแท้จริง

องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้ที่สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพและผลิตบัณฑิตที่พร้อมทำงานและเป็นผู้นำในการพัฒนาสังคมและท้องถิ่น แสดงโดยใช้แผนภาพและแยกเป็นประเด็นได้ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

1. การออกแบบหลักสูตรให้ตอบสนองต่อความต้องการของตลาดแรงงานและสังคม ต้องสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของตลาดแรงงาน ส่งเสริมทักษะที่จำเป็น เช่น เทคโนโลยี การคิดวิเคราะห์ และภาวะผู้นำ

2. แนวทางการเรียนการสอนที่ทันสมัยและเน้นการปฏิบัติจริง ใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสบการณ์และศักยภาพของนักศึกษา เรียนรู้ผ่านแนวทาง Outcome-Based Education (OBE) และวิธีการที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เช่น การเรียนรู้แบบกระตือรือร้น (Active Learning) การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning) และการเรียนรู้ผ่านโครงการจริง (Project-Based Learning)

3. การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคม ปลูกฝังจิตสำนึกด้านจริยธรรมและธรรมาภิบาล มุ่งสร้างบัณฑิตที่เป็นผู้นำและสามารถพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน

4. การบูรณาการหลักสูตรกับงานวิจัยและบริการวิชาการแก่ชุมชน ส่งเสริมให้นักศึกษานำองค์ความรู้ไปพัฒนาสังคม เชื่อมโยงการศึกษาเข้ากับปัญหาจริงในภาครัฐและภาคประชาสังคม

5. การประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง ปรับปรุงหลักสูตรให้ทันสมัยและสอดคล้องกับความต้องการของประเทศ ตอบสนองต่อความต้องการของภาครัฐและประชาสังคมอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. มหาวิทยาลัยควรส่งเสริมการพัฒนาหลักสูตรที่มุ่งเน้นผลลัพธ์การเรียนรู้ (Outcome-Based Education) โดยกำหนดผลลัพธ์ที่สามารถวัดผลได้จริง และสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน

2. ควรมีนโยบายให้นำกรอบแนวคิด Bloom's Taxonomy มาใช้ในการออกแบบผลลัพธ์การเรียนรู้ โดยเฉพาะในระดับที่สูงขึ้น เช่น การวิเคราะห์ การประเมินและการสร้างสรรค์ ซึ่งเหมาะสมกับระดับบัณฑิตศึกษา

3. มหาวิทยาลัยควรส่งเสริมความร่วมมือระหว่างคณะผู้พัฒนาหลักสูตรกับภาคส่วนต่าง ๆ เช่น หน่วยงานภาครัฐ เอกชน และชุมชน เพื่อให้หลักสูตรมีความทันสมัยและสอดคล้องกับบริบทของสังคมและท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ควรมีการสำรวจและวิเคราะห์ทักษะที่ตลาดแรงงานต้องการอย่างต่อเนื่อง โดยการร่วมมือกับภาคธุรกิจ องค์กรรัฐบาล และองค์กรต่าง ๆ เพื่อทำความเข้าใจถึงทักษะที่จำเป็นสำหรับนักศึกษาบัณฑิตในอนาคต และควรเน้นทักษะที่ตอบโจทย์ตลาดแรงงาน เช่น ทักษะดิจิทัล การคิดเชิงวิพากษ์ การทำงานร่วมกับทีม ทักษะในการแก้ปัญหาและการสร้างภาวะผู้นำในองค์กรชุมชนท้องถิ่น

2. การพัฒนาหลักสูตรควรเชื่อมโยงกับความต้องการของสังคมและตลาดแรงงาน ส่งเสริมการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ พัฒนาทักษะที่จำเป็น ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม สนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต เปิดรับความคิดเห็นและแนวคิดใหม่ ๆ เพื่อให้หลักสูตรทันสมัยและตอบโจทย์ยุคปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับนโยบายภาครัฐตอบโจทย์ตลาดแรงงานในอนาคต รวมถึงการวิเคราะห์ผลกระทบของหลักสูตรต่อสมรรถนะของบัณฑิตและการจ้างงาน

2. วิธีการดำเนินการวิจัยควรมีความหลากหลาย เช่น ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ สัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ ศิษย์เก่า และนายจ้าง การวิจัยเชิงปริมาณ สำรวจความคิดเห็นของนักศึกษาและอาจารย์ผ่านแบบสอบถาม และการวิจัยเชิงพัฒนา (Development Research) เพื่อออกแบบและทดสอบหลักสูตรใหม่

เอกสารอ้างอิง

ไชยยศ เรืองสุวรรณ. (2553). *Active Learning*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ปราโมทย์ สกุลรักความสุข และคณะ. (2564). *การจัดการศึกษาภายใต้ปรัชญาพิพัฒนาการนิยมสู่กระบวนการจัดหลักสูตรสถานศึกษา บนฐานทฤษฎีพหุปัญญา : โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม)*. กรุงเทพฯ: โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

พรชัย มงคลวนิช. (2562). *การพัฒนาหลักสูตรในศตวรรษที่ 21: แนวทางสำหรับอุดมศึกษาไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.

มานะ สินธุวงษานนท์ และนัฐยา บุญกองแสน. (2565). การจัดทำหลักสูตรที่มุ่งผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียน (OBE) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล : Implementing an Outcome-based Education (OBE) Curriculum in the Faculty of Education at Vongchavalitkul University. *วารสารวิทยาลัยนครราชสีมา สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 17(2), 470-482.

สมชาย เทพแสง และคณะ. (2566). การศึกษาที่เน้นผลลัพธ์ Outcome-based Education (OBE): กุญแจสำคัญ ในการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นนักเรียนเป็นหลัก. *วารสารสหวิทยาการวิจัยและนวัตกรรมการศึกษา*, 2(1), 39-52.

สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2564). *แนวทางการพัฒนาหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.

Anderson, L. W. & Krathwohl, D. R. (Eds.). (2001). A *Taxonomy for Learning, Teaching, and Assessing: A Revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives*. New York: Longman.

Biggs, J. & Tang, C. (2011). *Teaching for Quality Learning at University* (4th ed.). New York: McGraw-Hill Education.

Bloom, B. S. (1956). *Taxonomy of Educational Objectives: The Classification of Educational Goals. Handbook I: Cognitive Domain*. New York: David McKay Company.

Spady, W. D. (1994). *Outcome-Based Education: Critical Issues and Answers*. Arlington, VA: American Association of School Administrators.

การสื่อสารเชิงสุนทรียภาพของสัญรูปนาคในวัดศรีบึงบูรพ์*

AESTHETIC COMMUNICATION OF NAGA ICON IN WAT SI BUENG BUN

กฤษณ์ คำนนท์
Krit Kamnon
มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
Sisaket Rajabhat University
Corresponding Author E-mail: web_webaz@live.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยมีนี้วัตถุประสงค์ 1. ศึกษาลักษณะความเชื่อเกี่ยวกับนาคและ 2. การประกอบสร้างความหมายของสัญรูปนาคในบริบทของวัดศรีบึงบูรพ์ อำเภอบึงบูรพ์ จังหวัดศรีสะเกษ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาจากผู้ให้ข้อมูลหลักด้วยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) รวมกับเทคนิคการเลือกตัวอย่างแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) ซึ่งจำแนกเป็น 2 กลุ่ม คือ 1. กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 6 ท่าน และ 2. กลุ่มผู้เชียวชาญทางด้านการสร้างนาคบริเวณข้างซุ้มประตูทางเข้าและนาคบริเวณหน้าวิหาร จำนวน 6 ท่าน ทั้งนี้ใช้การสังเกตแบบเป็นผู้สังเกตโดยสมบูรณ์ (Complete observation) รวมทั้งสิ้น 12 ท่าน

ผลการวิจัยพบว่า ความเชื่อเกี่ยวกับนาคในบริบทของวัดศรีบึงบูรพ์ที่ปรากฏในสถานที่ศักดิ์สิทธิ์มีการเชื่อมโยงทางด้านความเชื่อของคนในชุมชนอยู่ 5 ด้าน คือ 1. ความเชื่อเรื่องต้นกำเนิดของนาค 2. ความเชื่อเรื่องลักษณะของนาค 3. ความเชื่อเรื่องอิทธิฤทธิ์และความศักดิ์สิทธิ์ของนาค 4. ความเชื่อเรื่องการบูชาและพิธีกรรมทางศาสนาเกี่ยวกับนาค และ 5. ความเชื่อเรื่องนาคมีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน สำหรับการสร้างประติมากรรมสัญรูปนาคบริเวณซุ้มประตูทางเข้าและบริเวณหน้าวิหารของวัดศรีบึงบูรพ์ ได้มีการนำเอาองค์ประกอบทางศิลปะ (Element of Arts) คือ สี เส้น รูปร่างรูปทรง น้ำหนักอ่อนแก่ และพื้นผิว มาประยุกต์ใช้ในการประกอบสร้างความหมายของพญานาคให้เกิดขึ้น โดยในการสร้างได้อาศัยความสัมพันธ์ของตัวบท (Transsexuality) ในลักษณะของลักษณะสัมพันธบท (Intertextuality) ซึ่งนาคบริเวณซุ้มประตูทางเข้ามีการเชื่อมโยงตัวบทกับศิลปะแบบขอม และนาคบริเวณหน้าวิหารมีการเชื่อมโยงตัวบทกับศิลปะแบบรัตนโกสินทร์ โดยทั้งหมดเป็นความสัมพันธ์ของตัวบทที่ดำรงอยู่ร่วมกัน

*Received February 5, 2025; Revised May 1, 2025; Accepted May 4, 2025

สัญรูปนาคถือเป็นการสร้างภาพตัวแทน (Representation) ในลักษณะของภาพต้นแบบ (Archetypes) ของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่ในอุดมคติของคนในสังคมไทย โดยเป็นตัวบท (Text) หรือตัวสาร (Message) ซึ่งทำหน้าที่ในการสร้างสุนทรียภาพ (Poetic function) ที่ถ่ายทอดความงดงาม ความรื่นรมย์ และความบันเทิงใจที่เกิดขึ้น นอกจากนั้นการสร้างสัญรูปนาคถือเป็นการผลิตซ้ำ (Reproduction) จากการลอกเลียนแบบขึ้นมา โดยได้สร้างมนต์ขลัง (Aura) ให้แก่นาคต้นแบบตามอุดมคติในทางพระพุทธศาสนาของไทยและได้สะท้อนให้เห็นถึงวิธีคิด ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมของคนในชุมชน
คำสำคัญ: การสื่อสาร; สุนทรียภาพ; สัญรูปนาค; สัญญะวิทยา; การปฏิปักษ์สัมพันธ์แบบพึ่งพา

Abstract

This research aimed 1. To explore the nature of beliefs regarding Naga, and 2. To examine the construction of meaning in Naga symbolism within the context of Wat Si Bueng Burapha, Bueng Burapha District, Sisaket Province. This qualitative research employed purposive and snowball sampling techniques to select key informants. The key informants included two groups: six local wisdom scholars and six experts in Naga sculpture specifically those involved in the creation of Naga figures at the entrance archway and in front of the vihara. Data collection was conducted through complete observation, totaling 12 participants.

The study revealed that beliefs about Naga at Wat Si Bueng Burapha are deeply interwoven with the spiritual life of the local community and can be categorized into five dimensions: 1. beliefs about the origin of Naga, 2. beliefs about its physical form, 3. beliefs in its supernatural power and sacredness, 4. beliefs related to Naga worship and religious rituals, and 5. beliefs about its relevance to the community's way of life. The sculptural representation of Naga at the entrance and in front of the vihara incorporates key elements of art such as color, line, shape, weight, and texture to construct symbolic meaning. The creation of these images demonstrates intertextuality, with the entrance Naga reflecting Khmer artistic influences and the vihara Naga reflecting Rattanakosin-style art. These intertextual forms serve as representations (archetypes) of sacred ideals within Thai society. The Naga

images function as textual messages that convey aesthetic experience beauty, pleasure, and emotional resonance. Furthermore, the sculpted Naga figures represent acts of reproduction, imbued with an aura of sacredness aligned with Buddhist ideals, reflecting the community's worldview, beliefs, customs, and cultural identity.

Keywords: Communication; Poetic; Naga Icon; Semiology; Mutualisms

บทนำ

นาค หรือพญานาค เป็นคติความเชื่อในภูมิภาคเอเชียใต้และ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเรียกชื่อต่างกันไป แต่มีลักษณะเหมือนกัน คือ เป็นงูขนาดใหญ่มีหงอน เป็นสัญลักษณ์แห่งความยิ่งใหญ่ ความอุดมสมบูรณ์ ความมีวาสนา อีกทั้งยังเป็นสัญลักษณ์ของบันได ที่เชื่อมไปสู่สรวงสวรรค์ (ทศพล จังพานิชย์กุล, 2554) นาคมีความผูกพันกับวิถีชีวิตและคติความเชื่อของคนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมาช้านาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มคนที่อาศัยอยู่บริเวณริมแม่น้ำโขงนาคมีความสัมพันธ์ในฐานะที่ได้รับการยกย่องให้เป็นบรรพบุรุษของบางกลุ่มชน นาค เป็นเทพแห่งความอุดมสมบูรณ์ (เมตตา ศิริสุข,2557)

เรื่องราวเกี่ยวกับนาคของสังคมไทยนั้น มีเรื่องราวเกี่ยวกับนาคส่วนหนึ่งเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา วรรณกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม องค์ประกอบของสถาปัตยกรรม นาฏศิลป์และดนตรี ทั้งนี้เมื่อพินิจถึงพุทธสถานและเทวสถานต่าง ๆ ในสังคมคมไทยที่มีความเกี่ยวข้องกับสัญรูปนาคในงานการสื่อสาร ล้วนเป็นการสื่อผ่านความคิด ความเชื่อ คตินิยม ประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ผสมผสานและยืนอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อเรื่องพญานาคในพุทธศาสนาของประเทศไทย ทั้งนี้ ณชรต อิ่มณะรัญ และกฤษณ์ ทองเลิศ (2562) กล่าวว่า สัญรูปนาคเป็นสัญลักษณ์ที่ทรงคุณค่าทั้งในเชิงพิธีกรรมและสุนทรียภาพทางการสื่อสาร เป็นรูปสัญญะที่ได้รับการผลิตซ้ำสืบต่อมาอย่างยาวนานนับแต่งานประติมากรรมเนื่องในศาสนสถานภาพจิตรกรรมฝาผนัง งานภาพยนตร์ ละคร และสื่อสมัยใหม่ สัญรูปนาคมีมิติเชิงความหมายที่อิงกับปรัมปราคติและวรรณกรรม เนื่องในศาสนา อีกทั้งรูปลักษณ์ของนาคมีองค์ประกอบโครงสร้างทางศิลปะที่เอื้อต่อการสร้างสรรค์รูปแบบงานศิลป์ที่แตกต่างหลากหลาย

การประกอบสร้างความหมายของนาค ที่พบในงานด้านสถาปัตยกรรม จิตรกรรมฝาผนัง ที่พบตามศาสนสถาน รวมไปถึงยังได้ปรากฏในงานสื่อสารมวลชน เช่น ละครโทรทัศน์ โฆษณา ภาพยนตร์ ฯลฯ ได้สะท้อนให้เห็นถึงการผลิตซ้ำทางด้านความเชื่อที่ได้ผสมผสานศิลปะของการสื่อสารสู่การสร้างสรรค์ผลงานผ่านสื่อมวลชน และกลายเป็นศิลปะของสื่อหลังสมัยใหม่ในเชิงพาณิชย์ที่เกิดจากการผลิตซ้ำดังที่ Benjamin (1935) ได้กล่าวถึง

การผลิตซ้ำ (Reproduction) งานศิลปะชั้นครู มาเป็นตัวแบบเพื่อก่อให้เกิดการแพร่กระจายงานของคนรุ่นหลัง ซึ่งทำให้เกิดการตีความเนื้อหาขึ้นใหม่ ในกรณีของศิลปะเกี่ยวกับนาคได้เกิดการตีความหมายทั้งในเชิง คุณค่าด้านพิธีกรรม คุณค่าด้านศิลปะตลอดจนถึงการเปลี่ยนกระบวนทัศน์ที่ศิลปะตอบสนองต่อทุนนิยมตามแนวคิดหลังสมัยใหม่

วัดศรีบึงบูรพ์ อยู่ที่บ้านโนนสาวสวย หมู่ที่ 4 ตำบลบึงบูรพ์ อำเภอบึงบูรพ์ จังหวัดศรีสะเกษ การเดินทางเริ่มจากตัวจังหวัดด้วยเส้นทางศรีสะเกษ-บึงบูรพ์ ระยะทางจากจังหวัดประมาณ 20 กิโลเมตร และเดินทางจากอำเภอถึงวัดศรีบึงบูรพ์ระยะทางประมาณ 3 กิโลเมตร สภาพเส้นทางเป็นถนนลาดยางตลอดสาย วัดศรีบึงบูรพ์ ตั้งอยู่ริมลำน้ำห้วยทับทันเป็นสถานที่ที่มีบรรยากาศสวยงามตามธรรมชาติ เป็นสถานที่บำเพ็ญเพียรภาวนาของพระสงฆ์ที่มีประชาชนศรัทธา เลื่อมใส คือ พระอาจารย์ศรี จันทร์สาโร ซึ่งมีดำริที่จะสร้างพุทธสถานและเทวสถานในวัดศรีบึงบูรพ์ ให้เป็นพุทธสถานมรดกอีสานใต้

พุทธสถานและเทวสถานต่าง ๆ ภายในวัดศรีบึงบูรพ์ ได้ใช้การสื่อสารทางด้านความเชื่อเกี่ยวกับนาค โดยส่วนแรกปรากฏให้เห็นจากซุ้มประตูทางเข้าที่มีการออกแบบซุ้มโดยใช้ศิลปะแบบเขมร หน้าบันเป็นรูปหน้าพระศิวะเทพ หน้าซุ้มประตูจะมีพญานาคแบบศิลปะขอมตัวใหญ่ 2 ตัว ในส่วนที่สองบริเวณด้านหน้าทางขึ้นวิหารจะมีพญานาคใหญ่ 5 เศียร สีทองอย่างสง่า และหน้าระหว่างพญานาค คือ ศิวลึงค์ และส่วนที่สามบริเวณภายในวิหารจะพบจิตกรรมฝาผนังที่มีการเขียนภาพของนิทานชาดกในทศชาติต่าง ๆ ของพระพุทธเจ้า และบางภาพก็มีความเกี่ยวข้องกับนาค ตามความเชื่อทางพระพุทธศาสตร์

เมื่อพิจารณาถึงลักษณะของสถาปัตยกรรมนาค ภายในวัดศรีบึงบูรพ์ ทำให้พิจารณาได้ว่า ตัวหมาย (Signifier) และตัวหมายถึง (Signified) มีลักษณะเสมือนกันในลักษณะของ สัญรูป (Icon) กล่าว คือ สัญญะของนาคที่มีองค์ประกอบ รูปแบบ ลักษณะที่มีความคล้ายคลึง หรือเหมือนกับวัตถุต้นแบบมากที่สุด โดยผู้รับสารสามารถทำการถอดรหัสตีความได้ง่าย ตรงไปตรงมา เพียงแค่เห็นสัญญะของนาคปรากฏขึ้น ทั้งนี้ในกระบวนการสร้างความหมายของสัญรูปนาค ได้ถูกประกอบสร้างสัญรูปนาคที่มีการเชื่อมโยงกับตัวบทต่าง ๆ ที่มีความน่าสนใจทั้งมีความหมายในเชิงมายาคติที่ฝังอยู่ในความเชื่อของสมาชิกในสังคมวัฒนธรรมในบริบทของวัดศรีบึงบูรพ์

จากเหตุผลดังกล่าวมาข้างต้นจึงทำให้เกิดวิจัยเรื่อง การสื่อสารเชิงสุนทรียภาพของสัญรูปนาคในวัดศรีบึงบูรพ์ เพื่อศึกษาถึงลักษณะความเชื่อเกี่ยวกับนาคในบริบทของวัดศรีบึงบูรพ์ อำเภอบึงบูรพ์ จังหวัดศรีสะเกษ และเพื่อศึกษาถึงองค์ประกอบเชิงสุนทรียภาพทางการสื่อสารของสัญรูปนาค ในบริบทของวัด ศรีบึงบูรพ์ อำเภอบึงบูรพ์ จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งถือเป็นฟันเฟืองหนึ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์ในเชิงการพัฒนาศักยภาพ

ให้แก่ชุมชนและสังคม เช่น การสร้างรายได้ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และสามารถนำเอาองค์ความรู้ไปต่อยอดในการสร้างสถาปัตยกรรมในลักษณะร่วมสมัยได้ในยุคปัจจุบัน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะความเชื่อเกี่ยวกับนาคในบริบทของวัดศรีบึงบูรพ์ อำเภอบึงบูรพ์ จังหวัดศรีสะเกษ

2. เพื่อศึกษาการประกอบสร้างความหมายของสัญรูปนาคในบริบทของวัดศรีบึงบูรพ์ อำเภอบึงบูรพ์ จังหวัดศรีสะเกษ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Methods)

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การศึกษาครั้งนี้ใช้ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) ซึ่งได้มาจากการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ร่วมกับเทคนิคการเลือกตัวอย่างแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) จำแนกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1. กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 6 ท่าน และ 2. กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านการสร้างนาคบริเวณข้างซุ้มประตูทางเข้าและนาคบริเวณหน้าวิหาร จำนวน 6 ท่าน รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด จำนวน 12 ท่าน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นเพื่อใช้เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยมีหัวข้อคำถามครอบคลุมประเด็นเกี่ยวกับ แนวคิด ความเชื่อ กระบวนการ และรูปแบบการสร้างสัญรูปนาคในบริบทของวัดศรีบึงบูรพ์ รวมทั้ง แบบบันทึกการสังเกต ซึ่งใช้บันทึกข้อมูลจากการสังเกตการณ์ในสนาม

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการโดยใช้ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 12 ท่าน และ การสังเกตแบบเป็นผู้สังเกตโดยสมบูรณ์ (Complete Observation) โดยผู้วิจัยได้เฝ้าสังเกตการสร้างสัญรูปนาคในบริบทของวัดศรีบึงบูรพ์อย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลานาน (Prolonged Engagement) เพื่อให้ข้อมูลมีความน่าเชื่อถือสูงสุด ตามแนวทางการตรวจสอบข้อมูลของ Lincoln & Guba (1985)

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการด้วยวิธีการ วิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analytics) โดยเน้นการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ จากบทสัมภาษณ์และบันทึก

การสังเกต ทั้งนี้เพื่อหาข้อสรุปและสร้างความเข้าใจที่ชัดเจนเกี่ยวกับแนวคิด กระบวนการและความหมายเชิงวัฒนธรรมของการสร้างสัญรูปนาคในบริบทของวัดศรีบึงบูรพ์และการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลใช้เกณฑ์ของ Lincoln & Guba (1985) ได้แก่ ความน่าเชื่อถือ (Credibility) การตรวจสอบจากผู้ให้ข้อมูล (Member Check) และการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมในระยะเวลาที่เพียงพอ (Prolonged Engagement)

ผลการวิจัย

1. ลักษณะความเชื่อเกี่ยวกับนาคในบริบทของวัดศรีบึงบูรพ์ อำเภอบึงบูรพ์ จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า

ประเด็นแรก ความเชื่อเรื่องต้นกำเนิดของนาค มีต้นกำเนิดของนาคมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป จำแนกได้เป็น 4 ตระกูล คือ 1. พญานาคตระกูลที่เกิดแล้วโตทันที เรียกว่าเกิดแบบโอปปาติกะ 2. พญานาคตระกูลที่เกิดจากครรภ์เรียกว่าเกิดแบบชลาพุชะ 3. พญานาคตระกูลที่เกิดจากไข่เรียกว่าเกิดแบบอัณฑชะ และ 4. พญานาคตระกูลที่เกิดจากเหงื่อไคลเรียกว่าเกิดแบบสังเสทชะ

ประเด็นที่สอง ความเชื่อเรื่องลักษณะของนาค พบว่า ลักษณะของนาคล้วนแตกต่างกันออกไปตามการบำเพ็ญเพียรและบารมี จำแนกได้ 4 ตระกูล คือ 1. ตระกูลวิรูปักษ์ 2. ตระกูลเอราปถะ 3. ตระกูลฉัพพยาปุตตะ และ 4. ตระกูลกัณหาโคตะมะ

ประเด็นที่สาม ความเชื่อเรื่องอิทธิฤทธิ์และความศักดิ์สิทธิ์ของนาค พบว่า อิทธิฤทธิ์และความศักดิ์สิทธิ์ของนาค จำแนกได้ 2 มิติ คือ มิติแรกการดลบันดาลให้เกิดคุณ เช่น การดลบันดาลให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล ทำให้เกษตรกรหรือชาวบ้านได้ทำการเกษตรและส่งผลทำให้ผลผลิตทางการเกษตรอุดมสมบูรณ์ มิติที่สองการดลบันดาลให้เกิดโทษ เช่น การดลบันดาลให้เกิดอุทกภัย น้ำท่วม น้ำน้อยจนเกิดภาวะแห้งแล้ง ทำให้ผลผลิตทางการเกษตร เช่น ข้าว พืชพันธุ์ธัญญาหารเสียหาย

ประเด็นที่สี่ ความเชื่อเรื่องนาคมีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา พบว่า นาคมีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา จำแนกได้ 4 มิติ คือ มิติแรก คือ การที่นาคได้เลื่อมใสศรัทธาพระพุทธศาสนา มิติที่สอง ได้แสดงฤทธิ์ปรานนาค ณ ที่พักอาศัยในโรงไฟให้พญานาคที่มีความดุร้ายเข้ามาอยู่ในบาตรและทำให้อันตรธานหายไป มิติที่สาม พระพุทธเจ้าทรงโปรดให้พระโมคคลัลานะเป็นผู้ปราบพญานันโทปนันทนาคราชสำนึกผิดและละจากมิจฉาทิฐิที่มีอยู่ในตัวจนจนกลับเข้ามาสู่สัมมาทิฐิได้ และมิติที่สี่ พิธีกรรมการฮดสรง เป็นพิธีกรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับนาค โดยจัดขึ้นเพื่อยกย่องเชิดชูพระสงฆ์ที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ และมีคุณธรรม มีความสามารถในชุมชน

ประเด็นที่ห้า ความเชื่อเรื่องนาคมีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน พบว่า นาคมีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนแบ่งออกเป็น 3 มิติ คือ มิติแรก นาคในพิธีอุปสมบท เนื่องด้วยนาคมีความศรัทธาเลื่อมในในพระพุทธศาสนา ดังนั้น ผู้ที่เข้ามาอุปสมบทในพระพุทธศาสนาจึงขนานนามว่า นาค มาจนถึงปัจจุบัน มิติที่สอง คือ งานบุญผะเหวด มีการจัดฟังเทศน์มหาชาติของพระเวสสันดรในฐานะที่เป็นพระโพธิสัตว์ที่ทำทานบารมีอันยิ่งใหญ่จะมีการทำพิธีอัญเชิญพระอุปคุตขึ้นจากน้ำเพื่อหวังให้พลังอำนาจดลบันดาลให้งานบุญพิธีสำเร็จได้ด้วยดี มิติที่สาม คือ ชาวบ้านได้นำสัญลักษณ์และลวดลายของนาคมาเป็นมาตกแต่งเป็นส่วนประกอบของบั้งไฟ เช่น บั้งไฟหมื่น บั้งไฟแสน และบั้งไฟล้าน

เมื่อพิจารณาถึงความเชื่อเรื่อง นาค ในบริบทของวัดศรีบึงบูรพ์ อำเภอบึงบูรพ์ จังหวัดศรีสะเกษ ล้วนได้แสดงให้เห็นว่า นาค มีสายใยแห่งความผูกพันกับวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนตั้งแต่เกิดจนตาย โดยมีลักษณะความสัมพันธ์ที่ผูกโยงในลักษณะของการปฏิปักษ์สัมพันธ์แบบพึ่งพา (Mutualisms) ในลักษณะของการสื่อสารที่เรียกว่า ทวิภาวะ ที่ล้วนต้องดำรงอยู่ร่วมกัน ดังที่ ศิริชัย ศิริกายะ (2559) ที่กล่าวว่า สรรพสิ่งของโลกมีความสัมพันธ์เกี่ยวโยงถึงกันและมีความเป็นพลวัตร สสารไม่สามารถถูกแยกออกจากตัวกิจกรรมได้ การจะทำความเข้าใจต่อสภาวะเช่นนี้ได้ขึ้นอยู่กับตัวบริบทของพลวัตร และมีการแปลงเปลี่ยนปรับสภาพในตัวของมันเองจากสภาพหนึ่งไปอีกสภาพหนึ่งได้

ความเชื่อเรื่อง นาค ในบริบทของวัดศรีบึงบูรพ์ อำเภอบึงบูรพ์ จังหวัดศรีสะเกษ ถือเป็นพื้นฐานของวิถีชีวิตของคนในชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยเกิดการหลวมรวม (Convergence) ทางด้านความเชื่อต่าง ๆ โดยมีจุดประสงค์ที่หลอมรวมเข้าด้วยกัน คือ การดลบันดาลให้ชีวิตเกิดความราบรื่น ความอุดมสมบูรณ์ มีโชคลาภ แสมปรารถนาและรอดพ้นจากสิ่งที่ไม่ได้ โดยความเชื่อทั้งหมดได้แสดงให้เห็นถึงอัตตะของการสื่อสาร (Meta-communication) คือ ความสงบสุขของการใช้ชีวิต ซึ่งความเชื่อ การเคารพ และการนับถือนั้นล้วนเป็นเรื่องภายในจิตใจของมนุษย์

ดังนั้น ความเชื่อเกี่ยวกับนาคในบริบทของวัดศรีบึงบูรพ์ อำเภอบึงบูรพ์ จังหวัดศรีสะเกษ ถือเป็นการหล่อหลอมทางด้านจิตใจของสมาชิกในชุมชนและสังคมเข้าไว้ด้วยกันอย่างเหนียวแน่น และยังส่งผลให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างเป็นอยู่เย็นเป็นสุข ทำให้ผู้คนมีความคิดที่ดีงามเป็นผลให้เจริญก้าวหน้าและประสบความสำเร็จในชีวิต ทั้งนี้ความเชื่อพิธีกรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับนาคในบริบทของวัดศรีบึงบูรพ์ อำเภอบึงบูรพ์ จังหวัดศรีสะเกษ ล้วนมีสายในแห่งสายสัมพันธ์กับวิถีชีวิตชาวอีสานร่วมกับคติความเชื่อการดำรงชีวิต และธรรมชาติ ที่เกี่ยวโยงกันอย่างเหนียวแน่น โดยพิธีกรรมที่เกิดขึ้นในชุมชน มีการผสมผสานระหว่าง พุทธ พราหมณ์ และผีอันผสมกลมกลืนอยู่ในวัฒนธรรมของชุมชนของวัดศรีบึงบูรพ์ อำเภอบึงบูรพ์ จังหวัดศรีสะเกษ ที่มีการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

2. การประกอบสร้างความหมายของสัญรูปนาคในบริบทของวัดศรีบึงบูรพ์ อำเภอบึงบูรพ์ จังหวัดศรีสะเกษ จากการศึกษาพบว่า การประกอบสร้างความหมายของสัญรูปนาค ประกอบไปด้วยการประกอบสร้างความหมายของสัญรูปนาค บริเวณซุ้มประตูทางเข้า และสัญรูปนาค บริเวณหน้าวิหาร โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 การประกอบสร้างความหมายของสัญรูปนาค บริเวณซุ้มประตูทางเข้าในบริบทของวัดศรีบึงบูรพ์ อำเภอบึงบูรพ์ จังหวัดศรีสะเกษ การสร้างประติมากรรมนาคบริเวณซุ้มประตูทางเข้าของวัดศรีบึงบูรพ์ อำเภอบึงบูรพ์ จังหวัดศรีสะเกษ ได้มีการนำเอาองค์ประกอบทางศิลปะ (Element of Arts) คือ สี เส้น รูปร่างรูปทรง น้ำหนักอ่อนแก่และพื้นผิว มาประยุกต์ใช้ในการประกอบสร้างความหมายของพญานาคให้เกิดขึ้น ทั้งนี้การสร้างสัญรูปนาคได้อาศัยความสัมพันธ์ของตัวบท (Transsexuality) ในลักษณะของลักษณะ สัมพันธบท (Intertextuality) ซึ่งลักษณะของนาคบริเวณซุ้มประตูทางเข้ามีลักษณะที่สัมพันธ์กับลักษณะของพญานาคในศิลปะแบบขอมของนครวัด ที่มีอิทธิพและส่งผลต่อการสร้างสรรค์งานประติมากรรมขึ้นมา นาคจึงเป็นสัญลักษณ์แห่งความหมายที่สามารถสื่อความหมายตามแนวคิดสัญญะวิทยา (Semiology) คือ ความอุดมสมบูรณ์ ความแคล้วคาด การปกปักรักษา มีฤทธิ์เดช เมตตามหานิยม ความศักดิ์สิทธิ์ ความสูงส่ง การส่งเสริมพระพุทธศาสนา และส่งเสริมบารมีของพระพุทธเจ้า ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ภาพนาคข้างซุ้มประตูทางเข้า
ที่มา: Misterclean (n.d.).

2.2 การประกอบสร้างความหมายของสัญรูปนาคบริเวณหน้าวิหารในบริบทของวัดศรีบึงบูรพ์ อำเภอบึงบูรพ์ จังหวัดศรีสะเกษ การสร้างประติมากรรมนาคบริเวณหน้าวิหารของวัดศรีบึงบูรพ์ อำเภอบึงบูรพ์ จังหวัดศรีสะเกษ ได้มีการนำเอาองค์ประกอบ

ทางศิลปะ (Element of arts) คือ สี เส้น รูปร่างรูปทรง น้ำหนักอ่อนแก่ และพื้นผิว มาประยุกต์ใช้ในการประกอบสร้างความหมายของพญานาคให้เกิดขึ้น ทั้งนี้ การสร้างนาคนั้นได้อาศัยความสัมพันธ์ของตัวบท (Transsexuality) ในลักษณะของลักษณะสัมพันธบท (Intertextuality) ซึ่งลักษณะของนาคบริเวณหน้าวิหารมีลักษณะที่สัมพันธ์กับลักษณะของพญานาคในศิลปะแบบรัตนโกสินทร์ ที่มีอิทธิพลและส่งผลต่อการสร้างสรรค์งานประติมากรรมขึ้นมา นาคจึงเป็นสัญลักษณ์แห่งความหมายที่สามารถสื่อความหมายตามแนวคิดสัญญะวิทยา (Semiology) คือ ความอุดมสมบูรณ์ การดูแลคุ้มคลอง การปกปักรักษา ชนะศตรู ความเจริญรุ่งเรือง การดูแล ความศักดิ์สิทธิ์ และเป็นตัวแทนของการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ภาพนาคบริเวณหน้าวิหาร
ที่มา: wongnai (2019)

เมื่อพิจารณาถึงลักษณะนาคบริเวณซุ้มประตูทางเข้าและนาคบริเวณหน้าวิหารของวัดศรีบึงบูรพ์ มีลักษณะของความเป็นภาพตัวแทน (Representation) ของพญานาคในลักษณะของภาพต้นแบบ (Archetypes) คือ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ดลบันดาลให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ ปกปักรักษาความเจริญรุ่งเรือง และช่วยให้ประสบความสำเร็จ ทั้งนี้ ลักษณะของสัญรูปนาค บริเวณซุ้มประตูทางเข้าและนาคบริเวณหน้าวิหารของวัดศรีบึงบูรพ์ อำเภอบึงบูรพ์ จังหวัดศรีสะเกษเป็นการประกอบสร้างความหมายที่เกิดจากการนำเอาองค์ประกอบทางศิลปะที่นำมาผสมผสานกันจนกลายเป็นตัวบท (Text) หรือตัวสาร (Message) ที่สร้างสุนทรีภาพ (Poetic) ที่ทำให้ผู้คนที่เข้าไปสักการะบูชาา เกิดการรับรู้ทางความรู้สึก (Sense Perception) ความสัมพันธ์ของอารมณ์ (Emotions) และจิตใจ (Mind) ที่มีต่อการรับรู้และชื่นชมความงดงาม (Beauty) ที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของผู้สักการะ

นอกจากนั้น นาคบริเวณซุ้มประตูทางเข้า และนาคบริเวณหน้าวิหารของวัดศรีบึงบูรพ์เป็นการสร้างประติมากรรมในลักษณะพญานาค สำหรับกระบวนการที่สร้างพญานาคขึ้นถือเป็นกระบวนการผลิตซ้ำ (Reproduction) ที่เกิดการการพัฒนาของเทคโนโลยีทางการสื่อสารและอาศัยเทคโนโลยีเป็นตัวขับเคลื่อนในกระบวนการผลิตซ้ำ การสร้างพญานาคจึงได้เกิดการก้าวข้ามผ่านได้ทั้งเวลาและสถานที่ โดยนำเสนอให้เห็นถึงวิธีคิด ความเชื่อ คตินิยม วิธีการสร้างความหมาย และความศักดิ์สิทธิ์ของนาคตามอุดมคติความเชื่อของคนไทยที่มีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้เป็นอย่างดี

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การสื่อสารเชิงสุนทรียภาพของสัญรูปนาคในวัดศรีบึงบูรพ์ ได้ปรากฏให้เห็นถึงความเชื่อเกี่ยวกับนาคในบริบทของวัดศรีบึงบูรพ์ อำเภอบึงบูรพ์ จังหวัดศรีสะเกษ ที่ในสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ผ่านสัญรูปนาค พบว่า มีลักษณะที่เชื่อมโยงทางด้านความเชื่อของคนในชุมชนมีอยู่ 5 ด้าน คือ คือ 1. ความเชื่อเรื่องต้นกำเนิดของนาค 2. ความเชื่อเรื่องลักษณะของนาค 3. ความเชื่อเรื่องอิทธิฤทธิ์และความศักดิ์สิทธิ์ของนาค 4. ความเชื่อเรื่องการบูชาและพิธีกรรมทางศาสนาเกี่ยวกับนาค และ 5. ความเชื่อเรื่องนาคมีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน ทั้งนี้ อภิปรายได้ว่า โดยความเชื่อต่าง ๆ ได้สะท้อนและมีความเชื่อมโยงกับความคิด คตินิยม วิถีชีวิต สภาพสังคม ประเพณี ขนมธรรมเนียม และวัฒนธรรม สอดคล้องกับทัศนคติของนันทนา ขุนภักดี, (2530) ที่กล่าวว่า ความเชื่อหมายถึงสภาพที่บุคคลให้ความมั่นใจ เห็นคล้อยตามและพร้อมที่จะปฏิบัติตามสิ่งหนึ่งสิ่งใดแล้วนำไปถ่ายทอดให้บุคคลอื่นได้ทราบ เพื่อต้องการให้เกิดความมั่นใจเห็นคล้อยตามและปฏิบัติ

ในมิติของการสร้างประติมากรรมนาคบริเวณซุ้มประตูทางเข้าและนาคบริเวณหน้าวิหารของวัดศรีบึงบูรพ์ อำเภอบึงบูรพ์ จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า ได้มีการนำเอาองค์ประกอบทางศิลปะ (Element of arts) คือ สี เส้น รูปร่างรูปทรง น้ำหนักอ่อนแก่ และพื้นผิวมาประยุกต์ใช้ในการประกอบสร้างความหมายของนาคให้เกิดขึ้น ทั้งนี้ อภิปรายได้ว่า โดยนาคที่สร้างขึ้นสามารถสื่อความหมายตามแนวคิดสัญญะวิทยา (Semiology) โดยความหมายโดยตรง คือ นาค และความหมายแฝง คือ ความอุดมสมบูรณ์ความศักดิ์สิทธิ์ อิทธิฤทธิ์ อำนาจวาสนา บารมี การปกปักรักษา ความเจริญรุ่งเรือง และเป็นตัวแทนของการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา สอดคล้องกับทัศนะของกาญจนา แก้วเทพ (2543) ที่ได้แบ่งประเภทของความหมายที่บรรจุอยู่ในสัญญะทุกอย่างว่ามี 2 ความหมายด้วยกัน คือ 1. ความหมายโดยตรง และ 2. ความหมายแฝง อภิปรายผลได้ว่า ที่มีความหมายเป็นสัตว์

ในความเชื่อของคนในศาสนาพุทธ และยังมีความหมายในทางด้านมีอำนาจศักดิ์สิทธิ์ที่ช่วยเกื้อหนุนคนในชุมชน

ทั้งนี้ การสร้างนาคนั้นได้อาศัยความสัมพันธ์ของตัวบท (Transsexuality) ในลักษณะของลักษณะสัมพันธบท (Intertextuality) พบว่า นาคบริเวณซุ้มประตูทางเข้ามีการเชื่อมโยงตัวบทกับศิลปะแบบขอม และนาคบริเวณหน้าวิหารมีการเชื่อมโยงตัวบทกับศิลปะแบบรัตนโกสินทร์ ทั้งนี้ อาจอภิปรายได้ว่า ทั้งหมดเป็นความสัมพันธ์ของตัวบทที่ดำรงอยู่ร่วมกัน สอดคล้องกับทัศนะของเจริญพงศ์ ศรีสกุล (2550) ที่ได้กล่าวว่า ลักษณะสัมพันธบท (Intertextuality) คือ ลักษณะความสัมพันธ์ของตัวบท 2 ตัวบทหรือมากกว่าที่ปรากฏอยู่ร่วมกัน สำหรับลักษณะของนาคของวัดศรีบึงบูรพ์เป็นภาพตัวแทน (Representation) ของนาคในลักษณะของภาพต้นแบบ (Archetypes) ของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่ในอุดมคติของคนในสังคมไทย สอดคล้องกับทัศนะของ Burton (2002) ที่ได้กล่าวว่า ภาพต้นแบบเป็นภาพที่มีความเข้มข้นที่สุด และฝังรากลึกลงไปในวัฒนธรรม

เมื่อพิจารณาถึงลักษณะของนาคของวัดศรีบึงบูรพ์ พบว่า เป็นการประกอบสร้างตัวบท (Text) หรือตัวสาร (Message) ทั้งนี้ อาจจะอภิปรายได้ว่า ตัวบทหรือตัวสารทำหน้าที่ในการสร้างสุนทรียภาพ (Poetic function) ที่ถ่ายทอดความงดงาม ความรื่นรมย์และความบันเทิงใจที่เกิดขึ้น สอดคล้องกับ แนวคิดแบบจำลองการสื่อสารของ Fisk (1990) กล่าวว่า Poetic function เป็นความสัมพันธ์ของเนื้อหาสารกับตัวของมันเอง เป็นการสื่อสารเชิงสุนทรียะที่สร้างความงดงามให้เกิดขึ้น นอกจากนั้นยังอาจถือได้ว่า การสร้างนาคของวัดศรีบึงบูรพ์เป็นการผลิตซ้ำ (Reproduction) จากการลอกเลียนแบบขึ้นมาโดยได้สร้างมนต์ขลัง (Aura) ให้แก่นาคต้นแบบตามอุดมคติในทางพระพุทธศาสนาของไทยและได้สะท้อนให้เห็นถึงวิธีคิด ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมของคนในชุมชนที่บูชานาค สอดคล้องกับทัศนะของ Benjamin (1935) ที่กล่าวถึงการสร้างผลงานศิลปะว่า สามารถผลิตซ้ำได้ สิ่งประดิษฐ์มักถูกลอกเลียนแบบ การผลิตซ้ำในเชิงเทคนิคทำให้ผลงานศิลปะแพร่กระจายไปยังพื้นที่ต่าง ๆ ซึ่งส่งผลต่อรูปแบบของขนบ ธรรมเนียมและประเพณี อภิปรายผลได้ว่า การผลิตซ้ำผ่านสัญรูปนาคในบริบทของวัดศรีบึงบูรพ์ อำเภอบึงบูรพ์ จังหวัดศรีสะเกษ ได้ทำให้เห็นถึงความเชื่อ ความศรัทธา และอำนาจศักดิ์สิทธิ์ที่ช่วยเกื้อหนุนคนในชุมชนได้

องค์ความรู้จากการวิจัย

1. องค์ความรู้เกี่ยวคติ ความเชื่อ และความศรัทธาของศักดิ์สิทธิ์ในสัญรูปนาคบนสถาปัตยกรรมภายในวัดศรีบึงบูรพ์ อำเภอบึงบูรพ์ จังหวัดศรีสะเกษ

2. องค์ความรู้ในการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านสถาปัตยกรรมการสร้างสัญรูปนาคในบริบทของต่างๆ ตามความคติ ความเชื่อ และความศรัทธาของคนในชุมชนซึ่งนำไปต่อไปในการพัฒนาสถาปัตยกรรมที่มีความโดดเด่นในแต่ละพื้นที่ได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรกำหนดนโยบายส่งเสริมการอนุรักษ์และพัฒนามรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยสนับสนุนการศึกษาวิจัยและการต่อยอดสัญลักษณ์ทางศิลปะและความเชื่อ เช่น สัญรูปนาค และสถาปัตยกรรมอื่น ๆ ให้เป็นทุนทางวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในระดับชุมชนและภูมิภาคอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

สำหรับผู้ที่สนใจสามารถนำองค์ความรู้ไปปรับประยุกต์ใช้ในการศึกษาถึงการสร้างความหมายของนาค ในพื้นที่และในบริบทอื่น ๆ ของประเทศไทย ทั้งนี้ สามารถองค์ความรู้ไปต่อยอดในการสร้างและพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวและพัฒนาในระดับท้องถิ่น ชุมชน จังหวัด และภูมิภาคจนกลายเป็นสถานที่สำคัญ (Landmark) อันจะนำไปสู่สร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ (Creative Economy) ให้แก่ชุมชนได้อย่างยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ในการวิจัยครั้งในได้ศึกษาเพียงสัญรูปนาคในบริบทของวัดศรีบึงบูรพ์ อำเภอบึงบูรพ์ จังหวัดศรีสะเกษ หากแต่ในวัดยังมีสถาปัตยกรรมอื่นๆ เช่น กินรี หงส์ และครุฑ ฯลฯ ที่มีความน่าสนใจทางด้านคติ ความเชื่อ และความศรัทธาของคนในชุมชนที่สามารถนำไปวิจัยต่อยอดได้ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กาญจนา แก้วเทพ. (2543). *ศาสตร์แห่งสื่อ และวัฒนศึกษา*. กรุงเทพฯ: เอดิสันเพรสโปรดักส์.

เจริญพงศ์ ศรีสกุล. (2550). *การออกแบบเนื้อหาส่วนควบและส่วนขยายในสื่อดีวีดี* (วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ณชรต อิ่มณะรัญ และกฤษณ์ ทองเลิศ. (2562). การดำรงอยู่และสุนทรียภาพของสัญรูปนาคในสื่อบันเทิงไทย. *วารสารนิเทศศาสตรปริทัศน์*, 23(3), 183-195.

ทศพล จังพานิชย์กุล. (2554). *ปาฏิหาริย์ฤทธาพญานาค*. กรุงเทพฯ: คอมม่า ดีไซน์แอนด์พริ้นท์.

นันทนา ขุนภักดี. (2530). *รายงานการวิจัยวิเคราะห์ความเชื่อของชาวไทยในสวัสดิรักษา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปกร.

เมตตา ศิริสุข. (2557). *ศิลปกรรมรูปนาคในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ* (ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยทางศิลปกรรมศาสตร์). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ศิริชัย ศิริกายะ. (2559). ทฤษฎีควอนตัมฟิสิกส์กับการควบรวมและการแปลงรูปองค์ประกอบการสื่อสารในยุคดิจิทัล. *วารสารนิเทศสยามปริทัศน์*, 15(19), 7-9.

Benjamin, W. (1935). *The Work of Art in the Age of Mechanical Reproduction*. New York: Schocken Brook.

Burton, G. (2002). *More Than Meets the Eye: An Introduction to Media Studies*. UK: University of the West of England.

Fiske, J. (1990). *Introduction to Communication Studies*. New York: Routledge.

Lincoln, Y. S. & Guba, E. G. (1985). *Doing Naturalistic Inquiry*. Newbury Park, CA: Sage.

Misterclean. (n.d.). *Wat Sri Bueng Burapha.* Retrieved January 2, 2025, from https://shorturl.asia/NMpGC

Wongnai. (2019). *Wat Sri Bueng Burapha.* Retrieved January 5, 2025, from https://shorturl.asia/e3Yjr

วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์
ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 พฤษภาคม - มิถุนายน 2568 น.194-207.

ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อแรงจูงใจของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1*

VISIONARY LEADERSHIP OF ADMINISTRATORS AFFECTING WORK MOTIVATION OF TEACHERS IN SCHOOLS UNDER SAKON NAKHON PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1

ปานตะวัน กาญจนพันธุ์, พรเทพ เสถียรนพเก้า, วันเพ็ญ นันทะศรี
Phantawan Kanjanaphun, Pornthep Steannoppakao, Wanphen Nanthasri
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
Sakon Nakhon Rajabhat University
Corresponding Author E-mail: phantawan.ka66@snru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ประเมินระดับภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหาร และระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู 2. ตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารกับระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู 3. ตรวจสอบอำนาจพยากรณ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารกับระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู 4. ศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู การวิจัยมี 2 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 การศึกษาอำนาจพยากรณ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 จำนวน 327 คน ใช้การสุ่มแบบหลายขั้นตอน และระยะที่ 2 การศึกษาแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารผู้บริหารที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้นตอน

ผลการวิจัยพบว่า 1. ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารโดยรวมอยู่ในระดับมาก และแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 2. ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู มีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับสูง (rxy=.743) 3. ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหาร ด้านการเผยแพร่วิสัยทัศน์

*Received April 1, 2025; Revised April 28, 2025; Accepted May 26, 2025

(X2) และด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี (X4) สามารถร่วมกันพยากรณ์แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู ร้อยละ 58.10 และค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการพยากรณ์เท่ากับ .313 และ 4. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู ได้แก่ ด้านการเผยแพร่วิสัยทัศน์ และด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด
คำสำคัญ: ภาวะผู้นำ; ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหาร; แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู

Abstract

This research is aimed at 1. assess the levels of visionary leadership of administrators and work motivation of teachers; 2. examine the relationship between visionary leadership of administrators and work motivation of teachers; 3. investigate the predictive power of visionary leadership of administrators on work motivation of teachers; and 4. Studied the guidelines for developing the visionary leadership of administrators affecting work motivation of teachers at schools. The research consisted of 2 phases: Phase 1 studied the predictive power between the visionary leadership of administrators and work motivation of teachers of school. The sample group used in the research was 327 administrators and teachers at schools under Sakon Nakhon Primary Educational Service Area Office 1, which were obtained using a multi-stage random sampling method. Phase 2 studied the guidelines for developing the visionary leadership of administrators affecting work motivation of teachers at schools. The informants were 5 experts. The research instrument was a 5-level rating scale questionnaire. The statistics used for data analysis were percentage, mean, standard deviation, Pearson's product moment correlation coefficient, and stepwise multiple regression analysis.

The research findings reveal the following 1. The Visionary Leadership of Administrators, in overall, was at high level, and the overall of desirable state was at the high level. 2. The Work Motivation of Teachers in schools, in overall, was at high level, and the overall of desirable state was at the highest level. 3. The visionary leadership of administrators and the work motivation of teachers in schools showed positive correlation at highest level (rxy=.743)

4. The Visionary Leadership in Conceptualization (X2) and Commitment to the Growth of People (X4) were able to predict work motivation of teachers in schools, predictive power was at 58.10 percent, and standard error index at .313. and the guideline to develop visionary leadership of administrators affecting work motivation of teachers under Sakon Nakhon primary educational service area office 1 composed of two aspects, namely Conceptualization and Commitment to the Growth of People. The evaluation results for appropriateness and feasibility found that overall, they were at the highest level.

Keywords: Leadership; Visionary Leadership of Administrators; Work Motivation of Teachers

บทนำ

การศึกษาในประเทศไทยเป็นกระบวนการจัดการศึกษาที่มุ่งพัฒนาแต่ละบุคคลให้มีคุณภาพ มีทักษ มีความความสามารถ และสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพ มีการพัฒนาไปข้างหน้าด้วยความสมดุล เพื่อเสริมสร้างและมุ่งผลลัพธ์ไปที่การพัฒนาของประเทศ รวมทั้งยังเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่จะส่งเสริม สร้างสรรค์ และพัฒนาคน พัฒนาตน พัฒนางาน ทั้งในแง่ความรู้ ความคิด ความสร้างสรรค์ ความอุตสาหะ คุณธรรมและเต็มเปี่ยมไปด้วยจริยธรรม เพื่อให้ประชาชนได้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมประเทศอย่างมีความสุข

ครูและบุคลากรทางการศึกษาเป็นภาระหน้าที่ และเป็นบทบาทสำคัญในกระบวนการจัดการเรียนรู้ในทุกระบบการศึกษาของประเทศ เนื่องจากครูและบุคลากรทางการศึกษาเป็นผู้ผที่สั่งสอน จักการเรียนรู้ และอยู่ใกล้ชิดกับผู้เรียนมากที่สุด หน้าที่ที่สำคัญที่สุดของครูและบุคลากรทางการศึกษา คือการจัดกระบวนการเรียนรู้ อบรม สั่งสอนนักเรียนในรูปแบบต่าง ๆ โดยมีจุดประสงค์หลักคือให้ผู้เรียนเกิดความเจริญงอกงาม เป็นผู้มีความรู้ มีทักษะ มีความสามารถในการเผชิญสถานการณ์ต่าง ๆ และพัฒนาตนได้อย่างต่อเนื่องไปตลอดชีวิต ครูและบุคคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาคน ที่อยู่ในโรงเรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม และมีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นได้อย่างมีความสุข คุณภาพของผู้ที่อบรมสั่งสอนจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลอย่างมากต่อการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้ในด้านต่าง ๆ ของนักเรียน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2556) โดยเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่าปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่งที่จะส่งผลโดยตรงให้การดำเนินงานขององค์การมีความสำเร็จตามวัตถุประสงค์นั้นมีหลายปัจจัยเข้ามาเกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นบุคคลหรือวิธีการ

บริหาร แต่ในการบริหารจัดการนั้นตัวบุคคลเป็นผู้กำหนดผลสำเร็จ บุคคลจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะบุคคลนั้นมีชีวิตจิตใจอารมณ์ความรู้สึกมีความต้องการและพฤติกรรมที่ซับซ้อนยากแก่การเข้าใจ กระบวนการที่จะได้บุคคลซึ่งมีความรู้ความสามารถเข้ามาปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุดและเต็มใจที่จะปฏิบัติงาน มีความตั้งใจความรับผิดชอบและมีความจงรักภักดีต่อองค์การเพื่อให้องค์การพัฒนาต่อไปนั้นจำเป็นที่จะต้องสร้างแรงจูงใจ (ขจรศักดิ์ ธรรมธัชกุล, 2564)

แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูมีความสำคัญอย่างมากต่อการทำงานของบุคคลและองค์การ โดย แรงจูงใจส่งผลให้องค์การนั้น ๆ บรรลุเป้าหมายที่ต้องการเจริญก้าวหน้าเพราะจะเกิดการทุ่มเทพลังงานและความสามารถอย่างเต็มที่โดยไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อยเพื่อให้ผลงานสำเร็จตามนโยบายและเป้าหมายของงาน นอกจากนั้นยังมีบุคคลอีกส่วนหนึ่งเชื่อว่าการสร้างแรงจูงใจให้บุคคลมุ่งมั่นในการทำงานเพื่อให้เจริญก้าวหน้า ยังช่วยเสริมสร้างความเป็นคนที่สมบูรณ์ให้แก่ผู้นั้นด้วย (บุญวัฒน์ คำชูราษฎร์, 2564)

ผู้บริหารที่มีคุณสมบัติความเป็นผู้นำเชิงวิสัยทัศน์คือการที่ผู้นำขององค์กรที่มีความสามารถในการนำองค์การเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทิศทางต่าง ๆ ได้ดีขึ้น โดยขั้นตอนแรกจำเป็นต้องเริ่มต้นจากการสื่อสารให้คณะครูและบุคคลากรทางการศึกษาเพื่อชี้นำให้เกิดความเข้าใจแนวทางการปฏิบัติงานที่ตรงกัน ส่งผลให้เกิดการจูงใจแก่สมาชิกในสถานศึกษาได้แสดงพฤติกรรมที่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของทั้งตนเอง ผู้อื่นและเป็นไปปตามเป้าประสงค์หลักขององค์การ ตลอดจนให้สมาชิกทุกคนได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็นในการปฏิบัติงานนำไปสู่ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงานอันก่อให้เกิดความคิดใหม่ ๆ เพิ่มเติมขึ้นมา วิธีการและกระบวนการทำงานอย่างสร้างสรรค์ จะส่งผลให้เกิดผลลัพธ์ทางการบริหารของสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิ์ (นาคนครา เหลนปก, 2565)

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงประสงค์ที่จะทำการศึกษาภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ผลการวิจัยจะเป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้องในการบริหารงานสถานศึกษา วางแผนและปรับใช้ในการบริหารจัดการให้เหมาะสมกับบริบทของหน่วยงานของตนเอง เพื่อให้เกิดความสำเร็จในการดำเนินงานของโรงเรียนอย่างยั่งยืน ส่งผลให้ครูมีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานเกิดประโยชน์สูงสุดในการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษา

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อประเมินระดับภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหาร และระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู
2. เพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารกับระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู
3. เพื่อตรวจสอบอำนาจพยากรณ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารกับระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู
4. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้การสำรวจ

2. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ปีการศึกษา 2567 จำนวนทั้งสิ้น 2,095 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1, 2567)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างของวาโร เพ็งสวัสดิ์ (2551) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 327 คน จำแนกเป็น ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 85 คน ครู จำนวน 242 คน โดยมีขั้นตอนการสุ่มหลายขั้นตอน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยมีขั้นตอนวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

5.1 ขั้นตอนที่ 1 การตรวจสอบอำนาจพยากรณ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์กับแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 โดยผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจาก เอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ แล้วสังเคราะห์แนวความคิด แล้วร่างเป็นข้อคำถามที่ครอบคลุมในเนื้อหา เสนอคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและปรับปรุงแก้ไขให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการวิจัย แล้วนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 5 คน เพื่อตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ หาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา พบว่า แบบสอบถาม ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์และแบบสอบถามแรงจูงใจในการปฏิบัติงานมีค่าความเที่ยงตรง 1.00

นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับผู้บริหารสถานศึกษา และครูที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 40 คน แล้วนำมาวิเคราะห์คุณภาพ พบว่า แบบสอบถามภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ มีค่าอำนาจจำแนกระหว่าง 0.72-0.86 ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .98 และแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน มีค่าอำนาจจำแนกระหว่าง 0.69-0.90 ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .99 จากนั้นนำผลการวิเคราะห์ค่าคุณภาพมาประกอบการพิจารณาดำเนินการแก้ไขเพื่อให้ได้เครื่องมือในการวิจัยที่มีความสมบูรณ์นำไปจัดทำให้เป็นแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์แล้วนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างต่อไป

5.2 ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 โดยผู้วิจัยเลือกองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์มีค่าอำนาจพยากรณ์กับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานทั้งหมด มาร่างแบบสอบถามแนวทางการพัฒนา เสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อพิจารณาความเหมาะสมแก้ไขและปรับปรุงแบบสอบถามตามที่คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์แนะนำ และนำเสนอแนวทางการพัฒนา

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยยื่นเสนอคำร้องต่อสำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร เพื่อทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยส่งแบบสอบถามและหนังสือราชการขอความร่วมมือเก็บรวบรวมข้อมูลทางระบบสนับสนุนการบริหารจัดการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา (Education Area Management Support System: AMSS++) โดยในหนังสือราชการจะมี QR code ของแบบสอบถามสำหรับกลุ่มตัวอย่างสามารถตอบแบบออนไลน์ จำนวน 327 ฉบับ ได้รับคืนกลับมา จำนวน 327 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

4.2 ขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยเสนอคำร้องเพื่อขอหนังสือจากสำนักบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครในการขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน พิจารณาความเหมาะสมและให้ข้อเสนอแนะของแนวทางการพัฒนา

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 1 ข้อมูลจากการสังเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

5.1.1 วิเคราะห์สภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ด้วยการหาร้อยละ

5.1.2 วิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์กับระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน นำข้อมูลที่รวบรวมได้มาวิเคราะห์หาค่าทางสถิติ ซึ่งประกอบด้วยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

5.1.3 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์กับแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน โดยหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน

5.1.4 วิเคราะห์อำนาจพยากรณ์ของภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์กับแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามแนวทางการพัฒนามาวิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานโดยกำหนดเกณฑ์ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.51 ขึ้นไป ถือว่าแนวทางในการพัฒนามีมีความเหมาะสม

5.2 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.2.2 สถิติที่ใช้ ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้นตอน

ผลการวิจัย

1. การประเมินระดับภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหาร 1 โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 1 การประเมินระดับภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหาร

ด้าน	ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหาร	n=327		การแปลผล	ลำดับที่ค่าเฉลี่ย
		$\bar{X}$	S.D.		
1	การสร้างวิสัยทัศน์ (X_1)	4.44	0.50	มาก	3
2	การเผยแพร่วิสัยทัศน์ (X_2)	4.40	0.57	มาก	4
3	การปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ (X_3)	4.46	0.51	มาก	2
4	การเป็นแบบอย่างที่ดี (X_4)	4.51	0.56	มากที่สุด	1
รวม		**4.45**	**0.49**	**มาก**	

จากตารางที่ 1 ระดับภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$=4.45, S.D.=0.49) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การเป็นแบบอย่างทีดี ($\bar{X}$=4.51, S.D.=0.56) การปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ ($\bar{X}$=4.46, S.D.=0.51) การสร้างวิสัยทัศน์ ($\bar{X}$=4.44, S.D.=0.50) และการเผยแพร่วิสัยทัศน์ ($\bar{X}$=4.40, S.D.=0.57) ตามลำดับ

ตารางที่ 2 การประเมินระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน โดยรวม

ด้าน	แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน	n = 327		การแปลผล	ลำดับที่ค่าเฉลี่ย
		$\bar{X}$	S.D.		
1	ความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่ (Y_1)	4.50	0.52	มาก	5
2	ความสำเร็จของงาน (Y_2)	4.60	0.46	มากที่สุด	1
3	การยอมรับนับถือ (Y_3)	4.53	0.57	มากที่สุด	2
4	ลักษณะของงานที่ปฏิบัติ (Y_4)	4.52	0.61	มากที่สุด	4
5	ความรับผิดชอบ (Y_5)	4.59	0.51	มากที่สุด	3
รวม		**4.55**	**0.48**	**มากที่สุด**	

จากตารางที่ 2 ระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$=4.55, S.D.=0.48) เมื่อพิจารณารายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ความสำเร็จของงาน ($\bar{X}$=4.60, S.D.=0.46) การยอมรับนับถือ ($\bar{X}$=4.53, S.D.=0.57)

2. การตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน

ตารางที่ 3 การตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน

ตัวแปร	X	X_1	X_2	X_3	X_4	Y	Y_1	Y_2	Y_3	Y_4	Y_5
X	1										
X_1	.926**	1									
X_2	.927**	.802**	1								
X_3	.908**	.808**	.823**	1							
X_4	.901**	.734**	.793**	.766**	1						
Y	.743**	.637**	.745**	.655**	.693**	1					
Y_1	.793**	.651**	.787**	.685**	.790**	.819**	1				
Y_2	.637**	.562**	.621**	.562**	.532**	.929**	.689**	1			
Y_3	.667**	.579**	.667**	.579**	.622**	.962**	.716**	.882**	1		
Y_4	.643**	.575**	.645**	.588**	.561**	.909**	.704**	.808**	.860**	1	
Y_5	.665**	.549**	.699**	.594**	.614**	.909**	.667**	815**	.855**	.773**	1

จากตารางที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหาร (X) กับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน (Y) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 โดยรวมมีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับสูง (r_{xy}=.743) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่าง ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 รายด้าน พบว่า มีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกด้าน โดยเรียงลำดับด้านที่มีความสัมพันธ์จากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการเผยแพร่วิสัยทัศน์ (r_{x2y}=.745) ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี (r_{x4y}=.693) ด้านการปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ (r_{x3y}=.655) และด้านการสร้างวิสัยทัศน์ (r_{x1y}=.637) ตามลำดับ

3. การตรวจสอบอำนาจพยากรณ์ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน

ตารางที่ 4 การตรวจสอบอำนาจพยากรณ์ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน

ตัวแปร	R	R^2	Adj R^2	$S.E._b$	B	β	t	Sig.
1. การเผยแพร่วิสัยทัศน์ (X_2)	.745	.556	.554	.050	.444	.527	8.955**	.000

ตารางที่ 4 การตรวจสอบอำนาจพยากรณ์ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน (ต่อ)

ตัวแปร	R	R^2	Adj R^2	$S.E._b$	B	β	t	Sig.
2. การเป็นแบบอย่างที่ดี (X_4)	.764	.584	.581	.051	.238	.276	4.686**	.000
ค่าคงที่ (a)				.145	1.520		10.454**	.000

R= .764, R^2 = .584 Adj R^2= .581, S.E.est = .313

จากตารางที่ 4 ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์มีอำนาจพยากรณ์แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ได้แก่ การเผยแพร่วิสัยทัศน์ และการเป็นแบบอย่างที่ดี โดยทั้ง 2 องค์ประกอบสามารถร่วมกันพยากรณ์แรงจูงใจ เท่ากับ .527 หรือร้อยละ 58.10 ความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการพยากรณ์ .313

4. การศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู

ตารางที่ 5 การแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู

ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหาร	ตัวแปรที่มีอำนาจพยากรณ์แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน	สรุปผล
การสร้างวิสัยทัศน์	✖	ไม่ควรพัฒนา
การเผยแพร่วิสัยทัศน์	✓	ควรพัฒนา
การปฏิบัติตามวิสัยทัศน์	✖	ไม่ควรพัฒนา
การเป็นแบบอย่างทีดี	✓	ควรพัฒนา

จากตารางที่ 5 แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู มี 2 องค์ประกอบ คือ 1. การเผยแพร่วิสัยทัศน์ สามารถพัฒนาได้ด้วยผู้บริหารจัดทำแผนสื่อสารที่ชัดเจน การพัฒนาทักษะการพูดเขียนเชิงบวก และการจัดกิจกรรมให้บุคลากรมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ เมื่อทุกฝ่ายเข้าใจและเห็นคุณค่าของวิสัยทัศน์ จะเกิดพลังร่วมในการขับเคลื่อนสถานศึกษาสู่ความสำเร็จและ 2. การเป็นแบบอย่างทีดี สามารถพัฒนาโดยผู้บริหารต้องมีความซื่อสัตย์ กระตือรือร้น รับผิดชอบ และยึดมั่นในจริยธรรม เมื่อนำหลักพรหมวิหาร 4 มาใช้ในการบริหาร จะสร้างความไว้วางใจ แรงบันดาลใจ และความร่วมมือในองค์กร ส่งผลให้โรงเรียนพัฒนาอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับของภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารและระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1

1.1 การประเมินระดับภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหาร ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การเป็นแบบอย่างที่ดี การปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ การสร้างวิสัยทัศน์ และการเผยแพร่วิสัยทัศน์ ตามลำดับ ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะภาวะผู้นำในด้านนี้ สามารถกำหนดทิศทางที่ชัดเจน สร้างแรงบันดาลใจ และกระตุ้นให้บุคลากรร่วมมือกันพัฒนาองค์กรอย่างมีเป้าหมาย การที่สามารถสื่อสารวิสัยทัศน์ได้ดีจะสามารถช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและความมั่นใจในแนวทางบริหาร ขณะเดียวกันการเป็นแบบอย่างที่ดีเองส่งผลให้เกิดวัฒนธรรมองค์กรที่เข้มแข็งและยั่งยืน สอดคล้องกับรัตนา คนไว (2565) ที่พบว่า ระดับภาวะผู้นำของผู้บริการโดยรวมอยู่ในระดับมาก มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ การสร้างวิสัยทัศน์ซการเผยแพร่วิสัยทัศน์นั่นนี่การปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ และการเป็นแบบอย่างที่ดี แสดงให้เห็นว่า ภาวะผู้นำในด้านนี้อยู่ในระดับมาก โดยที่ การเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้บริหาร เป็นองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด สะท้อนให้เห็นว่าการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างจะสามารถสร้างแรงบันดาลใจและความเชื่อมั่นให้แก่ครูได้ นอกจากนี้ การปฏิบัติตามและเผยแพร่วิสัยทัศน์ เองก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้เกิดทิศทางการบริหารที่ชัดเจนและการมีส่วนร่วมของครู ผลการศึกษาดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์มีบทบาทสำคัญต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรทางการศึกษา

1.2 การประเมินระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ความสำเร็จของงาน การยอมรับนับถือ ความรับผิดชอบ ลักษณะของงานที่ปฏิบัติ และความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่ตามลำดับ ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะ แรงจูงใจของครูส่งผลต่อคุณภาพการสอนและการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียนในสถานศึกษาโดยตรง ครูที่มีแรงจูงใจสูงจะมีความมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเอง สร้างสรรค์วิธีการสอนที่มีประสิทธิภาพ ริเริ่มสร้างสรรค์ และทดลองวิธีการสอนใหม่ ๆ ส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี นอกจากนี้ ยังช่วยให้นักเรียนได้รับความรู้และทักษะที่เหมาะสมตามศักยภาพของตนเองมากขึ้น สอดคล้องกับบุญวัฒน์ คำชูราษฎร์ (2564) ผลการวิจัยพบว่า ระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก มี 5 องค์ประกอบ ความสำเร็จในงานที่ทำ ความยอมรับนับถือ คุณลักษณะของงานที่ปฏิบัติ ความรับผิดชอบในงานที่ปฏิบัติ และ ความก้าวหน้าในตำแหน่งการงาน จากผลการวิจัยของนักวิจัยแสดงให้เห็นว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน ส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพการสอนและการเรียนรู้ของนักเรียน งานวิจัยหลายชิ้นให้ผลสอดคล้องกันว่า ครูที่มีแรงจูงใจสูงจะมุ่งมั่นพัฒนาตนเอง ริเริ่มสร้างสรรค์วิธีการสอนใหม่ ๆ และส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี นอกจากนี้ แรงจูงใจที่สูงยังช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของครู และสนับสนุน

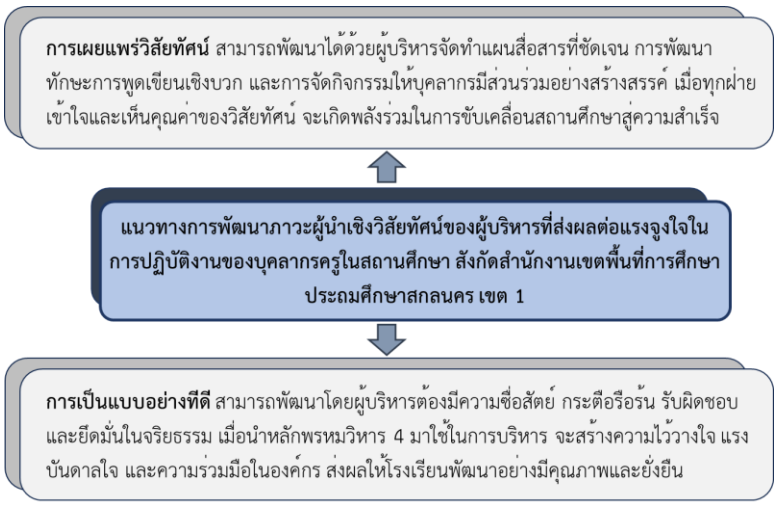
การพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยรวม ทั้งนี้ ปัจจัยด้านภาวะผู้นำของผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมแรงจูงใจของครู ซึ่งเป็นปัจจัยที่ควรให้ความสำคัญในการบริหารโรงเรียน

2. การตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 โดยรวมมีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับสูง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารทั้ง 4 ด้าน และแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน ทั้ง 5 ด้าน มีความสัมพันธ์กันทางบวก โดยด้านที่มีความสัมพันธ์สูงสุด คือ การเผยแพร่วิสัยทัศน์ ส่วนด้านที่มีความสัมพันธ์ต่ำสุด คือ การสร้างวิสัยทัศน์ ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะ ภาวะผู้นำผู้บริหารในด้านนี้จะมีส่วนช่วยในการสนับสนุนการปฏิบัติงาน โดยมีการสื่อสารวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนช่วยสร้างเป้าหมายร่วมกันและแรงบันดาลใจในการทำงาน ขณะที่การเป็นแบบอย่างที่ดีช่วยส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการพัฒนา ทั้งสองปัจจัยนี้ช่วยเพิ่มความมุ่งมั่นและความพึงพอใจในการทำงานของครูในสถานศึกษามากขึ้น สอดคล้องกับวิจัยของรัตนา คนไว (2565) ที่มีความสัมพันธ์กันของทั้งสองตัวแปรทางบวกในระดับที่สูง เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าด้านที่มีความสัมพันธ์สูงสุด คือ การเป็นแบบอย่างที่ดี ส่วนด้านที่มีความสัมพันธ์ต่ำสุด ได้แก่ การเผยแพร่วิสัยทัศน์ ตามลำดับ

3. การตรวจสอบอำนาจพยากรณ์ของภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ตัวแปรพยากรณ์และทดสอบแล้วว่าเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคคลาครูในสถานศึกษามี 2 ปัจจัยโดยเรียงลำดับตามปัจจัยที่มีค่าอำนาจพยากรณ์จากสูงไปหาต่ำ ได้ดังนี้ ด้านการเผยแพร่วิสัยทัศน์ และด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี ตัวแปรทั้ง 2 ตัวแปร ร่วมกันพยากรณ์แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคคลากรครูในสถานศึกษา ได้ร้อยละ 58.10 ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะ ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารของผู้บริหารช่วยสร้างแรงบันดาลใจและความมั่นใจให้กับครูในการทำงาน ทำให้ครูรู้สึกเชื่อมโยงกับเป้าหมายขององค์กรและเห็นคุณค่าของการพัฒนาตนเองในด้านนวัตกรรมการศึกษา การกระตุ้นและสนับสนุนจากผู้บริหารในทั้งสองด้านนี้ส่งผลต่อความมุ่งมั่นในการพัฒนาการเรียนการสอนและส่งเสริมการสร้างสรรค์แนวทางใหม่ๆ ในการศึกษา อีกทั้งยังช่วยสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการทำงานร่วมกันในสถานศึกษา ซึ่งจะสอดคล้องกับวิจัยของทักษิณ มวลมนตรี (2564) ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู

4. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคคลากรครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 มีทั้งหมด 2 ด้าน ได้แก่ ด้านการเผยแพร่วิสัยทัศน์และด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี มีแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสม รวมทั้งสิ้น 14 แนวทาง ผ่านการประเมินความเหมาะสมโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารต้องสื่อสารวิสัยทัศน์อย่างชัดเจนผ่านการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างเป้าหมายร่วมกัน เพื่อให้ครูเข้าใจและมีเป้าหมายร่วมกัน ควรเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านความคิดสร้างสรรค์ การตัดสินใจ และจรรยาบรรณวิชาชีพเพื่อสร้างแรงบันดาลใจในการทำงาน สนับสนุนการพัฒนาทักษะและศักยภาพของครูผ่านการอบรมและการให้โอกาสแสดงศักยภาพ เปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางของสถานศึกษา และสร้างบรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อการพัฒนา ส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรที่สนับสนุนการเรียนรู้และนวัตกรรม เพื่อให้ครูมีแรงจูงใจและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับวิจัยของ อรพรรณ หันแถลง (2563) ผลการวิจัยพบว่า มี 43 แนวทาง 5 ด้าน คือ ด้านการเสริมสร้างพลัง อำนาจ ด้านการสร้างวิสัยทัศน์ ด้านการปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ ด้านการเผยแพร่วิสัยทัศน์ และด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี และสอดคล้องกับกับวิจัยของรัตนา คนไว (2565) ผลการวิจัยพบว่ามี 17 แนวทาง 3 ด้าน คือ การสร้างวิสัยทัศน์ การปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ และการเป็นแบบอย่างที่ดี

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ควรกำหนดแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารท้องถิ่นให้มีคุณลักษณะเชิงคุณธรรมและการมีส่วนร่วม โดยเน้นการสื่อสารอย่างเปิดเผย โปร่งใสและสร้างพื้นที่รับฟังประชาชนอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ผู้บริหารสามารถนำข้อมูลไปเป็นสารสนเทศในการศึกษาเพื่อพัฒนาตนเอง ซึ่งส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูและบุคคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาเป็นประโยชน์ต่อการบริหารงานให้ดียิ่งขึ้น

2. ผู้บริหารควรนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของตนเอง เพื่อให้ครูมีแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเพิ่มเติม เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร

2. ควรมีการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารในด้านการเผยแพร่วิสัยทัศน์ และด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี

เอกสารอ้างอิง

ขจรศักดิ์ ธรรมธัชกุล. (2564). *ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดเทศบาลในกลุ่มการศึกษาท้องถิ่นที่ 11* (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

ทักษิณ มวลมนตรี. (2564). *ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารโรงเรียนและแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร* (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

นาคนครา เหลนปก. (2565). *ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการบริหารโรงเรียนสู่ความเป็นเลิศตามเกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดราชบุรี* (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). นครปฐม: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.

บุญวัฒน์ คำชูราษฎร์. (2564). *ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษากับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ* (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

รัตนา คนไว. (2565). *ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามุกดาหาร* (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา). สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

วาโร เพ็งสวัสดิ์. (2551). *วิธีวิทยาการวิจัย.* กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1. (2567). *บัญชีรายละเอียดผู้มีตัวตนพร้อมฐานเงินเดือน ณ วันที่ 1 กันยายน 2567*. สกลนคร: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2556). *บทวิเคราะห์สถานภาพการพัฒนาครูทั้งระบบและข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาครูเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.

อรพรรณ หันแถลง. (2563). *การพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาในองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม* (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา). มหาสารคาม: วิทยาลัยการศึกษามหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์
ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 พฤษภาคม - มิถุนายน 2568 น.208-217.

INVESTIGATING THE FACTORS INFLUENCING THE EXCHANGE OF KNOWLEDGE SHARING BETWEEN RESEARCH TEAMS BASED ON SEM*

การตรวจสอบปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการแลกเปลี่ยนการแบ่งปันความรู้ระหว่างทีมวิจัย ด้วยการวิเคราะห์ด้วยโมเดลสมการโครงสร้าง

Xianmin Ma, Choat Inthawongse, Noppadol Amdee
เซียนหมิน หม่า, โชติ อินทวงศ์, นพดล อ่ำดี
Muban Chom Bueng Rajabhat University
มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง
Corresponding Author E-mail: 110947225@qq.com

Abstract

This research aimed to investigate the factors influencing knowledge sharing among research teams, with an academic objective to identify conceptual approaches for facilitating knowledge exchange within specific research methodologies. The study employed empirical analysis to examine in-depth the factors and mechanisms affecting knowledge sharing within college-based research teams.

The findings revealed that knowledge providers, knowledge recipients, knowledge sharing channels, and the knowledge-sharing environment all significantly influenced the effectiveness of knowledge exchange. To enhance knowledge sharing and improve a team's capacity for innovation. The study proposed targeted strategies and recommendations. These findings provided valuable guidance for the management and operation of research teams in academic institutions, contributing to scholarly development and the advancement of technological innovation capabilities.

Keywords: Investigating; Factors Influencing; Exchange of Knowledge Sharing; Research Team Based

*Received March 18, 2025; Revised April 11, 2025; Accepted April 28, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสืบค้นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างทีมวิจัย เป็นวัตถุประสงค์ทางวิชาการเพื่อค้นหาแนวคิดบางอย่างที่สามารถสร้างขึ้นเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ในแนวทางเฉพาะในระเบียบวิธีวิจัย โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงประจักษ์เพื่อตรวจสอบปัจจัยและกลไกที่มีอิทธิพลต่อการแบ่งปันความรู้ระหว่างทีมวิจัยของวิทยาลัยในเชิงลึก

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ความรู้ ผู้รับความรู้ ช่องทางการแบ่งปันความรู้และสภาพแวดล้อมการแบ่งปันความรู้ ล้วนมีผลกระทบอย่างมากต่อการแบ่งปันความรู้ เพื่อปรับปรุงระดับการแบ่งปันความรู้และความสามารถของทีมในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ การศึกษานี้เสนอกลยุทธ์และข้อเสนอแนะเฉพาะ การค้นพบเหล่านี้ให้คำแนะนำอันมีค่าสำหรับการจัดการและการปฏิบัติของทีมวิจัยของวิทยาลัย ซึ่งช่วยส่งเสริมการพัฒนาทางวิชาการและปรับปรุงความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมทางเทคโนโลยี

คำสำคัญ: การแบ่งปันความรู้; การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพล; โมเดลสมการโครงสร้าง; ทีมวิจัยของมหาวิทยาลัย

Introduction

The study of Investigating the factors influencing the exchange of knowledge sharing between research teams is the academic purpose to search for some concepts that could be create in exchange of knowledge in specific approach in research methodology. As a results, investigation method is used for finding the influencing factors that effect to knowledge sharing between research team at all. (Al-Alawi et al., 2007)

However, many college research teams currently face numerous barriers to knowledge sharing, such as insufficient knowledge transfer, knowledge waste and knowledge silos, which limit collaborative innovation and overall team performance (Wang et al., 2019). Especially in universities, the difficulty of knowledge sharing between research teams has increased due to the relative scarcity of resources and the uniqueness of team-building methods. Therefore, exploring the key factors that influence knowledge sharing between research teams in universities is very importance for promoting team knowledge flow and improving innovation capability.

This study applies an empirical research method that aims to explore the key factors that influence knowledge sharing between research teams in universities. These include variables such as knowledge providers, knowledge recipients, knowledge-sharing channels and the knowledge-sharing environment, as well as analyzing their interrelationships and mechanisms of action. (Ting & Xiaoling, 2018) By uncovering these influencing factors, targeted strategies and suggestions are provided for college research teams to promote knowledge flow and sharing within the team and improve the team's innovation capability and overall performance. This study has important theoretical and practical implications. (Liu et al., 2017). At the theoretical level, it will enrich and extend research findings in the field of knowledge management, particularly by examining the factors that influence knowledge sharing in research. On the practical level, it will provide useful guidance to managers and decision makers of college research teams to promote collaborative innovation and overall team development by optimizing knowledge management and knowledge-sharing mechanisms and achieve leapfrog development of scientific research level and innovation capability. (Lin et al., 2006; Yang, 2018)

Research Objectives

1. To solve problems academically by using analytic and synthetic methods by investigating factors that influence the exchange of knowledge sharing between research teams.

2. To study the results from investigating factors in cases of exchange of knowledge sharing between research teams.

3. To demonstrate concepts from the results of the study to search for a new model of knowledge sharing between research teams.

Methodology

1. Research design

The study employed a quantitative research approach, using empirical methods to examine the factors and mechanisms influencing knowledge-

sharing among university research teams. Data were collected via structured questionnaires. This approach was selected to ensure simultaneous data collection that supports conceptual integrity and analytical consistency.

2. Population and Sample Size

The population for this study included members of university research teams from various institutions across the country. A total of 234 questionnaires were distributed, with 219 valid responses returned. Participants were sampled through a stratified random sampling method to ensure representation across institution types and geographical regions.

Table 2 Sample Information Description

Item	Options	Frequency	Percentage (%)
Gender	Male	111	50.68
	Female	108	49.32
Educational Background	Bachelor degree	16	7.31
	master	185	84.47
	PhD or above	18	8.22
Discipline field	Humanities	73	33.33
	Sciences	129	58.90
	Interdisciplinary	16	7.31
	Other	1	0.46
Scale of the research team	Less than 10	45	20.55
	11-20	126	57.53
	21-30	38	17.35
	More than 30	10	4.57
Age	Under 29	8	3.65
	30-39	22	10.05
	40-49	155	70.78
	50-59	29	13.24
	Above 60	5	2.28

3. Research Instrument

The primary instrument used for data collection was a structured questionnaire, specifically designed to measure:

3.1 Knowledge-sharing levels

3.2 Roles of knowledge providers and recipients

3.3 Knowledge-sharing channels

3.4 Environmental influences

3.5 Instrument Validity & Reliability: Cronbach's Alpha= 0.941 indicating high reliability KMO=0.925 Bartlett's Test of Sphericity= Chi-Square=3572.770, df = 190, p < .001

Table 3 Analysis of Cronbach Reliability Results

Number of items	sample size	Cronbach **α**
20	219	0.941

Table 4 KMO and Bartlett's test

item		value
KMO		**0.925**
Bartlett sphericity test	Approximate Chi-Square	3572.770
	df	190
	p	0.000

4. Data Collection

Data collection was conducted through questionnaire distribution to the sampled participants. Responses were compiled and entered into SPSS software for preliminary analysis.

5. Data Analysis Statistics Used to Analyze the Data

The study utilized Structural Equation Modeling (SEM) via AMOS 24 to test and refine the proposed theoretical framework. SEM enabled simultaneous examination of multiple relationships while accounting for measurement error.

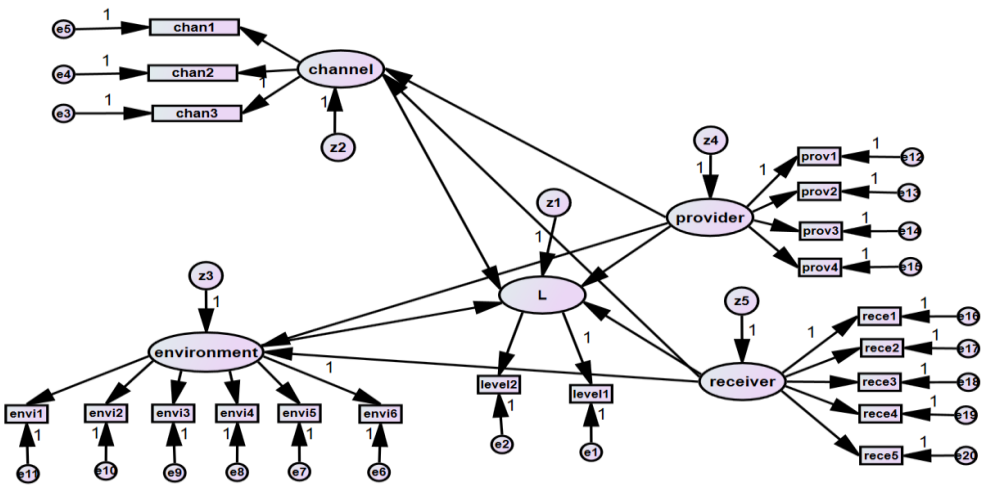

Figure 1 Model Path Diagram

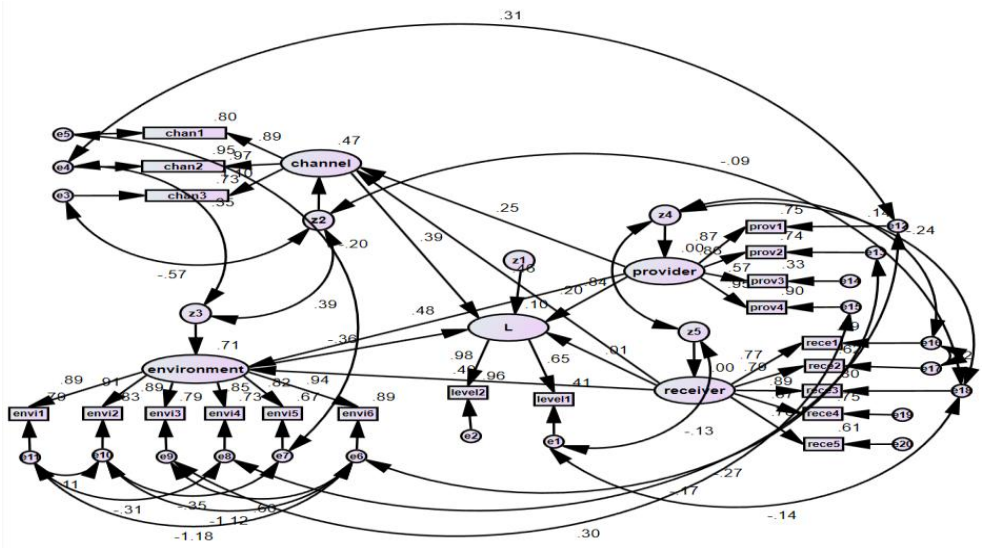

Figure 2 Model Path Diagram

Model Fit Indices: GFI = 0.929, GFI = 0.929, CFI = 0.993, RMR = 0.045, RMSEA = 0.031, NFI = 0.961, ECVI and AIC values indicated good model fit

Table 5 Model Adaptability Test Table

Adaptation Index	Adaptation Standards	Actual Value	Adaptability Judgment
GFI	>0.9	0.929	suit
CFI	>0.9	0.993	suit
RMR	<0.05	0.045	suit
RMSEA	<0.05	0.031	suit
NFI	>0.90	0.961	suit
ECVI	Default model ECVI<Saturated model ECVI, Default model ECVI<Independence model ECVI	1.416<1.927, 1.416<20.044	suit
AIC	Default model AIC<Saturated model, Default model<Independence model	308.615<420.00, 308.615<4369.527	suit

Results

Data analysis results

After performing structural equation modeling (SEM) with the collected data, we obtained the following main results:

Model fit: by comparing various fit indicators such as Chi-square value, Comparative Fit Index (CFI), Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA), etc., we found that the model fits the data well and all indicators reach an acceptable range, suggesting that the model has high explanatory power.

Path coefficients and their significance: In the SEM analysis, we determined the path coefficients and their significance levels between each variable. The results show that factors such as knowledge providers.

Discussions

Based on the results of the data analysis, we can draw the following conclusions:

First, the research hypothesis has been confirmed. Factors such as knowledge providers, knowledge recipients, knowledge-sharing channels and the knowledge-sharing environment all have a significant impact on the level of knowledge-sharing in college research teams. The combined effect of these factors constitutes a complex mechanism for knowledge-sharing among college research teams.

Second, in terms of the degree of influence of the different factors, the influence of knowledge providers and knowledge recipients is the most direct and significant. This reminds us that to improve knowledge sharing in college research teams, we should focus on the quality of knowledge sources and the ability of recipients, and improve the willingness and ability of both parties to share through measures such as training and incentive mechanisms.

Body of Knowledge

In addition, the channels for knowledge sharing and the environment for knowledge sharing also play an important mediating and regulating role. Diverse communication methods and effective information transmission media can promote communication and collaboration among team members, thus improving the degree of knowledge sharing. At the same time,

a good corporate culture, institutional support and incentive mechanisms can create favorable conditions and a good atmosphere for knowledge sharing.

Recommendations

Policy Recommendations

1. Foster a Knowledge-Sharing Culture: Universities should cultivate an open, innovative, and collaborative organizational culture that encourages knowledge sharing and protects the rights of contributors through solid intellectual property mechanisms.

2. Support Innovation-Oriented Teams: Higher education institutions should provide sustained financial, infrastructural, and policy support for research teams engaged in interdisciplinary innovation.

3. Institutionalize Performance-Based Incentives: Create policies that recognize and reward knowledge contribution and real-world research application to enhance both academic and social impact.

4. Establish Flexible and Inclusive Governance: Promote flexible management and inclusive policies that accommodate diverse research practices, innovation styles, and collaboration models.

Operational Recommendations

1. Enhance Knowledge Provider Capabilities: Conduct regular training and academic exchange activities to improve the professionalism and willingness of team members to share knowledge.

2. Improve Knowledge Recipient Readiness: Equip team members with relevant skills to absorb shared knowledge and provide constructive feedback, fostering an environment of mutual learning.

3. Optimize Knowledge-Sharing Channels: Utilize internal knowledge management systems and online collaboration tools to support real-time, efficient knowledge flow. Supplement digital tools with offline activities such as seminars and team-building.

4. Build a Diverse and Collaborative Team: Form research teams with diversity in discipline, gender, and experience. Encourage interdisciplinary

collaboration and trust-building through joint projects and structured communication mechanisms.

5. Implement Strategic Knowledge Management: Perform regular knowledge audits, develop knowledge maps, and ensure clarity in knowledge structure to facilitate innovation and teamwork.

Recommendations for Next Research

1. Explore Knowledge-Sharing Behavior in Varied Team Structures: Investigate how hierarchical vs. flat research teams differ in their approach to knowledge sharing and collaboration.

2. Assess Impact of IP Policies on Knowledge Contribution: Examine how intellectual property protection affects motivation to share and collaborate within university research environments.

3. Study Innovation Management Models: Analyze effective models of innovation governance in academic settings and how they influence team performance and creativity.

4. Evaluate the Role of Technology in Knowledge Exchange: Conduct mixed-method studies on how digital tools shape knowledge-sharing practices, both qualitatively and quantitatively.

References

Al-Alawi et al. (2007). Organizational culture and knowledge sharing: critical success factors. *Journal of Knowledge Management*, 11(2), 22-42.

Ting, W. & Xiaoling, W. (2018). On the Influencing Factors and Countermeasures of the Knowledge Sharing Level of University Scientific Research Teams. *Modern Management*, 8(6), 703-708.

Lin, T. C. et al. (2006). Factors influencing physicians' knowledge sharing on web medical forums. *Health Informatics Journal*, 22(3), 594-607.

Liu, J. et al. (2017). A study on the personality characteristics and health of impoverished male college students in ordinary universities. *Journal of Beijing Sport University*, 12(2), 187-188.

Wang, X. L. et al. (2019). A study on college students' cognition and attitudes towards the Student Physical Health Standard. *Hebei Sport University Journal*, 23(2), 74-75.

Yang, L. J. (2018). The impact of health education on medication adherence in patients with primary hypertension. Chinese Journal of Health Education, 24(5), 45-67.

วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์
ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 พฤษภาคม - มิถุนายน 2568 น.218-229.

THE INFLUENCE OF COLLEGE STUDENTS' PHYSICAL HEALTH BELIEFS ON THEIR INTENTION AND HABITS OF PHYSICAL EXERCISE BEHAVIOR*

อิทธิพลความเชื่อด้านสุขภาพร่างกายของนักศึกษาที่มีต่อความตั้งใจและนิสัยของพฤติกรรมการออกกำลังกาย

Jing Li, Eksiri Niyomsilp
จิง ลี่, เอกศิริ นิยมศิลป
Shinawatra University
มหาวิทยาลัยชินวัตร
Corresponding Author E-mail: 34344588@qq.com

Abstract

This research aimed to explore the relationship between physical fitness assessment, willingness to exercise, and exercise habits among university students. The study employed a mixed-methods approach, designed to comprehensively collect and examine data in a way that captured both content and contextual details, allowing for logical and well-grounded analysis.

The findings revealed that nearly all participants acknowledged that their health beliefs significantly influenced their exercise habits and behaviors. This insight represented a new contribution to the understanding of how physical health perceptions relate to exercise practices among students.

Keywords: Physical Health Beliefs; Physical Exercise Behavior; Intention and Habit; Physical Self-Efficacy

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหาความสัมพันธ์ระหว่างการประเมินสมรรถภาพทางกายกับความเต็มใจและนิสัยการออกกำลังกายของนักศึกษา ด้วยวิธีการวิจัยนี้ได้รับการออกแบบโดยใช้วิธีการแบบผสมผสานโดยรวบรวมและตรวจสอบข้อมูล

*Received March 17, 2025; Revised April 11, 2025; Accepted April 28, 2025

เพื่อให้ครอบคลุมเนื้อหาและรายละเอียดอย่างชัดเจน ข้อมูลสามารถวิเคราะห์ได้อย่างมีเหตุผล

ผลการวิจัยพบว่า เกือบทุกกลุ่มตัวอย่างยอมรับแนวคิดเรื่องความเชื่อด้านสุขภาพกายที่มีอิทธิพลต่อนิสัยและพฤติกรรมการออกกำลังกาย และนั่นคือความรู้ใหม่จากการศึกษาครั้งนี้ด้วย

คำสำคัญ: ความเชื่อด้านสุขภาพร่างกาย; พฤติกรรมการออกกำลังกาย; ความตั้งใจและนิสัย; ความสามารถทางกายภาพ

Introduction

The introduction of the National Student Physical Health Standards (hereinafter referred to as the Standards) is not only a physical health assessment system but also an important incentive and educational tool. By conducting physical fitness testing and evaluation, we aim to promote the healthy development of students' physical fitness, motivate them to actively participate in physical exercise, and cultivate the habit of lifelong physical exercise (Qiu & Wang, 2018).

Statement Problem The real thing is facing the relevant work of conducting physical health assessments in schools, there are still some problems for college students in terms of cognition, attitude, and concern for their health. According to a literature report on college students' attitudes towards physical fitness and health testing, only 15% of college students hold a positive attitude towards physical fitness and health testing. In contrast the majority of students have a dispensable attitude, and 22% of students hold a boring attitude towards physical fitness testing (Dong, 2015).

Another survey on attitudes towards participating in physical fitness and health tests found that 53.9% of college students like to participate in tests, 18.0% do not care, and 28.1% do not like them. A survey on the importance of physical health has found (Hu, 2015).

Research Significance There are many studies of physical health belief in difference approaches. This main research focuses on finding college students that related habits of physical exercise behavior only. However, the

object of this study is explore the influence of their physical health beliefs on their physical exercise behavior.

Therefore, studying the behavioral characteristics and influencing factors of this group is not only of great significance for understanding the laws of college students' sports behavior but also provides a scientific basis for universities to formulate health promotion plans.

Research Objectives

1. To explore the relationship between college students' beliefs in physical health and their intentions and habits towards physical exercise behavior.

2 To analyze the hierarchical and progressive impact of health beliefs on behavioral intentions and habits.

3. To verify the mediating role of physical self-efficacy.

Methodology

1. Research design

This research adopts a mixed methods design, integrating both quantitative and qualitative approaches. The quantitative aspect is based on statistical survey analysis, while the qualitative aspect supports clarification through face-to-face explanations. The research focuses on exploring the intention and habits of physical exercise behavior among college students, structured around a conceptual framework developed from prior theories.

2. Population and Sample Size

This study selected college students from Shanxi University in China which there are 12,840 as statistic survey in 2024 (Wang & Zhang, 2019). As a result, to select as research samples will be calculate with the determination of sample size referred to the finite population sample size calculation formula proposed by Krejcie and Morgan (Krejcie & Morgan, 1970): As a result, sample size is 373 as calculate from formular.

$$n = \frac{N \cdot Z^2 \cdot p(1-p)}{Z^2 \cdot p(1-p) + N \cdot e^2}$$

n: represents the required sample size. That is 373.

N: represents the total population. That is 12,840.

Z: represents the critical value of the standard normal distribution. That is 1.96

P: represents the estimated proportion. That is 0.5

e: represents the allowable error range. That is 0.05

$n= 12,840x1.96^2x0.5(1-0.5)/ 1.96^2x0.5(1-0.5)+12,840x0.05^2 = 373$

3. Research Instrument

The instrument used in this study is a structured questionnaire developed from the research's conceptual framework. Items were constructed to align with each variable under investigation. Where clarification was needed, participants could contact the researcher directly or receive face-to-face support.

To ensure content alignment and quality:

Item-Objective Congruence (IOC) was used to validate content relevance.

IOC scores ranged between +1 to -1, and for this study, the average IOC=1.00, indicating perfect agreement among expert raters.

4. Data Collection

The data is stored with collecting methods by experiments, tests or measurements from sample size. It is a very selective way of looking at the purpose of research.

For research tools has designed from the conceptual framework by original concept. However in the process, if any questions need to clear more, the author will face to face to explain or can connect the author directly.

5. Data Analysis Statistics Used to Analyze the Data

Firstly, we evaluated the reliability of the scale. Reliability analysis uses the Cronbach alpha (Cronbach, 1951) coefficient to test the internal consistency of each dimension. The closer the coefficient value is to 1, the higher the reliability of the scale.

According to the analysis results in validity, the Cronbach alpha coefficients of all five dimensions exceeded 0.7, indicating that the reliability

of each dimension is high and can stably and reliably reflect the relevant factors of college students' intention and habit of physical exercise behavior (Chen et al., 2015).

The Item-Objective Congruence (IOC) was used to evaluate the items of the questionnaire based on the score range from -1 to +1 (Congruent = +1, Questionable = 0, Incongruent = -1). And the results from IOC test for this current research was more than 0.9 in sum (IOC average 1.00).

Results

Descriptive Analysis

Descriptive Analysis of Basic Demographic Information in the Questionnaire

Table 1 Number and composition ratio of each category of basic information of respondents

Variable	Category	Number of people	Composition ratio
Age			
	Under 19 years old	20	5.7%
	19-23 years old	282	75%
	23 years old and above	71	19.3%
Gender			
	Male	180	48.2%
	Female	193	51.8%
Education			
	College	138	37.2%
	Undergraduate	147	39.6%
	Graduate students and above	88	23.2%
Professional Direction			
	Liberal Arts	149	39.8%
	Science and Engineering	58	15.6%
	Economic Management	67	18%
	Arts and Sports	28	7.6%
	Other	71	19%

In this survey, the age distribution of the respondents was mainly concentrated between 19 and 23 years old, accounting for 75%, or 282 people. Next is the age group of 23 and above, accounting for 19.3%,

corresponding to 71 people. In terms of gender distribution, there were 180 male respondents, accounting for 48.2% of the total; and 193 female respondents, accounting for 51.8%.

The educational level of the respondents is as follows: 138 people have a college degree, accounting for 37.2%; 147 people hold a bachelor's degree, accounting for 39.6%; 88 people have a postgraduate degree or above, accounting for 23.2%.

From the data, the majority of respondents have a bachelor's degree or above, with a bachelor's degree accounting for nearly 40%. This distribution of educational levels is of great significance to this study.

In terms of professional direction, there are 149 students majoring in humanities, accounting for 39.8%; 58 students majoring in science and engineering, accounting for 15.6%; 67 people majoring in Economics and Management, accounting for 18%; 28 people majoring in art and sports, accounting for 7.6%; There are 71 other majors, accounting for 19%. The proportion of liberal arts students is the highest, followed by economics and management, as well as science and engineering.

Confirmatory Factor Analysis

Table 2 Confirmatory Factor Analysis Fitting Parameters for the Physical Health Belief Scale

Index name		Result	Evaluate
Chi-Square/degree of freedom Absolute fitting index	**X^2/df**	**4.513**	**Better**
	RMSEA	0.097	Slightly higher than the recommended value, but still within an acceptable range
Relative fitting index	TLI(NNFI)	0.857	But slightly lower than the ideal value of 0.9
	CFI	0.875	Better
	IFI	0.875	Better
Number of Information	AIC	110.144	——

วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์
ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 พฤษภาคม - มิถุนายน 2568 น.218-229.

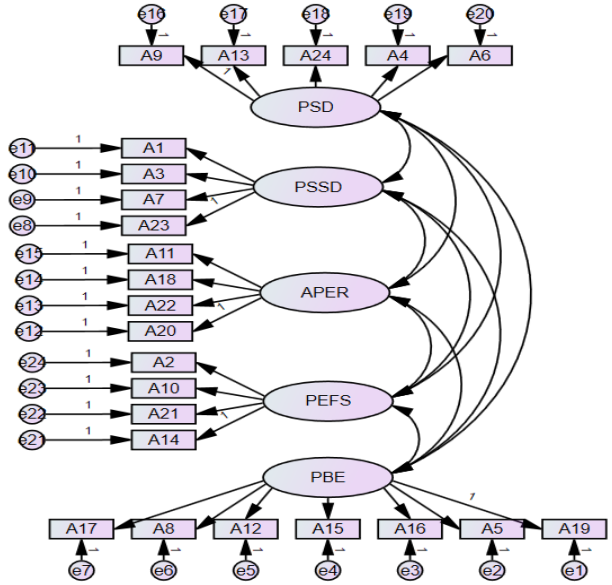

Figure 2 Five Factor Model of Physical Health Belief Scale Structural Model Analysis

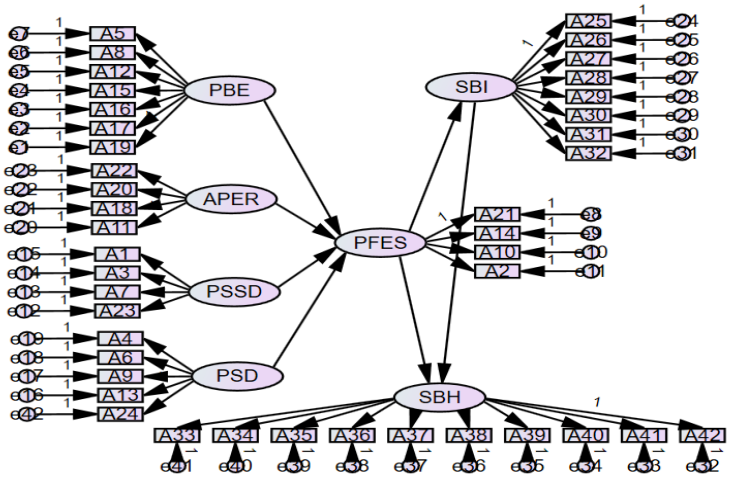

Figure 3 Structural Model of "Physical Health

As shown in the model diagram, the concept of physical health includes four main influencing factors: perceived exercise benefits, physical strength and susceptibility to illness, perceived severity of illness and frailty, and attention to physical evaluation results. These factors indirectly affect behavioral intentions and habits through the mediating variable physical evaluation self-efficacy.

Discussions

The findings from the descriptive analysis reveal that the majority of participants were between the ages of 19–23 years old, predominantly female, and primarily pursuing undergraduate degrees in liberal arts. This demographic distribution is significant as it aligns with the common profile of students who actively engage in physical activity awareness programs, suggesting a relevant and responsive sample for the study's focus on physical health beliefs.

The confirmatory factor analysis (CFA) supported the five-factor structure of the Physical Health Belief Scale. The model fit indices (X^2/df = 4.513, RMSEA = 0.097, CFI = 0.875, IFI = 0.875) indicated an acceptable, though not perfect, model fit. While RMSEA slightly exceeded the ideal threshold, other indices such as CFI and IFI were within acceptable ranges, reinforcing the structural validity of the scale used. These results affirm the internal coherence of the dimensions used to measure students' health beliefs.

Furthermore, the structural model illustrated that physical health perceptions such as perceived exercise benefits and vulnerability to illness are mediated by physical evaluation self-efficacy, which in turn influences behavioral intentions and habits. This finding is consistent with prior research (Chen et al., 2015), which emphasizes self-efficacy as a crucial mediator between belief and behavior in health contexts.

In sum, the results validate the proposed model and suggest that reinforcing self-efficacy and promoting health literacy can play a critical role in shaping long-term physical health habits among university students.

Body of Knowledge

In summary, this model validates the path through which college students' physical health concepts influence their behavioral intentions and habits through self-efficacy and emphasizes the key role of behavioral intentions and self-efficacy in intervening in physical exercise behavior.

However, this study has showed new concept as new knowledge that exogenous and endogenous variables will influence to mediation variable as PFES that showed below:

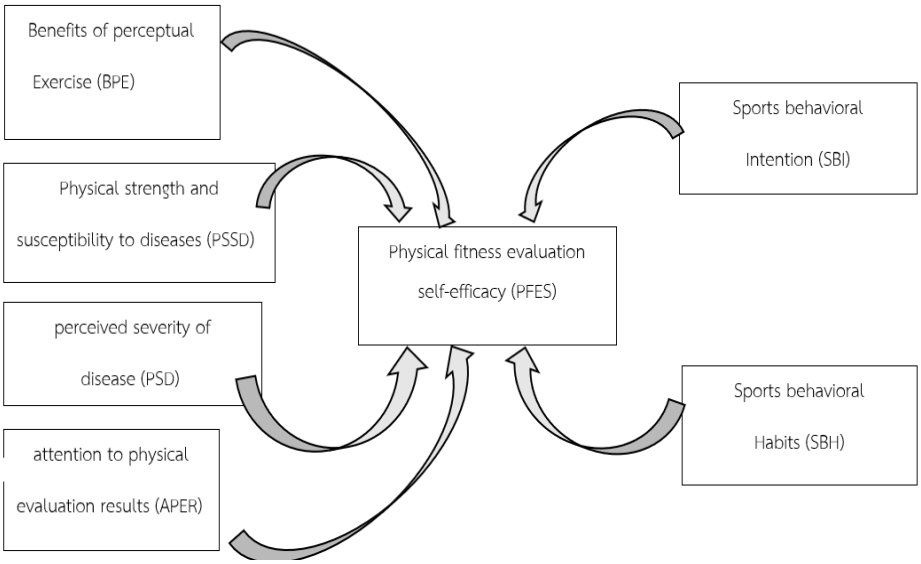

Figure 4 New finding from research

Conclusion

1. Benefits of Perceived Exercise (BPE)

College students hold a positive attitude towards the benefits of physical exercise, with an average score of 4.22 on the dimension of "perceived benefits of exercise". This indicates that, on average, students recognize and value the health benefits associated with regular physical activity. In addition, the high standard load and AVE value of this dimension indicate that the measurement of perceived benefits is both effective and reliable.

2. Physical Strength and Susceptibility to Disease (PSSD) In terms of physical strength and susceptibility to diseases, students showed relatively high levels of attention, with an average score of 5.43. This indicates that many students consider themselves somewhat prone to illness and are concerned about their physical condition. However, as shown by the relatively high standard deviation, there is considerable variation in this dimension.

3. Severity of Perceived Disease and Frailty (SPDF) The average score for the dimension of "perceived severity of illness and weakness" is 3.66, indicating that students have a moderate level of awareness of the potential severity of health issues. This score indicates that although students do recognize the potential negative impacts of poor health, their views may not be as sharp as those related to the benefits of exercise.

4. Physical Fitness Evaluation Self Efficacy (PFES) In terms of assessing self-efficacy in physical condition, the average score of students is 3.57, indicating a moderate level of confidence in their ability to manage health through exercise. Again, there is a significant difference in this dimension, indicating that some students may be more confident than others in improving their health through exercise.

5. Attention to Physical Fitness Evaluation Results (APER) The average score for the dimension of "paying attention to physical fitness assessment results" is 4.00, indicating that students generally pay attention to their physical fitness assessment results and care about their health status. This discovery highlights the importance of physical assessment in shaping students' health beliefs and behaviors.

6. Behavioral Intentions and Habits (SBI), (SBH) In terms of behavioral intention and habits, research has found that students exhibit moderate levels of intention and habits in physical exercise, with average scores of 3.55 and 3.47, respectively. There is a strong correlation between behavioral intention and habit, with a standardized path coefficient of 0.843, indicating that students' exercise intention is an important predictor of their actual exercise behavior.

Recommendations

Policy Recommendations

Promote physical self-efficacy training as part of university health policies Universities should incorporate physical self-efficacy development into student health policies to enhance motivation, support long-term engagement in exercise, and reinforce healthy behavioral intentions.

Operational Recommendations

Integrate personalized physical assessment feedback into campus health programs Health programs should include individual fitness evaluations with tailored feedback to increase students' awareness, concern, and responsiveness to their physical health status.

Recommendations for Next Research

Examine long-term behavioral outcomes of self-efficacy-based interventions Future studies should investigate the sustained impact of interventions focusing on self-efficacy to determine their effectiveness in shaping long-term physical exercise habits.

References

Chen, Y. P. et al. (2015). Reliability and validity assessment of the Osteoporosis Health. *Belief Scale Chinese Clinical Rehabilitation*, 9(3), 196-197.

Cronbach, L. J. (1951). Coefficient alpha and the internal structure of tests. *Psychometrika*, 16(3), 297-334.

Dong, Y. P. (2015). A Comparative Study on the Attribution Affecting the Formation of College Students' Physical Exercise Habits. *Journal of Beijing Sport University*, 23(3), 324-325.

Hu, J. F. (2015). *Contemporary Health Education and Promotion*. Beijing: People's Medical Publishing House.

Jin, X. Z. (2017). The establishment and development of the health belief model., 23(12), 945-946.

Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Mesurement*, 30(3), 607-610.

Qiu, J. P. & Wang, Y. F. (2018). Bibliometric content analysis method. *Research about Content Analysis Method*, 2(1), 14-19.

Wang, X. L. & Zhang, X. L. (2019). A study on college students' cognition and attitudes towards the Student Physical Health Standard. *Hebei Sport University Journal*, 23(2), 74-75.

วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์
ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 พฤษภาคม - มิถุนายน 2568 น.230-243.

แนวทางการบริหารหลักสูตรสหวิทยาการของมหาวิทยาลัยไทย*

APPROACHES TO INTERDISCIPLINARY CURRICULUM MANAGEMENT IN THAI UNIVERSITIES

ทลปภร ปัญโยรินทร์, ภูมิภควัธจ์ ภูมพงศ์คชศร, วีระวัฒน์ พัฒนกุลชัย
Tarlapraporn Punyorin, Phumphakhawat Phumphongkhochasorn, Weerawat Pattanakulchai
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์
Rajamangala University of Technology Rattanakosin
Corresponding Author E-mail: tarlapraporn.pun@rmutr.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้นำเสนอการสังเคราะห์แนวทางการบริหารหลักสูตรสหวิทยาการสำหรับมหาวิทยาลัยไทย โดยบูรณาการแนวคิดการศึกษาฐานผลลัพธ์ (OBE) กับการศึกษาฐานสมรรถนะ (CBE) การศึกษาใช้วิธีการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบตามเกณฑ์การคัดเลือกที่กำหนด และมีการตรวจสอบความเที่ยงตรงของข้อมูลด้วยการตรวจสอบสามเส้า จากฐานข้อมูลวิชาการทั้งในประเทศและต่างประเทศ รวมกว่า 50 รายการในช่วงปี พ.ศ. 2558-2566 ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาหลักสูตรสหวิทยาการในมหาวิทยาลัยไทยยังขาดกรอบแนวคิดที่เป็นระบบ โดยเฉพาะกลไกการประเมินสมรรถนะข้ามศาสตร์ที่มีประสิทธิภาพ บทความนี้จึงนำเสนอนวัตกรรมทางทฤษฎี 2 ประการ คือ 1. กรอบแนวคิดการศึกษาฐานผลลัพธ์ (OBE) แนวคิดการศึกษาฐานสมรรถนะ (CBE) แนวคิดการบูรณาการสหวิทยาการ (ID) ที่เชื่อมโยงผลลัพธ์การเรียนรู้กับสมรรถนะข้ามศาสตร์ และ 2. กลไกการขับเคลื่อน 4 ประการที่ผสานเทคโนโลยีดิจิทัลกับการมีส่วนร่วมของภาคอุตสาหกรรม ได้แก่ การทำแผนที่สมรรถนะดิจิทัล แดชบอร์ดติดตามหลักสูตรแบบพลวัต การประเมินผลที่มีภาคอุตสาหกรรมมีส่วนร่วม และการปรับตัวหลักสูตรแบบคล่องตัว จากผลการศึกษา บทความนี้เสนอแนวทางเชิงนโยบายในการปรับกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติเพื่อรองรับการพัฒนาสมรรถนะข้ามศาสตร์อย่างยั่งยืน ซึ่งจะช่วยยกระดับคุณภาพบัณฑิตให้ตอบสนองความต้องการในตลาดแรงงานยุคดิจิทัลและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: แนวทางการบริหาร; หลักสูตรสหวิทยาการ; มหาวิทยาลัยไทย

*Received March 8, 2025; Revised April 11, 2025; Accepted April 18, 2025

Abstract

This academic article presented a synthesis of interdisciplinary curriculum management approaches for Thai universities through the integration of Outcome-Based Education (OBE) and Competency-Based Education (CBE) concepts. The study employed a systematic literature review using specific selection criteria and data triangulation methods, examining over 50 scholarly works from both national and international academic databases during 2015-2023. Findings indicated that Thai universities lack a coherent framework for interdisciplinary curriculum development, particularly in cross-disciplinary competency assessment. This article presented two theoretical innovations: 1. the OBE-CBE-ID framework connecting learning outcomes with cross-disciplinary competencies, and 2. four driving mechanisms combining digital technology with industry participation: Digital Competency Mapping, Dynamic Curriculum Dashboard, Industry-Embedded Assessment, and Agile Curriculum Adaptation. Based on these findings, the article proposed policy guidelines for adjusting the Thai Qualifications Framework to support sustainable cross-disciplinary competency development, enhancing graduate quality for the digital-age labor market and sustainably improving national competitiveness.

Keywords: Management Approach; Interdisciplinary Curriculum; Thai Universities

บทนำ

ระบบอุดมศึกษาไทยภายใต้แผนอุดมศึกษาระยะยาว 20 ปี พ.ศ. 2561-2580) มุ่งผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพเพื่อตอบสนองความต้องการของสังคมและตลาดแรงงาน โดยกำหนดให้การพัฒนาหลักสูตรสหวิทยาการเป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการบูรณาการศาสตร์ต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับโมเดลเศรษฐกิจ BCG และทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา, 2564) ในขณะที่ด้านระบบคุณภาพ ประเทศไทยใช้กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (Thai Qualifications Framework for Higher Education: TQF) ที่กำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้ 5 ด้าน อย่างไรก็ตาม รายงานของสำนักมาตรฐานและประเมินผลอุดมศึกษา (2565) พบว่า แม้หลักสูตรสหวิทยาการจะเพิ่มขึ้นร้อยละ 138 ในช่วง 5 ปี แต่ร้อยละ 58 ยังขาดกลไกการประเมินสมรรถนะ

ข้ามศาสตร์ที่มีประสิทธิภาพ ในขณะที่ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยทั่วโลกต้องปรับการออกแบบหลักสูตรสหวิทยาการ (Davies et al., 2017; Beemt et al., 2020) การศึกษาของ International Association of Universities (2022) ชี้ว่า มหาวิทยาลัยชั้นนำร้อยละ 65 ใช้หลักสูตรแบบบูรณาการเพื่อรับมือกับความท้าทายที่ซับซ้อน ในประเทศไทย ความท้าทายหลัก คือ 1. การขาดความเชื่อมโยงระหว่างผลลัพธ์การเรียนรู้กับสมรรถนะวิชาชีพ 22 ข้อจำกัดในการประเมินผลข้ามศาสตร์ และ 3. ความล่าช้าในการปรับปรุงหลักสูตร บทความนี้จึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์การบูรณาการแนวคิดการศึกษาฐานผลลัพธ์ (OBE) และการศึกษาฐานสมรรถนะ (CBE) ในบริบทหลักสูตรสหวิทยาการของไทย โดยมุ่งตอบคำถามว่า จะบูรณาการแนวคิด OBE และ CBE เพื่อการบริหารหลักสูตรสหวิทยาการในมหาวิทยาลัยไทยอย่างมีประสิทธิภาพได้อย่างไร เพื่อพัฒนากรอบแนวคิดและกลไกการขับเคลื่อนที่เหมาะสมกับบริบทการอุดมศึกษาไทย

แนวคิดการศึกษาฐานผลลัพธ์ (Outcome-Based Education: OBE)

การศึกษาฐานผลลัพธ์ (OBE) เป็นแนวคิดที่พัฒนาโดย William Spady ในช่วงทศวรรษ 1980 มีหลักการสำคัญคือการออกแบบหลักสูตรโดยเริ่มจากการกำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ต้องการให้ผู้เรียนบรรลุเมื่อจบการศึกษา แล้วจึงออกแบบย้อนกลับ (Backward Design) มาสู่การจัดการเรียนการสอนและการประเมินผล และ Spady (1994) ได้เสนอหลักการพื้นฐาน 4 ประการของ OBE ได้แก่ 1. ความชัดเจนของจุดเน้น 2. การออกแบบย้อนกลับ 3. ความคาดหวังสูง 4. โอกาสในการเรียนรู้ที่หลากหลาย ซึ่งยังคงเป็นหลักการที่มีความสำคัญในปัจจุบัน

ต่อมาแนวคิด OBE ได้รับการพัฒนาต่อยอด โดย Biggs & Tang (2011) ด้วยหลักการ Constructive Alignment ที่เน้นความสอดคล้องระหว่างผลลัพธ์การเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดประเมินผล ทำให้การนำ OBE ไปใช้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

สำหรับประเทศไทย แนวคิด OBE หรือการศึกษาที่มุ่งผลลัพธ์ ซึ่งเป็นปรัชญาการศึกษาที่เน้นการกำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ชัดเจนและออกแบบหลักสูตรย้อนกลับเพื่อให้ผู้เรียนบรรลุผลลัพธ์ที่ตั้งไว้ ได้รับการผลักดันผ่านกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (Thai Qualifications Framework for Higher Education: TQF) ที่กำหนดให้ทุกหลักสูตรต้องระบุผลลัพธ์การเรียนรู้ที่คาดหวังใน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านความรู้ ด้านทักษะทางปัญญา ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ และด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (กฎกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม เรื่อง มาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา, 2565) อย่างไรก็ตาม การศึกษาในประเทศเพื่อนบ้านอย่าง

เวียดนามและลาวพบว่า การนำ OBE ไปปฏิบัติในสถาบันอุดมศึกษายังเผชิญความท้าทายหลายประการ เช่น การขาดการฝึกอบรมที่เพียงพอสำหรับอาจารย์ และการขาดการสนับสนุนจากผู้บริหารระดับสูง (Nguyen et al., 2024) ซึ่งอาจมีความคล้ายคลึงกับบริบทของประเทศไทย

แนวคิดการศึกษาฐานสมรรถนะ (Competency-Based Education: CBE)

การศึกษาฐานสมรรถนะ (CBE) เป็นแนวคิดที่ปฏิวัติวงการการศึกษา โดยมุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะในการแก้ปัญหาสถานการณ์จริง (Voorhees, 2001) ซึ่งต่างจากการศึกษาแบบดั้งเดิมที่เน้นการท่องจำเนื้อหา Wesselink et al. (2017) ได้เสนอแบบจำลองสำหรับการออกแบบหลักสูตรฐานสมรรถนะ ที่ประกอบด้วยหลักการสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ 1. การกำหนดภาระงานวิชาชีพ (Professional Tasks) 2. การระบุองค์ประกอบสมรรถนะ (Competency Components) 3. การกำหนดเกณฑ์การประเมิน (Assessment Criteria) 4. การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ (Learning Activities) ซึ่งเป็นกรอบที่ช่วยให้การนำ CBE ไปใช้เป็นระบบมากขึ้น

ในบริบทประเทศไทย นโยบาย Thailand 4.0 ได้ผลักดันแนวคิด CBE ผ่านการพัฒนากำลังคนที่มีทักษะสูงเพื่อขับเคลื่อนอุตสาหกรรมเป้าหมาย (S-Curve) และสนับสนุนนโยบาย BCG Economy Model ที่มุ่งพัฒนาเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียนและเศรษฐกิจสีเขียว (สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ, 2564) แต่ถึงกระนั้น การนำ CBE ไปปฏิบัติในมหาวิทยาลัยไทยก็ยังเผชิญกับความท้าทาย โดยเฉพาะการขาดความร่วมมือกับภาคอุตสาหกรรม และการขาดเครื่องมือประเมินสมรรถนะที่มีประสิทธิภาพ (สุรางค์ ธรรมโวหาร, 2564)

แนวคิดการบูรณาการสหวิทยาการ (Interdisciplinary Integration: ID)

การบูรณาการสหวิทยาการ (Interdisciplinary Integration) เป็นแนวคิดที่มีความสำคัญยิ่งในยุคที่ปัญหาต่าง ๆ มีความซับซ้อนและไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยศาสตร์เดียว แนวคิดนี้มุ่งเน้นการผสมผสานความรู้ ทฤษฎี วิธีการ และมุมมองจากหลากหลายสาขาวิชาเพื่อสร้างความเข้าใจหรือแก้ปัญหาที่ซับซ้อน ในการศึกษาอย่างลึกซึ้งของ Klein (2017) ได้เสนอแนวคิด Integration Spectrum ที่แบ่งระดับการบูรณาการเป็น 5 ระดับ ซึ่งเป็นเครื่องมือที่มีประโยชน์มากในการวิเคราะห์หลักสูตร ได้แก่ 1. Information Sharing เป็นเพียงการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างสาขาวิชา แต่ยังคงรักษาขอบเขตและวิธีการของแต่ละ

สาขาไว้อย่างเหนียวแน่น 2. Parallel Teaching การสอนเนื้อหาจากหลายสาขาวิชาคู่ขนานกันไป โดยปล่อยให้ผู้เรียนต้องสร้างการเชื่อมโยงด้วยตนเอง 3. Complementary Learning การเรียนรู้แบบเสริมกัน มีการเชื่อมโยงเนื้อหาและวิธีการระหว่างสาขาวิชาบ้าง แต่ยังไม่ลึกซึ้ง 4. Shared Problem-Solving มีการแก้ปัญหาร่วมกันโดยใช้มุมมองและวิธีการจากหลายสาขาวิชา เริ่มเห็นการหลอมรวมความรู้ 5. Transdisciplinary Innovation การสร้างนวัตกรรมข้ามศาสตร์ที่เกิดจากการหลอมรวมศาสตร์ต่าง ๆ เข้าด้วยกันจนเกิดเป็นองค์ความรู้หรือวิธีการใหม่ที่ไม่อาจแยกออกจากกันได้

ในบริบทของไทย งานวิจัยของสมศักดิ์ นิลลาพันธ์ (2565) ชี้ให้เห็นว่ามหาวิทยาลัยไทยส่วนใหญ่ยังคงอยู่ในระดับที่ 3 (Complementary Learning) เท่านั้น กล่าวคือ มีการเชื่อมโยงเนื้อหาและวิธีการระหว่างสาขาวิชาบ้าง แต่ยังไม่ถึงระดับการแก้ปัญหาร่วมกันหรือการสร้างนวัตกรรมข้ามศาสตร์ที่แท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Santos et al. (2022) ที่ชี้ให้เห็นว่า การส่งเสริมสมรรถนะวิชาชีพผ่านการเรียนรู้แบบ Problem-Based Learning สหวิทยาการนั้นต้องอาศัยการออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับปัญหาจริงในภาคอุตสาหกรรมและสังคม

ดังนั้น ผู้เขียนเห็นว่า การยกระดับการบูรณาการสหวิทยาการในมหาวิทยาลัยไทยจากระดับที่ 3 Complementary Learning ไปสู่ระดับที่ 4 Shared Problem-Solving และไปสู่ระดับที่ 5 Transdisciplinary Innovation จึงเป็นความท้าทายสำคัญที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างเป็นระบบ

กรณีศึกษาการบูรณาการหลักสูตรสหวิทยาการในระดับอุดมศึกษาไทย

มหาวิทยาลัยไทยได้ดำเนินการพัฒนาหลักสูตรสหวิทยาการที่บูรณาการแนวคิด Outcome-Based Education (OBE) กับ Competency-Based Education (CBE) ของจากหลายสถาบัน (ปริญญา เทวานฤมิตรกุล, 2558) โดยมีกรณีตัวอย่างที่น่าสนใจ ดังนี้

1. หลักสูตรดิจิทัลทรานส์ฟอร์เมชันและนวัตกรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ บูรณาการศาสตร์ด้านเทคโนโลยีดิจิทัล ธุรกิจ และนวัตกรรม ใช้การเรียนรู้แบบโมดูลในด้านดิจิทัล ทรานส์ฟอร์เมชัน การตลาดดิจิทัล และความมั่นคงปลอดภัยทางไซเบอร์ เน้นเตรียมบัณฑิตให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล (วิทยาลัยนวัตกรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2566)

2. หลักสูตรระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มุ่งผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ลึกซึ้งและทักษะจำเป็นในสายอาชีพสารสนเทศ เช่น นักวิเคราะห์ระบบที่ปรึกษาด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และผู้พัฒนาโปรแกรม (คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2566)

3. หลักสูตรสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล พัฒนาตามปรัชญาการเรียนรู้แบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การศึกษาฐานผลลัพธ์ และทฤษฎีการสร้างความรู้ใช้การออกแบบย้อนกลับและวิธีการเรียนรู้เชิงรุกผ่านกิจกรรมและโครงงาน (คณะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มหาวิทยาลัยมหิดล, 2566)

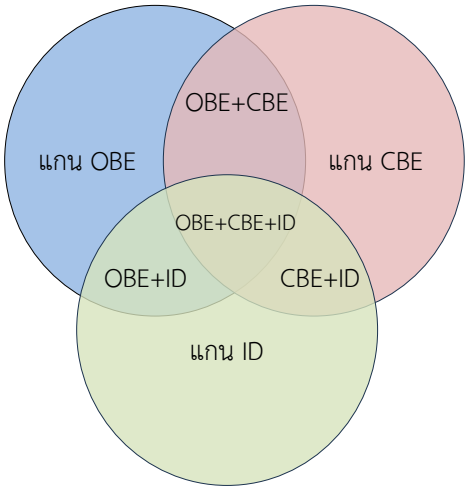
บทเรียนสำคัญจากกรณีศึกษา ได้แก่ 1. การบูรณาการต้องเริ่มตั้งแต่การออกแบบหลักสูตรโดยใช้แนวคิด OBE 2. การมีส่วนร่วมของภาคอุตสาหกรรมเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรที่ตอบสนองตลาดแรงงาน 3. เทคโนโลยีดิจิทัลช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารหลักสูตร และ 4. การสนับสนุนเชิงนโยบายจากผู้บริหารระดับสูงมีความสำคัญต่อความสำเร็จของหลักสูตรสหวิทยาการ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้ใช้เกณฑ์การคัดเลือกวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ โดยเกณฑ์การรวม (Inclusion Criteria) ประกอบด้วย 1. บทความที่ตีพิมพ์ในวารสารที่อยู่ในฐานข้อมูล TCI กลุ่ม 1-2 หรือฐานข้อมูลนานาชาติ 2. มีเนื้อหาเกี่ยวกับหลักสูตรสหวิทยาการ OBE หรือ CBE ในระดับอุดมศึกษา 3. นำเสนอกรอบแนวคิดที่ประยุกต์ใช้ได้ในบริบทไทย และ 4. ตีพิมพ์ในช่วงปี พ.ศ. 2558-2566 ส่วนเกณฑ์การคัดออก (Exclusion Criteria) ได้แก่ 1. บทความที่ไม่ผ่านการประเมินคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิ 2. บทความที่เน้นการศึกษาขั้นพื้นฐาน และ 3. บทความที่ไม่สามารถเข้าถึงเนื้อหาฉบับเต็มได้ การตรวจสอบความเที่ยงตรงของข้อมูลใช้การตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) 3 ด้าน ได้แก่ ด้านข้อมูล (เปรียบเทียบข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ) ด้านทฤษฎี (วิเคราะห์ข้อมูลผ่านมุมมองทฤษฎีที่หลากหลาย) และด้านวิธีวิทยา (ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย) เพื่อยืนยันความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่นำเสนอ

การสังเคราะห์กรอบแนวคิดการบูรณาการ OBE-CBE-ID

จากการทบทวนวรรณกรรมและวิเคราะห์ช่องว่างในการบริหารหลักสูตรสหวิทยาการของมหาวิทยาลัยไทย ผู้เขียนขอนำเสนอกรอบแนวคิดการบูรณาการ OBE-CBE-ID ที่มีองค์ประกอบสำคัญ 3 ด้านที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการบูรณาการ OBE-CBE-ID

1. แกน OBE (ผลลัพธ์การเรียนรู้) มุ่งกำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้ที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติและความต้องการตลาดแรงงาน โดยใช้แนวคิด Backward Design และโมเดล SMART เพื่อให้ผลลัพธ์มีความชัดเจนและวัดผลได้จริง แต่มักประสบปัญหาในการกำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้ที่คลุมเครือและขาดการเชื่อมโยงกับสมรรถนะที่จำเป็นในการทำงานจริง

2. แกน CBE (สมรรถนะ) พัฒนาสมรรถนะลูกผสม ที่ผสานสมรรถนะเฉพาะทาง สมรรถนะข้ามศาสตร์ และสมรรถนะทั่วไป โดยใช้แนวคิด 4D Model ของ Wesselink เพื่อเตรียมบัณฑิตให้พร้อมรับมือกับความท้าทายในโลกการทำงานจริง จุดเด่น คือ เน้นการประยุกต์ใช้ความรู้ในสถานการณ์จริง แต่การประเมินสมรรถนะที่มีประสิทธิภาพทำได้ยาก และมักขาดความร่วมมือกับภาคอุตสาหกรรม

3. แกน ID (การบูรณาการสหวิทยาการ) ใช้แนวคิด STEAM+ Framework เป็นกรอบบูรณาการศาสตร์ต่าง ๆ โดยมีลักษณะสำคัญ 4 ประการ คือ การบูรณาการผ่านปัญหาจริง การเรียนรู้ผ่านโครงงาน ความร่วมมือกับภาคอุตสาหกรรม และการประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริง ข้อจำกัดคือมหาวิทยาลัยไทยส่วนใหญ่ยังอยู่ในระดับ Complementary Learning ที่มีการเชื่อมโยงระหว่างสาขาวิชาเพียงผิวเผิน

การบูรณาการจุดเด่นของทั้งสามแกนและการแก้ไขจุดอ่อนสามารถสร้างกรอบแนวคิดที่มีพลังในการพัฒนาหลักสูตรสหวิทยาการ โดยมีจุดร่วมสำคัญคือ 1. การเชื่อมโยงเชิงพลวัตระหว่างทั้งสามแกน โดยผลลัพธ์การเรียนรู้เป็นตัวกำหนดสมรรถนะที่ต้องการ

พัฒนา และการบูรณาการสหวิทยาการเป็นกลไกหลักในการพัฒนาสมรรถนะ 2. การพัฒนาร่วมกับภาคอุตสาหกรรมเพื่อกำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ชัดเจน และ 3. การยกระดับการบูรณาการจาก Complementary Learning ไปสู่ระดับ Shared Problem-Solving และ Transdisciplinary Innovation

จุดเด่นของกรอบแนวคิดนี้คือการเชื่อมโยงทั้งสามแกนอย่างเป็นพลวัต โดย 1. OBE+CBE ผลลัพธ์การเรียนรู้เป็นตัวกำหนดสมรรถนะที่ต้องการพัฒนา 2. CBE + ID สมรรถนะขับเคลื่อนการบูรณาการสหวิทยาการ 3. OBE + ID ผลลัพธ์การเรียนรู้สนับสนุนการบูรณาการระหว่างศาสตร์ 4. OBE + CBE + ID พลวัตเชิงบูรณาการที่ผสานทั้งสามแนวคิดเพื่อสร้างหลักสูตรที่ตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงาน ซึ่งการบูรณาการนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Lokmic-Tomkins et al. (2024) ที่เน้นการเชื่อมโยงความรู้ที่หลากหลายสาขาวิชาเพื่อแก้ปัญหาที่ซับซ้อนในระดับโลก

กลไกสำคัญในการขับเคลื่อนกรอบแนวคิด OBE-CBE-ID

เพื่อให้กรอบแนวคิด OBE-CBE-ID เกิดผลในทางปฏิบัติ ผู้เขียนขอเสนอกลไกขับเคลื่อนสำคัญ 4 ประการที่ผสานเทคโนโลยีดิจิทัลกับการมีส่วนร่วมของภาคอุตสาหกรรม ซึ่งน่าจะสอดคล้องกับบริบทการอุดมศึกษาไทยในปัจจุบัน ดังนี้

1. การทำแผนที่สมรรถนะดิจิทัล โดยใช้เทคโนโลยี AI และ Big Data วิเคราะห์ความต้องการตลาดแรงงานแบบเรียลไทม์ เพื่อเชื่อมโยงสมรรถนะกับความต้องการตลาดงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Yunita et al. (2023) และแผนพัฒนาทักษะดิจิทัลของ Digital Economy Promotion Agency (2024) ที่มุ่งเตรียมบุคลากรสำหรับอาชีพใหม่ในอุตสาหกรรมอนาคต 9 ด้าน และส่งเสริมทักษะดิจิทัลขั้นสูงในสาขาที่ขาดแคลน เช่น Data and AI, Blockchain, 5G Technology, Quantum Computing และ Cloud Innovation

2. แดชบอร์ดติดตามหลักสูตรแบบพลวัต แพลตฟอร์มติดตามผลลัพธ์การเรียนรู้แบบเรียลไทม์ที่รวบรวมข้อมูลจากทุกส่วนของระบบการศึกษามาแสดงผลในรูปแบบที่เข้าใจง่าย ทำให้เห็นแนวโน้มและจุดที่ต้องปรับปรุงได้อย่างรวดเร็ว สอดคล้องกับแนวคิดของ Tinnell et al. (2019) ซึ่งเน้นการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการวิเคราะห์และติดตามสมรรถนะที่ตลาดแรงงานต้องการอย่างต่อเนื่อง

3. การประเมินผลที่มีภาคอุตสาหกรรมมีส่วนร่วม การประเมินสมรรถนะรูปแบบใหม่ที่เปิดโอกาสให้ภาคอุตสาหกรรมเข้ามามีส่วนร่วมอย่างน้อยร้อยละ 30 ในทุกขั้นตอนของการประเมิน ผ่านการประเมินโครงงาน การฝึกงาน หรือสหกิจศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ Chian (2020) ซึ่งเน้นการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในทุกขั้นตอนของการพัฒนาและประเมินหลักสูตร

4. การปรับตัวหลักสูตรแบบคล่องตัว โดยนำแนวคิด Agile Methodology ประยุกต์ใช้กับการบริหารหลักสูตร ทำให้สามารถปรับปรุงหลักสูตรได้ทุก 6 เดือน แทนที่จะรอถึง 5 ปี สอดคล้องกับแนวทางของ Joseph & Uzondu (2023) ซึ่งเน้นความยืดหยุ่นและการปรับตัวได้อย่างรวดเร็วตามการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและความต้องการของสังคม

ข้อเสนอเชิงนโยบายในการปรับปรุงกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ

เนื่องจากกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (Thai Qualifications Framework for Higher Education: TQF) ยังคงมีผลบังคับใช้ในปัจจุบันตามกฎกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม เรื่อง มาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2565 ซึ่งประกาศในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 13 มกราคม พ.ศ.2565 โดยกำหนดให้สถาบันอุดมศึกษาต้องจัดการศึกษาให้มีมาตรฐานผลการเรียนรู้อย่างน้อย 5 ด้าน ได้แก่ ด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านความรู้ ด้านทักษะทางปัญญา ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ และด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

จากการวิเคราะห์ช่องว่างของนโยบายปัจจุบัน ผู้เขียนเสนอให้ปรับปรุง TQF เพื่อรองรับการพัฒนาสมรรถนะข้ามศาสตร์ ดังนี้ 1. การเพิ่มผลลัพธ์การเรียนรู้ด้านที่ 6 สมรรถนะข้ามศาสตร์ สมรรถนะข้ามศาสตร์ (Cross-Disciplinary Competencies) เพื่อส่งเสริมการบูรณาการความรู้จากหลากหลายสาขา 2. สนับสนุนโครงสร้างการบริหารแบบข้ามสาขาวิชา เช่น วิทยาลัยสหวิทยาการหรือโครงการศึกษาข้ามคณะที่มีระบบบริหารจัดการและงบประมาณที่เป็นอิสระ 3. พัฒนาศักยภาพอาจารย์ด้านการสอนแบบสหวิทยาการผ่านศูนย์ความเป็นเลิศที่ให้การฝึกอบรมและพัฒนาสื่อการเรียนรู้ 4. ปรับปรุงเกณฑ์ตำแหน่งทางวิชาการให้สนับสนุนงานวิจัยและการสอนข้ามศาสตร์มากขึ้น 5. ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยและภาคอุตสาหกรรมผ่านกลไกทางการเงินและภาษี

ข้อเสนอนี้สอดคล้องกับแนวโน้มการศึกษาระดับโลกที่เน้นการพัฒนาสมรรถนะข้ามศาสตร์เพื่อรองรับความซับซ้อนของปัญหาในศตวรรษที่ 21 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Lokmic-Tomkins et al. (2024) ที่เน้นความสำคัญของนโยบายและโครงสร้างสนับสนุนระดับสถาบัน

อย่างไรก็ตาม การปรับปรุงดังกล่าวต้องคำนึงถึงความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการอุดมศึกษา พ.ศ. 2562 และประกาศกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและ

นวัตกรรม เรื่องแนวทางการนำมาตรฐานการอุดมศึกษาสู่การปฏิบัติ พ.ศ. 2563 ซึ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบัณฑิตที่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามบริบทของสถาบันอุดมศึกษา

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติเพื่อเป็นแนวทางที่มหาวิทยาลัยสามารถนำไปใช้ได้

มหาวิทยาลัยควรจัดตั้งคณะทำงานข้ามศาสตร์ที่มีตัวแทนจากหลายคณะและภาคอุตสาหกรรม เพื่อออกแบบหลักสูตรสหวิทยาการที่ตอบสนองตลาดแรงงาน นอกจากนี้ควรพัฒนาระบบบริหารจัดการข้ามคณะที่มีความยืดหยุ่น ทั้งการจัดสรรภาระงาน งบประมาณ และทรัพยากร ควบคู่กับการพัฒนาศูนย์ข้อมูลสมรรถนะที่วิเคราะห์ความต้องการของตลาดงานแบบเรียลไทม์ โดยร่วมมือกับภาครัฐและเอกชน ท้ายที่สุด ควรสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสถาบันเพื่อแบ่งปันแนวปฏิบัติที่ดีในการบริหารหลักสูตรสหวิทยาการ

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการสำหรับการวิจัยในอนาคตและข้อจำกัดของการศึกษา

เนื่องจากการศึกษานี้มีข้อจำกัดเรื่องการทบทวนวรรณกรรมที่อาจไม่ครอบคลุมงานวิจัยนอกเหนือจากภาษาไทยและอังกฤษ ขาดการทดสอบกรอบแนวคิดในสถานการณ์จริงและการวิเคราะห์กรณีศึกษาอาจไม่ครอบคลุมมหาวิทยาลัยทุกประเภท งานวิจัยในอนาคตจึงควรมุ่งเน้นการทดสอบกรอบแนวคิด OBE-CBE-ID ผ่านการวิจัยเชิงปฏิบัติการในมหาวิทยาลัย ศึกษาปัจจัยความสำเร็จในการบริหารหลักสูตรสหวิทยาการในบริบทมหาวิทยาลัยไทยประเภทต่าง ๆ พัฒนาเครื่องมือประเมินสมรรถนะข้ามศาสตร์ที่เที่ยงตรงและศึกษาผลกระทบของการปรับปรุงกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติต่อการพัฒนาหลักสูตรสหวิทยาการ นอกจากนี้ยังมีประเด็นที่ควรศึกษาเพิ่มเติมคือการเปรียบเทียบรูปแบบการบริหารหลักสูตรสหวิทยาการระหว่างมหาวิทยาลัยไทยกับมหาวิทยาลัยชั้นนำในต่างประเทศ และการวิเคราะห์ผลลัพธ์การเรียนรู้ของบัณฑิตจากหลักสูตรสหวิทยาการเมื่อเทียบกับหลักสูตรแบบดั้งเดิม

สรุป

บทความนี้ได้วิเคราะห์ปัญหาและนำเสนอแนวทางการบริหารหลักสูตรสหวิทยาการสำหรับมหาวิทยาลัยไทย โดยบูรณาการแนวคิด OBE และ CBE ตารางต่อไปนี้ คือ สรุปการเปรียบเทียบสถานการณ์ปัจจุบัน แนวทางที่เสนอ และผลที่คาดว่าจะได้รับ

ตารางที่ 1 สรุปเปรียบเทียบแนวทางการบริหารหลักสูตรสหวิทยาการในมหาวิทยาลัยไทย

ประเด็น	สถานการณ์ปัจจุบัน	แนวทางที่เสนอ	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
กรอบแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตร	ขาดกรอบแนวคิดที่เป็นระบบสำหรับหลักสูตรสหวิทยาการ	กรอบแนวคิด OBE-CBE-ID ที่เชื่อมโยงผลลัพธ์การเรียนรู้กับสมรรถนะข้ามศาสตร์	หลักสูตรที่ตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงานในศตวรรษที่ 21
กลไกการประเมินสมรรถนะ	ขาดกลไกการประเมินสมรรถนะข้ามศาสตร์ที่มีประสิทธิภาพ	การประเมินผลที่มีภาคอุตสาหกรรมมีส่วนร่วม	การประเมินที่สะท้อนความสามารถจริงในการปฏิบัติงาน
การติดตามหลักสูตร	ระบบติดตามแบบดั้งเดิมที่ไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลง	แดชบอร์ดติดตามหลักสูตรแบบพลวัต	การตัดสินใจเชิงนโยบายที่รวดเร็วและทันต่อการเปลี่ยนแปลง
ความร่วมมือกับภาคอุตสาหกรรม	มีข้อจำกัดในการมีส่วนร่วมของภาคอุตสาหกรรม	การทำแผนที่สมรรถนะดิจิทัลและการประเมินที่ภาคอุตสาหกรรมมีส่วนร่วม	หลักสูตรที่ตอบโจทย์ความต้องการของผู้ใช้บัณฑิต
ความยืดหยุ่นในการปรับหลักสูตร	ปรับปรุงทุก 5 ปีตามข้อกำหนด	การปรับตัวหลักสูตรแบบคล่องตัว ทุก 6 เดือน	หลักสูตรที่ทันสมัยและปรับตัวได้ตามการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี
ระดับการบูรณาการข้ามศาสตร์	ส่วนใหญ่อยู่ในระดับ Complementary Learning	ยกระดับสู่ Shared Problem-Solving และ Transdisciplinary Innovation	บัณฑิตที่มีความสามารถในการแก้ปัญหาซับซ้อนข้ามศาสตร์

ผู้เขียนเชื่อว่ากรอบแนวคิดและข้อเสนอที่นำเสนอในบทความนี้จะมีส่วนช่วยยกระดับคุณภาพการอุดมศึกษาไทยให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของโลกและสามารถผลิตบัณฑิตที่มีสมรรถนะตรงกับความต้องการของสังคมและเศรษฐกิจในศตวรรษที่ 21 ทั้งนี้ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษาต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งนโยบายจากภาครัฐ การปรับตัวของสถาบันอุดมศึกษา การมีส่วนร่วมของภาคธุรกิจ และความมุ่งมั่นของผู้บริหารและคณาจารย์ในการพัฒนาการศึกษาเพื่ออนาคตของประเทศ

เอกสารอ้างอิง

กฎกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม เรื่อง มาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา. (2565, 13 มกราคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 139 ตอนพิเศษ 20 ก. หน้า 28-31.

คณะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มหาวิทยาลัยมหิดล. (2566). *หลักสูตรวิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (หลักสูตรนานาชาติ)*. สืบค้น 8 มีนาคม 2568, จาก https://shorturl.asia/AotgD

คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2566). *หลักสูตรระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ (MIS)*. สืบค้น 8 มีนาคม 2568, จาก https://shorturl.asia/fMNgB

ปริญญา เทวานฤมิตรกุล. (2558). *การศึกษาที่มุ่งผลลัพธ์ (Outcome-based Education) โดยผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Student-Centered) และใช้โครงงานเป็นฐานในการเรียนรู้ (Project-based Learning)*. สืบค้น 8 มีนาคม 2568, จาก http://vet.ku.ac.th/vv2018/form/edu/OBE06.pdf

วิทยาลัยนวัตกรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2566). *หลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาดิจิทัลทรานส์ฟอร์เมชันและนวัตกรรม (dX)*. สืบค้น 8 มีนาคม 2568, จาก https://www.citu.tu.ac.th/eng/dx/

สมศักดิ์ นิลลาพันธ์. (2565). การศึกษาระดับการบูรณาการหลักสูตรสหวิทยาการในมหาวิทยาลัยของรัฐ. *วารสารวิชาการและวิจัย มทร.พระนคร*, 16(1), 153-168.

สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2564). *แผนด้านการอุดมศึกษาเพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนของประเทศ พ.ศ. 2564-2570*. กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.

สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ. (2564). *โมเดลเศรษฐกิจ BCG พ.ศ. 2564-2569*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ.

สำนักมาตรฐานและประเมินผลอุดมศึกษา. (2565). *รายงานการสำรวจหลักสูตรสหวิทยาการในสถาบันอุดมศึกษา ปีการศึกษา 2564-2565*. กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.

สุรางค์ ธรรมโวหาร. (2564). ปัญหาและความท้าทายในการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะในระดับอุดมศึกษาของประเทศไทย. *วารสารวิชาการสถาบันการพลศึกษา*, 13(3), 343-358.

Beemt, A. V. D. et al. (2020). Interdisciplinary engineering education: A review of vision, teaching, and support. *Journal of Engineering Education*, 109(3), 508-555.

Biggs, J. & Tang, C. (2011). *Teaching for quality learning at university* (4th ed.). Buckingham, England: Open University Press.

Chian, M. (2020). Tracing the development of literacy practices for integrating interdisciplinary curriculum in higher education: Interactional ethnographic study. *Revista Brasileira de Linguística Aplicada*, 20(3), 479-509.

Davies, M. et al. (2017). *Interdisciplinary higher education: Perspectives and practicalities*. Bingley, UK: Emerald Group Publishing.

Digital Economy Promotion Agency. (2024). *depa unveils Thailand's digital workforce development plan for 2025*. Retrieved April 11, 2025, from https://www.depa.or.th/en/article-view/20240902_02

International Association of Universities. (2022). *Higher education and SDGs: Higher education's essential contribution to the 2030 agenda*. Paris, France: IAU Global Survey Report.

Joseph, O. B. & Uzondu, N. C. (2023). Curriculum development for interdisciplinary STEM education: A review of models and approaches. *International Journal of Applied Research in Social Sciences*, 5(8), 137-152.

Klein, J. T. (2017). *Typologies of interdisciplinarity: The boundary work of definition*. Oxford, UK: Oxford University Press.

Lokmic-Tomkins, Z. et al. (2024). Integrating global health education into tertiary curricula: A practical toolbox for implementation. *Frontiers in Public Health*, 1(11), 1-13.

Nguyen, C. H. et al. (2024). Implementing outcome-based education in higher education programs: A multiple case study in Vietnam and Laos. *Vietnam Journal of Education*, 8(2), 112-120.

Santos, S. C. D. et al. (2022). *Promoting professional competencies through interdisciplinary PBL: An experience report in computing higher education*. Retrieved April 11, 2025, from https://shorturl.asia/bumcV

Spady, W. G. (1994). *Outcome-based education: Critical issues and answers*. Arlington, Virginia, USA: American Association of School Administrators.

Tinnell, T. L. et al. (2019). Successful interdisciplinary collaboration: Supporting science teachers with a systematic, ongoing, intentional collaboration between university engineering and science teacher education faculty. *Journal of Science Teacher Education*, 30(6), 567-580.

Voorhees, R. A. (2001). Competency-based learning models: A necessary future. *New Directions for Institutional Research*, 2001(110), 5-13.

Wesselink, R. et al. (2017). *Models and principles for designing competence-based curricula, teaching, learning and assessment*. Springer.

Yunita, Y. et al. (2023). Mapping between digital competencies and digitalization of the accounting profession. *Asian Journal of University Education*, 19(1), 86-99.

วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์
ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 พฤษภาคม - มิถุนายน 2568 น.244-258.

การใช้หลักธรรมาภิบาลในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ต้องขังเพื่อเตรียมความพร้อมสู่การคืนสู่สังคม*

USING GOOD GOVERNANCE PRINCIPLES TO REHABILITATE INMATES IN PREPARATION FOR REINTEGRATION INTO SOCIETY

จักรวาล เหมือนแจ่ม
Jakkawarn Mueanjaem
นักวิชาการอิสระ
Independent Scholar
Corresponding Author E-mail: research0027@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาล ในกระบวนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและการเตรียมความพร้อมของผู้ต้องขังเพื่อคืนสู่สังคมอย่างยั่งยืน หลักธรรมาภิบาลซึ่งประกอบด้วยความโปร่งใส ความยุติธรรม การมีส่วนร่วม ความรับผิดชอบ และหลักนิติธรรม ถูกนำมาใช้เป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาผู้ต้องขังเพื่อสร้างความไว้วางใจในระบบยุติธรรม เสริมสร้างศักยภาพของผู้ต้องขัง และลดอัตราการกระทำผิดซ้ำ เนื้อหาในบทความได้วิเคราะห์แนวทางการพัฒนาพฤติกรรม เช่น การฝึกอบรมทักษะอาชีพ การสนับสนุนด้านจิตวิทยา และการสร้างความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง รวมถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของกระบวนการ เช่น บทบาทของเจ้าหน้าที่ การจัดสรรทรัพยากรในเรือนจำและการสนับสนุนจากครอบครัวและชุมชน นอกจากนี้ ยังได้กล่าวถึงตัวอย่างแนวปฏิบัติที่ประสบความสำเร็จทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ เช่น โครงการคืนคนดีสู่สังคมในประเทศไทย ระบบเรือนจำแบบเปิดในนอร์เวย์ และโครงการสนับสนุนผู้พ้นโทษในสหรัฐอเมริกา ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า การนำหลักธรรมาภิบาลมาปรับใช้ในกระบวนการพัฒนาผู้ต้องขังช่วยเสริมสร้างความยุติธรรม ความโปร่งใส และการมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการเตรียมความพร้อมของผู้ต้องขังสำหรับการคืนสู่สังคม การจัดโปรแกรมฟื้นฟูที่ครอบคลุม เช่น การพัฒนาทักษะอาชีพและการสร้างเครือข่ายชุมชน สามารถลดอัตราการกระทำผิดซ้ำและเสริมสร้างความมั่นใจในตนเองของผู้ต้องขัง การพัฒนากระบวนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและการคืนสู่สังคมต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน การสร้างนโยบายที่ยั่งยืนและการส่งเสริมความเข้าใจในหลักธรรมาภิบาล

*Received March 8, 2025; Revised April 8, 2025; Accepted April 19, 2025

เป็นสิ่งจำเป็นในการสร้างสังคมที่ยุติธรรมและเปิดโอกาสให้ทุกคนสามารถฟื้นฟูชีวิตของตนเองได้
คำสำคัญ: ธรรมาภิบาล; พฤติกรรม; ผู้ต้องขัง

Abstract

This article aims to study the application of good governance principles in the behavioral transformation and preparation of inmates for sustainable reintegration into society. Good governance, encompassing transparency, fairness, participation, accountability, and the rule of law, is used as a critical framework for inmate development to build trust in the justice system, enhance inmate potential, and reduce recidivism. The article analyzes approaches to behavioral development, including vocational training, psychological support, and fostering a sense of self-worth. It also examines factors contributing to the success of these processes, such as the role of correctional officers, resource allocation in prisons, and support from families and communities. Additionally, it highlights successful practices in Thailand and abroad, such as Thailand's "Return Good People to Society" program, Norway's open prison system, and post-release support initiatives in the United States. The findings demonstrate that applying good governance principles in inmate development processes fosters justice, transparency, and participation, which are foundational for preparing inmates for reintegration into society. Comprehensive rehabilitation programs, such as vocational training and community network building, effectively reduce recidivism rates and enhance inmates' self-confidence. The transformation of behavior and successful reintegration into society require collaboration across all sectors. Establishing sustainable policies and promoting the understanding of good governance principles are essential for creating a fair society that provides opportunities for individuals to rehabilitate and rebuild their lives.
Keywords: Good Governance; Behavior; Prisoner

บทนำ

ปัญหาการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังเป็นประเด็นสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อสังคมในหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็นด้านความปลอดภัย ความมั่นคง หรือการใช้ทรัพยากรในระบบเรือนจำของรัฐ (กรมราชทัณฑ์, 2565) ปัจจุบันผู้ต้องขังในประเทศไทยมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับความผิดซ้ำซาก ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความล้มเหลวของกระบวนการฟื้นฟูพฤติกรรมที่ยังไม่สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกอย่างยั่งยืน การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ต้องขังจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะการเตรียมความพร้อมเพื่อคืนสู่สังคมในฐานะพลเมืองที่มีคุณค่า หนึ่งในแนวทางสำคัญที่สามารถนำมาปรับใช้ในกระบวนการพัฒนาพฤติกรรมของผู้ต้องขัง คือ ธรรมาภิบาล (Good Governance) ซึ่งหมายถึงหลักการบริหารจัดการที่เน้นความโปร่งใส ความยุติธรรม การมีส่วนร่วม และความรับผิดชอบ (United Nations Development Programme (UNDP), 1997) หลักการนี้ไม่เพียงแต่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการองค์กร แต่ยังส่งเสริมการพัฒนาพฤติกรรมของผู้ต้องขังผ่านการสร้างความไว้วางใจและการมีส่วนร่วมในกระบวนการฟื้นฟู ในบริบทของ "การคืนสู่สังคม" หมายถึงกระบวนการที่ผู้ต้องขังได้รับการเตรียมความพร้อมทั้งในด้านพฤติกรรม ทักษะอาชีพ และการพัฒนาจิตใจเพื่อกลับไปดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมั่นคง (Maruna, 2001) การคืนสู่สังคมที่ประสบความสำเร็จไม่เพียงช่วยลดอัตราการกระทำผิดซ้ำ แต่ยังช่วยสร้างผลกระทบเชิงบวกต่อชุมชนโดยรวม วัตถุประสงค์ของบทความนี้คือการศึกษาการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในกระบวนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ต้องขัง โดยมุ่งเน้นถึงวิธีการที่สามารถช่วยให้ผู้ต้องขังปรับตัวและเตรียมพร้อมสำหรับการกลับเข้าสู่สังคมอย่างมีคุณภาพ การวิเคราะห์นี้จะรวมถึงการระบุปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืน การประยุกต์ใช้ธรรมาภิบาลในกระบวนการพัฒนาผู้ต้องขังเป็นประเด็นที่น่าสนใจและมีศักยภาพในการส่งเสริมความยุติธรรมทางสังคมในระดับกว้าง การศึกษาในบทความนี้จะเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนานโยบายและแนวทางการปฏิบัติที่เอื้อต่อความสำเร็จของกระบวนการคืนสู่สังคมในประเทศไทย

หลักธรรมาภิบาลในบริบทของการพัฒนาพฤติกรรม

ธรรมาภิบาล (Good Governance) หมายถึง กระบวนการและหลักการบริหารจัดการที่เน้นความโปร่งใส ความยุติธรรม ความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วม และการปฏิบัติตามหลักนิติธรรม โดยเป็นกรอบแนวคิดที่ช่วยให้การดำเนินงานขององค์กรต่าง ๆ มีประสิทธิภาพ สร้างความไว้วางใจ และส่งเสริมความยุติธรรมในสังคม (United Nations Development Programme (UNDP), 1997)

ธรรมาภิบาล เป็นกรอบแนวคิดที่ถูกพัฒนาขึ้นเพื่อใช้เป็นหลักการบริหารจัดการในทุกระดับ ตั้งแต่หน่วยงานรัฐ องค์กรเอกชน ไปจนถึงชุมชนและสถาบันต่าง ๆ โดยเน้นการส่งเสริมความเป็นธรรม ความโปร่งใส และการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างความยั่งยืนและเสริมสร้างความไว้วางใจในสังคม (World Bank, 1992) แนวคิดธรรมาภิบาลมีรากฐานมาจากการพัฒนาทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม โดยเน้นให้ผู้บริหารหรือผู้มีอำนาจต้องแสดงความรับผิดชอบต่อประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2556)

องค์ประกอบสำคัญของธรรมาภิบาล

ธรรมาภิบาลมีองค์ประกอบสำคัญที่มักถูกนำมาใช้เป็นเกณฑ์ในการประเมินคุณภาพการบริหารจัดการ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ความโปร่งใส (Transparency) หมายถึง การเปิดเผยข้อมูลและกระบวนการตัดสินใจอย่างชัดเจน เพื่อให้ประชาชนหรือผู้เกี่ยวข้องสามารถเข้าถึงข้อมูลและตรวจสอบได้ การบริหารจัดการที่โปร่งใสช่วยลดปัญหาความขัดแย้งและการคอร์รัปชัน อีกทั้งยังเสริมสร้างความเชื่อมั่นในระบบ (Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), 2015)

2. ความยุติธรรม (Fairness) เน้นการปฏิบัติต่อทุกคนอย่างเสมอภาค โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติหรือความลำเอียง การจัดการที่ยุติธรรมช่วยสร้างความไว้วางใจและส่งเสริมสิทธิของทุกคนในสังคม (Taxman et al.,2013)

3. การมีส่วนร่วม (Participation) หมายถึง การเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วนมีบทบาทในการแสดงความคิดเห็นและการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมช่วยสร้างความรู้สึกของความเป็นเจ้าของและเพิ่มความยั่งยืนของผลลัพธ์

4. ความรับผิดชอบ (Accountability) หมายถึง การที่ผู้บริหารหรือองค์กรต้องแสดงความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ การกระทำ และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น การรับผิดชอบนี้เป็นพื้นฐานในการสร้างความไว้วางใจในองค์กร

5. หลักนิติธรรม (Rule of Law) หมายถึง การดำเนินการทุกอย่างตามกรอบของกฎหมายและหลักศีลธรรม โดยไม่ละเมิดสิทธิของบุคคลใด บุคคลหนึ่ง หลักนิติธรรมช่วยสร้างความมั่นคงและเสถียรภาพในระบบ

6. การเน้นประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Efficiency and Effectiveness) การใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสมและให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีที่สุดในระยะยาว แนวคิดนี้ช่วยสร้างความคุ้มค่าและความยั่งยืนในการบริหารจัดการ (United Nations, 2015)

แนวคิดธรรมาภิบาลในบริบทสากล เป็นแนวคิดที่ได้รับการยอมรับในระดับสากลว่าเป็นกรอบหลักสำหรับการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ความยั่งยืน และความโปร่งใส โดยธรรมาภิบาลในบริบทสากลเน้นการสร้างระบบการบริหารที่ยึดมั่นในหลักนิติธรรม การเคารพสิทธิมนุษยชน และการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนของสังคม องค์กรระหว่างประเทศหลายแห่งได้พัฒนาหลักการธรรมาภิบาลเพื่อเป็นแนวทางสำหรับประเทศสมาชิกและองค์กรต่าง ๆ ทั่วโลก

ในระดับสากล แนวคิดธรรมาภิบาลถูกนำไปใช้ในหลากหลายบริบท เช่น การพัฒนาประเทศ การจัดการสิ่งแวดล้อม และการบริหารองค์กรธุรกิจ ตัวอย่างเช่น ธนาคารโลก (World Bank) ได้เน้นย้ำว่าธรรมาภิบาลเป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาประเทศ โดยเชื่อว่าการบริหารจัดการที่ดีจะช่วยลดความยากจน ส่งเสริมความยุติธรรม และสร้างความยั่งยืนในระยะยาว ในขณะเดียวกัน องค์การสหประชาชาติ (United Nations) ได้นิยามธรรมาภิบาลในมุมมองของการพัฒนามนุษย์ โดยเน้นการสร้างระบบที่ยุติธรรม โปร่งใส และเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียม (United Nations Development Programme (UNDP), 1997)

ธรรมาภิบาลในบริบทสากลเป็นกรอบแนวคิดที่เน้นการบริหารจัดการอย่างโปร่งใส ยุติธรรม และมีส่วนร่วม หลักการเหล่านี้ช่วยสร้างความไว้วางใจในระบบการบริหาร เสริมสร้างความยั่งยืน และลดปัญหาความขัดแย้ง ตัวอย่างจากประเทศและองค์กรต่าง ๆ แสดงให้เห็นว่าการประยุกต์ใช้ธรรมาภิบาลสามารถนำไปสู่การพัฒนาที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน

ธรรมาภิบาลในบริบทของสังคมไทย เป็นแนวทางสำคัญในการสร้างระบบการบริหารที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และยุติธรรม ซึ่งในบริบทของสังคมไทย แนวคิดธรรมาภิบาลถูกนำมาปรับใช้ในหลากหลายมิติ ทั้งในภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน โดยมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืน สร้างความไว้วางใจในระบบ และลดปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคม ธรรมาภิบาล เป็นแนวทางสำคัญในการสร้างระบบการบริหารที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และยุติธรรมซึ่งในบริบทของสังคมไทย แนวคิดธรรมาภิบาลถูกนำมาปรับใช้ในหลากหลายมิติทั้งในภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน โดยมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืนสร้างความไว้วางใจในระบบ และลดปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคม

ในสังคมไทย ธรรมาภิบาลถูกกำหนดให้เป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์สำคัญของการบริหารประเทศ โดยเฉพาะในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ซึ่งเน้นการสร้างระบบราชการที่มีธรรมาภิบาล เพื่อลดปัญหาคอร์รัปชันและเสริมสร้างความน่าเชื่อถือในภาครัฐ แนวคิดธรรมาภิบาลถูกนำมาใช้ในหลายมิติ ตั้งแต่การบริหารจัดการภาครัฐ การส่งเสริมความโปร่งใสในองค์กรธุรกิจ ไปจนถึงการพัฒนาชุมชน ตัวอย่างหนึ่ง

คือ ยุทธศาสตร์ธรรมาภิบาลแห่งชาติ ซึ่งมุ่งเน้นการส่งเสริมความโปร่งใสในหน่วยงานราชการ การสร้างความรับผิดชอบในองค์กร และการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการตัดสินใจ

องค์ประกอบของธรรมาภิบาลในสังคมไทย แม้ว่าประเทศไทยจะมีการนำหลักธรรมาภิบาลมาปรับใช้ในหลายด้าน แต่ยังคงเผชิญกับปัญหา เช่น ความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงข้อมูล การขาดความร่วมมือจากภาคส่วนต่าง ๆ และการคอร์รัปชันในบางหน่วยงาน การแก้ไขปัญหาเหล่านี้ต้องอาศัยความร่วมมือจากทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชน ธรรมาภิบาลในบริบทของสังคมไทยจึงเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความโปร่งใส ยุติธรรม และการมีส่วนร่วมในกระบวนการบริหารจัดการ การประยุกต์ใช้หลักการธรรมาภิบาลในโครงการและนโยบายต่าง ๆ เช่น บัตรสวัสดิการแห่งรัฐและโครงการ EEC แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของธรรมาภิบาลในการสร้างความไว้วางใจและพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน

ธรรมาภิบาลไม่เพียงแต่เป็นกรอบแนวคิดสำหรับการบริหารจัดการที่ดี แต่ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความไว้วางใจ ความยั่งยืน และความมั่นคงในระบบต่าง ๆ ทั้งในระดับองค์กร สังคม และประเทศ การนำธรรมาภิบาลมาปรับใช้จึงเป็นสิ่งจำเป็นในยุคที่ความโปร่งใสและความยุติธรรมมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน

บทบาทของธรรมาภิบาลในกระบวนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ธรรมาภิบาลมีบทบาทสำคัญในกระบวนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม โดยเฉพาะในบริบทของการพัฒนาผู้ต้องขัง ซึ่งเป็นกลุ่มที่ต้องการการสนับสนุนทั้งในเชิงจิตวิทยาและสังคมเพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการคืนสู่สังคม หลักธรรมาภิบาลช่วยสร้างความโปร่งใส ความยุติธรรมและการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา ทั้งนี้ เพื่อให้การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

การประยุกต์ใช้ธรรมาภิบาลในกระบวนการพัฒนาผู้ต้องขังมีบทบาทสำคัญในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม โดยสามารถอธิบายได้ดังนี้

1. การสร้างความไว้วางใจ (Building Trust) ธรรมาภิบาลส่งเสริมความไว้วางใจระหว่างผู้ต้องขังและเจ้าหน้าที่ โดยผ่านการปฏิบัติที่โปร่งใสและยุติธรรม การเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับสิทธิและกระบวนการต่าง ๆ ในเรือนจำช่วยลดความไม่พอใจและความขัดแย้ง นอกจากนี้ ความไว้วางใจยังส่งเสริมให้ผู้ต้องขังมีความเชื่อมั่นในระบบและกระบวนการพัฒนาตนเอง เช่น กระบวนการลดโทษหรือการประเมินพฤติกรรม ช่วยสร้างความไว้วางใจในระบบ การที่ผู้ต้องขังรับรู้ว่าได้รับการปฏิบัติอย่างยุติธรรม ส่งผลให้พวกเขามีแรงจูงใจในการพัฒนาตนเองและลดความขัดแย้งในเรือนจำ (Tyler, 2006)

2. การเสริมสร้างคุณค่าในตัวผู้ต้องขัง (Enhancing Inmate Value) หลักธรรมาภิบาลเน้นการเคารพสิทธิและศักดิ์ศรีของผู้ต้องขัง การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังอย่างเท่าเทียมและ

ให้โอกาสในการพัฒนาศักยภาพ เช่น การอบรมทักษะอาชีพหรือการให้คำปรึกษาด้านจิตวิทยา ช่วยเสริมสร้างคุณค่าในตัวเองและเพิ่มโอกาสในการปรับตัวสู่สังคม เช่น การให้โอกาสในการพัฒนาทักษะอาชีพและการให้คำปรึกษาเชิงจิตวิทยา ช่วยให้ผู้ต้องขังตระหนักถึงศักยภาพและคุณค่าของตนเอง ความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยลดความเสี่ยงต่อการกระทำผิดซ้ำ

3. การมีส่วนร่วมของผู้ต้องขังในกระบวนการพัฒนา (Inmate Participation) การเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา เช่น การเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับโปรแกรมฟื้นฟู หรือการมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชนภายในเรือนจำ เป็นการส่งเสริมความรับผิดชอบและการตระหนักถึงบทบาทของตนเองในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเช่น การเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับโปรแกรมฟื้นฟู หรือการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคม ช่วยสร้างความรู้สึกของความเป็นเจ้าของในกระบวนการเปลี่ยนแปลงและส่งเสริมความมั่นใจในตนเอง (United Nations Development Programme (UNDP), 1997)

4. ส่งเสริมความรับผิดชอบต่อพฤติกรรมของตนเอง (Fostering Accountability) ธรรมาภิบาลส่งเสริมการแสดงความรับผิดชอบต่อพฤติกรรมของผู้ต้องขัง เช่น การกำหนดเป้าหมายพฤติกรรมเชิงบวก และการติดตามผลผ่านการประเมินอย่างสม่ำเสมอ ผู้ต้องขังที่รับรู้ถึงบทบาทและหน้าที่ของตนเองในกระบวนการพัฒนามีแนวโน้มที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างจริงจัง

5. สร้างความเป็นธรรมในกระบวนการ (Ensuring Fairness in the Process) การประยุกต์หลักนิติธรรมและความยุติธรรมในทุกขั้นตอน เช่น การพิจารณาลดโทษหรือการจัดโปรแกรมพัฒนาอย่างเท่าเทียม ช่วยลดความเหลื่อมล้ำและเพิ่มความไว้วางใจในกระบวนการยุติธรรม

ประโยชน์ของธรรมาภิบาลต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

การนำหลักธรรมาภิบาล มาใช้ในกระบวนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม โดยเฉพาะในระบบการพัฒนาผู้ต้องขัง มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างประสิทธิภาพและผลลัพธ์ในระยะยาว หลักธรรมาภิบาลช่วยส่งเสริมความยุติธรรม ความโปร่งใส และการมีส่วนร่วม ซึ่งนำไปสู่ประโยชน์ที่สำคัญดังนี้

1. ลดอัตราการกระทำผิดซ้ำ การประยุกต์ใช้ธรรมาภิบาลในกระบวนการพัฒนาผู้ต้องขัง เช่น การจัดทำโปรแกรมพัฒนาทักษะอาชีพที่ตอบโจทย์ความต้องการ และการให้คำปรึกษาด้านจิตวิทยา ช่วยเพิ่มโอกาสให้ผู้ต้องขังสามารถปรับตัวในสังคมได้อย่างเหมาะสม การที่ผู้ต้องขังรู้สึกว่าได้รับการปฏิบัติอย่างยุติธรรมและมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา

ช่วยลดความรู้สึกต่อต้านและเพิ่มแรงจูงใจในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ส่งผลให้อัตราการกระทำผิดซ้ำลดลง (Pratt, 2008)

2. เสริมสร้างความมั่นใจในตนเองและการยอมรับจากสังคม ธรรมาภิบาลเน้นการให้ผู้ต้องขังมีบทบาทในกระบวนการพัฒนาตนเอง เช่น การร่วมกิจกรรมที่เสริมสร้างความรับผิดชอบและการเรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ ช่วยให้ผู้ต้องขังตระหนักถึงคุณค่าในตนเอง ความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าและสามารถมีบทบาทในสังคมเป็นแรงผลักดันสำคัญที่ช่วยให้พวกเขาเริ่มต้นชีวิตใหม่และได้รับการยอมรับจากสังคม (Tyler, 2006)

3. สร้างความยั่งยืนในกระบวนการพัฒนา หลักธรรมาภิบาลสนับสนุนการออกแบบและดำเนินโครงการพัฒนาที่มีความโปร่งใส ยุติธรรม และมีส่วนร่วม ซึ่งช่วยสร้างความมั่นคงในกระบวนการพัฒนาผู้ต้องขัง ตัวอย่างเช่น การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการสนับสนุนผู้ต้องขังหลังพ้นโทษผ่านโครงการฟื้นฟูและการจ้างงาน ความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และชุมชนเช่นนี้ช่วยเพิ่มความยั่งยืนในกระบวนการพัฒนา

4. ส่งเสริมความไว้วางใจในระบบยุติธรรม ความโปร่งใสและความยุติธรรมในกระบวนการพัฒนาผู้ต้องขังช่วยสร้างความเชื่อมั่นในระบบยุติธรรม การที่ผู้ต้องขังและครอบครัวรับรู้ว่ากระบวนการพัฒนามีความเท่าเทียมและโปร่งใส ส่งผลให้เกิดความไว้วางใจในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ ความโปร่งใสยังช่วยลดปัญหาความขัดแย้งและความไม่พอใจที่อาจเกิดขึ้นในระบบ (United Nations Development Programme (UNDP), 1997)

ธรรมาภิบาลเป็นแนวทางที่สำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพและยกระดับกระบวนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม โดยช่วยลดอัตราการกระทำผิดซ้ำ เสริมสร้างความมั่นใจในตนเองของผู้ต้องขัง และสร้างความยั่งยืนในกระบวนการพัฒนา นอกจากนี้ การเน้นความโปร่งใสและยุติธรรมยังช่วยส่งเสริมความไว้วางใจในระบบยุติธรรม ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างความยั่งยืนและความสงบสุขในสังคม

การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ต้องขัง

กระบวนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ต้องขังเป็นหัวใจสำคัญของการฟื้นฟูและเตรียมความพร้อมสำหรับการคืนสู่สังคม โดยมีเป้าหมายเพื่อช่วยให้ผู้ต้องขังพัฒนาทักษะ ความสามารถ และมุมมองชีวิตที่ช่วยลดโอกาสการกระทำผิดซ้ำ หลักการสำคัญของกระบวนการนี้คือการส่งเสริมความยั่งยืนผ่านการสนับสนุนที่เหมาะสมและครอบคลุมทุกด้าน การกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อสังคมในหลากหลายมิติ ทั้งด้านความปลอดภัย ความไว้วางใจในระบบยุติธรรม และทรัพยากรของรัฐที่ต้องถูกนำมาใช้ในการจัดการซ้ำแล้วซ้ำเล่า การแก้ไขปัญหานี้ไม่ได้เป็นเพียงเรื่องของ

การควบคุมและลงโทษเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ต้องขังให้สามารถฟื้นฟูตนเองและเตรียมความพร้อมสำหรับการคืนสู่สังคมในฐานะพลเมืองที่มีคุณค่า การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ต้องขังมีความซับซ้อน เนื่องจากเกี่ยวข้องกับปัจจัยหลายด้าน ทั้งการสนับสนุนเชิงจิตวิทยา การพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต และการส่งเสริมให้ผู้ต้องขังสามารถกลับมาใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรี การปรับพฤติกรรมไม่ได้เป็นเพียงกระบวนการเปลี่ยนแปลงภายในตัวผู้ต้องขัง แต่ยังต้องอาศัยระบบสนับสนุนจากสภาพแวดล้อมในเรือนจำ ครอบครัว ชุมชน และระบบยุติธรรมที่มีความยุติธรรมและโปร่งใส

แนวทางการพัฒนาและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ต้องขัง

การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ต้องขังเป็นกระบวนการที่มีเป้าหมายเพื่อฟื้นฟูและเตรียมความพร้อมให้ผู้ต้องขังสามารถกลับคืนสู่สังคมได้อย่างมีคุณภาพ แนวทางในการพัฒนาและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมต้องอาศัยกลยุทธ์ที่หลากหลาย ซึ่งมุ่งเน้นทั้งการพัฒนาตนเองของผู้ต้องขัง การสร้างแรงจูงใจ และการสนับสนุนจากระบบเรือนจำและชุมชน

1. การอบรมและการพัฒนาทักษะอาชีพ หนึ่งในแนวทางสำคัญคือการฝึกอบรมและพัฒนาทักษะอาชีพที่สามารถนำไปใช้ได้จริงหลังจากพ้นโทษ การฝึกอาชีพช่วยสร้างทางเลือกใหม่และลดโอกาสการกระทำผิดซ้ำ ตัวอย่างของทักษะที่สามารถอบรมได้ในเรือนจำ ได้แก่ 1. การฝึกทักษะช่างฝีมือ เช่น ช่างไม้ ช่างเชื่อม หรือช่างไฟฟ้า 2. ทักษะด้านการเกษตร เช่น การเพาะปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ 3. ทักษะด้านบริการ เช่น การทำอาหาร การตัดผม หรือการซ่อมแซมเครื่องใช้ไฟฟ้า การฝึกอบรมเหล่านี้ไม่เพียงช่วยให้ผู้ต้องขังสามารถประกอบอาชีพได้หลังพ้นโทษ แต่ยังเสริมสร้างความมั่นใจและความภาคภูมิใจในตัวเอง

2. การสนับสนุนด้านจิตวิทยาและการบำบัดพฤติกรรม การให้การสนับสนุนด้านจิตวิทยาเป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้ต้องขัง โดยเฉพาะผู้ที่มีปัญหาด้านอารมณ์หรือพฤติกรรมที่ส่งผลต่อการกระทำผิด การให้คำปรึกษาเชิงจิตวิทยาและการบำบัดพฤติกรรมช่วยลดความตึงเครียดและสร้างจิตสำนึกที่ดี ตัวอย่างของกระบวนการบำบัด ได้แก่ 1. การบำบัดแบบกลุ่ม เพื่อสร้างความรู้สึกว่าไม่ได้เผชิญปัญหาเพียงลำพัง 2. การบำบัดพฤติกรรมทางปัญญา เพื่อปรับเปลี่ยนวิธีคิดและพฤติกรรมที่นำไปสู่การกระทำผิด 3. การบำบัดสำหรับผู้มีปัญหาการเสพติด เช่น การใช้โปรแกรมฟื้นฟูสำหรับผู้เสพสารเสพติด 3. การส่งเสริมการศึกษา การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้ต้องขัง การสนับสนุนให้ผู้ต้องขังเข้าถึงการศึกษาในระดับต่าง ๆ ตั้งแต่การศึกษาขั้นพื้นฐานจนถึงการฝึกอบรมวิชาชีพและการเรียนรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ จะช่วยเพิ่มโอกาสทางเศรษฐกิจและลดความเสี่ยงของการกระทำผิดซ้ำ 4. การเสริมสร้างจิตสำนึกทางสังคม

การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ต้องขังยังต้องอาศัยการเสริมสร้างจิตสำนึกทางสังคม เช่น การจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือผู้อื่น การเรียนรู้ความสำคัญของการอยู่ร่วมกันในสังคม และการสร้างความรับผิดชอบส่วนบุคคล ตัวอย่างเช่น การจัดกิจกรรมอาสาสมัครภายในเรือนจำเพื่อช่วยเหลือผู้ต้องขังที่มีข้อจำกัด 5. การสร้างโครงสร้างสนับสนุนหลังพ้นโทษ การสนับสนุนผู้ต้องขังหลังพ้นโทษเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความมั่นคงในชีวิต ตัวอย่างของการสนับสนุน ได้แก่ 1. การช่วยหางานหรือการฝึกอบรมเพิ่มเติม 2. การสร้างเครือข่ายชุมชนที่ช่วยให้ผู้ต้องขังได้รับการยอมรับและคำแนะนำ 3. การจัดทำโปรแกรมติดตามผล (Follow-up Program) เพื่อประเมินความก้าวหน้า 6. การสร้างแรงจูงใจผ่านระบบรางวัลและการยอมรับ การมอบรางวัลหรือการลดโทษสำหรับผู้ต้องขังที่มีพฤติกรรมดี ช่วยเสริมสร้างแรงจูงใจ ตัวอย่างเช่น การลดวันจำคุกหรือการให้รางวัลที่แสดงถึงความก้าวหน้าในกระบวนการฟื้นฟู

แนวทางการพัฒนาและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ต้องขังต้องมุ่งเน้นที่การพัฒนาทักษะ การสนับสนุนด้านจิตวิทยา และการสร้างโครงสร้างสนับสนุนที่เหมาะสม ทั้งนี้เพื่อเพิ่มโอกาสให้ผู้ต้องขังสามารถคืนสู่สังคมได้อย่างยั่งยืนและลดปัญหาการกระทำผิดซ้ำ การบูรณาการระหว่างหน่วยงานรัฐ ชุมชน และภาคเอกชนจะช่วยให้แนวทางเหล่านี้เกิดผลในระยะยาว

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ต้องขัง การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ต้องขังให้สามารถคืนสู่สังคมได้อย่างยั่งยืน จำเป็นต้องพิจารณาปัจจัยหลายด้านที่ส่งผลต่อความสำเร็จของกระบวนการฟื้นฟู ทั้งในระดับบุคคล ระบบเรือนจำและสภาพแวดล้อมทางสังคม ปัจจัยเหล่านี้มีความสำคัญอย่างยิ่งในการออกแบบและดำเนินการโครงการที่มีประสิทธิภาพ

1. บทบาทของเจ้าหน้าที่เรือนจำ เจ้าหน้าที่เรือนจำเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการสร้างแรงจูงใจและเสริมสร้างความไว้วางใจให้กับผู้ต้องขัง การปฏิบัติที่ยุติธรรมและการสื่อสารที่สร้างสรรค์ช่วยให้ผู้ต้องขังมีความมั่นใจในระบบการฟื้นฟู เช่น ความยุติธรรมและการปฏิบัติที่เหมาะสม การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังอย่างยุติธรรมและเท่าเทียมช่วยสร้างความไว้วางใจในระบบและลดความรู้สึกต่อต้านของผู้ต้องขัง (Tyler, 2006) การสร้างแรงจูงใจเจ้าหน้าที่ที่มีทักษะการสื่อสารที่ดีสามารถสร้างแรงจูงใจและความเชื่อมั่นให้ผู้ต้องขังรู้สึกว่าการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเป็นไปได้ ความเชี่ยวชาญและการสนับสนุน เจ้าหน้าที่ที่ผ่านการฝึกอบรมด้านจิตวิทยาและการจัดการความขัดแย้งสามารถช่วยให้ผู้ต้องขังรับมือกับปัญหาและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้ดียิ่งขึ้น

2. ทรัพยากรในเรือนจำ ทรัพยากรที่เพียงพอ เช่น พื้นที่สำหรับฝึกอบรม อุปกรณ์ในการพัฒนาทักษะ และการสนับสนุนจากภายนอก ช่วยให้กระบวนการฟื้นฟูดำเนินไป

อย่างมีประสิทธิภาพ การขาดทรัพยากรอาจส่งผลให้โครงการพัฒนาล้มเหลว เช่น สถานที่และอุปกรณ์ การมีพื้นที่สำหรับฝึกอบรมหรือกิจกรรมที่เหมาะสมช่วยสนับสนุนการพัฒนาทักษะของผู้ต้องขัง โปรแกรมพัฒนาที่หลากหลาย เรือนจำที่มีการจัดโปรแกรมฝึกอาชีพ การศึกษา และการให้คำปรึกษาที่ครอบคลุมสามารถตอบสนองความต้องการของผู้ต้องขังได้หลากหลาย การสนับสนุนด้านงบประมาณ ทรัพยากรทางการเงินที่เพียงพอช่วยให้โครงการสามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ (กรมราชทัณฑ์, 2565)

3. โครงสร้างทางสังคมและการสนับสนุน หลังพ้นโทษ สภาพแวดล้อมทางสังคมและการสนับสนุนจากชุมชนมีผลกระทบโดยตรงต่อการปรับตัวของผู้ต้องขัง การยอมรับจากครอบครัวและชุมชนมีบทบาทสำคัญในกระบวนการคืนสู่สังคม เช่น ช่วยเหลือจากชุมชน เช่น การให้โอกาสในการทำงานหรือการสร้างเครือข่ายสนับสนุนช่วยลดโอกาสการกระทำผิดซ้ำ การยอมรับจากครอบครัวและชุมชน ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้ต้องขังกับครอบครัวและการสนับสนุนจากชุมชนช่วยลดความเสี่ยงในการกลับไปกระทำผิดซ้ำ (Maruna, 2001) โอกาสในการทำงาน การมีงานทำที่มั่นคงช่วยสร้างความมั่นใจและความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการลดอัตราการกระทำผิดซ้ำ การสร้างเครือข่ายสนับสนุน โครงการที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน เช่น โครงการคืนคนดีสู่สังคมในประเทศไทย เป็นตัวอย่างของการบูรณาการระหว่างระบบเรือนจำและชุมชน

4. ปัจจัยส่วนบุคคล ลักษณะเฉพาะตัวของผู้ต้องขัง เช่น แรงจูงใจ ความพร้อมในการเปลี่ยนแปลง และสภาวะจิตใจ มีผลต่อความสำเร็จในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เช่น แรงจูงใจในการเปลี่ยนแปลง ผู้ต้องขังที่มีแรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation) เช่น ความปรารถนาที่จะเปลี่ยนแปลงชีวิตมักมีแนวโน้มที่จะสำเร็จในกระบวนการฟื้นฟูมากกว่า การรับรู้ตนเอง การบำบัดด้านจิตวิทยาช่วยเสริมสร้างความตระหนักรู้ในตนเองและลดพฤติกรรมที่นำไปสู่การกระทำผิด การจัดการความเครียด การให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการจัดการความเครียดช่วยลดปัจจัยที่อาจทำให้ผู้ต้องขังกลับไปกระทำผิดซ้ำ

5. ระบบการจัดการภายในเรือนจำ การบริหารจัดการเรือนจำที่มีประสิทธิภาพช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการฟื้นฟู เช่น ความโปร่งใสและยุติธรรมในระบบ ระบบที่มีความโปร่งใสและยุติธรรมช่วยให้ผู้ต้องขังไว้วางใจในกระบวนการพัฒนา การสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่และผู้บริหาร การสร้างนโยบายที่สนับสนุนการพัฒนาผู้ต้องขังเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การดำเนินโครงการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ต้องขังมีความเกี่ยวข้องกับทั้งบุคคล ระบบเรือนจำ และสภาพแวดล้อมทางสังคม การบูรณาการระหว่างปัจจัยเหล่านี้อย่างมีประสิทธิภาพจะช่วยลดอัตราการกระทำผิดซ้ำและส่งเสริมให้ผู้ต้องขังสามารถคืนสู่สังคมได้อย่างมั่นคงและมีคุณภาพ

การเตรียมความพร้อมเพื่อคืนสู่สังคมของผู้ต้องขัง

การคืนสู่สังคมเป็นกระบวนการสำคัญในระบบยุติธรรมทางอาญา ที่มีเป้าหมายเพื่อลดการกระทำผิดซ้ำ เสริมศักยภาพผู้ต้องขัง และสร้างความมั่นคงให้แก่ครอบครัว ชุมชน และประเทศ การเตรียมความพร้อมก่อนพ้นโทษ โดยอิงหลักธรรมาภิบาล ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและความยั่งยืนของกระบวนการฟื้นฟู

ความสำคัญของการคืนสู่สังคม

1. ลดการกระทำผิดซ้ำ การฝึกอาชีพ การศึกษา และการสนับสนุนด้านจิตวิทยาช่วยให้ผู้ต้องขังมีเครื่องมือในการกลับคืนสู่ชีวิตปกติ (กรมราชทัณฑ์, 2565)

2. เสริมศักยภาพผู้ต้องขัง การอบรมทักษะและการมีบทบาทในครอบครัวและชุมชน ช่วยเปลี่ยนพวกเขาเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่า

3. เสริมความมั่นคงของชุมชน การยอมรับและสนับสนุนจากชุมชนช่วยลดความขัดแย้งและสร้างความเข้าใจ

4. ลดภาระรัฐ ประเทศที่เน้นการฟื้นฟู เช่น นอร์เวย์ พบว่าอัตราการกระทำผิดซ้ำลดลง ส่งผลให้ค่าใช้จ่ายด้านเรือนจำลดลง (Pratt, 2008)

5. เสริมภาพลักษณ์ระบบยุติธรรม กระบวนการฟื้นฟูที่โปร่งใสและมีประสิทธิภาพช่วยสร้างความเชื่อมั่นของประชาชน

6. ลดการตีตราทางสังคม การให้โอกาสผู้พ้นโทษมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมช่วยส่งเสริมความเท่าเทียม

7. เสริมครอบครัว ผู้ต้องขังที่กลับมาเป็นเสาหลักของครอบครัวช่วยลดปัญหาทางเศรษฐกิจและความสัมพันธ์ในครัวเรือน

การประยุกต์หลักธรรมาภิบาลในกระบวนการคืนสู่สังคม

1. ความโปร่งใส (Transparency) เปิดเผยข้อมูลขั้นตอนการพัฒนาและสิทธิของผู้ต้องขัง เช่น ศูนย์ข้อมูลของกรมราชทัณฑ์ (กรมราชทัณฑ์, 2565)

2. ความยุติธรรม (Fairness) ให้โอกาสเท่าเทียมในการเข้าถึงโปรแกรม เช่น แนวทางของนอร์เวย์ที่จัดฝึกอบรมอย่างเป็นธรรม (Pratt, 2008)

3. การมีส่วนร่วม (Participation) ให้ผู้ต้องขังมีส่วนในการวางแผนโปรแกรมฟื้นฟู เช่น โครงการคืนคนดีสู่สังคมในไทย

4. ความรับผิดชอบ (Accountability) ติดตามผลและรายงานความคืบหน้า เช่น โปรแกรม Aftercare ในสหรัฐฯ

5. หลักนิติธรรม (Rule of Law) ยึดหลักเกณฑ์ที่ตรวจสอบได้ในการลดโทษ เช่น ระบบพิจารณาในประเทศแคนาดา

แนวทางปฏิบัติ

1. ฝึกอบรมอาชีพ ให้ตรงกับความต้องการตลาด เช่น งานช่างไฟฟ้า (กรมราชทัณฑ์)

2. สนับสนุนจิตวิทยา เช่น การบำบัดด้วยศิลปะในเรือนจำสหรัฐฯ

3. สร้างเครือข่ายชุมชน ช่วยเรื่องที่พักและงานหลังพ้นโทษ เช่น โครงการ Transition from Prison to Community

4. ติดตามผลหลังพ้นโทษ เช่น ระบบติดตามในสวีเดนที่ช่วยให้ผู้ต้องขังปรับตัวได้ดีขึ้นในช่วงเปลี่ยนผ่าน

สรุปได้ว่า กระบวนการคืนสู่สังคมที่สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาลช่วยเสริมศักยภาพผู้ต้องขัง ลดอัตราการกระทำผิดซ้ำ และสร้างระบบยุติธรรมที่โปร่งใสและน่าเชื่อถือ การส่งเสริมความยุติธรรม ความมีส่วนร่วม และความรับผิดชอบในทุกขั้นตอนไม่เพียงฟื้นฟูผู้ต้องขังเท่านั้น แต่ยังช่วยเสริมสร้างสังคมที่ปลอดภัยและยั่งยืน

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

สรุป

กระบวนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและการคืนสู่สังคมของผู้ต้องขังเป็นภารกิจสำคัญที่มีบทบาทโดยตรงต่อการลดอัตราการกระทำผิดซ้ำและการสร้างสังคมที่ยั่งยืน บทความนี้ได้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการนำหลักธรรมาภิบาล มาประยุกต์ใช้ในกระบวนการพัฒนาผู้ต้องขัง เพื่อสร้างระบบที่โปร่งใส ยุติธรรม และมีส่วนร่วม โดยหลักการเหล่านี้ไม่เพียงช่วยเสริมสร้างความไว้วางใจในระบบยุติธรรม แต่ยังมีส่วนสำคัญในการฟื้นฟูศักยภาพของผู้ต้องขังให้พร้อมต่อการกลับเข้าสู่ชีวิตในสังคม การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ต้องขังต้องอาศัยแนวทางที่หลากหลาย ทั้งการพัฒนาทักษะอาชีพ การสนับสนุนด้านจิตวิทยา และการสร้างเครือข่ายสนับสนุนจากชุมชน การจัดทำโปรแกรมฟื้นฟูที่คำนึงถึงความแตกต่างของแต่ละบุคคลและความต้องการของสังคม เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้กระบวนการนี้บรรลุผลสำเร็จ ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ เช่น บทบาทของเจ้าหน้าที่ทรัพยากรในเรือนจำ และการสนับสนุนจากครอบครัวและชุมชน ต้องถูกนำมาพิจารณาอย่างรอบด้าน ตัวอย่างแนวปฏิบัติที่ประสบความสำเร็จ ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศแสดงให้เห็นว่าการบูรณาการแนวทางธรรมาภิบาลในกระบวนการพัฒนาผู้ต้องขังสามารถลดอัตราการกระทำผิดซ้ำ สร้างความมั่นใจในตนเอง และส่งเสริมการยอมรับจากสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ การสนับสนุนจากทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน หรือชุมชน จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการสร้างระบบที่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงและฟื้นฟูผู้ต้องขัง ในอนาคตการพัฒนาและขยายแนวทางการประยุกต์ใช้ธรรมาภิบาลในกระบวนการคืนสู่สังคมควรมุ่งเน้นไปที่การพัฒนานโยบายที่ยั่งยืนและการสร้างความร่วมมือที่เข้มแข็ง การเพิ่มขีดความสามารถของเจ้าหน้าที่ การจัดสรรทรัพยากรที่เพียงพอ และการส่งเสริมความเข้าใจในบทบาทของชุมชน เป็นกุญแจสำคัญในการสร้างสังคมที่เปิดโอกาสให้ทุกคนสามารถพัฒนาตนเองและมีส่วนร่วมในความเจริญของประเทศ ท้ายที่สุด การนำหลักธรรมาภิบาลมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการพัฒนาผู้ต้องขังไม่ได้เป็นเพียงการฟื้นฟูชีวิตของบุคคล แต่ยังเป็นการสร้างสังคมที่มีความยุติธรรม โปร่งใส และยั่งยืนในระยะยาว ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญของทุกระบบยุติธรรมในโลกสมัยใหม่

เอกสารอ้างอิง

กรมราชทัณฑ์. (2565). *รายงานแนวทางการคืนคนดีสู่สังคม*. กรุงเทพฯ: กรมราชทัณฑ์.

_____. (2565). *รายงานสถิติผู้ต้องขัง*. กรุงเทพฯ: กรมราชทัณฑ์.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2556). *คู่มือธรรมาภิบาล: หลักการและแนวปฏิบัติในองค์กรภาครัฐ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ.

Maruna, S. (2001). *Making Good: How Ex-Convicts Reform and Rebuild Their Lives.* Washington, DC: American Psychological Association.

Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2015). *OECD Principles of Public Governance*. Paris: OECD.

Pratt, J. (2008). Scandinavian Exceptionalism in an Era of Penal Excess: Part I: The Nature and Roots of Scandinavian Exceptionalism. *British Journal of Criminology*, 48(2), 119-137.

Taxman, F. S. et al. (2013). Justice Reinvestment in Action: The Impact of Policy Changes on Recidivism. *Criminal Justice Policy Review*, 24(3), 367-394.

Tyler, T. R. (2006). *Why People Obey the Law*. Princeton: Princeton University Press.

United Nations Development Programme (UNDP). (1997). *Governance for Sustainable Human Development: A UNDP Policy Document*. New York: UNDP.

United Nations. (2015). *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*. New York: United Nations.

World Bank. (1992). *Governance and Development*. Washington, DC: World Bank.

นวัตกรรมการบริหารจัดการภาครัฐสมัยใหม่*

INNOVATION IN MODERN PUBLIC ADMINISTRATION

ธนารัตน์ จิตต์พายัพ
Thanarat Chitpaiyap
นักวิชาการอิสระ
Independent Scholar
Corresponding Author E-mail: research0027@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษานวัตกรรมการบริหารจัดการภาครัฐสมัยใหม่ โดยวิเคราะห์พัฒนาการแนวคิดจากการปฏิรูปรัฐบาลใหม่ สู่การจัดการภาครัฐแนวใหม่ และพัฒนาไปสู่รัฐบาลดิจิทัลในปัจจุบัน จากการศึกษาพบว่า นวัตกรรมภาครัฐมี 6 รูปแบบ ได้แก่ นวัตกรรมบริการ การส่งมอบบริการ การบริหารองค์การ ความคิด นโยบาย และระบบ โดยมีปัจจัยความสำเร็จ 7 ประการ คือ ภาวะผู้นำ ทิศทางกลยุทธ์ วัฒนธรรมองค์กร เครือข่ายความร่วมมือ โครงสร้างยืดหยุ่น เทคโนโลยี และการพัฒนาบุคลากร ประเทศไทยได้พัฒนานวัตกรรมภาครัฐหลากหลายสาขา ทั้งด้านการเกษตร การแพทย์ อุตสาหกรรม และบริการ โดยมีแนวทางพัฒนา 4 ด้าน ได้แก่ การพัฒนาสังคมผู้ประกอบการ การพัฒนาบุคลากร การปรับปรุงกฎระเบียบ และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน องค์ความรู้ใหม่จากการศึกษา คือ นวัตกรรมภาครัฐแบบองค์รวม ซึ่งเน้นกรอบการทำงาน 3 ระดับที่เชื่อมโยงกัน ได้แก่ ระดับยุทธศาสตร์ ระดับปฏิบัติการ และระดับสนับสนุน โดยต้องดำเนินการแบบบูรณาการทุกระดับและครอบคลุมทุกมิติ จึงจะประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: นวัตกรรมภาครัฐ; การบริหารจัดการสมัยใหม่; รัฐบาลดิจิทัล; การพัฒนาองค์การ

Abstract

This academic article aimed to examine innovation in modern public administration by analyzing the conceptual evolution from Reinventing Government to New Public Management and its development toward today's Digital Government. The study was found that public sector innovation comprises six types: service innovation, service delivery, organizational

*Received April 3, 2025; Revised May 5, 2025; Accepted May 14, 2025

management, conceptual innovation, policy innovation, and systematic innovation. Seven success factors were identified: leadership, strategic direction, organizational culture, collaborative networks, flexible structure, technology, and human resource development. Thailand has developed public sector innovations across various sectors, including agriculture, healthcare, industry, and services, with four main development approaches: entrepreneurial society development, human resource development, regulatory reform, and infrastructure development. The key finding was the Holistic Public Innovation framework, emphasizing a three-level interconnected operational framework: strategic level, operational level, and support level. Success requires integrated implementation across all levels and dimensions rather than fragmented development approaches.

Keywords: Public Sector Innovation; Modern Administration; Digital Government; Organizational Development

บทนำ

การบริหารจัดการภาครัฐสมัยใหม่เป็นแนวคิดที่ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อตอบสนองต่อความท้าทายในศตวรรษที่ 21 ซึ่งมีความซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยที่ Osborne & Gaebler (1992) ได้นำเสนอแนวคิดการปฏิรูปรัฐบาลใหม่ (Reinventing Government) ที่เน้นการบริหารงานภาครัฐในลักษณะที่มีความเป็นผู้ประกอบการมากขึ้น โดยใช้กลไกตลาดและนวัตกรรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน ในขณะที่ในบริบทของประเทศไทย (ทศพร ศิริสัมพันธ์, 2552) ได้กล่าวถึงการปฏิรูประบบราชการไทยที่มุ่งเน้นการยกระดับขีดความสามารถและมาตรฐานการทำงานให้อยู่ในระดับสูงเทียบเท่าสากล ต่อมาในการศึกษาเพิ่มเติม (Hood, 1995) ได้อธิบายถึงการเปลี่ยนแปลงจากระบบราชการแบบดั้งเดิมไปสู่การจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management) ที่นำเอาหลักการบริหารจัดการจากภาคเอกชนมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานภาครัฐ

เมื่อมองย้อนกลับไปในทศวรรษที่ผ่านมา นวัตกรรมการบริหารจัดการภาครัฐได้พัฒนาไปสู่แนวคิดรัฐบาลดิจิทัล และรัฐบาลเปิด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Dunleavy et al., 2006) ที่ได้เสนอแนวคิดการบริหารงานภาครัฐดิจิทัล (Digital Era Governance) ที่เน้นการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการยกระดับการให้บริการและการมีส่วนร่วมของประชาชน ในทำนองเดียวกันกับแนวคิดของ (Noveck, 2015) ที่นำเสนอการใช้เทคโนโลยี

เพื่อสร้างนวัตกรรมในการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการตัดสินใจของภาครัฐ ในแง่ของการนำไปปฏิบัติจริง ได้ขับเคลื่อนการพัฒนาระบบราชการไทยสู่การเป็นระบบราชการ 4.0 ที่เปิดกว้างและเชื่อมโยงกัน ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง และมีขีดสมรรถนะสูงและทันสมัย ในมุมมองเชิงทฤษฎีที่น่าสนใจ (Mazzucato, 2021) ได้เสนอแนวคิดใหม่เกี่ยวกับบทบาทของรัฐในการส่งเสริมนวัตกรรมและการสร้างคุณค่าสาธารณะ

จากการพัฒนาอย่างต่อเนื่องปัจจุบัน การบริหารจัดการภาครัฐสมัยใหม่มุ่งเน้นการบูรณาการระหว่างเครือข่ายความร่วมมือจากทุกภาคส่วน การใช้ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) และปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในการกำหนดนโยบายและการให้บริการ รวมถึงการออกแบบนโยบายที่มีความยืดหยุ่นและสามารถปรับตัวได้ตามบริบทที่เปลี่ยนแปลง สอดคล้องกับนโยบายของ (รัฐบาลไทย, 2559) ที่ได้กล่าวถึงแนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาระบบการบริหารราชการแผ่นดินและการปฏิรูปประเทศที่มุ่งเน้นการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐและการให้บริการประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้นวัตกรรมเหล่านี้ไม่เพียงช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของภาครัฐ แต่ยังตอบสนองต่อความคาดหวังของประชาชนที่ต้องการบริการภาครัฐที่มีคุณภาพ สะดวก รวดเร็ว และโปร่งใส อย่างไรก็ตามความท้าทายสำคัญคือการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรภาครัฐให้สามารถใช้ประโยชน์จากนวัตกรรมเหล่านี้ได้อย่างเต็มที่

การบริหารจัดการภาครัฐสมัยใหม่มีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องจากแนวคิดการปฏิรูปรัฐบาลใหม่ของ Osborne & Gaebler (1992) สู่การจัดการภาครัฐแนวใหม่ของ Hood (1995) และก้าวไปสู่รัฐบาลดิจิทัลและรัฐบาลเปิดในปัจจุบัน จุดเน้นสำคัญ คือ การบูรณาการความร่วมมือทุกภาคส่วน การนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ และการยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง ขณะที่ความท้าทายสำคัญอยู่ที่การพัฒนาศักยภาพบุคลากรภาครัฐให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงและใช้ประโยชน์จากนวัตกรรมได้อย่างเต็มที่

จากการทบทวนแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการภาครัฐสมัยใหม่ข้างต้น สะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการที่สำคัญของการบริหารงานภาครัฐที่มุ่งเน้นการเพิ่มประสิทธิภาพ การใช้เทคโนโลยี และการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้จึงมุ่งเน้นที่จะศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรภาครัฐเพื่อรองรับการบริหารจัดการภาครัฐสมัยใหม่ โดยจะศึกษาใน 4 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1. การวิเคราะห์สมรรถนะที่จำเป็นสำหรับบุคลากรภาครัฐในยุคดิจิทัล ซึ่งครอบคลุมทั้งทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัล การคิดเชิงวิเคราะห์ และการทำงานร่วมกับระบบอัจฉริยะ 2. การศึกษารูปแบบและวิธีการพัฒนาบุคลากรที่เหมาะสมกับบริบทของหน่วยงานภาครัฐไทย โดยเน้นการเรียนรู้แบบผสมผสานและการพัฒนาทักษะในขณะปฏิบัติงาน 3. การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จและอุปสรรคในการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรภาครัฐ รวมถึงแนวทาง

การจัดการกับความท้าทายที่เกิดขึ้น และ 4. การนำเสนอกรอบแนวทางเชิงนโยบายในการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรภาครัฐอย่างเป็นระบบและยั่งยืน เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของการบริหารจัดการภาครัฐในอนาคต

ความหมายและความสำคัญของนวัตกรรมในการบริหารภาครัฐ

นวัตกรรมในการบริหารภาครัฐ คือแนวคิด กระบวนการ หรือเทคโนโลยีใหม่ที่นำมาประยุกต์ใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานและการให้บริการสาธารณะ โดยมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการยกระดับคุณภาพงานภาครัฐและตอบสนองความต้องการของประชาชนที่เปลี่ยนแปลงไป (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ม.ป.ป.) ได้ให้นิยามว่า นวัตกรรมเป็นสิ่งใหม่ที่เกิดจากการใช้ความรู้และความคิดสร้างสรรค์ที่เป็นประโยชน์ต่อเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งผ่านการพัฒนาเป็นขั้นตอนตั้งแต่การคิดค้น การพัฒนา การทดลองปฏิบัติจนถึงการนำไปใช้จริง

นวัตกรรมภาครัฐหมายถึงงานที่เกิดขึ้นใหม่จากการใช้ความรู้ ทักษะ ประสบการณ์และความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนา เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและสร้างคุณค่าสาธารณะ โดยอาจมีลักษณะเป็นนโยบายใหม่ บริการใหม่ กระบวนการใหม่ หรือผลิตภัณฑ์ใหม่ (พระครูปลัดสุวัฒนพุทธิคุณ (สุเทพ ดีเยี่ยม) และณัฏยาณี บุญทองคำ, 2563) อธิบายว่า นวัตกรรมเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาองค์กรให้เจริญก้าวหน้า โดยเฉพาะในองค์กรที่มีผู้นำที่มีความรู้และสามารถจัดการความรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

พันธุ์อาจ ชัยรัตน์ (2547) ได้ให้ความหมายของนวัตกรรมในหลายมิติในเชิงเศรษฐศาสตร์ คือ การนำแนวคิดใหม่หรือประยุกต์สิ่งที่มีอยู่แล้วในรูปแบบใหม่เพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ในความหมายแคบ คือ ผลลัพธ์ของความสำเร็จทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ผสมผสานกับกิจกรรมทางสังคม ส่วนในความหมายกว้างครอบคลุมถึงแนวคิด การปฏิบัติ หรือสิ่งต่าง ๆ ที่มีความใหม่สำหรับผู้นำไปใช้ การศึกษาล่าสุดโดย(มานิตย์ พรหมการีย์กุล และสืบพงศ์ สุขสม, 2567) พบว่านวัตกรรมที่มีประสิทธิผลไม่จำเป็นต้องใหญ่โต แต่ควรเริ่มจากสิ่งเล็ก ๆ ที่เฉพาะเจาะจงและโดดเด่น อีกทั้งยังต้องง่ายต่อการใช้งาน ไม่ซับซ้อนเกินไป และต้องการการทำงานเป็นทีมที่เป็นเอกภาพ นวัตกรรมที่ดีควรออกแบบเพื่อตอบสนองความต้องการในปัจจุบัน แม้ว่าอาจต้องใช้เวลานานกว่าจะเห็นผลสมบูรณ์

สรุปได้ว่า นวัตกรรมในการบริหารภาครัฐมีความหมายที่หลากหลายมิติ ตั้งแต่แนวคิด กระบวนการ และเทคโนโลยีใหม่ที่ถูกนำมาประยุกต์ใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน สร้างคุณค่าสาธารณะ และตอบสนองความต้องการของประชาชนที่เปลี่ยนแปลงไป ความสำคัญของนวัตกรรมภาครัฐอยู่ที่การเป็นเครื่องมือในการพัฒนาองค์กร ยกระดับ

คุณภาพบริการ และแก้ไขปัญหาที่ซับซ้อนภายใต้ทรัพยากรที่จำกัด การพัฒนานวัตกรรมภาครัฐที่มีประสิทธิผลควรเริ่มจากการแก้ปัญหาเล็ก ๆ ที่เฉพาะเจาะจง ออกแบบให้ใช้งานง่าย และดำเนินการโดยทีมงานที่มีความเป็นเอกภาพมุ่งสู่เป้าหมายเดียวกัน

แนวโน้มและรูปแบบของนวัตกรรมในการบริหารภาครัฐ

พระครูปลัดสุวัฒนพุทธิคุณ (สุเทพ ดีเยี่ยม) และณัฏยาณี บุญทองคำ (2563) ได้จำแนกนวัตกรรมภาครัฐออกเป็น 6 รูปแบบภายใต้กรอบบทบาทและหน้าที่ของรัฐบาล ประกอบด้วย นวัตกรรมบริการที่ปรับปรุงหรือสร้างบริการใหม่ นวัตกรรมการส่งมอบบริการที่อาจนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ นวัตกรรมการบริหารหรือองค์การที่สร้างกระบวนการใหม่ นวัตกรรมทางความคิดซึ่งแสวงหาวิธีวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาแนวใหม่ นวัตกรรมเชิงนโยบายที่เกี่ยวกับการออกแบบหรือประยุกต์ใช้เครื่องมือนโยบายใหม่และนวัตกรรมเชิงระบบที่ปรับเปลี่ยนระบบเดิมส่งผลต่อโครงสร้างความสัมพันธ์หรือการประสานงานกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (ทศพร ศิริสัมพันธ์, 2563) อธิบายว่าการสร้างนวัตกรรมภาครัฐและความเป็นผู้ประกอบการสาธารณะได้รับความสนใจอีกครั้งด้วยปัจจัยสำคัญสามประการ ได้แก่ บริบทโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เช่น การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การขยายตัวของเมือง และสังคมผู้สูงอายุ การปฏิวัติทางด้านดิจิทัลและเทคโนโลยีที่ทำให้ประชาชนคาดหวังบริการที่ถูกต้อง รวดเร็ว และไม่มีข้อจำกัดด้านสถานที่และเวลา รวมถึงข้อจำกัดด้านขีดความสามารถของภาครัฐในการทำงานข้ามหน่วยงานและภาคส่วน ซึ่งตรงข้ามกับโครงสร้างการทำงานแนวดิ่งแบบเดิม

ฤทัยทิพย์ จันทรสระแก้ว (2564) ได้ระบุปัจจัยสำคัญ 5 ประการที่ส่งผลต่อนวัตกรรมภาครัฐ ได้แก่ การบูรณาการความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสียผ่านการมีส่วนร่วมของประชาชนและการสร้างทีมที่หลากหลาย การสร้างเครือข่ายองค์กรทั้งภายในและภายนอกบนพื้นฐานของความไว้วางใจ การได้รับการสนับสนุนจากผู้นำที่ช่วยจัดสรรทรัพยากรและส่งเสริมความร่วมมือระหว่างสถาบัน ความยืดหยุ่นด้านทุนมนุษย์และงบประมาณสำหรับการทดลองนวัตกรรม และการจัดการความเสี่ยงอย่างเหมาะสม โดยให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วมในกระบวนการออกแบบและดำเนินนโยบาย ดังที่ (ดุษฎี วรธรรมดุษฎี, 2564) ได้แบ่งนวัตกรรมภาครัฐออกเป็น 6 ประเภทคล้ายคลึงกับที่พระครูปลัดสุวัฒนพุทธิคุณ และณัฏยาณี บุญทองคำ (2563) เสนอไว้ โดยแต่ละประเภทมีตัวอย่างเชิงรูปธรรม เช่น นวัตกรรมบริการในรูปแบบหน่วยบริการเคลื่อนที่และนวัตกรรมส่งมอบบริการในรูปแบบการจดทะเบียนนิติบุคคลทางอิเล็กทรอนิกส์

ในบริบทการพัฒนาประเทศไทย จากนโยบายประเทศไทย 4.0 สู่ระบบราชการ 4.0 มีแนวทางพัฒนาสู่รัฐบาลนวัตกรรมไทย 3 ประการ ได้แก่ 1. การเปิดกว้างและ

เชื่อมโยงกัน มีความโปร่งใส เปิดให้ภาคส่วนอื่นมีส่วนร่วม และปรับโครงสร้างความสัมพันธ์จากแนวดิ่งเป็นแนวระนาบ 2. การยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง ทำงานเชิงรุก ตอบสนองความต้องการประชาชน ใช้ประโยชน์จากข้อมูลและระบบดิจิทัลในการจัดบริการที่สะดวกผ่านหลายช่องทาง และ 3. การมีขีดสมรรถนะสูงและทันสมัย มีการวางแผนล่วงหน้า วิเคราะห์ความเสี่ยง สร้างนวัตกรรม บูรณาการความรู้แบบสหสาขา มีความยืดหยุ่นตอบสนองต่อสถานการณ์ได้ทันเวลา และปรับตัวสู่การเป็นสำนักงานสมัยใหม่

สรุปได้ว่า แนวโน้มและรูปแบบของนวัตกรรมในการบริหารภาครัฐมีความหลากหลายและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จากการศึกษาพบว่ามีการแบ่งประเภทนวัตกรรมภาครัฐเป็น 6 รูปแบบหลัก ได้แก่ นวัตกรรมบริการ การส่งมอบบริการ การบริหารองค์การ ความคิด นโยบาย และเชิงระบบ ปัจจัยขับเคลื่อนสำคัญมาจากการเปลี่ยนแปลงของโลกที่รวดเร็ว การปฏิวัติดิจิทัล และข้อจำกัดของระบบราชการแบบดั้งเดิม ทำให้ภาครัฐต้องปรับตัวสู่การเป็นระบบราชการ 4.0 ที่เปิดกว้าง ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางและมีสมรรถนะสูง โดยมีการบูรณาการผู้มีส่วนได้เสีย การสร้างเครือข่าย และการได้รับการสนับสนุนจากผู้นำเป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จที่สำคัญ

การสร้างนวัตกรรมการบริหารองค์การภาครัฐ

พิมพ์ลภัส จิตต์ธรรม (2567) ได้รวบรวมการจำแนกประเภทของนวัตกรรมภาครัฐจากหลายหน่วยงาน โดยคณะกรรมการขับเคลื่อนนวัตกรรมของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรได้แบ่งเป็น 3 ประเภท ได้แก่ นวัตกรรมเชิงนโยบาย นวัตกรรมการบริการ และนวัตกรรมการบริหารและองค์การ นอกจากนี้ ยังมีการจำแนกอีกรูปแบบหนึ่งเป็น 5 ประเภท ประกอบด้วย นวัตกรรมเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์ นวัตกรรมด้านสินค้าและการบริการ นวัตกรรมด้านรูปแบบการให้บริการและการส่งมอบงาน นวัตกรรมด้านกระบวนการและการบริหารองค์กร และนวัตกรรมด้านการปฏิสัมพันธ์เชิงกระบวนการ สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติได้แบ่งกรอบการพัฒนาศักยภาพด้านนวัตกรรมองค์กรเป็น 3 ระดับ คือ ระดับยุทธศาสตร์ที่กำหนดภาพรวมการขับเคลื่อนองค์กร ระดับปฏิบัติการที่กำหนดกระบวนการนวัตกรรม และระดับสนับสนุนที่เป็นพื้นฐานองค์กรในการขับเคลื่อนนวัตกรรมอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

เมลิสา มหาพล และกมลพร กัลยาณมิตร (2564) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างนวัตกรรมการบริหารองค์การภาครัฐ ซึ่งประกอบด้วย 7 ด้านสำคัญ ได้แก่ 1. คุณลักษณะภาวะผู้นำที่มีวิสัยทัศน์และกล้าเปลี่ยนแปลง 2. การกำหนดทิศทางและกลยุทธ์ที่มุ่งสู่นวัตกรรม 3. การสร้างบรรยากาศและวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ 4. การสร้างเครือข่ายและการจัดการความรู้ 5. การกำหนดโครงสร้างการทำงานแบบทีม

ที่ยืดหยุ่น 6. การสนับสนุนนวัตกรรมและเทคโนโลยีใหม่ ๆ และ 7. การพัฒนาทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมของบุคลากร

กระบวนการในการสร้างนวัตกรรมการบริหารองค์การภาครัฐสามารถแบ่งเป็น 2 กระบวนการหลัก คือ กระบวนการสร้างองค์การนวัตกรรมที่ประกอบด้วยการมีผู้นำนวัตกรรม การกำหนดวิสัยทัศน์นวัตกรรม และการสร้างบุคลากรนวัตกรรมและกระบวนการในการสร้างนวัตกรรมการบริหารที่เริ่มจากความคิดสร้างสรรค์ การแปลงความคิดสู่การปฏิบัติ การประเมินผลโครงการ และการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ทั้งหมดนี้แสดงให้เห็นว่าการสร้างนวัตกรรมภาครัฐเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยปัจจัยหลายด้านประกอบกันอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

สรุปได้ว่า การสร้างนวัตกรรมการบริหารองค์การภาครัฐมีทั้งมิติเชิงประเภทและมิติเชิงกระบวนการ ในเชิงประเภทมีการจำแนกนวัตกรรมเป็นหลายรูปแบบตั้งแต่นวัตกรรมเชิงนโยบาย บริการ กระบวนการ จนถึงการปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจหน้าที่กับภาคส่วนอื่น ในขณะที่การพัฒนาศักยภาพแบ่งเป็นระดับยุทธศาสตร์ ปฏิบัติการ และสนับสนุน สำหรับปัจจัยความสำเร็จประกอบด้วยภาวะผู้นำ ทิศทางกลยุทธ์ที่ชัดเจน วัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เครือข่ายความร่วมมือ โครงสร้างการทำงานที่ยืดหยุ่น และการพัฒนาทักษะบุคลากร โดยกระบวนการสร้างนวัตกรรมเริ่มจากความคิดสร้างสรรค์ การปฏิบัติ การประเมินผล และการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

ตัวอย่างการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีและนวัตกรรมของไทย

ปัทมา เธียรวิศิษฎ์สกุล (2560) ได้ศึกษาพบว่าประเทศไทยได้พัฒนาและนำเทคโนโลยีนวัตกรรมมาใช้หลากหลายด้านเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชน โดยในภาคเกษตรมีการพัฒนา Agri-Map Mobile แอพพลิเคชันช่วยบริหารจัดการพื้นที่เพาะปลูก เครื่องสีข้าวขนาดเล็กที่เพิ่มคุณภาพและลดข้าวหัก และระบบรักษาคุณภาพผลไม้อินทรีย์เพื่อการส่งออก

ด้านการแพทย์และสาธารณสุข ไทยมีนวัตกรรมที่โดดเด่น เช่น เครื่อง G-BREATH ที่ตรวจระดับน้ำตาลในเลือดผ่านลมหายใจโดยไม่ต้องเจาะเลือด เม็ดวัสดุนำส่งยาปฏิชีวนะสำหรับรักษาโรคติดเชื้อในกระดูกโดยไม่ต้องผ่าตัดซ้ำ หัวเข่าเทียมที่พัฒนาโดยนักวิจัยไทยร่วมกับโรงพยาบาลเลิดสินและหน่วยงานวิจัย และหุ่นยนต์ Dinsow Mini ช่วยดูแลผู้สูงอายุในด้านการกินยา การออกกำลังกาย และการติดต่อกับญาติ

ภาคอุตสาหกรรมได้นำนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้ด้วยระบบ SafeMate ที่ประเมินพฤติกรรมการขับขี่ผ่านโทรศัพท์มือถือเพื่อลดอุบัติเหตุ ผลิตภัณฑ์ RUBBERLY หนังสามมิติจากยางพาราสำหรับงานตกแต่งภายใน ซอฟต์แวร์สังเคราะห์เสียงพูดภาษาไทยวาจาที่ใช้ใน

สายการผลิตรถยนต์ รวมถึงการพัฒนาเทคโนโลยีวัสดุนาโนและระบบอัตโนมัติที่เพิ่มศักยภาพการผลิต

ภาคบริการและการท่องเที่ยวได้รับการยกระดับด้วยแอพพลิเคชัน City Glide ช่วยค้นหาและบอกเวลารถสาธารณะ บริการธนาคารออนไลน์ MyMo ที่ช่วยทำธุรกรรมโดยไม่ต้องใช้บัตร ระบบข้อมูลการท่องเที่ยวอัจฉริยะ Tourism Gateway และศูนย์ข้อมูลวิเคราะห์พฤติกรรมนักท่องเที่ยว ในขณะที่ภาคการค้าและการลงทุนได้พัฒนาระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ตลาดออนไลน์สำหรับ SMEs และระบบวิเคราะห์พฤติกรรมลูกค้า Pop Up ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ไทยมีนวัตกรรมการผลิตเชื้อราบิวเวอเรียเพื่อกำจัดศัตรูพืชแทนสารเคมี เทคโนโลยีประหยัดพลังงานในโรงงานขนาดเล็ก และผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ควบคู่กับนวัตกรรมพลังงานชีวภาพ ระบบ Smart Grid และเทคโนโลยีพลังงานหมุนเวียน

ภาครัฐได้นำเทคโนโลยีมาปรับปรุงการให้บริการประชาชนผ่านระบบสารสนเทศภาครัฐ บริการดิจิทัล ระบบคืนภาษีออนไลน์ และศูนย์บริการร่วม (One Stop Service) พร้อมทั้งพัฒนาเครือข่าย ShareHerb.com เพื่อยกระดับอุตสาหกรรมสมุนไพร ระบบ ERP เพื่อบูรณาการงานองค์กร และเทคโนโลยี Big Data Analytics เพื่อการตัดสินใจและวางแผนกลยุทธ์ นวัตกรรมเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของประเทศไทยในการพัฒนาและประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อขับเคลื่อนประเทศในทุกภาคส่วน

สรุปได้ว่าประเทศไทยได้มีการพัฒนาและประยุกต์ใช้นวัตกรรมเทคโนโลยีอย่างกว้างขวางในทุกภาคส่วน ตั้งแต่ภาคการเกษตรที่มีแอพพลิเคชัน Agri-Map Mobile และเครื่องสีข้าวขนาดเล็ก ภาคการแพทย์ที่มีเครื่อง G-BREATH และหุ่นยนต์ดูแลผู้สูงอายุ ภาคอุตสาหกรรมที่มีระบบ SafeMate และ RUBBERLY จากยางพารา ไปจนถึงภาคบริการที่มีแอพพลิเคชัน City Glide และระบบธนาคารออนไลน์ MyMo นวัตกรรมเหล่านี้ไม่เพียงช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานแต่ยังยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยภาครัฐมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนและนำเทคโนโลยีมาใช้ในการให้บริการผ่านระบบสารสนเทศและศูนย์บริการร่วม อย่างไรก็ตาม ยังมีความท้าทายในการขยายผลนวัตกรรมเหล่านี้ให้เข้าถึงประชาชนในวงกว้างและการบูรณาการเทคโนโลยีระหว่างหน่วยงานให้ทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แนวทางพัฒนาและส่งเสริมนวัตกรรมในภาครัฐไทย

พระครูปลัดสุวัฒนพุทธิคุณ (สุเทพ ดีเยี่ยม) และณัฏยาณี บุญทองคำ (2563) ชี้ให้เห็นว่าภาครัฐไทยตอบสนองต่อนโยบายระบบราชการ 4.0 ผ่านการทำงานแบบบูรณาการ การเชื่อมโยงระบบดิจิทัล การให้บริการตามความต้องการเฉพาะบุคคล และการสร้าง

ห้องปฏิบัติการนวัตกรรมภาครัฐที่เป็นพื้นที่ทดลองสร้างนวัตกรรมและนำไปประยุกต์ใช้ช่วยสร้างคุณค่าต่อสาธารณะและเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม (ปัทมา เธียรวิศิษฎ์สกุล, 2560) ได้นำเสนอแนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาและใช้นวัตกรรมในการดำเนินงานของภาครัฐไทย โดยแบ่งเป็น 4 แนวทางหลัก ได้แก่ การพัฒนาสังคมผู้ประกอบการผ่านโครงการต่าง ๆ เช่น Startup Thailand การผลิตและพัฒนาบุคลากรรองรับการพัฒนานวัตกรรม การปรับปรุงกฎระเบียบและสร้างแรงจูงใจให้เอกชนเข้ามาลงทุนวิจัย และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานรองรับนวัตกรรมในอนาคต เช่น Food Innopolis และ EECi

นอกจากนี้ ภาครัฐยังส่งเสริมการสร้างความเข้มแข็งด้านวิจัยและนวัตกรรมใน 7 ภาคส่วนหลัก ได้แก่ ภาคเกษตรผ่านการวิจัยเทคโนโลยีระบบธุรกิจเกษตรภาคอุตสาหกรรมผ่าน Food Valley & Food Innopolis ภาคบริการและท่องเที่ยวผ่าน Tourism Gateway ภาคการค้าและการลงทุนผ่านโครงการพัฒนาตลาดวิทยาศาสตร์เพื่อ SMEs รวมถึงภาคทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ภาคพลังงานและภาคการบริหารจัดการภาครัฐผ่านระบบพร้อมเพย์ ภาครัฐยังได้ดำเนินการพัฒนานวัตกรรมเชิงพื้นที่ในภูมิภาคต่าง ๆ เช่น Food Innopolis ในภาคเหนือ EECi ในภาคตะวันออก และโครงการ Agri-Map ในภาคใต้ รวมถึงการพัฒนานวัตกรรมเพื่อสังคม เช่น โครงการพัฒนานวัตกรรม OTOP และศูนย์นวัตกรรมการออกแบบบรรจุภัณฑ์เพื่อ SMEs

แนวทางการพัฒนานวัตกรรมของไทยที่ต้องผลักดันต่อไปมี 4 ประเด็นสำคัญ ได้แก่ การให้ความสำคัญกับนโยบายส่งเสริมนวัตกรรมที่เหมาะสมในแต่ละช่วงการพัฒนา การส่งเสริมการทำงานที่เชื่อมโยงกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ภายใต้ระบบนิเวศนวัตกรรม การส่งเสริมอุปสงค์ของนวัตกรรมโดยเร่งสร้างบรรยากาศการแข่งขัน และการปลูกฝังวัฒนธรรมนวัตกรรมให้เกิดขึ้นในสังคมไทย (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2566) ได้วางแนวทางกระบวนการดำเนินโครงการพัฒนานวัตกรรมตามความต้องการของภาครัฐอย่างเป็นระบบ 6 ขั้นตอน ตั้งแต่การยื่นคำขอต่อสำนักงบประมาณ การขึ้นทะเบียนกับกระทรวงการอุดมศึกษาฯ การคัดเลือกโครงการ การทำบันทึกข้อตกลง การติดตามประเมินผล และการประเมินหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเมื่อปิดโครงการ โดยทั้งหมดนี้ช่วยให้การพัฒนานวัตกรรมภาครัฐเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และตอบสนองความต้องการของทุกภาคส่วนได้อย่างเหมาะสม

สรุปได้ว่า แนวทางการพัฒนาและส่งเสริมนวัตกรรมในภาครัฐไทยมีการดำเนินการอย่างเป็นระบบและครอบคลุมหลายมิติ โดยมีการขับเคลื่อนผ่าน 4 แนวทางหลัก ได้แก่ การพัฒนาสังคมผู้ประกอบการ การผลิตและพัฒนาบุคลากร การปรับปรุงกฎระเบียบ และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน มีการสร้างความเข้มแข็งด้านวิจัยและนวัตกรรมใน 7 ภาคส่วนหลักของประเทศ พร้อมทั้งส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากนวัตกรรมและพัฒนานวัตกรรม

เชิงพื้นที่และสังคม ความท้าทายสำคัญในอนาคตคือการกำหนดนโยบายส่งเสริมที่เหมาะสมในแต่ละช่วงการพัฒนา การเชื่อมโยงการทำงานระหว่างหน่วยงาน การส่งเสริมอุปสงค์ของนวัตกรรม และการปลูกฝังวัฒนธรรมนวัตกรรมในสังคมไทย

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาเรื่องนวัตกรรมการบริหารจัดการภาครัฐสมัยใหม่ พบว่ามีองค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญ คือ นวัตกรรมภาครัฐแบบองค์รวม ซึ่งมีหัวใจสำคัญอยู่ที่กรอบการทำงาน 3 ระดับ (Three-Level Framework) ที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ ได้แก่ ระดับยุทธศาสตร์ที่กำหนดวิสัยทัศน์และนโยบายนวัตกรรม ระดับปฏิบัติการที่ทดลองนวัตกรรมผ่าน Innovation Labs และระดับสนับสนุนที่สร้างวัฒนธรรมและพัฒนาบุคลากรโดยการพัฒนานวัตกรรมภาครัฐต้องครอบคลุม 6 มิติ ประกอบด้วย นวัตกรรมบริการ การส่งมอบบริการ การบริหารองค์การ ความคิด นโยบาย และระบบ ทั้งนี้ ความสำเร็จของการพัฒนานวัตกรรมภาครัฐขึ้นอยู่กับปัจจัย 7 ประการ ได้แก่ ภาวะผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ ทิศทางกลยุทธ์ที่ชัดเจน วัฒนธรรมองค์กรที่เปิดรับการเปลี่ยนแปลง เครือข่ายความร่วมมือ โครงสร้างยืดหยุ่น เทคโนโลยีที่เหมาะสม และการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง ซึ่งแนวคิดนี้เน้นย้ำว่าการพัฒนานวัตกรรมภาครัฐจะประสบความสำเร็จได้ต้องดำเนินการแบบองค์รวม คือ มีการบูรณาการทุกระดับ ครอบคลุมทุกมิติ และมีปัจจัยสนับสนุนที่ครบถ้วนมิใช่การพัฒนาแบบแยกส่วนเหมือนในอดีต

สรุป

นวัตกรรมการบริหารจัดการภาครัฐสมัยใหม่เป็นกลไกสำคัญในการยกระดับประสิทธิภาพการทำงานและการบริการสาธารณะให้ตอบสนองความต้องการของประชาชนในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว แนวคิดนี้พัฒนาจากการปฏิรูประบบราชการแบบดั้งเดิมสู่การจัดการภาครัฐแนวใหม่ และก้าวไปสู่รัฐบาลดิจิทัลและรัฐบาลเปิดในปัจจุบัน ภาครัฐไทยได้มีการนำนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้ในหลากหลายรูปแบบทั้งนวัตกรรมบริการ การส่งมอบบริการ การบริหารองค์การ ความคิด นโยบายและเชิงระบบ โดยมีปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จ ได้แก่ ภาวะผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ กลยุทธ์ที่ชัดเจน วัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เครือข่ายความร่วมมือ โครงสร้างการทำงานที่ยืดหยุ่นและการพัฒนาทักษะบุคลากร ตัวอย่างที่น่าสนใจในประเทศไทย เช่น แอพพลิเคชัน Agri-Map Mobile เครื่อง G-BREATH และระบบธนาคารออนไลน์ MyMo ซึ่งล้วนช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตและการบริการ

แนวทางการนำนวัตกรรมการบริหารจัดการภาครัฐไปใช้ควรมุ่งเน้น 4 ประเด็นหลัก คือ การกำหนดนโยบายที่เหมาะสมในแต่ละระยะการพัฒนา การส่งเสริมการทำงานแบบบูรณาการ การสร้างอุปสงค์ของนวัตกรรม และการปลูกฝังวัฒนธรรมนวัตกรรม โดยภาครัฐควรเร่งพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้และทักษะด้านนวัตกรรม ปรับปรุงกฎระเบียบที่เป็นอุปสรรค สร้างพื้นที่ทดลองนวัตกรรม และส่งเสริมเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่างๆ นอกจากนี้ ควรเน้นการยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง การทำงานเชิงรุกและการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการบริการสาธารณะ ทั้งนี้ ความสำเร็จของการพัฒนานวัตกรรมภาครัฐไม่ได้อยู่ที่ขนาดของโครงการ แต่อยู่ที่การเริ่มจากสิ่งเล็ก ๆ ที่ตอบโจทย์ปัญหาเฉพาะหน้า และค่อย ๆ พัฒนาต่อยอดอย่างต่อเนื่องในระยะยาว

จากการศึกษาเรื่องนวัตกรรมในการบริหารจัดการภาครัฐ ผู้เขียนมองว่า นวัตกรรมภาครัฐไทยมีพัฒนาการที่ก้าวหน้าอย่างมีนัยสำคัญ แต่ยังเผชิญกับความท้าทายเชิงโครงสร้างที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่ ประการแรก คือช่องว่างระหว่างนโยบายกับการปฏิบัติ (Policy-Implementation Gap) ที่แม้จะมีนโยบายส่งเสริมนวัตกรรมที่ชัดเจน แต่การนำไปปฏิบัติจริงยังติดขัดด้วยระเบียบราชการและวัฒนธรรมองค์กรแบบดั้งเดิม ประการที่สอง คือ การขาดการบูรณาการอย่างแท้จริงระหว่างหน่วยงาน (Silo Effect) ทำให้นวัตกรรมที่พัฒนาขึ้นมักเป็นแบบแยกส่วนและไม่สามารถขยายผลในวงกว้างได้ และประการสุดท้าย คือ ความไม่สมดุลในการพัฒนาสมรรถนะบุคลากร (Capability Imbalance) ที่มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีมากกว่าทักษะด้านการคิดเชิงนวัตกรรมและการจัดการการเปลี่ยนแปลง ดังนั้น การพัฒนานวัตกรรมภาครัฐไทยในอนาคตจึงควรให้ความสำคัญกับการสร้างระบบนิเวศนวัตกรรม (Innovation Ecosystem)

ที่เชื่อมโยงทุกภาคส่วนอย่างเป็นระบบ พร้อมทั้งปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์จากการมุ่งเน้นการสร้างนวัตกรรม ไปสู่การสร้างวัฒนธรรมนวัตกรรมที่ฝังรากลึกอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

ดุษฎี วรธรรมดุษฎี. (2564). รัฐบาลนวัตกรรม : การยอมปรับรับนวัตกรรมในกาครัฐด้วยหลักการบริการสาธารณะใหม่. *วารสารผู้ตรวจการแผ่นดิน*, 14(1), 123-148.

ทศพร ศิริสัมพันธ์. (2563). *การสร้างนวัตกรรมภาครัฐและความเป็นผู้ประกอบการสาธารณะ*. สืบค้น 2 เมษายน 2568, จาก https://shorturl.asia/MH8Fv

ปัทมา เธียรวิศิษฎ์สกุล. (2560). *นวัตกรรมนำสู่อนาคตประเทศไทย*. สืบค้น 2 เมษายน 2568, จาก https://shorturl.asia/anmYK

พระครูปลัดสุวัฒนพุทธิคุณ (สุเทพ ดีเยี่ยม) และณัฏยาณี บุญทองคำ. (2563). การสร้างนวัตกรรมในบริบทภาครัฐไทย. *วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น*, 6(3), 287-299.

พันธุ์อาจ ชัยรัตน์. (2547). *บทนำเบื้องต้นของการจัดการนวัตกรรม*. กรุงเทพฯ: สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.

พิมพ์ลภัส จิตต์ธรรม. (2567). นวัตกรรมการบริหารและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์การภาครัฐสู่ยุคดิจิทัล. *วารสารบัณฑิตศึกษาวิชาการ*, 2(1), 10-19.

มานิตย์ พรหมการีย์กุล และสืบพงศ์ สุขสม. (2567). เทคโนโลยีเปลี่ยนโลกที่มีผลต่อการจ้างงานในอุตสาหกรรมยานยนต์. *วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์*, 9(6), 213-214.

เมลิสา มหาพล และกมลพร กัลยาณมิตร. (2564). การสร้างนวัตกรรมการบริหารองค์การภาครัฐ. *วารสารวิชาการ สถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ*, 7(1), 295-305.

รัฐบาลไทย. (2559). *แนวทางการขับเคลื่อนปฏิรูปประเทศไทย*. สืบค้น 2 เมษายน 2568, จาก https://shorturl.asia/JKx7H

ฤทัยทิพย์ จันทรสระแก้ว. (2564). ห่องปฏิบัติการนวัตกรรมในภาครัฐ. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี*, 4(1), 152-162.

สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ. (2566). *การพัฒนานวัตกรรมตามความต้องการของภาครัฐ*. สืบค้น 2 เมษายน 2568, จาก https://shorturl.asia/F3OHI

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (ม.ป.ป.). *ระดับความสำเร็จของการมีนวัตกรรมของส่วนราชการสังกัดรัฐสภา*. สืบค้น 2 เมษายน 2568, จาก https://shorturl.asia/ECDXB

ทศพร ศิริสัมพันธ์. (2552). *การปฏิรูประบบราชการ*. สืบค้น 2 เมษายน 2568, จาก https://www.nakhonsithammarat.go.th/web_52/datacenter/doc_download/what.pdf

Dunleavy, P. et al. (2006). *Digital Era Governance: IT Corporations, the State, and e-Government*. New York: Oxford University Press.

Hood, C. (1995). The New Public Management in the 1980s: Variations on a Theme. Accounting. *Organizations and Society*, 20(2-3), 93-109.

Mazzucato, M. (2021). *Mission Economy: A Moonshot Guide to Changing Capitalism*. Retrieved April 2, 2025, from https://marianamazzucato.com/books/mission-economy

Noveck, B. S. (2015). *Smart Citizens, Smarter State: The Technologies of Expertise and the Future of Governing*. USA: Harvard University Press.

Osborne, D. & Gaebler, T. (1992). *Reinventing Government: How the Entrepreneurial Spirit is Transforming the Public Sector*. USA: Addison-Wesley.

วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์
ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 พฤษภาคม - มิถุนายน 2568 น.272-284.

เอเจนติกเอไอ : ปัญญาประดิษฐ์ตัวแทนอัจฉริยะ*

AGENTIC AI: THE GENIUS AGENT ARTIFICIAL INTELLIGENCE

ประสิทธิ์ชัย พิภักดี
Prasitchai Pipakdee
นักวิชาการอิสระ
Independent Scholar
Corresponding Author E-mail: pi.prasitchai@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับ AGENTIC AI หรืออาจเรียกได้ว่าเป็นนวัตกรรมปัญญาประดิษฐ์ตัวแทนที่มีความเป็นอัจฉริยะ โดยความสำคัญว่า เมื่อโลกเข้าสู่ยุคปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligent : AI) เต็มรูปแบบ พร้อมทั้งการแข่งขันอย่างเข้มข้นของผู้สร้าง AI จากหลากหลายองค์กร การกำเนิดของเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ใหม่ ๆ ที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องเริ่มตั้งแต่ยุค AI ทั่วไปสู่ยุค Traditional AI พัฒนามาจนถึงยุคที่เป็น Generative AI โดยล่าสุดหนึ่งในแนวคิดที่น่าสนใจเป็นอย่างมากก็คือ Agentic AI หรือเอเจนติกเอไอ ซึ่งเป็น AI ที่สามารถตัดสินใจและดำเนินการต่าง ๆ ด้วยตัวมันเอง โดยมีลักษณะคล้ายตัวแทน (Agent) ของมนุษย์ที่เข้าใจเป้าหมาย รวมถึงมีความสามารถในการปรับตัวตามสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ และมีแนวโน้มที่จะส่งผลกระทบต่อชีวิตของมนุษย์ในทุกมิติภายในอนาคตอันใกล้ ในบทความนี้จะมุ่งเน้นทำความเข้าใจว่า Agentic AI คืออะไร มีหลักการทำงานอย่างไร และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในด้านใดได้บ้าง เพื่อตอบสนองต่อการทำงานบางอย่างแทนมนุษย์ ในยุคที่ต้องพึ่งพาเทคโนโลยีเพื่อความรวดเร็วและความได้เปรียบทางการแข่งขัน

คำสำคัญ: ปัญญาประดิษฐ์; เอเจนติกเอไอ; ตัวแทน

Abstract

This academic article is a study of AGENTIC AI or it can be called an innovation of representative artificial intelligence that is genius. The importance is that when the world enters the era of full-fledged artificial intelligence along with intense competition among AI creators from various organizations. The emergence of new AI technologies has been continuously

*Received April 29, 2025; Revised May 4, 2025; Accepted May 10, 2025

increasing, starting from the general AI era to the Traditional AI era, developing to the Generative AI era. Recently, one of the most interesting concepts is representative AI or Agent AI, which is an AI that can make decisions and perform actions on its own. It has the characteristics of a human agent who understands goals and has the ability to adapt to different situations and affecting every dimension of life in the near future. This article will focus on understanding What is Agentic AI? How does it work? And in what areas can it be applied? To respond to certain tasks instead of humans in an era that relies on technology for speed and competitive advantage.
Keywords: Artificial Intelligence; Agentic AI; Agent

บทนำ

ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence หรือ AI) คือ เทคโนโลยีที่ช่วยให้เครื่องจักรสามารถเลียนแบบสติปัญญาและความสามารถทางปัญญาของมนุษย์ได้ AI สามารถนำมาใช้เพื่อช่วยในการตัดสินใจ แก้ปัญหา และปฏิบัติงานที่มนุษย์ทำโดยปกติ ปัญญาประดิษฐ์เป็นสาขาหนึ่งของวิทยาการคอมพิวเตอร์ที่มุ่งสร้างเครื่องจักรที่สามารถทำงานที่โดยทั่วไปต้องใช้สติปัญญาของมนุษย์ AI ช่วยให้เครื่องจักรสามารถจำลองความสามารถของมนุษย์ได้ เช่น การเรียนรู้ การแก้ปัญหา การตัดสินใจ และความเข้าใจ การใช้งานทั่วไปของ AI ได้แก่ การจดจำเสียง การจดจำภาพ การสร้างเนื้อหา ระบบแนะนำ และรถยนต์ขับเคลื่อนอัตโนมัติ (Glover, 2024)

AI แบบเอเจนต์ (Agentic AI) ซึ่งเป็นแนวคิดใหม่ ในด้านปัญญาประดิษฐ์ หมายถึงระบบอัตโนมัติที่ออกแบบมาเพื่อบรรลุเป้าหมายที่ซับซ้อนโดยมีการแทรกแซงจากมนุษย์น้อยที่สุด ซึ่งแตกต่างจาก AI แบบดั้งเดิมที่ขึ้นอยู่กับคำสั่งแบบมีโครงสร้างและการดูแลอย่างใกล้ชิด ส่วน Agentic AI แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการปรับตัว ความสามารถในการตัดสินใจขั้นสูงและความเป็นอิสระ ทำให้สามารถทำงานแบบยืดหยุ่นในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงได้ ซึ่งถือเป็นก้าวกระโดดเชิงคุณภาพในการพัฒนาปัญญาประดิษฐ์ โดยถูกออกแบบไว้ด้วยความสามารถในการกำหนดเป้าหมายที่ซับซ้อนในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงและไม่สามารถควบคุมได้ และดำเนินการตามเป้าหมายเหล่านั้นโดยการจัดการทรัพยากรของตนเองอย่างอิสระ (Acharya et al., 2025)

ในปัจจุบันการพัฒนา AI จนถึงระดับทำงานได้แบบเป็นตัวแทนของมนุษย์มีเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ตัวอย่างเช่น ยานยนต์ไร้คนขับที่นำทางจราจร AI จัดการห่วงโซ่อุปทาน หุ่นยนต์ร่วมปฏิบัติงาน (โคบอท) ในสถานประกอบการอุตสาหกรรม ตัวแทน AI สำหรับแพลตฟอร์ม

การเรียนรู้ส่วนบุคคล ระบบกำหนดราคาแบบไดนามิกในอีคอมเมิร์ซ แม้กระทั้ง Chatbot จัดการกับการสอบถามที่กำหนดไว้ล่วงหน้าและระบบการแนะนำ เป็นต้น (Chudleigh, 2024)

พัฒนาการของปัญญาประดิษฐ์

ภาสกร ใหลสกุล (2566) กล่าวว่า ต้นกำเนิดของปัญญาประดิษฐ์หรือ AI ถูกพัฒนาครั้งแรกตั้งแต่ปีค.ศ. 1956 โดย John McCarty นักวิทยาศาสตร์คอมพิวเตอร์ชาวอเมริกันผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นบิดาแห่งปัญญาประดิษฐ์ ซึ่งเขาได้ต่อยอดจากแนวคิดของ Turing นักวิทยาศาสตร์คอมพิวเตอร์ชาวอังกฤษ ยุคทศวรรษที่ 50 (1950s) โดย Turing ได้ให้คำจำกัดความของ Turing ไว้ว่า เป็นเครื่องมือมหัศจรรย์ที่สามารถทำอะไรได้ทุกอย่าง ถ้าเพียงแต่เราจะใส่วิธีทำลงไป ซึ่งกลายเป็นต้นแบบแรกเริ่มของคอมพิวเตอร์ในปัจจุบันนั่นเอง เทคโนโลยี AI ในช่วงแรกจะใช้หลักการ ML หรือ Machine Learning คือให้คอมพิวเตอร์เขียนโปรแกรมเองจากการเรียนรู้ด้วยตัวเองโดยไม่ต้องให้คนไปยุ่ง เพียงแต่มีข้อมูลป้อนให้มันเรียนรู้เยอะ ๆ เท่านั้น เทคโนโลยีที่เหนือจาก ML ไปอีกระดับก็คือ DL หรือ Deep Learning (แต่ยังถือว่าเป็น ML แต่เป็น ML ขั้นสูง) ที่นำเอา Neural Network ที่จำลองการทำงานของสมองมนุษย์ (คำว่า Neural Network ก็คือ เครือข่ายเซลล์ประสาทสมองนั่นเอง) มาใช้พัฒนาความฉลาดของ AI โดยการเทรน (train) หรือให้โปรแกรมเรียนรู้จากข้อมูลที่มีอยู่มากมายมหาศาลในอินเตอร์เน็ต

ในช่วงหลังจากมี Machine Learning และ Deep Learning ที่มากพอ AI ในยุคต่อมาเป็นระดับแค่ Traditional AI เช่น การใช้ AI ทำงานที่แก้ปัญหาง่าย ๆ โดยการเพิ่มความเร็วและประสิทธิภาพของการทำงานกับข้อมูลเยอะ ๆ แต่ปัจจุบันเป็น Generative AI ซึ่งก็คือเครื่องมือ AI ที่ช่วยสร้างผลลัพธ์ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ข้อความ (Text) เสียง (Audio) วิดีโอ (VDO) จากคำสั่งของมนุษย์ที่บอกให้ช่วยสร้างหรือให้ช่วยหาคำตอบให้ โดยผลลัพธ์ของมันมีความเก่งกาจและรวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็นการให้คำปรึกษา การสรุป การเขียนกลอน การเขียนบทความ การแต่งเพลง การสร้างภาพวาดในจินตนาการหรือภาพเหมือนจริง แม้กระทั่งการเขียนโค้ดโปรแกรม การสร้างเกม และภาพยนต์ขนาดสั้นออกมาในเวลาอันสั้น

ChatGPT คือ เครื่องมือแชตบอทอัจฉริยะที่ใช้เทคโนโลยี Generative AI ถูกพัฒนาโดย OpenAI ซึ่งเป็นห้องปฏิบัติการวิจัยปัญญาประดิษฐ์ โดยมีผู้ลงทุนรายใหญ่ ก็คือบริษัทไมโครซอฟต์ ได้เอา ChatGPT มาเป็นยุทธศาสตร์หลักในการเป็นผู้นำด้าน AI โดยเอาไปปลั๊กอินกับ Bing Search Engine เรียกว่า Bing AI และ Bing Chat รวมทั้งเอา ChatGPT มาเชื่อมกับซอฟต์แวร์ชุด Microsoft Office เป็น Microsoft365 Copilot

ซึ่งเป็นการกระตุ้นและสร้างแรงดึงดูดให้ Google ได้ออก Google Bard และ Gemini มาแข่งขัน แต่ก็ยังไม่ค่อยเด่นเท่ากับ ChatGPT ส่วนเจ้าของเทคโนโลยีรายใหญ่จากค่ายจีนต่างก็เร่งออกแพลตฟอร์ม Generative AI ของตัวเองมาร่วมให้บริการและแข่งขัน โดยล่าสุด คือ DeepSeek ซึ่งเป็นแพลตฟอร์ม AI ที่ได้รับความสนใจอย่างมากในช่วงที่ผ่านมา โดยเฉพาะในด้านการพัฒนาโมเดลประสิทธิภาพสูง เช่น DeepSeek-R1 และ DeepSeek-V3 ซึ่งถูกออกแบบมาเพื่อรองรับการใช้งานที่หลากหลาย เช่น การเขียนโค้ด การสร้างเนื้อหา การอ่านไฟล์ และการสนทนาในบริบทที่ยาวขึ้น อีกทั้งยังมีคุณสมบัติเด่น คือ เป็น Opensource ที่ต้นทุนในการพัฒนาต่ำแต่ประสิทธิภาพสูงเมื่อเทียบกับแพลตฟอร์มอื่นในระดับเดียวกัน

Agentic AI

Agentic AI หมายถึง ระบบปัญญาประดิษฐ์ที่สามารถดำเนินการและตัดสินใจได้เอง ระบบเหล่านี้มักเรียกว่าตัวแทน AI ซึ่งสามารถบรรลุเป้าหมายได้โดยอิสระโดยไม่ต้องมีการแทรกแซงจากมนุษย์โดยตรง โดยจะใช้เทคนิคขั้นสูง เช่น การเรียนรู้แบบประมวลผลเชิงวิวัฒนาการ เพื่อนำทางในสภาพแวดล้อมที่คลุมเครือและแปลกใหม่ ระบบ AI แบบเอเจนต์ ได้รับการออกแบบมาเพื่อตัดสินใจ จัดการสถานการณ์ที่ซับซ้อน และในบางกรณีจะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมโดยอัตโนมัติ ซึ่งจะทำงานโดยไม่มีการควบคุมดูแลจากมนุษย์ แต่จะใช้ขั้นตอนและวิธีการประมวลผลข้อมูลจากองค์ประกอบแวดล้อมเพื่อปรับพฤติกรรมให้เหมาะสมแทน (Craig, 2024)

Agentic AI คืออะไร

NIPA Cloud (2025) กล่าวว่า Agentic AI คือ AI อัจฉริยะ ที่สามารถทำงานได้อย่างอิสระและมีการตัดสินใจเป็นของตัว มีลักษณะคล้ายความเป็นตัวแทนของตนเอง (Agency) ซึ่งความสามารถของ AI เหล่านี้สามารถตัดสินใจ วางแผน ดำเนินการและสามารถปรับตัวตามสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ตามเป้าหมายของตนเองโดยอัตโนมัติ โดยอาศัยข้อมูลที่มีอยู่และการเรียนรู้จากประสบการณ์

SCBX (2024) กล่าวว่า Agentic AI คือระบบปัญญาประดิษฐ์ที่ประกอบด้วย AI หลายตัว ซึ่งสามารถทำงานร่วมกันและดำเนินการได้แบบอัตโนมัติ โดยไม่ต้องพึ่งพาการควบคุมจากมนุษย์อย่างใกล้ชิด ระบบนี้สามารถตัดสินใจและดำเนินการตามเป้าหมายที่ตั้งไว้โดยใช้ข้อมูลและทรัพยากรที่มีอยู่ นอกจากนี้ยังสามารถปรับตัวและพัฒนาตนเองตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและความแม่นยำในการทำงานอย่างมีนัยสำคัญ

ระบบ AI แบบเอเจนต์จะรวบรวมข้อมูลจำนวนมหาศาลจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ และแอปพลิเคชันของบุคคลที่สามเพื่อวิเคราะห์ความท้าทาย พัฒนากลยุทธ์และดำเนินการงานต่าง ๆ อย่างเป็นอิสระ ธุรกิจต่าง ๆ กำลังนำ AI แบบเอเจนต์มาใช้เพื่อปรับปรุงการบริการลูกค้า เพิ่มประสิทธิภาพการพัฒนาซอฟต์แวร์ และแม้แต่อำนวยความสะดวกในการโต้ตอบกับผู้ป่วย (Pounds, 2024)

9Expert Training (2024) กล่าวว่า Agentic AI คือ ผู้ช่วย AI อัจฉริยะ ที่สามารถดำเนินการและตัดสินใจด้วยตนเอง โดยมีลักษณะคล้ายตัวแทน (Agent) ที่เข้าใจเป้าหมาย รวมถึงมีความสามารถในการปรับตัวตามสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ สามารถที่จะทำงาน คิด ตัดสินใจได้ด้วยตัวเอง เป็น AI ที่มีบทบาทให้เป็นตัวกระทำ (Agent) หรือผู้ช่วยอัจฉริยะที่สามารถเรียนรู้ ตัดสินใจ และดำเนินการตามเป้าหมายโดยอัตโนมัติ จุดเด่น คือ การลดภาระงานซ้ำซ้อนและตัดสินใจได้เร็ว โดยใช้เทคโนโลยีอย่าง Deep Reinforcement Learning RPA และ Large Language Models เข้ามาช่วย แม้จะมีความท้าทายด้านการควบคุม ความปลอดภัยและจริยธรรม แต่ในอนาคตเราจะเห็น Agentic AI มีบทบาทเป็นทีมงานดิจิทัล หรือผู้ร่วมงานเสมือนในองค์กรต่าง ๆ ได้อย่างแพร่หลาย ทั้งในด้านการเงิน โลจิสติกส์ การผลิต หรือแม้แต่ในการดูแลลูกค้าและงานบริการ ซึ่งหากได้รับการออกแบบและบริหารจัดการอย่างเหมาะสม จะเป็นเทคโนโลยีที่เปลี่ยนโฉมการทำงานและยกระดับศักยภาพขององค์กรทั่วโลกได้อย่างแท้จริง

Techsauce Team (2024) กล่าวว่า Agentic AI คือระบบปัญญาประดิษฐ์ที่ไม่เพียงแค่รับข้อมูลจากสิ่งแวดล้อม แต่ยังสามารถใช้ข้อมูลเหล่านั้นในการตัดสินใจและทำให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้ โดยระบบนี้จะใช้เทคโนโลยีอย่าง Machine Learning (ML) และ Natural Language Processing (NLP) เพื่อให้สามารถทำงานได้ด้วยตัวเอง และเรียนรู้จากคำสั่งหรือเป้าหมายที่ได้รับ

ปัญญาประดิษฐ์แบบเอเจนต์ หมายถึงระบบปัญญาประดิษฐ์ที่มีพฤติกรรมที่มุ่งเป้าหมายและสามารถดำเนินการโดยอัตโนมัติเพื่อบรรลุเป้าหมายดังกล่าว กล่าวอีกนัยหนึ่งคือโซลูชันปัญญาประดิษฐ์แบบตัวแทนที่ได้รับการออกแบบมาให้ริเริ่มกำหนดและติดตามเป้าหมาย ในขณะที่เรียนรู้และปรับตัวอย่างต่อเนื่องตามข้อมูลใหม่ (Brennen, 2024)

Agentic AI ทำงานอย่างไร

ธนชาติ นุ่มนนท์ (2025) กล่าวว่า Agentic AI มีการทำงาน 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่หนึ่งการรับรู้ (Perceive) เป็นกระบวนการรวบรวมและประมวลผลข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเซนเซอร์ ฐานข้อมูลขององค์กร หรือข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ

ในอินเทอร์เน็ตในขั้นตอนนี้เอไอจะคัดกรองและจัดระเบียบข้อมูลที่สำคัญ รวมถึงระบุองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานที่ต้องทำ

ขั้นตอนที่สอง การวิเคราะห์และให้เหตุผล (Reason) เป็นส่วนที่ใช้โมเดล LLM (Large Language Model หรือโมเดลภาษาขนาดใหญ่) ในการวิเคราะห์และประมวลผล โดยทำหน้าที่เข้าใจงาน สร้างแนวทางแก้ปัญหา

ขั้นตอนที่สาม การทำงาน (Act) คือการลงมือทำตามแผนที่วางไว้ โดยเชื่อมต่อกับเครื่องมือและซอฟต์แวร์ต่าง ๆ ผ่าน API (Application Programing Interface หรือการเชื่อมต่อโปรแกรมประยุกต์) ในขั้นตอนนี้จะมีการสร้างกรอบการทำงานที่ชัดเจน เพื่อให้แน่ใจว่าเอไอจะทำงานได้อย่างถูกต้องและปลอดภัย เช่น ในระบบบริการลูกค้า อาจกำหนดวงเงินสูงสุดที่เอไอสามารถอนุมัติได้เอง หากเกินกว่านั้นจะต้องส่งให้มนุษย์เป็นผู้พิจารณา

ขั้นตอนที่สี่ การเรียนรู้ (Learn) เป็นส่วนที่ทำให้ Agentic AI แตกต่างจากเอไอทั่วไป เพราะมีความสามารถในการพัฒนาตัวเองอย่างต่อเนื่อง โดยนำข้อมูลจากการทำงานและการตอบสนองต่าง ๆ มาวิเคราะห์และปรับปรุงโมเดล ทำให้ระบบมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ตามประสบการณ์การทำงาน

หากจะเปรียบเทียบให้เห็นภาพง่าย ๆ การพัฒนาเอไอในช่วงที่ผ่านมาเหมือนกับการสร้างเด็กที่เก่งแต่ทำตามคำสั่ง อย่าง Chat GPT เปรียบเสมือนเด็กที่เก่งในการตอบคำถาม เขียนเรียงความ หรือแต่งกลอน แต่ทำได้เพียงสิ่งที่เราสั่งให้ทำเท่านั้น แต่ Agentic AI จะทำงานได้เองโดยไม่ต้องรอให้เราสั่งงานทุกขั้นตอน เช่น หากเราซื้อของออนไลน์ Generative AI อาจช่วยเราเขียนข้อความสอบถามร้านค้า หรือเปรียบเทียบข้อมูลสินค้าให้ แต่ Agentic AI สามารถทำได้มากกว่านั้น มันจะทำงานแทนเราตั้งแต่ค้นหาสินค้า เปรียบเทียบราคา ตรวจสอบความน่าเชื่อถือของร้านค้า จัดการการชำระเงิน ติดตามการจัดส่ง โดยที่เราไม่ต้องคอยสั่งการทีละขั้นตอน หรือในวงการแพทย์ ในขณะที่ Generative AI อาจช่วยสรุปข้อมูลจากเวชระเบียนหรือแปลผลการตรวจเบื้องต้น แต่ Agentic AI สามารถวิเคราะห์ประวัติผู้ป่วย เสนอแนะการวินิจฉัย วางแผนการรักษา และติดตามผลการรักษาได้อย่างต่อเนื่อง โดยปรับเปลี่ยนแผนการรักษาตามอาการที่เปลี่ยนแปลงไปของผู้ป่วยแต่ละราย

จุดเด่นของ Agentic AI

NIPA Cloud (2025) ได้ยกตัวอย่างจุดเด่นของ Agentic AI ไว้ดังนี้

1. ความเป็นอิสระ (Autonomy) AI สามารถทำงานได้โดยไม่ต้องมีการควบคุมโดยมนุษย์ตลอดเวลา และตัดสินใจเองได้เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย

2. เรียนรู้และปรับตัว (Learning and Adaptation) สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไปและนำมาปรับปรุงเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีขึ้น โดยใช้ Machine Learning และ Reinforcement Learning

3. การคิดวิเคราะห์และวางแผน (Reasoning and Planning) สามารถใช้ตรรกะเพื่อวิเคราะห์สถานการณ์และวางแผนล่วงหน้า เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปได้อย่างมีประสิทธิภาพและแม่นยำ

4. การตอบโต้กับสิ่งแวดล้อม (Interactivity) ใช้ API หรือ input ภายนอกเพื่อเชื่อมต่อกับซอฟต์แวร์ เครื่องมือ IoT หรือแพลตฟอร์มอื่น ๆ เพื่อดำเนินการตามที่วางแผนไว้

ความสามารถเด่นของ Agentic AI

AI Agent มีความสามารถเฉพาะตัวที่โดดเด่นกว่า AI ทั่วไปในหลายด้าน ซึ่งช่วยให้สามารถดำเนินการได้หลากหลายและตอบโจทย์ความซับซ้อนของงานต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนี้ (Techsauce Team, 2024)

1. ทักษะการรับรู้ (Perception Skills) AI Agent สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลจากหลายแหล่ง เช่น เซนเซอร์ ข้อมูลป้อนเข้าเอกสาร หรือฐานข้อมูล โดยสามารถประมวลผลข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ได้อย่างแม่นยำและรวดเร็ว

2. ทักษะการใช้ตรรกะ (Reasoning Skills) AI Agent ใช้ตรรกะเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลและนำไปสู่ข้อสรุปหรือการตัดสินใจอย่างเป็นลำดับขั้นตอน รองรับการประเมินปัญหาที่ซับซ้อนได้

3. การเรียนรู้และปรับตัว (Learning and Adaptation) ด้วยเทคโนโลยี Large Language Model (LLM) AI Agent สามารถเรียนรู้จากผลลัพธ์ที่ผ่านมาและปรับปรุงพฤติกรรมของตัวเอง เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงานได้อย่างต่อเนื่อง

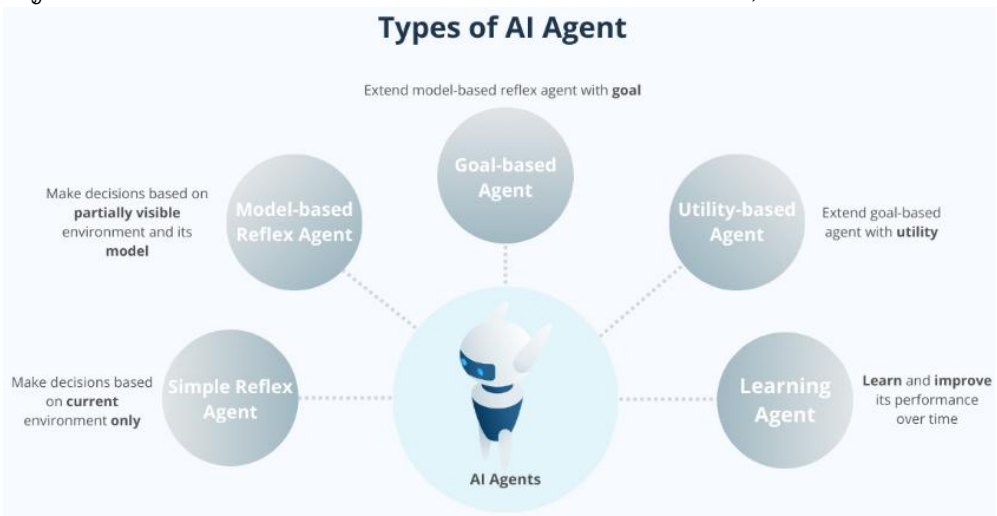
4. ความสามารถในการตัดสินใจ (Decision-Making) AI Agent ใช้ข้อมูลสะสมและการวิเคราะห์สถานการณ์แบบเรียลไทม์ เพื่อกำหนดแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของงาน

5. การทำงานโดยยึดเป้าหมาย (Goal Orientation) AI Agent ถูกออกแบบมาให้มีเป้าหมายที่ชัดเจน ซึ่งอาจเป็นเป้าหมายง่าย ๆ เช่น การจัดเรียงข้อมูล หรืองานที่ซับซ้อน เช่น การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจที่สำคัญ

6. การทำงานอัตโนมัติ (Autonomy) AI Agent สามารถทำงานโดยไม่ต้องอาศัยการกำกับดูแลจากมนุษย์ตลอดเวลา โดยใช้เทคโนโลยี Robotic Process Automation (RPA) เพื่อกำหนดกฎเกณฑ์และข้อจำกัดในงานได้อย่างอิสระ

ประเภทของ AI Agent แบบ Agentic Model

AI Agent มีการพัฒนาเป็นหลายประเภท เพื่อตอบสนองต่อความต้องการและปัญหาที่แตกต่างกันโดยแสดงดังภาพที่ 1 ได้แก่ (Techsauce Team, 2024)

ภาพที่ 1 ประเภทของ AI Agent แบบ Agentic Model

1. Simple Reflex Agent (AI แบบตอบสนองเรียบง่าย)
    1.1 ตอบสนองต่อข้อมูลสภาพแวดล้อม ณ ขณะนั้น โดยไม่พิจารณาประวัติข้อมูล
    1.2 ไม่มีการวางแผนหรือวิเคราะห์ผลกระทบระยะยาว
    1.3 เหมาะสำหรับงานที่ไม่ซับซ้อนและไม่มีความต้องการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง
2. Model-Based Reflex Agent (AI ที่ตอบสนองอิงตามแบบจำลอง)
    2.1 ใช้แบบจำลองภายในเป็นฐานข้อมูลสำหรับตัดสินใจ
    2.2 ติดตามเหตุการณ์ในสภาพแวดล้อมที่ข้อมูลไม่สมบูรณ์
    2.3 มีขีดจำกัดตามขนาดของแบบจำลองที่ใช้
3. Goal-Based Agent (AI ที่อิงตามเป้าหมาย)
    3.1 เพิ่มเป้าหมายที่ชัดเจนเพื่อช่วยให้ AI ตัดสินใจเลือกวิธีการที่ดีที่สุด
    3.2 ใช้กระบวนการวางแผนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายเฉพาะ
4. Utility-Based Agent (AI ที่อิงตามอรรถประโยชน์)
    4.1 ใช้อรรถประโยชน์ในการวัดระดับความสำเร็จของเป้าหมาย
    4.2 วิเคราะห์ผลลัพธ์ที่แตกต่างเพื่อเลือกแนวทางที่ให้ผลลัพธ์ดีที่สุด

5. Learning Agent (AI ที่สามารถเรียนรู้ได้)

5.1 ปรับปรุงความสามารถและประสิทธิภาพตามประสบการณ์ใหม่ ๆ

5.2 รับข้อเสนอแนะจากผลลัพธ์หรือการปฏิสัมพันธ์กับผู้ใช้อย่างต่อเนื่อง

ตัวอย่างการประยุกต์ใช้ Agentic AI ในปัจจุบัน

Agentic AI กำลังถูกนำไปใช้ในหลายอุตสาหกรรมเพื่อทำให้ระบบอัตโนมัติฉลาดขึ้นและมีความสามารถในการดำเนินงานด้วยตัวเอง มีดังนี้ (NIPA Cloud, 2025)

1. AI ในการซื้อขายตลาดหลักทรัพย์ สามารถใช้ Reinforcement Learning ในการวิเคราะห์ตลาด ตัดสินใจซื้อขายและปรับกลยุทธ์อัตโนมัติ โดยจากข้อมูลเรียลไทม์

2. AI ผู้ช่วยสำหรับงานธุรกิจ ใช้ AI ในการวิเคราะห์ข้อมูลของลูกค้า สร้างและสรุปรายงานธุรกิจ รวมถึงระบบการส่งอีเมลอัตโนมัติ

3. AI ตัวแทนขาย การใช้ Chatbot สำหรับตอบลูกค้าแบบอัตโนมัติรวมถึงนำข้อมูลไปใช้เพื่อให้เกิดประสบการณ์ที่ดีขึ้นในการโต้ตอบและวิเคราะห์ข้อมูลพฤติกรรมของลูกค้าเพื่อเพิ่มโอกาสปิดการขาย

4. AI อุตสาหกรรมหุ่นยนต์และ IoT ใช้ AI วิเคราะห์ข้อมูลจากเซ็นเซอร์เพื่อตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมและเรียนรู้จากพฤติกรรมเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพสำหรับควบคุมหุ่นยนต์อัตโนมัติ

นอกจานี้ ความอัจฉริยะของ Agentic AI ยังก้าวล้ำในด้านการศึกษา วิจัยและพัฒนา โดยความสามารถทางการ CODING หรือการสร้างโปรแกรมต่าง ๆ โดยการรวบรวมฐานข้อมูลและนำมาคิดและสร้างเงื่อนไขตามโจทย์ที่ผู้สร้างต้องการได้อย่างชาญฉลาดและรวดเร็วมาก ในภาคส่วนความบันเทิง Agent AI เป็นตัวละครในเกมส์ต่าง ๆ ที่สามารถตอบสนองกับมนุษย์ผู้เล่นได้อย่างใกล้เคียงมาก ตัวอย่างเช่น นักวิจัยได้สร้างเมืองเสมือนจริงขนาดเล็กที่มี AI อาศัยอยู่ โดยสร้างฉากแซนด์บ็อกซ์ที่คล้ายกับ The Sims โดยมีเอเจนต์ 25 คนที่เรียกว่า หมู่บ้าน Stanford AI ในหมู่บ้านนี้ ผู้ใช้สามารถสังเกตและโต้ตอบกับเอเจนต์ในขณะที่พวกเขาแบ่งปันข่าวสาร สร้างความสัมพันธ์ และจัดกิจกรรมกลุ่ม ส่วนในด้านการศึกษา ตัวแทน AI ในฐานะนักเขียน Agentic AI สามารถสร้าง แก้ไข และเผยแพร่เนื้อหาได้โดยอัตโนมัติ ซึ่งสามารถช่วยนักเขียนในการสร้างเนื้อหาได้อย่างอิสระและปรับแต่งรูปแบบการเขียนให้เหมาะกับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ การสร้างเนื้อหาการเขียนบทความอัตโนมัติ โพสต์บล็อกและเรื่องราวข่าวตามหัวข้อหรือคำสำคัญที่กำหนด โดยผลิตเนื้อหาได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ตัวอย่างในชีวิตจริง Paragraph AI สามารถเขียนรายงานวิศวกรรมทางเทคนิคโดยระบุระยะเวลา งบประมาณ ทรัพยากร และบุคลากรที่จำเป็น นอกจากนี้ยังสามารถสร้างข้อเสนอแนะตามความท้าทายที่เผชิญระหว่างโครงการ

ได้อีกด้วยการเขียนเชิงสร้างสรรค์ เขียนนวนิยาย เรื่องสั้น และบทกวี โดยเสนอแนะโครงเรื่อง แนวคิดในการพัฒนาตัวละคร และการปรับปรุงรูปแบบ เป็นต้น (Dilmegani, 2025)

ความสำคัญของ Agentic AI ในยุคปัจจุบัน

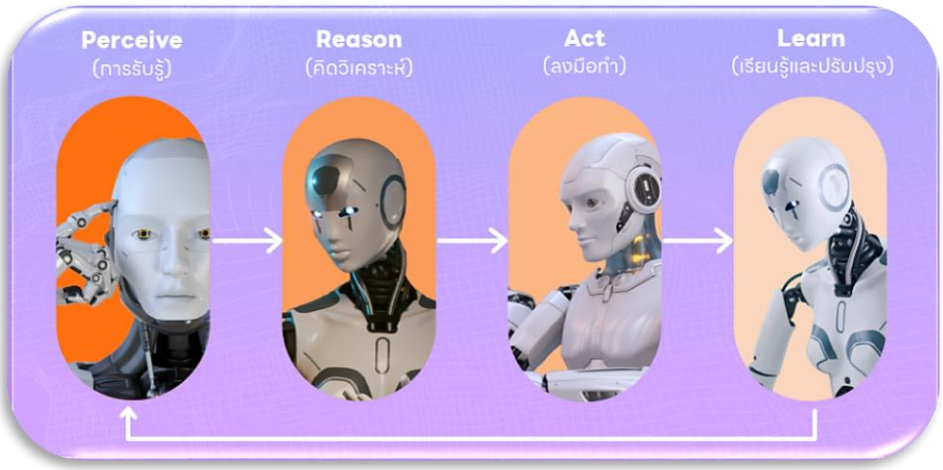
1. เพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน ใช้ Agentic AI ในการทำงานที่ซับซ้อนเช่น วางแผนโปรเจกต์, วิเคราะห์ข้อมูล, ควบคุมซอฟต์แวร์ และยังช่วยลดเวลาที่มนุษย์ต้องจัดการแบบ Routine ได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วย

2. การตัดสินใจที่รวดเร็วและแม่นยำขึ้น ใช้ Machine Learning & Reinforcement Learning เพื่อปรับปรุงการตัดสินใจให้ดีขึ้น อีกทั้งยังสามารถพัฒนาและเปลี่ยนแปลงกลยุทธ์ได้เองตามสถานการณ์

3. รองรับธุรกิจที่ต้องการขยายขนาด ช่วยให้ธุรกิจขยายตัวโดยไม่ต้องเพิ่มพนักงาน เนื่องจาก Agentic AI สามารถดูแลลูกค้าได้จำนวนมากและสามารถปรับการทำงานให้เข้ากับหลายภาษาพร้อมบริการ 24 ชั่วโมง

ธนชาติ นุ่มนนท์ (2025) กล่าวว่า ในแง่ของประโยชน์ Agentic AI มีศักยภาพที่จะสร้างการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญให้กับองค์กร โดยเฉพาะในด้านประสิทธิภาพการทำงาน ด้วยความสามารถในการทำงานซ้ำ ๆ อย่างอัตโนมัติ และจัดการกับงานที่ซับซ้อนได้อย่างรวดเร็ว ทำให้พนักงานมีเวลามากขึ้นสำหรับงานเชิงกลยุทธ์และงานสร้างสรรค์ นอกจากนี้ความสามารถในการวิเคราะห์ข้อมูลจำนวนมหาศาล ยังช่วยให้องค์กรสามารถตัดสินใจได้อย่างแม่นยำและรวดเร็วขึ้น อีกประโยชน์ที่สำคัญคือการปรับแต่งบริการให้เหมาะกับความต้องการของลูกค้าแต่ละราย Agentic AI สามารถคาดการณ์ความต้องการและให้คำแนะนำที่เฉพาะเจาะจง ส่งผลให้ลูกค้าเกิดความพึงพอใจและความภักดีต่อแบรนด์มากขึ้น ที่สำคัญเทคโนโลยีนี้ยังช่วยกระตุ้นนวัตกรรมในองค์กร ด้วยการช่วยค้นหาโอกาสใหม่ ๆ ทางธุรกิจและปรับตัวให้เข้ากับสภาพตลาดที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

จากบทความที่ได้ศึกษานี้ ทำให้ได้รับองค์ความรู้ คือ Agentic AI เป็นผู้ช่วยอัจฉริยะที่สามารถรับรู้ วิเคราะห์และตัดสินใจ ดำเนินการและเรียนรู้ด้วยตัวเอง

ภาพที่ 2 หลักการทำงานของ Agentic AI
ที่มา: 9Expert Training (2024)

จากภาพที่ 2 อธิบายขั้นตอนหลักในการทำงาน ซึ่งคล้ายกับวิธีที่มนุษย์ประมวลผลและตอบสนองต่อสถานการณ์ต่าง ๆ คือ

1. รับรู้ (Perceive) โดยจะเริ่มต้นด้วยการเก็บข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ เช่น เซ็นเซอร์ (กล้อง ไมโครโฟน) ฐานข้อมูล อินเทอร์เฟซดิจิทัล (ข้อมูลจากเว็บไซต์หรือแอป)

2. คิดวิเคราะห์ (Reason) ส่วนนี้เป็นการใช้ความสามารถของโมเดลภาษาขนาดใหญ่ (Large Language Model) เช่น ChatGPT ในการเข้าใจว่าต้องทำอะไร คิดวิธีแก้ปัญหา ประสานงานกับโมเดลเฉพาะทาง เช่น โมเดลสำหรับสร้างเนื้อหา การประมวลผลภาพหรือระบบแนะนำข้อมูล

3. ลงมือทำ (Act) AI สามารถเชื่อมต่อกับเครื่องมือหรือซอฟต์แวร์ต่าง ๆ ผ่าน API (Application Programming Interface) เพื่อดำเนินการตามแผนที่วางไว้ เช่น การส่งอีเมล การประมวลผลคำสั่งซื้อ การอัพเดตข้อมูลในระบบ

4. เรียนรู้และปรับปรุง (Learn) AI พัฒนาและปรับปรุงตัวเองผ่าน วงจรฟีดแบ็ก (Feedback Loop) หรือ Data Flywheel โดยใช้ข้อมูลที่ได้จากการทำงานหรือการโต้ตอบปรับปรุงโมเดลเพื่อให้แม่นยำและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

สรุป

ปัญญาประดิษฐ์แบบตัวแทนอัจฉริยะ หรือ Agentic AI หมายถึงการพัฒนาระบบปัญญาประดิษฐ์ที่สามารถตัดสินใจและดำเนินการได้ด้วยตัวเองโดยอัตโนมัติ ซึ่งจะทำงาน

โดยไม่มีการควบคุมดูแลจากมนุษย์ แต่จะใช้ขั้นตอนวิเคราะห์ข้อมูลและวิธีการประมวลผลข้อมูลจากองค์ประกอบแวดล้อมและลงมือทำ จนเกิดการเรียนรู้ วางแผนและปรับพฤติกรรมให้เหมาะสมแทน ประโยชน์ของ Agentic AI นั้นมีหลากหลาย เช่น การเพิ่มประสิทธิภาพและลดระยะเวลาในกระบวนการทำงานที่ซับซ้อน การจัดการวินิจฉัยโรคระบบอัตโนมัติที่ช่วยลดความต้องการแรงงานในบางตำแหน่งงาน การตัดสินใจที่แม่นยำโดยใช้ข้อมูลจำนวนมากในการวิเคราะห์ สามารถทำให้ตัดสินใจได้ดีกว่ามนุษย์ในบางกรณี นวัตกรรมใหม่ ๆ ส่งเสริมการพัฒนาบริการและผลิตภัณฑ์ที่ปรับเปลี่ยนได้ตามความต้องการของผู้ใช้ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีข้อดี เช่น ความสามารถในการปรับตัวเรียนรู้และปรับตัวจากข้อมูลใหม่ ๆ ได้อย่างต่อเนื่อง รองรับงานที่ซับซ้อน สามารถทำงานที่มนุษย์ไม่สามารถทำได้หรือทำได้ยาก

แนวโน้มในอนาคตของ Agentic AI มีศักยภาพที่จะเปลี่ยนแปลงโลกในทุกมิติไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ การแพทย์ การศึกษา วิจัย หรือการพัฒนาสังคม อย่างไรก็ตาม ความซับซ้อนของระบบ Agentic AI ทำให้เกิดความท้าทายในการควบคุมและตรวจสอบการทำงาน การตระหนักถึงทั้งประโยชน์และความท้าทายเหล่านี้ จึงเป็นสิ่งสำคัญสำหรับองค์กร ซึ่งจำเป็นต้องมีการพิจารณากำหนดกฎระเบียบที่ชัดเจน เพื่อป้องกันการใช้งานที่ไม่เหมาะสมและลดผลกระทบด้านลบ ทั้งนี้ ความร่วมมือระหว่างนักวิจัย รัฐบาล และภาคเอกชนจะเป็นกุญแจสำคัญในการพัฒนา Agentic AI อย่างยั่งยืน ตลอดจนการพัฒนาให้มีคุณธรรมจริยธรรมใกล้เคียงกับมนุษย์มากขึ้น อย่างไรก็ตาม เราไม่อาจมองข้ามความท้าทายที่มาพร้อมกับ Agentic AI ประการแรกคือความเสี่ยงด้านอคติในการตัดสินใจ เนื่องจากเอไออาจได้รับอิทธิพลจากข้อมูลที่ใช้ในการฝึกฝน ซึ่งอาจนำไปสู่การเลือกปฏิบัติโดยเฉพาะในงานที่ละเอียดอ่อน เช่น การคัดเลือกพนักงานหรือการพิจารณาสินเชื่อ ความท้าทายที่สำคัญอีกประการคือ การพึ่งพาระบบอัตโนมัติมากเกินไป หากระบบเกิดข้อผิดพลาดหรือล่มลง อาจส่งผลกระทบร้ายแรงต่อการดำเนินงาน นอกจากนี้ การที่ Agentic AI ต้องจัดการกับข้อมูลที่ละเอียดอ่อน ยังเพิ่มความเสี่ยงด้านความปลอดภัยของข้อมูลและการโจมตีทางไซเบอร์ การตระหนักถึงทั้งประโยชน์และความท้าทายเหล่านี้จึงเป็นสิ่งสำคัญสำหรับองค์กรที่กำลังพิจารณานำ Agentic AI มาใช้งาน เพื่อให้สามารถวางแผนและเตรียมการรองรับได้อย่างเหมาะสม ทั้งในด้านการพัฒนาบุคลากร การรักษาความปลอดภัย และการสร้างกรอบการกำกับดูแลที่มีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

ธนชาติ นุ่มนนท์. (2025). *Agentic AI: เมื่อปัญญาประดิษฐ์ ก้าวข้ามการเป็นแค่ผู้ช่วย*. สืบค้น 28 มีนาคม 2568, จาก https://shorturl.asia/KFHjf

ภาสกร ใหลสกุล. (2566). *สรุปย่อวิวัฒนาการของ AI การมาของ Generative AI และ Chat GPT ผลกระทบต่อมนุษยชาติ แล้วเราจะอยู่กันยังไง?*. สืบค้น 20 มีนาคม 2568, จาก https://tednet.wordpress.com/2023/04/07/

9Expert Training. (2024). *What is Agentic AI?*. Retrieved March 27, 2025, from https://shorturl.asia/eD9BS

Acharya, D. B. et al. (2025). Agentic AI: Autonomous Intelligence for Complex Goals A Comprehensive Survey. *IEEE Access*, 13(10.1109), 18912-18936.

Brennen, A. (2024). *What is Agentic AI: A Complete Guide to Agentic AI for Businesses*. Retrieved March 28, 2025, from https://shorturl.asia/JeUmA

Chudleigh, S. (2024). *What is Agentic AI?*. Retrieved March 1, 2025, from https://botpress.com/th/blog/agentic-ai

Craig, L. (2024). *What is agentic AI? Complete guide*. Retrieved March 28, 2025, from https://shorturl.asia/SMUTg

Dilmegani, C. (2025). *Agentic AI: 8 Use Cases and Real life Examples in 2025*. Retrieved March 1, 2025, from https://shorturl.asia/nWyz6

Glover, E. (2024). *What Is Artificial Intelligence (AI)?.* Retrieved March 26, 2025, from https://builtin.com/artificial-intelligence

NIPA Cloud. (2025). *What is Agentic AI? AI technology that can think and make decisions like humans.* Retrieved March 27, 2025, from https://nipa.cloud/th/blog/ what-is-agentic-ai

Pounds, E. (2024). *What Is Agentic AI?.* Retrieved March 26, 2025, from https://blogs.nvidia.com/blog/what-is-agentic-ai/

SCBX. (2024). *Foundation of Agentic AI Workflow: Use Cases and How SCBX Can Adopt This Technology*. Retrieved March 26, 2025, from https://shorturl.asia/bM0Et

Techsauce Team. (2024). *Meet Agentic AI, a new technology that makes AI more than just a command receiver*. Retrieved March 27, 2025, from https://shorturl.asia/RDjL9

การบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารราชการไทย*

INTEGRATION OF DIGITAL TECHNOLOGY IN THAI PUBLIC ADMINISTRATION

ณัชชาวีล์ วาณิชย์สุรางค์
Natchawee Wanitsurang
นักวิชาการอิสระ
Independent Scholar
Corresponding Author E-mail: khurkhamlangkhur@gmail.com

บทคัดย่อ

การบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารราชการไทย ซึ่งเป็นการพัฒนาจากระบบรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (e-Government) สู่รัฐบาลดิจิทัล (Digital Government) ที่มุ่งเน้นการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือในการบริหารงานภาครัฐและให้บริการสาธารณะ ผลการศึกษาพบว่า การบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารราชการไทยต้องอาศัยองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ 1. โครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลที่มั่นคงปลอดภัย 2. บุคลากรที่มี Digital Mindset 3. ความสามารถในการปรับตัวต่อเทคโนโลยีที่พลิกโฉม 4. ระบบนิเวศดิจิทัลที่เข้มแข็ง และ 5. การยกระดับทักษะดิจิทัลของบุคลากรภาครัฐ การพัฒนาบุคลากรต้องครอบคลุมทุกระดับตำแหน่ง โดยมีบทบาทหน้าที่ที่แตกต่างกัน ตัวอย่างการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในหน่วยงานรัฐที่สำคัญ ได้แก่ การพัฒนาเมืองอัจฉริยะ (Smart City) และบริการภาครัฐผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ ทั้งนี้ เพื่อให้การบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลประสบความสำเร็จ จำเป็นต้องมีการวางแผนที่ชัดเจน สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ และได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน

คำสำคัญ: การบูรณาการ; เทคโนโลยีดิจิทัล; การบริหารราชการ; รัฐบาลดิจิทัล

Abstract

The integration of digital technology in Thai public administration, which represents the evolution from e-Government to Digital Government focused on utilizing digital technology as a tool for public administration and services. The study was found that the integration of digital technology in Thai public administration required five key components: 1. secure digital

*Received April 3, 2025; Revised May 8, 2025; Accepted May 14, 2025

infrastructure, 2. personnel with digital mindset, 3. ability to adapt to disruptive technologies, 4. strong digital ecosystem, and 5. enhancement of digital skills among government personnel. Personnel development must cover all position levels with different roles and responsibilities. Notable examples of digital technology implementation in government agencies included Smart City development and online government service platforms. For successful digital technology integration, clear planning aligned with national strategies and cooperation from all sectors are essential.
Keywords: Integration; Digital Technology; Governance; Digital Government

บทนำ

การบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารราชการไทยเป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและความโปร่งใสในการให้บริการประชาชน ตามที่ พระราชบัญญัติการบริหารงานและการให้บริการภาครัฐผ่านระบบดิจิทัลว่าด้วยเรื่อง การบริหารงานและการให้บริการภาครัฐผ่านระบบดิจิทัล พ.ศ. 2562 (2562) ได้ประกาศใช้เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2562 เพื่อส่งเสริมให้หน่วยงานของรัฐนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานและบริการสาธารณะ นอกจากนี้ สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (2566) ได้จัดทำแผนพัฒนารัฐบาลดิจิทัลของประเทศไทย พ.ศ. 2566-2570 ยังได้กำหนดยุทธศาสตร์เพื่อยกระดับการเปลี่ยนผ่านดิจิทัลของภาครัฐ มุ่งเน้นการให้บริการที่ตอบสนองต่อประชาชน ลดความเหลื่อมล้ำ และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

อย่างไรก็ตาม การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในหน่วยงานภาครัฐไทยยังคงเผชิญกับความท้าทายหลายประการ ณัฐณิชา กลัมพสุต (2566) พบว่า บุคลากรของหน่วยงานภาครัฐไทยไม่คุ้นชินกับการปฏิบัติงานด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล ทำให้เกิดความผิดพลาดซ้ำซ้อน สร้างความวิตกกังวลและไม่มั่นใจในตนเอง ส่งผลให้พยายามหันกลับไปใช้แนวทางการปฏิบัติงานแบบเดิม ซึ่งไม่เป็นผลดีต่อนโยบายการพัฒนา ในทำนองเดียวกัน วรารัตน์ บุญเรืองจักร (2559) เน้นย้ำถึงความสำคัญของการบูรณาการเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการรัฐกิจ โดยชี้ให้เห็นว่า การเชื่อมโยงเทคโนโลยีสื่อสาร คอมพิวเตอร์และฐานข้อมูลเป็นเครื่องมือสำคัญในการเข้าถึงบริการของรัฐ และเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานของภาครัฐ เชษฐภัทร พรหมชนะ และคณะ (2567) กล่าวว่า การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในทุกด้าน (Digital Transformation) ก่อให้เกิดการเปลี่ยนผ่านจากยุคโลกาภิวัตน์สู่ยุคดิจิทัล ซึ่งเทคโนโลยีเปลี่ยนแปลงอย่างก้าวกระโดดรวมถึงการ

บริหารงานภาครัฐ (Public Administration) ด้วย เทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรมใหม่ ส่งผลให้สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกองค์กร ตลอดจนความต้องการของประชาชนผู้รับบริการเปลี่ยนแปลงไป

เพื่อให้การบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลในภาครัฐประสบความสำเร็จ จำเป็นต้องมีการพัฒนาบุคลากรในสามด้านหลัก ได้แก่ การสร้างกรอบความคิดเติบโตที่พร้อมเรียนรู้และยอมรับการบริหารงานด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลาย และการสนับสนุนจากผู้บริหารองค์กรในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล นอกจากนี้ การมีแผนงานบูรณาการรัฐบาลดิจิทัลที่ชัดเจนและสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติจะช่วยให้หน่วยงานภาครัฐสามารถปรับตัวและดำเนินการตามแนวทางที่กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน การบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลจะนำไปสู่การพัฒนาระบบราชการไทยที่ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนและสังคมในยุคดิจิทัล

การบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารราชการไทยมีกฎหมายและแผนพัฒนารองรับ แต่ยังเผชิญความท้าทายด้านการปรับตัวของบุคลากรที่ไม่คุ้นชินกับเทคโนโลยี การพัฒนาต้องมุ่งเน้นสามด้านหลัก คือ การสร้างกรอบความคิดเติบโต การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลาย และการสนับสนุนจากผู้บริหาร ต้องมีแผนบูรณาการรัฐบาลดิจิทัลที่ชัดเจนสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ ซึ่งความร่วมมือจากทุกภาคส่วนจะนำไปสู่ระบบราชการที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนในยุคดิจิทัล

แนวคิดและความสำคัญของเทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารภาครัฐ

ความหมายของ Digital Government จากมุมมองของนักวิชาการหลายท่าน ซึ่งได้ให้ความหมาย Digital Government หรือรัฐบาลดิจิทัลหมายถึงการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและระบบสารสนเทศในการบริหารภาครัฐ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการให้บริการแก่ประชาชน ธุรกิจ และองค์กรภาครัฐอื่น ๆ แนวคิดนี้ไม่เพียงแค่เกี่ยวข้องกับ E-Government ที่เน้นการให้บริการออนไลน์เท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงการเปลี่ยนแปลงกระบวนการทางการเมือง การบริหาร และนโยบายของรัฐบาลผ่านการใช้เทคโนโลยี สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (2561) รัฐบาลดิจิทัล (Digital Government) รัฐบาลดิจิทัล คือ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นส่วนสำคัญในการบูรณาการกลยุทธ์การบริหารงานภาครัฐ เพื่อสร้างความทันสมัยและก่อให้เกิดคุณค่าสาธารณะ การพัฒนารัฐบาลดิจิทัลที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องอาศัยระบบนิเวศของรัฐบาลดิจิทัล (Digital Government Ecosystem) ในการสร้างและเข้าถึงข้อมูล (Data) บริการ (Service) และเนื้อหาต่าง ๆ (Content) ผ่านการปฏิสัมพันธ์กับรัฐบาล

พระราชบัญญัติการบริหารงานและการให้บริการภาครัฐผ่านระบบดิจิทัลว่าด้วยเรื่อง การบริหารงานและการให้บริการภาครัฐผ่านระบบดิจิทัล พ.ศ. 2562 ให้ความหมายดิจิทัลว่า เทคโนโลยีที่ใช้วิธีการนำสัญลักษณ์ศูนย์และหนึ่ง หรือสัญลักษณ์อื่นมาแทนค่าสิ่งทั้งปวง เพื่อใช้สร้างหรือก่อให้เกิดระบบต่าง ๆ เพื่อให้มนุษย์ใช้ประโยชน์ รัฐบาลดิจิทัล หมายความว่า การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารงานภาครัฐและการบริการสาธารณะ โดยปรับปรุงการบริหารจัดการและบูรณาการข้อมูลภาครัฐและการทำงานให้มีความสอดคล้องและเชื่อมโยงเข้าด้วยกันอย่างมั่นคงปลอดภัยและมีธรรมาภิบาลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ (Dunleavy et al, 2006) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับรัฐบาลดิจิทัลว่าเป็นการเปลี่ยนผ่านจากรูปแบบการบริหารภาครัฐแบบดั้งเดิม (Traditional Bureaucracy) และแนวคิดของรัฐแนวใหม่ (New Public Management) ไปสู่ยุคที่มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อปรับปรุงโครงสร้างการให้บริการสาธารณะและเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงาน

Ditto (2023) ได้ให้ความหมายของรัฐบาลดิจิทัล หรือ Digital Government คือ การที่หน่วยงานภาครัฐนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาปรับใช้ภายในหน่วยงาน เพื่อเพิ่มศักยภาพการทำงานขององค์กรรัฐให้รวดเร็ว ก้าวทันตามเทคโนโลยีขององค์กรเอกชนได้อย่างเทียบเท่า รวมถึงยังมีระบบการเชื่อมโยงการเข้าถึงข้อมูลระหว่างหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน และประชาชน เพื่อเพิ่มความสะดวกรวดเร็วให้กับผู้ที่ต้องการติดต่อกับหน่วยงานภาครัฐง่ายยิ่งขึ้น

ประโยชน์ของรัฐบาลดิจิทัล การพัฒนาสู่รัฐบาลดิจิทัลก่อให้เกิดประโยชน์มากมาย ได้แก่ เพิ่มประสิทธิภาพและความรวดเร็วในการให้บริการประชาชน ลดต้นทุนและขั้นตอนในการดำเนินงานของภาครัฐ เพิ่มความโปร่งใสและตรวจสอบได้ของการทำงานภาครัฐ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนานโยบาย และสร้างฐานข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการวางแผนและพัฒนาประเทศ การพัฒนารัฐบาลดิจิทัลจึงเป็นก้าวสำคัญที่จะช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน และเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศในยุคดิจิทัล

นิค เจน (2567) ได้ระบุว่า Government Technology (GovTech) คือ การนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อปรับปรุงการให้บริการภาครัฐ เพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานของรัฐบาล และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการ GovTech ครอบคลุมเครื่องมือ แพลตฟอร์ม และโครงการดิจิทัลที่หลากหลาย ซึ่งออกแบบมาเพื่อปรับปรุงแนวทางปฏิบัติของภาครัฐให้ทันสมัย เพิ่มประสิทธิภาพ และแก้ไขปัญหาทางสังคม

ประเด็นสำคัญของ GovTech ประกอบด้วย การส่งมอบบริการดิจิทัล ปรับเปลี่ยนบริการภาครัฐให้อยู่ในรูปแบบดิจิทัล ผ่านพอร์ทัลออนไลน์และแอปพลิเคชัน ช่วยให้

ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูล ยื่นคำขอ ชำระภาษี และติดต่อหน่วยงานรัฐได้อย่างสะดวก การตัดสินใจโดยอิงจากข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจและพัฒนานโยบาย ช่วยให้รัฐบาลระบุแนวโน้ม ประเมินผลลัพธ์ และจัดสรรทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ โครงการข้อมูลเปิด การเผยแพร่ข้อมูลรัฐบาลต่อสาธารณะในรูปแบบที่นำไปใช้ต่อได้ ส่งเสริมความโปร่งใส และเปิดโอกาสให้ประชาชนและภาคธุรกิจนำข้อมูลไปพัฒนานวัตกรรม การเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล การปรับปรุงระบบเก่า นำคลาวด์คอมพิวติ้งและเทคโนโลยีใหม่ (AI บล็อคเชน IoT) มาใช้ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ และสร้างโซลูชั่นนวัตกรรม การมีส่วนร่วมของพลเมือง การจัดเตรียมเครื่องมือดิจิทัลเพื่อรับฟังความคิดเห็น สำรวจ และระดมสมองจากประชาชน เพิ่มความไว้วางใจและการตอบสนองความต้องการ ความปลอดภัยและความเป็นส่วนตัว การลงทุนในมาตรการรักษาความปลอดภัยทางไซเบอร์ การเข้ารหัส และการปกป้องข้อมูลส่วนบุคคล เพื่อคุ้มครองระบบและข้อมูลสำคัญของรัฐ ความร่วมมือและพันธมิตร การสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานรัฐ บริษัทเทคโนโลยี สถาบันการศึกษา และภาคเอกชน (PPP) เพื่อแบ่งปันความเชี่ยวชาญและทรัพยากรในการพัฒนานวัตกรรม GovTech มีบทบาทสำคัญในการปรับปรุงการทำงานของรัฐบาลให้ทันสมัย ยกระดับการให้บริการ และเสริมสร้างความไว้วางใจจากประชาชน ช่วยให้รัฐบาลรับมือกับความท้าทายที่ซับซ้อน ขับเคลื่อนเศรษฐกิจ และสร้างสังคมที่เปิดกว้างและตอบสนองความต้องการประชาชนได้ดียิ่งขึ้น

รัฐบาลดิจิทัล (Digital Government) คือการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือในการบริหารงานภาครัฐและให้บริการสาธารณะ โดยบูรณาการข้อมูลและการทำงานให้เชื่อมโยงกันอย่างมั่นคงปลอดภัย ประโยชน์ของรัฐบาลดิจิทัลคือเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการ ลดต้นทุน เพิ่มความโปร่งใส และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน Government Technology (GovTech) ครอบคลุมการส่งมอบบริการดิจิทัล การตัดสินใจโดยใช้ข้อมูล โครงการข้อมูลเปิด การเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล และการสร้างความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อยกระดับการให้บริการและสร้างความไว้วางใจจากประชาชน

รูปแบบและแนวทางการบูรณาการเทคโนโลยี

ระบบ e-Government ช่วยยกระดับการให้บริการและการบริหารภาครัฐให้มีประสิทธิภาพ โปร่งใส ตรวจสอบได้ ผ่านการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ในองค์กร และ Open Data สนับสนุนให้เกิดความโปร่งใส การมีส่วนร่วมของประชาชน และการสร้างนวัตกรรม โดยเปิดให้ทุกคนเข้าถึง ใช้ซ้ำ และเผยแพร่ข้อมูลภาครัฐได้อย่างอิสระ สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (2561) รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ หรือ e-Government เป็นการนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาประยุกต์ใช้ในองค์กรภาครัฐ โดยมี

วัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและยกระดับระบบการบริหารจัดการภายในหน่วยงาน รวมถึงระบบการให้บริการของหน่วยงานภาครัฐให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น มีความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้ในทุกขั้นตอน ซึ่งนำไปสู่การบริหารงานภาครัฐที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและทันสมัย

หลักการเปลี่ยนผ่านจากรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ สู่รัฐบาลดิจิทัล Government Digital Transformation เป็นการยกระดับภาครัฐไทยสู่การเป็นรัฐบาลดิจิทัล ที่มีการบูรณาการระหว่างหน่วยงาน (Government Integration) มีการทำงานแบบอัจฉริยะ ให้บริการโดยมีประชาชนเป็นศูนย์กลาง (Citizen-centric Services) และขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้อย่างแท้จริง (Driven Transformation) โดยมีหลักการ ดังนี้

1. การมีโครงสร้างพื้นฐานด้านดิจิทัล เช่น ระบบการยืนยันตัวตน (ID) ข้อมูล (Data) และการใช้จ่ายเงิน (Payment) ที่มั่นคง ปลอดภัย และน่าเชื่อถือ

2. บุคลากรภาครัฐต้องมีทัศนคติ (Mindset) ที่เปิดกว้าง รับฟัง (Openness) มองผู้ใช้เป็นศูนย์กลาง (User-Centric) สร้าง Digital Services ที่ตรงความต้องการ ง่ายต่อการใช้งาน (Simplicity) และสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน รวมถึงการมี Digital Mindset ที่จะขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในโลกยุคดิจิทัลได้อย่างเป็นรูปธรรม

3. ความสามารถในการปรับตัว รับมือ และตอบสนองอย่างรวดเร็วต่อ Disruptive Technology

4. การสร้างให้เกิด Ecosystem และมี Partner ที่เข้มแข็งในการร่วมขับเคลื่อนสู่การเปลี่ยนผ่าน

5. ยกระดับทักษะด้านดิจิทัลของบุคลากรภาครัฐ (People) เพื่อให้สามารถปรับเปลี่ยนกระบวนการคิดหรือการทำงาน (Process) และนำเทคโนโลยีมาใช้อย่างเหมาะสม (Technology) เพื่อให้เกิดการบูรณาการการทำงานข้ามหน่วยงาน ส่งมอบบริการที่สะดวกรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ และความโปร่งใส

ศูนย์กลางข้อมูลเปิดภาครัฐ (2564) Open Data คือ ข้อมูลที่ทุกคนสามารถเข้าถึง นำไปใช้ ใช้ซ้ำ หรือเผยแพร่ได้อย่างอิสระ โดยข้อมูลบนเว็บไซต์ data.go.th เป็นข้อมูลเปิดของภาครัฐ (Open Government Data)

หลักการสำคัญของ Open Data 1. การเข้าถึงและความพร้อมใช้งาน (Availability and Access) ข้อมูลต้องเข้าถึงได้ง่าย ดาวน์โหลดฟรีผ่านอินเทอร์เน็ต อยู่ในรูปแบบที่ใช้งานและแก้ไขได้ง่าย 2. การนำกลับมาใช้ใหม่และการเผยแพร่ (Re-use and Redistribution) ข้อมูลต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่อนุญาตให้นำมาใช้ซ้ำและเผยแพร่ได้ รวมถึงใช้ร่วมกับชุด

ข้อมูลอื่น 3. การมีส่วนร่วมโดยถ้วนหน้า (Universal Participation) ทุกคนสามารถใช้ข้อมูลได้โดยไม่มีข้อจำกัด แต่ต้องเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของเจ้าของข้อมูล

ประโยชน์ของ Open Data 1. ความโปร่งใส (Transparency) ประชาชนสามารถเข้าถึงและตรวจสอบการดำเนินงานของภาครัฐ 2. การสร้างคุณค่าทางสังคมและเศรษฐกิจ ช่วยผลักดันการสร้างนวัตกรรมและบริการใหม่ ๆ ทั้งเชิงสังคมและพาณิชย์ 3. การมีส่วนร่วมของประชาชน สร้างโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นต่อการดำเนินงานของภาครัฐ เพิ่มปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชน

ใครใช้ Open Data ได้บ้าง? ทุกคนในประเทศไทยสามารถใช้ข้อมูล Open Data ได้ ทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน นักวิจัย และประชาชนทั่วไป โดยไม่มีข้อจำกัด

วิธีการใช้งาน Open Data ผู้ใช้สามารถดาวน์โหลดชุดข้อมูลในรูปแบบต่าง ๆ ตามต้องการได้ด้วยตนเองจากเว็บไซต์ data.go.th

สำนักงานปลัดกระทรวง อว. (2558) ได้เน้นการเตรียมความพร้อมบุคลากรภาครัฐสู่การเป็นรัฐบาลดิจิทัล โดยกำหนดบทบาทตามระดับตำแหน่ง ได้แก่ ผู้บริหารระดับสูงเป็นผู้นำด้านดิจิทัลที่กำหนดนโยบายและสร้างนวัตกรรม ผู้อำนวยการกองเป็นผู้บริหารการเปลี่ยนแปลงที่นำนโยบายสู่การปฏิบัติ ผู้ทำงานด้านนโยบายเป็นผู้ใช้ข้อมูลดิจิทัลเพื่อวิเคราะห์และสนับสนุนการตัดสินใจ ผู้ทำงานด้านบริการเป็นผู้อำนวยความสะดวกด้านดิจิทัลที่ให้บริการโดยมีประชาชนเป็นศูนย์กลาง ผู้ปฏิบัติงานด้านเทคโนโลยีเป็นผู้ปรับเปลี่ยนเทคโนโลยีองค์กรและพัฒนาระบบอัจฉริยะ และผู้ปฏิบัติงานอื่นเป็นผู้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสมปลอดภัย

การบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลในภาครัฐเริ่มจากระบบ e-Government ที่นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ และพัฒนาต่อสู่รัฐบาลดิจิทัลที่มีหลักการสำคัญ คือ การมีโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลที่มั่นคง การพัฒนาบุคลากรให้มี Digital Mindset การปรับตัวต่อเทคโนโลยีที่พลิกโฉม การสร้างระบบนิเวศดิจิทัล และการยกระดับทักษะบุคลากร นอกจากนี้ Open Data เป็นแนวทางสำคัญที่เปิดให้ทุกคนเข้าถึงและใช้ข้อมูลภาครัฐได้อย่างอิสระ ควบคู่กับการพัฒนาบุคลากรภาครัฐในทุกระดับตั้งแต่ผู้บริหารระดับสูงจนถึงผู้ปฏิบัติงานทั่วไปให้มีทักษะดิจิทัลที่เหมาะสมกับบทบาทหน้าที่

ตัวอย่างการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในหน่วยงานรัฐ

การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในภาครัฐเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจให้ทันสมัยขึ้น โดยเฉพาะในด้านการพัฒนาระบบ Smart City และ บริการภาครัฐผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ ซึ่งช่วยให้ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการของรัฐได้ง่ายขึ้น ลดขั้นตอนที่ยุ่งยาก และเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของหน่วยงานภาครัฐ

การพัฒนาระบบ Smart City

Smart City หรือเมืองอัจฉริยะ เป็นแนวทางที่หลายรัฐบาลทั่วโลกนำมาใช้เพื่อพัฒนาเมืองให้มีความทันสมัย โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น IoT Big Data และ AI มาบริหารจัดการด้านต่าง ๆ เช่น การจราจร พลังงาน และสิ่งแวดล้อม มุมมองจากนักวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนา Smart City

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2560) ได้แบ่งประเภทเมืองอัจฉริยะออกเป็น 2 กลุ่มหลัก ดังนี้ 1. เมืองอัจฉริยะน่าอยู่ เป็นการฟื้นฟูและพัฒนาเมืองเดิมให้เป็นเมืองน่าอยู่อัจฉริยะ โดยการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมขนส่ง พลังงาน และระบบดิจิทัล มาปรับเปลี่ยนและเพิ่มเติมในพื้นที่เมืองที่มีอยู่เดิม เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและสภาพแวดล้อมให้น่าอยู่ยิ่งขึ้น 2. เมืองอัจฉริยะทันสมัย เป็นการพัฒนาเมืองใหม่โดยการก่อสร้างพื้นที่เมืองขึ้นทั้งหมดพร้อมพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน สาธารณูปโภค ที่อยู่อาศัย แหล่งงาน พาณิชยกรรม และพื้นที่พักผ่อน ให้เป็นเมืองทันสมัยระดับโลก ที่มีศักยภาพเป็นศูนย์กลางด้านการคมนาคม การค้า การลงทุน การวิจัยพัฒนา ตลอดจนการพัฒนานวัตกรรม สอดคล้องกับสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (2560) ได้กำหนดการพัฒนาเมืองอัจฉริยะใน 7 ด้าน ดังนี้ 1. สิ่งแวดล้อมอัจฉริยะ (Smart Environment) การบริหารจัดการและระวังสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบ รวมถึงการจัดการน้ำ สภาพอากาศ และการเตรียมพร้อมรับมือภัยพิบัติ 2. การเดินทางและขนส่งอัจฉริยะ (Smart Mobility) การพัฒนาระบบคมนาคมที่สะดวก ปลอดภัย มีประสิทธิภาพ และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม 3. การดำรงชีวิตอัจฉริยะ (Smart Living) การให้บริการที่อำนวยความสะดวกต่อการดำรงชีวิต โดยเฉพาะด้านสุขภาพและความปลอดภัย รวมถึงการเตรียมพร้อมสู่สังคมสูงอายุ 4. พลเมืองอัจฉริยะ (Smart People) - การพัฒนาให้ประชาชนมีความรู้และทักษะในการใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ ส่งเสริมการเรียนรู้และการอยู่ร่วมกันท่ามกลางความหลากหลายทางสังคม 5. พลังงานอัจฉริยะ (Smart Energy) การเพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงานและส่งเสริมการใช้พลังงานทางเลือกที่สะอาด เช่น พลังงานชีวมวลและพลังงานหมุนเวียน 6. เศรษฐกิจอัจฉริยะ (Smart Economy) การเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินธุรกิจ สร้างความเชื่อมโยงและความร่วมมือทางธุรกิจ ประยุกต์ใช้นวัตกรรมในการพัฒนาเศรษฐกิจเฉพาะด้าน 7. การบริหารภาครัฐอัจฉริยะ (Smart Governance) การพัฒนาระบบบริการภาครัฐให้ประชาชนเข้าถึงได้สะดวก รวดเร็ว เพิ่มช่องทางการมีส่วนร่วม และส่งเสริมความโปร่งใสผ่านการเปิดเผยข้อมูล

สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล (2560) ได้อธิบายถึงองค์ประกอบของเมืองอัจฉริยะประกอบด้วย 7 มิติที่บูรณาการเข้าด้วยกัน โดยเริ่มจากสิ่งแวดล้อมอัจฉริยะ

ที่มุ่งเน้นการบริหารจัดการและเฝ้าระวังสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบ ควบคู่กับการบริหารภาครัฐอัจฉริยะที่พัฒนาระบบบริการให้ประชาชนเข้าถึงได้สะดวก โปร่งใส และตรวจสอบได้ ในด้านการเดินทางและขนส่งอัจฉริยะ เน้นความสะดวก ปลอดภัย และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ขณะที่พลังงานอัจฉริยะมุ่งเพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงานและส่งเสริมพลังงานสะอาด สำหรับเศรษฐกิจอัจฉริยะเน้นเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินธุรกิจและการประยุกต์ใช้นวัตกรรม ส่วนการดำรงชีวิตอัจฉริยะให้ความสำคัญกับบริการด้านสุขภาพและความปลอดภัย โดยเฉพาะการเตรียมพร้อมสู่สังคมสูงอายุ และองค์ประกอบสุดท้าย คือ พลเมืองอัจฉริยะที่มุ่งพัฒนาความรู้และทักษะการใช้เทคโนโลยี ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และการอยู่ร่วมกันในสังคมที่หลากหลาย ทั้ง 7 มิตินี้ทำงานประสานกันเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน

บริการภาครัฐผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์

สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (2565) ได้พัฒนาแพลตฟอร์มกลางเพื่อสนับสนุนการให้บริการภาครัฐผ่านระบบดิจิทัลอย่างครบวงจร ประกอบด้วย 7 ระบบสำคัญ ได้แก่ Law Portal ที่เป็นระบบกลางทางกฎหมายเพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการร่างกฎหมายและเข้าถึงบทบัญญัติได้สะดวก, Citizen Portal ซึ่งรวบรวมงานบริการภาครัฐให้ประชาชนติดต่อขอรับบริการออนไลน์แบบเบ็ดเสร็จ Biz Portal ที่เป็นศูนย์กลางให้ผู้ประกอบการยื่นขอรับบริการภาครัฐแบบครบวงจรผ่านช่องทางออนไลน์ ครอบคลุม 78 งานบริการใน 25 กลุ่มธุรกิจ Digital ID ระบบพิสูจน์และยืนยันตัวตนทางดิจิทัลที่ช่วยให้ผู้ใช้บริการไม่ต้องเดินทางไปแสดงตัวตน ณ สถานที่ทำการ e-Document สำหรับการออกเอกสารหลักฐานราชการผ่านระบบดิจิทัลที่มีความปลอดภัยและได้รับการรับรองตามกฎหมาย, Government Data Exchange ระบบศูนย์แลกเปลี่ยนข้อมูลกลางภาครัฐที่เชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงานรัฐตามพระราชบัญญัติการบริหารงานและการให้บริการภาครัฐผ่านระบบดิจิทัล พ.ศ. 2562 และ Info ศูนย์รวมข้อมูลเพื่อติดต่อราชการที่ช่วยลดขั้นตอน เพิ่มวิธีการค้นหาข้อมูล และอำนวยความสะดวกให้ทั้งประชาชนและเจ้าหน้าที่รัฐ ระบบทั้งหมดนี้มุ่งยกระดับการบริการภาครัฐให้มีประสิทธิภาพและตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ดียิ่งขึ้น

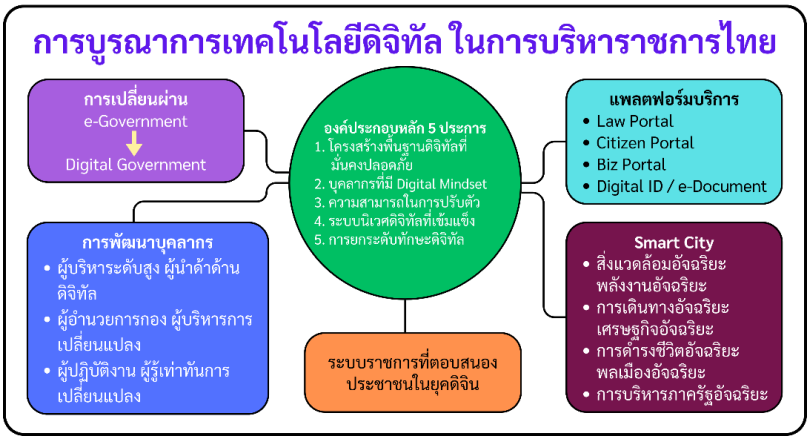
แนวทางพัฒนาการบริหารภาครัฐด้วยเทคโนโลยี ประเวช สิทธิ และภัทรธิรา ผลงาม (2566) ได้นำเสนอแนวคิดเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อพัฒนาเมืองอัจฉริยะการพัฒนาเมืองอัจฉริยะจำเป็นต้องนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้เพื่อแก้ไขปัญหาสำคัญในหลายด้าน เริ่มจากการป้องกันน้ำท่วมที่ใช้ Big Data ในการติดตามสถานการณ์แบบเรียลไทม์ผ่านแอปพลิเคชันที่แสดงข้อมูลการระบายน้ำและแจ้งเตือนอัตโนมัติ ดังที่เริ่มใช้ใน

จังหวัดนนทบุรี สำหรับปัญหา PM 2.5 ได้นำ AI และ IoT มาวิเคราะห์คุณภาพอากาศเพื่อระบุแหล่งที่มาของฝุ่นพิษ เช่นเดียวกับกรุงปักกิ่งที่สามารถลดมลภาวะได้ถึง 20% หลังจากค้นพบว่าสาเหตุมาจากการจราจรและการก่อสร้าง

ในด้านการจัดการน้ำเสีย สิงคโปร์เป็นต้นแบบที่ดีด้วยการลงทุนในนวัตกรรมการกรองน้ำแบบ Forward Osmosis ที่สามารถบำบัดน้ำเสียจากอุตสาหกรรมให้กลับมาใช้ใหม่ได้ เช่นเดียวกับกรุงอาบูดาบีที่สร้างท่อส่งน้ำขนาดใหญ่เพื่อนำน้ำเสียที่บำบัดแล้วกลับมาใช้ในระบบชลประทาน โดยมีเป้าหมายเพื่อการนำน้ำกลับมาใช้ใหม่ได้ 100% การแก้ปัญหาอาชญากรรมในเมืองอัจฉริยะอาศัยเทคโนโลยีการพยากรณ์อาชญากรรมล่วงหน้าและการสร้างแผนที่อาชญากรรมโดยใช้ Big Data ช่วยให้หน่วยงานความมั่นคงเตรียมรับมือและวางแผนป้องกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ต้องดำเนินการบนพื้นฐานของการเคารพเสรีภาพและไม่ละเมิดความเป็นส่วนตัวของประชาชน

การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในภาครัฐเน้นการพัฒนา Smart City และบริการผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ Smart City มี 7 ด้าน คือ สิ่งแวดล้อม การเดินทาง การดำรงชีวิต พลเมือง พลังงาน เศรษฐกิจ และการบริหารภาครัฐ ส่วนบริการภาครัฐมี 7 ระบบสำคัญ คือ Law Portal Citizen Portal Biz Portal Digital ID e-Document Government Data Exchange และ Info แนวทางพัฒนาภาครัฐด้วยเทคโนโลยีเน้นแก้ปัญหาสำคัญเช่น น้ำท่วม PM 2.5 น้ำเสีย และอาชญากรรม โดยใช้ Big Data AI และ IoT ในการวิเคราะห์สถานการณ์แบบเรียลไทม์และพยากรณ์เหตุการณ์ล่วงหน้า

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

การบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารราชการไทยคือการพัฒนาระบบราชการให้ทันสมัย โดยเปลี่ยนจากรูปแบบรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (e-Government) ที่เน้นเพียงการให้บริการออนไลน์ ไปสู่รัฐบาลดิจิทัล (Digital Government) ที่ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อปรับปรุงการทำงานและการให้บริการประชาชนอย่างครบวงจร การพัฒนานี้จำเป็นต้องมีองค์ประกอบหลัก 5 ประการ ได้แก่ โครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลที่มั่นคงปลอดภัย บุคลากรที่มีความคิดแบบดิจิทัล ความสามารถในการปรับตัวเมื่อมีเทคโนโลยีใหม่ ระบบนิเวศดิจิทัลที่เข้มแข็ง และการพัฒนาทักษะดิจิทัลให้บุคลากรภาครัฐ

การพัฒนาระบบราชการดิจิทัลแสดงให้เห็นในรูปแบบต่าง ๆ เช่น แพลตฟอร์มบริการออนไลน์ที่ช่วยให้ประชาชนเข้าถึงบริการของรัฐได้สะดวกขึ้น อาทิ Law Portal สำหรับการเข้าถึงข้อมูลกฎหมาย Citizen Portal สำหรับบริการประชาชนทั่วไป Biz Portal สำหรับธุรกิจ และ Digital ID สำหรับการยืนยันตัวตน นอกจากนี้ ยังมีการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ (Smart City) ที่นำเทคโนโลยีมาพัฒนาด้านต่าง ๆ ทั้งสิ่งแวดล้อม พลังงาน การเดินทาง เศรษฐกิจ การดำรงชีวิต การมีส่วนร่วมของพลเมือง และการบริหารภาครัฐ ทั้งนี้ การพัฒนาบุคลากรในทุกระดับเป็นส่วนสำคัญมาก โดยผู้บริหารระดับสูงต้องเป็นผู้นำด้านดิจิทัล ผู้อำนวยการกองต้องเป็นผู้ขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง และผู้ปฏิบัติงานต้องรู้เท่าทันเทคโนโลยี ทั้งหมดนี้เพื่อสร้างระบบราชการที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนในยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวดเร็ว และโปร่งใส

สรุป

การบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารราชการไทยเป็นการพัฒนาจาก e-Government สู่รัฐบาลดิจิทัล (Digital Government) ที่ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือในการบริหารงานภาครัฐและให้บริการสาธารณะ โดยบูรณาการข้อมูลและการทำงานให้เชื่อมโยงกันอย่างมั่นคงปลอดภัย กระบวนการเปลี่ยนผ่านนี้ต้องอาศัยโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลที่มั่นคง บุคลากรที่มี Digital Mindset การปรับตัวต่อเทคโนโลยีที่พลิกโฉม การสร้างระบบนิเวศดิจิทัล และการยกระดับทักษะดิจิทัลของบุคลากรภาครัฐ นอกจากนี้ Open Data ยังเป็นแนวทางสำคัญที่เปิดให้ทุกคนเข้าถึงและใช้ข้อมูลภาครัฐได้อย่างอิสระ ส่งเสริมความโปร่งใส การสร้างนวัตกรรม และการมีส่วนร่วมของประชาชน ตัวอย่างการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในหน่วยงานรัฐที่สำคัญ ได้แก่ การพัฒนา Smart City ที่ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารจัดการเมืองใน 7 ด้าน และการพัฒนาบริการภาครัฐผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ 7 ระบบ

แนวทางการนำไปใช้ให้เกิดประสิทธิภาพต้องมีการพัฒนาบุคลากรภาครัฐในทุกระดับตั้งแต่ผู้บริหารระดับสูงจนถึงผู้ปฏิบัติงานทั่วไปให้มีทักษะดิจิทัลที่เหมาะสมกับ

บทบาทหน้าที่ โดยผู้บริหารระดับสูงต้องเป็นผู้นำด้านดิจิทัลที่กำหนดนโยบายและสร้างนวัตกรรม ผู้อำนวยการกองต้องเป็นผู้บริหารการเปลี่ยนแปลงที่นำนโยบายสู่การปฏิบัติ ผู้ทำงานด้านนโยบายต้องใช้ข้อมูลดิจิทัลเพื่อวิเคราะห์และสนับสนุนการตัดสินใจ ผู้ทำงานด้านบริการต้องให้บริการโดยมีประชาชนเป็นศูนย์กลาง ผู้ปฏิบัติงานด้านเทคโนโลยีต้องพัฒนาระบบอัจฉริยะ และผู้ปฏิบัติงานอื่นต้องรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสมปลอดภัย นอกจากนี้ การมีแผนบูรณาการรัฐบาลดิจิทัลที่ชัดเจนสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติและการร่วมมือจากทุกภาคส่วนจะช่วยให้การปรับเปลี่ยนเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

เชษฐภัทร พรหมชนะ และคณะ. (2567). การสร้างศักยภาพดิจิทัลในการบริหารองค์กรภาครัฐต่อการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์*, 11(3), 78-86.

ณัฐณิชา กลัมพสุต. (2566). การพัฒนาการเรียนรู้ในการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารงานของหน่วยงานภาครัฐ. *วารสารวิจยวิชาการ*, 6(6), 317-336.

นิค เจน. (2567). *เทคโนโลยีภาครัฐคืออะไร คำจำกัดความ กรอบการทำงานและประโยชน์*. สืบค้น 18 มีนาคม 2568, จาก https://shorturl.asia/xW0Z7

ประเวช สิทธิ และภัทรธิรา ผลงาม. (2566). การออกแบบและพัฒนาเมืองอัจฉริยะบนฐานแนวคิดเทคโนโลยีสารสนเทศ. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์*, 10(10), 202-212.

พระราชบัญญัติการบริหารงานและการให้บริการภาครัฐผ่านระบบดิจิทัลว่าด้วยเรื่องการบริหารงานและการให้บริการภาครัฐผ่านระบบดิจิทัล พ.ศ. 2562 (2562, 22 พฤษภาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 136 ตอนที่ 67 ก. หน้า 57-58.

วรารัตน์ บุญเรืองจักร. (2559). การบูรณาการเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการรัฐกิจ. *วารสารธรรมทรรศน์*, 16(2), 203-220.

ศูนย์กลางข้อมูลเปิดภาครัฐ. (2564). *6 ข้อควรรู้เกี่ยวกับ Open Data*. สืบค้น 19 มีนาคม 2568, จาก https://shorturl.asia/XWTK4

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *ยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สำนักงานปลัดกระทรวง อว.. (2558). *แนวทางพัฒนาทักษะด้านดิจิทัลของข้าราชการและบุคลากรภาครัฐ เพื่อการปรับเปลี่ยนเป็นรัฐบาลดิจิทัล*. สืบค้น 19 มีนาคม 2568, จาก https://www.ops.go.th/th/content_page/down load/1776/620/16

สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล. (2561). *ขับเคลื่อนอนาคตภายใต้บทบาทใหม่ที่สำคัญ*. สืบค้น 18 มีนาคม 2568, จาก https://shorturl.asia/d9INk

_____. (2565). *7 บริการภาครัฐผ่านระบบดิจิทัล*. สืบค้น 19 มีนาคม 2568, จาก https://www.dga.or.th/document-sharing/dga-news/80190/

สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล. (2566). *แผนพัฒนารัฐบาลดิจิทัลของประเทศไทย พ.ศ. 2566-2570*. สืบค้น 19 มีนาคม 2568, จาก https://cio.mhesi.go.th /node/4149

สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล . (2560). *การส่งเสริมเมืองอัจฉริยะ*. กรุงเทพฯ: กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.

_____. (2560). *หลักเกณฑ์การส่งเสริมเมืองอัจฉริยะ*. สืบค้น 19 มีนาคม 2568, จาก ttps://shorturl.asia/DOix0

Ditto. (2023). *What is digital government and how important is it in the current situation?*. Retrieved March 18, 2025, from https://shorturl.asia/lBH7T

Dunleavy, P. et al. (2006). *Digital era governance: IT corporations, the state, and e-government*. USA: Oxford University Press.

วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์
ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 พฤษภาคม - มิถุนายน 2568 น.298-310.
JIDIR

ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในการบริหารงานภาครัฐและเอกชน*

STRATEGIC LEADERSHIP IN PUBLIC AND PRIVATE SECTOR ADMINISTRATION

อรัญญา ชูโอชา
Aranya Chuocha
นักวิชาการอิสระ
Independent Scholar
Corresponding Author E-mail: khurkhamlangkhur@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในการบริหารงานภาครัฐและเอกชน รวมถึงวิเคราะห์คุณลักษณะ บทบาท และเครื่องมือในการบริหารเชิงกลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพ ตลอดจนนำเสนอแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์และการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติให้เกิดผลสำเร็จ ผลการศึกษาพบว่าภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์เป็นแนวคิดที่บูรณาการระหว่างศาสตร์และศิลป์ในการบริหารจัดการ ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และการเมือง ผู้นำเชิงกลยุทธ์ต้องมีคุณลักษณะสำคัญทั้งวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน ความคิดสร้างสรรค์ ความสามารถในการวิเคราะห์ ความยืดหยุ่น และทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ผู้นำต้องสามารถใช้เครื่องมือวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ที่หลากหลาย เช่น SWOT Analysis PESTLE Analysis และ BCG Matrix เพื่อเข้าใจสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกองค์กรอย่างรอบด้าน และกำหนดทิศทางองค์กรได้อย่างเหมาะสม การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ต้องอาศัยทั้งการเรียนรู้ทางทฤษฎีและการฝึกฝนจากประสบการณ์จริง รวมถึงการรับฟังข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ ในส่วนของการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ ผู้นำต้องมีทักษะสำคัญทั้งด้านการสร้างปฏิสัมพันธ์ การบริหารทรัพยากร การกำกับดูแล และการจัดองค์การ เพื่อแปลงกลยุทธ์ให้เป็นการปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาองค์กรอย่างยั่งยืนและสามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์; การบริหารงานภาครัฐ; การบริหารงานภาคเอกชน; การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ

*Received April 3, 2025; Revised May 7, 2025; Accepted May 14, 2025

Abstract

This article aimed to study the concepts, theories, and importance of strategic leadership in public and private sector administration, to analyze the characteristics, roles, and tools for effective strategic management, and to present approaches for developing strategic leadership and implementing strategies successfully. The findings revealed that strategic leadership was a concept that integrated both science and art in management, which is critically important in an era of rapid changes in economy, society, technology, and politics. Strategic leaders must possess key characteristics including clear vision, creativity, analytical ability, flexibility, and effective communication skills. Additionally, leaders must be able to use various strategic analysis tools such as SWOT Analysis, PESTLE Analysis, and BCG Matrix to comprehensively understand both internal and external organizational environments and appropriately determine organizational direction. Developing strategic leadership is a continuous process requiring both theoretical learning and practical experience, as well as listening to feedback for constant self-improvement. For strategy implementation, leaders must possess key skills in building interactions, resource management, supervision, and organizational management to efficiently translate strategies into practice, leading to sustainable organizational development and effectively responding to stakeholders' needs.

Keywords: Strategic Leadership; Public Administration; Private Sector Administration; Strategy Implementation

บทนำ

การบริหารองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนในปัจจุบันเผชิญกับความท้าทายและการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในหลายมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และการเมือง การบริหารภาครัฐมีเป้าหมายหลักในการให้บริการสาธารณะเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน ส่งเสริมคุณภาพชีวิต และพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน โดยต้องคำนึงถึงประสิทธิภาพ ความโปร่งใส และธรรมาภิบาล ในขณะที่การบริหารภาคเอกชนมุ่งเน้นการสร้างกำไร การเติบโตทางธุรกิจ และการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน ภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางธุรกิจและความต้องการของตลาด

แม้ว่า ภาครัฐและเอกชนจะมีเป้าหมายการดำเนินงานที่แตกต่างกัน แต่ทั้งสององค์กรต้องเผชิญกับความท้าทายร่วมกันในโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี การแข่งขันที่รุนแรง การเปลี่ยนแปลงทางประชากรศาสตร์ และความท้าทายด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ดังนั้น ทั้งองค์กรภาครัฐและเอกชนจึงจำเป็นต้องมีผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ มีความสามารถในการคิดเชิงกลยุทธ์ และสามารถนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงและความไม่แน่นอน ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการบริหารงานในยุคปัจจุบัน เนื่องจากเป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นการพัฒนาผู้นำให้มีความสามารถในการกำหนดทิศทาง วิสัยทัศน์ และกลยุทธ์ขององค์กรเพื่อให้บรรลุเป้าหมายท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ผู้นำเชิงกลยุทธ์ไม่เพียงแต่มองเห็นภาพรวมและเป้าหมายระยะยาวขององค์กรเท่านั้น แต่ยังสามารถสื่อสารวิสัยทัศน์นั้นให้กับบุคลากรทุกระดับเข้าใจ และสามารถวางแผนกลยุทธ์ ตลอดจนนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติให้เกิดผลสำเร็จได้อย่างเป็นรูปธรรม

ณัฏฐณิชา สังข์ศิลป์เลิศ และศรุติพงศ์ ภูวัชร์วรานนท์ (2564) ได้อธิบายว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์มีความสำคัญอย่างยิ่งในการบริหารงานภาครัฐในยุคปัจจุบัน เนื่องจากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทำให้องค์กรต้องปรับตัวและพัฒนากลยุทธ์ในการดำเนินงานเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ผู้นำเชิงกลยุทธ์จึงมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทาง วิสัยทัศน์ และกลยุทธ์ขององค์กร เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ดังที่ ปรีดี นุกุลสมปรารถนา (2564) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะสำคัญของผู้นำเชิงกลยุทธ์ว่าประกอบด้วยความสามารถในการสื่อสารที่ดี การฟังอย่างตั้งใจ ความมุ่งมั่นและการให้คำมั่นสัญญา การคิดเชิงบวก และความร่วมมือกับผู้อื่น คุณลักษณะเหล่านี้ช่วยให้ผู้นำสามารถสร้างแรงบันดาลใจและกระตุ้นให้บุคลากรในองค์กรทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ผู้นำเชิงกลยุทธ์ยังต้องมีความคิดสร้างสรรค์และความยืดหยุ่นในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้สามารถนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ซึ่งสอดคล้องกับกัณฑ์กณัฐ สุวรรณรัชภูมิ และคณะ (2557) ยังได้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการนำภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์มาใช้ในการบริหารงานภาครัฐ เนื่องจากช่วยให้ผู้นำสามารถวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกองค์กรได้อย่างรอบด้านทำให้สามารถกำหนดกลยุทธ์ที่เหมาะสมและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นและความร่วมมือระหว่างผู้นำและบุคลากรในองค์กร ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาองค์กรให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืน

องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนในปัจจุบันต้องเผชิญกับความท้าทายจากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ความซับซ้อนเหล่านี้ทำให้รูปแบบการบริหารแบบดั้งเดิมอาจไม่เพียงพอต่อการนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จ

ได้อย่างยั่งยืน ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยให้ผู้นำมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล สามารถคาดการณ์แนวโน้มในอนาคต วิเคราะห์สภาพแวดล้อมได้อย่างรอบด้านและตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ได้อย่างเหมาะสม อันจะนำไปสู่การพัฒนาองค์กรอย่างยั่งยืนและสามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แนวคิดทฤษฎีและความหมายภาวะผู้นำ

ภาวะผู้นำเป็นแนวคิดที่มีนักวิชาการหลายท่านให้ความหมายไว้อย่างหลากหลาย กิติพันธ์ รุจิรกุล (2543) อธิบายว่า คำว่าผู้นำ (Leader) มีความหมายคล้ายคลึงกับคำอื่นอีกหลายคำ เช่น ผู้จัดการ (Manager) ผู้บริหาร (Executive) และผู้อำนวยการ (Director) โดยอาจมีความแตกต่างกันในรายละเอียดตามลักษณะของกิจกรรมในแต่ละระดับของการบริหาร แต่โดยหลักการแล้ว ผู้นำอาจเป็นผู้บริหารหรือไม่ก็ได้ แต่ผู้บริหารต้องเป็นผู้นำของหน่วยงานเสมอ สอดคล้องกับอานันท์ ปันยารชุน (2545) ที่ให้ความหมายว่า ผู้นำไม่ใช่ผู้ที่นำคนอื่น แต่ผู้นำที่ดีคือผู้ที่คนอื่นอยากเดินตาม และเป็นผู้ที่สามารถทำให้คนอื่นคล้อยตามเพราะมีศรัทธาต่อคน ๆ นั้น

ในส่วนของภาวะผู้นำ (Leadership) ชัยเสฏฐ์ พรหมศรี (2549) ได้อธิบายความแตกต่างระหว่างภาวะผู้นำกับการจัดการ (Management) โดยการจัดการเป็นกระบวนการของการวางเป้าหมายและการบรรลุเป้าหมายขององค์กรผ่านการวางแผน การจัดองค์กร การนำ และการควบคุม ในขณะที่ภาวะผู้นำมีความแตกต่างในเรื่องของอำนาจ โดยอำนาจทางการจัดการมาจากตำแหน่งหน้าที่ในองค์กร แต่อำนาจทางภาวะผู้นำมาจากตัวบุคคล คือ ความสามารถในการชักจูงบุคคลอื่นให้ทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมาย พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) (2545) ได้กล่าวถึง คุณสมบัติของภาวะผู้นำว่าประกอบด้วย สติปัญญา ความดีงาม ความรู้ความสามารถของบุคคลที่ชักนำให้คนทั้งหลายมาประสานกันและพากันไปสู่จุดหมายที่ดีงาม

สำหรับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ คมกฤช พรหมฉิน (2560) อธิบายว่า เป็นกระบวนการกำหนดทิศทาง กระตุ้นและสร้างแรงบันดาลใจให้องค์กรสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ในขณะที่ วารุณี ก๋งหมึง (2559) เน้นความสามารถในการมองอนาคต รักษาความยืดหยุ่น และกระตุ้นการเปลี่ยนแปลงเพื่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน ซึ่งมนสิชา ธรรมรักษ์ (2561) ได้ให้ความสำคัญกับการใช้อิทธิพลของผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ การคาดการณ์อนาคต และการนำวิสัยทัศน์ไปสู่การปฏิบัติ ส่วนเกศรา สิทธิแก้ว (2558) ได้เน้นเรื่องการใช้อิทธิพลของผู้นำในการกำหนดทิศทางและกลยุทธ์ที่ชัดเจนเพื่อขับเคลื่อนองค์กรไปสู่เป้าหมายที่ต้องการภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม

จากแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำที่นักวิชาการหลายท่านได้นำเสนอ สามารถสังเคราะห์ได้ว่า ภาวะผู้นำไม่ได้หมายถึงเพียงการมีตำแหน่งหรืออำนาจหน้าที่เท่านั้น รวมถึงความสามารถในการสร้างศรัทธา ความเชื่อมั่น และการมีอิทธิพลให้ผู้ตามเกิดความคล้อยตามโดยความเต็มใจ โดยเฉพาะภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ที่เน้นการมีวิสัยทัศน์ การคิดเชิงระบบ และความสามารถในการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมเพื่อนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จในระยะยาว ทั้งนี้ องค์ประกอบสำคัญของภาวะผู้นำไม่ได้มีเพียงคุณสมบัติส่วนบุคคลเท่านั้น แต่ยังรวมถึงความสัมพันธ์กับปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ ที่ต้องบูรณาการเข้าด้วยกันอย่างเหมาะสม

บทบาทของผู้นำเชิงกลยุทธ์ในภาครัฐ

คุณลักษณะของผู้นำที่ประสบความสำเร็จในภาครัฐเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้การบริหารงานภาครัฐมีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างเหมาะสม ปุณญรัศมิ์ พณิชย์ศิริ (2567) ได้อธิบายไว้ว่า คุณลักษณะของผู้นำเชิงกลยุทธ์ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ที่ชัดเจน ความคิดสร้างสรรค์ ความสามารถในการแก้ปัญหา ความยืดหยุ่น ความสามารถในการสื่อสาร การสร้างความสัมพันธ์ และความมุ่งมั่น

นอกจากนี้ เกศรา สิทธิแก้ว (2558) ได้อธิบายภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ตามแนวคิดของเดวีส์ และเดวีส์ ซึ่งประกอบด้วยคุณสมบัติ 2 ด้าน คือ 1. ด้านความสามารถในการจัดการ ซึ่งประกอบด้วย ความสามารถในการกำหนดทิศทางกลยุทธ์ขององค์การ ความสามารถในการถ่ายทอดแผนกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ ความสามารถในการปรับสมาชิกให้เข้ากับองค์การ และความสามารถในการกำหนดเปลี่ยนแปลงกลยุทธ์ได้ทันต่อสถานการณ์ และ 2. ด้านคุณลักษณะเฉพาะ ประกอบด้วย การเป็นผู้ไม่พึงพอใจกับสภาพปัจจุบัน มีความคิดสร้างสรรค์ มีความสามารถในการดูดซับความรู้ใหม่ ๆ มีความสามารถในการปรับตัวและยืดหยุ่นสูง และมีภาวะผู้นำที่ฉลาดและมีสติปัญญาในการตัดสินใจ

ในขณะที่ ณัฐนันท์ทร เอี่ยมแทน (2559) ได้กล่าวถึงภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ตามแนวคิดของ DuBrin (2017) ซึ่งประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ ผู้นำที่มีความคิดความเข้าใจระดับสูง ความสามารถในการนำปัจจัยนำเข้าต่าง ๆ มากำหนดกลยุทธ์ การมีความคาดหวังและสร้างโอกาสสำหรับอนาคต วิธีการคิดเชิงปฏิวัติ และการกำหนดวิสัยทัศน์ ซึ่งสอดคล้องกับวารุณี ก๋งหมึง (2559) ที่กล่าวว่าภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำที่มีความสามารถพิเศษและภาวะผู้นำเชิงปฏิรูป

ชาญชัย อาจินสมาจารย์ (2541) ได้จำแนกแบบผู้นำเป็น 3 ประเภท คือ 1. ผู้นำแบบอัตถนิยมหรืออัตตา (Autocratic Leaders) เป็นผู้นำที่ตัดสินใจด้วยตนเอง มุ่งเน้นผลงานมากกว่าคน ซึ่งเหมาะสมในช่วงภาวะวิกฤตเท่านั้น 2. ผู้นำแบบประชาธิปไตย (Democratic Leaders) เป็นผู้นำที่ใช้การตัดสินใจของกลุ่มหรือให้ผู้ตามมีส่วนร่วมในการ

ตัดสินใจ ซึ่งช่วยเพิ่มผลผลิตและความพึงพอใจในการทำงาน และ 3. ผู้นำแบบตามสบายหรือเสรีนิยม (Laissez-Faire Leaders) เป็นผู้นำที่ให้อิสระกับผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างเต็มที่ในการตัดสินใจและแก้ปัญหา ซึ่งอาจเกิดผลดีหากกลุ่มมีความรับผิดชอบและมีแรงจูงใจในการทำงานสูง

จากการศึกษาบทบาทของผู้นำเชิงกลยุทธ์ในภาครัฐ พบว่าผู้นำที่มีประสิทธิภาพต้องมีความสามารถหลายด้านที่ผสมผสานกัน ทั้งด้านการจัดการและคุณลักษณะเฉพาะตัว โดยเฉพาะความสามารถในการกำหนดทิศทางและถ่ายทอดกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ รวมถึงการปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง การที่ผู้นำภาครัฐมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนและความคิดสร้างสรรค์จะช่วยให้องค์กรภาครัฐสามารถพัฒนานวัตกรรมและการบริการที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ทั้งนี้ รูปแบบของผู้นำที่เหมาะสมอาจแตกต่างกันไปตามสถานการณ์ แต่ในบริบทของการบริหารภาครัฐสมัยใหม่ ผู้นำแบบประชาธิปไตยที่เปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมมักจะช่วยสร้างความยั่งยืนและการยอมรับจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้ดีกว่า

ลักษณะและบทบาทของภาวะผู้นำ

ลักษณะของภาวะผู้นำมีความหลากหลายและแตกต่างกันไปตามบริบทและสถานการณ์ Schermerhorn (2005) ได้จำแนกภาวะผู้นำออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ภาวะผู้นำที่เป็นทางการ (Formal Leadership) ซึ่งเกิดจากการที่บุคคลถูกแต่งตั้งให้เป็นผู้นำอย่างเป็นทางการและมีอำนาจหน้าที่ตามตำแหน่ง และภาวะผู้นำที่ไม่เป็นทางการ (Informal Leadership) ซึ่งเกิดจากบุคคลที่ไม่ได้ถูกแต่งตั้งแต่มีความสามารถพิเศษหรือลักษณะพิเศษส่วนบุคคลที่สามารถมีอิทธิพลต่อผู้อื่น ผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จสามารถใช้ทั้งภาวะผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการได้อย่างเหมาะสมตามสถานการณ์ นอกจากนี้ Bateman (2004) ยังได้จำแนกภาวะผู้นำโดยพิจารณาจากพฤติกรรมเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ ภาวะผู้นำเชิงติดตามดูแล (Supervisory Leadership) ซึ่งมีพฤติกรรมแบบชี้แนะและสนับสนุน และภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ (Strategic Leadership) ซึ่งมุ่งเน้นการให้เป้าหมายและแนวทางแก่องค์การในระยะยาว

ในส่วนของคุณลักษณะของผู้นำ พระครูสุตวรธรรมกิจ (เติม โสภโณ) (2561) ได้กล่าวถึงลักษณะของผู้นำว่าประกอบด้วย ความซื่อสัตย์ ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้ สติปัญญาเฉลียวฉลาด ความมุ่งมั่น บุคลิกภาพดี ทักษะในการสื่อสาร และภาวะผู้นำซึ่งเป็นความสามารถในการสร้างแรงจูงใจและมีอิทธิพลต่อกลุ่ม ในขณะที่ DuBrin (2017) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะด้านบุคลิกภาพของผู้นำที่ประสบความสำเร็จว่าประกอบด้วยคุณลักษณะทั่วไปและที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน เช่น มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความไว้วางใจ

ได้ มีลักษณะเด่น ชอบเข้าสังคม มีการแสดงออกอย่างเหมาะสม และมีอารมณ์มั่นคง คุณลักษณะเหล่านี้มีความสำคัญต่อการสร้างความเชื่อมั่นและการยอมรับจากผู้ตาม ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพ

บทบาทของภาวะผู้นำมีความหลากหลายตามสถานการณ์และบริบทขององค์กร รังสรรค์ ประเสริฐศรี (2551) ได้อธิบายว่าผู้นำที่ดีขององค์การควรมีบทบาทเป็นตัวแทนในทุกสถานการณ์ เป็นนักพูดที่ดี และเป็นนักเจรจาต่อรอง นอกจากนี้ ผู้นำยังมีหน้าที่ในการวางแผน การจัดองค์การ การนำ และการควบคุม ในขณะที่ Stephen (2009) ได้อธิบายบทบาทภาวะผู้นำในการบริหารตามแนวคิดของมินทซ์ แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1. บทบาทด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล 2. บทบาทด้านสารสนเทศ และ 3. บทบาทด้านการตัดสินใจ ซึ่งประกอบด้วยบทบาทในการเป็นผู้ประกอบการ ผู้แก้ปัญหา ผู้จัดสรรทรัพยากร และผู้เจรจาต่อรอง บทบาทเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความซับซ้อนและความท้าทายในการเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพในองค์กรสมัยใหม่

เมื่อพิจารณาลักษณะและบทบาทของภาวะผู้นำจากแนวคิดของนักวิชาการต่าง ๆ จะเห็นได้ว่า ผู้นำที่มีประสิทธิภาพต้องมีทั้งทักษะการบริหารจัดการและคุณลักษณะส่วนบุคคลที่เหมาะสม โดยสามารถปรับเปลี่ยนบทบาทไปตามสถานการณ์ ทั้งการเป็นผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ รวมถึงการผสมผสานระหว่างภาวะผู้นำเชิงติดตามดูแลและเชิงกลยุทธ์ได้อย่างลงตัว ความท้าทายของผู้นำในยุคปัจจุบันคือการสร้างสมดุลระหว่างบทบาทด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ด้านสารสนเทศ และด้านการตัดสินใจ เพื่อนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จ โดยอาศัยทั้งศาสตร์และศิลป์ในการบริหารจัดการ ซึ่งต้องพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อรับมือกับความซับซ้อนที่เพิ่มขึ้นในงานบริหาร

เครื่องมือและแนวทางการบริหารเชิงกลยุทธ์

การบริหารองค์กรให้ประสบความสำเร็จในปัจจุบันจำเป็นต้องมีเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาแนวทางยุทธศาสตร์ เพื่อรับมือกับความเปลี่ยนแปลงและความท้าทายที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ภัทรจิต จุมพล กอซโซล (2564) ได้แบ่งเครื่องมือและแนวทางการบริหารเชิงกลยุทธ์ออกเป็น 2 ประการด้วยกัน คือ 1. การคิดเชิงกลยุทธ์ และ 2. การวิเคราะห์เชิงยุทธศาสตร์ ในส่วนของการคิดเชิงกลยุทธ์ ประกอบด้วยด้านศิลป์ ด้านศาสตร์ และด้านประสบการณ์ โดยด้านศิลป์ประกอบด้วยการใช้แนวคิด หลักการ ทฤษฎี ตรรกะ หลักการบริหารจัดการ แนวคิดริเริ่มและนวัตกรรม การรวบรวมความเห็นและมุมมองที่เกี่ยวข้อง และการศึกษาแนวนโยบายที่เกี่ยวข้อง ในขณะที่ด้านศาสตร์เกี่ยวข้องกับเทคนิคการวางแผน การติดตามประเมินผลแผน เทคนิคการระดมสมอง เทคนิคการเรียนรู้ การคาดการณ์ จินตนาการ และการเปรียบเทียบ จัดลำดับ ส่วนด้าน

ประสบการณ์ประกอบด้วยการนำภูมิปัญญาและองค์ความรู้องค์กรและสังคมมาใช้ รวมถึงความรู้ความชำนาญ การเมืองอย่างมีส่วนร่วม และปรีชาญาณ

สำหรับการวิเคราะห์เชิงยุทธศาสตร์ มีเครื่องมือวิเคราะห์ที่หลากหลายเพื่อเข้าใจทั้งสภาพแวดล้อมภายในและภายนอก ได้แก่ SWOT Analysis ที่วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค PESTLE Analysis ที่วิเคราะห์ปัจจัยภายนอกในมิติการเมือง เศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี กฎหมาย และสิ่งแวดล้อม QUEST Analysis ที่เป็นเทคนิคการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมอย่างรวดเร็ว BCG Matrix ที่ใช้วิเคราะห์ผลิตภัณฑ์หรือหน่วยธุรกิจโดยพิจารณาจากอัตราการเติบโตของตลาดและส่วนแบ่งตลาดสัมพัทธ์ และ Delphi Technique ที่เป็นวิธีการพยากรณ์และตัดสินใจโดยใช้ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญหลายคน

นอกจากนี้ ยังมีแนวคิดเกี่ยวกับกลยุทธ์ (Strategy) จากนักวิชาการหลายท่าน อาทิ วัฒนา วงค์เกียรติรัตน์ และคณะ (2548) อธิบายที่มาของคำว่า Strategy ซึ่งหมายถึงการนำทางให้องค์กรโดยรวม Samuel (1983) มองว่ากลยุทธ์คือชุดของทางเลือกระยะยาวเกี่ยวกับเป้าประสงค์เชิงปฏิบัติการและนโยบาย รวมทั้งแผนปฏิบัติการ Certo & Peter (1991) ให้นิยามว่ากลยุทธ์คือวิธีการดำเนินงานที่มั่นใจได้ว่าจะนำไปสู่ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ขององค์กร และ Fidler & Lussier (2002) มองว่ากลยุทธ์เป็นทิศทางและขอบข่ายขององค์การในช่วงเวลาหนึ่งที่นำไปสู่ความสำเร็จ

ดังนั้น การบริหารเชิงกลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องบูรณาการทั้งศาสตร์และศิลป์เข้าด้วยกัน โดยผสมผสานระหว่างหลักการ ทฤษฎี เทคนิควิธีการ และประสบการณ์เพื่อให้เกิดการคิดเชิงกลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การวิเคราะห์เชิงยุทธศาสตร์ด้วยเครื่องมือที่หลากหลายจะช่วยให้ผู้นำสามารถเข้าใจสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกองค์กรได้อย่างครอบคลุม ทำให้สามารถกำหนดทิศทางและกลยุทธ์ขององค์กรได้อย่างเหมาะสมกับบริบทและสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จและความยั่งยืนขององค์กรในระยะยาว

แนวทางพัฒนาและการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ (Strategic implementation)

การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์และการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติเป็นกระบวนการสำคัญที่จะส่งผลต่อความสำเร็จขององค์กร ปุณญรัศมิ์ พณิชย์ศิริ (2567) ได้นำเสนอแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ว่าเป็นกระบวนการที่ต้องใช้เวลาและความพยายาม โดยผู้บริหารสามารถพัฒนาตนเองได้ผ่านหลายช่องทาง เช่น การเรียนรู้ผ่านการเข้าร่วมอบรมสัมมนา การศึกษาหลักสูตรที่เกี่ยวข้อง การอ่านหนังสือ โค้ชชิ่ง การปฏิบัติจริง และการรับ Feedback เพื่อปรับปรุงและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

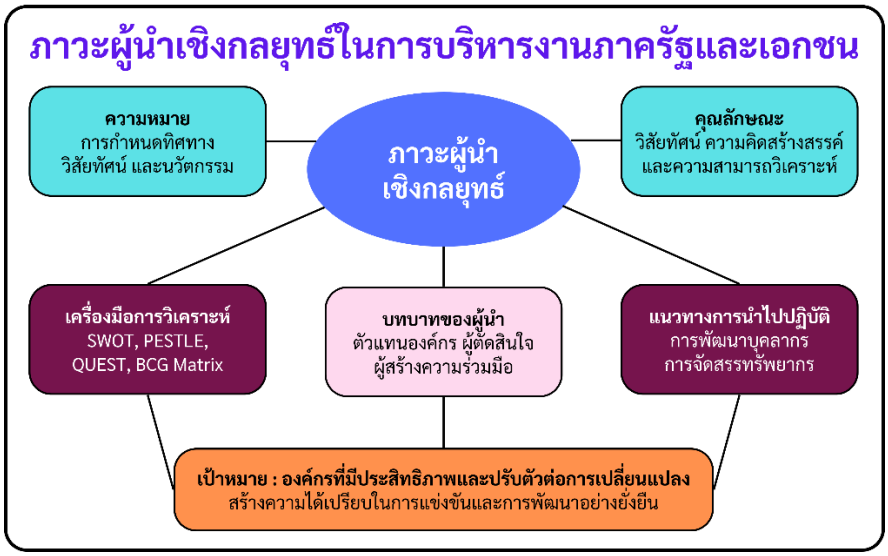
ศูนย์อำนวยการสร้างอาวุธ (ม.ป.ป.) ได้อธิบายว่าการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ (Strategic Implementation) มีองค์ประกอบที่สำคัญคือ 1. ความสำคัญของการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ ซึ่งเป็นกระบวนการแปลงกลยุทธ์ให้เป็นการปฏิบัติจริงผ่านกิจกรรม แผนงาน หรือโครงการที่มีการกำหนดงาน เวลา ผู้รับผิดชอบ งบประมาณ และตัวชี้วัด โดยความสำเร็จขึ้นอยู่กับระบบการจัดการที่ดีและบุคลากรที่มีความสามารถ และ 2. งานสำคัญในการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ ซึ่งผู้บริหารทุกระดับต้องรู้ว่ามีงานใดในความรับผิดชอบตามแผนกลยุทธ์ที่ต้องทำและควรทำอย่างไรให้บรรลุผล

ผู้บริหารต้องมีทักษะสำคัญ 4 ด้าน ได้แก่ 1. ทักษะการสร้างปฏิสัมพันธ์ที่เข้าใจความรู้สึกของผู้อื่นและมีทักษะการเจรจาต่อรองที่ดี 2. ทักษะการบริหารทรัพยากรที่จัดสรรทรัพยากรให้เหมาะสมกับลักษณะงานและโครงการ 3. ทักษะการกำกับดูแลที่มีระบบติดตามและควบคุมงานที่มีประสิทธิภาพ และ 4. ทักษะการจัดองค์การที่สามารถสร้างองค์กรทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการได้

วันวิศาข์ บรรเทา (2564) ได้นำเสนอแนวทางพัฒนาองค์กรสู่ความสำเร็จด้วยคุณลักษณะผู้นำที่มีประสิทธิภาพ 4 ประการ ได้แก่ 1. ความฉลาด (Intelligence) ที่ผู้นำต้องมีความรู้และสติปัญญาสูงกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่ม 2. วุฒิภาวะทางสังคมและใจกว้าง (Social Maturity & Achievement Drive) ที่ผู้นำต้องสนใจสิ่งต่าง ๆ อย่างกว้างขวางและมีวุฒิภาวะทางอารมณ์ 3. แรงจูงใจภายใน (Inner Motivation) ที่ผู้นำต้องมีแรงขับที่จะทำสิ่งต่าง ๆ ให้สำเร็จอย่างต่อเนื่อง และ 4. เจตคติที่ดีเกี่ยวกับมนุษยสัมพันธ์ (Human Relations Attitudes) ที่ผู้นำต้องตระหนักว่าความสำเร็จเกิดจากความร่วมมือของทีม

สรุปได้ว่า การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์และการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยทั้งการพัฒนาตัวผู้นำเองและการสร้างระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ การพัฒนาตนเองของผู้นำผ่านการเรียนรู้และการฝึกฝนจริงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยเพิ่มศักยภาพในการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ ขณะเดียวกัน การมีทักษะสำคัญทั้ง 4 ด้าน คือ การสร้างปฏิสัมพันธ์ การบริหารทรัพยากร การกำกับดูแลและการจัดองค์การ รวมถึงการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำที่มีประสิทธิภาพ จะช่วยให้ผู้นำสามารถแปลงกลยุทธ์ให้เป็นการปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ และนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จได้ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ดังนั้น การพัฒนาผู้นำและการสร้างระบบที่สนับสนุนการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติจึงเป็นสิ่งที่ต้องดำเนินการควบคู่กันไปอย่างต่อเนื่อง

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

ไดอะแกรมนี้แสดงภาพรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในการบริหารงานภาครัฐและเอกชนได้อย่างชัดเจนและเข้าใจง่าย โดยมีภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์เป็นศูนย์กลางที่เชื่อมโยงกับองค์ประกอบสำคัญห้าประการ คือ ความหมาย คุณลักษณะ เครื่องมือการวิเคราะห์ บทบาทของผู้นำ และแนวทางการนำไปปฏิบัติ ซึ่งทั้งหมดนี้มุ่งสู่เป้าหมายเดียวกันคือการสร้างองค์กรที่มีประสิทธิภาพและปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้ดี

ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์เป็นแนวคิดที่บูรณาการศาสตร์และศิลป์เข้าด้วยกันเพื่อการบริหารองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเป็นมากกว่าเพียงการมีตำแหน่งหรืออำนาจหน้าที่ทางการ แต่หมายถึงความสามารถในการกำหนดทิศทาง สร้างวิสัยทัศน์ และขับเคลื่อนองค์กรผ่านการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมอย่างรอบด้านด้วยเครื่องมือที่หลากหลาย เช่น SWOT PESTLE QUEST และ BCG Matrix ผู้นำเชิงกลยุทธ์ต้องมีคุณลักษณะสำคัญทั้งวิสัยทัศน์ ความคิดสร้างสรรค์ และความสามารถในการวิเคราะห์ รวมถึงสามารถปรับเปลี่ยนบทบาทได้ตามสถานการณ์ ทั้งการเป็นตัวแทนองค์กร ผู้ตัดสินใจ และผู้สร้างความร่วมมือ นอกจากนี้ การพัฒนาผู้นำเชิงกลยุทธ์เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ต้องอาศัยทั้งการพัฒนาบุคลากรและการจัดสรรทรัพยากรอย่าง

เหมาะสม ซึ่งทั้งหมดนี้มุ่งสู่เป้าหมายสูงสุดคือการสร้างองค์กรที่มีประสิทธิภาพ สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง มีความได้เปรียบในการแข่งขัน และพัฒนาอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้นี้มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อทั้งองค์กรภาครัฐที่มุ่งเน้นการให้บริการสาธารณะและภาคเอกชนที่มุ่งเน้นการสร้างกำไรและความได้เปรียบในการแข่งขัน ซึ่งแม้จะมีเป้าหมายที่แตกต่างกัน แต่ต่างต้องเผชิญกับความท้าทายร่วมกันจากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในยุคปัจจุบัน

สรุป

ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์มีความสำคัญอย่างยิ่งในการบริหารงานทั้งภาครัฐและเอกชนในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเป็นแนวคิดที่บูรณาการระหว่างศาสตร์และศิลป์ในการบริหารจัดการ ผู้นำเชิงกลยุทธ์ไม่เพียงต้องมีวิสัยทัศน์และความสามารถในการกำหนดทิศทางองค์กรเท่านั้น แต่ยังต้องสามารถสื่อสารวิสัยทัศน์นั้นให้บุคลากรทุกระดับเข้าใจและวางแผนนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติให้เกิดผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม คุณลักษณะสำคัญของผู้นำเชิงกลยุทธ์ประกอบด้วยความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ความคิดสร้างสรรค์ การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และความยืดหยุ่นในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง ผู้นำต้องสามารถใช้เครื่องมือวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์หลากหลายรูปแบบเพื่อเข้าใจสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกองค์กรอย่างรอบด้าน

การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ต้องอาศัยทั้งการเรียนรู้ทางทฤษฎีและการฝึกฝนจากประสบการณ์จริง รวมถึงการรับฟังข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ ผู้นำต้องมีทักษะสำคัญทั้งด้านการสร้างปฏิสัมพันธ์ การบริหารทรัพยากร การกำกับดูแล และการจัดองค์การเพื่อนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ การบริหารเชิงกลยุทธ์ที่ประสบความสำเร็จต้องผสมผสานระหว่างการวางแผนที่ดี การจัดสรรทรัพยากรอย่างเหมาะสม การสร้างแรงจูงใจให้บุคลากร และการติดตามประเมินผลอย่างเป็นระบบ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาองค์กรอย่างยั่งยืนและสามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

กัณฑ์กณัฐ สุวรรณรัชภูมิ และคณะ. (2557). ภาวะผู้นำกลยุทธ์ : รูปแบบของผู้นำยุคใหม่. *วารสารบริหารการศึกษา มศว*, 10(18), 43-51.

กิติพันธ์ รุจิรกุล. (2543). *พฤติกรรมผู้นำในองค์การ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เกศรา สิทธิแก้ว. (2558). *ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี* (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

คมกฤช พรหมฉิน. (2560). *การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของภาวะผู้นำเชิงกลยทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของจังหวัดสมุทรสาคร* (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). จันทบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

ชัยเสฏฐ์ พรหมศรี. (2549). *ภาวะผู้นำองค์กรยุคใหม่*. กรุงเทพฯ: เอ็กซเปอร์เน็ท.

ชาญชัย อาจินสมาจารย์. (2541). *การบริหารการศึกษา*. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี จำกัด.

ณัฏฐณิชา สังข์ศิลป์เลิศ และศรุติพงศ์ ภูวัชร์วรานนท์ (2564). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์กับการบริหารจัดการความเสี่ยงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสงขลา เขต 1. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา*, 3(1), 59-63.

ณัฐนันท์ทร เอี่ยมแทน. (2559). *ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารกับบรรยากาศโรงเรียนสังกัดเทศบาล กลุ่มการศึกษาท้องถิ่นที่ 5* (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ปรีดี นุกุลสมปรารถนา. (2564). *คุณลักษณะของผู้นำเชิงกลยุทธ์ (Strategic Leadership)*. สืบค้น 16 มีนาคม 2568, จาก https://shorturl.asia/7wRrD

ปุณญรัศมิ์ พณิชย์ศิริ. (2567). *ผู้นำเชิงกลยุทธ์: กุญแจสำคัญสู่ความสำเร็จที่ยั่งยืนขององค์กร*. สืบค้น 16 มีนาคม 2568, จาก https://shorturl.asia/H3Ppg

พระครูสุตวรธรรมกิจ (เติม โสภโณ). (2561). ภาวะผู้นำเชิงพุทธในยุคโลกาภิวัตน์. *วารสารวิชาการธรรมทรรศน์*, 18(3), 225-234.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2545). *ภาวะผู้นำ: ความสำคัญต่อการพัฒนาคน พัฒนาประเทศ*. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.

ภัทรจิต จุมพล กอซโซล. (2564). *เครื่องมือในการพัฒนาแนวทางทางยุทธศาสตร์*. สืบค้น 16 มีนาคม 2568, จาก https://shorturl.asia/zaZEs

มนสิชา ธรรมรักษ์. (2561). *ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริการสถานศึกษากับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในเครือสวนกุหลาบวิทยาลัย* (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

รังสรรค์ ประเสริฐศรี. (2549). *การจัดการสมัยใหม่*. กรุงเทพฯ: ธรรมสาร.

_____. (2551). *ภาวะผู้นำ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ธีระฟิล์มและไซเท็กซ์.

วัฒนา วงค์เกียรติรัตน์ และคณะ. (2548). *การวางแผนกลยุทธ์: ศิลปะการกำหนดแผนองค์กรสู่ความเป็นเลิศ*. กรุงเทพฯ: อินโนกราฟฟิกซ์.

วันวิศาข์ บรรเทา. (2564). *อิทธิพลของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของสำนักงาน พัฒนาชุมชนกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1* (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

วารุณี ก๋งหมึง. (2559). *สมรรถนะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของหัวหน้าหอผู้ป่วยในโรงพยาบาลเอกชนแห่งหนึ่ง ในจังหวัดสมุทรสาคร* (วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพยาบาล). นครปฐม: มหาวิทยาลัยคริสเตียน.

ศูนย์อำนวยการสร้างอาวุธ. (ม.ป.ป.). *การบริหารเชิงกลยุทธ์ (Strategic Management)*. สืบค้น 16 มีนาคม 2568, จาก https://shorturl.asia/32iR6

อานันท์ ปันยารชุน. (2545). *มุมมองนายอานันท์*. กรุงเทพฯ: บริษัท มติชน จำกัด (มหาชน).

Bateman, T. S. (2004). *Management: The new competitive landscape* (6th ed.). USA: McGraw-Hill.

Certo, S. C. & Peter, J. P. (1991). *Strategic management: Concepts and applications* (2nd ed.). USA: McGraw-Hill.

DuBrin, A. J. (2017). *Leadership: Research findings, practice, and skills* (7th ed.). Boston: Cengage Learning.

Fidler, D. & Lussier, R. N. (2002). *Management of organizations: A strategic approach*. USA: McGraw-Hill.

Samuel, P. (1983). *Strategic management for public services*. Switzerland: The International Labour Office.

Schermerhorn, J. R. (2005). *Management* (8th ed.). USA: John Wiley & Sons.

Stephen, R. (2009). *Management* (10th ed.). USA: Prentice-Hall.

พฤติกรรมทางการเมืองของเยาวชนในยุคโลกาภิวัตน์*

POLITICAL BEHAVIOR OF YOUTH IN THE ERA OF GLOBALIZATION

สัภยา ขาวหมื่นไวย์, คมกริช สุขพัตร
Sappaya Khaomuenwai, Khomkrit Sukknaphet
นักวิชาการอิสระ
Independent Scholar
Corresponding Author E-mail: Somboonkh2500@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้นำเสนอเกี่ยวกับพฤติกรรมทางการเมืองของเยาวชนในยุคโลกาภิวัตน์ เพราะในยุคโลกาภิวัตน์ที่เทคโนโลยีและการสื่อสารก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว พฤติกรรมทางการเมืองของเยาวชนได้รับผลกระทบอย่างมากจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม รวมถึงการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการแสดงความคิดเห็นและการเคลื่อนไหวทางการเมือง ผลการวิจัยพบว่า เยาวชนมีความตื่นตัวทางการเมืองมากขึ้น และมีการใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นเครื่องมือสำคัญในการแสดงความคิดเห็นและการเคลื่อนไหวทางการเมือง ยังมีความท้าทายในการสร้างความเข้าใจและการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ยั่งยืนในระยะยาว การมีส่วนร่วมที่เพิ่มขึ้นของเยาวชนในการวาทนาทางการเมืองเน้นความจำเป็นในการริเริ่มด้านการศึกษาที่ส่งเสริมการคิดเชิงวิพากษ์และความรับผิดชอบต่อพลเมือง เพื่อให้แน่ใจว่าพวกเขาพร้อมที่จะนำทางภูมิทัศน์ทางการเมืองที่ซับซ้อน การสร้างพื้นที่สำหรับการอภิปรายและการมีส่วนร่วมอย่างเปิดเผยจะช่วยให้เยาวชนสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ และพัฒนาทักษะที่จำเป็นในการเข้าร่วมในกระบวนการทางประชาธิปไตยอย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: พฤติกรรมทางการเมือง; เยาวชน; ยุคโลกาภิวัตน์

Abstract

This article examines youth political behavior in the era of globalization. In this era of rapid technological and communication advancement, youth political behavior is significantly affected by social and cultural changes, including the use of social media to express political opinions and activism. The results of the study found that youth are

*Received February 27, 2025; Revised March 29, 2025; Accepted May 19, 2025

increasingly politically active and use social media as an important tool for expressing political opinions and activism. There are also challenges in building sustainable political understanding and participation in the long term. Youth's increasing participation in political discourse highlights the need for educational initiatives that promote critical thinking and civic responsibility to ensure that they are prepared to navigate the complex political landscape. Creating spaces for open debate and participation will enable youth to express their opinions freely and develop the skills necessary to participate effectively in the democratic process.

Keywords: Political Behavior; Youth; Globalization Era

บทนำ

ในยุคที่โลกาภิวัตน์มีบทบาทสำคัญในทุกภาคส่วนของชีวิตประจำวัน การศึกษาพฤติกรรมทางการเมืองของเยาวชนเป็นเรื่องที่ไม่ควรมองข้าม เนื่องจากเยาวชนเป็นกลุ่มที่มีพลังและมีความสามารถในการเปลี่ยนแปลงสังคมได้อย่างมากมาย ด้วยการเชื่อมต่อผ่านเทคโนโลยีและสื่อสังคมออนไลน์ เยาวชนสามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมืองได้อย่างรวดเร็วและทั่วถึง การศึกษานี้จะมุ่งเน้นการสำรวจและวิเคราะห์พฤติกรรมทางการเมืองของเยาวชนในยุคโลกาภิวัตน์ (ณรงค์ สินสวัสดิ์, 2539) รวมถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความมีส่วนร่วมทางการเมืองและทัศนคติทางการเมืองของเยาวชนในปัจจุบัน การทำความเข้าใจพลวัตเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้กำหนดนโยบายและนักการศึกษาที่พยายามมีส่วนร่วมทางประชากรนี้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมพลเมืองที่มีข้อมูลและกระตือรือร้นมากขึ้นซึ่งสามารถขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกในสังคมได้ การทำความเข้าใจพลวัตเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญสำหรับการส่งเสริมพลเมืองที่มีข้อมูลและมีส่วนร่วมซึ่งสามารถขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกในสังคมการวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมทางการเมืองของเยาวชนจะช่วยให้เราเห็นภาพรวมที่ชัดเจนยิ่งขึ้นถึงแนวโน้มและความท้าทายที่พวกเขาเผชิญในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วนี้ (Golembiewsky et al., 1969)

การทำความเข้าใจพฤติกรรมทางการเมืองของเยาวชนในยุคปัจจุบันจะช่วยให้เราสามารถพัฒนานโยบายและกลยุทธ์ที่สอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของเยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ปรัชญา เวสารัชช์, 2527) ตลอดจนสามารถส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของเยาวชนในระยะยาว สังคมและการเมืองที่มีความเข้มแข็งย่อมต้องอาศัยพลังและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม การศึกษาและการวิจัยในเรื่องนี้

จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างความเข้าใจและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของเยาวชนในยุคโลกาภิวัตน์อย่างยั่งยืน

ดังนั้น การทำความเข้าใจพฤติกรรมทางการเมืองของเยาวชนในยุคปัจจุบันเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการส่งเสริมพลเมืองที่มีส่วนร่วมและมีข้อมูลมากขึ้น ซึ่งสามารถนำไปสู่โซลูชันที่เป็นนวัตกรรมในการจัดการกับความท้าทายทางสังคมร่วมสมัย การสำรวจความคิดเห็นและความต้องการของเยาวชนในเรื่องต่าง ๆ จะช่วยให้ผู้กำหนดนโยบายสามารถสร้างโปรแกรมที่ตอบสนองต่อความคาดหวังของพวกเขาได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น การสร้างช่องทางให้เยาวชนได้แสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจจะเป็นกุญแจสำคัญในการส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมและการเมืองที่แข็งแกร่งในอนาคตการพัฒนาเครื่องมือและแพลตฟอร์มที่เอื้อต่อการสื่อสารระหว่างเยาวชนกับผู้มีอำนาจในการตัดสินใจจะช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นในกระบวนการประชาธิปไตยและทำให้เสียงของเยาวชนถูกได้ยินอย่างแท้จริง

พฤติกรรมทางการเมืองของเยาวชนไทย

ในยุคปัจจุบันที่เทคโนโลยีและการสื่อสารก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว พฤติกรรมทางการเมืองของเยาวชนไทยได้รับผลกระทบอย่างมากจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม การเชื่อมต่อผ่านสื่อสังคมออนไลน์ทำให้เยาวชนสามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมืองได้อย่างรวดเร็วและทั่วถึง (สมบัติ ธำรงธัญญวงศ์, 2557)

เยาวชนไทยมีความตื่นตัวทางการเมืองมากขึ้น โดยเฉพาะในช่วงเวลาที่มีเหตุการณ์ทางการเมืองสำคัญ ๆ เช่น การเลือกตั้ง การประท้วง การเคลื่อนไหวทางสังคม การใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นเครื่องมือสำคัญในการแสดงความคิดเห็นและการเคลื่อนไหวทางการเมือง ทำให้เยาวชนสามารถมีส่วนร่วมทางการเมืองได้มากขึ้น แต่ยังมีความท้าทายในการสร้างความเข้าใจและการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ยั่งยืนในระยะยาว การศึกษาและการวิจัยในเรื่องพฤติกรรมทางการเมืองของเยาวชนไทยจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างความเข้าใจและการมีส่วนร่วมทางการเมืองในยุคปัจจุบัน (เอนก เหล่าธรรมทัศน์, 2557)

พฤติกรรมทางการเมืองของเยาวชนไทยในปัจจุบันมีความหลากหลายและเปลี่ยนแปลงไปตามบริบททางสังคมและเทคโนโลยี โดยสามารถแบ่งออกเป็นประเด็นสำคัญดังนี้

1. การมีส่วนร่วมทางการเมือง เยาวชนไทยมีแนวโน้มที่จะมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้นผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น การใช้สื่อออนไลน์ เยาวชนจำนวนมากแสดงความคิดเห็น

และติดตามข่าวสารการเมืองผ่านแพลตฟอร์มต่าง ๆ การเข้าร่วมการชุมนุมและกิจกรรมทางการเมือง มีการเข้าร่วมชุมนุมและการเคลื่อนไหว เช่น การเรียกร้องประชาธิปไตย การปฏิรูปสถาบัน และสิทธิมนุษยชน และการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ เช่น การใช้แฟชั่นศิลปะ หรือแฮชแท็กทางการเมือง (ถวิลวดี บุรีกุล, 2548)

2. ความสนใจและแนวคิดทางการเมือง เยาวชนมีแนวโน้มที่จะสนใจแนวคิดประชาธิปไตยและสิทธิพลเมืองมากขึ้น มีการตั้งคำถามต่อโครงสร้างอำนาจของรัฐและต้องการให้มีความโปร่งใสในการบริหารประเทศ และสนใจนโยบายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิเสรีภาพ ความเท่าเทียม และสภาพแวดล้อมการมีส่วนร่วมของพวกเขาในประเด็นทางสังคมสะท้อนให้เห็นถึงความตระหนักที่เพิ่มขึ้นเกี่ยวกับความสำคัญของการมีส่วนร่วมของพลเมืองและความรับผิดชอบ ผลักดันการเคลื่อนไหวที่สนับสนุนการเปลี่ยนแปลงและการปฏิรูปภายในชุมชน การเปลี่ยนแปลงมุมมองในหมู่เยาวชนนี้เน้นความปรารถนาของพวกเขาในสังคมที่ครอบคลุมและเท่าเทียมมากขึ้นซึ่งทุกเสียงได้รับการยินและให้ความสำคัญในกระบวนการตัดสินใจการมีส่วนร่วมที่เพิ่มขึ้นในหมู่เยาวชนนี้แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในภูมิทัศน์ทางการเมือง ซึ่งเสียงของพวกเขาได้รับการยอมรับมากขึ้นว่ามีความสำคัญมากขึ้นในการกำหนดนโยบายที่สะท้อนถึงค่านิยมและความปรารถนาของพวกเขาสำหรับสังคมที่เป็นธรรมการมีส่วนร่วมของเยาวชนในกระบวนการตัดสินใจนี้ไม่เพียงแต่จะส่งผลต่ออนาคตของพวกเขาเท่านั้น แต่ยังเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญในการสร้างสังคมที่ยั่งยืนและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนทุกกลุ่มอย่างแท้จริง (โกวิทย์ พวงงาม, 2553)

3. แนวโน้มในอนาคต เยาวชนไทยมีแนวโน้มที่จะมีบทบาททางการเมืองมากขึ้นโดยใช้เทคโนโลยีและเครือข่ายสังคมออนไลน์เป็นเครื่องมือ การมีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้ง เช่น การเลือกตั้งทั่วไปหรือท้องถิ่น อาจเพิ่มขึ้นในกลุ่มเยาวชน และอาจมีการจัดตั้งกลุ่มหรือพรรคการเมืองใหม่ที่สะท้อนแนวคิดของคนรุ่นใหม่ ด้วยเหตุนี้การพัฒนาเหล่านี้ อาจนำไปสู่ภูมิทัศน์ทางการเมืองที่มีพลวัตมากขึ้นในประเทศไทยซึ่งเสียงและความคิดเห็นของคนหนุ่มสาวได้รับการยอมรับและมีมูลค่ามากขึ้นเรื่อย ๆ การเปลี่ยนแปลงนี้ยังสามารถส่งเสริมการมีส่วนร่วมและความตระหนักในพลเมืองมากขึ้นในหมู่คนหนุ่มสาวส่งเสริมผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีข้อมูลมากขึ้นซึ่งมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในการกำหนดอนาคตของประเทศของพวกเขา เนื่องจากแนวโน้มเหล่านี้ยังคงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ศักยภาพในการเลือกตั้งเยาวชนที่มีส่วนร่วมและมีข้อมูลมากขึ้นอาจมีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญในการตัดสินใจในนโยบายและกระตุ้นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในภาคส่วนต่าง ๆ ในประเทศไทย (สิทธิพันธ์ พุทธหุน, 2547)

ดังนั้น เยาวชนไทยมีพฤติกรรมทางการเมืองที่เปลี่ยนไปจากอดีต มีความตื่นตัวมากขึ้น และใช้ช่องทางใหม่ ๆ ในการแสดงออกถึงความคิดเห็นทางการเมือง แม้ว่า

จะมีข้อจำกัดบางประการ แต่ก็เป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลต่อทิศทางทางการเมืองของประเทศในอนาคตการเปลี่ยนแปลงของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในหมู่เยาวชนไทยนี้สะท้อนให้เห็นถึงแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นของการกระทำและการตระหนักรู้ที่กว้างขึ้น ซึ่งมักขับเคลื่อนโดยแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดียที่อำนวยความสะดวกในการอภิปรายและการระดมทุนเกี่ยวกับประเด็นทางสังคมและการเมืองที่สำคัญ การใช้เทคโนโลยีเหล่านี้ช่วยให้เยาวชนสามารถเชื่อมโยงกันได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากขึ้นในการแสดงความคิดเห็นและสร้างความตระหนักรู้ในหมู่ประชาชนทั่วไป

ประชาธิปไตยที่ปิดกั้นความคิดของเยาชนไทย

ประชาธิปไตยเป็นระบบการเมืองที่เน้นการมีส่วนร่วมและการแสดงความคิดเห็นของประชาชนทุกคน อย่างไรก็ตาม ในประเทศไทยยังคงมีข้อจำกัดและอุปสรรคที่ทำให้เยาวชนไม่สามารถแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมทางการเมืองได้อย่างเต็มที่ หนึ่งในปัญหาที่สำคัญคือการขาดการศึกษาและการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของประชาชนในระบบประชาธิปไตย การเรียนรู้เรื่องการเมืองในโรงเรียนยังไม่เน้นหนักพอทำให้เยาวชนขาดความรู้ความเข้าใจในการมีส่วนร่วมทางการเมือง (กนก วงษ์ตระหง่าน, 2528) นอกจากนี้ การขาดแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือและเป็นกลางยังเป็นอุปสรรคในการที่เยาวชนจะได้รับข้อมูลข่าวสารทางการเมืองที่ถูกต้อง การส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับประชาธิปไตยและสิทธิของพลเมืองจึงเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อสร้างฐานความรู้ที่มั่นคงสำหรับเยาวชนในการมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองอย่างมีประสิทธิภาพ

อีกปัญหาหนึ่งคือการปิดกั้นความคิดและการแสดงความคิดเห็นของเยาวชนจากการถูกควบคุมโดยผู้มีอำนาจ การข่มขู่และการปราบปรามการเคลื่อนไหวทางการเมืองทำให้เยาวชนรู้สึกกลัวและไม่กล้าแสดงความคิดเห็นอย่างเสรี การขาดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นยังเป็นอุปสรรคในการสร้างความคิดสร้างสรรค์และการเปิดโอกาสให้เยาวชนได้มีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมือง การสนับสนุนให้เยาวชนมีพื้นที่ในการแสดงความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยเสริมสร้างประชาธิปไตยที่แข็งแกร่งและยั่งยืนในอนาคต (จันทนา สุทธิจารี, 2554)

ผลกระทบของการปิดกั้นความคิด การปิดกั้นความคิดเห็นของเยาวชนส่งผลกระทบต่อสังคมในหลายด้าน ได้แก่ ลดทอนศักยภาพของเยาวชนในการพัฒนาความคิดเชิงวิพากษ์และการมีส่วนร่วมทางการเมือง ทำให้เกิดความไม่ไว้วางใจต่อภาครัฐและระบบการเมือง เนื่องจากเยาวชนรู้สึกว่าถูกกีดกันจากการแสดงความคิดเห็น และส่งผลต่อพัฒนาการของประชาธิปไตย เพราะการจำกัดเสรีภาพของเยาวชนหมายถึงการจำกัดอนาคตของสังคม การเปิดโอกาสให้เยาวชนได้แสดงความคิดเห็นอย่างเสรีจึงเป็นสิ่งสำคัญที่

จะช่วยสร้างสังคมที่มีความเข้มแข็งและยั่งยืน โดยการส่งเสริมการศึกษาและการสนับสนุนพื้นที่สำหรับการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจะนำไปสู่วิธีคิดใหม่ ๆ และการพัฒนาทางสังคมที่ดีขึ้นในอนาคต (ภัคจิรา มาตาภิทักษ์, 2565)

ดังนั้น ประชาธิปไตยที่แท้จริงต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกกลุ่มสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเสรี การปิดกั้นความคิดของเยาวชนไทยไม่เพียงแต่ขัดต่อหลักประชาธิปไตย แต่ยังเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาสังคมในระยะยาว หากต้องการให้ประชาธิปไตยไทยมีความเข้มแข็งและยั่งยืน รัฐและสังคมควรสนับสนุนให้เยาวชนมีบทบาททางการเมืองอย่างแท้จริง โดยการสร้างสภาพแวดล้อมที่เปิดกว้างและปลอดภัยสำหรับการแสดงออกทางการเมือง การแก้ไขปัญหานี้จำเป็นต้องมีการสร้างเสริมความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยในระดับการศึกษา รวมถึงการสร้างพื้นที่เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของเยาวชน นอกจากนี้ การส่งเสริมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการแสดงความคิดเห็นและการเคลื่อนไหวทางการเมืองอย่างสร้างสรรค์จะช่วยให้เยาวชนมีช่องทางในการแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมทางการเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แนวทางการแก้ไขปัญหาการปกครองประชาธิปไตยที่ปิดกั้นการแสดงพฤติกรรมทางการเมืองของเยาวชนไทย

ประชาธิปไตยคือรูปแบบการปกครองที่เปิดโอกาสให้ประชาชนทุกกลุ่มมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและกำหนดทิศทางของประเทศ อย่างไรก็ตาม ในบางกรณี ระบบประชาธิปไตยอาจถูกจำกัดโดยกฎหมายหรือกลไกของรัฐที่ปิดกั้นเสรีภาพในการแสดงออก โดยเฉพาะกับเยาวชนไทยที่ต้องการมีบทบาททางการเมืองมากขึ้น การจำกัดสิทธิเสรีภาพเหล่านี้อาจส่งผลต่อการพัฒนาสังคมในระยะยาว การแก้ไขปัญหานี้จึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อให้ประชาธิปไตยดำเนินไปอย่างแท้จริง ดังนี้

1. ปรับปรุงกฎหมายเพื่อส่งเสริมเสรีภาพในการแสดงออก ปัจจุบันมีกฎหมายหลายฉบับที่สามารถใช้เป็นเครื่องมือจำกัดเสรีภาพทางการเมืองของเยาวชน เช่น กฎหมายหมิ่นประมาท กฎหมายว่าด้วยการกระทำผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ และกฎหมายเกี่ยวกับการชุมนุมสาธารณะ แนวทางการแก้ไขปัญหานี้ ได้แก่ ปรับปรุงกฎหมายให้มีความชัดเจนและสอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน ยกเลิกหรือปรับลดบทลงโทษที่อาจถูกใช้เพื่อจำกัดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น และส่งเสริมให้มีองค์กรอิสระตรวจสอบการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิพลเมือง

2. สนับสนุนการศึกษาด้านประชาธิปไตยและสิทธิพลเมือง การให้ความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยและสิทธิพลเมืองแก่เยาวชนเป็นกุญแจสำคัญในการสร้างสังคมที่เคารพ

เสรีภาพทางการเมือง แนวทางที่ควรดำเนินการ ได้แก่ ปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาให้มีเนื้อหาเกี่ยวกับสิทธิพลเมือง การปกครองระบอบประชาธิปไตย และการมีส่วนร่วมทางการเมือง สนับสนุนกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เยาวชนเรียนรู้และแสดงออกทางการเมืองอย่างสร้างสรรค์ เช่น การจัดเวทีเสวนา การแข่งขันโต้วาที หรือโครงการจำลองรัฐสภา และส่งเสริมให้ครูและอาจารย์มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิพลเมือง และไม่ใช้แนวคิดอนุรักษ์นิยมในการปิดกั้นความคิดเห็นของนักเรียน

3. สร้างพื้นที่ปลอดภัยสำหรับการแสดงออกของเยาวชน การปิดกั้นความคิดเห็นของเยาวชนมักเกิดขึ้นเพราะไม่มีพื้นที่ที่เหมาะสมให้พวกเขาได้แสดงความคิดเห็นอย่างปลอดภัย แนวทางการแก้ไข ได้แก่ จัดตั้งศูนย์เยาวชนหรือเวทีสาธารณะที่เปิดโอกาสให้เยาวชนแสดงความคิดเห็นโดยไม่ต้องกังวลเรื่องการถูกคุกคาม สนับสนุนให้มหาวิทยาลัยและโรงเรียนมีพื้นที่เสรีสำหรับการอภิปรายทางการเมือง และส่งเสริมให้หน่วยงานภาครัฐและเอกชนเปิดรับฟังความคิดเห็นจากเยาวชนในการกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องกับพวกเขา

4. ส่งเสริมบทบาทของสื่อและโซเชียลมีเดียในการสนับสนุนเสรีภาพ สื่อและโซเชียลมีเดียเป็นช่องทางสำคัญที่เยาวชนใช้แสดงความคิดเห็นทางการเมือง บางครั้งรัฐอาจใช้มาตรการปิดกั้นหรือควบคุมข้อมูลข่าวสาร แนวทางการแก้ไข ได้แก่ สนับสนุนให้สื่อมวลชนมีเสรีภาพในการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของเยาวชนโดยไม่ถูกแทรกแซง ให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้โซเชียลมีเดียอย่างรับผิดชอบและปลอดภัย และป้องกันการใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการดำเนินคดีต่อเยาวชนที่แสดงความคิดเห็นทางการเมืองผ่านออนไลน์

5. สนับสนุนการมีส่วนร่วมของเยาวชนในกระบวนการทางการเมือง หากเยาวชนสามารถเข้ามามีบทบาทในระบบการเมืองได้มากขึ้น จะช่วยให้พวกเขาสามารถเปลี่ยนแปลงสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ แนวทางในการสนับสนุน ได้แก่ ลดอายุขั้นต่ำในการลงสมัครรับเลือกตั้งในบางตำแหน่ง เพื่อเปิดโอกาสให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการบริหารประเทศ ส่งเสริมให้พรรคการเมืองให้ความสำคัญกับนโยบายที่เกี่ยวข้องกับเยาวชนและจัดตั้งกลไกที่เปิดโอกาสให้เยาวชนเข้ามามีบทบาทในการกำหนดนโยบายภาครัฐ

ดังนั้น การแก้ไขปัญหาการปกครองประชาธิปไตยที่ปิดกั้นการแสดงพฤติกรรมทางการเมืองของเยาวชนไทยจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในสังคม รวมถึงการสนับสนุนจากรัฐบาลและองค์กรต่าง ๆ เพื่อสร้างสังคมที่มีความเข้มแข็งและเป็นธรรมอย่างยั่งยืน การสร้างสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของคนหนุ่มสาวไม่เพียง แต่จะช่วยให้พวกเขาแสดงความคิดเห็นของตนเองเท่านั้น แต่ยังส่งเสริมวัฒนธรรมการเป็นพลเมืองที่กระตือรือร้นซึ่งมีประโยชน์ต่อสังคมทั้งหมด การสร้างโปรแกรมการศึกษาที่มุ่งเน้นไปที่การมีส่วนร่วมของพลเมืองและการรู้ความรู้ทางการเมืองสามารถส่งเสริมให้คน

หนุ่มสาวเข้าใจสิทธิและความรับผิดชอบของตนได้ ส่งเสริมคนรุ่นที่มีข้อมูลที่พร้อมที่จะมีส่วนร่วมในเชิงบวกในกระบวนการประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมของคนหนุ่มสาวในกระบวนการประชาธิปไตยจะเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างอนาคตที่ดีกว่าและเสริมสร้างความมั่นคงให้กับประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพวกเขาได้รับโอกาสในการแสดงความคิดเห็นและเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองอย่างเต็มที่ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

สรุป

ปัญหาการปกครองประชาธิปไตยที่ปิดกั้นการแสดงพฤติกรรมทางการเมืองของเยาวชนไทยเป็นประเด็นที่ซับซ้อนและมีหลายแง่มุม การแก้ไขปัญหาดังกล่าวจึงต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของเยาวชน และเปิดโอกาสให้พวกเขาได้แสดงความคิดเห็นอย่างเสรีและสร้างสรรค์ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายนี้ สถาบันการศึกษาและองค์กรชุมชนต้องมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการคิดเชิงวิพากษ์และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของพลเมืองในหมู่คนหนุ่มสาว สิ่งนี้สามารถนำไปสู่ประชากรเยาวชนที่มีข้อมูลและมีส่วนร่วมมากขึ้นซึ่งสามารถมีส่วนร่วมในเชิงบวกในกระบวนการประชาธิปไตยและสนับสนุนสิทธิและผลประโยชน์ของพวกเขาในสังคมการสนับสนุนจากผู้ใหญ่และผู้นำชุมชนก็มีความสำคัญไม่แพ้กันเพราะพวกเขาสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีในการแสดงออกถึงความคิดเห็นทางการเมือง และสร้างแรงบันดาลใจให้กับเยาวชนในการมีส่วนร่วมในกระบวนการประชาธิปไตยอย่างจริงจัง

การสร้างวัฒนธรรมที่เปิดกว้างในการสนทนาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจะช่วยให้เยาวชนรู้สึกว่าพวกเขามีเสียงและสามารถมีส่วนร่วมในอนาคตของประเทศได้อย่างแท้จริง การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของเยาวชนยังต้องคำนึงถึงการใช้เทคโนโลยีและสื่อสังคมออนไลน์เป็นเครื่องมือในการสร้างพื้นที่สำหรับการแสดงความคิดเห็นและการอภิปรายอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งจะช่วยให้พวกเขาสามารถเชื่อมโยงกับผู้คนในวงกว้างและเข้าถึงข้อมูลที่หลากหลายได้ง่ายขึ้น การสร้างแพลตฟอร์มออนไลน์ที่ปลอดภัยและเป็นมิตรสามารถเปิดโอกาสให้เยาวชนได้มีส่วนร่วมในการอภิปรายเกี่ยวกับประเด็นต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อสังคมของพวกเขา โดยเฉพาะในยุคดิจิทัลที่ข้อมูลข่าวสารไหลเวียนอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง

ดังนั้น การแก้ไขปัญหาดังกล่าวต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในสังคมทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และเยาวชนเอง โดยการดำเนินการตามแนวทางเหล่านี้อย่างจริงจังจะช่วยสร้างสังคมประชาธิปไตยที่เปิดกว้างและส่งเสริมให้เยาวชนมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างสร้างสรรค์ การสร้างสังคมที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของเยาวชนไม่เพียงแต่จะช่วยพัฒนาทักษะและความรู้ในด้านประชาธิปไตย แต่ยังสามารถเสริมสร้างความสามัคคีและความเข้าใจระหว่างรุ่นในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

กนก วงษ์ตระหง่าน. (2528). *การเมืองในระบอบประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

โกวิทย์ พวงงาม. (2553). *การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์.

จันทนา สุทธิจารี. (2554). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการเมืองการปกครองตามรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ วี.เจ พริ้นติ้ง.

ณรงค์ สินสวัสดิ์. (2539). *การเมืองไทย : การวิเคราะห์เชิงจิตวิทยา*. กรุงเทพฯ: ออเรียนแทลสกอล่า.

ถวิลวดี บุรีกุล. (2548). *การมีส่วนร่วมแนวคิดทฤษฎีและกระบวนการ*. กรุงเทพฯ: บริษัทพาณิช.

ปรัชญา เวสารัชช์. (2527). *พรรคกับเสถียรภาพทางการเมือง*. กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์.

ภัคจิรา มาตาภิทักษ์. (2565). *จินตนาการใหม่ของเยาวชนไทย*. สืบค้น 1 มกราคม 2568, จาก https://www.the101.world/kid-for-kids-future-of-new-generation/

สมบัติ ธำรงธัญญวงศ์. (2557). *ทัศนคติทางการเมืองของเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานคร.* กรุงเทพฯ: เอส แอนด์ จี กราฟฟิค.

สิทธิพันธ์ พุทธหุน. (2547). *ทางเลือกของมวลประชา*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

เอนก เหล่าธรรมทัศน์. (2557). *สร้างการปกครองท้องถิ่นให้เป็นรากฐานของประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

Golembiewsky, R. T. et al. (1969). *Methodological primer for political scientists*. Chicago: Rand McNally.

กลยุทธ์การบริหารภาครัฐแนวใหม่*

NEW PUBLIC ADMINISTRATION STRATEGIES

สนธยา วงษ์เอี่ยม, วิทวัส พงศ์กรเกียรติ, เวน สุธีริธ ซัม
Sontaya Wongiam, Witthawat Phongkonkiat, Ven Sothearith Sum
นักวิชาการอิสระ
Independent Scholar
Corresponding Author E-mail: tomsontaya29@gmail.com

บทคัดย่อ

ในยุคที่สังคมและเศรษฐกิจกำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การบริหารภาครัฐจำเป็นต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับความท้าทายใหม่ ๆ โดยอาศัยเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการและการสื่อสารกับประชาชน นอกจากนี้ การบริหารภาครัฐแนวใหม่ยังเน้นการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนและภาคเอกชน เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ตอบสนองต่อความต้องการของสังคมได้ นอกจากนี้ การปรับโครงสร้างองค์กรให้มีความยืดหยุ่นช่วยให้หน่วยงานภาครัฐสามารถดำเนินงานได้อย่างคล่องตัว พร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลงในระยะยาว ขณะเดียวกัน การพัฒนาทักษะบุคลากรภาครัฐ โดยเฉพาะทักษะด้านดิจิทัล การวิเคราะห์ข้อมูล และการทำงานแบบบูรณาการ ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเพิ่มขีดความสามารถขององค์กร และที่สำคัญประการสุดท้าย การตัดสินใจเชิงนโยบายจำเป็นต้องอยู่บนพื้นฐานของข้อมูลและหลักฐานเชิงประจักษ์ (Evidence-Based Policy) เพื่อให้เกิดความโปร่งใส มีประสิทธิผล และสามารถตอบโจทย์ความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง

คำสำคัญ: กลยุทธ์; การบริหาร; ภาครัฐแนวใหม่

Abstract

This article examined youth political behavior in the era of globalization. In this era of rapid technological and communication advancement, youth political behavior is significantly affected by social and cultural changes, including the use of social media to express political opinions and activism. The results of the study was found that youth are increasingly politically active and use social media as an important tool for

*Received February 19, 2025; Revised May 14, 2025; Accepted May 20, 2025

expressing political opinions and activism. There are also challenges in building sustainable political understanding and participation in the long term. Youth's increasing participation in political discourse highlights the need for educational initiatives that promote critical thinking and civic responsibility to ensure that they are prepared to navigate the complex political landscape. Creating spaces for open debate and participation will enable youth to express their opinions freely and develop the skills necessary to participate effectively in the democratic process.

Keywords: Strategy; Administration; New Public Administration

บทนำ

การบริหารภาครัฐแนวใหม่มุ่งเน้นประสิทธิภาพ โปร่งใส และตอบสนองความต้องการของประชาชน โดยใช้หลักการบริหารจัดการแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ การกระจายอำนาจ ความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ และการมีส่วนร่วมของประชาชน อีกทั้งยังนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริการและการตัดสินใจเพื่อให้เกิดความคล่องตัวและโปร่งใส เป็นแนวทางที่สามารถสร้างความเชื่อมั่นและเสริมสร้างธรรมาภิบาลในภาครัฐอย่างยั่งยืน (Osborne & Gaebler, 1992) โดยสรุปแล้ว การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management: NPM) เน้นการปรับปรุงประสิทธิภาพ ความโปร่งใส และการตอบสนองต่อประชาชน โดยการมุ่งเน้นผลลัพธ์ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การมีส่วนร่วมของประชาชน การกระจายอำนาจ การบริหารจัดการที่ดี (สัญญาศรณ์ สวัสดิ์ไธสง, 2567)

ในยุคที่สังคมและเศรษฐกิจกำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากเทคโนโลยีดิจิทัล การเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจ และปัญหาสาธารณะที่ซับซ้อน การบริหารภาครัฐจึงต้องปรับตัวให้มีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อประชาชนได้ดีขึ้น การจัดการภาครัฐแนวใหม่จึงเป็นแนวทางที่น่าสนใจ โดยไม่ยึดติดกับระบบเดิม มุ่งเพิ่มประสิทธิภาพผ่านการแข่งขันในการจัดหาสินค้าสาธารณะ เพื่อลดต้นทุนและยกระดับคุณภาพการบริการ (สัมฤทธิ์ ยศสมศักดิ์, 2549) ทั้งนี้ การจัดการภาครัฐแนวใหม่ยังเป็นกรอบของการบริหารที่ถูกนำมาใช้ในการบริหารหน่วยงานของภาครัฐในปัจจุบัน ทั้งที่ไม่ใช่เรื่องใหม่เพราะการจัดการภาครัฐแนวใหม่ถือเป็นปรัชญาที่ถูกนำมาใช้ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1980 โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้การบริหารภาครัฐมีความทันสมัย (เทพศักดิ์ บุณยรัตพันธุ์, 2554)

การบริหารภาครัฐแนวใหม่มีลักษณะที่สำคัญคือ การมุ่งเน้นผลลัพธ์ โดยไม่เน้นกระบวนการแบบเดิม ปรับมาใช้การประเมินตามตัวชี้วัด รวมถึงการบริหารจัดการที่ดีตามหลักธรรมาภิบาล (Hood, 1991) การมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้

ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานภาครัฐมากขึ้น (Osborne & Gaebler, 1992) การกระจายอำนาจลงสู่ท้องถิ่นให้ท้องถิ่นที่อยู่ใกล้ประชาชนมีอำนาจในการตัดสินใจและแก้ไขปัญหาในพื้นที่ได้อย่างรวดเร็ว รวมไปถึงการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของรัฐให้มีศักยภาพในการปฏิบัติงาน (Pollitt & Bouckaert, 2004) การนำเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วยในการบริหารงานของรัฐ ผ่านระบบออนไลน์ เพิ่มความสะดวกสบายและรวดเร็วแม่นยำ รวมถึงการสร้างความร่วมมือระหว่างรัฐ เอกชนและประชาชน (Dunleavy et al., 2006) ทั้งนี้การจะบรรลุเป้าหมายของการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่จำเป็นต้องใช้กลยุทธ์ในการบริหารอย่างมีหลักการ

กลยุทธ์การบริหารภาครัฐแนวใหม่ จึงเกิดขึ้นเพื่อให้หน่วยงานภาครัฐสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และคล่องตัวมากขึ้น โดยมีองค์ประกอบสำคัญได้แก่ การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของภาครัฐและยกระดับการให้บริการประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำเอานวัตกรรมเทคโนโลยีข้อมูลขนาดใหญ่ เข้ามาประยุกต์ใช้ และการนำเอาเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาใช้ให้เกิดความคุ้มค่าและการปฏิบัติงานที่เทียบได้กับมาตรฐานสากล (วีระชัย ประเสริฐโส, 2568) นอกจากนี้การบริหารจัดการภาครัฐยุคใหม่ ยังเป็นการบริหารแบบมีส่วนร่วม ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนและภาคส่วนต่าง ๆ เข้ามามีบทบาทในการกำหนดนโยบายและติดตามผลการดำเนินงาน ซึ่งจะช่วยสร้างความสามัคคี การพัฒนาองค์กรให้เกิดพัฒนาการเพิ่มประสิทธิภาพของการบริหารงานภาครัฐให้สูงขึ้น และยังลดความขัดแย้งระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ลงได้ (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2547)

อีกประการหนึ่งการปรับโครงสร้างองค์กรให้มีความยืดหยุ่น ก็ถือเป็นหลักการหนึ่งที่สำคัญสำหรับการจัดการภาครัฐแนวใหม่ ทั้งนี้เพื่อลดความซับซ้อนของระบบราชการและเพิ่มความคล่องตัวในการตัดสินใจ ซึ่งรวมไปถึงการพัฒนาทักษะบุคลากรภาครัฐ โดยเน้นทักษะที่จำเป็นในยุคดิจิทัลและการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งเริ่มจากการวาดภาพองค์กรดิจิทัลในอนาคต ที่เน้นสร้างนวัตกรรมใหม่การสร้างประโยชน์ส่วนรวมและการสร้างการเปลี่ยนแปลง โดยขับเคลื่อนผ่านบุคลากรพันธุ์ใหม่ที่มีทักษะทางด้านเทคโนโลยีที่สามารถนำมาใช้งานได้อย่างรวดเร็วและโปร่งใสมีประสิทธิภาพ (สถาบันคุณวุฒิวิชาชีพ, 2561) ประเด็นสำคัญอีกประการหนึ่งที่มีความสำคัญไม่แพ้กัน คือ การใช้ข้อมูลและหลักฐานเชิงประจักษ์ (Evidence-Based Policy) เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบายของฝ่ายบริหารเพื่อให้เกิดความแม่นยำและตอบโจทย์ปัญหาของประชาชนได้อย่างแท้จริง ประเด็นที่กล่าวมาแล้วข้างต้นจึงเป็นที่น่าสนใจ และควรส่งเสริมให้หน่วยงานภาครัฐทุกส่วนได้พิจารณานำเอาแนวทางดังกล่าวมาใช้ในการบริหารงานภาครัฐเพื่อให้เกิดผลอย่างชัดเจน

ดังนั้น การนำกลยุทธ์เหล่านี้มาใช้จะช่วยให้ภาครัฐสามารถรับมือกับความท้าทายที่เปลี่ยนแปลงไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศให้เท่าทันบริบทโลก และสร้างความไว้วางใจระหว่างรัฐกับประชาชนได้อย่างยั่งยืน

การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้

การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารภาครัฐช่วยเพิ่มประสิทธิภาพ ความโปร่งใส และลดต้นทุนการดำเนินงาน เช่น การใช้ AI บิ๊กดาต้า ระบบอัตโนมัติและบล็อกเชน ซึ่งส่งผลให้การให้บริการประชาชนมีความรวดเร็ว โปร่งใส และตรวจสอบได้มากขึ้น แนวคิดรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์จึงถูกพัฒนาเพื่อเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงานรัฐ ลดความซ้ำซ้อน และขับเคลื่อนการให้บริการสาธารณะที่มีคุณภาพ ยกระดับการเข้าถึงข้อมูลอย่างเท่าเทียม ตัวอย่างความสำเร็จของไทยคือระบบ E-passport ซึ่งใช้เทคโนโลยีบันทึกข้อมูลชีวภาพ เพิ่มความปลอดภัยและความสะดวกในการเดินทาง พร้อมได้รับการยอมรับในระดับสากล (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2565)

จะเห็นได้ว่า การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารจัดการงานภาครัฐนั้นมีความสำคัญมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารงานภาครัฐสามารถลดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานภาครัฐได้ รัฐบาลจึงควรมีการวางแนวทางในการดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม อาจพิจารณาจากประเด็นที่สำคัญในการดำเนินการ ดังนี้ (ธนาชัย ธีรพัฒนวงศ และคณะ, 2561)

1. เสนอแนะนโยบายจัดทำยุทธศาสตร์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ข้อมูลสถิติ และระบบการเตือนภัยพิบัติ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

2. พัฒนาและบริหารจัดการโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ด้วยระบบความมั่นคงปลอดภัยที่ทันสมัย ให้กระจายไปสู่ประชาชนทั่วประเทศอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ

3. ส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในทุกภาคส่วน เพื่อการพัฒนาประเทศอย่างทั่วถึง เท่าเทียม และมีประสิทธิภาพ

4. ส่งเสริมและพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เพื่อการอุตุนิยมวิทยาและการเตือนภัยพิบัติอย่างบูรณาการ ให้มีประสิทธิภาพและทันต่อเหตุการณ์

5. ส่งเสริมและสนับสนุนการนำข้อมูลสถิติและสารสนเทศมาใช้เพื่อการพัฒนาประเทศ

6. ส่งเสริมและพัฒนาประเทศสู่สังคมเศรษฐกิจบนฐานความรู้มีบทบาทด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และสามารถแข่งขันได้ในระดับประเทศและระหว่างประเทศ

7. ส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาบุคลากรด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารให้มีประสิทธิภาพ มีคุณธรรม จริยธรรม ถูกต้องเหมาะสม และรู้เท่าทัน

8. ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อเพิ่มศักยภาพและขีดความสามารถในการแข่งขันด้านอุตสาหกรรมเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของประเทศไทย

9. ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามนโยบายการพัฒนาด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของประเทศ

สรุปได้ว่า การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในภาครัฐช่วยเพิ่มความสะดวกในการให้บริการประชาชน โดยเน้นพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์เพื่อลดขั้นตอนและเสริมขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ แนวทางสนับสนุนควรครอบคลุมนโยบายด้านเทคโนโลยี การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในทุกภาคส่วน การใช้ข้อมูลเพื่อการพัฒนา การส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล การพัฒนาบุคลากรที่มีคุณธรรม และการสนับสนุนงานวิจัย พร้อมทั้งติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

การบริหารแบบมีส่วนร่วม

นักวิชาการได้ให้คำนิยามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในหลายแง่มุม โดยมีสาระสำคัญว่าหมายถึง กิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในกระบวนการตัดสินใจของภาครัฐ แสดงออกถึงความคิดเห็น ความต้องการ และความสนใจร่วมกัน เพื่อให้เกิดการบริหารงานที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนมากที่สุด (เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, 2550)

สำหรับแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีประสิทธิภาพ สามารถอธิบายผ่านหลักการ 4S ซึ่งประกอบด้วย (อรทัย ก๊กผล, 2552)

1. การเริ่มต้นก่อนการตัดสินใจ (Starting Early) คือกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนควรเริ่มต้นตั้งแต่ระยะเริ่มแรกของการดำเนินโครงการหรือการตัดสินใจของภาครัฐ เพื่อให้ประชาชนมีโอกาสเข้ามามีบทบาทในการกำหนดทิศทางตั้งแต่ต้น

2. การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างทั่วถึง (Stakeholders) เป็นการเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งผู้ได้รับผลกระทบโดยตรงและโดยอ้อม สามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้อย่างทั่วถึง เพื่อให้ได้ความคิดเห็นที่ครอบคลุมและสะท้อนความต้องการที่แท้จริงของทุกภาคส่วน

3. การปรับกระบวนการให้เหมาะสมกับสถานการณ์ (Suitability) เป็นการเลือกรูปแบบหรือเทคนิคในการมีส่วนร่วมต้องคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ เช่น ประเภทและขนาดของโครงการ ความแตกต่างด้านพื้นที่ วัฒนธรรม สังคม และระดับความสนใจของประชาชนในแต่ละชุมชน เพื่อให้การมีส่วนร่วมนั้นเกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ

4. การใช้ความจริงใจและความโปร่งใสเป็นหลัก (Sincerity) คือกระบวนการมีส่วนร่วมต้องดำเนินไปด้วยความจริงใจ โปร่งใส และให้ความสำคัญกับการสื่อสารสองทาง มีการให้ข้อมูลที่ถูกต้อง ชัดเจน และเพียงพออย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ หน่วยงานภาครัฐควรแสดงให้เห็นว่า ข้อเสนอแนะและความคิดเห็นของประชาชนได้รับการพิจารณาอย่างจริงจัง และมีผลต่อการตัดสินใจของภาครัฐ

หลักการดังกล่าวเป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยให้การมีส่วนร่วมของประชาชนเกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะนำไปสู่การบริหารงานที่ตอบสนองต่อความต้องการของสังคมได้ดียิ่งขึ้น

การบริหารภาครัฐแนวใหม่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคส่วนต่าง ๆ ผ่านการรับฟังความคิดเห็นและความร่วมมือ โดยเฉพาะการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อร่วมออกแบบนโยบาย ซึ่งช่วยเสริมความโปร่งใสและสร้างความไว้วางใจต่อรัฐบาล แนวทางนี้เริ่มชัดเจนภายหลังการปฏิรูประบบราชการปี พ.ศ. 2545 โดยมุ่งเปิดโอกาสให้ประชาชนมีบทบาทมากขึ้น เพื่อให้การบริหารภาครัฐตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและทันต่อการพัฒนาประเทศ

เดิมการบริหารราชการเน้นการรวมศูนย์อำนาจโดยรัฐเป็นผู้กำหนดทุกอย่าง ประชาชนไม่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ อย่างไรก็ตาม เมื่อเทคโนโลยีสารสนเทศพัฒนาและกฎหมายเปิดเผยข้อมูลเอื้ออำนวยมากขึ้น ทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงและตรวจสอบการทำงานของรัฐได้โดยตรง บทบาทของประชาชนจึงขยายจากการเลือกตั้งไปสู่การมีส่วนร่วมผ่านเทคโนโลยี ภาครัฐจึงต้องปรับตัวจากการควบคุมแบบเบ็ดเสร็จไปสู่การทำงานร่วมกับประชาชน เพื่อสร้างความโปร่งใส ประสิทธิภาพ และตอบสนองความต้องการของสังคมได้อย่างแท้จริง (ณัฐพงษ์ คันธรส และคณะ, 2562)

การปฏิรูประบบราชการในแนวทางใหม่มุ่งเน้นให้ภาครัฐตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ โดยยึดหลักการบริหารภาครัฐแนวใหม่ (NPM) ที่เน้นประสิทธิภาพ ธรรมาภิบาล ความโปร่งใส และความเท่าเทียม ภาครัฐจึงเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้น และใช้เทคโนโลยีสารสนเทศช่วยลดความซับซ้อนของระบบราชการ เพิ่มประสิทธิภาพในการบริการ และเสริมกลไกการตรวจสอบ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ประชาชนได้รับบริการที่รวดเร็ว ทั่วถึง และเป็นธรรมบนพื้นฐานของการพัฒนาอย่างยั่งยืน

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกลไกสำคัญในการบริหารภาครัฐยุคใหม่ โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความเห็นและมีบทบาทในการตัดสินใจของรัฐ เพื่อให้การบริหารตอบสนองต่อความต้องการของสังคมอย่างแท้จริง หลัก 4S ชี้แนวทางการมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิภาพ ได้แก่ การเริ่มต้นก่อนการตัดสินใจ ความทั่วถึงของผู้เกี่ยวข้อง ความเหมาะสมกับบริบท และความจริงใจโปร่งใสผ่านการสื่อสารสองทาง แนวทางปฏิรูประบบราชการเน้นประชาชนเป็นศูนย์กลาง ใช้เทคโนโลยีและหลัก NPM ในการเสริมประสิทธิภาพ ธรรมาภิบาล และความเท่าเทียม โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างระบบราชการที่โปร่งใส เข้าถึงได้และพัฒนาที่ยั่งยืน

การปรับโครงสร้างองค์กรให้ยืดหยุ่น

ภาครัฐต้องปรับโครงสร้างองค์กรให้มีความยืดหยุ่นมากขึ้น เพื่อลดความซับซ้อนของระบบราชการแบบดั้งเดิม การทำงานแบบ Agile และแนวคิดการบริหารแบบเอกชน (New Public Management) ช่วยให้หน่วยงานสามารถตอบสนองต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

โครงสร้างองค์กรของระบบราชการไทยส่วนใหญ่อิงตามแนวคิดของ Weber (1947) ซึ่งเน้นระเบียบแบบแผนและการกำหนดหน้าที่อย่างเป็นระบบ แม้ว่าวิธีการนี้อาจทำให้เกิดความล่าช้าและขาดความยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลง แต่ในมุมมองของผู้บริหาร โครงสร้างดังกล่าวช่วยให้การแบ่งงาน การสั่งการ และการประสานงานเป็นไปอย่างมีระเบียบ แนวทางการจัดโครงสร้างองค์กรขนาดใหญ่มีลักษณะสำคัญ ดังนี้

1. การแบ่งงานตามหน้าที่ เพื่อให้เกิดความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน
2. การกำหนดอำนาจหน้าที่อย่างชัดเจน ตามลำดับสายบังคับบัญชา
3. มีความเป็นทางการและมีกฎระเบียบชัดเจน เพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพและควบคุมพฤติกรรมภายในองค์กร
4. การทำงานแยกจากความสัมพันธ์ส่วนตัว เพื่อความเป็นกลางและป้องกันอคติ
5. การคัดเลือกและแต่งตั้งบุคลากรตามหลักคุณธรรม พิจารณาจากความสามารถและทักษะในการทำงาน
6. การว่าจ้างเป็นอาชีพที่มีความมั่นคง โดยมีระบบประกันตำแหน่งภายในองค์กร
7. การแยกชีวิตส่วนตัวออกจากงาน อย่างชัดเจน

แนวทางนี้ช่วยให้การดำเนินงานขององค์กรมีความเป็นระบบและสามารถควบคุมการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ในขณะเดียวกันก็อาจส่งผลให้ขาดความยืดหยุ่นและปรับตัวได้ช้าในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

ขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างองค์กรอาจดำเนินการได้ดังนี้ (โนว์เลดจ์ คาสเซิล เทรนนิ่ง, 2567)

1. กำหนดกลยุทธ์การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างองค์กร โดยพิจารณาจากปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลง

2. สื่อสารกลยุทธ์การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างองค์กรให้กับบุคลากรทุกคน

3. จัดการการเปลี่ยนแปลง โดยให้การสนับสนุนบุคลากร และฝึกอบรมพนักงานให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง

4. ติดตามผลลัพธ์ของการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างองค์กร และปรับกลยุทธ์ให้เหมาะสม

สรุปได้ว่า ระบบราชการไทยมีพื้นฐานจากแนวคิดของ Weber ซึ่งเน้นระเบียบและการแบ่งหน้าที่ชัดเจน แต่ขาดความยืดหยุ่น ทำให้ปรับตัวได้ช้า ภาครัฐจึงจำเป็นต้องปรับโครงสร้างองค์กรให้ทันสมัย โดยนำแนวคิด Agile และ New Public Management มาใช้เพื่อเพิ่มความคล่องตัวและประสิทธิภาพ แนวทางการเปลี่ยนแปลงควรรวมถึงการวางกลยุทธ์ที่เหมาะสม การสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจ การพัฒนาทักษะบุคลากรและการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะทำให้ระบบราชการสามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงได้ดียิ่งขึ้น

การพัฒนาทักษะบุคลากรภาครัฐ

บุคลากรภาครัฐเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารงาน การฝึกอบรมและพัฒนาทักษะด้านดิจิทัล ทักษะการคิดวิเคราะห์ และการบริหารเชิงกลยุทธ์ จะช่วยให้ข้าราชการสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและทันสมัยมากขึ้น เมื่อรัฐบาลได้ขยับปรับเปลี่ยนเข้าสู่การเป็นรัฐบาลดิจิทัลแล้ว แนวโน้มในอนาคตคงจะต้องเป็นรัฐบาลดิจิทัลเต็มรูปแบบ ประเด็นที่สำคัญที่จะเป็นตัวผลักดันให้หลักการนี้ดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ คือการเตรียมพร้อมกำลังบุคลากรของภาครัฐเพื่อให้ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลง เตรียมพร้อมที่จะเข้าสู่การเป็นรัฐบาลดิจิทัล บุคลากรทุกระดับจะต้องได้รับการพัฒนาทักษะต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยบุคลากรที่เกี่ยวข้องได้แก่ (สำนักงานปลัดกระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2565)

1. ผู้บริหารระดับสูง (Executive) มีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายและทิศทางขององค์กรเพื่อผลักดันการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลในภาครัฐ โดยสนับสนุนให้ข้าราชการและบุคลากรนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อยกระดับกระบวนการทำงานและการให้บริการแก่ประชาชน

2. ผู้อำนวยการกองมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรเข้าสู่ยุคดิจิทัล โดยทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการถ่ายทอดนโยบายระดับสูงไปสู่การปฏิบัติ พร้อมทั้งควบคุมและ

ติดตามให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นระบบ บทบาทหลักของตำแหน่งนี้ คือ การนำแนวทางดิจิทัลมาปรับใช้กับกระบวนการทำงานขององค์กร วางแผนและกำกับดูแลให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

3. ผู้ปฏิบัติงานด้านนโยบายและวิชาการมีบทบาทสำคัญในการนำข้อมูลดิจิทัลมาใช้เพื่อสนับสนุนการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ขององค์กร โดยเน้นการวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลเพื่อช่วยในการตัดสินใจและพัฒนาระบบการทำงานของภาครัฐให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ภารกิจหลัก ได้แก่ การประเมินและใช้ข้อมูลดิจิทัลเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจทางนโยบาย ออกแบบและพัฒนาแนวทาง มาตรฐาน และแผนงานที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูล

4. บุคลากรด้านการให้บริการมีบทบาทสำคัญในการอำนวยความสะดวกและให้บริการดิจิทัลภาครัฐ โดยมุ่งเน้นการให้ความช่วยเหลือและคำแนะนำแก่ประชาชนและผู้รับบริการทั้งภายในและภายนอกองค์กร เพื่อยกระดับประสบการณ์การใช้บริการและเพิ่มประสิทธิภาพของภาครัฐ นอกจากนี้ ยังมีบทบาทในการผลักดันแนวคิดรัฐบาลเปิด (Open Government) เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล

5. บุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีดิจิทัลมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาและปรับปรุงระบบเทคโนโลยีของหน่วยงานภาครัฐให้ทันสมัย โดยให้ความสำคัญกับการบริหารโครงการด้านเทคโนโลยีและคัดเลือกระบบที่เหมาะสมเพื่อพัฒนาการให้บริการภาครัฐอัจฉริยะ (Automated Public Service) หน้าที่หลัก ได้แก่ การจัดการโครงการด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านแนวคิดรัฐบาลเปิด (Open Government) บนแพลตฟอร์มดิจิทัล

5. บุคลากรภาครัฐในทุกระดับจำเป็นต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีดิจิทัล และนำมาใช้ในการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ ปลอดภัย และเหมาะสมกับบริบทขององค์กร

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (2567) เสนอแนวทางพัฒนาบุคลากรภาครัฐ พ.ศ. 2566-2570 โดยมุ่งยกระดับสมรรถนะให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติและการบริหารภาครัฐแนวใหม่ผ่านการพัฒนา ทักษะเชิงยุทธศาสตร์ 4 ด้าน ได้แก่ ทักษะดิจิทัล การสื่อสารโน้มน้าว การคิดอย่างเป็นระบบและสร้างสรรค์ และการคิดวิเคราะห์วิพากษ์ พร้อมทั้งพัฒนา ภาวะผู้นำ 6 ด้าน ได้แก่ จริยธรรมและความเป็นมืออาชีพ วิสัยทัศน์ การพัฒนาตนและผู้อื่น การทำงานแบบบูรณาการ นวัตกรรม และการมุ่งผลสัมฤทธิ์ รวมถึงส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ และปลูกฝังแนวคิดที่เน้นประโยชน์ส่วนรวม

บุคลากรภาครัฐเป็นกำลังหลักในการขับเคลื่อนสู่รัฐบาลดิจิทัล การพัฒนาทักษะดิจิทัล การคิดวิเคราะห์ และการบริหารเชิงกลยุทธ์จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง โดยบุคลากร

มีบทบาทหลากหลายตั้งแต่ระดับนโยบายจนถึงการให้บริการประชาชน ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหารระดับสูง ผู้อำนวยการกอง นักวิชาการ ผู้ให้บริการ ไปจนถึงผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยี ทุกกลุ่มต้องมีความรู้ด้านดิจิทัลและสามารถนำมาใช้พัฒนางานได้อย่างมีประสิทธิภาพ การเตรียมความพร้อมของบุคลากรในทุกระดับจึงเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของรัฐบาลดิจิทัลที่โปร่งใส ทันสมัย และเปิดกว้างต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน

การกำหนดนโยบายโดยอาศัยหลักฐานเชิงประจักษ์ (Evidence-Based Policy)

ในเบื้องต้นควรทำความเข้าใจกับหลักฐานเชิงประจักษ์ก่อน หลักฐานเชิงประจักษ์หมายถึง หลักฐานที่เด่นชัดที่นำไปสู่การสรุปที่แน่นอน เป็นหลักฐานที่ได้รับการพิสูจน์แล้วว่าเป็นจริง (Stetler et al., 1998) ซึ่งอาจหมายถึงความรู้ ข้อมูล หรือผลของการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ (ฟองคำ ติลกสกุลชัย, 2549) จะเห็นได้ว่า ข้อมูลเชิงประจักษ์มีความสำคัญมากในทุกสาขา ไม่ว่าจะเป็นนิติวิทยาศาสตร์ หรือแม้แต่สังคมศาสตร์ยังต้องใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ ในด้านการบริหารภาครัฐก็เริ่มมีการนำข้อมูลเชิงประจักษ์เข้ามาช่วยในกระบวนการของการกำหนดนโยบายด้วย การนำข้อมูลมาวิเคราะห์และใช้ในการตัดสินใจเชิงนโยบายช่วยให้เกิดผลลัพธ์ที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น การใช้ดาต้าอนาไลติกส์ (Data Analytics) และระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) เป็นตัวช่วยสำคัญที่ทำให้ภาครัฐสามารถจัดสรรทรัพยากรได้อย่างเหมาะสมและตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างตรงจุด มีนักวิชาการได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ในประเทศไทยว่า Evidence-Based Policy หรือนโยบายที่ออกแบบโดยอาศัยหลักฐานเชิงประจักษ์ คือรากฐานสำคัญของการออกแบบนโยบายที่หลายประเทศใช้กันมานานแล้ว ทว่ายังไม่ค่อยเห็นนักในประเทศไทย (โสมรัศมิ์ จันทรัตน์, 2562)

ดังนั้น ความต้องการหลักฐานกลายเป็นเรื่องสำคัญในบริบทของความรู้ที่มีมากเกินไปทั่วโลกและกระบวนการทางการเมืองที่ซับซ้อน ปริมาณข้อมูลที่ผู้กำหนดนโยบายต้องพิจารณามีมากมายและซับซ้อนมากขึ้นเรื่อย ๆ ในขณะที่ความสามารถของแต่ละบุคคลและองค์กรในการประมวลผลข้อมูลอาจถูกจำกัดและเบี่ยงเบนไปจากอคติ ในเวลาเดียวกันช่องว่างหลักฐานที่สำคัญยังคงอยู่เกี่ยวกับสิ่งที่ได้ผลในนโยบายหลาย ๆ ด้าน เป็นผลให้การย้ายขอบเขตของหลักฐาน นโยบาย และผู้คนเพื่อหาทางแก้ไขร่วมกันนั้นเกี่ยวข้องกับการแลกเปลี่ยนที่ยากลำบากในช่วงเวลาที่นโยบายที่อิงตามหลักฐานมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ความท้าทายเหล่านี้ทวีความรุนแรงขึ้นในโลกหลังความจริง ซึ่งความเร็วในการตอบสนองถูกกำหนดโดยสื่อที่หลากหลาย และข้อเท็จจริง อาจถูกนำเสนอโดยไม่มีพื้นฐานหรือการ

ตรวจสอบ (Organization for Economic Co-operation and Development (OECD), 2020)

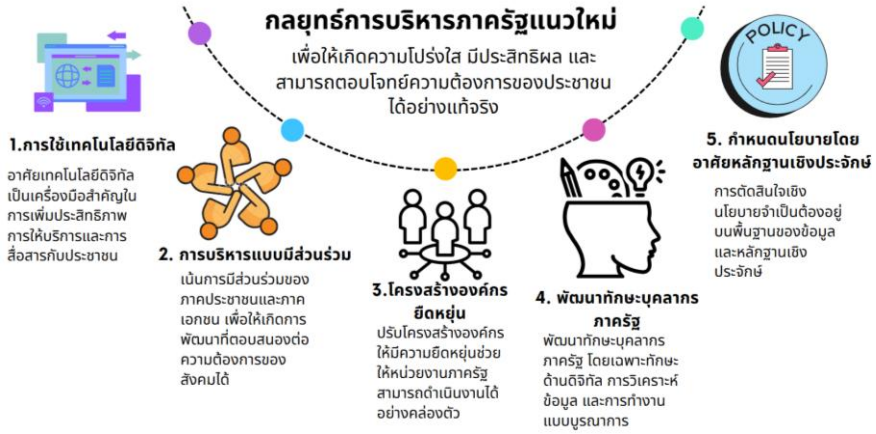
หลักฐานมีบทบาทสำคัญในการปรับปรุงคุณภาพ การตอบสนอง และการเข้าถึงบริการสาธารณะ หลักฐานสามารถมีบทบาทตลอดขั้นตอนสำคัญของวงจรนโยบายและได้รับการยอมรับมากขึ้นเรื่อย ๆ ว่าเป็นส่วนสำคัญของธรรมาภิบาล การกำหนดนโยบายโดยอาศัยหลักฐานสามารถกำหนดได้ว่าเป็นกระบวนการที่แหล่งข้อมูลหลายแหล่ง รวมถึงสถิติ ข้อมูล และรวมถึงหลักฐานการวิจัยและการประเมินที่ดีที่สุดที่มีอยู่ จะถูกตรวจสอบก่อนตัดสินใจวางแผน ดำเนินการและหากเกี่ยวข้องเปลี่ยนแปลงนโยบายสาธารณะ โปรแกรม และให้บริการสาธารณะอื่น ๆ ที่มีคุณภาพ (Langer, 2016)

การกำหนดนโยบายโดยอาศัยข้อมูลเชิงประจักษ์ช่วยเพิ่มความแม่นยำและประสิทธิภาพในการตัดสินใจ เนื่องจากใช้ข้อมูลที่ถูกต้องและน่าเชื่อถือ ช่วยลดความเสี่ยงข้อผิดพลาด และอคติส่วนบุคคล ทำให้ผลลัพธ์ของนโยบายมีความน่าเชื่อถือ นอกจากนี้ยังช่วยให้การใช้ทรัพยากรเป็นไปอย่างคุ้มค่า สามารถตรวจสอบได้ สร้างความโปร่งใสและความเชื่อมั่นของประชาชน รวมถึงสามารถปรับปรุงพัฒนานโยบายให้ทันกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง และแก้ไขปัญหาได้ตรงจุดจากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึก อีกทั้งยังสนับสนุนการตัดสินใจแบบมีส่วนร่วม ทำให้นโยบายมีความชัดเจนและตอบโจทย์สังคมมากขึ้น (จุลนี เทียนไทย และคณะ, 2563)

สรุปได้ว่า การกำหนดนโยบายโดยอาศัยข้อมูลเชิงประจักษ์ (Evidence-Based Policy) เป็นแนวทางที่ใช้ข้อมูลจริง เช่น สถิติ งานวิจัย และผลการประเมินเพื่อให้การตัดสินใจเชิงนโยบายแม่นยำและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ข้อมูลเชิงประจักษ์มีบทบาทสำคัญในทุกสาขา โดยเฉพาะในการบริหารภาครัฐที่เริ่มนำมาใช้ร่วมกับเครื่องมืออย่าง Data Analytics และ GIS เพื่อจัดสรรทรัพยากรได้ตรงจุด แม้หลายประเทศใช้อย่างแพร่หลาย แต่ในไทยยังพบการใช้น้อย ผลดีของแนวทางนี้คือ เพิ่มประสิทธิภาพ ลดความผิดพลาด อคติและการคาดเดา ใช้งบประมาณคุ้มค่า สร้างความโปร่งใสและตรวจสอบได้ เปิดโอกาสให้ภาคส่วนต่าง ๆ มีส่วนร่วม และปรับเปลี่ยนนโยบายให้เหมาะสมกับสถานการณ์จริง ช่วยให้ภาครัฐตอบสนองต่อปัญหาได้อย่างตรงจุด โปร่งใส และยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

จากเนื้อหาข้างต้นสามารถเขียนนำมาสรุปเป็นองค์ความรู้ใหม่โดยเขียนเป็นภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

สรุป

กลยุทธ์การบริหารภาครัฐแนวใหม่เป็นกุญแจสำคัญในการพัฒนาการทำงานของภาครัฐให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ภาครัฐจึงต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับยุคดิจิทัลโดยการนำเทคโนโลยีดิจิทัล มาใช้ในการบริหารจัดการ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความโปร่งใส รวมถึงเปิดโอกาสให้ ประชาชนมีส่วนร่วม ผ่านกระบวนการที่โปร่งใสและยุติธรรม นอกจากนี้ โครงสร้างระบบราชการไทยควรปรับเปลี่ยนให้ ยืดหยุ่นและทันสมัย เพื่อลดความซับซ้อนและเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน พร้อมกับพัฒนาบุคลากรภาครัฐให้มีทักษะที่เหมาะสม และที่สำคัญ ภาครัฐควรใช้นโยบายที่ อิงกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เพื่อให้การตัดสินใจมีความถูกต้องแม่นยำและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. (2550). *การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการดำเนินนโยบายของรัฐบาลด้านการบริการจัดหางาน*. กรุงเทพฯ: กองแผนงานและสารสนเทศ กรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงาน.

จุลนี เทียนไทย และคณะ. (2563). *การสังเคราะห์ผลการวิจัยสู่การใช้ประโยชน์เชิงนโยบาย* (รายงานฉบับพิเศษ). กรุงเทพฯ: จุฬาลกรณ์มหาวิทยาลัย.

ณัฐพงษ์ คันธรส และคณะ. (2564). การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม: จากแนวคิดสู่การพัฒนาภาครัฐในยุคประเทศไทย 4.0. *วารสารวิชาการ สถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ*, 7(2), 130-144.

เทพศักดิ์ บุณยรัตพันธุ์. (2554). *แนวคิด ทฤษฎีและหลักการรัฐประศาสนศาสตร์*. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช.

ธนาชัย ธีรพัฒนวงศ และคณะ. (2561). ปัญหายุทธศาสตร์เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการบริหารภาครัฐ. *วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 8(1), 91-102.

โนว์เลดจ์ คาสเซิล เทรนนิ่ง. (2567). *การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างองค์กร: ปรับโครงสร้างให้ยืดหยุ่น รองรับทุกความเปลี่ยนแปลง*. สืบค้น 10 มกราคม 2568, จาก https://kctathailand.com

ฟองคำ ติลกสกุลชัย. (2549). *การปฏิบัติการพยาบาลตามหลักฐานเชิงประจักษ์ : หลักการและวิธีปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.

วีระชัย ประเสริฐโส. (2568). *การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารราชการ*. สืบค้น 10 มกราคม 2568, จาก https://shorturl.asia/WuLkj

สถาบันคุณวุฒิวิชาชีพ. (2561). *รู้จักทักษะด้านดิจิทัลของข้าราชการและบุคลากรภาครัฐ*. สืบค้น 10 มกราคม 2568, จาก https://shorturl.asia/NAtC5

สัญญาศรณ์ สวัสดิ์ไธสง. (2567). การจัดการภาครัฐแนวใหม่: มุ่งสู่ผลลัพธ์ที่ประชาชนสัมผัสได้. *Journal of Administration Management and Sustainable Development*, 2(3), 746-756.

สัมฤทธิ์ ยศสมศักดิ์. (2549). *การบริหารทรัพยากรมนุษย์: หลักการและแนวคิด*. กรุงเทพฯ: เวิลด์เทรดประเทศไทย.

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2547). *หลักเทคนิคการบริหารและการวางแผน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2567). *แนวทางการพัฒนาบุคลากรภาครัฐ พ.ศ. 2566-2570*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน.

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2565). *รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์กับการพัฒนาของระบบการทำงานของหน่วยงานภาครัฐ*. สืบค้น 10 มกราคม 2568, จาก https://shorturl.asia/hc3zS

สำนักงานปลัดกระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2565). *แนวทางพัฒนาทักษะด้านดิจิทัลของข้าราชการและบุคลากรภาครัฐเพื่อการปรับเปลี่ยนเป็นรัฐบาลดิจิทัล*. สืบค้น 10 มกราคม 2568, จาก https://shorturl.asia/OmWwC

โสมรัศมิ์ จันทรัตน์. (2562). *RCTs ไม่ใช่วิธีแก้จน*. สืบค้น 10 มกราคม 2568, จาก https://www.the101.world/economics-nobel-seminar-part-1/

อรทัย ก๊กผล. (2552). *คู่คิด คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน สำหรับนักบริหารท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: จรัญสนิทวงศ์การพิมพ์.

Dunleavy, P. et al. (2006). *Digital Era Governance: IT Corporations, the State, and E-Government*. Oxford: Oxford University Press.

Hood, C. (1991). A public management for all seasons?. *Public Administration*, 69(1), 3-19.

Langer, L. et al. (2016). *The Science of Using Science: Researching the Use of Research Evidence in Decision-Making*. London: University College London.

Organization for Economic Co-operation and Development (OECD). (2020). *Building Capacity for Evidence-Informed Policymaking*. Paris: Organization for Economic Co-operation and Development (OECD).

Osborne, D. & Gaebler, T. (1992). *Reinventing Government: How the Entrepreneurial Spirit is Transforming the Public Sector*. Massachusetts: Addison-Wesley.

Pollitt, C. & Bouckaert, G. (2011). *Public Management Reform: A Comparative Analysis of New Public Management, Governance, and the Neo-Weberian State* (3rd ed.). Oxford: Oxford University Press.

Stetler et. al. (1998). Evidence-Based Practice and the Role of Nursing Leadership. *The Journal of Nursing Administration*, 28(7), 45-53.

Weber, M. (1947). *The Theory of Social and Economic Organization*. Glencoe, IL: The Free Press of Glencoe.

การบูรณาการหลักศีล 5 กับการสร้างความยุติธรรมอย่างยั่งยืนในคดีเด็กและเยาวชน*

INTEGRATING THE FIVE PRECEPTS WITH SUSTAINABLE JUSTICE IN JUVENILE CASES

รัตนา ชินบุตรานนท์
Rattana Chinbutranont
นักวิชาการอิสระ
Independent Scholar
Corresponding Author E-mail: khurkhamlangkhur@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางการบูรณาการหลักศีล 5 กับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน ผลการศึกษาพบว่าศีล 5 เป็นหลักจริยธรรมพื้นฐานที่มีความสอดคล้องกับหลักกฎหมายไทยและสามารถประยุกต์ใช้ในการป้องกันอาชญากรรมและเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบ จากการวิเคราะห์สถิติคดีเด็กและเยาวชนปี พ.ศ. 2565-2566 พบว่า ปัญหาหลักเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ความผิดต่อชีวิตและร่างกายและทรัพย์ โดยมีสาเหตุจากปัจจัยภายในตัวเด็กและสิ่งแวดล้อม การบูรณาการหลักศีล 5 สามารถดำเนินการได้ใน 3 ระดับ คือ 1. การป้องกันขั้นปฐมภูมิผ่านการปลูกฝังค่านิยมและจริยธรรม 2. การป้องกันขั้นทุติยภูมิโดยการเฝ้าระวังกลุ่มเสี่ยงและพัฒนาทักษะชีวิต และ 3. การป้องกันขั้นตติยภูมิด้วยโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดและกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าการนำหลักศีล 5 มาใช้เป็นหลักประกันในการดำเนินชีวิตประจำวัน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านชีวิต ทรัพย์สิน ครอบครัว ความสามัคคี และความมั่นคงปลอดภัย ช่วยส่งเสริมการแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมและการกลับคืนสู่สังคมอย่างมีคุณค่า

คำสำคัญ: การบูรณาการหลักศีล 5; กระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชน; การป้องกันอาชญากรรม; กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

*Received March 6, 2025; Revised May 18, 2025; Accepted May 23, 2025

Abstract

This article aimed to present an approach to integrating the Five Precepts into the juvenile justice process. The study results were found that the Five Precepts were basic ethical principles that were consistent with Thai law and could be applied to crime prevention and provide relief to those affected. An analysis of juvenile case statistics from 2022-2023 was found that the main problems were related to drugs, crimes against life and body, and property, which were caused by internal factors to the children and the environment. The integration of the Five Precepts can be implemented at three levels: 1. primary prevention through instilling values and ethics, 2. secondary prevention through monitoring of at-risk groups and developing life skills, and 3. Tertiary prevention through offender rehabilitation programs and restorative justice processes. The study results indicated that the application of the Five Precepts as a guarantee in daily life in five aspects: life, property, family, unity, and safety that help promote behavioral rehabilitation and valuable reintegration into society.

Keywords: Integration of the Five Precepts; Juvenile Justice System; Crime Prevention; Restorative Justice

บทนำ

ปัญหาอาชญากรรมในสังคมไทยปัจจุบันมีความซับซ้อนและทวีความรุนแรงมากขึ้น โดยเฉพาะอาชญากรรมออนไลน์ที่เติบโตอย่างรวดเร็วตามการพัฒนาของเทคโนโลยีดิจิทัล การบูรณาการหลักพุทธธรรมโดยเฉพาะศีล 5 ร่วมกับทฤษฎีการป้องกันอาชญากรรมสมัยใหม่ จึงเป็นแนวทางที่น่าสนใจในการแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืนในพระไตรปิฎกได้ให้ความหมายไว้ว่า (สำ.ม. 19/1003/502) ศีล 5 เป็นหลักจริยธรรมพื้นฐานที่เน้นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ต่อมนุษย์และสรรพสัตว์ พระพุทธองค์ทรงสอนว่า สิ่งใดไม่เป็นที่รักไม่เป็นที่พอใจของเรา สิ่งนั้นก็ไม่เป็นที่รักไม่เป็นที่พอใจของผู้อื่น ศีลจึงเป็นเครื่องฝึกฝนพัฒนาตนบ่มเพาะจิตใจให้เจริญ นำไปสู่การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างเคารพสิทธิซึ่งกันและกัน

(ที.ปา. 11/36/53) ศีล 5 ปรากฏในจักกวัตติสูตรและอัคคัญญสูตร ที่กล่าวถึงพัฒนาการของสังคมมนุษย์ว่า เมื่อประชากรเพิ่มขึ้น เกิดความเห็นแก่ตัว การเบียดเบียนและการลักขโมย พระเจ้าทัฬหเนมิจึงได้วางหลักศีลธรรมแก่ประชาชน เพื่อให้สังคมกลับมาตั้งมั่นในศีลธรรม และเอื้ออาทรต่อกัน พระครูโกศลพัชราศัย (ประทวน ศรจันทร์) (2564)

อธิบายว่า ศีล คือ ความประพฤติที่เป็นปกติ เจตนางดเว้นความผิดทางกายและวาจา ไม่เพียงแค่ 5 สิกขาบท แต่รวมถึงความผิดทั้งหมดที่อาจเกิดขึ้น ซึ่งแนวคิดนี้สอดคล้องกับ Dmc (2014) ที่กล่าวว่า ศีลแปลว่าปกติ ผู้มีศีลจึงหมายถึงผู้ที่เป็นคนปกติ มีความหมายหลายนัยทั้งยอด ปกติ เย็น และปลอดโปร่ง การรักษาศีลจึงเป็นทั้งการทำบุญ การพัฒนาคุณภาพชีวิต และเป็นรากฐานนำไปสู่สมาธิและปัญญา (ดวงกมล จันทรรัตน์มณี และคณะ, 2558) พบว่า ปัจจุบันเด็กและเยาวชนกระทำความผิดทางเพศจัดอยู่ในลำดับที่ 6 ของประเทศ ผลกระทบที่เกิดขึ้นมีทั้งด้านสิทธิเสรีภาพ สภาพจิตใจ ครอบครัว การเรียนและอาชีพ และสังคมชุมชน ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นว่าควรนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาบังคับใช้เพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็ก เยาวชน และผู้เสียหาย

ศีล 5 เป็นหลักจริยธรรมพื้นฐานในพระพุทธศาสนาที่เน้นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์และสิ่งมีชีวิตอื่น คำว่า ศีล มีความหมายหลายมิติ ได้แก่ ปกติ คือ การดำรงตนอย่างเป็นปกติไม่เบียดเบียนผู้อื่น ยอด เพราะผู้มีศีลคือยอดคน เย็น เพราะผู้รักษาศีลมีความเย็นกายเย็นใจ และปลอดโปร่ง เพราะมีชีวิตที่ไร้กังวล ในบริบทของปัญหาอาชญากรรมที่ซับซ้อนในปัจจุบัน โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กและเยาวชน การบูรณาการหลักศีล 5 เข้ากับกระบวนการยุติธรรมทางเลือกจึงเป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพ การนำศีล 5 มาเป็นเครื่องมือในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสามารถสร้างจิตสำนึกความรับผิดชอบและเยียวยาความสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำผิดกับสังคมได้อย่างยั่งยืน เนื่องจากมุ่งเน้นการแก้ไขฟื้นฟูมากกว่าการลงโทษ

หลักการของศีล 5 และความเชื่อมโยงกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) (2546) อธิบายว่า การเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ต้องมีศีลเป็นพื้นฐาน ศีลเป็นเครื่องควบคุมให้เราใช้กายและวาจาอย่างเรียบร้อย ช่วยให้พวกเราอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสงบสุข เมื่อใครละเมิดศีล พฤติกรรมที่ผิดปกติก็จะปรากฏ สร้างความวุ่นวายและความเดือดร้อนทั้งต่อตัวเอง คนรอบข้าง และสังคม ศีลยังได้ชื่อว่าเป็นมนุษยธรรม คือธรรมสำหรับความเป็นมนุษย์ เป็นคุณธรรมที่ทำให้เราเป็นมนุษย์อย่างสมบูรณ์ การรักษาศีลจึงไม่ใช่แค่การทำตามกฎ แต่เป็นการรักษาความเป็นมนุษย์ของเราให้สมบูรณ์ สอดคล้องกับที่สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถระ, 2548) กล่าวถึงศีลในคัมภีร์วิสุทธิมรรคว่า ศีล คือ ความงามอันเป็นพื้นฐานเบื้องต้นแห่งคุณธรรม โดยศีล 5 ประกอบด้วยการเว้นจากการฆ่าสัตว์ การลักทรัพย์ การประพฤติผิดในกาม การพูดเท็จ และการดื่มสุราและเสพสิ่งเสพติด ซึ่งเป็นหลักศีลธรรมพื้นฐานที่กำหนดแนวทางการดำเนินชีวิตเพื่อให้บุคคลอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

พระไพศาล วิสาโล (2552) ได้อธิบายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายกับพระพุทธศาสนาว่า ในอดีตกฎหมายมีหน้าที่กำกับให้ผู้คนมีศีลธรรม การเปลี่ยนแปลงเริ่มชัดเจนในสมัยรัชกาลที่ 4 เมื่อรัฐเริ่มแยกโลกกับธรรมออกจากกัน ทำให้กฎหมายมีลักษณะทางโลกมากขึ้น ท่านเสนอว่า กฎหมายที่ดีควรส่งเสริมความเจริญงอกงามของสังคมใน 4 มิติตามหลักพุทธศาสนา คือ ทางกาย ความสัมพันธ์ จิตใจ และปัญญา โดยไม่จำเป็นต้องอ้างนรกสวรรค์ แต่ต้องมองสังคมและชีวิตที่ดีงามอย่างรอบด้าน แนวคิดนี้สอดคล้องกับ (Chonticha, 2024) ที่อธิบายว่า ศีล 5 กับหลักกฎหมายไทยมีรากฐานมาจากคำสอนทางศาสนา โดยเฉพาะศีล 5 ในพระพุทธศาสนาที่สะท้อนอยู่ในประมวลกฎหมายอาญา มีความสอดคล้องกันในทุกข้อ ตั้งแต่ศีลข้อที่ 1 เรื่องการห้ามฆ่าสัตว์ตัดชีวิต จนถึงศีลข้อที่ 5 เกี่ยวกับสุราและสิ่งเสพติด ไม่ว่าจะนับถือศาสนาใดหรือไม่ การปฏิบัติตามศีล 5 ล้วนเป็นประโยชน์และช่วยให้สังคมเกิดความสงบสุข

ศีล 5 เป็นหลักความประพฤติพื้นฐานที่ทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ประกอบด้วยการไม่เบียดเบียนชีวิต ไม่ลักทรัพย์ ไม่ประพฤติผิดในกาม ไม่พูดเท็จ และไม่เสพสิ่งมึนเมา ซึ่งสอดคล้องกับหลักกฎหมายไทยโดยเฉพาะประมวลกฎหมายอาญาที่มีรากฐานมาจากหลักศีลธรรมทางพุทธศาสนา ความเชื่อมโยงระหว่างศีล 5 กับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ปรากฏชัดในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนที่มุ่งเน้นการฟื้นฟูและแก้ไขพฤติกรรมมากกว่าการลงโทษ โดยคำนึงถึงวุฒิภาวะและการพัฒนาทางจิตใจของเด็กเป็นสำคัญ การประยุกต์ใช้หลักศีล 5 ในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จึงเป็นการผสานแนวคิดทางพุทธศาสนากับหลักกฎหมายสมัยใหม่ เพื่อมุ่งสู่การเยียวยาความเสียหาย การสร้างความรับผิดชอบ และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้กระทำผิด รวมถึงการคืนคนดีกลับสู่สังคมอย่างมีศักดิ์ศรีและมีคุณค่า

สภาพปัญหาของกระบวนการยุติธรรมในคดีเด็กและเยาวชนในปัจจุบัน

ไทยพีบีเอส (2566) รายงานว่า คดีเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทย จำแนกตามอายุโดยเด็กคืออายุ 12-15 ปี และเยาวชนคืออายุ 15-18 ปี ส่วนเด็กอายุต่ำกว่า 12 ปีไม่ต้องรับโทษทางอาญา สถิติปี พ.ศ. 2565-2566 พบคดีหลักเกี่ยวกับยาเสพติด ชีวิตและร่างกาย และทรัพย์ โดยส่วนใหญ่เกิดในกลุ่มอายุ 15-18 ปี และเป็นเพศชายกว่า 90% กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนเน้นการแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมมากกว่าการลงโทษ โดยศาลเยาวชนและครอบครัวจะพิจารณาว่ากล่าวตักเตือน ส่งตัวไปฝึกอบรม หรือมอบให้อยู่กับบุคคลที่เหมาะสม แม้จะไม่รับโทษทางอาญาแต่ยังต้องรับผิดทางแพ่งโดยผู้ปกครองต้องร่วมรับผิดชอบด้วย

ประเทียง ทนิยผล (2546) ได้วิเคราะห์สาเหตุการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน โดยแบ่งเป็น 2 ประการหลัก คือ สาเหตุจากตัวเด็กเอง และสาเหตุจากสิ่งแวดล้อมในส่วนของตัวเด็กรวมถึงปัจจัยด้านพันธุกรรม สติปัญญา สภาพร่างกาย และจิตใจที่อาจผิดปกติ ส่วนสาเหตุจากสิ่งแวดล้อมที่สำคัญคือครอบครัวที่บกพร่องหรือบ้านแตก ทำให้เด็กขาดความอบอุ่นและหันไปหาสิ่งแวดล้อมภายนอก ปัจจัยอื่น ๆ ประกอบด้วยการศึกษาที่ไม่เหมาะสม การคบเพื่อนที่มีพฤติกรรมเกเร อิทธิพลของชุมชนโดยเฉพาะชุมชนแออัดที่มีแหล่งอบายมุข สภาพเศรษฐกิจที่ย่ำแย่ อิทธิพลของสื่อมวลชนที่นำเสนอพฤติกรรมไม่เหมาะสม และปัญหายาเสพติด สอดคล้องกับการวิเคราะห์ของ (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2554) ที่พบว่า สาเหตุหลักของการกระทำความผิดมาจากการคบเพื่อน รองลงมาคือสภาพฐานะทางเศรษฐกิจและความคึกคะนอง เนื่องจากเด็กและเยาวชนอยู่ในวัยอยากรู้ขาดวุฒิภาวะในการควบคุมตนเองและมีประสบการณ์ชีวิตจึงถูกชักจูงได้ง่าย ประกอบกับปัจจุบันยาเสพติดได้แพร่ระบาดเข้าถึงในโรงเรียนและชุมชน เมื่อติดยาเสพติดแล้วมักนำไปสู่การกระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ ดังจะเห็นได้จากสถิติที่พบว่า คดีที่เด็กและเยาวชนกระทำผิดซ้ำมากที่สุดคือความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ ตามด้วยความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของไทยได้มีการพัฒนาให้สอดคล้องกับบริบทสากล โดยพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวฯ พ.ศ. 2553 ได้กำหนดความรับผิดทางอาญาตามช่วงอายุ โดยเด็กอายุไม่เกิน 10 ปีไม่ต้องรับโทษ เด็กอายุเกิน 10 ปีแต่ไม่เกิน 15 ปี ศาลอาจว่ากล่าวตักเตือนหรือส่งเข้าสถานฝึกอบรม และผู้อายุเกิน 15 ปีแต่ต่ำกว่า 18 ปี ศาลอาจลดโทษให้กึ่งหนึ่งหรือใช้วิธีการสำหรับเด็ก โดยมีหลักการสำคัญคือการมุ่งเน้นการแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมมากกว่าการลงโทษ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการนำหลักศีล 5 มาประยุกต์ใช้ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนที่มุ่งเน้นการฟื้นฟูและปรับเปลี่ยนพฤติกรรม มากกว่าการลงโทษเพียงอย่างเดียว

ปัญหาสำคัญของกระบวนการยุติธรรมในคดีเด็กและเยาวชนในประเทศไทยเกิดจากปัจจัยหลายด้าน โดยสถิติปี พ.ศ. 2565-2566 พบว่า คดีหลักเกี่ยวกับยาเสพติด ความผิดต่อชีวิตและร่างกาย และความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ โดยส่วนใหญ่เกิดในกลุ่มเพศชายและช่วงอายุ 15-18 ปี สาเหตุสำคัญมาจากปัจจัยภายในตัวเด็กเองและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะการคบเพื่อน สภาพเศรษฐกิจครอบครัว ความคึกคะนองในวัยอยากรู้อยากลอง และการเข้าถึงยาเสพติดได้ง่าย แม้ว่ากระบวนการยุติธรรมไทยจะมุ่งเน้นการแก้ไขฟื้นฟูมากกว่าการลงโทษ แต่ยังคงมีความท้าทายในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการกระทำผิดซ้ำ โดยเฉพาะในความผิดเกี่ยวกับทรัพย์และยาเสพติด

สภาพปัญหากระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนไทยพบว่าคดีส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด การทำร้ายร่างกาย และทรัพย์ มักเกิดในกลุ่มเยาวชนชายอายุ 15-18 ปี อันมีสาเหตุทั้งจากปัจจัยภายในตัวเด็กและสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม แม้กระบวนการยุติธรรมจะเน้นการแก้ไขฟื้นฟูมากกว่าการลงโทษตามหลักกฎหมายสากล แต่ยังพบอัตราการกระทำผิดซ้ำสูง สะท้อนถึงความไม่มีประสิทธิภาพของกระบวนการแก้ไขพฤติกรรม รวมถึงการขาดการบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมให้กับเด็กและเยาวชน

แนวทางการแก้ไขปัญหาโดยเชื่อมโยงกับหลักศีล 5

การนำหลักศีล 5 มาเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาสามารถสร้างหลักประกันในการดำเนินชีวิตประจำวันของเด็กและเยาวชนได้อย่างยั่งยืน โดยเฉพาะการนำศีลข้อที่ 1 (ปาณาติปาตา) มาปลูกฝังจิตสำนึกเรื่องการไม่เบียดเบียนชีวิตและร่างกายผู้อื่น ศีลข้อที่ 2 (อทินนาทานา) สอนให้เคารพในทรัพย์สินของผู้อื่นและลดปัญหาการลักทรัพย์ ส่วนศีลข้อที่ 5 (สุราเมรัย) ช่วยป้องกันปัญหายาเสพติดซึ่งเป็นต้นเหตุสำคัญของการกระทำผิด นอกจากนี้ การบูรณาการหลักศีล 5 เข้ากับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เช่น การประชุมกลุ่มครอบครัว กระบวนการไกล่เกลี่ย และการชดใช้เยียวยา จะช่วยเสริมสร้างความรับผิดชอบและสำนึกผิดควบคู่ไปกับการเรียนรู้หลักการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชนในการดูแลและติดตามพฤติกรรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำและสร้างโอกาสให้เด็กและเยาวชนกลับคืนสู่สังคมอย่างมีคุณค่า

หลักประกันในการดำเนินชีวิตประจำวันตามหลักศีล 5

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (2566) ได้อธิบายว่า "เบญจศีล" หรือศีล 5 คือข้อห้ามหรือข้อละเว้นเพื่อไม่ให้กระทำความชั่ว เป็นข้อปฏิบัติปกติสำหรับกล่อมเกลาจิตใจให้เป็นผู้มีใจสูงหรือเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามหลัก "ไตรสิกขา" ประกอบด้วย 5 ข้อ ดังนี้

1. ปาณาติปาตา (ละเว้นจากการฆ่าสัตว์และการเบียดเบียนผู้อื่น) หลักประกันด้านชีวิต หมายถึง กิจกรรมที่นำหลักทางศาสนา ประเพณี และวัฒนธรรมมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิต โดยการไม่ทำร้าย เบียดเบียน หรือรังแกผู้อื่น ตลอดจนการไม่ทำความเดือดร้อนให้กับตนเองและผู้อื่น

2. อทินนาทานา (ละเว้นจากการลักทรัพย์) หลักประกันด้านทรัพย์สิน หมายถึง กิจกรรมที่ส่งเสริมการประกอบอาชีพ สร้างรายได้ภายในครัวเรือนให้สามารถพึ่งตนเองได้ โดยการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้

3. กาเมสุมิจฉาจารา (ละเว้นจากการประพฤติผิดในกาม) หลักประกันด้านครอบครัว หมายถึง กิจกรรมที่เสริมสร้างความอบอุ่นและสร้างเสริมสุขภาวะที่ดีให้กับสมาชิกในครอบครัวและชุมชน

4. มุสาวาทา (ละเว้นจากการพูดเท็จ) หลักประกันด้านความสามัคคี หมายถึง กิจกรรมที่ส่งเสริมการสร้างความสามัคคีปรองดอง ช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในครอบครัวและชุมชน โดยยึดประโยชน์ของส่วนรวมเป็นที่ตั้ง ทั้งนี้ สามารถปฏิบัติให้ถึงขั้นสูง คือ การงดเว้นจากวจีทุจริต 4 ได้แก่ การงดเว้นจากการพูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ และพูดเพ้อเจ้อ

5. สุราเมระยะมัชชะปะมาทัฏฐานา (ละเว้นจากการดื่มสุราของมึนเมาและสารเสพติด) หลักประกันด้านความมั่นคงปลอดภัย หมายถึง กิจกรรมที่เสริมสร้างความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนห่างไกลจากยาเสพติดและปลอดอบายมุข

ดังที่ สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (2560) ได้ให้พระโอวาท ณ เนื่องในการทรงเจิมป้ายอาคารเบญจจินดา เกี่ยวกับเบญจธรรม ธรรมะ 5 อันเป็นเหตุให้ผู้ปฏิบัติเจริญก้าวหน้าและปลอดภัย เพิ่มพูนความดีแก่ผู้กระทำอย่างแน่แท้ ความคิดที่ถูกที่ควร เป็นหนทางแห่งความสุขความเจริญนั้น เรียกว่า ธรรมะ มี 5 ประการ อันเป็นข้อพึงปฏิบัติตามคำสอนในพระพุทธศาสนาคู่กับศีล 5 ได้แก่ ธรรมะ 5 อันเป็นเหตุให้ผู้ปฏิบัติเจริญก้าวหน้า และปลอดภัย เพิ่มพูนความดีแก่ผู้กระทำอย่างแน่แท้ เรียกว่า เบญจธรรม ซึ่งควรปฏิบัติควบคู่กับหลักเบญจศีล ประกอบด้วย

1. เมตตากรุณา (ความรัก ความปรารถนาดีต่อผู้อื่น) สอดคล้องกับศีลข้อที่ 1
2. สัมมาอาชีวะ (การประกอบสัมมาชีพสุจริต) สอดคล้องกับศีลข้อที่ 2
3. กามสังวร (การสำรวมในกาม พอใจในคู่ครอง) สอดคล้องกับศีลข้อที่ 3
4. สัจจะ (การรักษาความสัตย์ ซื่อตรงในกาย วาจา และใจ) สอดคล้องกับศีลข้อที่ 4
5. สติสัมปชัญญะ (ความระลึกได้และความรู้ตัวอยู่เสมอ) สอดคล้องกับศีลข้อที่ 5

การนำหลักเบญจศีลและเบญจธรรมมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนสามารถช่วยส่งเสริมการแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาจิตใจและปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ควบคู่ไปกับการเยียวยาเหยื่อและผู้กระทำผิด เพื่อสร้างความยุติธรรมอย่างยั่งยืนในสังคม

หลักศีล 5 นอกจากเป็นข้อปฏิบัติเพื่อละเว้นความชั่วแล้ว ยังสามารถตีความเป็นหลักประกันในการดำเนินชีวิตประจำวันได้ 5 ด้าน ได้แก่ หลักประกันด้านชีวิต หลักประกันด้านทรัพย์สิน หลักประกันด้านครอบครัว หลักประกันด้านความสามัคคี และหลักประกันด้านความมั่นคงปลอดภัย โดยต้องปฏิบัติควบคู่กับเบญจธรรม 5 ประการ ได้แก่ เมตตากรุณา สัมมาอาชีวะ กามสังวร สัจจะ และสติสัมปชัญญะ

แนวทางการบูรณาการศีล 5 เข้ากับนโยบายและกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชน

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2541) ได้แสดงหลักธรรมเกี่ยวกับการคบมิตร โดยแบ่งเป็นมิตรเทียมและมิตรแท้ มิตรเทียมมี 4 ประเภท ได้แก่ คนปอกลอกที่คิดเอาแต่ได้ฝ่ายเดียว คนดีแต่พูดที่ไม่ช่วยเหลือจริง คนหัวประจบที่เอออออทั้งดีและชั่ว และคนชวนฉิบหายที่ชักชวนไปในทางอบายมุข ส่วนมิตรแท้มี 4 ประเภท คือ มิตรอุปการะที่คอยช่วยเหลือ มิตรร่วมสุขร่วมทุกข์ที่ไม่ทอดทิ้งกัน มิตรแนะนำประโยชน์ที่คอยห้ามปรามความชั่วและสนับสนุนความดี และมิตรมีใจรักที่พลอยยินดีเมื่อเพื่อนมีสุขและทุกข์เมื่อเพื่อนมีทุกข์ โดยที่ (พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว, 2553) ได้กล่าวถึงกฎหมายที่รองรับการดำเนินคดีกับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดคือ บัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว โดยมีสามมาตราสำคัญ คือ มาตรา 36 มาตรา 41 และมาตรา 50

มาตรา 36 สถานพินิจมีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้และตามกฎหมายอื่นและโดยเฉพาะให้มีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

1. สืบเสาะและพินิจเรื่องอายุ ประวัติ ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษาอบรม สภาพร่างกาย สภาพจิต นิสัย อาชีพ และฐานะของเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดและของบิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย ตลอดจนสิ่งแวดล้อมทั้งปวงเกี่ยวกับเด็ก หรือเยาวชนนั้น รวมทั้งสาเหตุแห่งการกระทำความผิด เพื่อรายงานต่อศาลหรือเพื่อประกอบการพิจารณาของเจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้องตามระเบียบที่กระทรวงยุติธรรมกำหนด

2. ควบคุมเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดไว้ในระหว่างการสอบสวนหรือการพิจารณาคดี หรือตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล

3. ดำเนินการและประสานงานร่วมกับหน่วยงานและองค์การอื่นในการสงเคราะห์แก้ไข และบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนในระหว่างที่ถูกควบคุมหรือภายหลังปล่อย

4. ดำเนินการและประสานงานร่วมกับหน่วยงานและองค์การอื่นในการตรวจรักษาและ พยาบาลเด็กหรือเยาวชนในระหว่างการสอบสวน การพิจารณาคดี หรือการควบคุมตัวในสถานพินิจ

5. ดำเนินการและประสานงานร่วมกับหน่วยงานและองค์การอื่นในการจัดการศึกษาการฝึกอบรม หรือการดูแลอบรมสั่งสอนเด็กหรือเยาวชนซึ่งอยู่ในความควบคุม

6. สืบเสาะภาวะความเป็นอยู่ของครอบครัวในคดีครอบครัว รวมทั้งจัดให้แพทย์หรือจิตแพทย์ตรวจสภาพร่างกาย หรือสภาพจิตของคู่ความในกรณีที่ศาลมีคำสั่งตามมาตรา 152

7. ประมวลและรายงานข้อเท็จจริง รวมทั้งเสนอความเห็นต่อศาลในคดีครอบครัวตามมาตรา 167

8. ศึกษาค้นคว้าถึงสาเหตุแห่งการกระทำของเด็กและเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดโดยทั่ว ๆ ไป จัดทำสถิติการกระทำความผิดดังกล่าวของเด็กและเยาวชนและเผยแพร่วิธีป้องกันหรือทำให้การกระทำความผิดนั้นลดน้อยลง

9. ปฏิบัติตามคำสั่งศาลซึ่งสั่งตามกฎหมายอื่น

10. ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามระเบียบที่กระทรวงยุติธรรมกำหนด

มาตรา 41 ในระหว่างที่เด็กหรือเยาวชนอยู่ในความควบคุมของสถานพินิจให้ผู้อำนวยการสถานพินิจมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

1. จัดให้เด็กหรือเยาวชน ได้ศึกษาเล่าเรียนวิชาสามัญ ฝึกอาชีพหรือวิชาชีพ รับบริการด้านสวัสดิการสังคม รับการอบรม หรือปฏิบัติการงานอื่นใดให้เหมาะสมกับสภาพร่างกาย สภาพจิตและสภาพแวดล้อมทางสังคมของบุคคลดังกล่าว ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงคุณธรรมและจริยธรรมเป็นหลัก

2. ออกกฎข้อบังคับเกี่ยวกับการรักษาระเบียบวินัยของเด็กและเยาวชนซึ่งอยู่ในความควบคุม

3. ลงทัณฑ์ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 42 แก่เด็กและเยาวชนที่ละเมิดกฎหมายประพฤติชั่วหรือกระทำผิดวินัย ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

4. ส่งบุคคลที่อยู่ในความควบคุมซึ่งมิใช่เด็ก ที่มีความประพฤติเสียหายอย่างร้ายแรงอันจะเป็นภัยต่อเด็กหรือเยาวชนอื่นไปควบคุมไว้ในสถานที่ที่จัดไว้โดยเฉพาะหรือเรือนจำโดยได้รับอนุญาตจากศาลก่อน เว้นแต่ในกรณีฉุกเฉินอย่างยิ่งอันจะเป็นภัยต่อบุคคลอื่นจะส่งบุคคลดังกล่าวไปยังเรือนจำก่อนก็ได้ แล้วรายงานให้ศาลทราบโดยเร็ว

5. อนุญาตให้เด็กหรือเยาวชนออกนอกสถานพินิจเป็นครั้งคราวตามระเบียบที่อธิบดีกำหนด

6. อนุญาตให้เด็กหรือเยาวชนในคดีที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งเด็ดขาดแล้วออกไปศึกษาในสถานศึกษาประเภทไปมานอกสถานพินิจ ตามระเบียบที่อธิบดีกำหนดและรายงานให้ศาลทราบโดยเร็วถ้าศาลเห็นว่าการอนุญาตเช่นนั้นไม่สอดคล้องกับประโยชน์สูงสุดของเด็กหรือเยาวชน ศาลอาจพิจารณามีคำสั่งตามที่เห็นสมควร

7. ย้ายเด็กหรือเยาวชนไปควบคุมในสถานพินิจอื่นหรือสถานที่ที่กำหนดไว้ในหมวด 4 ในกรณีที่มีความจำเป็นโดยได้รับอนุญาตจากศาลก่อน เว้นแต่ในกรณีมีเหตุฉุกเฉินจะย้าย

เด็กหรือเยาวชน ดังกล่าวไปก่อนก็ได้ แล้วรายงานให้ศาลทราบโดยเร็ว ถ้าศาลเห็นว่าการย้ายเช่นนั้นไม่สอดคล้องกับ ประโยชน์สูงสุดของเด็กหรือเยาวชน ศาลอาจพิจารณามีคำสั่งตามที่เห็นสมควร

สถานพินิจใดยังไม่มีสถานที่ควบคุม ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจมีอำนาจส่งตังตัวเด็กหรือเยาวชนไปฝากควบคุมเพื่อดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ยังสถานพินิจอื่นตามที่อธิบดีกำหนด

มาตรา 50 ให้นักสังคมสงเคราะห์มีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้และตามกฎหมายอื่นและโดยเฉพาะให้มีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

1. แก้ไข บำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนในระหว่างที่ถูกควบคุมอยู่ในสถานพินิจ หรือที่ได้ปล่อยไปแล้ว ตลอดจนให้คำแนะนะนำ ควบคุมดูแล และอบรมสั่งสอนเด็กหรือเยาวชนนั้น

2. ให้คำแนะนำแก่บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยเกี่ยวกับการเลี้ยงดู อบรม และสั่งสอนเด็กหรือเยาวชน เพื่อประโยชน์ในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชน

3. ปฏิบัติตามคำสั่งศาลในการสืบเสาะภาวะความเป็นอยู่ของครอบครัวและไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาทในคดีครอบครัว

4. ทำรายงานและความเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติตาม (1) (2) และ (3) เพื่อเสนอต่อศาลหรือผู้อำนวยการสถานพินิจ

5. ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามคำสั่งศาลหรือคำสั่งสั่งผู้อำนวยการสถานพินิจ

สุมนทิพย์ จิตสว่าง และคณะ (2566) กล่าวถึงการบูรณาการศีล 5 กับทฤษฎีการป้องกันอาชญากรรมสมัยใหม่ ซึ่งสามารถดำเนินการได้ใน 3 ระดับ ได้แก่

1. การป้องกันขั้นปฐมภูมิ (Primary Prevention) ด้วยการปลูกฝังค่านิยมและจริยธรรมดิจิทัลโดยผนวกหลักศีล 5 เข้ากับหลักสูตรการศึกษา การรณรงค์สร้างความตระหนักรู้ผ่านสื่อออนไลน์ และการสร้างชุมชนเข้มแข็งทั้งออนไลน์และออฟไลน์

2. การป้องกันขั้นทุติยภูมิ (Secondary Prevention) ผ่านการเฝ้าระวังกลุ่มเสี่ยงโดยใช้หลักศีล 5 เป็นเครื่องมือประเมิน การพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อความปลอดภัยและการฝึกอบรมทักษะชีวิตและอาชีพโดยเฉพาะด้านดิจิทัล

3. การป้องกันขั้นตติยภูมิ (Tertiary Prevention) ด้วยโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดโดยใช้หลักศีล 5 การส่งเสริมกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์และการติดตามดูแลผู้พ้นโทษโดยมีพระสงฆ์และชุมชนเป็นเครือข่ายสนับสนุน

แนวคิดนี้สอดคล้องกับที่ยุทธชัย ด้วงสวัสดิ์ (2566) อธิบายว่า การกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวฯ หมายถึงการกระทำความผิดทางอาญาและความผิดต่อกฎหมายอื่น ๆ ที่มีผลกระทบต่อสังคมโดยในการ

พิจารณาคดี ศาลต้องคำนึงถึงสวัสดิภาพและอนาคตของจำเลยเป็นสำคัญ และพิจารณาเป็นรายบุคคล ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวฯ พ.ศ. 2553 ศาลสามารถใช้มาตรการแทนการลงโทษ เช่น เปลี่ยนโทษจำคุกเป็นการส่งตัวไปควบคุมเพื่อฝึกอบรมที่สถานพินิจไม่เกินอายุ 24 ปี หรือเปลี่ยนโทษปรับเป็นการคุมประพฤติ โดยการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในสังคมไทยมี 8 แนวทางสำคัญ รวมถึงการสร้างความมั่นคงในครอบครัว การพัฒนาทักษะชีวิต และการใช้หลักศาสนาในการดำเนินชีวิต

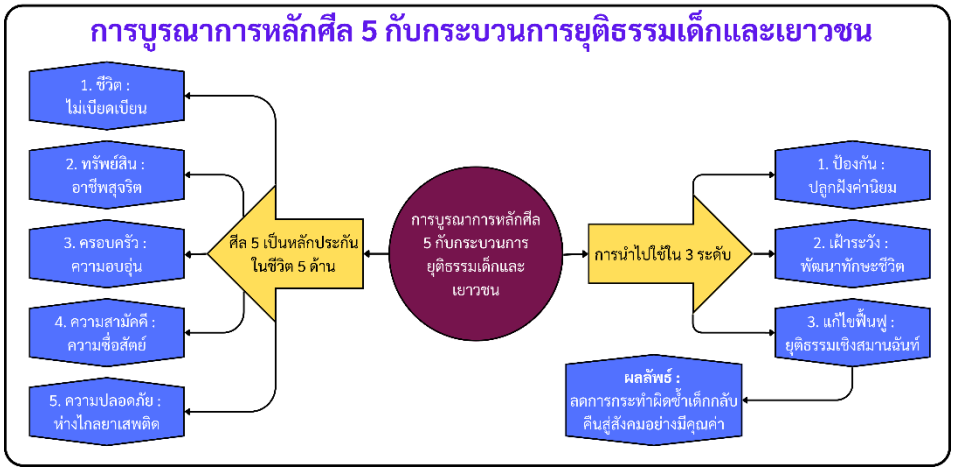
ชมรมพุทธศาสตร์สากล (2566) อธิบายว่า ศีล 5 เป็นข้อควรปฏิบัติเพื่อรักษาความสงบและความเป็นระเบียบในสังคม จึงเรียกได้ว่าเป็นมนุษยธรรม การรักษาศีล 5 มีประโยชน์หลายประการ ได้แก่ เป็นทางมาของทรัพย์ มีชื่อเสียงและเป็นที่รัก มีท่าทางสง่ากล้าหาญ ตายอย่างมีสติ และตายแล้วไปสู่ภพภูมิที่ดี ในทางตรงกันข้าม การผิดศีล 5 มีโทษ คือ ทรัพย์สินเสื่อมสลาย เสื่อมเสียชื่อเสียง เป็นผู้เก้อเขินในที่ต่าง ๆ ตายด้วยใจเศร้าหมองและตายแล้วตกนรก การนำหลักศีล 5 มาบูรณาการกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนจึงเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับทั้งหลักพุทธธรรมและหลักการป้องกันอาชญากรรมสมัยใหม่ โดยมุ่งเน้นการแก้ไขฟื้นฟูมากกว่าการลงโทษ ซึ่งจะช่วยให้เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดสามารถกลับตัวเป็นพลเมืองดีและอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างปกติสุข

แนวทางการบูรณาการศีล 5 เข้ากับกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชนสามารถดำเนินการได้ 3 ระดับ คือ การป้องกันขั้นปฐมภูมิผ่านการปลูกฝังค่านิยมและจริยธรรมตั้งแต่เด็ก การป้องกันขั้นทุติยภูมิโดยเฝ้าระวังกลุ่มเสี่ยงและพัฒนาทักษะชีวิตและการป้องกันขั้นตติยภูมิผ่านโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดและกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ทั้งนี้ กฎหมายที่สนับสนุนกระบวนการนี้ ได้แก่ พ.ร.บ. ศาลเยาวชนและครอบครัวฯ มาตรา 50 และ 63 ที่เน้นการสืบเสาะสาเหตุการกระทำผิดและการให้โอกาสเด็กและเยาวชนกลับตัวเป็นคนดีโดยไม่ต้องฟ้องร้องดำเนินคดี

องค์ความรู้ใหม่

การบูรณาการหลักศีล 5 กับกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชนเป็นแนวคิดที่ผสานหลักพุทธธรรมเข้ากับระบบยุติธรรมสมัยใหม่ โดยมองว่าศีล 5 นั้นเป็นหลักประกันในชีวิต 5 ด้านที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้อย่างเป็นรูปธรรม ได้แก่ ด้านชีวิต (การไม่เบียดเบียนกัน) ด้านทรัพย์สิน (การประกอบอาชีพสุจริต) ด้านครอบครัว (การสร้างความอบอุ่น) ด้านความสามัคคี (การรักษาความซื่อสัตย์) และด้านความปลอดภัย (การห่างไกลจากยาเสพติด) หลักการนี้สามารถนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนได้ใน 3 ระดับ คือ ระดับป้องกัน ด้วยการปลูกฝังค่านิยมที่ถูกต้องผ่านระบบการศึกษาและครอบครัว ระดับเฝ้าระวัง ด้วยการพัฒนาทักษะชีวิตให้กับกลุ่มเสี่ยงและ

ระดับแก้ไขฟื้นฟู ด้วยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่เน้นการเยียวยาความสัมพันธ์มากกว่าการลงโทษ เมื่อนำแนวคิดนี้มาใช้จะช่วยลดการกระทำผิดซ้ำและช่วยให้เด็กและเยาวชนสามารถกลับคืนสู่สังคมได้อย่างมีคุณค่า ซึ่งสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมายเด็กและเยาวชนที่เน้นการฟื้นฟูและพัฒนามากกว่าการลงโทษ ดังภาพที่ 1 ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

สรุป

การบูรณาการหลักศีล 5 เข้ากับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน โดยชี้ให้เห็นความสอดคล้องระหว่างศีล 5 กับหลักกฎหมายไทย ซึ่งมีรากฐานมาจากหลักจริยธรรมทางพุทธศาสนา การวิเคราะห์สถิติคดีเด็กและเยาวชนปี พ.ศ. 2565-2566 พบว่าปัญหาหลักเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ความผิดต่อชีวิตร่างกาย และทรัพย์ โดยมากเกิดในกลุ่มเยาวชนชายอายุ 15-18 ปี ผู้เขียนได้นำเสนอแนวคิดการมองศีล 5 ในฐานะหลักประกันในการดำเนินชีวิต 5 ด้าน ได้แก่ ด้านชีวิต ทรัพย์สิน ครอบครัว ความสามัคคี และความมั่นคงปลอดภัย ซึ่งต้องดำเนินควบคู่กับเบญจธรรม สะท้อนวิสัยทัศน์ที่มองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างหลักศาสนากับการแก้ไขปัญหาสังคมร่วมสมัย โดยเน้นว่าแม้กระบวนการยุติธรรมไทยจะมุ่งการฟื้นฟูมากกว่าการลงโทษ แต่ยังมีความท้าทายในการป้องกันการกระทำผิดซ้ำ

แนวทางการนำไปใช้ที่ผู้เขียนเสนอแบ่งเป็น 3 ระดับ คือ การป้องกันขั้นปฐมภูมิผ่านการปลูกฝังค่านิยมและจริยธรรมในระบบการศึกษา การป้องกันขั้นทุติยภูมิโดยเฝ้าระวังกลุ่มเสี่ยงและพัฒนาทักษะชีวิต โดยใช้หลักศีล 5 เป็นเครื่องมือประเมินและป้องกันขั้นตติยภูมิด้วยโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดและกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

ผู้เขียนได้เชื่อมโยงแนวทางนี้กับกฎหมายที่มีอยู่ โดยเฉพาะมาตรา 36 41 และ 50 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวฯ พ.ศ. 2553 ซึ่งให้อำนาจหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการสืบเสาะสาเหตุการกระทำผิด ควบคุมดูแล ฟื้นฟูพฤติกรรม และประสานความร่วมมือกับทุกภาคส่วน ทั้งนี้ ผู้เขียนเน้นความสำคัญของการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน รวมถึงการนำหลักศีล 5 มาเป็นแนวทางเชิงปฏิบัติในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เพื่อสร้างจิตสำนึกความรับผิดชอบและการเยียวยาสัมพันธภาพระหว่างผู้กระทำผิดกับสังคม

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2566). *โครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หมู่บ้านรักษาศีล 5 ขยายผลสู่ หมู่บ้านศีลธรรม*. สืบค้น 5 มีนาคม 2568, จาก https://shorturl.asia/RAJcZ

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2554). *การกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน*. สืบค้น 5 มีนาคม 2568, จาก https://shorturl.asia/Wj6g7

ชมรมพุทธศาสตร์สากล. (2566). *ศีล 5*. สืบค้น 5 มีนาคม 2568, จาก https://www.ibsofficial.com/sila5/

ดวงกมล จันทรรัตน์มณี และคณะ. (2558). *รายงานการประชุมวิชาการและนำเสนอผลการวิจัย ระดับชาติและนานาชาติ กลุ่มระดับชาติ ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*. สืบค้น 5 มีนาคม 2568. จาก https://shorturl.asia/r5fkV

ไทยพีบีเอส. (2566). *คดีเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทย*. สืบค้น 5 มีนาคม 2568, จาก https://www.thaipbs.or.th/news/content /332884

ประเทียง ทนิยผล. (2546). *กฎหมายเกี่ยวกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

พระครูโกศลพัชราศัย (ประทวน ศรจันทร์). (2564). *วิธีการรักษาศีล 5 ตามนโยบายของโครงการหมู่บ้านศีล 5 ของชุมชนในตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์*. สืบค้น 5 มีนาคม 2568. จาก https://shorturl.asia/oOElx

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์* (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2541). *ธรรมนูญชีวิต : ฉบับปรับปรุงใหม่*. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.

พระไพศาล วิสาโล. (2552). *กฎหมายกับพุทธศาสนา*. สืบค้น 5 มีนาคม 2568. จาก https://www.visalo.org/article/budKodmai.htm

พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553. (2553, 22 พฤศจิกายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 127 ตอนที่ 72 ก. หน้า 1-67.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ยุทธชัย ด้วงสวัสดิ์. (2566). ปัญหาการก่ออาชญากรรมของเด็กและเยาวชนกับมาตรการลงโทษ. *วารสารวิชาการนิติศาสตร์*, 11(1), 123-136.

สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถระ). (2548). *คัมภีร์วิสุทธิมรรค* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก. (2560). *เบญจธรรม ธรรมะ 5 อันเป็นเหตุให้ผู้ปฏิบัติเจริญก้าวหน้าและปลอดภัย เพิ่มพูนความดีแก่ผู้กระทำอย่างแน่แท้*. สืบค้น 12 พฤษภาคม 2568, จาก https://shorturl.asia/1Ezye

สุมนทิพย์ จิตสว่าง และคณะ. (2566). ความรุนแรงในสังคมไทย. *วารสารสังคมสงเคราะห์ศาสตร์*, 31(1), 47-63.

Chonticha, M. (2024). *What are the Five Precepts? How to observe and keep the Five Precepts to have a good life and a clear mind and body?*. Retrieved March 5, 2025, from https://shorturl.asia/SVNq2

Dmc. (2014). *The Five Precepts The meaning of the Five Precepts*. Retrieved March 5, 2025, from https://www.dmc.tv/article/17245

แนวทางการส่งเสริมคุณลักษณะของผู้นำนักการเมืองท้องถิ่น ด้วยหลักพรหมวิหารธรรม*

GUIDELINES FOR PROMOTING THE CHARACTERISTICS OF LOCAL POLITICAL LEADERS USING THE PRINCIPLES OF BRAHMAVIHARA DHAMMA

พระรฤทธิ์ วริทฺธิญาโณ, พระมหาอานนท์ อคฺคปญฺโญ, ทรงวุฒิ รัตนะ
Phra Rarit Variddhiyano, Phramaha Arnon Akkapanyo, Songwut Rattana
นักวิชาการอิสระ
Independent Scholar
Corresponding Author E-mail: Nuo0906053831you88@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้นำเสนอเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมคุณลักษณะของผู้นำนักการเมืองท้องถิ่นโดยอาศัยหลักพรหมวิหารธรรม ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา อันเป็นหลักธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำให้มีคุณธรรมและจริยธรรมที่เหมาะสมต่อการบริหารงานในระดับท้องถิ่น พบว่า หลักพรหมวิหารธรรมสามารถเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาผู้นำนักการเมืองท้องถิ่นให้มีความเมตตาต่อประชาชน (เมตตา) มีความเห็นอกเห็นใจและพร้อมช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหาของประชาชน (กรุณา) มีความยินดีและส่งเสริมความสำเร็จของส่วนรวม (มุทิตา) มีความเป็นกลาง ยุติธรรม ปราศจากอคติในการตัดสินใจทางนโยบาย (อุเบกขา) การนำหลักพรหมวิหารธรรมมาใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นำสามารถเสริมสร้างความไว้วางใจจากประชาชน เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงาน และลดปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองในระดับท้องถิ่น ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้ผู้นำนักการเมืองท้องถิ่นได้น้อมนำหลักธรรมดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการและกิจกรรมเสริมสร้างจิตสำนึกด้านจริยธรรม

คำสำคัญ: คุณลักษณะของผู้นำ; นักการเมืองท้องถิ่น; พรหมวิหารธรรม

*Received March 7, 2025; Revised March 20, 2025; Accepted May 22, 2025

Abstract

This article presented an approach to promote the characteristics of local political leaders by using the principles of Brahmmavihara-dhamma, the divine dhamma, namely, loving-kindness, compassion, mudita, and equanimity. These principles can be applied to develop leadership with morality and ethics appropriate for local administration. It was found that the principles of the divine dhamma can be an important guideline for developing local political leaders to be compassionate towards the people (loving-kindness), sympathetic and ready to help solve the people's problems (compassion), happy and promote the success of the community (mudita), and neutral, fair, and free from bias in policy decision-making (equanimity). The application of the principles of Brahmmaviharadhamma in developing leadership can enhance public trust, increase administrative efficiency, and reduce political conflicts at the local level. Therefore, relevant agencies should encourage local political leaders to apply these principles through workshops and activities to enhance ethical awareness.

Keywords: Characteristics of a Leader; Local Politician; Brahmavihara Dhamma

บทนำ

ผู้นำนักการเมืองท้องถิ่นเป็นบุคคลสำคัญในการพัฒนาชุมชนและสังคมระดับท้องถิ่น การมีคุณลักษณะที่ดีของผู้นำจะส่งผลต่อการบริหารงานและความไว้วางใจจากประชาชน (รังสรรค์ ประเสริฐศรี, 2544) ปัจจุบันมีปัญหาด้านจริยธรรมและคุณธรรมของนักการเมืองในระดับท้องถิ่นที่ส่งผลกระทบต่อการบริหารงาน การสร้างความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยฟื้นฟูความเชื่อมั่นในผู้นำท้องถิ่น และส่งเสริมการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน (ปรัชญา เวสารัชช์, 2523) การสร้างสภาพแวดล้อมที่เปิดกว้างและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนจะทำให้ผู้นำสามารถรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะแบบตรงไปตรงมา ซึ่งเป็นขั้นตอนสำคัญในการปรับปรุงการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น การรวมเทคโนโลยีและแพลตฟอร์มที่เป็นนวัตกรรมเพื่อการมีส่วนร่วมของชุมชนสามารถเพิ่มการสนทนาระหว่างผู้นำท้องถิ่นและประชาชนอีกต่อไป ส่งเสริมแนวทางการทำงานร่วมกันในการแก้ไขปัญหาในท้องถิ่น การสร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นระหว่างผู้นำและประชาชนจะช่วยให้เกิดการพัฒนา

ชุมชนในทิศทางที่ตรงกับความต้องการของคนในพื้นที่ และทำให้มั่นใจได้ว่าการตัดสินใจต่าง ๆ จะสะท้อนถึงเสียงของประชาชนอย่างแท้จริง (วิเชียร วิทยอุดม, 2550)

การนำหลักพรหมวิหารธรรม ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา มาเป็นแนวทางในการส่งเสริมคุณลักษณะของผู้นำนักการเมืองท้องถิ่นจึงเป็นแนวทางที่สำคัญและจำเป็น แนวทางนี้ไม่เพียง แต่ส่งเสริมรูปแบบความเป็นผู้นำที่เห็นอกเห็นใจ แต่ยังส่งเสริมให้ผู้นำทางการเมืองให้ความสำคัญกับความเป็นอยู่ที่ดีของชุมชนของพวกเขา ซึ่งในที่สุดนำไปสู่การกำกับดูแลที่มีประสิทธิภาพและความสามัคคีทางสังคมมากขึ้น ด้วยการส่งเสริมคุณสมบัติเหล่านี้ ผู้นำทางการเมืองในท้องถิ่นสามารถสร้างสภาพแวดล้อมที่ครอบคลุมมากขึ้นซึ่งส่งเสริมการทำงานร่วมกันและการมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นจากสมาชิกชุมชน ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและความสามัคคีทางสังคม (ปัญญานันทภิกขุ (ปั่น ปญฺานนฺโท), 2541)

ดังนั้น การนำหลักพรหมวิหารธรรมมาใช้ในบริบทการเมืองจึงสามารถสร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นระหว่างผู้นำและประชาชน ส่งผลให้เกิดการรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากชุมชนอย่างแท้จริง ซึ่งจะช่วยในการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้ดียิ่งขึ้น

คุณลักษณะของผู้นำนักการเมืองท้องถิ่น

ผู้นำนักการเมืองท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการบริหารและพัฒนาชุมชนของตนให้มีความก้าวหน้าและเป็นอยู่ที่ดีของประชาชน การมีคุณลักษณะที่เหมาะสมจึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อให้สามารถบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นที่ยอมรับของสังคม บทความนี้จะกล่าวถึงคุณลักษณะที่สำคัญของผู้นำนักการเมืองท้องถิ่นที่ควรมีเพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเหมาะสม (จุมพล หนิมพานิช, 2529) คุณลักษณะสำคัญของผู้นำนักการเมืองท้องถิ่น มีดังนี้

1. ความซื่อสัตย์และโปร่งใส เป็นค่านิยมที่จำเป็นในการสร้างความไว้วางใจและส่งเสริมความสัมพันธ์เชิงบวกทั้งส่วนตัวและอาชีพการสร้างรากฐานแห่งความไว้วางใจช่วยเพิ่มความร่วมมือและส่งเสริมสภาพแวดล้อมที่บุคคลรู้สึกมีคุณค่าและเคารพ คือ ผู้นำที่ดีต้องมีความซื่อสัตย์ ไม่ทุจริตคอร์รัปชัน และบริหารงานด้วยความโปร่งใส และเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงานให้ประชาชนได้รับทราบ (ทวิช เปล่งวิทยา, 2530)

2. มีวิสัยทัศน์และความสามารถในการบริหาร ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์จะสามารถวางแผนและกำหนดแนวทางการพัฒนาท้องถิ่นได้อย่างชัดเจน และสร้างแรงบันดาลใจให้กับประชาชนในการร่วมมือกันเพื่อเป้าหมายที่ยั่งยืน การมีความเข้าใจในปัญหาท้องถิ่นและสามารถสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพก็เป็นอีกหนึ่งคุณสมบัติที่สำคัญ ซึ่งช่วยให้ผู้นำ

สามารถสร้างความเชื่อมั่นและสนับสนุนจากชุมชนในการดำเนินงานต่าง ๆ ได้อย่างราบรื่น มีแนวคิดที่ชัดเจนในการพัฒนาท้องถิ่น และสามารถกำหนดนโยบายที่เหมาะสม และบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพและสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างเป็นระบบ (ประยงค์ รณรงค์, 2550)

3. ความสามารถในการสื่อสารและการสร้างความร่วมมือ มีคุณลักษณะของความเป็นผู้ที่ต้องการการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ อย่างกระตือรือร้น ทั้งยังเป็นผู้ที่ชอบการติดต่อ พบปะสังสรรค์กับบุคคลอื่น ๆ และให้ความร่วมมือกับบุคคลต่าง ๆ ด้วยดี สามารถสื่อสารกับประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้อย่างมีประสิทธิภาพ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการตัดสินใจและพัฒนาชุมชน (สมคิด บางโม, 2538)

4. มีจริยธรรมและคุณธรรม ความไว้วางใจ (Dependability) ดำรงตนอยู่ในจริยธรรม ไม่เป็นคนหน้าไหว้หลังหลอก เป็นที่ไว้วางใจของผู้อื่น ยึดมั่นในหลักจริยธรรมและคุณธรรมทางการเมือง เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับประชาชนและนักการเมืองรุ่นใหม่ ความกล้าหาญ (Courage) มีความกล้าหาญทางจริยธรรม กล้าทำในสิ่งที่ถูกต้อง ทำงานด้วยเหตุผลและกล้ารับผิดชอบ ค่านิยมภายในอันเป็นทัศนคติของผู้นำผู้นั้นที่เกี่ยวกับสิ่งที่ถูกต้องหรือสิ่งที่ผิดตามหลักศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ผู้นำแบบนี้จะมีความสามารถในการแยกแยะสิ่งใดยุติธรรมซื่อสัตย์ รักเสรีภาพ เน้นความเสมอภาค ให้ความสำคัญกับสิทธิมนุษยชนมีความภักดี ความรักชาติ มีความก้าวหน้า มีความต้องการที่จะทำให้สิ่งที่คาดหวังสำเร็จ ต้องการความเป็นเลิศ ทำงานที่สามารถปฏิบัติได้ มีความเกรงใจมีความสุภาพอ่อน โยน และให้ความร่วมมือกับบุคคลอื่น (Covey, 1999)

ดังนั้น ผู้นำนักการเมืองท้องถิ่นที่ดีควรมีคุณลักษณะที่เหมาะสมเพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและได้รับความไว้วางใจจากประชาชน การมีความซื่อสัตย์ โปร่งใส วิสัยทัศน์ ความรับผิดชอบ และความสามารถในการบริหารเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้ผู้นำสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าให้กับท้องถิ่นของตนได้อย่างยั่งยืน

หลักพรหมวิหารธรรมกับคุณลักษณะของผู้นำที่ดี

ผู้นำที่ดีไม่เพียงต้องมีความสามารถในการบริหารจัดการและการตัดสินใจที่เฉียบแหลมเท่านั้น แต่ยังต้องมีคุณธรรมและจริยธรรมในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อสร้างความเป็นธรรมและความไว้วางใจจากผู้ตาม หนึ่งในหลักธรรมที่สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณลักษณะของผู้นำคือ “พรหมวิหารธรรม” ซึ่งประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา หลักธรรมเหล่านี้ช่วยให้ผู้นำสามารถบริหารงานได้อย่างมีคุณธรรมและ

สร้างสังคมที่เป็นธรรมและสงบสุข (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2551) โดยหลักพรหมวิหารธรรมกับคุณลักษณะของผู้นำที่ดี มีดังนี้

1. เมตตา (Loving-Kindness) กับผู้นำที่มีจิตใจเมตตา ความรักใคร่ปรารถนาดี มีไมตรี ต่อประชาชนหรือผู้ใต้ปกครองกล่าว คือ ปรารถนาให้เขาเหล่านั้นมีความสุข ผู้นำที่ดีควรมีเมตตาต่อผู้ใต้บังคับบัญชาและประชาชน โดยแสดงออกถึงความปรารถนาดีและความจริงใจ และสนับสนุนและส่งเสริมสวัสดิการของประชาชน เพื่อให้เกิดความเป็นอยู่ที่ดีและยั่งยืน (พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ), 2548)

2. กรุณา (Compassion) กับผู้นำที่ใส่ใจและช่วยเหลือผู้อื่น ช่วยประชาชนหรือผู้ใต้ปกครองให้พ้นจากทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดเปลื้องบำบัดความเดือดร้อนของประชาร่วมถึงสัตว์ทั่งปวงด้วย ผู้นำควรมีความเห็นอกเห็นใจและพร้อมช่วยเหลือผู้ที่อยู่ในความทุกข์และมีนโยบายและแนวทางที่เอื้อประโยชน์ต่อประชาชน โดยเฉพาะกลุ่มผู้ด้อยโอกาสในสังคม (พิสิฐ เจริญสุข, 2543)

3. มุทิตา (Sympathetic Joy) กับผู้นำที่ยินดีต่อความสำเร็จของผู้อื่นเมื่อประชาชนหรือผู้ใต้ปกครองปรสบความสำเร็จในหน้าที่การงานก็รู้สึกชื่นชมยินดีกับความสำเร็จของเหล่านั้น ผู้นำที่ดีไม่ควรอิจฉาหรือมองความสำเร็จของผู้อื่นเป็นภัย แต่ควรสนับสนุนและยกย่องความสำเร็จของผู้อื่น และต้องส่งเสริมให้เกิดการทำงานร่วมกันในองค์กรหรือชุมชนเพื่อให้เกิดบรรยากาศที่ดีและมีความร่วมมือกัน (แก้ว ชิดตะขบ, 2547)

4. อุเบกขา (Equanimity) กับผู้นำที่มีความเป็นกลางและยุติธรรม อันที่จะทำให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา กล่าวคือ มีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตาชั่งไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง ไม่ซ้ำเติมเมื่อผู้อื่นประสบความทุกข์ พิจารณาเห็นการกระทำของเขาเหล่านั้นตามหลักแห่งธรรม คือการกระทำของเขาเอง ว่าเขาเป็นผู้กระทำขึ้นอันควรได้รับผลดีชั่วสมควรแก่เหตุอันตนประกอบ ผู้นำที่ดีต้องมีความยุติธรรม ไม่เลือกปฏิบัติและไม่ใช้อารมณ์ในการตัดสินใจ และรักษาความเที่ยงธรรมและดำเนินงานบนพื้นฐานของหลักการและเหตุผล เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม (กิตติทัศน์ ผกาทอง, 2557)

ดังนั้น การนำหลักพรหมวิหารธรรมมาประยุกต์ใช้กับการเป็นผู้นำจะช่วยให้เกิดภาวะผู้นำที่เปี่ยมด้วยคุณธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม ผู้นำที่มีเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา จะสามารถบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สร้างความเชื่อมั่นจากประชาชน และนำพาสังคมไปสู่ความสงบสุขและความเจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืน

แนวทางการส่งเสริมคุณลักษณะของผู้นำนักการเมืองท้องถิ่นด้วยพรหมวิหาร

การเมืองท้องถิ่นเป็นรากฐานสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตย ผู้นำนักการเมืองท้องถิ่นจึงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นและแก้ไขปัญหาของประชาชน

การส่งเสริมคุณลักษณะของผู้นำนักการเมืองท้องถิ่นให้มีคุณธรรมและจริยธรรมจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง หลักพรหมวิหารธรรมเป็นหลักธรรมที่สำคัญในพระพุทธศาสนาที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมคุณลักษณะของผู้นำนักการเมืองท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1. การปลูกฝังและส่งเสริมหลักพรหมวิหารธรรมในชีวิตประจำวัน ผู้นำท้องถิ่นควรฝึกฝนและปฏิบัติหลักพรหมวิหารธรรมในชีวิตประจำวัน เช่น การแสดงความเมตตาต่อผู้อื่น การช่วยเหลือผู้ที่เดือดร้อน การแสดงความยินดีกับผู้ที่ประสบความสำเร็จและการตัดสินใจด้วยความเป็นธรรม การปลูกฝังและส่งเสริมหลักการของพรมวิหารในชีวิตประจำวันสามารถนำไปสู่ชุมชนที่มีความเห็นอกเห็นอกเห็นใจและเท่าเทียมกันมากขึ้น ส่งเสริมความสัมพันธ์ที่แข็งแกร่งขึ้นระหว่างประชาชนและส่งเสริมการทำงานร่วมกันเพื่อประโยชน์ร่วมกันการสร้างสรรค์ชุมชนที่มีความเป็นหนึ่งเดียวและเข้มแข็งนั้นยังต้องอาศัยการสนับสนุนจากทุกฝ่ายในการทำงานร่วมกัน เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในระยะยาวและสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนได้อย่างยั่งยืน

2. การส่งเสริมการเรียนรู้และเข้าใจหลักพรหมวิหารธรรม หน่วยงานภาครัฐและภาคประชาสังคมควรจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้และเข้าใจหลักพรหมวิหารธรรม เช่น การจัดอบรม สัมมนา และการเผยแพร่ความรู้ผ่านสื่อต่าง ๆ

3. การสร้างแบบอย่างที่ดี ผู้นำนักการเมืองท้องถิ่นควรเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติหลักพรหมวิหารธรรม เพื่อเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้อื่นปฏิบัติตาม

4. การสร้างกลไกการตรวจสอบและประเมินผล ควรมีกลไกการตรวจสอบและประเมินผลการปฏิบัติหน้าที่ของผู้นำนักการเมืองท้องถิ่น โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและประเมินผล

ประโยชน์ของการส่งเสริมคุณลักษณะของผู้นำนักการเมืองท้องถิ่นด้วยพรหมวิหารมีดังนี้

1. สร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจจากประชาชน แนวทางนี้ไม่เพียงแต่ส่งเสริมความเป็นผู้นำทางจริยธรรมเท่านั้น แต่ยังส่งเสริมการมีส่วนร่วมของพลเมืองอย่างกระตือรือร้นในการกำกับดูแลท้องถิ่น ซึ่งนำไปสู่ระบบการเมืองที่มีประสิทธิภาพและมีความรับผิดชอบ แนวทางนี้ส่งเสริมวัฒนธรรมแห่งความโปร่งใสและความรับผิดชอบซึ่งนำไปสู่การกำกับดูแลที่ดีขึ้นและเพิ่มการมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการตัดสินใจในท้องถิ่น

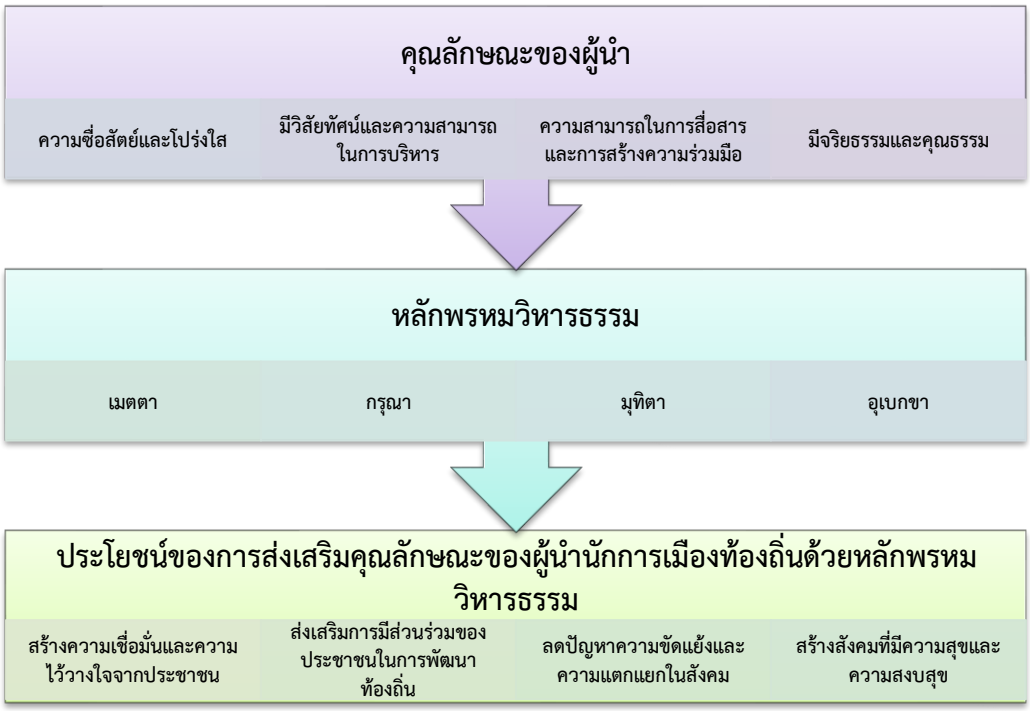
2. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น การส่งเสริมลักษณะของผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นผ่านหลักการของพรมวิหาร สามารถนำไปสู่การกำกับดูแลที่เห็นอกเห็นใจและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ส่งเสริมความสามัคคีและความเข้าใจภายในชุมชน การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับประชาชนจะช่วยให้ผู้นำสามารถเข้าใจปัญหาและ

ความต้องการของชุมชนได้อย่างแท้จริง ส่งผลให้การพัฒนาท้องถิ่นเป็นไปในทิศทางที่ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนมากยิ่งขึ้น

3. ลดปัญหาความขัดแย้งและความแตกแยกในสังคม การส่งเสริมคุณภาพของผู้นำทางการเมืองในท้องถิ่นผ่านหลักการของพรมวิหาร สามารถส่งเสริมชุมชนที่กลมกลืนกันมากขึ้น โดยส่งเสริมความเห็นอกเห็นใจ ความเห็นอกเห็นใจ และความเข้าใจในหมู่ประชาชนแนวทางนี้สามารถนำไปสู่การกำกับดูแลที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างสมาชิกชุมชนและเพิ่มความไว้วางใจในความเป็นผู้นำในท้องถิ่น

4. สร้างสังคมที่มีความสุขและความสงบสุข การส่งเสริมคุณสมบัติเหล่านี้สามารถนำไปสู่การกำกับดูแลที่ดีขึ้นส่งเสริมความรู้สึกของการมีส่วนร่วมของชุมชนและความร่วมมือระหว่างประชาชน ด้วยการส่งเสริมคุณสมบัติเหล่านี้ ผู้นำทางการเมืองในท้องถิ่นสามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและสร้างความไว้วางใจในหมู่ผู้ถือหุ้น ซึ่งในที่สุดนำไปสู่สังคมที่มั่นคงและยืดหยุ่นมากขึ้น

ดังนั้น การส่งเสริมคุณลักษณะของผู้นำนักการเมืองท้องถิ่นด้วยหลักพรหมวิหารธรรมเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในสังคม หากผู้นำนักการเมืองท้องถิ่นมีคุณธรรมและจริยธรรมตามหลักพรหมวิหารธรรม จะเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างสังคมที่เข้มแข็งและยั่งยืน ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

สรุป

คุณลักษณะจะต้องมีอารมณ์มั่นคง และแสดงออกมาอย่างเฉพาะเจาะจงมีความมั่นใจในตนเอง มีความสามารถในการรักษาและควบคุมอารมณ์ให้มั่นคง ไม่หวั่นไหว มีพลังสูง ไม่โกรธง่าย อดทนต่อแรงกดดันในด้านต่าง ๆ ในด้านของความต้องการหรือแรงกระตุ้น ผู้นำแบบคุณลักษณะจะต้องมีการติดต่อสื่อสารมีความต้องการที่จะทำงานให้สำเร็จต้องการเกียรติยศ ความรักจากผู้อื่น ต้องการอำนาจและความเป็นตัวของตัวเองและค่านิยมภายในอันเป็นทัศนคติของผู้นำผู้นั้นที่เกี่ยวกับสิ่งที่ถูกต้องหรือสิ่งที่ผิดตามหลักศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ผู้นำแบบนี้จะมีความสามารถในการแยกแยะสิ่งใดยุติธรรมซื่อสัตย์ รักเสรีภาพ เน้นความเสมอภาค ให้ความสำคัญกับสิทธิมนุษยชนมีความภักดี ความรักชาติมีความก้าวหน้า มีความต้องการที่จะทำให้สิ่งที่คาดหวังสำเร็จ ต้องการความเป็นเลิศ ทำงานที่สามารถปฏิบัติได้ มีความเกรงใจ มีความสุภาพอ่อน โยน และให้ความร่วมมือกับบุคคลอื่น

นอกจากนั้นยังมีคุณลักษณะผู้นำทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหารท้องถิ่นตามหลักพรหมวิหาร 4 ดังนี้ 1. ด้านเมตตา สนับสนุนให้บุคลากรมีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน มีความยุติธรรมช่วยเหลือ ดูแล เอาใจใส่ด้วยเจตนาที่บริสุทธิ์ มีความเสียสละ และอุทิศตนในการปฏิบัติราชการ 2. ด้านกรุณา ให้คำปรึกษาและช่วยเหลือเมื่อเกิดปัญหาในการปฏิบัติงาน มีความเสียสละและคำนึงถึงสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ของบุคลากร 3. มุทิตา ปฏิบัติงานด้วยความขยันหมั่นเพียร ไม่ย่อท้อต่อปัญหาและอุปสรรค มีใจเป็นกลาง ปรารถนาดีต่อบุคลากรในทุกระดับ ยึดหลักความรู้ความสามารถ ส่งเสริมให้คนขยันได้เลื่อนชั้น และชื่นชมยินดีเมื่อผู้ใต้บังคับบัญชาประสบความสำเร็จ 4. อุเบกขา ยึดมั่นกฎระเบียบ บริหารงานด้วยความบริสุทธิ์ ยุติธรรม และใช้หลักเหตุผลในการตัดสินปัญหา

เอกสารอ้างอิง

กิตติทัศน์ ผกาทอง. (2557). *ภาวะผู้นำตามแนวพุทธ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

แก้ว ชิดตะขบ. (2547). *รวมวิชาธรรมศึกษาชั้นตรี ตามหลักสูตรของสนามหลวงแผนกธรรม พ.ศ. 2546*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.

จุมพล หนิมพานิช. (2529). *การจูงใจและความเป็นผู้นำ*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ทวิช เปล่งวิทยา. (2530). *จิตวิทยาผู้นำ*. กรุงเทพฯ: รุ่งเรืองสานส์การพิมพ์.

ประยงค์ รณรงค์. (2550). *ผู้นำการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ: สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม.

ปรัชญา เวสารัชช์. (2523). *ผู้นำองค์การ*. กรุงเทพฯ: รัฐศาสตร์สาร.

ปัญญานันทภิกขุ (ปั่น ปญฺานนฺโท). (2541). *หน้าที่ของคน* (ฉบับสมบูรณ์). กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.

พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ). (2548). *ธรรมปริทรรศน์* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 16). กรุงเทพฯ: เอส.อาร์พริ้นติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด.

พิสิฐ เจริญสุข. (2543). *ปกิณกธรรม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.

รังสรรค์ ประเสริฐศรี. (2544). *ภาวะผู้นำ*. กรุงเทพฯ: ธนธัชการพิมพ์.

วิเชียร วิทยอุดม. (2550). *ภาวะผู้นำ*. กรุงเทพฯ: บริษัท ธีระฟิลม์และไซเท็กซ์ จำกัด.

สมคิด บางโม. (2538). *หลักการจัดการ*. กรุงเทพฯ: นำอักษรการพิมพ์.

Covey, S. R. (1999). *The Habits of Highly Effective People*. London: Cox & Wyman Ltd.

วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์
ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 พฤษภาคม - มิถุนายน 2568 น.358-371.
JIDIR

หน้าที่พลเมืองกับความรับผิดชอบต่อสังคมในโลกยุคใหม่*

CIVIC DUTIES AND SOCIAL RESPONSIBILITY IN THE MODERN WORLD

สำเริง ราชฉวาง
Samrerng Ratchawang
นักวิชาการอิสระ
Independent Scholar
Corresponding Author E-mail: samreungrachawang@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ความหมายและพัฒนาการของหน้าที่พลเมืองในบริบทโลกยุคใหม่ที่กำลังเผชิญกับความซับซ้อนทางสังคม การเมือง เศรษฐกิจ และเทคโนโลยี โดยเน้นการเชื่อมโยงหน้าที่พลเมืองกับแนวคิดเรื่อง ความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility) และกรอบทฤษฎีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) เพื่อชี้ให้เห็นว่าการมีสถานะเป็นพลเมืองตามกฎหมายเพียงอย่างเดียวนั้นไม่เพียงพอ หากต้องเสริมด้วยจิตสำนึกและบทบาทเชิงคุณธรรมในพื้นที่สาธารณะ ผลการวิเคราะห์พบว่า การทำหน้าที่พลเมืองในโลกยุคใหม่จำเป็นต้องข้ามพ้นจากกรอบแบบเดิมที่เน้นการปฏิบัติตามกฎหมาย ไปสู่การมีส่วนร่วมเชิงรุกในประเด็นสาธารณะ เช่น สิ่งแวดล้อม ความเหลื่อมล้ำ และสิทธิมนุษยชน ข้อเสนอเชิงนโยบายที่ได้จากบทความนี้ ได้แก่ การออกแบบระบบการศึกษาที่ปลูกฝังพลเมืองวิพากษ์ การสร้างพื้นที่ปลอดภัยในการแสดงความเห็นต่าง การส่งเสริมบทบาทของสื่อในฐานะเวทีพลเมือง และการผลักดันนโยบายที่ทำให้หน้าที่พลเมืองเชื่อมโยงกับการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง เพื่อสร้างประชาธิปไตยที่ยั่งยืนและมีความหมายมากยิ่งขึ้นในสังคมร่วมสมัย

คำสำคัญ: หน้าที่พลเมือง; ความรับผิดชอบทางสังคม; โลกยุคใหม่

Abstract

This academic article aimed to analyze the meaning and evolution of civic duties in the modern world, which is increasingly shaped by complex social, political, economic, and technological dynamics. The study drew on the concept of social responsibility and the theoretical framework of participatory democracy to argue that legal citizenship status alone is

*Received April 17, 2025; Revised May 15, 2025; Accepted May 23, 2025

insufficient; instead, it must be complemented by ethical engagement in public life. The findings suggested that civic duties today must move beyond conventional legal obligations toward active participation in public issues such as environmental justice, inequality, and human rights. The article proposed several policy recommendations, including reforming the education system to cultivate critical and engaged citizens, creating safe spaces for dissenting opinions, promoting the media as a civic platform, and advancing structural reforms that enabled civic duties to serve as a driving force for a more meaningful and sustainable democracy.

Keyword: Civic Duty; Social Responsibility; Modern World

บทนำ

ในศตวรรษที่ 21 โลกกำลังเผชิญกับความท้าทายที่มีลักษณะพหุมิติ ทั้งในด้านสิ่งแวดล้อม เทคโนโลยี เศรษฐกิจ และการเปลี่ยนผ่านอำนาจทางการเมือง ทั้งในระดับรัฐและระดับชุมชน ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงนี้ แนวคิดเรื่อง หน้าที่พลเมืองที่เคยเน้นการปฏิบัติตามกฎหมาย การเสียภาษี หรือการใช้สิทธิเลือกตั้งเริ่มแสดงความไม่เพียงพอในการอธิบายบทบาทของประชาชนในสังคมประชาธิปไตยร่วมสมัย (Westheimer & Kahne, 2004) คำถามสำคัญที่ควรถูกหยิบยกขึ้นมาใหม่ คือ หน้าที่พลเมืองควรถูกตีความใหม่อย่างไร เพื่อให้สอดคล้องกับโลกยุคใหม่ที่ซับซ้อนและเชื่อมโยงถึงกัน? และเราจะสร้างระบบที่เอื้อต่อพลเมืองผู้มีความรับผิดชอบต่อสังคมได้อย่างไร?

แม้จะมีงานศึกษาหลายชิ้นที่กล่าวถึงการพัฒนาความเป็นพลเมือง เช่น Hoskins & Mascherini (2009) ซึ่งเสนอการวัดค่าพลเมืองเชิงกิจกรรม (active citizenship) ผ่านดัชนีประกอบ และ Gutmann & Thompson (2004) ที่เสนอแนวคิดประชาธิปไตยแบบใคร่ครวญ (deliberative democracy) เพื่อยกระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างมีเหตุผล ทว่าหลายงานเหล่านี้ยังคงให้ความสำคัญกับพลเมืองในฐานะกลไกในระบบมากกว่าผู้มีบทบาททางคุณธรรมและจริยธรรมในชีวิตสาธารณะ อีกทั้งยังไม่เพียงพอในการอธิบายความรับผิดชอบต่อสังคมในฐานะองค์ประกอบของหน้าที่พลเมืองอย่างลึกซึ้ง

ช่องว่างสำคัญจึงอยู่ที่ การขาดกรอบคิดที่ผสมผสานแนวคิดเรื่องหน้าที่พลเมืองกับบริบทของสังคมร่วมสมัยซึ่งเต็มไปด้วยปัญหาเชิงโครงสร้าง เช่น ความเหลื่อมล้ำทางอำนาจ การกีดกันคนชายขอบ และความเปราะบางทางข้อมูล ข่าวสาร และสิ่งแวดล้อม บทความนี้เสนอว่าการทำหน้าที่พลเมืองในโลกยุคใหม่ต้องพ้นไปจากการรับบทเป็นผู้ปฏิบัติตามกฎหมาย ไปสู่การเป็นผู้ร่วมออกแบบอนาคตสาธารณะผ่านการคิดเชิงวิพากษ์ การมีส่วนร่วม

ในประเด็นสาธารณะ และการแสดงความรับผิดชอบทางจริยธรรมต่อสังคมทั้งในระดับปัจเจก ชุมชน และระดับโลก ภายใต้กรอบของประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมและประชาธิปไตยแบบใคร่ครวญ

ความหมายและพัฒนาการของหน้าที่พลเมือง

แนวคิดเรื่อง หน้าที่พลเมือง มีรากฐานมาจากการพัฒนาทางการเมืองและกฎหมายในโลกตะวันตก โดยเฉพาะจากแนวคิดแบบสาธารณรัฐนิยม (Republicanism) และเสรีนิยม (Liberalism) ที่เน้นความสัมพันธ์ระหว่างพลเมืองกับรัฐ ซึ่งในอดีต หน้าที่พลเมืองถูกเข้าใจในเชิงแคบ คือการปฏิบัติตามกฎหมาย การเคารพสิทธิของผู้อื่น การเสียภาษี และการใช้สิทธิเลือกตั้ง (Galston, 1991) แต่ในโลกยุคใหม่ที่โครงสร้างทางอำนาจเปลี่ยนแปลง ประชาธิปไตยมีความเป็นพลวัตมากขึ้น และสื่อกลายเป็นอำนาจลำดับที่สี่ ความหมายของหน้าที่พลเมืองจึงได้ขยายขอบเขตไปสู่การมีส่วนร่วมในสังคมอย่างแข็งขัน มีจริยธรรม และคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Citizenship)

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ หน้าที่พลเมืองมิได้หมายถึงการหลอมรวมเข้าสู่แบบแผนเดียวกันของรัฐ หากแต่หมายถึงการอยู่ร่วมกันอย่างเคารพในความแตกต่าง และไม่เพิกเฉยต่อปัญหาของผู้อื่น ความเป็นพลเมืองจึงไม่ได้เป็นแค่สถานะตามทะเบียนราษฎร แต่คือคุณลักษณะเชิงจริยธรรมและพฤติกรรมที่กระทำเพื่อประโยชน์ร่วม (Common Good) ตัวอย่างเช่น ในประเทศไทย แม้มีการเรียนการสอนเรื่องหน้าที่พลเมืองในหลักสูตรระดับประถมและมัธยมศึกษา แต่กลับมีคำถามสำคัญว่า การปลูกฝังหน้าที่พลเมืองของไทยยังยึดติดกับแนวคิดเชิงอำนาจนิยม (Authoritarian Civic Education) ที่เน้นการเชื่อฟัง มากกว่าการตั้งคำถามหรือการมีส่วนร่วมในทางสาธารณะ (Todsaporn, 2021)

กรณีการเคลื่อนไหวของเยาวชนในช่วงปี 2563 เป็นต้นมา ถือเป็นอีกหนึ่งภาพสะท้อนของการเปลี่ยนผ่านจากพลเมืองเชิงรับ (Passive Citizen) ไปสู่พลเมืองเชิงรุก (Active Citizen) โดยเยาวชนเหล่านั้นมองว่าการออกมาแสดงจุดยืน ไม่ใช่เป็นการละเมิดหน้าที่พลเมือง แต่ตรงกันข้าม คือการแสดงความรับผิดชอบต่ออนาคตของประเทศ แม้จะถูกตั้งข้อกล่าวหาทางกฎหมายหรือถูกตีตราจากสังคมบางส่วนก็ตาม เพื่อให้เห็นภาพความแตกต่างของแนวคิดเรื่องหน้าที่พลเมืองระหว่างแนวคิดแบบดั้งเดิมกับแนวคิดร่วมสมัย จึงสามารถจัดทำตารางเปรียบเทียบดังนี้

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบหน้าที่พลเมืองแบบดั้งเดิมกับหน้าที่พลเมืองในโลกยุคใหม่

ลักษณะ	หน้าที่พลเมืองแบบดั้งเดิม	หน้าที่พลเมืองในโลกยุคใหม่
นิยาม	การปฏิบัติตามกฎหมาย และหน้าที่พื้นฐานต่อรัฐ	การมีส่วนร่วมเชิงรุกในสังคมและการเมือง
จุดเน้น	ความสงบเรียบร้อยและการเชื่อฟัง	ความเท่าเทียม เสรีภาพ และการวิพากษ์อย่างสร้างสรรค์
ช่องทางการปฏิบัติ	การเลือกตั้ง การจ่ายภาษี	การเคลื่อนไหวทางสังคม การรณรงค์สิ่งแวดล้อม การตรวจสอบอำนาจรัฐ
บทบาทของปัจเจก	ผู้รับนโยบาย	ผู้ร่วมกำหนดอนาคตของสังคม
มุมมองต่อรัฐ	รัฐเป็นผู้กำหนดกติกา	ประชาชนร่วมออกแบบและตั้งคำถามต่อกติกา

จากตารางที่ 1 จะพบว่า หน้าที่พลเมืองแบบดั้งเดิมมักเน้นที่การปฏิบัติตามข้อกำหนดของรัฐ เช่น การเสียภาษี การเลือกตั้ง และการไม่กระทำผิดกฎหมาย พลเมืองถูกวางบทบาทเป็น ผู้รับคำสั่ง และวัดความดีงามจากการอยู่ในระเบียบ ในขณะที่หน้าที่พลเมืองในยุคปัจจุบันให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมอย่างมีวิจารณญาณ พลเมืองไม่เพียงแต่ต้องทำตาม หากต้องสามารถตั้งคำถาม พูดในสิ่งที่ควรพูด และกล้าที่จะเปลี่ยนแปลงกติกาที่ไม่เป็นธรรม โดยตัวอย่างที่ชัดเจนในบริบทไทย คือ การที่นักเรียนและเยาวชนกลุ่มหนึ่งออกมาเคลื่อนไหวในประเด็นสิทธิ เสรีภาพ และการปฏิรูปการศึกษาในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา โดยใช้เครื่องมืออย่างโซเชียลมีเดีย การชุมนุมโดยสงบ และการยื่นจดหมายเปิดผนึกต่อหน่วยงานของรัฐ พฤติกรรมเช่นนี้ในอดีตอาจถูกมองว่า เกินเลยหน้าที่พลเมืองแต่ในโลกยุคใหม่พฤติกรรมดังกล่าวกลับสะท้อนจิตสำนึกทางสาธารณะที่เข้มแข็งและควรได้รับการยอมรับว่าเป็นหนึ่งในรูปแบบของความรับผิดชอบต่อสังคมที่ขยายความหมายของหน้าที่พลเมืองให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

สรุปได้ว่า แนวคิดดังกล่าวมิได้หยุดนิ่งหรือคงอยู่ในกรอบของการปฏิบัติตามกฎหมายเพียงเท่านั้น หากแต่มีพลวัตอย่างต่อเนื่องตามบริบททางสังคม การเมือง และเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไป หน้าที่พลเมืองในโลกยุคใหม่จึงมิใช่เพียงการอยู่ในระเบียบหรือการเคารพกฎ หากแต่หมายถึงการมีจิตสำนึกสาธารณะ การคิดเชิงวิพากษ์ และการมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ต่อสังคมโดยรวม ความเปลี่ยนแปลงนี้สะท้อนให้เห็นถึงการเคลื่อนผ่านจากพลเมืองผู้รับคำสั่งไปสู่พลเมืองผู้สร้างการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทสังคมไทย การแสดงออกของเยาวชนและประชาชนในการเรียกร้องความเป็นธรรมหรือการตั้งคำถามต่อโครงสร้างอำนาจและนโยบายรัฐ คือสัญญาณของการเปลี่ยนผ่านสู่หน้าที่พลเมืองในความหมายใหม่ที่ลึกซึ้งกว่าเดิม การกระทำเหล่านี้ไม่ควรถูกตีความว่าเป็นการฝ่าฝืนหน้าที่ หากแต่ควรได้รับการยอมรับในฐานะการแสดงออกของพลเมืองที่มีความ

รับผิดชอบต่ออนาคตของสังคม บทบาทเช่นนี้จึงถือเป็นหัวใจสำคัญของการส่งเสริมประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม และเป็นรากฐานของสังคมที่โปร่งใส เป็นธรรม และยั่งยืน

ความรับผิดชอบต่อสังคมในฐานะส่วนหนึ่งของหน้าที่พลเมืองในโลกยุคใหม่

เมื่อสังคมมนุษย์เข้าสู่ยุคแห่งความเปราะบาง ไม่ว่าจะเป็นจากวิกฤตสิ่งแวดล้อม ภัยพิบัติ ความขัดแย้งทางการเมือง หรือความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้าง หน้าที่พลเมืองจึงไม่อาจจำกัดอยู่เพียงในขอบเขตของกฎหมายและระเบียบเท่านั้น แต่จำเป็นต้องขยายความหมายให้ครอบคลุมถึง ความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility) อันเป็นการแสดงออกถึงความเข้าใจในผลกระทบของการกระทำของตนเองต่อผู้อื่น ต่อสาธารณะ และต่ออนาคตร่วมกันของสังคม โดยเฉพาะในบริบทของประชาธิปไตยเชิงลึก และแนวคิดสังคมประชาธิปไตย ความรับผิดชอบต่อสังคมจึงมิใช่เพียงความดีส่วนบุคคล หากแต่เป็นโครงสร้างพื้นฐานที่ทำให้สังคมไม่พัง

ความรับผิดชอบต่อสังคมในฐานะหน้าที่พลเมืองปรากฏในหลายรูปแบบ เช่น การไม่เผยแพร่ข้อมูลเท็จบนโซเชียลมีเดีย การกล้าแสดงออกต่อความอยุติธรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ของตน การเสียสละเวลาเพื่อกิจกรรมอาสาสมัคร หรือแม้แต่การปฏิเสธสินค้าที่มีกระบวนการผลิตละเมิดสิทธิมนุษยชน ตัวอย่างที่น่าสนใจในบริบทไทยคือ การรวมตัวของชาวบ้านบางกลุ่มในการคัดค้านโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม โดยอาศัยกลไกชุมชนท้องถิ่นและเครือข่ายภาคประชาสังคม เช่น กรณี "เหมืองทองคำวังสะพุง" หรือการต่อสู้ของชาวบ้านบ่อแก้วในจังหวัดชัยภูมิ เหล่านี้ล้วนสะท้อนบทบาทของพลเมืองที่ไม่ได้รอให้รัฐเป็นผู้ดูแลเพียงฝ่ายเดียว แต่เลือกที่จะลุกขึ้นมาปกป้องสิ่งที่ตนเชื่อว่าเป็นผลประโยชน์ของส่วนรวม

แนวคิดนี้ยังสอดคล้องกับทฤษฎีความเป็นพลเมืองแบบมีส่วนร่วม (Participatory Citizenship) ที่เน้นการมีบทบาทของประชาชนในการร่วมออกแบบสังคม ไม่ใช่เพียงรับนโยบายจากรัฐอย่างเดียว (Dalton, 2009) เมื่อพลเมืองตระหนักว่า ความเงียบอาจเท่ากับการยอมรับความอยุติธรรม การแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อสังคมจึงกลายเป็นการกระทำที่มีพลัง ไม่ว่าจะเป็นการพูด การลงมือทำ หรือการไม่ทำในบางบริบท การพัฒนาแนวคิดเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมในฐานะหน้าที่พลเมืองจึงต้องเริ่มต้นจากการเรียนรู้ตั้งแต่ระดับปัจเจก และต้องได้รับการส่งเสริมจากสถาบันหลักของสังคม เช่น ระบบการศึกษา สื่อมวลชน และนโยบายภาครัฐ โดยไม่ผูกขาดบทบาทนี้ไว้กับคนดีแบบเบาบางในเชิงศีลธรรม แต่ต้องเปลี่ยนเป็นคนตื่นรู้ ที่กล้ารับผิดชอบผลลัพธ์ของการกระทำตนต่อผู้อื่นในเชิงโครงสร้าง เพื่อทำให้แนวคิดเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมในฐานะหน้าที่พลเมืองเข้าใจได้อย่างเป็นรูปธรรม สามารถแจกแจงระดับของการแสดงออกถึงความ

รับผิดชอบดังกล่าวได้เป็นหลายระดับ ตั้งแต่ระดับปัจเจก ไปจนถึงระดับสากล โดยแต่ละระดับล้วนมีบทบาทเฉพาะในการสร้างพลังทางสังคมที่มีผลต่อโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ชุมชน รัฐ และโลก การเข้าใจความรับผิดชอบในแต่ละระดับ จะช่วยให้พลเมืองสามารถมองเห็นความเชื่อมโยงของการกระทำตนต่อผลกระทบที่เกิดขึ้นในวงกว้างมากยิ่งขึ้น

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบหน้าที่พลเมืองแบบดั้งเดิมกับหน้าที่พลเมืองในโลกยุคใหม่

ลักษณะ	ลักษณะของความรับผิดชอบ	ตัวอย่างพฤติกรรมที่สะท้อนความรับผิดชอบ
ปัจเจก	การรู้เท่าทัน การควบคุมพฤติกรรมของตนต่อผู้อื่น	ไม่เผยแพร่ข่าวปลอม ใช้ภาษาที่สร้างสรรค์ในโลกออนไลน์
ครอบครัว ชุมชน	การมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ	การช่วยงานอาสาสมัครในพื้นที่ การตั้งกลุ่มเก็บขยะ ปลูกต้นไม้
ระดับประเทศ	การแสดงออกต่อประเด็นสาธารณะ และการร่วมกำหนดทิศทางประเทศ	การลงคะแนนเสียงอย่างมีข้อมูล การเข้าร่วมรณรงค์หรือลงชื่อสนับสนุนนโยบายที่เป็นธรรม
ระดับโลก	การใส่ใจประเด็นข้ามพรมแดน เช่น สิ่งแวดล้อม สิทธิมนุษยชน	การไม่สนับสนุนสินค้าจากระบบแรงงานทาส การรณรงค์ออนไลน์เพื่อเรียกร้องความยุติธรรมในกรณีระดับสากล

จากตารางที่ 2 สะท้อนให้เห็นว่า ความรับผิดชอบต่อสังคมไม่ใช่เรื่องไกลตัวหรือเป็นเรื่องของคนดีมีเวลา แต่เป็นหน้าที่พื้นฐานของพลเมืองในทุกระดับ ตั้งแต่การไม่กดไลก์โพสต์เหยียดคนอื่น ไปจนถึงการแสดงจุดยืนต่อประเด็นระดับชาติ และการเป็นส่วนหนึ่งของขบวนการพลเมืองโลกในประเด็นสิทธิมนุษยชนหรือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ความรับผิดชอบเหล่านี้ไม่ใช่การทำความดีโดยปราศจากระบบคิด แต่คือการกระทำที่มีนัยต่อโครงสร้างสังคมและอำนาจ โดยเฉพาะในยุคที่เสียงของประชาชนสามารถข้ามพรมแดนได้เพียงปลายนิ้วสัมผัส

สรุปได้ว่า ความรับผิดชอบต่อสังคมมิใช่ภาระหรือหน้าที่เฉพาะของภาครัฐหรือองค์กรขนาดใหญ่ หากแต่เป็นหัวใจสำคัญของความเป็นพลเมืองในโลกยุคใหม่ที่มีความซับซ้อนและเปราะบางในหลายมิติ พลเมืองที่มีจิตสำนึกต่อสาธารณะจะไม่เพิกเฉยต่อความอยุติธรรม ไม่ว่าสิ่งนั้นจะเกิดขึ้นในครอบครัว ชุมชน ประเทศ หรือแม้แต่ในมุมหนึ่งของโลกที่ตนไม่ได้ยืนอยู่ การแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อสังคมจึงไม่ใช่เพียงพฤติกรรมส่วนบุคคล หากแต่เป็นพลังเชิงโครงสร้างที่สามารถท้าทายอำนาจ สร้างความเปลี่ยนแปลง และนำพาสังคมไปสู่ความยุติธรรมอย่างแท้จริง หน้าที่พลเมืองในโลกปัจจุบันจึงมิใช่การทำตามบทบาท ที่รัฐกำหนดเท่านั้น แต่คือการสร้างพื้นที่ใหม่ของความหวัง ความกล้า และความรับผิดชอบร่วมกัน พลเมืองที่ดีในศตวรรษนี้ไม่ใช่ผู้เงียบ ผู้เชื่อง หรือผู้รอด แต่คือผู้ที่

ลุกขึ้นมากระทำสิ่งเล็กน้อยอย่างมีเป้าหมาย และเชื่อว่าการไม่ทำอะไรเลย คือการเลือกข้างให้กับอำนาจที่ไม่เป็นธรรม

การสร้างพลเมืองที่กล้าคิด กล้าพูด กล้าทำในสังคมประชาธิปไตยร่วมสมัย

การสร้างพลเมืองในบริบทประชาธิปไตยร่วมสมัย ไม่อาจจำกัดอยู่เพียงการให้ความรู้เกี่ยวกับสิทธิ หน้าที่ และกฎหมาย หากแต่ต้องก้าวข้ามสู่การพัฒนาความสามารถเชิงจริยธรรม ความคิดเชิงวิพากษ์ และความกล้าในการมีส่วนร่วมกับสาธารณะในระดับลึก แนวคิดเรื่องความเป็นพลเมือง (citizenship) ในทางรัฐศาสตร์ร่วมสมัยได้พัฒนาไปจากกรอบแบบดั้งเดิม (traditional citizenship) ซึ่งเน้นการปฏิบัติตามกฎหมายและจงรักภักดีต่อรัฐ ไปสู่แนวคิดพลเมืองเชิงวิพากษ์ (critical citizenship) และพลเมืองเชิงเปลี่ยนแปลง (transformative citizenship) ซึ่งมองว่าพลเมืองควรมีบทบาทเชิงรุกในการตั้งคำถามต่อต้านความไม่เป็นธรรม และเสนอทางเลือกเพื่อพัฒนาสังคม (Westheimer & Kahne, 2004)

แนวคิดนี้สอดคล้องกับแนวประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (participatory democracy) และประชาธิปไตยแบบใคร่ครวญ (deliberative democracy) ที่สนับสนุนให้พลเมืองไม่เพียงรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น แต่ต้องมีความกล้าคิด กล้าพูด กล้าทำ ด้วยความเคารพในเหตุผลสาธารณะ (public reason) (Gutmann & Thompson, 2004) โดยเฉพาะในสังคมร่วมสมัยที่เต็มไปด้วยข้อมูลหลากหลายและความเห็นต่างที่ซับซ้อน

ในบริบทของประเทศไทย มีงานศึกษาหลายชิ้นที่ชี้ให้เห็นความจำเป็นในการสร้างพลเมืองเข้มแข็งผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่ไม่เน้นท่องจำ หากเน้นการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง เช่น งานของสุวิทย์ เมษินทรีย์ (2567) ที่เสนอว่า การพัฒนาประชาธิปไตยไทยต้องอาศัยพลเมืองที่มีความกล้าในการแสดงออก และสามารถตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจได้อย่างมีเหตุผล ขณะที่งานวิจัยของสำนักงานสภาการศึกษา (2564) พบว่า การเรียนรู้หน้าที่พลเมืองในโรงเรียนไทยยังเน้นเชิงอธิบายมากกว่าเชิงปฏิบัติ และขาดพื้นที่ให้เยาวชนเรียนรู้การคิดต่างอย่างสร้างสรรค์

การสร้างพลเมืองที่กล้าคิด กล้าพูด กล้าทำ จึงต้องดำเนินการในหลายระดับ ทั้งการปฏิรูปหลักสูตรการศึกษา การเปิดพื้นที่สาธารณะให้ปลอดภัยต่อความเห็นต่าง และการปรับวัฒนธรรมองค์กรรัฐให้เคารพการมีส่วนร่วมของประชาชนในฐานะหุ้นส่วนทางนโยบาย มิใช่เพียงผู้รับฟังเฉย ๆ เพื่อให้ประชาธิปไตยไทยเติบโตได้อย่างยั่งยืน จำเป็นต้องมีโครงสร้างที่เอื้อต่อพลเมืองที่ไม่เพียงทำหน้าที่ แต่สามารถตั้งคำถามกับหน้าที่นั้นได้อย่างมีวิจารณญาณ

สรุปได้ว่า สังคมประชาธิปไตยที่ยั่งยืนมิได้เกิดขึ้นจากการมีรัฐธรรมนูญที่สวยงามเท่านั้น แต่เกิดจากพลเมืองที่กล้าคิด กล้าพูด และกล้าลงมือทำในสิ่งที่เป็นธรรม การสร้างพลเมืองลักษณะนี้ต้องเริ่มจากระบบที่ปลุกให้คนรู้ว่าเสียงของตนมีความหมาย และความเงียบของตนมีผลต่ออนาคตของสังคม การศึกษาที่ไม่สอนให้เด็กเงียบ แต่สอนให้เด็กเข้าใจอำนาจ การสื่อสารที่ไม่บิดเบือน แต่เปิดพื้นที่ให้ข้อเท็จจริง และสังคมที่ไม่ปิดปาก แต่เปิดใจ คือ ปัจจัยสำคัญที่จะผลักดันให้ฝังรากในสำนึกของพลเมืองทุกคน

พลเมืองไม่ได้เติบโตลำพัง: บทบาทของสถาบันการศึกษา สื่อ และนโยบายในการสร้างพลเมืองยุคใหม่

แม้การเป็นพลเมืองที่มีจิตสำนึกสาธารณะจะดูเป็นเรื่องของบุคคล แต่ในความเป็นจริง พลเมืองมิได้เติบโตขึ้นในสุญญากาศ หากแต่ได้รับอิทธิพลจากสถาบันทางสังคมต่าง ๆ ที่หล่อหลอม ควบคุม หรือปลดปล่อยศักยภาพทางพลเมืองของแต่ละคนอย่างลึกซึ้ง โดยเฉพาะสถาบันการศึกษา สื่อมวลชน และภาครัฐในฐานะผู้ออกแบบนโยบาย ซึ่งมีบทบาทอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนการสร้างพลเมืองที่กล้าคิด กล้าพูด กล้าทำ ให้เกิดขึ้นได้จริงในชีวิตประจำวัน โดยสิ่งที่ทำให้พลเมืองที่กล้าคิด กล้าพูด กล้าทำ มีดังนี้

1. สถาบันการศึกษา จุดเริ่มของการคิดเป็น โรงเรียนและมหาวิทยาลัยคือพื้นที่แรก ๆ ที่คนเรียนรู้ว่าจะเชื่อฟัง หรือจะตั้งคำถามต่ออำนาจ หากสถาบันการศึกษาเน้นเพียงการสอบ การท่องจำ และการปิดปากนักเรียน การศึกษาเช่นนั้นจะผลิต ผู้ตามที่มีวุฒิการศึกษา ไม่ใช่พลเมืองที่มีความคิดสร้างสรรค์และจิตสาธารณะ ในทางกลับกัน หากระบบการศึกษาเปิดพื้นที่ให้กับการวิพากษ์ การถกเถียง และการยอมรับความหลากหลาย จะเกิดพลเมืองที่กล้าเผชิญหน้ากับความจริงของสังคม และเห็นว่าตนเองมีพลังในการเปลี่ยนแปลง (Biesta, 2011)

2. สื่อมวลชน สนามความจริง หรือเครื่องมือโฆษณาชวนเชื่อในยุคที่ข้อมูลล้นทะลัก สื่อไม่ใช่เพียงผู้รายงานข้อเท็จจริง แต่กลายเป็นผู้กำหนดความจริงทางการเมือง พลเมืองที่ได้รับสื่อแบบอคติหรือถูกชี้นำซ้ำ ๆ ย่อมถูกหล่อหลอมให้คิดแคบ ตัดสินเร็ว และกลัวความต่าง หากต้องการพลเมืองที่มีมิติ ต้องมีสื่อที่หลากหลาย ตรวจสอบได้ และเปิดพื้นที่ให้กับเสียงที่แตกต่างอย่างปลอดภัย การมีสื่อสาธารณะที่เป็นกลางอย่างแท้จริง คือหนึ่งในกลไกที่ทำให้ประชาธิปไตยไม่ตื้นเขินจนกลายเป็นเพียงพิธีกรรม 4 ปีครั้ง

3. นโยบายรัฐ กำหนดทิศทาง หรือขวางการเติบโต ภาครัฐคือผู้วางโครงสร้างที่กำหนดว่าพลเมืองจะเติบโตได้ไกลแค่ไหน หากรัฐใช้นโยบายควบคุมพื้นที่แสดงออกของพลเมือง จำกัดเสรีภาพในการชุมนุม วิพากษ์ หรือตรวจสอบอำนาจ ก็เท่ากับปิดกั้นการเติบโตของสังคมประชาธิปไตย นโยบายสาธารณะที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การมีส่วนร่วม

ในท้องถิ่น และการสร้างความเข้าใจเรื่องสิทธิพลเมืองในทุกช่วงวัย จึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างโครงสร้างที่เปิดมากกว่าปิด ดังนั้น การสร้างพลเมืองยุคใหม่จึงไม่ใช่เรื่องของการเรียกร้องจากประชาชนฝ่ายเดียว แต่เป็นเรื่องของความรับผิดชอบร่วมกันของสถาบันหลักในสังคม ที่ต้องหยุดถามว่า ทำไมคนไม่สนใจการเมือง? แล้วหันกลับไปถามว่า ใครทำให้เขากลัวการมีส่วนร่วม? พลเมืองที่กล้าคิดจะไม่มีวันเกิดขึ้นได้ ถ้าระบบยังกลัวความคิดต่าง แม้ว่าความเป็นพลเมืองจะดูเหมือนเป็นเรื่องของแต่ละบุคคล แต่ในความเป็นจริงแล้วพลเมืองล้วนเติบโตและแสดงบทบาทของตนภายใต้กรอบและแรงกระเพื่อมจาก โครงสร้างที่สถาบันหลักของสังคมเป็นผู้กำหนด ทั้งระบบการศึกษา ระบบสื่อสารมวลชนและนโยบายภาครัฐ ล้วนมีบทบาทสำคัญในการกำหนดว่าพลเมืองในประเทศหนึ่งจะมีคุณลักษณะแบบใด เชื่องเงียบ หรือกล้าวิพากษ์ เพิกเฉย หรือมีจิตสาธารณะ หวาดกลัว หรือมีพลังสร้างสรรค์ ผู้เขียนได้ทำเป็นตารางสรุปบทบาทของ 3 สถาบันหลักในการสร้างพลเมืองยุคใหม่ โดยเปรียบเทียบสิ่งที่ควรทำกับผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจน ดังนี้

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบหน้าที่พลเมืองแบบดั้งเดิมกับหน้าที่พลเมืองในโลกยุคใหม่

สถาบันหลัก	บทบาทที่ควรมี	ผลลัพธ์ต่อการพัฒนาพลเมือง
การศึกษา	ส่งเสริมการคิดเชิงวิพากษ์ การตั้งคำถาม และการเรียนรู้ที่ไม่เน้นความจำ	พลเมืองมีทักษะคิดวิเคราะห์ กล้าตั้งคำถาม และเข้าใจสิทธิของตนเอง
สื่อมวลชน	ให้ข้อมูลที่ถูกต้อง หลากหลาย เปิดพื้นที่ให้กับความคิดเห็นที่แตกต่าง	พลเมืองสามารถกลั่นกรองข้อมูล มีทักษะรู้เท่าทันสื่อ และไม่ตกเป็นเหยื่อของการชี้นำ
นโยบายรัฐ	สร้างพื้นที่ปลอดภัยในการแสดงออก ส่งเสริมการมีส่วนร่วม และการเรียนรู้ตลอดชีวิต	พลเมืองสามารถมีส่วนร่วมอย่างมั่นใจ รู้สึกว่าตนมีคุณค่า และมีพลังต่อรองในสังคม

ตารางที่ 3 นี้ชี้ให้เห็นว่า สถาบันทั้งสามมิได้เป็นเพียงบริบทแวดล้อมของการเติบโตทางพลเมืองแต่คือ กลไกที่สามารถเปลี่ยนแปลงทิศทางของสังคมได้อย่างลึกซึ้งหาก การศึกษาเป็นรากของการคิด สื่อคือช่องทางของการรู้ และนโยบายรัฐคือกรอบของการลงมือทำ ทั้งสามสถาบันจึงต้องทำงานร่วมกันเพื่อสร้างพลเมืองที่ไม่ได้เชื่อง แต่ตื่นรู้ ไม่ได้เงียบแต่กล้าพูด และไม่ได้โดดเดี่ยว แต่ร่วมเปลี่ยนแปลง

สรุปได้ว่า การสร้างพลเมืองในโลกยุคใหม่ไม่สามารถเกิดขึ้นได้จากเจตจำนงของปัจเจกเพียงลำพัง หากแต่ต้องอาศัยสถาบันหลักในสังคมทำหน้าที่ร่วมกันอย่างจริงจัง ทั้งสถาบันการศึกษาในฐานะผู้ปลุกพลังความคิด สื่อมวลชนในฐานะผู้กำหนดกรอบความเข้าใจ และภาครัฐในฐานะผู้ออกแบบเงื่อนไขทางโครงสร้าง สถาบันเหล่านี้มิใช่เพียงเวทีแต่เป็นผู้มีอำนาจในการเลือกได้ว่าจะปลูกฝังประชากรที่ว่างเปล่า หรือปลดปล่อยพลเมืองที่กล้าหาญและมีส่วนร่วม หากสถาบันการศึกษาสอนเพียงให้ท่องจำและเชื่อฟัง สื่อรายงานข่าวแบบเลือกข้าง และนโยบายรัฐปิดกั้นพื้นที่วิพากษ์ เราก็ไม่อาจคาดหวังให้ประชาชนมีพลังต่อรอง หรือรู้สึกว่าตนเป็นเจ้าของประเทศได้อย่างแท้จริง ในทางกลับกัน หากทั้งสาม

สถาบันทำหน้าที่เป็นพื้นที่ปลอดภัยของความรู้ ความคิด และการแสดงออก พลเมืองที่มีจิตสำนึกสาธารณะจะเกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ และกลายเป็นพลังหลักในการขับเคลื่อนสังคมให้ยุติธรรม โปร่งใส และไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง

ทางเลือกใหม่ในโลกเก่า ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อสร้างพลเมืองที่ตื่นรู้และรับผิดชอบต่อสังคม

แม้สังคมจะตื่นตัวต่อประเด็นความเป็นพลเมืองมากขึ้นในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา แต่โครงสร้างนโยบายจำนวนมากยังคงติดอยู่ในโลกเก่า โลกที่มองพลเมืองเป็นเพียงผู้ใต้ปกครอง เป็นผู้รอรับบริการ เป็นเสียงเลือกตั้งที่มีมูลค่าทางการเมืองเฉพาะฤดูกาล หากจะสร้างพลเมืองที่ตื่นรู้ มีความรับผิดชอบ และมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง จำเป็นต้องมีการปฏิรูประบบนโยบายอย่างลึกและเป็นระบบ ทั้งในระดับการศึกษา การปกครอง และการสื่อสารสาธารณะ ดังนี้

1. ปฏิรูประบบการศึกษาเพื่อปลูกฝังความเป็นพลเมืองตั้งแต่ต้นน้ำ โดยทบทวนหลักสูตรหน้าที่พลเมืองที่เน้นความจงรักภักดีและความสงบเรียบร้อย เป็นการสื่อสารเชิงอำนาจ มากกว่าการสร้างวิจารณญาณ ควรมีการบรรจุเนื้อหาเรื่องสิทธิมนุษยชน เสรีภาพในการแสดงออก การวิเคราะห์ข่าวสาร และกระบวนการมีส่วนร่วมทางสาธารณะอย่างเป็นรูปธรรมในทุกระดับชั้น พร้อมกับฝึกให้ครูเป็นผู้อำนวยความรู้มากกว่าเจ้าของคำตอบ (Freire, 1970)

2. สร้างพื้นที่สาธารณะที่ปลอดภัยและหลากหลายสำหรับพลเมืองทุกกลุ่มภาครัฐควรมีนโยบายเชิงรุกในการสนับสนุนพื้นที่กลาง เช่น ศูนย์เยาวชน ห้องสมุดประชาชน พื้นที่ศิลปะ และเวทีสาธารณะ เพื่อให้พลเมืองได้แลกเปลี่ยน ถกเถียง และเรียนรู้ร่วมกันในบรรยากาศที่ไม่ถูกคุกคามหรือชี้นำ การกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นสามารถจัดกิจกรรมสร้างพลเมืองตามบริบทของตนเอง จะช่วยให้การมีส่วนร่วมไม่ผูกติดกับเมืองใหญ่หรือกลุ่มทุน

3. สร้างนโยบายด้านสื่อเพื่อส่งเสริมการรู้เท่าทันและวิเคราะห์ข้อมูลในยุคที่ข้อมูลคืออำนาจ รัฐไม่ควรผูกขาดสื่อ หรือใช้นโยบายที่ควบคุมเนื้อหา แต่ควรลงทุนในระบบการรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy) ตั้งแต่ระดับโรงเรียนถึงผู้สูงอายุ สนับสนุนสื่อพลเมือง (Citizen Media) และส่งเสริมการตั้งสำนักข่าวขนาดเล็กในท้องถิ่นที่สามารถตรวจสอบภาครัฐและสะท้อนเสียงของชุมชนได้อย่างแท้จริง

4. ปรับทิศทางนโยบายสาธารณะให้เอื้อต่อการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงการจัดทำงบประมาณ การกำหนดนโยบายท้องถิ่น การวางผังเมือง หรือแม้แต่การร่างกฎหมายควรมีระบบรับฟังความคิดเห็นและให้ข้อมูลที่เข้าถึงได้ ไม่ใช่เพียงเชิงพิธีกรรม แต่เป็น

กระบวนการที่ผู้คนรู้สึกว่า เสียงของฉันมีผลต่ออนาคตของที่นี่ ตัวอย่างเช่น การออกแบบงบประมาณแบบมีส่วนร่วม (Participatory Budgeting) ที่ประชาชนเสนอและโหวตโครงการที่ต้องการในระดับชุมชน การเปลี่ยนแปลงใด ๆ ย่อมต้องใช้เวลา แต่การเริ่มต้นจากระบบ คือ การเปลี่ยนเกม ไม่ใช่แค่เปลี่ยนผู้เล่น ถ้ารัฐเปลี่ยนมุมมองต่อพลเมืองจากผู้ควบคุมมาเป็นผู้ร่วมสร้าง พลเมืองเองก็จะเปลี่ยนจากผู้รอคำสั่ง มาเป็นผู้กล้าสร้างอนาคตร่วมกับคนอื่นได้จริง

สรุปได้ว่า การสร้างพลเมืองที่มีจิตสำนึกทางสาธารณะ ไม่สามารถพึ่งเพียงความตั้งใจของบุคคลหรือความตื่นตัวชั่วคราวของสังคม แต่ต้องอาศัยแนวทางเชิงนโยบายที่มีวิสัยทัศน์ และกล้าท้าทายโครงสร้างเดิมที่กดทับพลเมืองให้เงียบและยอมรับ ด้วยการปฏิรูประบบการศึกษา พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของพื้นที่สาธารณะ สร้างกลไกสนับสนุนการรู้เท่าทันสื่อ และเปิดช่องทางให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบ รัฐจึงจะสามารถสร้างพลเมืองที่ไม่ได้เพียงอยู่ในประเทศ แต่รู้สึกว่าฉันคือเจ้าของประเทศนี้ ได้อย่างแท้จริง

องค์ความรู้ใหม่

ผู้เขียนได้สังเคราะห์ออกมาเป็นองค์ความรู้ใหม่ ซึ่งเปรียบเสมือนเสาเข็ม 4 ต้นที่ใช้รองรับการสร้างพลเมืองที่ตื่นรู้ กล้าคิด และมีความรับผิดชอบต่อสังคมในระยะยาว โดยองค์ความรู้ใหม่นี้ไม่ได้เสนอเฉพาะนโยบายเชิงปฏิบัติการ แต่ยังชี้ให้เห็นทิศทางการปฏิรูปรากฐานทางโครงสร้างของสังคมไทย ซึ่งสามารถใช้เป็นกรอบคิดเชิงนโยบายของภาครัฐ ภาคการศึกษา และภาคประชาสังคมในการวางยุทธศาสตร์การสร้างพลเมืองร่วมสมัยในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างเป็นระบบ

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

จากภาพที่ 1 องค์ประกอบเชิงนโยบาย 4 ด้าน ที่ถือเป็นเสาเข็มเชิงโครงสร้างของการสร้างพลเมืองในโลกยุคใหม่

1. Educational Reform การคิดวิพากษ์ กล้าพูด และลงมือทำ ไม่ใช่คุณสมบัติที่บังเอิญเกิดขึ้น หากต้องได้รับการปลูกฝังตั้งแต่ต้นทางผ่านระบบการศึกษาที่ไม่ทำให้ผู้เรียนกลัวคำถาม ระบบการศึกษาควรส่งเสริม Critical Thinking การปฏิรูปเช่นนี้ต้องเปลี่ยนทั้งหลักสูตร วิธีสอน และความสัมพันธ์เชิงอำนาจในห้องเรียน เพื่อให้โรงเรียนไม่ใช่แค่ที่ผลิตแรงงาน แต่เป็นที่บ่มเพาะเจ้าของประเทศ

2. Public Spaces for Civic Engagement การแสดงออกของพลเมืองในโลกยุคใหม่มิได้จำกัดอยู่แค่ในคูหาเลือกตั้งหรือสนามชุมนุมเท่านั้น แต่ยังรวมถึงกิจกรรมอาสา เวทีแลกเปลี่ยน ชุมชนการเรียนรู้ และศิลปะในพื้นที่เปิด การมี Public Space ที่ปลอดภัยและไม่ผูกขาดด้วยอำนาจรัฐหรือทุน เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้พลเมืองรู้สึกว่าตนมีที่ยืนและมีสิทธิเป็นโดยไม่ถูกละเลยหรือทำให้เงียบเสียง

3. Inclusive Public Participation หน้าที่พลเมืองไม่ใช่แค่เชื่อฟังแต่คือการร่วมออกแบบอนาคตของสังคม การมีส่วนร่วมจึงต้องเป็นสิทธิที่เข้าถึงได้จริง ไม่ใช่เฉพาะกับคนมีการศึกษา มีเวลา หรืออยู่ในเมือง รัฐต้องสร้างระบบการรับฟังอย่างเป็นธรรมในทุกระดับ เช่น เวทีท้องถิ่น กระบวนการถอดบทเรียนชุมชน หรือแม้แต่ digital platform ที่เปิดให้เสนอแนะนโยบายได้ในทุกกลุ่มประชากร ไม่เว้นเยาวชน ชนกลุ่มน้อย หรือคนชายขอบ นี้คือ วิธีแปลง Passive Citizen ให้กลายเป็น Active Participant

4. Media Literacy Initiatives โลกดิจิทัลทำให้ข้อมูลกลายเป็นทั้งพลังและกับดัก ถ้าพลเมืองไม่มีภูมิคุ้มกันทางปัญญา ก็อาจตกเป็นเหยื่อของข่าวปลอม วาทกรรมบิดเบือน หรือการครอบงำทางอุดมการณ์ ดังที่ระบุไว้ใน หัวข้อที่ 2 ว่า ความเงียบไม่เป็นกลางหากไม่ได้รับรู้ความจริงอย่างรอบด้าน สังคมจึงต้องมีนโยบายเร่งด่วนที่เสริมสร้างทักษะ Media Literacy ตั้งแต่เด็กจนถึงผู้สูงวัย และสนับสนุน สื่อพลเมือง (Citizen Media) ที่สามารถรายงานอย่างอิสระ ตรวจสอบได้ และสะท้อนเสียงของผู้คนในระดับชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ที่สื่อกระแสหลักเข้าไม่ถึง 4 เสานี้จึงไม่ใช่แค่นโยบายแยกส่วน แต่คือโครงสร้างเชิงยุทธศาสตร์ที่เชื่อมโยงกับทฤษฎี ความเป็นจริง และข้อเสนอในทุกหัวข้อของบทความ เป็นชุดเครื่องมือสำหรับการปลดล็อก พลเมืองจากบทบาทผู้เงียบ เป็นผู้ร่วมเปลี่ยนแปลงสังคม ดังนั้น ทั้ง 4 เสานี้ทำงานสัมพันธ์กัน ถ้าขาดเสาใดเสาหนึ่ง อีกสามก็ไม่อาจแบกรับน้ำหนักของประชาธิปไตยได้อย่างมั่นคง

การตีความและขยายความหมายของหน้าที่พลเมืองในบริบทโลกยุคใหม่ซึ่งเต็มไปด้วยพลวัตทางเทคโนโลยี การเมือง และสังคม โดยชี้ให้เห็นว่าหน้าที่พลเมืองไม่อาจจำกัดอยู่เพียงการปฏิบัติตามกฎหมายหรือการเข้าร่วมในกระบวนการเลือกตั้ง หากแต่ต้อง

ครอบคลุมถึงความรับผิดชอบต่อสังคม การคิดเชิงวิพากษ์ และการมีส่วนร่วมในประเด็นสาธารณะอย่างสร้างสรรค์ บทความได้วิเคราะห์พัฒนาการของแนวคิดหน้าที่พลเมืองจากกรอบดั้งเดิมสู่ความหมายร่วมสมัย พร้อมทั้งสะท้อนบริบทไทยผ่านกรณีตัวอย่างของการเคลื่อนไหวทางสังคมและความเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง นอกจากนี้ยังชี้ให้เห็นบทบาทของสถาบันหลัก ได้แก่ สถาบันการศึกษา สื่อมวลชน และนโยบายรัฐ ในการหล่อหลอมและขับเคลื่อนคุณลักษณะของพลเมืองยุคใหม่ ตลอดจนเสนอนโยบายสำคัญ 4 ด้าน ได้แก่ การปฏิรูปการศึกษา การสร้างพื้นที่สาธารณะ การส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่อ และการเปิดโครงสร้างการมีส่วนร่วมอย่างทั่วถึง ซึ่งล้วนเป็นแนวทางในการออกแบบระบบสังคมที่เอื้อต่อการเติบโตของพลเมืองที่ไม่เพียงมีสถานะทางกฎหมาย แต่สามารถเป็นเจ้าของและผู้ร่วมสร้างอนาคตของประเทศได้อย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

สำนักงานสภาการศึกษา. (2564). *รายงานการศึกษาไทย พ.ศ. 2562-2564*. สืบค้น 15 มกราคม 2568, จาก https://shorturl.asia/bmFN2

สุวิทย์ เมษินทรีย์. (2567). *รัฐบาลแพรทองธาร กับสัญญาประชาคมชุดใหม่*. สืบค้น 10 มกราคม 2568, จาก https://shorturl.asia/GPlA0

Biesta, G. (2011). *Learning democracy in school and society: Education, lifelong learning, and the politics of citizenship*. New York: Springer.

Dalton, R. J. (2009). *The good citizen: How a younger generation is reshaping American politics*. Washington, D.C., USA: CQ Press.

Freire, P. (1970). *Pedagogy of the oppressed*. New York: Herder and Herder.

Galston, W. A. (1991). *Liberal purposes: Goods, virtues, and diversity in the liberal state*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.

Gutmann, A. & Thompson, D. (2004). *Why deliberative democracy?*. New York: Princeton University Press.

Hoskins, B. & Mascherini, M. (2009). Measuring active citizenship through the development of a composite indicator. *Social Indicators Research*, 90(3), 459-488.

Todsaporn, R. (2021). Civic education in Thailand: Authoritarian legacy and student activism. *Asian Journal of Political Science*, 29(1), 1-19.

Westheimer, J. & Kahne, J. (2004). What kind of citizen? The politics of educating for democracy. *American Educational Research Journal*, 41(2), 237-269.

วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์
ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 พฤษภาคม - มิถุนายน 2568 น.372-384.

พลังพลเมืองกับการปฏิรูปประชาธิปไตยจากฐานราก*

CITIZEN POWER AND GRASSROOTS DEMOCRATIC REFORM

ฉันนทณา โพธาราม, พระใบฎีกาพงษ์ศักดิ์ ขนฺติพโล, สำเริง ราชฉวาง
Chantana Photharam, Phrabaidika Phongsak Khantiphalo, Samrerng Ratchawang
นักวิชาการอิสระ
Independent Scholar
Corresponding Author E-mail: samreungrachawang@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทและศักยภาพของพลังพลเมืองในการขับเคลื่อนประชาธิปไตยจากระดับฐานรากในบริบทของสังคมไทยร่วมสมัย โดยเริ่มจากการวิเคราะห์แนวคิดพื้นฐานของประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมและประชาธิปไตยจากล่างขึ้นบน เพื่อทำความเข้าใจความหมาย ขอบเขต และลักษณะของการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่มิได้จำกัดอยู่เพียงการใช้สิทธิเลือกตั้ง แต่ครอบคลุมถึงกระบวนการเรียนรู้ การตั้งคำถาม การรวมกลุ่ม และการผลักดันนโยบายสาธารณะในลักษณะที่ประชาชนเป็นผู้กำหนดทิศทางของสังคมตนเอง จากการศึกษาพบว่า พลังพลเมืองมีบทบาทสำคัญในการตั้งคำถามท้าทาย และตรวจสอบโครงสร้างอำนาจเดิม โดยอาศัยการรวมกลุ่มของชุมชน ท้องถิ่น และเครือข่ายทางสังคม ซึ่งทำให้ประชาธิปไตยมิใช่เพียงระบบที่รัฐออกแบบ หากแต่เป็นกระบวนการที่ประชาชนต้องมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านการออกแบบ ปกป้องและพัฒนาให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมไทย บทความเสนอว่า การสร้างประชาธิปไตยที่มีความยั่งยืนจำเป็นต้องตั้งอยู่บนฐานของการเสริมสร้างอำนาจให้แก่ประชาชน การเปิดพื้นที่สาธารณะสำหรับการมีส่วนร่วม และการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบใหม่ที่ยึดโยงกับหลักความเสมอภาค ความยุติธรรม และความเป็นเจ้าของอำนาจในทุกระดับของสังคม อันจะนำไปสู่การปฏิรูปทางการเมืองที่หยั่งรากลึกทั้งในเชิงโครงสร้างและวิถีชีวิตของผู้คนอย่างแท้จริง

คำสำคัญ: พลังพลเมือง; ความรับผิดชอบทางสังคม; โลกยุคใหม่; การปฏิรูปประชาธิปไตย; ฐานราก

*Received May 6, 2025; Revised May 21, 2025; Accepted May 26, 2025

Abstract

This academic article aimed to examine the role and potential of citizen power in driving grassroots democratic reform within the contemporary Thai sociopolitical context. It began by analyzing the conceptual foundations of participatory and bottom-up democracy, emphasizing political participation that extended beyond electoral processes. This included civic learning, critical inquiry, community mobilization, and policy advocacy in which citizens actively shaped the direction of their society. The study was found that citizen power played a vital role in challenging centralized political structures through collective action at the local and community levels. This indicated that democracy was not a framework designed and granted solely by the state, but rather a process co-created, defended, and continuously developed by the people to reflect their lived realities and aspirations. The article argued that sustainable democratic reform required empowering citizens, expanding public spaces for inclusive participation, and fostering a new political culture rooted in equality, justice, and civic ownership. These elements together contributed to a transformation in which democracy took root not only in institutional systems but also in the everyday lives of people across all sectors of society.

Keywords: Citizen Power; Social Responsibility; Modern World; Democratic Reform; Foundation

บทนำ

ประชาธิปไตยในฐานะระบอบการปกครองที่ถือว่าอำนาจสูงสุดเป็นของประชาชน มิได้จำกัดความหมายอยู่เพียงในกระบวนการเลือกตั้งหรือการมีรัฐธรรมนูญ หากแต่เน้นความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง ทั้งในระดับนโยบายและในชีวิตประจำวัน แนวคิดนี้ตั้งอยู่บนหลักการพื้นฐานว่าประชาชนมิใช่เพียงผู้รับบริการจากรัฐ แต่คือเจ้าของอำนาจอธิปไตยที่มีสิทธิเข้าถึงข้อมูล แสดงความคิดเห็น และร่วมกำหนดทิศทางของสังคมโดยตรง (จิราภพ ทวีสูงส่ง, 2566)

การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นหัวใจของประชาธิปไตย ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบการออกเสียงเลือกตั้ง การรวมกลุ่มเคลื่อนไหว หรือการแสดงออกในพื้นที่สาธารณะ แต่สิ่งที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน คือ การมีส่วนร่วมในระดับรากฐานซึ่งหมายถึงการมีบทบาท

ของประชาชนในชุมชน ท้องถิ่น และหน่วยย่อยของสังคม ที่ซึ่งประชาธิปไตยสามารถฝังรากลึกผ่านการเรียนรู้และปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน การมีส่วนร่วมระดับนี้มิใช่เพียงการถ่ายทอดนโยบายจากบนลงล่าง หากแต่คือการรวมพลังของประชาชนในระดับฐานรากที่ลุกขึ้นตั้งคำถาม ตรวจสอบ และผลักดันการเปลี่ยนแปลง (สัมพันธ์ รอดพึ่งครุฑ และคณะ, 2564)

ภายใต้บริบทดังกล่าว การพัฒนาระบอบประชาธิปไตยในประเทศไทยแม้จะมีการจัดให้มีการเลือกตั้งและรัฐธรรมนูญหลายฉบับ แต่โครงสร้างอำนาจยังคงรวมศูนย์อยู่ในกลุ่มชนชั้นนำและข้าราชการ ส่งผลให้การมีส่วนร่วมของประชาชนส่วนใหญ่ยังคงจำกัดอยู่ในรูปแบบที่เป็นทางการและเกิดขึ้นเป็นครั้งคราว (McCargo, 2005) ช่องทางสำหรับการมีส่วนร่วมอย่างลึกซึ้งในระดับท้องถิ่นจึงยังไม่ได้รับการส่งเสริมหรือสนับสนุนอย่างเป็นระบบ

การเคลื่อนไหวของภาคประชาชนตั้งแต่ทศวรรษ 2520 เป็นต้นมา แสดงให้เห็นถึงความพยายามในการแสวงหาบทบาทเชิงรุกของประชาชนภายใต้กรอบคิดชุมชนนิยม โดยเฉพาะกลุ่มองค์กรชุมชนและภาคประชาสังคมที่ร่วมกันสร้างพื้นที่ใหม่ในการกำหนดนโยบายสาธารณะ เช่น ขบวนการสมัชชาคนจน ที่รวมตัวจากหลายภูมิภาคเพื่อเรียกร้องสิทธิในการเข้าถึงทรัพยากรและสวัสดิการอย่างเท่าเทียม (Walker, 2008; มนตรา พงษ์นิล, 2559) สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าพลังพลเมืองมิใช่เพียงแนวคิดเชิงอุดมคติ หากแต่เป็นพลังที่มีอยู่จริงและสามารถสร้างแรงกระเพื่อมต่อโครงสร้างอำนาจได้อย่างเป็นรูปธรรม

ด้วยเหตุนี้ บทความนี้จึงมุ่งศึกษาบทบาทของพลังพลเมืองในการขับเคลื่อนประชาธิปไตยจากระดับฐานราก โดยเน้นการวิเคราะห์ลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการเติบโตของพลังพลเมือง และแนวทางการพัฒนาโครงสร้างประชาธิปไตยที่ประชาชนเป็นเจ้าของอย่างแท้จริง ทั้งในเชิงนโยบาย วัฒนธรรม และพื้นที่ปฏิบัติการของพลเมืองในชีวิตจริง

ความหมายและพลวัตของพลังพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยร่วมสมัย

พลังพลเมือง มิใช่เพียงคำขวัญหรือแนวคิดเชิงอุดมคติ หากแต่เป็นหัวใจสำคัญในการหล่อเลี้ยงและเคลื่อนไหวระบอบประชาธิปไตยในทุกยุคสมัย โดยเฉพาะในสภาวะที่รัฐและตลาดครอบงำพื้นที่สาธารณะอย่างเข้มข้น พลังพลเมืองจึงเป็นกลไกต้านทานเชิงโครงสร้างที่ประชาชนใช้ในการเรียกร้อง ตรวจสอบ และต่อรองอำนาจกับกลุ่มผู้มีอำนาจ (ภักดี โพธิ์สิงห์ และกมลทิพย์ ศรีเดช, 2562) การเข้าใจพลังพลเมืองจึงไม่อาจแยกออกจากแนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมืองซึ่งครอบคลุมตั้งแต่การใช้สิทธิเลือกตั้ง การรวมกลุ่มเคลื่อนไหว การวิพากษ์นโยบาย ไปจนถึงการร่วมกำหนดทิศทางของสังคมผ่านเวทีต่าง ๆ

และต้องประกอบด้วยการยึดมั่นในสิ่งถูกต้องดีงาม การให้ความสำคัญกับประโยชน์ส่วนรวม การน าหลักการประชาธิปไตยมาใช้อย่างเคร่งครัด และการเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองอย่างมีสำนึก ซึ่งคุณลักษณะสำคัญต่าง ๆ เหล่านี้ สามารถที่จะจัดให้มีกระบวนการและแนวทางในการสร้างและส่งเสริมให้เกิดขึ้นในตัวบุคคลและสามารถแสดงออกด้วยการประพฤติปฏิบัติได้ตลอดเวลา (สัมพันธ์ รอดพึ่งครุฑ และคณะ, 2564)

ในระดับเชิงทฤษฎี แนวคิดพลังพลเมืองสอดคล้องกับประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) ที่เสนอว่า การเมืองมิใช่พื้นที่เฉพาะของนักการเมืองหรือชนชั้นนำ แต่เป็นเรื่องของประชาชนทุกคนที่จะต้องเป็นเจ้าของกระบวนการตัดสินใจและการใช้อำนาจ การที่พลเมืองมีจิตสำนึกทางการเมือง (Political Consciousness) การเข้าถึงข้อมูล และการมีโอกาสในการแสดงออกทางความคิด ถือเป็นดัชนีวัดความเข้มแข็งของระบอบประชาธิปไตย เพราะการปกครองระบอบประชาธิปไตยคือ การปกครองที่อำนาจสูงสุดเป็นของประชาชน โดยประชาชนจะมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง (จิราภพ ทวีสูงส่ง, 2566) เมื่อพิจารณาจากประสบการณ์ของไทยจะพบว่า พลังพลเมืองปรากฏขึ้นอย่างชัดเจนในช่วงเวลาที่โครงสร้างอำนาจรัฐหย่อนคลาย เช่น การเคลื่อนไหวของขบวนการประชาชนในยุคหลังเหตุการณ์พฤษภาคม 2535 และเครือข่ายภาคประชาสังคมในช่วงหลังรัฐธรรมนูญ 2540

อย่างไรก็ตาม พลวัตของพลังพลเมืองในบริบทไทยยังเผชิญกับข้อจำกัดหลายประการ เช่น การรวมศูนย์อำนาจในระบบราชการ วัฒนธรรมอุปถัมภ์ และการปิดกั้นพื้นที่สาธารณะสำหรับการแสดงออกทางการเมือง ปรากฏการณ์นี้ส่งผลให้พลังพลเมืองมีลักษณะ ขึ้น ๆ ลง ๆ ตามบริบททางการเมืองและเงื่อนไขโครงสร้างมากกว่าที่จะเป็นพลังถาวร ขบวนการภาคประชาชนที่สามารถเคลื่อนไหวได้อย่างมีพลังมักต้องอาศัยเงื่อนไขภายนอก เช่น การสนับสนุนจากองค์กรพัฒนาเอกชน หรือสื่อทางเลือก ซึ่งหากปราศจากฐานสนับสนุนเหล่านี้ พลังของประชาชนจำนวนมากจะถูกทำให้เงียบเสียงลงโดยกลไกอำนาจที่ไม่เป็นประชาธิปไตย ดังนั้น ประเทศที่พัฒนาการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอยู่ในระดับที่ดีแล้ว มักจะกำหนดให้ประชาชนทุกระดับ มีสิทธิในการมี ส่วนร่วมทางการเมืองตามกฎหมาย และมีผลในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม (ไพรัตน์ ฉิมหาด และคณะ, 2563)

กระนั้นก็ตาม การเสริมสร้างพลังพลเมืองยังคงเป็นทางออกสำคัญในการฟื้นฟูประชาธิปไตยของไทยในระยะยาว การสนับสนุนให้ประชาชนมีความรู้ด้านสิทธิ หน้าที่และกลไกทางการเมือง การเปิดพื้นที่สาธารณะให้สามารถแสดงความคิดเห็นอย่างเสรี และการปฏิรูประบบการศึกษาที่ปลูกฝังจิตสำนึกความเป็นพลเมืองตั้งแต่ระดับปฐมวัย ล้วนเป็นการลงทุนเพื่อวางรากฐานให้ประชาธิปไตยหยั่งลึกลงในระดับวัฒนธรรม การเมืองจะเป็น

ของประชาชนได้จริงก็ต่อเมื่อประชาชนรู้เท่าทันการเมือง กล้าท้าทายอำนาจ และมีเวทีในการร่วมออกแบบอนาคตของตนเอง

สรุปได้ว่า พลังพลเมืองคือกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนระบอบประชาธิปไตยให้มีชีวิตชีวาและยั่งยืน โดยมิใช่เพียงการใช้สิทธิเลือกตั้ง แต่รวมถึงการมีจิตสำนึกทางการเมือง การรวมกลุ่ม เคลื่อนไหว และการมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางสังคมอย่างมีสำนึกและต่อเนื่อง แม้ในบริบทไทย พลังพลเมืองจะเผชิญข้อจำกัดจากโครงสร้างอำนาจแบบรวมศูนย์และวัฒนธรรมทางการเมืองแบบอุปถัมภ์ แต่ก็ยังปรากฏเป็นพลังที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้จริงในช่วงเวลาสำคัญของประวัติศาสตร์ การเสริมสร้างพลังพลเมืองจึงควรได้รับการสนับสนุนอย่างจริงจังผ่านการศึกษาพลเมือง การเปิดพื้นที่สาธารณะ และการส่งเสริมวัฒนธรรมการเมืองแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้ประชาชนกลายเป็นเจ้าของประชาธิปไตยอย่างแท้จริงในทุกระดับของสังคม

จากผู้ตามสู่ผู้ร่วมกำหนดนโยบาย: การมีส่วนร่วมเชิงลึกของประชาชนในระดับฐานราก

การเปลี่ยนแปลงบทบาทของประชาชนจากผู้รับนโยบายสู่ผู้ร่วมกำหนดนโยบายเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยให้มีความลึกซึ้งและยั่งยืน โดยเฉพาะในบริบทของสังคมไทยที่ประสบปัญหาโครงสร้างอำนาจรวมศูนย์และการขาดพื้นที่สำหรับการแสดงออกอย่างมีนัยยะ การเปิดพื้นที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมเชิงลึก (Deep Participation) จึงมิใช่เพียงการรับฟังความคิดเห็น แต่หมายถึงการให้สิทธิเข้าถึงข้อมูล การตัดสินใจร่วม และการติดตามกำกับนโยบายในระดับท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม (จิราภพ ทวีสูงส่ง, 2566) การสร้างกลไกแบบนี้สะท้อนถึงพัฒนาการจากประชาชนผู้รับคำสั่ง ไปสู่พลเมืองผู้ร่วมออกแบบสังคม

การเสริมพลังให้ประชาชนมีบทบาทเชิงรุกในระดับฐานรากต้องเริ่มจากการปลูกฝังจิตสำนึกความเป็นพลเมืองที่เข้าใจสิทธิ หน้าที่ และบทบาทของตนในระบอบประชาธิปไตย การวิจัยโดยสัมพันธ์ รอดพึ่งครุฑ และคณะ (2564) ชี้ว่า การเสริมสร้างจิตสำนึกพลเมืองผ่านกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมสามารถพัฒนาความตื่นตัวทางการเมือง และนำไปสู่พฤติกรรมทางการเมืองเชิงบวกในระยะยาว ขณะที่ศราวุฒิ วิสาพรม และคณะ (2562) พบว่า แม้ประชาชนในระดับท้องถิ่นจะเผชิญกับข้อจำกัดด้านทรัพยากรและอำนาจ แต่เมื่อได้รับโอกาสและพื้นที่ในการเรียนรู้ร่วมกัน พวกเขาสามารถแปรเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ชีวิตให้กลายเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายที่จับต้องได้

ภายใต้บริบทประวัติศาสตร์การเมืองไทย การมีส่วนร่วมของประชาชนมักถูกมองว่าเป็นผลผลิตของกลไกรัฐหรือการเอื้อเฟื้อจากชนชั้นนำ แต่ในความเป็นจริง ขบวนการ

ประชาชนจำนวนมากได้ลุกขึ้นสร้างพื้นที่ของตนเองในการต่อรองกับรัฐ โดยเฉพาะหลังรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ซึ่งส่งเสริมบทบาทภาคประชาชนในกระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะ (มนตรา พงษ์นิล, 2559) อย่างไรก็ดี พัฒนาการดังกล่าวยังคงต้องต่อสู้กับพลวัตของอำนาจรัฐแบบเครือข่ายและกลไกที่ไม่เป็นประชาธิปไตย (McCargo, 2005) ทำให้การมีส่วนร่วมเชิงลึกยังคงเป็นเป้าหมายที่ต้องขับเคลื่อนต่อไป โดยอาศัยทั้งการจัดการเชิงนโยบายและการเสริมสร้างความรู้ทางการเมืองในระดับชุมชน

สุดท้าย การเปลี่ยนแปลงจากผู้ตามสู่ผู้ร่วมกำหนดนโยบายไม่สามารถเกิดขึ้นได้จากเจตจำนงของรัฐฝ่ายเดียว หากแต่ต้องอาศัยการสร้างพลังทางปัญญาและปฏิบัติของประชาชนอย่างต่อเนื่อง การเปิดเวทีประชาคมท้องถิ่น การเรียนรู้ร่วมระหว่างรัฐกับประชาชน และการเสริมอำนาจให้ภาคประชาชนสามารถตรวจสอบและแสดงจุดยืนทางนโยบายได้ ล้วนเป็นกลไกที่ส่งเสริมประชาธิปไตยจากฐานรากอย่างแท้จริง (ไพรัตน์ ฉิมหาดและคณะ, 2563) การเมืองในฐานะของพลเมืองจึงไม่ใช่แค่การเลือกผู้แทน แต่คือการมีส่วนในทุกย่างก้าวของการตัดสินใจทางสังคม

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมเชิงลึกของประชาชนในระดับฐานรากคือหัวใจของประชาธิปไตยที่แท้จริง ซึ่งไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการใช้สิทธิเลือกตั้งหรือการแสดงออกเป็นครั้งคราว แต่คือการเป็นเจ้าของกระบวนการตัดสินใจทางสังคมอย่างต่อเนื่องและมีความหมายทั้งในระดับแนวนโยบายและการปฏิบัติ การเปลี่ยนบทบาทของประชาชนจากผู้ตามไปสู่ผู้ร่วมออกแบบนโยบายจำเป็นต้องอาศัยการปลูกฝังจิตสำนึกความเป็นพลเมืองพื้นที่สำหรับการเรียนรู้ร่วม และกลไกที่เปิดโอกาสให้เสียงของประชาชนมีน้ำหนักในการกำหนดอนาคตของตนเองและสังคมโดยรวม ทั้งนี้ ภาครัฐ ภาควิชาการ และภาคประชาชนต้องร่วมกันสร้างระบบที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมเชิงโครงสร้าง เพื่อให้ประชาธิปไตยหยั่งรากลึกและตอบโจทย์พลวัตของสังคมไทยร่วมสมัยอย่างแท้จริง

ข้อจำกัดเชิงโครงสร้างกับโอกาสในการปฏิรูปประชาธิปไตยของไทย

แม้การส่งเสริมพลังพลเมืองและการมีส่วนร่วมเชิงลึกในระดับฐานรากจะเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับประชาธิปไตยไทย แต่ความเป็นจริงกลับสะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดเชิงโครงสร้างที่ฝังรากลึกในระบบการเมืองและการบริหารของประเทศ ไม่ว่าจะเป็นระบบราชการรวมศูนย์ที่ปิดกั้นโอกาสของประชาชนในการมีบทบาทเชิงนโยบาย วัฒนธรรมการเมืองแบบอุปถัมภ์ที่สร้างความสัมพันธ์แนวดิ่งระหว่างรัฐกับประชาชน หรือกฎหมายที่จำกัดเสรีภาพในการแสดงออกและการรวมกลุ่ม ข้อจำกัดเหล่านี้ทำให้การปฏิรูปประชาธิปไตยของไทยไม่สามารถก้าวข้ามจากประชาธิปไตยในนาม ไปสู่ประชาธิปไตยในเนื้อหาได้อย่างแท้จริง

อีกหนึ่งอุปสรรคสำคัญคือการครอบงำของชนชั้นนำทางเศรษฐกิจและการเมืองผ่านกลไกรัฐและสถาบันต่าง ๆ ที่ผูกขาดอำนาจในการตัดสินใจ เช่น ระบบราชการสายบังคับบัญชา สภานิติบัญญัติที่ไม่สะท้อนเจตจำนงของประชาชนโดยตรง หรือกระบวนการเลือกตั้งที่ยังเปิดช่องให้ทุนทางการเมืองแทรกแซงผลลัพธ์ (McCargo, 2005) โครงสร้างเหล่านี้ไม่เพียงจำกัดการเติบโตของพลังพลเมือง แต่ยังลดทอนความไว้วางใจของประชาชนต่อระบบการเมือง ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้ประชาธิปไตยอ่อนแอ และยากต่อการขับเคลื่อนจากล่างขึ้นบน

อย่างไรก็ตาม ภายใต้ข้อจำกัดที่ว่านี้ ยังมีโอกาสที่สามารถใช้เป็นจุดเริ่มต้นของการปฏิรูปประชาธิปไตยได้อย่างมีพลัง โดยเฉพาะเมื่อปรากฏจังหวะเปิด (Political Openings) เช่น การแก้รัฐธรรมนูญ การเปลี่ยนผ่านทางการเมือง หรือการลุกขึ้นเคลื่อนไหวของประชาชนในสถานการณ์วิกฤต สิ่งเหล่านี้สามารถกลายเป็นโอกาสในการเรียกร้องให้เกิดการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น การออกแบบสถาบันใหม่ที่ตอบสนองต่อการมีส่วนร่วม และการเปิดพื้นที่สาธารณะที่รองรับการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ (Walker, 2008) โอกาสเหล่านี้หากได้รับการเก็บเกี่ยวอย่างมีวิสัยทัศน์และต่อเนื่อง ย่อมสามารถสะสมเป็นพลังเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างได้จริง

การปฏิรูปประชาธิปไตยของไทยจึงไม่อาจเกิดขึ้นได้โดยการเปลี่ยนแปลงนโยบายเพียงลำพัง แต่ต้องอาศัยการสั่นสะเทือนเชิงโครงสร้างควบคู่ไปกับการพัฒนาวัฒนธรรมประชาธิปไตยที่ประชาชนตระหนักถึงสิทธิ เสรีภาพ และอำนาจของตนในฐานะเจ้าของรัฐ ความเปลี่ยนแปลงที่แท้จริงจะเกิดขึ้นเมื่อการมีส่วนร่วมกลายเป็นวิถีชีวิตทางการเมืองของประชาชน มากกว่าการเป็นเหตุการณ์เฉพาะหน้า การสร้างโครงสร้างที่เปิดกว้าง ยืดหยุ่น และยึดโยงกับชุมชนในทุกระดับคือหนทางไปสู่ประชาธิปไตยที่ไม่ใช่แค่เปลือก แต่เป็นเนื้อแท้ที่หยั่งรากในสังคมไทย

สรุปได้ว่า การปฏิรูปประชาธิปไตยของไทยต้องเผชิญกับข้อจำกัดเชิงโครงสร้างที่ฝังลึกในระบบการเมืองและสังคม ไม่ว่าจะเป็นการรวมศูนย์อำนาจ วัฒนธรรมอุปถัมภ์ หรือกลไกรัฐที่ไม่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน อย่างไรก็ตาม ภายใต้ข้อจำกัดดังกล่าวยังมีโอกาสในการสร้างความเปลี่ยนแปลงผ่านการกระจายอำนาจ การเปิดพื้นที่สาธารณะ และการเสริมพลังให้ประชาชนกลายเป็นผู้ร่วมออกแบบนโยบายอย่างแท้จริง การปฏิรูปที่ยั่งยืนจึงต้องไม่ใช่เพียงการเปลี่ยนแปลงทางกฎหมายหรือสถาบันเท่านั้น แต่ต้องพัฒนาไปสู่การเปลี่ยนวัฒนธรรมทางการเมือง ที่ทำให้ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในทุกระดับของการตัดสินใจทางสังคมได้อย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม

บทเรียนจากการเคลื่อนไหวของภาคประชาชน

ภาคประชาชนในประเทศไทยมีประวัติศาสตร์การเคลื่อนไหวที่สะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพในการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างทางการเมืองและสังคม ทั้งในระดับนโยบายและระดับวัฒนธรรมทางการเมือง โดยเฉพาะในช่วงหลังเหตุการณ์พฤษภาคม 2535 และรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ที่เปิดช่องให้ภาคประชาชนมีบทบาทในการกำหนดทิศทางพัฒนาผ่านกลไกใหม่ เช่น การจัดตั้งองค์กรอิสระ การผลักดันนโยบายจากภาคประชาสังคม และการรณรงค์ทางสิ่งแวดล้อมหรือสิทธิชุมชน กลุ่มอย่างสมัชชาคนจนหรือเครือข่ายปฏิรูปที่ดิน แสดงให้เห็นว่า พลังของประชาชนสามารถก่อรูปเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายที่มีผลกระทบจริงในระดับชาติ หากได้รับการยอมรับจากภาครัฐ (มนตรา พงษ์นิล, 2559)

อย่างไรก็ตาม การเคลื่อนไหวของภาคประชาชนจำนวนไม่น้อยต้องเผชิญกับข้อจำกัด ทั้งในเชิงกฎหมาย การคุกคามจากอำนาจรัฐ และการทำให้เสื่อมความชอบธรรมผ่านวาทกรรมของชนชั้นนำ ตัวอย่างเช่น การต่อต้านเขื่อนแม่วงก์ หรือการคัดค้านเหมืองแร่ในภาคอีสาน ซึ่งแม้จะได้รับการสนับสนุนจากเครือข่ายภาคประชาชนทั่วประเทศ แต่กลับถูกลดทอนความหมายว่าเป็นการต่อต้านการพัฒนาบทเรียนเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นของการเชื่อมโยงกันในระดับเครือข่าย และการพัฒนายุทธศาสตร์การสื่อสารเพื่อเสริมพลังและสร้างความเข้าใจในวงกว้างต่อข้อเรียกร้องของประชาชน

เมื่อเปรียบเทียบกับกรณีในต่างประเทศ เช่น ขบวนการ Yellow Vests ในฝรั่งเศส หรือ Occupy Wall Street ในสหรัฐฯ จะพบว่าขบวนการเคลื่อนไหวที่สามารถเปลี่ยนความไม่พอใจในระบบให้กลายเป็นข้อเสนอเชิงโครงสร้างมักอาศัยการจัดการข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ กลไกการรวมพลังที่หลากหลาย และการสร้างแรงกดดันผ่านเครื่องมือทั้งในและนอกระบบ การเคลื่อนไหวของภาคประชาชนไทยอาจยังขาดการต่อยอดจากพลังเฉพาะกิจไปสู่การจัดการเชิงสถาบันอย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นอีกบทเรียนที่ควรนำมาทบทวนในการสร้างพลังพลเมืองเชิงโครงสร้าง (Wongprom & Saengpanya, 2021) ดังนั้น บทเรียนจากการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนไทยชี้ให้เห็นว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมไม่อาจเกิดจากพลังเฉพาะกิจหรืออารมณ์ร่วมในช่วงเวลาสั้น ๆ หากแต่ต้องอาศัยการวางยุทธศาสตร์การสั่งสมทุนทางสังคม และการออกแบบกลไกที่เชื่อมโยงระหว่างระดับชุมชนกับโครงสร้างรัฐอย่างเป็นระบบ การเมืองจากภาคประชาชนจึงต้องไม่หยุดอยู่ที่การเคลื่อนไหว แต่ควรมุ่งสู่การจัดการเชิงนโยบาย การสร้างข้อเสนอทางวิชาการ และการยกระดับบทบาทพลเมืองให้เป็นส่วนหนึ่งของการตัดสินใจในทุกระดับอย่างมั่นคงและยั่งยืน

สรุปได้ว่า บทเรียนจากการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนไทยชี้ให้เห็นถึงพลังทางสังคมที่สามารถสร้างแรงกระเพื่อมต่อระบบการเมืองได้อย่างมีนัยสำคัญ แม้จะเผชิญข้อจำกัดจากโครงสร้างอำนาจและการควบคุมจากรัฐ แต่การเคลื่อนไหวที่มีการจัดการ

เชิงกลยุทธ์ การสร้างเครือข่าย และการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพสามารถเปลี่ยนข้อเรียกร้องให้กลายเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายที่จับต้องได้ อย่างไรก็ตาม การเคลื่อนไหวที่ยั่งยืนจำเป็นต้องต่อยอดจากพลังเฉพาะกิจไปสู่การจัดการเชิงสถาบัน และเชื่อมโยงพลังของประชาชนในระดับฐานรากเข้ากับการกำหนดนโยบายในระดับโครงสร้าง เพื่อขับเคลื่อนประชาธิปไตยให้เป็นของประชาชนอย่างแท้จริง

แนวทางการสร้างประชาธิปไตยจากฐานรากที่ยั่งยืนในบริบทไทย

การสร้างประชาธิปไตยจากฐานรากที่ยั่งยืนในประเทศไทย จำเป็นต้องเริ่มจากการยอมรับว่า ประชาธิปไตยไม่อาจเกิดขึ้นจากการจัดการของรัฐเพียงฝ่ายเดียว หากแต่ต้องหยั่งรากในระดับชุมชน ท้องถิ่น และครัวเรือน ซึ่งเป็นพื้นที่ที่วัฒนธรรมทางการเมืองถูกหล่อหลอมและถ่ายทอดในชีวิตประจำวัน การพัฒนาแนวทางประชาธิปไตยจึงต้องผนวกกับกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม การฝึกทักษะความเป็นพลเมือง และการเปิดโอกาสให้ทุกกลุ่มในสังคมเข้าถึงและใช้สิทธิเสรีภาพอย่างเท่าเทียม (ภักดี โพธิ์สิงห์ และกมลทิพย์ ศรีเดช, 2562)

การเมืองแบบมีส่วนร่วมเชิงลึก (Deep Participatory Politics) คือ หัวใจสำคัญของประชาธิปไตยที่แท้จริง เพราะมิใช่เพียงการแสดงความเห็นหรือร่วมกิจกรรมทางการเมืองเป็นครั้งคราว แต่คือการมีบทบาทของประชาชนตลอดกระบวนการ ตั้งแต่การกำหนดวาระสาธารณะ การออกแบบนโยบาย ไปจนถึงการติดตามผล ซึ่งส่งเสริมให้พลเมืองเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของสังคมและมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงอย่างแท้จริง (สัมพันธ์ รอดพึ่งครุฑ และคณะ, 2564; Wongprom & Saengpanya, 2021) หนึ่งในกลไกสำคัญที่จะผลักดันให้การมีส่วนร่วมเชิงลึกเกิดขึ้นได้อย่างยั่งยืน คือ การจัดตั้งกลไกภาคประชาชนเชิงสถาบัน เช่น สภาประชาชนตำบล กลไกงบประมาณแบบมีส่วนร่วม หรือศูนย์นโยบายภาคประชาชน ซึ่งทำให้พลังเฉพาะกิจของขบวนการประชาชนไม่สูญสลายไปกับเวลา แต่ถูกเปลี่ยนรูปเป็นโครงสร้างถาวรที่มีบทบาทต่อการตัดสินใจทางนโยบายอย่างเป็นระบบ (Wongprom & Saengpanya, 2021)

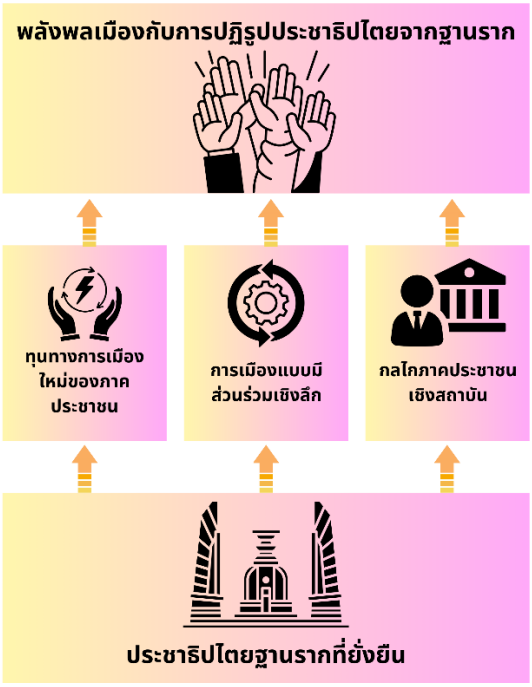
ในระดับการจัดการท้องถิ่น รัฐควรทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก แทนการเป็นผู้ควบคุม โดยเปิดพื้นที่ให้ประชาชนสามารถสร้างสรรค์สังคมตามบริบทของตนเองได้อย่างอิสระ และส่งเสริมให้เกิดเวทีสาธารณะ เวทีประชาคม และกระบวนการพัฒนาโดยชุมชนเป็นฐาน ซึ่งจะลดช่องว่างระหว่างรัฐกับประชาชน (จิราภพ ทวีสูงส่ง, 2566) ขณะเดียวกัน การเสริมสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตยควรดำเนินควบคู่กับการ ปฏิรูประบบการศึกษา โดยเฉพาะการเรียนรู้ด้านหน้าที่พลเมืองอย่างมีชีวิต ซึ่งต้องเน้นการลงมือปฏิบัติ การฝึกตั้งคำถาม ถกเถียงอย่างมีเหตุผล และการออกแบบกิจกรรมที่ปลูกฝังความตระหนัก

รู้ในบทบาทของตนในระบอบประชาธิปไตยตั้งแต่วัยเยาว์ (สัมพันธ์ รอดพึ่งครุฑ และคณะ, 2564) สุดท้ายแล้ว การสร้างประชาธิปไตยจากฐานรากจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อประชาชนมีทั้งความรู้ ความเข้าใจ และช่องทางในการมีส่วนร่วมที่แท้จริง โดยรัฐต้องทำหน้าที่เอื้อให้เกิดการเรียนรู้ การรวมกลุ่ม และการกำกับตรวจสอบอย่างโปร่งใสและมีประสิทธิภาพ ประชาธิปไตยที่ยั่งยืนจึงไม่ใช่เพียงเปลือกของพิธีกรรมการเมือง แต่คือระบบที่ประชาชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของ และสามารถแปรความฝันของสังคมให้กลายเป็นนโยบายที่จับต้องได้

สรุปได้ว่า การสร้างประชาธิปไตยจากฐานรากที่ยั่งยืนในประเทศไทย จำเป็นต้องอาศัยกระบวนการที่ทำให้ประชาชนมีบทบาทอย่างแท้จริงในชีวิตประจำวันของการเมือง ผ่านกลไกที่เปิดกว้าง ยืดหยุ่น และยึดโยงกับบริบทของชุมชน ควบคู่กับการพัฒนาสถาบันประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่น และการปฏิรูประบบการเรียนรู้เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกพลเมือง การพัฒนาแนวทางเหล่านี้มิใช่เพียงเพื่อเปลี่ยนแปลงรูปแบบทางการเมือง แต่คือการเปลี่ยนแก่นของระบอบให้ประชาชนเป็นเจ้าของประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาเรื่อง พลังพลเมืองกับการปฏิรูปประชาธิปไตยจากฐานราก ผู้เขียนสามารถสังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่ได้ 3 ด้านหลัก ๆ ที่มีความเข้มข้นทางทฤษฎีและความเชื่อมโยงกับบริบทไทยร่วมสมัย ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

จากภาพที่ 1 อธิบายได้ว่า กระบวนการสร้างประชาธิปไตยที่มีความหมายและหยั่งรากในชีวิตจริงของผู้คน ผ่านสามองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ ทุนทางการเมืองใหม่ของประชาชน การเมืองแบบมีส่วนร่วมเชิงลึก และกลไกภาคประชาชนเชิงสถาบัน ซึ่งสามารถอธิบายเป็นระบบคิดที่เอื้อต่อการสร้าง ประชาธิปไตยแบบฐานรากอย่างยั่งยืน

1. ทุนทางการเมืองใหม่ของประชาชน พลังของประชาชนในบริบทไทยมิได้เกิดขึ้นอย่างฉับพลัน หากแต่เป็นผลสะสมจากประสบการณ์ชีวิต การเรียนรู้ร่วมกันในระดับชุมชน และการเผชิญปัญหาเชิงโครงสร้างซ้ำซาก ไม่ว่าจะเป็นการจัดการทรัพยากรอย่างไม่เป็นธรรม หรือการขาดพื้นที่ในการกำหนดนโยบายสาธารณะ เมื่อประชาชนได้รวมตัวกันตั้งคำถามและร่วมกันผลักดันข้อเรียกร้อง พลังเหล่านี้จึงค่อย ๆ พัฒนาเป็นทุนทางการเมืองที่สามารถใช้ต่อรอง ตรวจสอบ และถ่วงดุลอำนาจรัฐได้อย่างมีพลัง ทุนนี้มิได้อยู่ในรูปของอำนาจเงินหรือตำแหน่ง หากแต่เป็นพลังเชิงสังคม วัฒนธรรม และความชอบธรรมจากรากฐานของประชาชน

2. การเมืองแบบมีส่วนร่วมเชิงลึก ประชาธิปไตยจากฐานรากมิใช่ประชาธิปไตยที่จำกัดอยู่เพียงการเลือกตั้งหรือการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ แต่คือกระบวนการที่ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในทุกช่วงของนโยบาย ตั้งแต่การกำหนดวาระ การออกแบบการตัดสินใจ จนถึงการประเมินผล ซึ่งช่วยให้ประชาชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของทั้งต่อปัญหาและแนวทางแก้ไข การเมืองแบบนี้สร้างสำนึกของความเป็นพลเมือง (Civic Identity) และปลุกพลังในการรวมกลุ่มเพื่อเปลี่ยนผ่านข้อเสนอของชุมชนให้กลายเป็นนโยบายระดับโครงสร้าง

3. กลไกภาคประชาชนเชิงสถาบัน เพื่อให้พลังของประชาชนไม่สูญหายไปตามเงื่อนไขเฉพาะหน้า จึงต้องออกแบบโครงสร้างรองรับที่ทำให้พลังดังกล่าวกลายเป็นกลไกถาวรในระบบประชาธิปไตย เช่น สภาประชาชนตำบล คณะกรรมการนโยบายจากภาคประชาชน หรือกลไกงบประมาณแบบมีส่วนร่วม (Participatory Budgeting) กลไกเหล่านี้ช่วยให้เสียงของประชาชนไม่เพียงถูกได้ยิน แต่สามารถส่งผลต่อการตัดสินใจของรัฐอย่างเป็นระบบ และลดช่องว่างระหว่างอำนาจรัฐกับชุมชนในชีวิตประจำวัน

ทั้งสามองค์ประกอบนี้ เมื่อนำมาประสานเข้าด้วยกันในลักษณะของระบบจะก่อให้เกิดประชาธิปไตยฐานรากที่มีชีวิต คือระบอบที่ประชาชนเป็นเจ้าของอย่างแท้จริง มิใช่ในเชิงนามธรรม แต่เป็นเจ้าของทั้งในระดับความรู้สึก การตัดสินใจ และการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง ประชาธิปไตยในลักษณะนี้จะมีความมั่นคง ไม่หวั่นไหวไปกับภาวะวิกฤตทางการเมือง เพราะมีรากที่หยั่งลึกในวัฒนธรรมและสำนึกของผู้คน

สรุป

การปฏิรูปประชาธิปไตยจะไม่อาจเกิดขึ้นได้อย่างแท้จริง หากประชาชนยังคงถูกจำกัดบทบาทให้อยู่ในฐานะผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งเป็นครั้งคราว หรือเป็นเพียงกลุ่มเป้าหมายของกระบวนการนโยบายที่ออกแบบและดำเนินการโดยรัฐเท่านั้น ตรงกันข้าม สิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งคือการยกระดับพลังของประชาชนให้กลายเป็นทุนทางการเมืองใหม่ที่สามารถนำมาใช้ในการตรวจสอบ ถ่วงดุล และผลักดันการตัดสินใจเชิงนโยบายของรัฐอย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาพลเมืองในบริบทดังกล่าวจำเป็นต้องเน้นการเสริมสร้างจิตสำนึกทางการเมือง ความรู้เท่าทันระบบอำนาจ และทักษะในการมีส่วนร่วมอย่างลึกซึ้งตั้งแต่ระดับชุมชนไปจนถึงระดับนโยบาย พร้อมกันนี้ การออกแบบกลไกเชิงสถาบันที่สอดคล้องกับพื้นที่ชีวิตจริงของประชาชน เช่น สภานโยบายท้องถิ่น กระบวนการวางแผนร่วม หรือกลไกงบประมาณแบบมีส่วนร่วม ถือเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้การเมืองกลายเป็นเรื่องของประชาชนอย่างแท้จริง มิใช่กิจกรรมที่ผูกขาดอยู่กับกลุ่มอำนาจบางกลุ่มหรือจำกัดอยู่ในฤดูกาลเลือกตั้ง เมื่อประชาชนมีความพร้อมทั้งทางความคิด มีพื้นที่ในการแสดงออก และมีกลไกที่เอื้อต่อการเชื่อมโยงกับโครงสร้างอำนาจได้อย่างมีประสิทธิภาพ การเมืองจะไม่ใช่เพียงเวทีของชนชั้นนำ หากแต่กลายเป็นสนามสาธารณะที่ประชาชนทุกคนมีบทบาทและมีความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมอย่างแท้จริง ซึ่งจะนำไปสู่การก่อรูปของประชาธิปไตยที่หยั่งรากลึกในระดับวัฒนธรรมทางการเมือง และมีพลังในการพัฒนาต่อยอดอย่างต่อเนื่องและยั่งยืนในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

จิราภพ ทวีสูงส่ง. (2566). *ทำไม ? เรา ต้องมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย*. สืบค้น 6 พฤษภาคม 2568, จาก https://url.in.th/STXWB

ไพรัตน์ ฉิมหาด และคณะ. (2563). การเมืองภาคพลเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในสังคมไทย. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์*, 7(5), 46–61.

ภักดี โพธิ์สิงห์ และกมลทิพย์ ศรีเดช. (2562). *รูปแบบการพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมจิตสำนึกความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยสำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

มนตรา พงษ์นิล. (2559). การเมืองภาคประชาชนในสังคมไทยก่อนและหลังทศวรรษ 2540:อุดมการณ์ ความสัมพันธ์ต่อรัฐและความเป็นพลเมือง. *วารสารสังคมศาสตร์*, 28(1), 155-185.

ศราวุฒิ วิสาพรม และคณะ. (2562). การวิเคราะห์การสร้างพลเมืองเพื่อเสริมสร้างประชาธิปไตยจากฐานราก: กรณีศึกษาโรงเรียนในสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม. *วารสารการเมืองการปกครอง*, 9(3), 1-23.

สัมพันธ์ รอดพึ่งครุฑ และคณะ. (2564). จิตสำนึกความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย. *วารสารวิชาการ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี*, 8(2), 153-165.

McCargo, D. (2005). Network monarchy and legitimacy crises in Thailand. *The Pacific Review*, 18(4), 499-519.

Walker, A. (2008). *The legend of the golden boat: Regulation, trade and traders in the borderlands of Laos, Thailand, China and Burma*. USA: University of Hawai'i Press.

Wongprom, S. & Saengpanya, T. (2021). *Participatory democracy: A way forward for Thais*. Bangkok Post. Retrieved May 6, 2025, from https://www.bangkokpost.com/opinion/opinion/2138175/participatory-democracy-a-way-forward-for-thais

การแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยผ่านนโยบายสาธารณะ*

ADDRESSING INEQUALITY IN THAI SOCIETY THROUGH PUBLIC POLICY

กฤตพงศ์ ปานผา
Kritpong Panpha
นักวิชาการอิสระ
Independent Scholar
Corresponding Author E-mail: khurkhamlangkhur@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. วิเคราะห์สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยและสาเหตุเชิงโครงสร้าง 2. ประเมินนโยบายสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับการลดความเหลื่อมล้ำในช่วงที่ผ่านมา และ 3. นำเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำอย่างบูรณาการและยั่งยืน ผลการศึกษาพบว่า แม้ประเทศไทยจะมีการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง แต่ความเหลื่อมล้ำยังคงอยู่ในระดับสูงทั้งด้านรายได้ ความมั่งคั่ง และโอกาสในการเข้าถึงบริการพื้นฐาน ปัญหาดังกล่าวมีสาเหตุสำคัญจากปัจจัยเชิงโครงสร้าง 5 ประการ ได้แก่ 1. โครงสร้างเศรษฐกิจที่เอื้อประโยชน์ต่อเจ้าของทุนมากกว่าแรงงาน 2. การบริหารภาครัฐที่รวมศูนย์อำนาจ 3. ปัญหากรรมสิทธิ์ที่ดิน 4. กระบวนการยุติธรรมที่เข้าถึงยาก และ 5. การบริหารราชการที่ขาดประสิทธิภาพและความโปร่งใส บทความนี้นำเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาผ่านโมเดล IDMIR ซึ่งเป็นการพัฒนาแบบบูรณาการใน 5 ด้าน ได้แก่ การปรับโครงสร้างนโยบายและสถาบัน การพัฒนาทุนมนุษย์และสังคม การขับเคลื่อนนวัตกรรมและเพิ่มการเข้าถึงเทคโนโลยี การสร้างเครือข่ายความร่วมมือและการวางระบบติดตามประเมินผล โดยเน้นการดำเนินนโยบายแบบคู่ขนานระหว่างการจัดสวัสดิการแบบมุ่งเป้าสำหรับกลุ่มเปราะบางและการเพิ่มโอกาสทางเศรษฐกิจ พร้อมพัฒนาระบบฐานข้อมูลที่แม่นยำเพื่อการออกแบบนโยบายที่มีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: ความเหลื่อมล้ำ; นโยบายสาธารณะ; โมเดล IDMIR; การพัฒนาแบบบูรณาการ

Abstract

This article aims: 1. To analyze the inequality situation in Thai society and its structural causes, 2. To evaluate public policies related to reducing inequality in recent years, and 3. To propose integrated and sustainable

*Received April 3, 2025; Revised May 9, 2025; Accepted May 24, 2025

approaches to address inequality. The study was found that despite Thailand's continuous economic growth, inequality remains high in terms of income, wealth, and access to basic services. These problems stemed from five key structural factors: 1. economic structures that favored capital owners over labor, 2. centralized government administration, 3. land rights issues, 4. limited access to the justice system, and 5. inefficient and non-transparent public administration. The article presented solutions through the IDMIR model, an integrated development approach operating simultaneously in five areas: Institutional and Policy Restructuring, Development of Human and Social Capital, Mobilization of Innovation and Technology Access, Integration of Collaborative Networks, and Robust Monitoring and Evaluation Systems. The approach emphasized implementing parallel policies combining targeted welfare for vulnerable groups with increased economic opportunities, while developing accurate database systems for effective policy design. The study contributed to scholarship by proposing an integrated systems approach to policy development that could sustainably address inequality through multidimensional interventions adapted to Thailand's specific socioeconomic context.

Keywords: Inequality; Public Policy; IDMIR Model; Integrated Development

บทนำ

ความเหลื่อมล้ำเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยมาอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา ประเทศไทยจะมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างมาก แต่ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ การศึกษา และโอกาสกลับยังคงอยู่ในระดับสูง ความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยปรากฏชัดในหลายมิติ ทั้งด้านรายได้ การเข้าถึงบริการสาธารณะ โอกาสทางการศึกษา และความเท่าเทียมทางสังคม ซึ่งส่งผลให้เกิดปัญหาสังคมอื่น ๆ ตามมา เช่น ความยากจน การขาดแคลนโอกาสทางการศึกษา และความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจ ดังที่ พสุวดี จันทร์โกมุท (2024) อธิบายว่าความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงทรัพยากร โอกาส และบริการสาธารณะทำให้เกิดช่องว่างระหว่างกลุ่มประชากร ซึ่งอาจนำไปสู่ความขัดแย้งและการแบ่งแยกในสังคม สอดคล้องกับของชูชิต ชายทวีป และคณะ (2567) ที่ชี้ให้เห็นว่า การจัดการปัญหาความเหลื่อมล้ำต้องอาศัยการทำงานเชิงระบบและองค์รวม สามารถดำเนินการผ่านโมเดล IDMIR ซึ่งประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ

สำคัญ ได้แก่ การปฏิรูปโครงสร้างนโยบายและสถาบัน มุ่งปรับปรุงกฎหมาย นโยบายและกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น การยกระดับศักยภาพทุนมนุษย์และสังคม เน้นปฏิรูปการศึกษาและพัฒนาทักษะแรงงาน การขับเคลื่อนนวัตกรรมและเพิ่มการเข้าถึงเทคโนโลยี สร้างโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลและนวัตกรรมทางสังคมที่ตอบโจทย์กลุ่มผู้มีรายได้น้อย การเสริมสร้างเครือข่ายความร่วมมือ บูรณาการระหว่างภาครัฐ เอกชน และประชาสังคม และการวางระบบติดตามประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ พัฒนาตัวชี้วัดที่ครอบคลุมมิติความเหลื่อมล้ำที่หลากหลาย ทั้งนี้ การนำโมเดลดังกล่าวมาประยุกต์ใช้จำเป็นต้องคำนึงถึงบริบทเฉพาะของแต่ละพื้นที่ เนื่องจากความแตกต่างทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมทำให้แต่ละพื้นที่ต้องวิเคราะห์สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำและออกแบบแนวทางแก้ไขที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและทรัพยากรที่มีอยู่ การดำเนินการภายใต้กรอบโมเดลนี้จะช่วยสร้างระบบนิเวศทางสังคมที่เอื้อต่อการลดความเหลื่อมล้ำ เปิดโอกาสให้ทุกคนเข้าถึงทรัพยากรและพัฒนาศักยภาพได้อย่างเต็มที่ นำไปสู่สังคมที่เป็นธรรมและยั่งยืนในระยะยาว

นโยบายสาธารณะจึงถือเป็นเครื่องมือสำคัญของรัฐในการจัดสรรทรัพยากรและโอกาสเพื่อลดช่องว่างทางสังคม ดังที่ สมชัย จิตสุชน (2558) ได้เสนอว่า นโยบายที่มีเป้าหมายชัดเจนในการลดความเหลื่อมล้ำสามารถสร้างผลกระทบเชิงบวกที่ยั่งยืนได้หากมีการออกแบบและดำเนินการอย่างเป็นระบบ อย่างไรก็ตาม Ladbuakhao (2022) ชี้ให้เห็นว่านโยบายในปัจจุบันยังมีข้อจำกัด เช่น การกระจายงบประมาณที่ไม่ทั่วถึงและการกำหนดมาตรการที่ไม่ครอบคลุมความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งสอดคล้องกับวัชรพล ว่องนิยมเกษตร (2557) การวางกรอบนโยบายเพื่อพัฒนาประเทศให้สามารถลดช่องว่างความเหลื่อมล้ำในสังคมนั้น จำเป็นต้องทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับรูปแบบความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ที่ปรากฏอยู่ รวมถึงปัจจัยหลักที่มีอิทธิพลต่อความไม่เท่าเทียม ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การกำหนดข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่ตรงจุด มีประสิทธิภาพและสามารถขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกในสังคมได้อย่างเป็นรูปธรรม

ความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่ฝังรากลึกและส่งผลกระทบในหลายมิติ ทั้งด้านรายได้ การศึกษา และการเข้าถึงบริการสาธารณะ แม้ประเทศไทยจะพัฒนาทางเศรษฐกิจอย่างมาก แต่การกระจายทรัพยากรและโอกาสยังไม่เท่าเทียม ก่อให้เกิดช่องว่างระหว่างกลุ่มประชากรที่กว้างขึ้น การแก้ไขปัญหาจำเป็นต้องอาศัยการบูรณาการจากทุกภาคส่วนผ่านการปฏิรูปโครงสร้างนโยบายและสถาบัน การยกระดับศักยภาพทุนมนุษย์ การส่งเสริมนวัตกรรมทางสังคม และการสร้างระบบสวัสดิการที่ครอบคลุม โดยเฉพาะการให้ความสำคัญกับกลุ่มเปราะบางที่มักถูกละเลยในกระบวนการพัฒนา ทั้งนี้การกำหนดนโยบายต้องมีเป้าหมายชัดเจน ตรงจุด และคำนึงถึงบริบทเฉพาะของพื้นที่เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกที่ยั่งยืนและนำไปสู่สังคมที่เป็นธรรมมากขึ้น

แนวคิดเกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำและนโยบายสาธารณะ

ความไม่เป็นธรรมในระบบนโยบายสาธารณะไทยเป็นประเด็นที่มีนักวิชาการหลายท่านศึกษาไว้อย่างน่าสนใจ โดยอรรถกฤต ปัจฉิมนันท์ (2558) ได้วิเคราะห์ว่าความล้มเหลวของนโยบายสาธารณะในไทยมีสาเหตุจากระบบสถาบันที่อ่อนแอและขาดหลักนิติธรรม การรัฐประหารบ่อยครั้งและการปฏิรูปในภาวะการเมืองผิดปกติได้สร้างโครงสร้างอำนาจที่เอื้อต่อการจัดสรรทรัพยากรอย่างไม่เป็นธรรม ระบบอุปถัมภ์ทางการเมืองส่งผลให้เกิดการกีดกันผู้เล่นทางการเมืองบางกลุ่มและเพิ่มความขัดแย้ง การแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำจำเป็นต้องปฏิรูประบบสถาบันให้สนับสนุนการแข่งขันเศรษฐกิจที่เป็นธรรมและการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างแท้จริง ในขณะที่ชลนภา อนุกูล และศยามล เจริญรัตน์ (2565) ได้ชี้ให้เห็นถึงนโยบายแรงงานข้ามชาติของไทยที่มุ่งเน้นการกีดกันความเป็นพลเมืองด้วยเหตุผลด้านความมั่นคง ผ่านมาตรการวีซ่าระยะสั้นและการไม่เปิดช่องทางเปลี่ยนสัญชาติ ทำให้สถานการณ์เข้าเมืองกลายเป็นเงื่อนไขสำคัญในการเข้าถึงสวัสดิการและสิทธิต่าง ๆ ชุมชนนโยบายหลักยังคงให้น้ำหนักกับการตรวจคนเข้าเมืองมากกว่าการบูรณาการแรงงานเข้าสู่ตลาดงาน ในขณะที่นโยบายสุขภาพพยายามครอบคลุมแรงงานทุกกลุ่มบนฐานสิทธิมนุษยชน แต่นโยบายแรงงานและประกันสังคมยังคงคุ้มครองเฉพาะแรงงานที่เข้าเมืองถูกกฎหมาย โดยละเลยความแตกต่างด้านภาษาและวัฒนธรรมที่เป็นอุปสรรคสำคัญของแรงงานข้ามชาติ สอดคล้องกับที่สมชัย จิตสุชน (2558) จากทีดีอาร์ไอได้เน้นความแตกต่างระหว่าง Rules by Law (การบังคับใช้กฎหมายอย่างเท่าเทียม) กับ Rules of Law ชี้ว่าความเหลื่อมล้ำสูงในสังคมไทยบั่นทอนการมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิภาพในนโยบายสาธารณะ ยกตัวอย่างกรณีการคัดค้านภาษีมูลค่าเพิ่มที่มักขาดการพิจารณาอย่างรอบด้าน ทั้งแง่การจัดเก็บและการจัดสรรงบประมาณ ซึ่งทำให้เสียโอกาสในการสร้างนโยบายที่เป็นประโยชน์ต่อคนจนอย่างแท้จริง

นอกจากนี้ เพ็ญพิชชา มุ่งงาม (2566) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า ความเหลื่อมล้ำในไทยมีรากฐานเชิงประวัติศาสตร์และโครงสร้างที่ผูกโยงระหว่างรัฐ ทุนผูกขาด และวัฒนธรรมที่ทำให้ปัญหาถูกมองเป็นเรื่องของปัจเจกบุคคลแทนที่จะเป็นปัญหาเชิงระบบ การแก้ไขอย่างมีประสิทธิภาพต้องอาศัยการเข้าถึงข้อมูล การทลายทุนผูกขาด และนโยบายที่แตะปัญหาเชิงโครงสร้างอย่างแท้จริง โดยเฉพาะการสร้างระบบที่เพิ่มโอกาส ลดการเอาเปรียบ และเสริมศักยภาพผู้เสียเปรียบในสังคม ในด้านการเงินระดับฐานราก (สุชานุช พันธนียะ, 2562) ได้ชี้ให้เห็นว่า ปัญหาการเข้าถึงบริการทางการเงินระดับฐานรากในไทยมีสาเหตุจากการขาดความรู้ในการบริหารกองทุน การขาดมาตรฐานและความมั่นคงทางการเงิน การขาดผู้กำกับดูแลที่มีประสิทธิภาพ และการขาดการเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย แนวทางแก้ไขที่สำคัญ คือ การผลักดันพระราชบัญญัติการเงินระดับฐานราก จัดตั้งคณะกรรมการพัฒนา

ระบบการเงินฐานราก และปรับเปลี่ยนแนวคิดจากการกู้ยืมเป็นการส่งเสริมการออม ซึ่งจะช่วยเป็น ตาข่ายนิรภัยทางสังคม และเรียกคืนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ให้แก่ผู้มีรายได้น้อย เว็บไซต์ (ประชาไท, 2566) ได้รายงานความเห็นของนักเศรษฐศาสตร์ที่เสนอว่านโยบายสาธารณะที่มุ่งลดความเหลื่อมล้ำจะช่วยลดการแบ่งขั้วทางการเมืองและสร้างประชาธิปไตยที่ยั่งยืนมากกว่านโยบายประชานิยมที่เสี่ยงต่อวิกฤติการคลัง พรรคการเมืองควรนำเสนอวิธีแก้ปัญหาระยะยาวเช่นการรับมือกับสังคมสูงวัย ผลกระทบจากเทคโนโลยีต่อแรงงาน และปัญหาสิ่งแวดล้อม แทนที่จะเสนอนโยบายประชานิยมที่ขาดความรับผิดชอบโดยไม่ระบุแหล่งที่มาของงบประมาณ

สรุปได้ว่า ความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่ฝังรากลึกในสถาบันทางการเมืองและเศรษฐกิจ โดยมีปัจจัยเร่งจากความไร้เสถียรภาพทางการเมืองและวัฒนธรรมอุปถัมภ์ งานวิจัยชี้ให้เห็นว่าการสร้างนโยบายสาธารณะที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องปฏิรูประบบสถาบัน เพิ่มการมีส่วนร่วมทางการเมือง และแก้ไขกลไกที่เอื้อต่อการกระจุกตัวของอำนาจและทรัพยากร นโยบายแรงงานและการเงินฐานรากยังขาดการบูรณาการที่คำนึงถึงสิทธิมนุษยชนและความเป็นธรรมทางสังคม นักวิชาการส่วนใหญ่เห็นพ้องว่านโยบายระยะยาวที่มุ่งลดความเหลื่อมล้ำจะยั่งยืนกว่านโยบายประชานิยมระยะสั้น ซึ่งหากปราศจากการระบุแหล่งงบประมาณที่ชัดเจน อาจนำไปสู่วิกฤติการคลังและบั่นทอนเสถียรภาพประชาธิปไตยในระยะยาว

สถานการณ์ปัจจุบันของความเหลื่อมล้ำในไทย

จากความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษาถึงความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ ประเทศไทยกำลังเผชิญกับความท้าทายที่หลากหลาย ดังที่ (กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2568) ได้รายงานว่า ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของไทยกำลังเผชิญความท้าทายเชิงระบบที่ซับซ้อน ท่ามกลางการเข้าสู่สังคมสูงวัยและอัตราการเกิดที่ลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยในปี 2567 มีนักเรียนยากจนพิเศษถึง 1.3 ล้านคน ซึ่งมากที่สุดในรอบ 3 ปี มีรายได้เฉลี่ยเพียงวันละ 37 บาท และที่น่าเป็นห่วงคือกว่า 1 ใน 3 ไม่ได้อาศัยอยู่กับพ่อแม่ นอกจากนี้ยังพบว่า 60% ของผู้ปกครองจบการศึกษาเพียงระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า ทำให้วงจรความยากจนยังคงถูกส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่น ในด้านความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2567) รายงานว่า สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ของไทยมีแนวโน้มดีขึ้น โดยค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคลดลงจาก 0.430 (2564) เหลือ 0.417 (2566) ซึ่งสอดคล้องกับการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจหลังโควิด-19 แต่ความเหลื่อมล้ำยังคงปรากฏชัดในหลายมิติ โดยเฉพาะการถือครองทรัพย์สินทางการเงินที่กลุ่มรายได้สูงถือครองถึง 49.87% ในขณะที่กลุ่มรายได้น้อยถือครอง

เพียง 10.35% เท่านั้น แสดงให้เห็นถึงช่องว่างด้านความมั่งคั่งที่ยังคงมีอยู่มาก แม้ว่าตัวเลขด้านรายได้จะดูดีขึ้น

การมองในระดับนานาชาติ ไทยพีบีเอส (2565) ได้นำเสนอข้อมูลที่น่าสนใจว่าประเทศไทยเคยติดอันดับ 4 ของประเทศที่มีความเหลื่อมล้ำด้านความมั่งคั่งมากที่สุดในโลก จากข้อมูล Gini Wealth Index ของ Credit Suisse ในปี 2018 ด้วยค่าดัชนีสูงถึง 90.2% แม้ว่าล่าสุดในปี 2021 สถานการณ์จะดีขึ้นอย่างก้าวกระโดด โดยดัชนีลดลงเหลือ 77.1% และขยับมาอยู่อันดับ 97 กลายเป็นอันดับ 3 ของประเทศที่มีความเหลื่อมล้ำน้อยสุดในอาเซียน แต่นักวิชาการได้ตั้งข้อสังเกตสำคัญว่า การปรับตัวดีขึ้นนี้อาจไม่ได้เกิดจากการกระจายความมั่งคั่งที่ดีขึ้น แต่เป็นผลจากความมั่งคั่งของคนรวยที่ลดลงในช่วงโควิด-19 จากการลดลงของมูลค่าหุ้นและอสังหาริมทรัพย์ มากกว่าที่ความมั่งคั่งของคนจนจะเพิ่มขึ้นอย่างแท้จริง

สรุปได้ว่า ความเหลื่อมล้ำในไทยยังคงเป็นปัญหาโครงสร้างแม้มีแนวโน้มดีขึ้น โดยเฉพาะด้านการศึกษาที่มีนักเรียนยากจนพิเศษถึง 1.3 ล้านคน ซึ่งมีรายได้เฉลี่ยเพียงวันละ 37 บาท การกระจายรายได้ดีขึ้นหลังโควิด-19 แต่ยังมีช่องว่างด้านความมั่งคั่งสูง โดยกลุ่มรายได้สูงถือครองทรัพย์สินทางการเงินถึง 49.87% ขณะที่กลุ่มรายได้น้อยถือครองเพียง 10.35% แม้ไทยจะมีอันดับความเหลื่อมล้ำในเวทีโลกดีขึ้น แต่นักวิชาการเห็นว่าเป็นผลจากความมั่งคั่งของคนรวยที่ลดลงในช่วงวิกฤต มากกว่าที่คนจนจะมีฐานะดีขึ้น การแก้ปัญหาต้องทำทั้งการปรับโครงสร้างอำนาจควบคู่กับการสร้างโอกาสผ่านการพัฒนาทักษะและระบบสวัสดิการที่เหมาะสม

สาเหตุความเหลื่อมล้ำ

ความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยเป็นปัญหาที่สั่งสมมาอย่างยาวนานและมีความซับซ้อน โดยมีรากฐานมาจากปัจจัยหลายประการที่เชื่อมโยงกัน นักวิชาการหลายท่านได้ศึกษาและวิเคราะห์สาเหตุของปัญหานี้จากหลากหลายมุมมอง (พัชรี สายบุญเยื้อน, 2564) ได้จำแนกความเหลื่อมล้ำในประเทศไทยออกเป็นสามรูปแบบหลัก คือ ด้านความมั่งคั่งและรายได้ ด้านการกระจายโอกาส และด้านอำนาจ ซึ่งเกิดจากกระบวนการสร้างความเหลื่อมล้ำทั้งทางตรงผ่านโครงสร้างภาครัฐที่มีนโยบายพัฒนาที่ไม่สมดุล และทางอ้อมผ่านกลไกทุนและตลาดที่ให้สิทธิพิเศษแก่นักลงทุนบางกลุ่ม เธอได้เสนอแนวทางการแก้ปัญหาที่ยั่งยืน โดยมุ่งเน้นที่การเพิ่มรายได้ครัวเรือนควบคู่กับการปฏิรูปการจัดเก็บภาษีและเงินโอน พร้อมทั้งดำเนินการใน 3 ด้านหลัก คือ การเสริมสร้างความแข็งแกร่งพื้นฐานให้ครัวเรือน การสร้างโอกาสในการหารายได้ และการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดสรรรายได้ มุมมองด้านสังคมวิทยาจาก (อำนาจ มงคลสืบสกุล, 2563) ได้ขยายความเข้าใจเกี่ยวกับรากเหง้าของ

ความเหลื่อมล้ำให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น โดยอธิบายว่าปัญหานี้มิได้เกิดจากปัจจัยทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากหลายมิติที่ทับซ้อนกัน ทั้งการกำเนิด ชาติพันธุ์ สีผิว เพศสภาพ ถิ่นที่อยู่ ช่วงวัย โอกาสทางสังคม และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจที่ทวีความรุนแรงขึ้นเมื่อมีปัจจัยหลายประการมาบรรจบกันในปัจจุบัน เราเห็นความเหลื่อมล้ำนี้ปรากฏชัดเจนในหลายด้าน เช่น การศึกษาที่เด็กจากครอบครัวฐานะดีได้เรียนในสถาบันชั้นนำ ขณะที่เด็กยากจนแทบไร้โอกาสเข้าถึงการศึกษาคุณภาพสูง รวมถึงความเหลื่อมล้ำด้านสาธารณสุขและสวัสดิการสังคมที่ยังคงเป็นความท้าทายสำคัญของไทย

การศึกษาในบริบทระดับโลกโดยภัทราวุธ ภาหา (2565) ได้นำเสนอข้อมูลจาก World Inequality Report 2022 ที่สะท้อนให้เห็นว่าความเหลื่อมล้ำเป็นปัญหาระดับโลก โดยกลุ่มที่รวยที่สุด 10% ของโลกครอบครอง 52% ของรายได้ทั้งหมด และ 76% ของทรัพย์สินทั้งหมด ในขณะที่กลุ่มที่จนที่สุด 50% ครอบครองเพียง 8.5% ของรายได้ และ 2% ของทรัพย์สิน นอกจากนี้ ความเหลื่อมล้ำยังขยายไปสู่มิติอื่น ๆ ทั้งระหว่างภูมิภาค ระหว่างเพศ และในการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ สำหรับประเทศไทย แม้จะพัฒนาการที่ดีขึ้นในการลดความเหลื่อมล้ำทางรายได้ แต่ความเหลื่อมล้ำด้านทรัพย์สินยังคงสูงและลดลงเพียงเล็กน้อย รายงานนี้ชี้ให้เห็นว่าความเหลื่อมล้ำไม่ใช่สิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่เป็นผลมาจากนโยบายทางการเมืองและเศรษฐกิจ การวิเคราะห์สาเหตุเชิงโครงสร้างอย่างละเอียด โดยพสุวดี จันทร์โกมุท (2567) ได้ชี้ให้เห็นถึงปัจจัยสำคัญ 5 ประการที่เป็นรากเหง้าของปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย ประกอบด้วย โครงสร้างเศรษฐกิจที่เอื้อประโยชน์ต่อเจ้าของทุนมากกว่าแรงงาน โดยสัดส่วนรายได้ที่เป็นค่าตอบแทนแรงงานมีเพียงร้อยละ 37.4 ของ GDP ขณะที่ผลตอบแทนของทุนสูงถึงร้อยละ 59.7 ประการที่สอง คือการบริหารจัดการภาครัฐที่รวมศูนย์อำนาจและกระจุกตัวของบริการพื้นฐานอยู่ในเขตเมืองใหญ่ ประการที่สาม คือปัญหาระบบกรรมสิทธิ์และการจัดการที่ดินที่ขาดเอกภาพและมีความขัดแย้งสูง ประการที่สี่ คือกระบวนการยุติธรรมที่ซับซ้อนและเข้าถึงยากสำหรับผู้มีรายได้น้อย และประการสุดท้าย คือการบริหารราชการที่ขาดประสิทธิภาพและความโปร่งใสซึ่งทำให้นโยบายและบริการสาธารณะไม่สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการความช่วยเหลืออย่างแท้จริง

สรุปได้ว่า ความเหลื่อมล้ำในไทยมีรากฐานจากหลายปัจจัยทั้งเชิงโครงสร้างเศรษฐกิจที่เอื้อต่อทุนมากกว่าแรงงาน การบริหารรัฐที่รวมศูนย์ ปัญหากรรมสิทธิ์ที่ดินและกระบวนการยุติธรรมที่เข้าถึงยาก ปรากฏใน 3 รูปแบบหลักคือด้านความมั่งคั่งการกระจายโอกาส และอำนาจ โดยเกิดจากนโยบายพัฒนาที่ไม่สมดุลและกลไกตลาดที่ให้สิทธิพิเศษแก่นักลงทุนบางกลุ่ม ทั้งนี้ความเหลื่อมล้ำไม่ได้เกิดจากเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียวแต่ทับซ้อน

กับมิติของชาติพันธุ์ เพศสภาพ และถิ่นที่อยู่ ส่งผลให้เกิดการกระจุกตัวของความมั่งคั่งและรายได้อย่างรุนแรง แม้ในระดับโลกประเทศไทยจะมีแนวโน้มดีขึ้น แต่ความเหลื่อมล้ำด้านทรัพย์สินยังอยู่ในระดับสูง การแก้ปัญหาต้องเน้นการกระจายทรัพย์สินผ่านระบบภาษีและการสร้างโอกาสในการหารายได้ควบคู่กับการปฏิรูประบบสวัสดิการสังคม

แนวทางการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำผ่านนโยบายสาธารณะ

การแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำในประเทศไทยจำเป็นต้องอาศัยแนวทางเชิงระบบที่หลากหลายและบูรณาการ ดังที่ ธนาคารเกียรตินาคินภัทร (2564) ได้นำเสนอกลไกสำคัญ 5 ประการที่ต้องขับเคลื่อนไปพร้อมกัน ประการแรกคือการสร้างเศรษฐกิจที่เอื้อต่อการแข่งขันอย่างเสรีและเป็นธรรม โดยมุ่งเปิดโอกาสให้ทุกคนแข่งขันบนพื้นฐานที่เท่าเทียมกัน ผ่านการขจัดการผูกขาดทางธุรกิจและลดอุปสรรคสำหรับผู้ประกอบการรายย่อย ประการที่สอง คือ การปรับระบบภาษีให้มีความก้าวหน้า ทั้งภาษีเงินได้ ทรัพย์สิน และมรดกเพื่อกระจายรายได้และความมั่งคั่ง ควบคู่กับการลดภาระภาษีสำหรับผู้มีรายได้น้อย ประการที่สาม คือ การจัดสวัสดิการที่ครอบคลุมและเข้าถึงได้ ทั้งด้านการศึกษาและสุขภาพที่มีคุณภาพเท่าเทียม ประการที่สี่คือการบังคับใช้กฎหมายอย่างเสมอภาคและมีประสิทธิภาพ และประการสุดท้ายคือการกระจายอำนาจทางการเมืองและการคลังสู่ท้องถิ่น เพื่อลดความเหลื่อมล้ำระหว่างพื้นที่ แนวคิดดังกล่าวได้รับการพัฒนาต่อยอดอย่างเป็นระบบโดยชูชิต ชายทวีป และคณะ (2567) ที่นำเสนอ โมเดลการพัฒนาแบบบูรณาการเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ หรือ IDMIR ซึ่งเป็นกรอบแนวคิดที่ผสานองค์ประกอบสำคัญ 5 ด้านเข้าด้วยกันอย่างมีพลวัต โดยแบ่งเป็นการปรับโครงสร้างนโยบายและสถาบันผ่านการปฏิรูประบบภาษีและกลไกการกระจายงบประมาณ การพัฒนาทุนมนุษย์และสังคมด้วยการส่งเสริมระบบการศึกษาที่มีคุณภาพเท่าเทียมและพัฒนาทักษะแรงงานให้ทันสมัย การส่งเสริมนวัตกรรมและการเข้าถึงเทคโนโลยีที่ตอบโจทย์ความต้องการของกลุ่มผู้มีรายได้น้อย การสร้างความเชื่อมโยงและความร่วมมือระหว่างทุกภาคส่วน และการติดตามประเมินผลอย่างเป็นระบบที่ครอบคลุมทุกมิติของความเหลื่อมล้ำ โมเดลนี้มีจุดเด่นที่การบูรณาการเชิงระบบความยืดหยุ่นตามบริบท การมุ่งเน้นความยั่งยืน แนวทางแบบมีส่วนร่วม และการใช้ข้อมูลเป็นฐานในการพัฒนานโยบาย

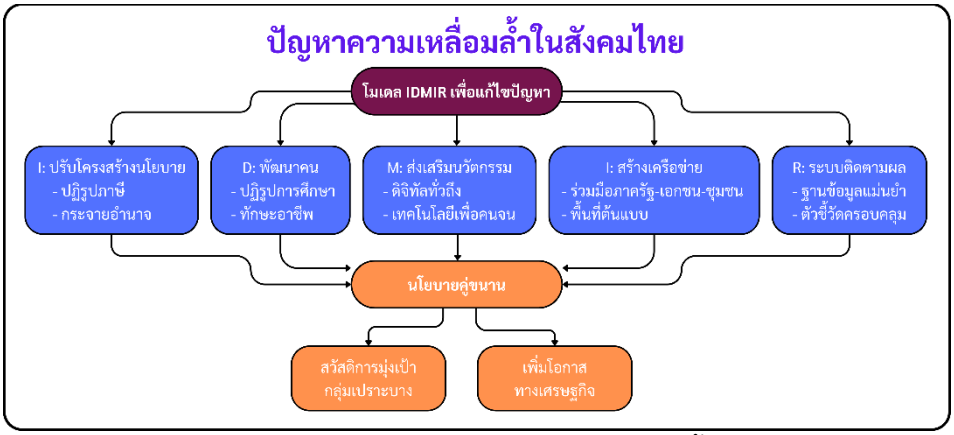
ในส่วนของการจัดสรรสวัสดิการเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ เอกชัย เรืองรัตน์ (2560) ได้เสนอหลักการที่น่าสนใจโดยแบ่งเป็น 2 รูปแบบ ที่ต้องดำเนินการควบคู่กัน รูปแบบแรกคือนโยบายการจัดสรรสวัสดิการเพื่อประชาชนที่มุ่งเป้าไปยังกลุ่มเฉพาะ เช่น ผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส คนพิการ และครอบครัวที่ประสบปัญหา เพื่อบรรเทาความเหลื่อมล้ำในเชิงผลลัพธ์ของการพัฒนาเศรษฐกิจ ผ่านโครงการต่าง ๆ เช่น เบี้ยยังชีพ การจัดสรรที่ดินทำกิน

และเงินอุดหนุนสำหรับเด็ก ส่วนรูปแบบที่สอง คือ นโยบายการเพิ่มโอกาสทางเศรษฐกิจที่ส่งเสริมการเข้าถึงปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตควบคู่กับการเพิ่มโอกาสทางเศรษฐกิจ ทั้งด้านการส่งเสริมอาชีพ การลดภาระค่าครองชีพ การศึกษา สุขภาพ และการเข้าถึงแหล่งเงินทุน ซึ่งการดำเนินนโยบายทั้งสองรูปแบบอย่างสอดคล้องเป็นระบบจะช่วยแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน มุมมองทางวิชาการที่น่าสนใจอีกแนวทางหนึ่งมาจากพิรญาณ์ รณภาพ (2564) ที่ได้วิเคราะห์ความเหลื่อมล้ำโดยแบ่งเป็น 3 มิติตามแนวคิดของ UNESCAP ได้แก่ มิติด้านผลลัพธ์ที่วัดจากข้อมูลทางเศรษฐกิจของครัวเรือนในด้านรายได้ รายจ่าย และความมั่งคั่ง มิติด้านโอกาสที่พิจารณาจากความสามารถในการเข้าถึงสิทธิและบริการขั้นพื้นฐาน และมิติด้านผลกระทบที่ดูจากผลของปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อครัวเรือนแต่ละกลุ่มแตกต่างกัน ทั้งนี้ ได้เสนอแนวทางลดความเหลื่อมล้ำสำหรับประเทศไทย 3 ประการหลัก ได้แก่ การเสริมสร้างความแข็งแกร่งพื้นฐานให้ครัวเรือนผ่านการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและการศึกษาที่มีคุณภาพ การสร้างโอกาสในการหารายได้และเพิ่มความก้าวหน้าในอาชีพด้วยระบบข้อมูลแรงงานและแพลตฟอร์มหางาน และการเสริมประสิทธิภาพการจัดสรรรายได้ผ่านการปฏิรูปโครงสร้างภาษีเพื่อให้รัฐมีรายได้เพียงพอสำหรับการลงทุนในทุนมนุษย์ ในแง่มุมของการปฏิบัติ ปติมา น้อยกูต (2564) ได้มุ่งเน้นความสำคัญของการปรับปรุงระบบฐานข้อมูลและการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ โดยเสนอให้เริ่มต้นจากการพัฒนาฐานข้อมูลผู้มีรายได้น้อยให้ทันสมัยและแม่นยำ โดยให้หน่วยงานท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการสำรวจและตรวจสอบข้อมูล นอกจากนี้ ควรปรับเปลี่ยนจากการให้เงินช่วยเหลือโดยตรงซึ่งอาจไม่ยั่งยืน มาเป็นมาตรการเฉพาะกลุ่มที่ตอบโจทย์ความต้องการที่แตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นเกษตรกร ผู้สูงอายุ หรือแรงงาน โดยบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งสถาบันการศึกษาในการพัฒนาทักษะอาชีพ ภาคเอกชนในการสร้างโอกาสการจ้างงาน และสถาบันการเงินในการเพิ่มการเข้าถึงแหล่งเงินทุน ทั้งนี้ และเน้นย้ำถึงความสำคัญของการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง การกำหนดตัวชี้วัดที่ชัดเจน และการยึดหลักจริยธรรมในกระบวนการนโยบายสาธารณะเพื่อให้การแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์แก่ประชาชนอย่างแท้จริง

สรุปได้ว่าการแก้ไขความเหลื่อมล้ำในไทยต้องดำเนินการใน 5 ด้านพร้อมกัน ได้แก่ การสร้างเศรษฐกิจที่แข่งขันเป็นธรรม การปรับระบบภาษีให้ก้าวหน้า การจัดสวัสดิการที่ครอบคลุม การบังคับใช้กฎหมายอย่างเสมอภาค และการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น โมเดล IDMIR นำเสนอแนวทางบูรณาการที่ผสานการปรับโครงสร้างนโยบาย พัฒนาทุนมนุษย์ ส่งเสริมนวัตกรรม และสร้างความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ควรจัดสวัสดิการแบบมุ่งเป้าสำหรับกลุ่มเปราะบางควบคู่กับการเพิ่มโอกาสทางเศรษฐกิจผ่านการเข้าถึงการศึกษา สุขภาพ และแหล่งเงินทุน โดยพัฒนาฐานข้อมูลให้แม่นยำและปรับการช่วยเหลือจากการให้

เงินโดยตรงเป็นมาตรการเฉพาะกลุ่มตามความต้องการที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ต้องมีการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่องและยึดหลักจริยธรรมในกระบวนการนโยบายสาธารณะ

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 โมเดล IDMIR เพื่อแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย

โมเดล IDMIR เป็นแนวทางแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยแบบครบวงจร ทำงานพร้อมกัน 5 ด้าน คือ (I) ปรับโครงสร้างนโยบายผ่านการปฏิรูปภาษีและกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น (D) พัฒนาศักยภาพคนด้วยการปฏิรูปการศึกษาและเพิ่มทักษะอาชีพ (M) ส่งเสริมนวัตกรรมและเทคโนโลยีที่คนทุกกลุ่มเข้าถึงได้ (I) สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และชุมชนท้องถิ่น และ (R) พัฒนาระบบติดตามผลที่มีฐานข้อมูลแม่นยำและตัวชี้วัดครอบคลุม

การนำโมเดลนี้ไปใช้ต้องทำนโยบายคู่ขนานสองแบบควบคู่กัน คือ จัดสวัสดิการแบบมุ่งเป้าสำหรับกลุ่มเปราะบาง (เช่น ผู้สูงอายุ คนพิการ เด็กยากจน) และเพิ่มโอกาสทางเศรษฐกิจ (ผ่านการสร้างงาน พัฒนาทักษะ และเพิ่มการเข้าถึงเงินทุน) ซึ่งจะช่วยลดความเหลื่อมล้ำทั้งในระยะสั้นและระยะยาวอย่างยั่งยืน

สรุป

ความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่ฝังรากลึกและส่งผลกระทบในหลายมิติ แม้ประเทศไทยจะมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างมาก แต่ช่องว่างของความไม่เท่าเทียมยังคงปรากฏชัดเจน ด้านรายได้พบว่ากลุ่มผู้มีรายได้น้อยมีรายได้เฉลี่ยเพียงวันละ 37 บาท ขณะที่โครงสร้างเศรษฐกิจยังเอื้อประโยชน์ต่อเจ้าของทุนมากกว่าแรงงาน

สะท้อนจากสัดส่วนรายได้แรงงานเพียงร้อยละ 37.4 ของ GDP เทียบกับผลตอบแทนของทุนที่สูงถึงร้อยละ 59.7 ด้านการศึกษาพบว่านักเรียนยากจนพิเศษมีจำนวนถึง 1.3 ล้านคน โดย 60% ของผู้ปกครองจบการศึกษาเพียงระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า ส่งผลให้วงจรความยากจนถูกส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่น ในด้านความมั่งคั่งพบว่ากลุ่มรายได้สูงถือครองทรัพย์สินทางการเงินถึง 49.87% ขณะที่กลุ่มรายได้น้อยถือครองเพียง 10.35% รากเหง้าของปัญหามาจากโครงสร้างอำนาจและการกระจายทรัพยากรที่ไม่เป็นธรรม ระบบการบริหารจัดการภาครัฐที่รวมศูนย์ ปัญหากรรมสิทธิ์ที่ดิน และกระบวนการยุติธรรมที่ซับซ้อนและเข้าถึงยากสำหรับคนจน

แนวทางการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำต้องอาศัยการทำงานเชิงระบบและองค์รวมใน 5 ด้านพร้อมกัน ได้แก่ การสร้างเศรษฐกิจที่เอื้อต่อการแข่งขันอย่างเป็นธรรม โดยลดการผูกขาดและอุปสรรคสำหรับผู้ประกอบการรายย่อย การปรับระบบภาษีให้มีความก้าวหน้าทั้งภาษีเงินได้ ทรัพย์สิน และมรดก เพื่อกระจายความมั่งคั่ง การพัฒนาระบบสวัสดิการที่ครอบคลุมและเข้าถึงได้ โดยเฉพาะด้านการศึกษาและสุขภาพที่มีคุณภาพเท่าเทียม การบังคับใช้กฎหมายอย่างเสมอภาค และการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น นอกจากนี้ ควรใช้มาตรการเฉพาะกลุ่มที่ตอบโจทย์ความต้องการของแต่ละกลุ่ม ส่งเสริมนวัตกรรมทางสังคมและเทคโนโลยีดิจิทัลที่เอื้อต่อการเข้าถึงของประชาชน โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบางที่มักถูกละเลย พัฒนาฐานข้อมูลผู้มีรายได้น้อยให้ทันสมัยและแม่นยำและมีระบบติดตามประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและสร้างสังคมที่เป็นธรรมมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา. (2568). *สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาปี 2567 และทิศทางสำคัญในปี 2568*. สืบค้น 26 มีนาคม 2568, จาก https://www.eef.or.th/wp-content/uploads/2 0 2 5 / 0 2 / Inequality-situation-report.pdf

ชลนภา อนุกูล และศยามล เจริญรัตน์. (2565). บทสำรวจทัศนะท่าทีสังคมไทยต่อแรงงานข้ามชาติผ่านพัฒนาการนโยบายและงานวิชาการด้านสุขภาพแรงงานข้ามชาติ. *Social Justice and Inequality Journal*, 3(2), 38-57.

ชูชิต ชายทวีป และคณะ. (2567). การแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำในประเทศกำลังพัฒนา : มุมมองเชิงบูรณาการและแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน. *วารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย*, 4(6), 220-232.

ไทยพีบีเอส. (2565). *ความจริงของความเหลื่อมล้ำ*. สืบค้น 26 มีนาคม 2568, จาก https://theactive.thaipbs.or.th/data/inequality-index-truth

ธนาคารเกียรตินาคินภัทร. (2564). *เจาะลึกความเหลื่อมล้ำไทย แก้ได้ไหม แก้อย่างไร*. สืบค้น 26 มีนาคม 2568, จาก https://www.kkpfg.com/th/news/2021042161000

ปติมา น้อยกูต. (2564). การวิพากษ์นโยบาย 'บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ' ภายใต้กรอบของวงจรนโยบายสาธารณะ. *วารสารเศรษฐศาสตร์และนโยบายสาธารณะ*, 12(24), 66-85.

ประชาไท. (2566). *นักเศรษฐศาสตร์ชี้ นโยบายสาธารณะลดความเหลื่อมล้ำ ยั่งยืนกว่าประชานิยม*. สืบค้น 26 มีนาคม 2568, จาก https://shorturl.asia/85Cjd

พสุวดี จันทร์โกมุท. (2567). ความเหลื่อมล้ำของสังคมไทย:สถานการณ์และทางออกเชิงนโยบาย. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 9(6), 1028-1041.

พัชรี สายบุญเยื้อน. (2564). นโยบายของภาครัฐกับแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำ. *วารสาร มจร. เลย ปริทัศน์*, 2(1), 151-161.

พิรญาณ์ รณภาพ. (2564). *ลดความเหลื่อมล้ำ นำไทยสู่การเติบโตอย่างยั่งยืน*. สืบค้น 26 มีนาคม 2568, จาก https://www.pier.or.th/abridged/2021/06/

เพ็ญพิชชา มุ่งงาม. (2566). *โฉมหน้าใหม่ของความเหลื่อมล้ำ: ตีโจทย์ความเหลื่อมล้ำไทยในยุคสมัยโลกล้ำ คนล้ำ*. สืบค้น 26 มีนาคม 2568, จาก https://shorturl.asia/pa51O

ภัทราวุธ ภาหา. (2565). *SDG Updates สำรวจศตวรรษแห่งความเหลื่อมล้ำผ่านรายงาน World Inequality Report 2022*. สืบค้น 26 มีนาคม 2568, จาก https://shorturl.asia/3boPN

วัชรพล ว่องนิยมเกษตร. (2557). *การกำหนดนโยบายการพัฒนาเพื่อลดความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ของประเทศไทย*. สืบค้น 25 มีนาคม 2568, จาก https://shorturl.asia/iUjLJ

สมชัย จิตสุชน. (2558). *ความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย : แนวโน้ม นโยบายและแนวทางขับเคลื่อนนโยบาย* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.

สมชัย จิตสุชน. (2558). *นโยบายสาธารณะกับความเป็นธรรมในสังคม*. สืบค้น 26 มีนาคม 2568, จาก https://tdri.or.th/2015/11/20151111/

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2567). *รายงานการวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำในประเทศไทย ปี 2566*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สุชานุช พันธนียะ. (2562). แนวทางการปฏิรูปนโยบายสาธารณะเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย : กรณีนโยบายระบบการเงินระดับฐานราก (Microfinance). *วารสารสถาบันพระปกเกล้า*, 17(1), 58-74.

อรรถกฤต ปัจฉิมนันท์. (2558). การออกแบบระบบสถาบันเพื่อการปฏิรูปนโยบายสาธารณะ. *วารสารธรรมศาสตร์*, 34(1), 1-28.

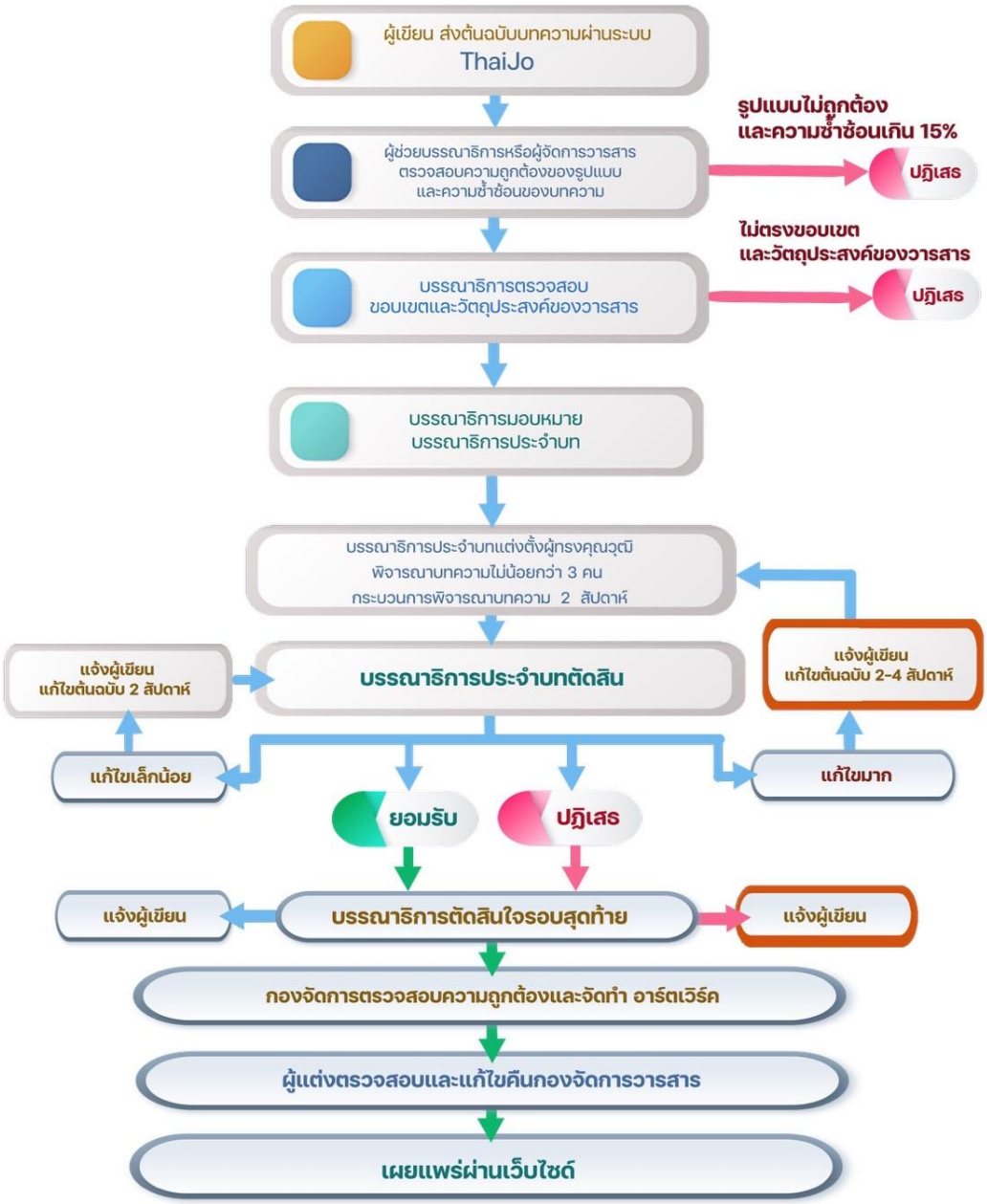
อำนาจ มงคลสืบสกุล. (2563). *ความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยกับสิทธิมนุษยชน : ความเปราะบางของสังคมในสถานการณ์ปัจจุบัน*. สืบค้น 26 มีนาคม 2568, จาก http://ucl.or.th/?p=3472

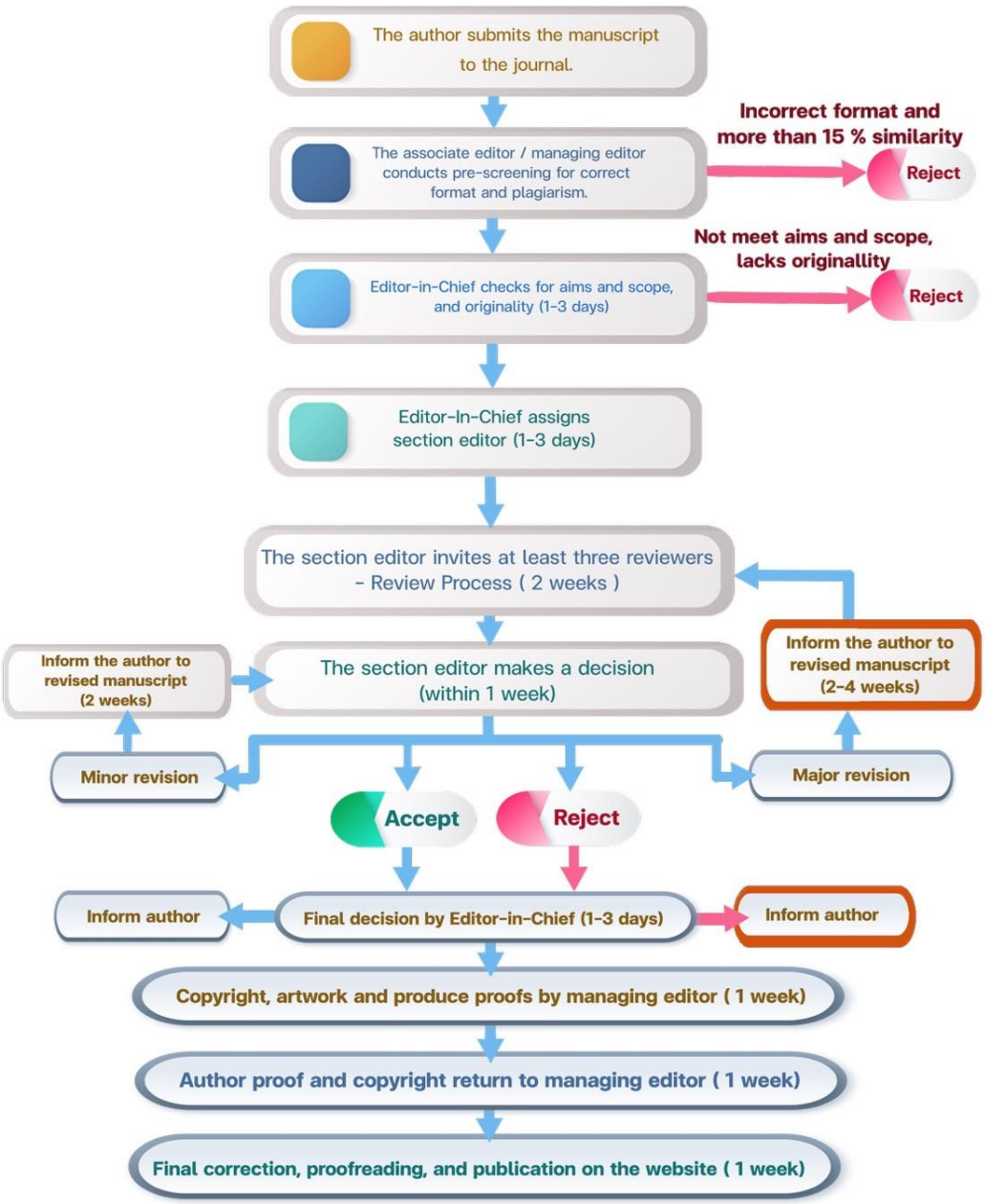
เอกชัย เรืองรัตน์. (2560). *การแก้ปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษาโครงการลงทะเบียนเพื่อสวัสดิการแห่งรัฐและมาตรการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

Ladbuakhao, P. (2022). Policy responses to inequality in Thailand: Challenges and opportunities. *Journal of Southeast Asian Economies*, 39(2), 112-128.

ภาคผนวก

กระบวนการพิจารณาบทความ

The author submits the manuscript to the journal.
The associate editor / managing editor conducts pre-screening for correct format and plagiarism.
Incorrect format and more than 15 % similarity
Reject
Editor-in-Chief checks for aims and scope, and originality (1-3 days)
Not meet aims and scope, lacks originallity
Reject
Editor-In-Chief assigns section editor (1-3 days)
The section editor invites at least three reviewers - Review Process (2 weeks)
The section editor makes a decision (within 1 week)
Inform the author to revised manuscript (2 weeks)
Inform the author to revised manuscript (2-4 weeks)
Minor revision
Major revision
Accept
Reject
Inform author
Final decision by Editor-in-Chief (1-3 days)
Inform author
Copyright, artwork and produce proofs by managing editor (1 week)
Author proof and copyright return to managing editor (1 week)
Final correction, proofreading, and publication on the website (1 week)

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

รูปแบบเอกสารอ้างอิงวารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์

เอกสารที่นำมาใช้ในการอ้างอิงบทความ ควรมีที่มาจากแหล่งตีพิมพ์ที่ชัดเจน และมีความน่าเชื่อถือสามารถสืบค้นได้ เช่น หนังสือ วารสาร หรืองานวิจัย เป็นต้น ผู้เขียนบทความจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการอ้างอิง เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับการส่งต่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาจนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้สมบูรณ์

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่อง**ใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม-ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA)** โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

1.1 การอ้างอิงต้นเนื้อความ ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยระบุชื่อ-นามสกุล ตามด้วย วงเล็บเปิด แล้วระบุปีที่ตีพิมพ์ วงเล็บปิด เช่น

1.1.1 กฤษฎา แซ่หลี (2562) กล่าวว่า...

1.1.2 ...สอดคล้องกับงานวิจัยของกฤษฎา แซ่หลี (2562) ผลการวิจัยพบว่า...

1.1.3 Krisada Saelee (2019) explains to...

1.1.4 ... consistent with the research of Krisada Saelee (2019) the research results found...

1.2 การอ้างอิงท้ายเนื้อความ ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้ วงเล็บเปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้เขียน เครื่องหมายจุลภาค และปีที่ตีพิมพ์ วงเล็บปิด กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง ดังนี้

1.2.1 อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1.2.1.1 พระไตรปิฎกและอรรถกถา วงเล็บเปิด ชื่อคัมภีร์/เล่มที่/ข้อที่/เลขหน้า วงเล็บปิด แล้วตามด้วย วงเล็บเปิด มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จุลภาค ปีที่พิมพ์ วงเล็บปิด ตัวอย่างเช่น “ดูกรภิกษุทั้งหลาย จักร 4 ประการนี้ เป็นเครื่องเป็นไปแก่มนุษย์และเทวดาผู้ประกอบเป็นเครื่องที่มนุษย์และเทวดาประกอบแล้ว ย่อมถึงความเป็นผู้ใหญ่และความไพบูลย์ในโภคะทั้งหลายต่อกาลไม่นานนัก” (อง.จตุกก. 21/31/37) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เป็นต้น

1.2.1.2 ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างชื่อผู้แต่งแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง, 2560)

1.2.1.3 ผู้แต่งสองราย ให้อ้างชื่อของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมผู้เขียนทั้งสองแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (พระมหาสุนันท์ สุนนฺโท และเกียรติศักดิ์ สุขเหลือง, 2560)

1.2.1.4 ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างชื่อของผู้แต่งรายแรกแล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (ธิติวุฒิ หมั่นมีและคณะ, 2560)

1.2.1.5 กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกันหรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคนให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงปีปัจจุบันมากที่สุด

1.2.2 อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

2.2.1 ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งรายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Keown, 2010)

2.2.2 ถ้ามีผู้แต่งสองรายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสองราย โดยใช้เครื่องหมายแอนด์ (&) คั่นกลางระหว่างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสอง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Hersey & Blanchard, 2010)

2.2.3 ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรกตามด้วย et al. ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ (Kaiser et al., 2010)

เอกสารอ้างอิงที่ใช้อ้างอิงในเนื้อหาบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ

2. เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม (ภาษาไทย)

2.1 พระไตรปิฎก อรรถกถา ทุกเล่มให้อ้างอิงท้ายเล่มด้วยรูปแบบเดียวกันดังนี้

ผู้แต่ง./(ปีที่พิมพ์)./*ชื่อพระไตรปิฎก อรรถกถา*./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

2.2 หนังสือ

ผู้แต่ง./(ปีที่พิมพ์)./*ชื่อหนังสือ*/(ครั้งที่พิมพ์)./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

พระมหาสุทิตย์ อาภากโร. (2548). *เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

2.3 บทความในหนังสือ

ผู้แต่ง./(ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ใน ชื่อบรรณาธิการ(บรรณาธิการ)./ชื่อเรื่อง./(เลขหน้าที่อ้าง)./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

พระสุกิจจ์ สุจิณโณ. (2559). การสร้างความคิดนามธรรมในวัฒนธรรมไทย. ใน ปวิตร ว่องวีระ, *ทฤษฎีและวิธีวิทยาของการวิจัยวัฒนธรรม.* (น. 112). กรุงเทพฯ: อัมรินทร์.

2.4 บทความในวารสาร

ผู้แต่ง./(ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./*ชื่อวารสาร,*/ปีที่(ฉบับที่),/เลขหน้าแรกที่ตีพิมพ์-เลขหน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ธิติวุฒิ หมั่นมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์*, 3(1), 25-31.

2.5 บทความในสารานุกรม

ผู้แต่ง./(ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ใน/*ชื่อสารานุกรม*/(เล่มที่อ้าง, หน้า เลขหน้าที่อ้าง).

วุฒิชัย มูลศิลป์. (2549). กฎหมายตราสามดวง. ใน *สารานุกรมประวัติศาสตร์ไทย* (เล่ม 1, อักษร ก, น. 12-16).

2.6 หนังสือพิมพ์

ผู้แต่ง./(ปีที่พิมพ์,/วันที่/เดือน)./ชื่อบทความ./*ชื่อหนังสือพิมพ์*,/เลขหน้า.

สุชาติ เผือกสกนธ์. (2549, 9 มิถุนายน). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. *ผู้จัดการรายวัน*, น. 13.

2.7 สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์

ผู้แต่ง./(ปีที่พิมพ์)./*ชื่อวิทยานิพนธ์*/(ระดับวิทยานิพนธ์ สาขาวิชา)./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์.

พระครูพิศิษฏ์ประชานาถ. (2562). *การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม* (ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

2.8 รายงานการวิจัย

ผู้แต่ง./(ปีที่พิมพ์)./*ชื่อเรื่อง*/(รายงานผลการวิจัย)./สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

พระมหากฤษฎา กิตฺติโสภโณ. (2562). *รูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับวัยรุ่นไทยยุคใหม่ตามหลักพุทธธรรม ผ่านกลไกการขับเคลื่อนโครงการคลินิกคุณธรรมของพระธรรมวิทยากร* (รายงานผลการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

2.9 สัมภาษณ์

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์./(ปีที่สัมภาษณ์, วัน เดือน)./ตำแหน่ง/[บทสัมภาษณ์].

พระอุดมสิทธินายก. (2563, 5 กุมภาพันธ์). ผู้อำนวยการหลักสูตรหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ [บทสัมภาษณ์].

2.10 สื่ออิเล็กทรอนิกส์

ผู้แต่ง./(ปีที่เผยแพร่)./*ชื่อเรื่อง*./สืบค้น วัน เดือน ปี,/จาก/แหล่งที่มาของข้อมูล.

ธรรมะไทย. (2563). *พระพุทธศาสนาในประเทศไทย.* สืบค้น 20 มีนาคม 2563, จาก http:/www.dhammathai.org/thailand/thailand.php

2.11 ราชกิจจานุเบกษา

ชื่อเรื่อง./(พ.ศ.,วันที่ เดือนที่ประกาศ)./*ราชกิจจานุเบกษา*./เล่ม ตอน./หน้า.

ข้อกำหนดกรมตำรวจ เรื่อง กำหนดชื่อและประเภทของวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทและประเภทของรถที่ใช้เจ้าพนักงานมีอำนาจตรวจสอบผู้ขับขี่. (2537, 13 กรกฎาคม). *ราชกิจจานุเบกษา.* เล่ม 111 ตอนพิเศษ 30 ง. หน้า 31.

2.12 หนังสือพิมพ์

ผู้แต่ง./(ปีพิมพ์, วัน เดือน)./ชื่อบทความ./*ชื่อหนังสือพิมพ์*./น. หรือ p. หรือ pp. เลขหน้า.

ไทยรัฐ. (2548, 19 เมษายน). เชียร์พระสอนศีลธรรม. *ไทยรัฐ*. น. 3.

3. เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม (ภาษาอังกฤษ)

3.1 Tripitaka Commentary

The name of the institution of the scriptures./(Year)./*Title of Tripitaka*./ Location:/Publisher.

Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitaka*. Bangkok: MCU Press.

3.2 Books

Author./(Year)./*Title of the book*/(Edition ed.)./ Location:/Publisher.

Hunt, E. K. & Lautzenheiser, M. (2015). *History of Economic Thought* (3rd ed.). New York: M. E. Sharpe.

3.3 Book Articles

Author./(Year)./Title of the chapter./In Editor/(Eds.),/*Title of the book*/(xth ed.)./(pp-pp)./Publisher.

Sparks, D. L. (2003). Environmental Soil Chemistry: An Overview. In Sparks, D. L. (Eds.), *Environmental Soil Chemistry* (2nd Ed.). (pp. 1-42). Academic Press.

3.4 Encyclopaedia articles

Author./(Year)./Title of Article./In *Title of Encyclopaedia*/(Pages)./Publisher.

Wasinsarakorn, W. (2004). Psychology and Developmental Psychology. In *Encyclopedia of Education*. Collected edition of specific issues, 4th rank (pp. 99-117). Thanat Printing Co., Ltd.

3.5 Journal Articles

Author./(Year)./Title of Article./*Title of Journal*,/Volume(Issue), Pages-Pages.

Limprasert, P. (2022). The Research of Punishment Suspension of Buddhist Monk and Secular of The Criminal Justice in Thailand. *Journal of Social Science and Buddhistic Anthropology*, 7(11), 37-53.

3.6 Newspaper

Author./(YY, MM DD)./Colum Name./*Title of Newspaper*./Pages.

Nanuam, W. (2023, January 4). Plans proceeding for joint petroleum production with Cambodia. *Bangkok Post*. p. 22.

3.7 Thesis and Dissertations

Author./(Year)./*Title*/(Doctoral or Master's thesis or dissertation)./ Location:/Publisher.

Pittayawattanachai, P. (2019). *An Analysis of Buddhism Propagation by using Buddhist Arts and Landscape of Cetiyaphum Monastery, Namphong District, Khonkaen* (Doctoral dissertation). Ayutthaya: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

3.8 Interview

Key Informant./(YY, DD MM)./ Position./(Interview).

Anuchid. P. (2022, 5 November). Director of the Research Institute. (Interview).

3.9 Website

Author./(Year)./*Title*/ Retrieved MM DD, Year,/from URL address.

Buddhism Meditation Triratna Find us Community. (2020). *Who Was The Buddha?.* Retrieved March 20, 2020, from https://thebuddhistcentre.com/text/who-was-buddha.

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย (8-15 หน้า)

ชื่อบทความ (ไทย) (18 pt)
ชื่อบทความ (อังกฤษ) (16 pt) (ตัวพิมพ์ใหญ่ทั้งหมด)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก (ไทย) (14 pt), ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม (ไทย) (14 pt)
ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก (อังกฤษ) (14 pt), ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม (อังกฤษ) (14 pt)
หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียน (ไทย) (14 pt)
หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียน (อังกฤษ) (14 pt)
Corresponding Author E-mail: ...

บทคัดย่อ (18 pt) (ไม่เกิน 350 คำ)

(16 pt) บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ.....
ประเภทของการวิจัย ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัยพบว่า.....
.....
.....
.....
.....
.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ (16 pt) เช่น พระพุทธศาสนา; การบริหารจัดการเชิงพุทธ; นวัตกรรม

Abstract (18 pt) (แปลตามภาษาไทย)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Keywords: 3-5 words (16 pt) such as: Buddhism; Buddhist Management; Innovation

บทนำ (18 pt) (ไม่ควรเกิน 4 ย่อหน้า และเขียนให้ครอบคลุมทุกประเด็น)

(16 pt) กล่าวถึงความเป็นมาของเรื่องที่ทำการวิจัยครั้งนี้ ว่ามีความเป็นมาอย่างไรบ้าง พร้อมทั้งอ้างอิงที่มาของข้อมูลนั้นอย่างถูกต้อง

(16 pt) กล่าวถึงปัญหาที่นำมาสู่การวิจัย ให้ตรงประเด็นกับเรื่องที่วิจัยและเชื่อมโยงกับพื้นที่วิจัย ปัญหานั้นเป็นปัญหาที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปและต้องการได้รับการแก้ไข นำเสนอผลงานวิจัยที่ผู้อื่นได้เคยศึกษาไว้แล้ว พร้อมทั้งอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล

(16 pt) ทบทวนแนวคิดและทฤษฎีที่นำมาใช้ในการวิจัยในครั้งนี้และหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยพร้อมทั้งอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล

(16 pt) สรุปเพื่อเชื่อมโยงไปสู่คำถามและวัตถุประสงค์การวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัย (18 pt)

1. (16 pt)
2. (16 pt)
3. (16 pt)

วิธีดำเนินการวิจัย (18 pt)

(16 pt) เขียนให้ครอบคลุม 5 หัวข้อ ได้แก่ 1. รูปแบบของการวิจัย, 2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, 3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ), 4. การเก็บรวบรวมข้อมูล (ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ), 5. การวิเคราะห์ข้อมูล (ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ) และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัย (18 pt) (เขียนให้ครบตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้)

(16 pt) ผลการวิจัยตอบวัตถุประสงค์ทุกข้อ

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ)
ที่มา: ... (ถ้ามี)

คำอธิบายภาพ

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ถ้ามี)

คำอธิบายตาราง .....

.....

อภิปรายผลการวิจัย (18 pt)

(16 pt) อภิปรายผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์ (ค้นพบอะไร สะท้อนให้เห็นถึงอะไร สอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกันงานวิจัยของใคร พร้อมทั้งอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

องค์ความรู้จากการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ระบุองค์ความรู้ที่ค้นพบจากการวิจัยหรือสังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดล และโมเดลมีที่มาจากฐานคิดของแนวคิดหรือทฤษฎีใดอย่างกระชับ เข้าใจง่าย .....

.....

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ (18 pt)

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย (16 pt) (ถ้ามี)

.....

.....

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ (16 pt) (ถ้ามี)

.....

.....

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป (16 pt) (ถ้ามี)

.....

.....

กิตติกรรมประกาศ (18 pt) (ให้ใส่เฉพาะกรณีที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย หรือกรณีชื่อบทความมีชื่อเรื่องไม่ตรงกับงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์) (ถ้ามี)

(16 pt) ขอบคุณแหล่งทุน และควรระบุเลขที่สัญญาทุนวิจัย ตัวอย่าง เช่น ขอขอบคุณทุนสนับสนุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ปีงบประมาณ 2563 และข้อมูลจากโครงการวิจัยย่อย เรื่องการพัฒนาศูนย์ประสานงานเครือข่ายความเข้มแข็งทางจิตปัญญาของผู้สูงอายุตามหลักพุทธธรรม .....

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt) รูปแบบการอ้างอิงท้ายเรื่องใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม-ปี ตามรูปแบบ American Psychological Association (APA) จำนวนการอ้างอิงในเนื้อหาและท้ายเรื่องต้องตรงกัน .....

ธรรมะไทย. (2563). *พระพุทธศาสนาในประเทศไทย.* สืบค้น 20 มีนาคม 2563, จาก http:/www.dhammathai.org/thailand/thailand.php.

ธิติวุฒิ หมั่นมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์*, 3(1), 25-31.

พระครูพิศิษฏ์ประชานาถ. (2562). *การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม* (ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหากฤษฎา กิตฺติโสภโณ. (2562). *รูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับวัยรุ่นไทยยุคใหม่ตามหลักพุทธธรรม ผ่านกลไกการขับเคลื่อนโครงการคลินิกคุณธรรมของพระธรรมวิทยากร* (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาสุทิตย์ อาภากโร. (2548). *เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

พระอุดมสิทธินายก. (2563, 5 กุมภาพันธ์). ผู้อำนวยการหลักสูตรหลักสูตรบัณฑิตศึกษาสาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ [บทสัมภาษณ์].

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วุฒิชัย มูลศิลป์. (2549). กฎหมายตราสามดวง. ใน *สารานุกรมประวัติศาสตร์ไทย* (เล่ม 1, อักษร ก, น. 12-16).

สุชาติ เผือกสกนธ์. (2549, 9 มิถุนายน). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. *ผู้จัดการรายวัน*, น. 13.

Buddhism Meditation Triratna Find us Community. (2020). *Who Was The Buddha?.* Retrieved March 20, 2020, from https:/thebuddhistcentre.com /text/who-was-buddha.

James, C. (2013). *Office markets & public policy.* Chichester, West Sussex: Wiley.

Sample of Original Research Article Preparation

NAME OF RESEARCH ARTICLE (ENGLISH) (18 pt)

Name of Research Article (Thai) (16 pt)

Name and Last name of main author, co-authors (English) (14 pt)
Name and Last name of main author, co-authors (Thai) (14 pt)
Affiliation of the main author (English) (14 pt)
Affiliation of the main author (Thai) (14 pt)
Corresponding Author E-mail:..

Abstract (18 pt) (Not more than 350 words)

(16 pt) Objectives of this research were: 1. 2. and 3. Populations and sample, research tools, Data collection, Data analysis, Statistics used for data analysis.

Findings were as follows: (present only the most interesting research findings)

Keywords: 3-5 words (16 pt) such as Buddhism; Buddhist Management; Innovation

Abstract (Thai) (18 pt) (Not more than 350 words)

(16 pt) consistent with Thai abstract

Keywords: (Thai)

Introduction (18 pt) (should not be more than 4 paragraphs)

(16 pt) mention background of the research topic with brief history as how the topic develops with correct references.

(16 pt) mention problems leading to research directly to the point of the research and relate the matter to locations in which research is conducted on the common problems generally accepted and want them to be solved.

(16 pt) Review related at least 2 concepts and theories to be used as guideline for the research and/or theories related to the research topic with correct references of data sources

(16 pt) Conclude to connect the matters to research questions and objectives of the research

Research Objectives (18 pt)

1. (16 pt)
2. (16 pt)
3. (16 pt)

Methodology (18 pt)

(16 pt) Write to cover 5 sub-headlines: Research design, Populations and Samples and Key Informants, Research Instrument (quantitative and qualitative), Data Collection, (quantitative and qualitative) Data analysis (quantitative and qualitative), Statistics used to analyzed the data.

Results (18 pt) (Present to cover all set objectives)

(16 pt) results of the research answer all objectives

Figure 1: (Name of the figure)

Source: mention the name of the source (if any)

Figure captions .....

.....

.....

.....

.....

.....

Table 1 (Name of table (if any)

Table explanation .....

.....

.....

.....

.....

Discussion (18 pt)

(16 pt) Discuss the research findings according to the research objectives (what is discovered? what is reflected? Is it related to at least two topics of the reviewed research works in chapter 2. Discuss them all with references of data sources .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Body of knowledge (18 pt)

(16 pt) Point out the body of knowledge or achievement from the research work. Synthesize the knowledge in form of a model/ Model structure that is concise and easy to understand .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Recommendations (18 pt)

Policy Recommendations (16 pt) (if any)

.....

Operational Recommendations (16 pt) (if any)

.....

Recommendations for Next Research (16 pt) (if any)

.....

Acknowledgement (18 pt) (Put in the article in case the researcher was given fund to conduct research or the title of the article is not matched with the title of the research or the thesis) (if any)

(16 pt) Write the appreciation note to the funding source. The author should indicate the grant contract number of the research, for example, "I would like to express my deepest appreciation for funding resource from National Research Council Of Thailand, the fiscal year 2016, and I am also grateful for the data from a research task on The Coordination Centre Development for Contemplative Strengthening of Elders according to Buddhism.

References (18 pt)

(16 pt) Format of reference is name-year as of American Psychological Associate (APA) References in contents and at the end must be consistent.

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิชาการ (8-15 หน้า)

ชื่อบทความ (ไทย) (18 pt)
ชื่อบทความ (อังกฤษ) (16 pt) (ตัวพิมพ์ใหญ่ทั้งหมด)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก (ไทย) (14 pt), ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม (ไทย) (14 pt)
ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก (อังกฤษ) (14 pt), ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม (อังกฤษ) (14 pt)
หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียนหลัก (ไทย) (14 pt)
หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียนหลัก (อังกฤษ) (14 pt)
Corresponding Author E-mail: ...

บทคัดย่อ (18 pt) (ไม่เกิน 350 คำ)

(16 pt).....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ (16 pt) เช่น พระพุทธศาสนา; การบริหารจัดการเชิงพุทธ; นวัตกรรม

Abstract (18 pt) (แปลตามภาษาไทย)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Keywords:3-5 words (16 pt) such as: Buddhism; Buddhist Management; Innovation

บทนำ (18 pt)

(16 pt) เขียนทบทวนแนวคิดและทฤษฎีที่นำมาเป็นฐานคิดในวิพากษ์ประเด็นต่างๆในการเขียนบทความวิชาการ

เนื้อหา (18 pt)

(16 pt) .....

.....

.....

.....

.....

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ)
ที่มา: ... (ถ้ามี)

คำอธิบายภาพ .....

.....

.....

.....

.....

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ถ้ามี)

คำอธิบายตาราง .....

.....

สรุป (18 pt)

(16 pt)

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt) รูปแบบการอ้างอิงท้ายเรื่องใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม-ปี ตามรูปแบบ American Psychological Association (APA) จำนวนการอ้างอิงในเนื้อหาและท้ายเรื่องต้องตรงกัน

Sample of Original Academic Article Preparation

NAME OF ACADEMIC ARTICLE (ENGLISH) (18 pt)

Name of Academic Article (Thai) (16 pt)

Name and Last name of main author, co-authors (English) (14 pt)
Name and Last name of main author, co-authors (Thai) (14 pt)
Affiliation of the main author (English) (14 pt)
Affiliation of the main author (Thai) (14 pt)
Corresponding Author E-mail: ...

Abstract (18 pt) (Not more than 350 words)

(16 pt) .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words (16 pt) such as Buddhism, Buddhist Management, Innovation

Abstract (Thai) (18 pt) (Not more than 350 words)

(16 pt) consistent with Thai abstract .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Keywords: (Thai)

Introduction (18 pt)

(16 pt)

Content (18 pt)

(16 pt)

Figure 1: (Name of the figure)

Source: mention the name of the source (if any)

Figure captions

Table 1 (Name of table) (if any)

Table explanation

Conclusion (18 pt)

(16 pt)

References (18 pt)

(16 pt) Format of reference is name-year as of American Psychological Associate (APA) References in contents and at the end must be consistent.